ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

DIMANCHE
1
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
ԿԻՐԱԿԻ
1er DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9873

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9873

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԳՈՂԳՈԹԱՆ

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌՈՎ

—o—

ԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ ԿԸ ՃԱՄԲՈՒԻՆ

Ամերսֆորթէն (Հոլանտա) կը գրեն .—

Հոկտեմբեր 21ին, Երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը ութը քսան անց, հոլանտական պատկերասփիւռին միջոցաւ ցուցադրուեցաւ հայ ժողովուրդին Գողգոթան: Կէս ժամէ աւելի տեւած այդ յայտագրին մէջ, անհերքելի կերպով դիմակաղերծ եղաւ Թուրք գարշելի ոճրագործը, ստանալով անսպասելի եւ շառաչուն ապտակ մը, զոր մենք Հայերս պէտք է նկատենք հոլանտական ազնիւ ժողովուրդին կողմէ տրուած իբր ուշացած պատիժ մը:

Ամբողջ մեր արիւնալի պատմութիւնը, քստմնելի զանգուածային ոճիրները, ըլլայ Թուրք խուժանին ձեռքով, ըլլայ Թուրք պաշտօնական կառավարութեան կողմէ, ճշգրտօրէն ցուցադրուեցան հոլանտացի ժողովուրդին եւ հիմնովին փոխեցին անոր հոգին: Ամբողջ հոլանտացի ժողովուրդը դարձաւ հայասէր եւ հայ ժողովուրդը ծանօթ՝ Հոլանտայի մէկ ծայրէն միւսը :

Նկատի ունենալով որ Թուրքիա ՆԱԹՕի եւ ՆԱՎՕի անդամ է, մասնաւոր համաձայնութեան մը հիման վրայ հազար Թուրք գործաւորներ պիտի գային Հոլանտա աշխատելու : Կիրակի Հոկտեմբեր 20ին, Ամսթերտամ հասած էր առաջին կարաւանը, բաղկացած վաթսուն հոգիէ: Բայց, Երկուշաբթի օր պատկերասփիւռով ցուցադրութենէն ետք, դրկաբաց ընդունուած այդ Թուրքերը նոյն տոմսակով ետ ղրկուեցան , նկատի ունենալով որ գործատան ռեւէ տնօրէն պիտի չուզէր այլեւս ոճրագործ մը աշխատցնել իր գործատան մէջ: Բառին բուն իմաստով՝ Թուրք ժողովուրդէն այլեւս գանած են բարի Հոլանտացիները :

Շաբաթ մը շարունակ Հոլանտայի բոլոր թերթերու եւ շաբաթաթերթերու միջոցաւ հոլանտացի ժողովուրդը նախապատրաստուեցաւ Հոկտեմբեր 21ին տեղի ունեցած մեծ ձեռնարկին, որուն նպատակն էր դրամ հանգանակել Յունաստանի գաղթականներուն եւ ի մասնաւորի հայ բեկորներուն համար, որոնք քառասուն տարիներէ ի վեր կը բնակին խըրճիթներու մէջ:

Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 21ին, բը-ժիշկ Ֆան Սվոլ, որ բարի եւ բարեգործ Հոլանտացի մըն է եւ անձամբ Յունաստան այցելած ու տեսած է հայ գաղթականներու իսկապէս ողբալի վիճակը , շատ յուզիչ եւ սիրտ արիւնող բառերով բացատրութիւններ տուաւ հայ ժողովուրդին , անոր իմացական կարողութեանց, աշխատասիրութեան , պատմութեան ու մշակոյթին մասին: Մանաւանդ անխնայ կերպով դիմակաղերծ ըրաւ Թուրք մարդակերները գարշանքի եւ արհամարհանքի արտայայտութիւններով :

Անհուն գոհունակութեամբ եւ երախտագիտութեամբ հետեւեցայ հոլանտական թերթերու, ձայնասփիւռի եւ պատկերասփիւռի կայաններու արտայայտութեանց, հանգանակութեան յաջող ընթացքին մասին :

Մէկ ժամուան ընթացքին, միայն մեր քաղաքին՝ Ամերսֆորթի մէջ հաւաքուեցաւ 18 հազարէ աւելի ու կը յուսացուի թէ ամբողջ երկրին մէջ երեք միլիոն կուլտընը պիտի անցնի: Ամերսֆորթի մէջ, հայ երիտասարդ մը, քենիս եւ ես ալ մասնակցեցանք հանգանակութեան եւ ինչ որ տեսայ՝ անբացատրելի է բառին իսկական առումով: Հոլանտացի ժողովուրդը կուտար մէկ մարդու պէս, ինքնաբուխ կերպով եւ առատաձեռնօրէն :

Իբր հայ անսահման եւ յաւիտենապէս երախտապարտ կը զգամ ինքզինքս հոլանտացի ժողովուրդին, որ իսկապէս կը սիրէ մեզ եւ այլեւս կը ճանչնայ մեր պատմութիւնն ու մեր արժանիքները :

Հոլանտայի Աշխատաւորական կուսակցութեան պետը՝ Տոքթ. Տրէս, որ մէկ քանի անդամ վարչապետ եղած է եւ նախագահն է Գաղթականական Միութեան, հեռապատկերէն խօսած իր ճառին մէջ մեծ յարգանքով ու գովեստով արտայայտուեցաւ մեր ժողովուրդի մասին :

Այս առթիւ, հոլանտական բոլոր թերթերուն եւ շաբաթաթերթերուն ուղղեցի գրութիւն մը, իբրեւ Հայ մը որ աւելի քան եօթը տարիէ ի վեր Հոլանտա կը բընակի ու կ՝աշխատի եւ հոլանտահպատակ դարձած է, յայտնելով հայ հայրենակիցներուս անկեղծ շնորհակալութիւնները եւ յաւիտենական երախտագիտութիւնը ամբողջ Հոլանտայի ժողովուրդին, իր մարդասիրական մեծ ձեռնարկին համար: Ու բաց նամակս վերջացուցի հետեւեալ տողերով.—

Աստուած ձեր երկիրը հեռու պահէ ամէն տեսակ դժբախտութիւններէ ու կը մաղթեմ ձեզի միշտ այսպէս յառաջդիմութիւն ու կեանքի բարձր մակարդակ , որպէսզի ի վիճակի ըլլաք օգնելու ձեր նմանին :

Ն. ԵՍԱՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՆԸՏԻԻ սպաննութեան գաղտնիքը օրէ օր աւելի խորհրդաւոր հանգամանք կ՝առնէ: Առաջին օրերուն տիրող ընդհանուր տպաւորութիւնն այն էր, որ Օսվալտ անհատական նախաձեռնութեամբ կատարած էր իր ոճիրն ու զոհ գացած « բոցավառ հայրենասէր» Ռուպինշթայնի «վրիժառու գնդակին», բայց քանի օրերը կ՝անցնին ու նորանոր մանրամասնութիւններ երեւան կը հանուին, մտքերու մէջ հետզհետէ կը տեղաւորուի այն կարծիքը, թէ Օսվալտ պարզապէս գործիք եղած է Ռուպինշթայնի ձեռքին, որ, իր հերթին, իր հրահանգները կը ստանար գաղտնի կազմակերպութենէ մը : Եթէ այս տեսակէտը ճիշդ է, ապա ուրեմն շատ աւելի հասկնալի կ՝ըլլայ թէ ինչո՞ւ Ռուպինշթայն սպաննեց Օսվալտը :

ՓԱՐԻԶԻ քաղաքապետութիւնը միաձայնութեամբ որոշած է մայրաքաղաքին փողոցներէն մէկը կոչել Քենըտիի անունով :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ թերթերը, հրատարակելով նախագահ Լինտըն Ճոնսոնի ճառը, կ՝աւելցնեն՝ «Ամերիկեան աշխարհակալութեան յարձակման ու պատերազմասէր քաղաքականութիւնը անփոփոխ կըմնայ»: «Ճոնսոն որոշած է շարունակել Քենըտիի կեղծաւոր քաղաքականութիւնը »:

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ սակարանին գիները , որոնք Քենըտիի սպաննութեան լուրին վրայ մեծ անկումներ արձանագրած էին, այժմ վերադտած են նախկին սակերը : Ասիկա ապացոյց է, թէ ժողովուրդը վըստահութիւն ունի Ճոնսոնի վրայ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ 104ի դէմ 153 ձայնով վաւերացուց ելմտական նոր օրինագիծը՝ կարեւոր փոփոխութիւններէ եւ յապաւումներէ վերջ: Սակայն , օրինագծին երկրորդ եւ երրորդ ընթերցումէն յետոյ, Ազգային Ժողովը կրնայ չընդունիլ առաջարկուած փոփոխութիւնները: Կը նախատեսուի խառն յանձնախումբի մը ընտրութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ համաձայնութեան եզր գտնել Ծերակոյտին եւ Ազգ. Ժողովին տեսակէտներուն միջեւ :

1944 ՍԵՊՏ. 3ԷՆ ՆՈՅ. 2 ծնած երիտասարդները զինուորական ծառայութեան պիտի կանչուին 1964 Յունուար 3ին:

ԷՏԿԱՐ ՖՕՐ, որ առեւտրական քննական առաքելութեամբ մեկնած էր Համայնավար Չինաստան եւ Հնդկաստան , վերադարձին ընդունուեցաւ նախագահ տը Կոլի կողմէ, եւ զայն վերահասու դարձուց այդ երկիրներու ղեկավարներուն հետ ունեցած իր խօսակցութեանց :

ՓԱՐԻԶԻ համալսարանին ուսանողներուն արգիլուած ցոյցը (անհրաժեշտ թիւով դարարաններ եւ ուսուցիչներ պահանջելու համար) յամենայն դէպս տեղի ունեցաւ Ուրբաթ օր եւ ոստիկանական ուժերու հետ բախումներու տեղի տուաւ: 316 ուսանողներ ոստիկանատուն առաջնորդուեցան՝ շուտով ազատ արձակուելու համար: 15ի չափ ոստիկաններ թեթեւօրէն վիրաւորուած են: Որոշուած է հետապնդումներու սկսիլ ցոյցին կազմակերպիչներուն դէմ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը, Ճէմալ Կիւրսէլ, յայտարարած է թէ շատ հաւանական է որ նոր կուսակցութիւն մը կազմուի՝ երկրին ներքին քաղաքականութիւնը կայունացնելու համար: Ինչպէս յայտնի է, կառավարական տագնապ ստեղծուած էր Գիւղացիական եւ Նոր Թուրքիա կուսակցութեանց պատկանող նախարարներու հրաժարումով: Կիւրսէլ մերժած է յայտնել Գիւղացիական, Նոր Թուրքիա եւ Արդարութեան կուսակցութեանց մաս կազմող այն երեսփոխաններուն անունները, որոնք կրնան նոր կուսակցութեան հիմնադիրներն ըլլալ :

ՄԱԿի ընդհանուր ժողովը ձեռնարկեց ապագաղութայնացման 24 հոգինոց յանձնախումբին հազար էջնոց տեղեկագրին քննութեան: Յանձնախումբը իր քննութեան առարկայ դարձուցած է Հարաւային Ռոտէզիոյ (փորթուկալեան վարչակարգի ներքեւ գտնուող), Հիւսիսային Ռոտէզիոյ, Նիասալանտի, Պէզուանալանտի, Սվազելանտի, Ատէնի , Ֆիճի կղզիներու, Մալթայի, Քէնյայի եւ Զանզիպարի պարագաները :

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ մեծ արկած մը պատահեցաւ Քանատայի մէջ: 115 ճամբորդներն ալ մեռած են:

ԱԻՍՏՐԱԼԻՈՅ եւ Նոր Զելանտայի մէջ Երեսփոխանական ընտրութիւններ տեղի ունեցան Կիրակի օր :

ԱՆՑՆՈՂ Յուլիս, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն Ֆրանսայի մէջ 3139 հոգի զոհ գացած են ինքնաշարժի արկածներու. 75.512 հոգի ալ վիրաւորուած են :

ՔԻՒՐԻՒՉԷ, Գաղտնի Բանակի ցարդ ազատ մնացած վերջին ղեկավարներէն մէկը, Տաքարի մէջ ձերբակալուեցաւ այն պահուն, երբ օդանաւ կ՝առնէր Հարաւ. Ամերիկա մեկնելու համար հանդերձ ընտանեօք :

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒՆ

—o—

Մեսրոպ Մաշտոցն ասաց՝ որդիս ,
Էլ ինչո՞վ ես յոյսը բերդիս ,
Էլ հայրենիք ինչո՞ւ եկար,
Թէ պիտ՝ խօսես Օտար լեզուով ,
Խմես Հայոց գինին նեկտար՝
Կենաց կանչես Օտար լեզուով :
Քաղես Հայոց վարդերն ու հեզ ,
Աղջիկ կանչես Օտար լեզուով ,
Բայց աղջիկը փուտ կը տայ քեզ ,
Թէ պաչպչուես Օտար լեզուով :
Իրաւ, քանի լեզու գիտես՝
Այնքան մարդ ես՝ իրաւն ասին,
Բայց որ քո հայ լեզուն չունես ,
Էլ ի՞նչ յոյս ես քո Մասիսին ,
Որ թաղել ես քո հայրենին՝
Հարամ է քեզ Հայոց գինին,
Հարամ է քեզ աղջիկն Հայոց ,
Հայոց սիրտը՝ Մասիսն Հայոց :
Քո հայուհի մայրդ հապա
Չի՞ պատուաստել քո բերանին
Հայոց լեզուն մեր ազգապահ
Սուրբ կաթի հետ իր կաթոգին :
Այնինչ պանդուխտ Հայերն, իրաւ,
Սուրբ են պահում մեր սուրբ լեզուն ,
Օտարութեան մէջ էլ՝ անձկաւ
Հայ լեզուով է Հայը խօսում ,
Ինչպէս ձեան մէջ կամ ծովի մէջ
Կրակ վառես՝ պահես անշէջ :
Քո բերանից ո՞վ գողացաւ
Հայ ազգի շունչ Հայոց լեզուն ,
Որ Մասիսի հետ էլ անձկաւ
Օտար լեզուով ես դու խօսում :
Մայր հայրենիքն էլ ի՞նչ սրտով
Քո ոտքերն էլ գրկէ վարդով ...
... Ախ, չէ, Մասիսն հալալ է քեզ ,
Հայոց վշտում դու մեղք չունես ,
Հալալ է քեզ հողն հայրենի ,
Թող քեզ ջուրն դառնայ գինի:
Քանզի Հայոց վայ սփիւռքում
Պանդխտութիւնն է դեռ պոկում
Հայ բերանին Հայոց լեզուն ,—
Օտարն Հայոց մահն է ուզում ...
Բայց նա է Հայ, ով յովազի
արնախումն էլ
երախումն էլ
Իր մայրենի լեզուով խօսի ,
Մօր կաթի հետ ծծած լեզուով ,
Որ հայ գետը ծով ծնի, ծով ,—
Ժխորումն էլ Բաբելոնի
Խօսի լեզուով իր մայրենի .
Հայոց լեզուով, որ միշտ ջահել
Մեզ բիւր դարեր հայ է պահել :
Մեր սուրբ լեզուն, որ իբրեւ սար՝
Ամէն ազգի է հաւասար ,
Մեր ողնաշար, մեր ազգի սիւն ,
Աշխարհաքոյր Հայոց լեզուն ,

Որ մշակուես՝
Մասիսի պէս՝

Ընդդէմ ձուլման ահ ու մահի՝
Մեզ յաւիտեան հայ կը պահի
Մեծ Մաշտոցի անմահ ոգով
Հայոց լեզու՝ Թուր – Կայծակով :
Ով Հայոց լեզու սուրբ սերմնացաններ ,
Ե՞րբ պիտի Արազն հայերէն հոսի
Ե՞րբ պիտի ելնենք մեր Մասիսն ի վեր,
Ե՞րբ պիտի Մասիսն հայերէն խօսի ...

Երեւան ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

—o—

Ցաւով կ՝իմանանք որ Հինգշաբթի, Նիւ Եորքի մօտ (Պրուքլին), իր բնակարանին մէջ մեռած է նկարիչ Յարութիւն Աճէմեան, Վրձինի անունով՝ Արիէլ :

Բնիկ Պուրսացի, հազիւ 59ամեայ մեր արուեստագէտ բարեկամը կը պատկանէր Ա. աշխարհամարտին Եւրոպա գաղթող երիտասարդ սերունդին: Մխիթարեան սան, Մուրատ–Ռափայէլեան նախկին աշակերտ, վարժարանէն արդէն նըկարչութեան հակում եւ մեծ ձիրք ցոյց տուած էր :

Վենետիկի Նկաչութեան Ակադեմիայէն շրջանաւարտ, Փարիզ եկած ու մնացած էր երկար տարիներ: 1939ին մեկնած էր Ամերիկա, ուր իր բազմակողմանի տաղանդը լայն հասարակութեան մը կողմէ գնահատուած էր :

ԱՍԿՂԵՊԻՈՍԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Ը.

Եւ ահաւասիկ ինքը:

— Ինքը՝ ո՞վ :

= Պարտէզին տէրը, Ասկղեպիոս, որ բժիշկ է՝ այժմ աստուածութեան բարձրացած :

— Աստուած է եւ սամիթ ու կոտե՞մ կը մշակէ :

= Ըսի նաեւ թէ բժիշկ է: Հին ատեն բժիշկները բիզոթոմոս կը կոչուէին, այսինքն դեղաբոյս հաւաքող, որովհետեւ բոյսերուն թաքուն զօրութեանց տեղեակ՝ հիւանդները կը դարմանէին խոտերով (Ֆրանսերէն՝ սէմփլ, յունարէն՝ բիզա, որ արմատական իմաստով կը նշանակէ բուսարմատ): Չզարմանաք, հայերէն դարման բառը եւս, այժմեան իմաստով՝ բժշկական խնամք, արմատական իմաստով՝ կը նշանակէ խոտ :

— Զարմանք պատճառողը բառը չէ, Ասկղեպիոսի դէմքն է, կը նայիս՝ նռան թուփ է, մէկ ալ կը նայիս՝ բազմաստեղն ջահ է, անդամ մըն ալ կը նայիս՝ ջրվէժ է, մէջքին ծիրանի գօտի :

= Մօտենանք եւ մօտէն դիտենք :

Քաղցր երաժշտութիւն մը կը լսուի : Աստուած է որ կը խօսի, ինչպէս իր սովորութիւնն է, ծառերու սօսափիւնին մէջէն:

— Ի խո՞հ թէ ի խոկ :

= Ի՞նչ կ՚ըսէ, ի՞նչ կ՚ըսէ :

— Աստուածներու լեզուն այսպէս է, կարճ բառեր կը գործածեն, ամէն մէկ վանկ՝ իմաստութեամբ յորդուն: Կը հարցնէ թէ պտուղ ուտելո՞ւ եկած էք (ի խոհ = ի խահ), թէ խոկալու, այսինքն խորհրդածելու,— արդարեւ, հին փիլիսոփաները սովոր էին առանձնանալ պարտէզներու մէջ՝ խօսելու համար աստուածներուն հետ, եւ այսպէս կը վայելէին բնութեան գեղեցկութիւնը, խաղաղութեան ամբրոսիան, ու միաժամանակ կը ներշնչուէին ծառերու սօսափիւնով, որ իրենց կ՚ուսուցանէր ձայներու եւ մտածման սուավիթան, լռութեան լեզուն :

Մինչ այս բացատրութիւնները կուտայի, անդամ մը եւս սօսափեցին թթենիները՝ խորհրդաւոր նուագարանի մը պէս,— Աստուած էր որ կը մօտենար (Բ. Թագ. Ե. 24): Քիչ ետք իր շրթներէն կը ծորէր պատգամը, զոր կը թարգմանեմ այս ձեւով.— Աշտարակ շինեցին ձեր նախահայրերը՝ մատնելով իրենց միտքը. «Արասցուք մեզ անուն յառաջ քան զսփռել ի վերայ երեսաց ամենայն երկրի» (Ծննդ. ԺԱ. 5), իսկ հիմա ձեր հայրերը, իրենց կարգին, աշտարակ կը շինեն, իբրեւ աղօթատուն, բայց յետին միտքը յայտնի ամէնուն. «Արասցուք մեզ անուն ...»: Այլ ոչ ոք կ՚ուզէ շինել դըպրատուն, հարստացնելու համար իրենց խելատունը: Դուք, անոնց զաւակները, դուք ինչո՞ւ եկեր էք գիտութեան պարտէզը, դո՛ւրս, դատապարտեալներ անէութեան :

×

Դուրս ելանք պարտէզէն, տխո՛ւր եւ թախծալից :

Նո՛յն աստուածն է, ըստ ինծի, Ասկղեպիոս կոչուի թէ Ադոնիս կամ Եհովա : Միշտ անողոք:

Բայց եւ այնպէս համակրելի է Ասկղեպիոս, ծագումով՝ մարդկային, արհեստով՝ բժիշկ, հոլովոյթով՝ աստուած:

Կ՚արժէ պատմել իր կեանքը :

×

Գեղեցիկ էր Կորոնիս, աստուածներն անդամ խենթեցնող գեղեցկութեամբ մը երջանիկ: Արդարեւ Ապողոն աստուածը սիրահարեցաւ Կորոնիսի: Սիրեց, բայց շուտով լքեց: Կատղեցաւ Կորոնիսի հայրը, Փլեգիաս, թագաւոր Թեբէի, եւ վրէժխնդրաբար հրդեհեց Ապողոնի մեհեանը եւ մոխրակոյտի վերածեց : Ապողոն չներեց խեռ ու հեստ թագաւորին, նետ մը արձակեց ամպերն ի վար, Փլեգիասը վիրաւորեց ու դահավէժ նետեց Տարտարոսին մէջ: Իսկ Կորոնիս մեռաւ, վշտահար, Եպիդաւրոսի մէջ, բայց նախ քան մահը՝ Ապողոն արգանդէն խլեց զաւակը, որ իրն էր: Մայրը երբեք չտեսաւ իր զաւակը, որ մնաց լեռներուն վրայ, անպաշտպան: Հրաշքով, թերեւս Ապողոնի տնօրինութեամբ, այծ մը կերակրեց լքուած մանուկը, ու շուն մը պահապանութիւն ըրաւ: Ի վերջոյ հովիւ մը, Արեսթանաս, հետեւելով այծին, գնաց գտաւ մանուկը, որու գլխուն վրայ կը շողար լուսապսակ մը, նշան աստուածային ծագման եւ արտակարգ իմաստութեան: Հովիւը լուրը տարածեց մարդոց մէջ, թէ ծնած է մանուկ մը, որ գիտէ բուժել ամէն հիւանդութիւն, նոյնիսկ ողջնցնել մեռելները: Արդարեւ, միշտ աստուածային պատուէրով, Քիլոն գացեր գտեր էր աստուածորդին եւ անոր սորվեցուցեր՝ բուժիչ բոյսերու ճանաչումը եւ գործածութիւնը :

Այսպէս, հրաշագործի համբաւը զայն առաջնորդեր էր հիւանդի մը մօտ, երբ յանկարծ ներս սողոսկեցաւ օձ մը, ահարկու օձ մը, թունոտ ու մաղձոտ լեզուն երկարած՝ հրաշէկ ասեղի մը պէս, յարձակման պատրաստ, սպառնացայտ : Մանուկը բնազդաբար յառաջ երկարեց գաւազանը, զոր միշտ կը կրէր ձեռքին մէջ: Օձը շուլլուեցաւ, փաթթուեցաւ գաւազանին վրայ: Մանուկը ուժգնօրէն գետին զարկաւ գաւազանը եւ օձը թըմրեցաւ, ինկաւ գետին: Նոյն պահուն օձ մը եւս սողոսկեցաւ՝ մտաւ ներս, բերնին մէջ խոտի շիւղ մը, զոր սկսաւ գործածել կենդանացնելու համար իր ցեղակից սողունը:

Բժշկական նոր դաս մըն ալ այս դէպքը,— մանուկը հրաշագործ բոյս մը եւս ճանչցաւ :

Այնուհետեւ անիկա, որ կը ճանչնար լեռներուն բոլոր բոյսերը՝ իրենց բուժական յատկութիւններով, գործեց մարդկութեան բարօրութեան համար, դարմանելով հիւանդները, ողջնցնելով մեռելները, հրաշք հրաշքի վրայ,— այսպէս էր որ յարութիւն առին Թեսէի որդին՝ Հիպպոդիտոսը, Մինոսի որդին՝ Գղաւկոսը, նաեւ Լիկուրգոսը եւ ուրիշ շատեր: Ու ժողովուրդը իրեն տուաւ Ասկղեպիոս անունը(*) :

Աստուածահայրն Արամազդ խոր վրդովումի մատնուեցաւ՝ տեսնելով հրաշագործութիւնները,— մեռելները յարութիւն կ՚առնէին, մարդիկ անմահութիւն կը ստանային, կը յեղաշրջուէր աշխարհն համայն: Հրամայեց Կիկլոպներուն, որ շանթեր պատրաստեն: Եւ Ասկղեպիոս ինկաւ շանթահար: Ապողոն կատղեցաւ, յարձակեցաւ Կիկլոպներուն վրայ: Ցետոյ աղաչեց աստուածահօր եւ այնքան ողոքեց անոր սիրտը, որ ի վերջոյ տնօրինութեամբ աստուածահօր՝ երկինք բարձրացաւ Ասկղեպիոս եւ համաստեղութեան կարգն անցաւ,— Հելլէնները ցոյց կուտան Ասկղեպիոսը երկնքի մէջ, ուր անիկա կը կոչուի օձընկալ (սաժիթէռ):

Ցետագային իր անուամբ մեհեաններ կանգնեցին ջուրերու եզերքը, անտառներու մէջ, աղբիւրներու շուրջ, օդասուն բլուրներու վրայ: Եւ այն օրէն ի վեր Ասկղեպիոս կը պաշտուի իբրեւ աստուած :

Ասկղեպիոս կը համարուի նաեւ բժշկութեան աստուածը: Եպիդաւրոս քաղաքը նուիրուած էր իրեն,— այնտեղ կը գտնուէր հրաշագործ մեհեան մը, անտառ մը, փղոսկրեայ արձան մը՝ բոլորը Ասկղեպիոսի անուամբ : Հիւանդները կը դիշերէին Ասկղեպիոսի մեհեանին մէջ (ասկլեպիոն), միշտ աղօթելով որ Ասկղեպիոս այցի դար իրենց երազներուն եւ որոշէր դեղը, զոր պիտի գործածէին : Առաւօտուն, անոնք կը պատմէին իրենց երազը եւ ասկլեպեան քուրմերը տախտակներու վրայ կը գրէին երազով յանձնարարուած դեղերուն անունները, յետոյ կը կախէին մեհեանին պատերէն,— այդ տախտակներէն ծագում կ՚առնէ առաջին դեղամատեանը (Քոտէքս):

Ասկղեպիոս ունէր երկու զաւակ, ինչպէս կը վկայէ Հոմերոս.—

Ասկլեպեայ կրկին ուստերք
սպարապետք նոցա կային,
Բժիշկք ճարտարագէտք՝ Պոդալիրիս
եւ Մաքաւովն :
(Իլիական, Բ. 732)

Մեր հին մատենագիրներէն մնացած ձեռագրի ընդօրինակութիւն մը ունիմ, շատ խառնակ ու շփոթ, ուր գրուած է թէ Պոդալիր կ՚ամուսնանայ Դամեթայ թագաւորին աղջկան հետ, եւ իր զաւակը եւս, Հիպպոլոգոս, կը դառնայ բժիշկ, որ նոյնպէս, իր կարգին՝ երբ կ՚ամուսնանայ, կ՚ունենայ զաւակ մը, որ է աշխարհի ծանօթ Հիպպոկրատը : Շարն ընդհուպ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Այս անուան ստուգաբանութիւնը երկար վէճերու առարկայ: Փրոֆ. Կրեկուար կը կարծէ թէ կը ծագի յունարէն սքալոփս բառէն, որ կը նշանակէ խլուրդ, եւ տարօրինակ մեկնութեամբ մը «խլուրդ – աստուած» տեսութեան կը կապէ Ասկղեպիոսի աւանդութիւնը: Ուրիշներ կը կարծեն թէ պելասգեան բարբառէն մնացած բառ մըն է եւ կը նշանակէ բժիշկ, որու կը տրուի մոգական գաւազանը՝ մասնաւոր հանդիսութեամբ եւ ծէսերով,— այս մեկնութիւնը կը զօրանայ անով որ էսաքոն (ըստ գրչութեան՝ այսաքոն) կը նշանակէ գաւազան, ինչպէս եւ կարմրալանջ (թռչուն), որովհետեւ թռչունի կերպարանափոխուած էր նոյն անունը կրողը, որ երազ կը մեկնէր, գուշակութիւններ կը կատարէր եւ մոգական գաւազան կը գործածէր: Փրոֆ. Քառնուա կը գրէ թէ Ասկղեպիոս կը կոչուէր Եպիոդորոս (որովհետեւ ծնա՞ծ էր Եպիդաւրոս), իսկ իր կինը՝ Եպիոնէ, եւ իր անուան վերջը դրուած մասնիկով, իպիոս, որ կը նշանակէ բարեշնորհ, բուժական կարողութեամբ օժտուած, կը զօրացնէ երկրորդ վարկածը :

ԵՐԵՒԱՆԷՆ ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Անցեալ Կիրակի, Ռուսաստանի Հոկտեմբերեան եւ Հայաստանի Նոյեմբերեան տօնադարձութիւններէն բաղդատմամբ անկախ երեկոյթի մը շնորհիւ, Փարիզի Հայերը մեծ թիւով եւ ուրախութեամբ լեցուցած էին Միւթիւալիթէի աւագ սրահը՝ տեսնելու, լսելու, ծափահարելու համար Հայաստանէն եկած արուեստագէտներ :

Ըսենք անմիջապէս, որ երգի եւ պարի երեւանեան անուանի համախումբը չէր, իր յաջորդական մասերով միաձոյլ յայտագրի մը տէր եւ գործադրող խումբ մը չէր: Խումբ մը արուեստագէտներ էին :

Անոնցմէ շատերը այնքան օժտուած էին, առանձնապէս այնքան յաջող իրենց դերերուն մէջ, որ աւելորդ է երեկոյթին յայտագրի կցկտուր շղթայումը եւ գործադրութեան տկար կողմերը ընդդծել :

Փարիզեան սրահի մը մէջ գործադրելի յայտագրի մը համար, երբ արուեստի մէջ ալ այսօր աւելի կրթուած եւ խըստապահանջ Հայերու հետ կրնան տեղացիներ ներկայ ըլլալ, աւելի՛ն կ՚ակնկալէինք, եւ նման ձիրքերով ու պատրաս-

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՒՍ ՄԷՋ

Ֆալաքան.— Տիրացու Արթին ու ձայնաւոր Գասպար.— Պէշիքթաշի Մաքրուհեան Վարժարանը.— Դերասաններ :

Ֆալաքան իմ էն հին դպրոցական յիշատակս է:

Հիմա մշուշի մէջ կ՚երեւայ ինծի այս փայտէ ու չուանէ կազմուած գործիքը, որ տանդլուխ ու վիթխարի Տէ մը կը յիշեցնէ Ֆրանսական այբուբենէն :

Այս Տէին սիւնակը փայտէ է, տոկուն ու դիմացկուն փայտ, եւ պարոյթը ռուսական կուպրով ծեփուած բարակ չուանէ մը կը բաղկանայ: Կ՚ուզէք տեսնել հիմա այդ անվնաս դարձած գործիքը :

Գաւազանը՝ հոնի ծառէ ոստ մը դիւրաթեք ու անբեկանելի, Ֆալաքային հետ բամբջութակի մը տպաւորութիւնը թողած է յիս: Առաջ այդ երաժշտութիւնը չէի սիրեր :

Ջութակահարին դէմքը միտքս է, բըռնաւորի դալուկ ու մեղկացած դէմք մը, կարճ հասակի մը ծայրը անցած խոշոր դանկ մը, Ֆէսը ետին ծռած ու ցոյց տալով ճերմակ գտակը իր քրտնածոր ու լայնածաւալ ճակատէն. ձիւնապատ գագաթ մը ջեռուցեալ պահարանի մը ծայրը :

Ի՞նչպէս կ՚ըլլար որ այս նիհար մարդը շարունակ կը քրտնէր. ամառ ձմեռ կը գանգատէր եղանակէն, հեղձեալ, հազիւ կարենալով շունչ առնել, հետզհետէ մերկանալով վերարկուն, սէթրին ու բաճկոնն ու երեւան հանելով շապիկին վրայէն տաբատը բռնելու համար կուրծքին վրայ խաչաձեւ բերուած ասկըն, որ իր ուսերը կը կքէր ու խաչուած մարդու մը կերպարանքը կուտար իրեն :

Այսպէս կը շրջէր տիրացու Արթին ծաղկոցին մէջ, հոտաւէտ ծաղկոց մը, ուր հարիւր տղոց քաղուածքի մոլտուքը՝ մեղուաց երամի մը բզզիւնին պէս երթալով կը բարձրանար ու խլացուցիչ կը դառնար. մերթ ընդ մերթ կանգ առնելով, գաւազանը ձեռքն ու պոռալով իր ճչող եւ սուր ձայնովը.

— Լռութի՛ւն ...

Միւսիւ կ՚ուզէր որ կոչէինք զինքը. վարժապետ եւ պատուելի բառերը յետադէմ ու նախատական կը թուէին իրեն : Ուսումնարանը ուր կառավարելու համար ունեցած բաղձանքը երբեք իրականացած չէր, Ձայնաւոր Գասպար կառավարչի ու ձայնաւոր դասատուի կրկին պաշտօններուն մէջ ամրացած կը մնար եւ այս փառասիրական պահանջումը դառնութեամբ կը լեցնէր իր փոքրիկ սիրտը :

Անվերջ բաղդատութիւն մըն էր իր նախակրթարանին եւ ուսումնասրահին մէջ որ միշտ մեղի նպաստաւոր եզրակացութեամբ մը կը վերջանար :

— Վերի աղմուկը նայեցէք, թող չեն տար որ աշխատիք, կ՚ըսէր մեղի :

Կամ թէ,

— Թող մէյ մը իմ սրահս նային, մէյ մըն ալ սա վերի խօվուշը :

Եւ մենք կեղծաւոր ու շողոքորթ, կը բոլորուէինք իր շուրջը, կարեկից իր ցաւին ու անաչառ վկայ իր գանգատին արդարացի ըլլալուն :

— Այո, միւսիւ :

Եւ սակայն վերի սրահը կ՚որոտար, կը թնդար իր ցնծալից ու աղմկալից կեանքովը, կռիւներով, ծեծկուուքներով զորս կը զգայինք մեր գլխուն վրայ ու ներքնապէս կ՚ողբայինք մեր ծաղկոցին վրայ :

Կարծեմ թէ կաթուածէ մեռաւ վերջ ի վերջոյ. իր մշտածոր քրտինքին գաղտնիքը՝ սրտին մէջն էր. խեղճ ջութակահարը երբեք զով եղանակ մը չգտաւ իր կազմուածքին յարմար, ու մեռաւ :

Ուսումնասրահի կառավարիչը Ձայնաւոր Գասպար կունտ ու կլոր, ծիրանի այտերով, ձայնը մարած, պոռալէ ու օղիէն, զուարթ ու կատակախօս մարդ մըն էր :

Հռչակաւոր Արիստակէսի աշակերտներէն էր. աստիճան առած էր. քահանայ պիտի ձեռնադրուէր եթէ իր ամուրի ըլլալը արգելք չըլլար :

Կը յիշեմ որ այս սուրբ ակնկալութեամբ զինուած՝ տարիներով թափառեցաւ աղջիկ փնտռելու համար :

Կիները կը հաւնէին զինքը երբ դասին մէջ կայնած, Ծնունդի եւ Զատկի առաւօտները ոսկեվառ շապիկովը կը դառնար ետին վերնատունին, իբրեւ թէ յիշեցնելու որ ինքն էր օրուան անհրաժեշտ մարդը:

Գասպար աղան քահանայութեան ու ամուսնութեան թեկնածու մնաց մինչեւ վերջը. վասն զի ոչ ոք երէցկին ըլլալ յանձն կ՚առնէր :

Երբ Խորէն Սրբազան Մաքրուհեան վարժարանի տնօրէնութիւնը թողուց, Գասպար աղան այլեւս շատ չկրցաւ կենալ :

Նորեկ հոգաբարձուները իր խեղդուկ ձայնին չէին հաւնիր. մին հօվարտա ոսկերիչ մը, որ ինքն ալ ձայնաւորութիւն ընելու տկարութիւնն ունէր, կիրակի առաւօտ մը եկաւ տնկուեցաւ դասին մէջ, Գասպար աղային քովիկը, եթէ ոչ բոլորովին կապտելու՝ դէթ մաս մը առնելու անոր իշխանութենէն :

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(1 Շար.)

տութեամբ արուեստագէտներ շատ աւելին կրնան տալ եւ պէտք է տան Սփիւռքի մէջ :

Արուեստի տարողութեան դիտակից եւ հայ արուեստով գլուխը բարձր քալել ուղղին համար, տրուածը քանակով շատ՝ որակով քիչ էր : Իբր հայրենի ժամանց – «ոչինչ» ... :

Երեկոյթին յայտագիրը գործադրելու համար բեմ բարձրացող հեղինակներէն, արուեստագէտներէն .—

Շատ սիրեցինք՝ նախ Առնօ Բաբաջանեան եւ Ալեքսանդր Յարութիւնեան երգահաններու տաղանդը, մանաւանդ երկու դաշնակի համար միասնաբար շարադրած եւ քառաձերն մեկնարկած, ներշնչումով, գոյնով ու կշռոյթով հայկական, շարադրութեամբ եւ դաշնակումով արդիական երկը : Գնահատելի էր Յարութիւնեանի համեստութիւնը, որով ան անձնապէս կ՚ընկերակցէր մենակատարներուն եւ ժողովրդական գործիքներու երրեակին (դուդուկ, քանոն եւ թմբուկ) :

Շատ սիրեցինք, նմանապէս Օր. Մեղէա Աբրահամեան (թաւջութակ), իր աջ ու ձախ ձեռքին հաւասար ճարտարութեան, վստահութեան, ճշգրիտ ձայնելքներու, մեկնարկութեան հարազատութեան եւ առհասարակ միշտ ի յայտ բերած իր արուեստագէտի խմորին համար :

Սիրեցինք՝ երգիչ Նար Յովհաննիսեանի խոր ու վճիտ բամբ ձայնը, նուազ իր երգացանկը : Տաթեւիկ Սազանդարեան, միջնազիլ երգչուհի, յարգի ձայն ունի :

— Վահան Միրաքեան, կուրծքէ ու կոկորդէ աւելի, գլխու ձայն ունի, մարզուած ու հաճելի ձայն, իտալական դպրոցի յաջող կնիք՝ հայկական շեշտի նուազ արտայայտութիւն :

Բոլոր նուազողները եւ իր համեստ ու ապերախտ գործիքով՝ թմբկահարը, որու մատներէն կախուած էր երգերուն եւ պարերուն գեղջուկ կշռոյթին ու շեշտերուն յաջող ընդգծումը, սիրեցինք,

Չսիրեցինք՝ պարուհի Արեւ Պաղտասարեանը իր ոչ մէկ քայլին, ոչ մէկ աչքի, ձեռքի կամ լանջի խաղին համար, որոնք հեռո՛ւ, շատ հեռու էին բեմական արուեստի նուազագոյն արժէքէն ու վայելքէն : Պարող Ռ. Կարապետեան նրբութեամբ ուսումնասիրած եւ իւրացուցած է մեր գուցէ միօրինակ, բայց շարժուձեւի գաղտնիքներով հարուստ հայկական պարերը :

Յատկապէս գնահատեցինք, մենակատարներուն ընկերակցող դաշնակահարուհին՝ Էլենա Տէր – Ղեւոնդեան, որուն դժուարին դերին կատարեալ գործադրութեան շատ կը պարտին, իրեն ընկերակցութեամբ բոլոր բեմ ելլողները :

Հայրենի արուեստի այս կռունկներուն՝ մեր աշխարհէն բերած ձայնը անուշ էր, շա՛տ անուշ :

***

ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՔԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ասուած է՝ Հայաստան – այդեստան, Հայաստան – լեռնաստան, բայց եւ Հայաստան – քարաստան :

Մեր երկնահաս լեռներն ու սարերը, Հրազդանի, Գառնու, Զանգեզուրի եւ Լոռու անդնդախոր ձորերը, բարձրաւանդակները մի – մի բացօթեայ թանգարան են՝ ճոխ կահաւորուած անձեռակերտ քարաքանդակներով, քարատեսարաններով, սիւներով, խոյեակներով ...

Սրանցից շատերը լաւ դասագրքի նման պատմում են հայ ժողովրդի հերոսական անցեալից :

Ժողովուրդը խորիմաստ, գեղեցիկ աւանդութիւններ է յօրինել առանձին քարերի մասին : Ահա դրանցից մի քանիսը :

ՀՆՁՈՒՈՐԻՆ ՃԱՇ ՏԱՆՈՂ ՔԱՐԱՑԱԾ ՔԱՆԴԱԿԸ

Լօռում, Արդուի գիւղի վերի թաղում կայ քարակուռ մի մեծ բլուր՝ բնութեան մի իսկական հրաշապատում, որի շուրջը աւանդութիւն են յօրինել սերունդները : Աւելի ճիշդ, դժուար է որոշել, թէ որտեղ է աւարտւում յօրինումը եւ որտեղ սկըսւում իրապատումը :

Բլրի ստորոտում քարայր կայ՝ ծլլան աղբիւրով, իսկ լանջով վար ոլոր–մոլոր ձգւում է մի քարէ օձ՝ «օձի շապիկով» ամբողջութեամբ այնքան նման իսկական օձի :

Քարէ օձը սողալով գալիս մտնում է քարայր, «օձի պորտ», եւ գլուխը կորցնում է աղբիւրի ակունքի մօտ :

Իսկ բլրի գագաթի՞ն ...

Ներքեւից նայողը բլրի գագաթին տեսնում է հնձուորին ճաշ տանող կնոջթերաւարտ, քարացած քարէ քանդակը եւ հնձուորի քանդակը : Կինը մի կուժ է թեթեւ ուսել, իսկ շուրջը, քարքըուտում, ասում են, քարէ գդալներ ու ափսէներ են թափուած :

Ըստ աւանդութեան, մօտիկ վանքում ճգնող Յովնան Օձնեցին պատարագի ժամին դրսից օձի Ֆշշոց է լսում : Նա իր եօթը սարկաւագներին հերթով ուղարկում է լուր բերելու, սակայն ոչ մէկը չի վերադառնում, բոլորն էլ օձի բաժին են դառնում : Հնձուորին հաց տանող կինը տեսնում է այդ ամէնը, բայց ձայն չի հանում, օգնութիւն չի կանչում :

Այն ժամանակ Օձնեցին անիծում է թէ կնոջը, թէ օձին, որոնք քար դարձած հիմա էլ կան Արդուի գիւղի վերին թաղում, Լօռում :

« ԾԱԿ ՔԱՐԸ »

Հնօրեայ մի աւանդութիւն է շրջում Զանգեզուրի շէներում Խուստուփ լերան ստորոտին, Դաւիթ Բէկի բերդից ցած, ճամբեզրին ընկած վիթխարի ձուաձեւ քարի մասին :

Արաբ բռնակալները մեր երկիրը ներխուժելուց յետոյ շատ ջանքեր ու արիւն են թափում Սիւնեաց քաջերի բերդը գրաւելու համար, սակայն ապարդիւն : Եւ ահա թշնամական բանակի շարքերից յայտնւում է մի ըմբիշ, բարձրանում է Խուսսուփ լեռը եւ մօտենալով նրա լանջին ընկած ահռելի քարին, բութ մատով սեղմում, խնձորիկի մեծութեամբ փոս է գցում : Ըմբիշը բութ մատը մտցնում է այդ անցքը, քարը գղրդոցով գլորում դէպի անտառ, դէպի բերդը ...

Աւանդութիւնն ասում է, քանի որ քարը չար նպատակով էր նետւում, ուստի չի հասնում նպատակին : Գլորուելիս աննշան շեղւում է եւ քերծելով բերդի պատերը, դնում ընկնում է ձորը, ուր եւ պառկած է մինչեւ այսօր ...

Ծակ քարը, ասում է աւանդութիւնը, հա կայ ու կայ իր տեղում, չի մաշւում ոչ անձրեւից, ոչ հողմերից, ոչ էլ լոյսից ու արեւից ...

«ՃՂԱԾՔԱՐԸ»

Սիւնեաց սարերում դարերով պառկած մի ուրիշ վիթխարի քարի՝ ճղածքարի գլխով մեծ, արդէն իրական պատմութիւն է անցել :

Հազար տարի առաջ Տաթեւի վանքը Վասակի որդի Փիլիպպէ, իշխանից 12 հազար արծաթ դրամով եւ մի «պատուական ջաւահիրով» գնում է Վարարակնի ջուրը եւ Ակների նշանաւոր ջրանցքով տանում ոռոգելու Յաքուտի իր կալուածքները : Ջրանցքը Բռուն գիւղի սարերով անցնելիս դէմ է առնում մի մեծ ժայռի : Ջուրը չէր անցնում ժայռի ոչ տակով, ոչ գլխով : Սակայն մեր նախնիքը կարողանում են թէեւ պարզ ու հասարակ, սակայն հնարամիտ միջոց գտնել : Կրակով լաւ տաքացնում են քարը եւ սառը ջուր են շպրտում վրան, քարը ճեղքւում է երկու մասի, եւ ջուրը տանում են ճեղքուածքով ...

Քարի վրայ այսօր էլ մնում է գրաբար արձանագրութիւնը, որ խօսում է Տաթեւի ջրանցքի պատմութիւնից : Երկաթագրերից իմանում ենք նաեւ, որ վանքն անիծել է Խոտանանցի, Շնհէրցի, Հալիձորցի չինականին, նրանց ովքեր կը յանդգնէին ջուր գողանալ ջրանցքից, ոռոգելու արտեր ու այգիներ : Իսկ խմել ջրից եւ ջրել անասուններին՝ արձանագրութիւնը մեծահոգատար թոյլատրում է :

Ասես հէնց այս իրապատումի շուրջն է հիւսուել Կովկասեան Քարը երգում է աւանդութիւնը, որը պատմում է այսպէս, եթէ դրանիտի ժայռը ծակուի մարդու ձեռքով եւ ծակից անցնի գետի ջուրը՝ քարը կ՚երգի եւ կը դան լաւ օրեր :

1934 – 35 մինչեւ Ճղածքար վերանորոգւում է հին առուի մի մասը : Կենարար ջուրը Ճղածքարի ներքեւով տարւում, հասցւում է Գորիս, դարերով ծարաւ – պապակ նրա հանգ ու դաշտերին : Գահավէժ թափուելով, ջուրը նաեւ լոյսի աղբիւր է դառնում լեռնային այդ գեղեցիկ քաղաքի համար :

Այնքա՞ն աւանդութիւններ կան հայկական քարի մասին, ո՛ր մէկը յիշես :

ԱՐՄ. ԹԱՄԱՉԵԱՆ

«Գրական Թերթ»

ԿԱՏՈՒՆԵՐԸ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻՆ

Սիրահարներն հրայրքոտ եւ գիտուններն խստակեաց
Նոյն եռանդով կը սիրեն, իրենց հասուն տարիքին,

Քաղցր ու հզօր կատուներն որոնք փառքն են երդիքին,
Իրենց նըման պրպտող եւ իրենց պէս նստակեաց :

Բարեկամներ ըլլալով հեշտանքի եւ գիտութեան,
Լռութիւնն ու խաւարին արհաւիրքը կը սիրեն,
Երբ զանոնք պիտ՚ ընտրէր սեւ ձիերուն փոխարէն,
Եթէ գերել կարենար անոնց սիգանքը սակայն :

Ու ծանրախոհ՝ անոնք միշտ վսեմ կեցուածքը ունին
Ըսփինքսներուն ընկղմած մենութեան ծոցն անհունին,
Որոնք նիրհել կը թըւին խորն երազի մ՚անվախճան :

Կողերն անոնց մոգական վառ կայծերով բեղուն են,
Եւ ոսկեղէն զանակներ, նուրբ աւազի մը նման,
Անոնց բիբերն հոգեզգած տարտամօրէն կը զինեն :

Թարգմ. ԵԴ. ՏԱՐՕՆԵԱՆ

Շ. ՊՕՏԼԷՌ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Վերջերս ծանօթ լեռնագնաց Էտ. Հիլլըրի որ Ջոմոլունկման նուաճողներէն մէկը եղած է, քանի մը հարիւր ռուպի տուգանք վճարեց Նեփալի կառավարութեան : Որովհետեւ, առանց թոյլտուութեան բարձրացած էր Հիմալայի գագաթներէն մէկը : Ըստ օրէնքի, լեռնագնացները յատուկ տուրք մը կը վճարեն լեռնագագաթ բարձրանալու համար : Եւ այդ տուրքին չափը կը բարձրանայ, գագաթին բարձրութեան հետ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՉԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Երեսուն հազար Ֆրանք, կամ անոր մօտ բան մը : Ահ, սիրելիս, ես ըսած չէի՞ ձեզի : Դուք չուզեցիք հաւատալ : Էհ ուրեմն, հիմա համոզուեցաք ահա : Կահագործը, որուն երաշխաւոր եղած էր դուքսը, այս վերջինին տունը ներկայացած ատեն ճամբուեր է եւ դուքսը յաջորդ օրը գրաւոր կերպով յայտներ է թէ Օր. Կօթիէի համար դրամ պիտի չվճարէ : Մարդը ստակ ուզեց, ձեզմէ ուզած քանի մը հազար Ֆրանքովս թերհաշիւ վճարումներ ըրինք : Յետոյ բարեսիրտ անձեր իմացուցին անոր թէ իր պարտապանուհին, դուքսին աչքէն ինկած ըլլալով, կ՚ապրէր երիտասարդի մը հետ, որ հարըստութիւն չունէր : Միւս պահանջատէրերն ալ նմանապէս լուր առած ըլլալով դրամ պահանջեցին եւ կարասիները դրաւեցին : Մարկրիթ ուզեց ամէն բան ծախել, բայց ժամանակը անցած էր եւ արդէն ես պիտի չթողէի :

Պէտք էր վճարել եւ ձեզմէ դրամ չուզելու համար ձիերն ու շալերը ծախեց եւ գոհարեղէնները գրաւի դրաւ : Կ՚ուզէ՞ք գնորդներուն ստացագիրները եւ Գրաւատունին ընկալակագիրները տեսնել :

Եւ Բրիւտանս դարակ մը բանալով այդ թուղթերը ցոյց տուաւ ինծի :

— Ահա, կը կարծէ՞ք թէ, շարունակեց, «իրաւունք ունէի» ըսելու կարող կնոջ մը յամառութեամբ, կը կարծէ՞ք թէ զիրար սիրելը եւ գիւղի մէջ հովուական ու երազային կեանք մը ապրիլը բաւական է : Ոչ, բարեկամս, ոչ, իտէալ կեանքին քով նիւթական կեանքը կայ եւ ամէնէն մաքուր դիտումները կապուած են ծիծաղելի բայց երկաթեայ թելերով, որոնք դիւրաւ չեն խորտակուիր :

Եթէ Մարկրիթ քսան անգամ չէ խաբած ձեզ, պատճառը իր տարօրինակ բնութիւն մը ունենալն է : Ես իրեն խըրատներ տուի, վասն զի նեղութիւն կը զգայի տեսնելով որ խեղճ աղջիկը ամէն բան կը կորսնցնէ : Մտիկ չըրաւ : Պատասխանեց ինծի թէ ձեզ կը սիրէր եւ թէ ամէնեւին պիտի չխաբէր ձեզ : Ասոնք խիստ գեղեցիկ, խիստ բանաստեղծական են, բայց պահանջատէրերը ասանկ բանի կուտ մը չեն տար եւ այսօր ալ Մարկրիթ չի կրնար անոնց ձեռքէն ազատիլ եթէ, նորէն կ՚ըսեմ, երեսուն հազար Ֆրանք չունենայ :

— Լաւ, ես պիտի տամ այդ դումարը :

— Փո՞խ պիտի առնէք :

– Այո՛ :

— Աղուոր գործ մը ըրած պիտի ըլլաք : Ձեր հօրը հետ դէշ մարդ պիտի ըլլաք, ձեր եկամուտները պիտի վտանգէք : Արդէն կարելի չէ մէկ օրէն միւսը երեսուն հազար Ֆրանք գտնել : Հաւատացէք ինծի, սիրելի Արմանս, ես ձեզմէ աղէկ կը ճանչնամ կիները : Մի ընէք այդ խենթութիւնը, որուն համար օր մը պիտի զըղջաք : Ողջամիտ եղէք : Ձեզի չեմ ըսեր թէ Մարկրիթէն զատուեցէք, բայց ապրեցէք անոր հետ, ինչպէս որ կ՚ապրէիք ամրան սկիզբները : Թողէք որ այս տագնապալի կացութենէն ազատելու միջոց մը գտնէ :

Դուքսը քիչ քիչ պիտի մօտենայ անոր : Ն...ի կոմսը տակաւին երէկ կ՚ըսէր ինծի որ եթէ Մարկրիթ ընդունի զինքը, անոր ամբոխջ պարտքերը պիտի վճարէ եւ ամիսը 4 – 5000 Ֆրանք պիտի տայ : Ասով Մարկրիթ դիրք մը չինած պիտի ըլլայ, մինչ դուք օր մը պիտի ստիպուիք բաժնուիլ անկէ : Մի սպասէք ուրեմն որ ձեր ամբողջ ունեցածը փճացնէք, մանաւանդ որ Ն...ի կոմսը տխմարին մէկն է եւ արդելք մը պիտի չունենաք Մարկրիթի սիրողն ըլլալու : Սկիզբները քիչ մը պիտի լայ, բայց ի վերջոյ պիտի վարժուի եւ օր մը ձեզի շնորհակալ պիտի ըլլայ ձեր ըրածին համար : Ենթադրեցէք թէ Մարկրիթ ամուսնացած է եւ անոր ամուսինը կը խաբէք : Ահա այսչափ : Արդէն ասոնք անգամ մը ըսի ձեզի : Միայն թէ ըսածներս այն ատեն խորհուրդ մըն էին, մինչդեռ այսօր գրեթէ անհրաժեշտութիւն մըն են :

Բրիւտանս իրաւունք ունէր :

— Ասոնց պատճառը սա է որ, շարունակեց ցոյց տուած թուղթերը պահելով, պոռնիկները միշտ կը նախատեսեն թէ պիտի սիրուին, բայց մտքէ չեն անցըներ թէ պիտի սիրեն, ապա թէ ոչ դրամ կը պահէին եւ երեսուն տարեկան ըլլալնուն պէս կրնային ձրի սիրող մը ունենալու պերճանքը վայելել : Եթէ հիմակուան խելքս առաջ ըլլար : Վերջապէս, Մարկրիթին բան մի ըսէք եւ Փարիզ տարէք զայն : 4 – 5 ամիս առանձին ապրեցաք անոր հետ, բաւական է : Աչք գոցեցէք, ձեզմէ պահանջուածը ասա է միայն : Տասնըհինգ օր ետքը Ն...ի կոմսը կ՚ընդունի, այս ձմեռ դրամ կը խնայէ եւ գալ ամառ նորէն կը սկսիք : Ահա ասանկ կ՚ըլլայ, սիրելիս :

Եւ Բրիւտանս շատ գոհ կ՚երեւար իր խորհուրդէն, զոր մերժեցի զայրոյթով :

(Շար.)

Ամերիկայէն Տիկին Մարիա Աճէմեան եւ զաւակները Ստեփան եւ Աննա, Յակոբ Աճէմեան ընտանիքը (Լիոն), խոր կսկիծով կը ծանուցանեն վաղահաս մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

որ տեղի ունեցած է Նոյեմբեր 28ին, Պրուքլին (Նիւ Եորք) :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Դեկտեմբեր մէկին :

Յառաջ.— Մեր ցաւակցութիւնները :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերուն: Տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի (Դեկտեմբեր 19) ժամը 3ին, Քատէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Ծիծաղաշարժ ներկայացում մը, տղոց կողմէ եւ սիրուն անակնկալներ:

Կաղանդ Պապան պիտի բերէ նուէրներ եւ նախընթրիք:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, վարժարանին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը Մարտ 22ին, Սալ տը լա Շիմի :

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը :

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տիկնանց յանձնախումբին եւ Երիտասարդաց Միութեան պարահանդէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

Hôtel Splendid

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

ANDRÉ GÉRARD

Նոյն գիշերը ոչ հանգանակութիւն, ոչ թոմպոլա :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. — Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette.

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

Հ. Յ. Դ.

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կապ. Խաչի Վիէնի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 7, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 2, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Պիտի նուագէ Վալանսի նուագախումբը՝ ԺԱՔ ՔՈԺԱ :

Ճոխ պիւֆէ :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբի կողմէ յառաջիկայ Դեկտեմբերի 8, 9, 10 օրերուն համար յայտարարուած «Գթութեան Վաճառք»ը յետաձգուած է:

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »

Ave. Sepand, 40

TÉLÉPHONE : 626031

CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.

2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.

(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԺ ԵՒ ՕԳՆԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀ, ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԺԱՄԱՆԱԿ ՈՒՆԻ ԱՅԴ ՄԱՐԶԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ :

Գրել «ՅԱՌԱՋ»ի որ կը փոխանցէ:

ԴԻՐՔԸ Կ'ՈՒԶԷ ԲԱՐԵԼԱՒԵԼ

32 տարեկան, իրաւաբանութեան և գրականութեան լիսանսիէ հայ երիտասարդ մը, որ կ'աշխատի Ֆրանսական մեծ ընկերութեան մը մէջ և ութ տարուան առեւտրական փորձառութեամբ, աշխոյժ, վարժ անգլերէնի եւ ծանօթ գերմաներէնի, դիրք կը փնտռէ նախ ընտրաբար հայկ. մեծ հաստատութեան մը մէջ :

Գրել Յառաջին որ կը փոխանցէ՝

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջ-մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն :

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Մանրամասնութիւնները առանձին :

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

3. AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro: CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Դեկտեմբեր 7ին, երեկոյեան ժամը 22էն լոյս:

Կը մասնակցի՝ Հարաւային Ֆրանսայի լաւագոյն նուագախումբը՝

Claude BESSET et ses célèbres Fantaisistes

SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

Մանրամասնութիւնները առանձին :

2e chaîne

TELE-NETTE

MICHEL SAKAYAN

6, RUE DE TERRE-NEUVE

PARIS (20e)

ԿԸ ... ԾԱԽԷ,
– ԿԱԶՄԷ,
– ՁԵՒԱՓՈԽԷ,
– ՆՈՐՈԳԷ,
– ԽՆԱՄԷ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՈՐԾԻՔ,
– ԶԵՏԵՂԷ ԸՆԿԱԼՈՒՉ ՁՈՂԵՐԸ:

1 CHAINE 2

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

ՁՐԻ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

Téléphone :

PYR. 33-15

ՀԱՅԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
3 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9874

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9874

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԸ ՅԱՆՁՆԵՆ ՕՍՎԱԼՏԻ ԹՂԹԱԾՐԱՐԸ

—o—

Տալլասի ոճրին քննութեան երկրորդ շաբաթն է, սակայն տակաւին կարելի չէ նշած նոր լոյս սփռել Քենըտիի սպանութեան մանրամասնութեանց վրայ: Նա – խագահ Ճոնսոնի նշանակած մասնաւոր քննիչ յանձնախումբին մօտ կը կեդրո – նացուին Լի Օսվալտի մասին հաւաքուած բոլոր տեղեկութիւնները — իր առողջական վիճակին տեղեկագրէն սկսած մին – չեւ փոստով սպացած դումարներուն աղբիւրները :

Ուշինկթընի խորհրդային դեսպանն իսկ օժանդակութեան իր բաժինը բերած է քննիչ յանձնախումբին: Արդարեւ, Ա – նաթոլի Տոբրինին Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարար Տին Րասքի յանձնած է խորհրդային հիւպատոսարանի արխիւներուն մէջ գտնուող Լի Օսվալտի թղթ – ածրարը: Ռուսերէնով կատարուած ար – ձանագրութիւնները անմիջապէս թարգ – մանուած են Արդարութեան Նախարա – րութեան մասնագէտներուն կողմէ, նախ – քան քննիչ յանձնախումբին տրամադրու – թեան տակ դրուիլը :

Ոմանց կարծիքով, Ուշինկթընի խորհրդային դեսպանը այս քայլը առած է Որուչչեւի թելադրութեամբ :

X Նախագահ Ճոնսոն կը չարունակէ իր խորհրդակցութիւնները՝ աչխատա – կիցներու իր խմբակին վերջնական կազմը ճշդելու համար :

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԻՐԱԿԻՆ

Անցեալ կիրակի ընտրութիւններ կը կատարուէին բազմաթիւ երկիրներու մէջ: Այսպէս՝ Վենեզուէլայի մէջ Հան – րապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ Ռոլանտարա Նախագահին թեկնածուն՝ Ռաուլ Լէոնի, որ կողմնակից է Քուպայի դէմ վճռական դիրք բռնելու տեսակէ – տին :

Սենէկալի նախագահական ընտրու – թեան համար թէեւ մեկ թեկնածու կայ՝ նախկին նախագահ Լէոփոլտ Սէն – կորը, բայց եւ այնպէս ընտրութիւնը Տաքարի մէջ տեղի տուած է բուռն կռիւ – ներու : Վեց հոգի սպանուած են , 36 հոգի՝ վիրաւորուած : Բանակը միջամը – ուած է՝ կարգը վերահաստատելու հա – մար: Լուսարձակի դրութիւն հաստատ – ուած է քաղաքին մէջ :

Աւստրալիոյ երեսփոխանական ընտրու – թիւնները չհաճած է վարչապետ Մենզիսի Ֆօլկիսիոնի կառավարութիւնը (աջասա – կան – դիւղացիական) :

Իսկ Նոր Զելանտայի երեսփոխանական ընտրութիւնները վերջացած են կառա – վարական Ազգային կուսակցութեան յաղ – թանակով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ ցորեն գնելու բա – նակցութիւնները վարող խորհրդային յանձնախումբը վերադարձած է Մոս – կուա՝ առանց դրական համաձայնութիւն կնքած ըլլալու: Խորհրդային Արտաքին Առեւտուրի փոխ նախարարը, որ յանձ – նախումբին նախագահն է, Ուշինկթընէն նախագահն է, Ուշինկթընէն մեկնելէ առաջ յայտարարած է, թէ ցորդ իրեն առաջարկուած գիները չատ սուղ էին :

Միւս կողմէ, Քանատայէն Ռուսիա նե – րածուած ցորենի մթերքին մէջէն գըտ – նուած են կորած ապակիի կտորներ ...

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ վարչապետը , Էրհարտ , ամերիկեան հեռատեսիլի մէկ ներկայացուցչին յայտարարած է , թէ Գերմանիոյ մէջ ամերիկեան բանակին ներկայութիւնը անհրաժեշտութիւն է :

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ վարչա – պետը՝ Չու էն Լայ, պաշտօնական այցե – լութեամբ եղիպտոս պիտի երթայ Դեկ – տեմբերին :

ՀՈԼԱՆՏԱՑԻ թագաւորութեան 150ամ – եակն էր Շաբաթ օր : Անցեալ Ապրիլ 30էն սկսած հանդիսութիւնները պիտի չարու – նակուին մինչեւ յառաջիկայ տարուան Մարտ 31ը :

ՍՈՒՐԻՈՑ Հանր. նախկին նախագահը, Նազըմ Գուսսի, ազատ արձակուած է ինը ամսուան բանտարկութենէ ետք :

ՓԱՐԻԶի մէջ տեղի ունեցած ուսանո – ղական ցոյցին որպէս հետեւանք, ոստի – կանութիւնը պատասխանատուութեան կանչած է Ուս. Միութեան Նախագահը : 10ի չափ օտարահպատակ ուսանողներ , որոնք մասնակցած էին ցոյցին՝ արտաք – սուած են Ֆրանսայէն :

Օր ըստ Օրէն

ԿՈՏԵՄԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

—o—

Օր մը Աբրահամ կը միջամտէ Աստուծոյ գործերուն .

— Ինչո՞ ամբարիշտին հետ արդարն ալ բնաջնջես, ըա՛ւ լիցի, դուն ատանկ բան չես ըներ :

= Եթէ յիսուն արդար գտնեմ Սոդոմի մէջ, չեմ բնաջնջեր ըաղաքը՝ շնորհ ընելով յիսուն արդարին:

— Իսկ եթէ ըառասունեւմիսիգ արդար գտնես , հինգ պակասին համար պիտի բնաջնջե՞ս :

= Շնորհ կ'ընեմ՝ չեմ բնաջնջեր :

— Եթէ ըառասուն արդար գտնուի ...

= Շնորհ կ'ընեմ ...

— Եթէ երեսուն արդար ...

= Շնորհ կ'ընեմ ...

— Եթէ ըսան ...

= Շնորհ կ'ընեմ ...

— Տէրը բոդ չբարկանայ՝ վերջին խօսքը մըն ալ,— գուցէ միայն տասը արդար գտնուի ...

= Ոչ կորուսից վասն տասանցն (Ծննդ. ԺԸ. 23–33):

×

Ես ալ ճիշդ Եհովային պէս պիտի ը – նէի,— եթէ հինգ ընթերցող գտնէի, պի – տի շարունակէի... կոտեմախօսութիւնը:

Այս բառը, կոտեմախօսութիւն, յու – նարէն լեզուով՝ *քարտամիզօ* փոխաբե – րաբար կը նշանակէ խօսիլ այնպիսի բա – ներ, որոնք բիբն ու բերանը կը մրմռա – ցնեն՝ ինչպէս կոտեմ ուտելու ժամանակ: Ահա թէ ինչո՛ւ կ'ենթադրէի որ շատ ծը – ռեցի ընթերցողներուն բիբն ու բերանը , այնքան որ պիտի չգտնէի այլեւս հինգ հոգի՝ որպէսզի դեռ կոտեմ ծամէի ու ծամել տայի, բիբ ու բերան մրմռացնէի: կը կարծէի թէ միայն երկու հոգի են կո – տեմախօսութիւն կարդացողները, — մէ – կը ես՝ որ կը գրեմ, միւսը՝ Արամը որ կը շարէ: եկուր տես որ շա՛տ են կար – դացողները, շա՛տ, եւ սխալներ ալ ցոյց կուտան :

Առաջինը՝ մեր Տէր – հայրը, հաւատա – րիմ ընթերցող *Յառաջի* :

Դե՛հ Տէսինէն կը գրէ թէ համամիտ է Ա. Նիկողոսեանի, բայց ոչ ինծի, յա – ղագս *թէրէի* :

Մարդ Աստուծոյ, (ճիշդ տեղն է խօս – քը), համամիտ ես եղեր ինծի թէ չես ե – ղեր, կամ ես համամիտ եղեր եմ բեզի թէ չեմ եղեր, հո՞գն է պարսկերէն լեզ – ուին, միթէ կը փոխէ՞ իր սեփական բա – նին իմաստը: Դուն Հափը՞զն ես, կամ Ֆիրտուսի՞ն եմ ես, որ փոխենիք բառին ուղղագրութիւնն ու նշանակութիւնը : *Թէրէ*, Սպահանի բարբառով՝ *թարա* , պարսկերէն բառ է, կը նշանակէ կոտեմ, Թուրքերը առեր են բառը, որովհետեւ առնել միայն գիտեն: Աստուածաշունչ Մատեան կարդացող մարդ ես, հարկաւ գիտես թէ Աբրահամին հայրն ալ կը կոչ – ուէր Թարա կամ Թարէ, բայց կոտեմ չէ՛ր: Ըստ իմաստին՝ խոտ, որովհետեւ կը նշանակէ՝ *կը ծաղկի*, բայց կոտեմ չէ՛ր:

Վասնզի *թէրէ* պարսկերէն է, իսկ *թա – րէ*՝ բաղդէական բարբառ :

Մեր Շինականը, խաղողի եւ ձոզանջի բաղաբէն՝ որ կը կոչուի Ավինեոն, ձգեր է Նոյին անուշակ պտուղը եւ սամի՛ր կը ծամէ: Ու կ'ըսէ· «*Տօրախ* բիւրտերէն ժաժիկ կը նշանակէ: Արդարեւ, մեր շըր – ջանի (Փոբր Հայէ) բիւրտերը արցնդեղ կամ սոնիճ կը դնէին ժաժիկին ու պանիր – ին մէջ, բերեւս նաեւ սամիք , — աս – կէ՝ *տօրախ օթի*»:

Ձիս մեղքը կը խօքես , ա՛յ Ներսէս : Ծանրածանր զբաղումներուս մէջ, հիմա ելլեմ բիւրտերէ՞ն մաղեմ: Շատ աղբիւր չունիմ բիւրտերէն: երեւան տպուած գիրք մը ունիմ բրտական փոլխորին նը – ւիրուած ու նաեւ Շահպազի գիրքը՝ «Քրտօ – հայ պատմութիւն » ,— ատոնք ալ ո՛ր անկիւնը նետեր եմ, չգտայ : կա – րելի է ստուգել, կայ բրտական բառա – րան մը: Թէեւ աւելորդ փնտռտուք , ո – րովհետեւ *ժաժիկը* հայերէն չէ, ոչ ալ *ճաճիկը*,— երկուքն ալ նոյն բառերն են: Շատ բան կայ գրելիք ժաժ ու ժաժիկ բառերուն մասին, ծագումով պարսկե – րէն, իմաստով՝ տարբեր ծանօթ ժաժի – կէն, բայց տեղը չէ: Իսկ թէ *տօրախ* կը նշանակէ ժաժիկ, ոչինչ կը լուսաբանէ :

Շինական ունի ուրիշ դիտողութիւն մըն ալ·— «Մեր լեռներուն մէջ առատ էր ծորենին, ունէինք երեք տեսակ , — մէ – կուն պտուղը կանանչ՝ երբ խակ է, հա – ասունցնալէ ետք՝ կը սեւնայ, կարծես վրան ման կապած ըլլայ : Ձեւը «թոփիկ» ցո – րենի պէս՝ ըստ մեծութեան, ողկոյզ շի – նած՝ խաղողի պէս: Տերեւները, երբ մատղաշ էին, կ'ուտէինք, մանաւանդ սրտավէրք հարսները: Թթուաշ համ մը ունին: Ծաղիկները՝ ճարնջազոյն : Ու – րիշ պտուղ մըն ալ ունէինք, թուփը *ցրթի*, պտուղը *ցրթիպտուղ* կը կոչենք: Փշոտ եւ մշտադալար: Շատ ուշ՝ աշնան կը հասունցնար պտուղը, որ համով չէր : Լաւ հասունցածը հազիւ ափ մը կրնայինք ուտել: կոր է բռինչի պէս: կանանչ է՝ երբ խակ է, յետոյ կը կարմրի : Ա՞յս է արդեօք Ծատուրեանի յիշած ցըպտկին»:

Առաջինը չի թուիր թէ ծոր է: Փոբր Հայէի մէջ այդպէս կոչուիլը ապացոյց չէ: Արմաշի մէջ լոլիկ կը կոչէինք սուտ վարդին պտուղը, որ *տոմաթէս* չէ: Երկրորդը չեմ գիտեր թէ ի՛նչ է, բայց մեր մատենագրութեան մէջ ցրդին ծա – ռօք է փրանսերէն *ժընիէվր* անուանով:

Մարսէյլէն եւ Ալֆորվիլէն դիտել կու տան ինծի երկու ընկերներ թէ զդեար կոչած եմ *ղըղըլճըք*ը տեղ մը, յետոյ սա – կայն գրած ուղիղը՝ զոդալ : Ցոգնու – թեան արդիւնք: Զդեար կամ զկեռ (նոյն բառը, ծագումով օտար) , *մուշմուլան* է: Քանի մը օր առաջ նոյն յոգնութեան հե – տեւանքը , — «ամէն Հայերը» գրեր էի փոխանակ գրելու «ամէն Հայ», եւ այս սխալը պատճառ եղաւ որ չքնաքամ գի – շերը :

Բայց սխալներն ալ ունին իրենց ... օգտակարութիւնը, — այդ մասին՝ յա – ջորդ տումով :

Եւ վերջապէս ընթերցող մը եւս, ջուրը համով, ջուրը անուշ վիէնէն, ընդդիմա – խօսելով հանդերձ կոտեմախօսին՝ կը հաստատէ թէ տասնէն պակաս չեն ... ընթերցողները, այնպէս որ անարդարու – թիւն պիտի ըլլար, ինչպէս Աբրահամ կ'ըսէր Աստուծոյ, նոյն գրկանքին կամ նոյն պատիժին ենթարկել կոտեմ ուտո – ղը եւ չուտողը: Իր նամակը կոտեմախօ – սական ոճ ունի, կծու եւ դառնահամ· — «Ափսո՛ս, կ'ըսէ, թանկագին ժամանա – կին, որ փոխանակ օրուան յարմար նիւ – թերու յատկացուելու, ծառերու եւ պը – տուղներու տեսակները ծանօթացնելու կը տրուի: Քիչերու մէջ փնտռուելիք անձ, ներկայ ժամանակներուն մէջ գնա – հատանիք եւ գովեստի արժանի, Աստուծ – մէ օժտուած բացառիկ եւ բազմազան յատկութիւններով, հոգ չէ թէ ըլլայ ան – հաւատ , ի՛նչ օգտակարութիւն պիտի ու – նենան մեզի սորվեցնել ուզած այդ բա – ները: Երիտասարդութիւնը ձեռքէ կ'եր – թայ , ջուրը տարեր է ջաղացքը, չախ – չախ փնտռելու ատե՞ն է »:

Սիրելիս, ջուրը ե՞րբ է ջաղացքը տա – րեր , տե՛ս, ազգը եկեղեցի կը շինէ, ե – րիտասարդութեան համար շինածը բիչ կուգայ՝ նորը կը շինէ, ամէն կողմ պար ու երգ, ուրախութիւն եւ ծափողջոյն , Հայաստանասիրութիւն Հայաստանէն հե – ռու, որքան հեռու այնքան բարկ հայրե – նասիրութիւն, արտասահմանի ամբողջ Հայութիւնը ... ներգաղթի յանձնա – խումբի անդամ՝ դուրսը աշխատելու ըն – դունակ, վերջապէս բովանդակ Հայու – թիւնը տենդագին կ'աշխատի նոր լեզու – ներ սորվելու համար, հոս՝ ֆրանսերէն, Միացեալ – Նահանգներու մէջ՝ անգլե – րէն, Հարաւ· Ամերիկա՝ սպաներէն, մրցում՝ հայերէնը օր առաջ մոռնալու՝ իբրեւ «անօգուտ լեզու», սրարշաւ զար – գացո՛ւմ ամէն ճակատի վրայ, ամէն Հայ զբաղած է, ինծի եւ բեզի գործ չէ մնա – ցած, թող որ ես ալ կոտեմ ծամեմ բիչ մը: Օրուան մեր ազգ· կեանքին եւ եռու – զեռին հանդէպ բէն ըրած, այսպէս մի – այն կոտեմախօսութեամբ՝ եթէ չկրցայ ցաւս դարմանել, գէթ թոյլ տուր ապի – կարիս որ լումայ մը ձգեմ մեր մատե – նագրութեան մէջ, եթէ չկրցայ մասնակ – ցութիւնս բերել արդի ազգաշինութեան մեծարժէք աշխատանքներուն :

Եւ ինքզինքս մխիթարեմ՝ ընդունելով որ կ'անցնի՛ն, հովի պէս կ'անցնին բոլոր այս բանի – վրայուրիւնները եւ յաւակ – նութիւնները, կը մնայ գիրը :

ԱՐԱՋ

ՏԻԿ. ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

—o—

Իր ամառնային բնակավայրէն, Նիսէն փարիզ վերադարձի նախօրեակին, անց – եալ Զորեքշաբթի՝ Նոյեմբեր 27, վրիպած քայլափոխի մը հետեւանքով Տիկին Մի – սաքեան ինկած եւ կոտրած է ազ ոտքին ազդրին գլուխը :

Նիսի կեդրոնական հիւանդանոցը փո – խադրուելով, իր աղջկան ներկայու – թեան՝ անմիջապէս ենթարկուած է ան – խուսափելի դառնուած ոսկրակցումի վի – րաբուժական գործողութեան, փրոֆ. Կրենտայի մասնագիտական դարմանա – բաժնին մէջ եւ բժշ. Սէննիի հոդածու – թեան տակ :

Ինամող բժիշկներուն հաւաստումով , ըստ պարագային ծանր գործողութիւնը յաջող անցած է :

Ցետ գործողութեան մտահոգիչ ժամե – րէն ետք, Տիկին Միսաքեան այժմ մտած է նման արկածներու հարկադրաբար եր – կար բուժումի եւ ապաքինումի առաջին օրերուն մէջ :

Վերջին ժամու լուրերը բարի են :

ՀԱՅԱՉԻ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏՎԻՐԱՏՈՒ ԵՂԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵՐ ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵՐ ՀԱՐԱԶԱՏ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

—ՊԱՒՂԻԿԵԱՆՆԵՐՈՒ—

ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Պաւղիկեան անունը մենք կը դրենք Պօղիկեան: Որովհետեւ, նախ այսպէս լսած ու սորված ենք մեր հօրմէն: Երկրորդ՝ քանի որ դրաբարի Պաւղոսը աշխարհաբարի մէջ Պօղոս եղած է, ուրեմն Պաւղիկն ալ՝ որ Պաւղոսին փաղաքշական է՝ պէտք է ըլլայ Պօղիկ:

Միւս կողմէ, Պաւղիկեան դրողներ ու հնչողները սխալած չեն, որովհետեւ այս յորջորջումները յունարէն դրականութեան մէջ պահուած անուններ են:

Պաւղիկեան անունը առաւելաբար Յոյներու կողմէ գործածուած է: Հայերը գործածած են Թոնրակեցի կամ Թոնդրակեցի եւ վերջին դարուն ալ Աբխազեցի յորջորջումները, որոնց երկուքն ալ տեղական անուններ են: Թոնդրակը կը կարծուի ըլլալ այժմեան Թանտուրէկը, որ Մասիսի հարաւային կողմը հրաբխային լեռ մըն է, իսկ Աբխազ գիւղ մը՝ Կիւմրի կամ Լենինական քաղաքին մօտ:

Էջմիածնական Գալուստ Դպիր Տէր-Մկրտիչեան՝ 1890 թուականներուն դրած է թէ Պաւղիկեան աղանդը բուն հայկական հողին վրայ ծնաւ եւ անկից անցաւ Փոքր Ասիա, պալքանեան թերակղզի, Եւրոպա: Այս աղանդը պէտք է նկատել իբրեւ հայ հոգեւոր – մտաւոր կեանքի ինքնուրոյն արտայայտութիւն: Ուրեմն, կրնանք ըսել թէ նորակրօնութեան եւ բողոքական – աւետարանական եկեղեց – ւոյ բոլոր նախահայրերն ու հիմնադիրը Հայոց աշխարհէն դուրս եկան:

Վենեթիկեան Հ. Բարսեղ Սարգիսեան, որ այս նիւթին վրայ դիրք մը գրած է 1893ին, մէջբերում մը կ'ընէ Մուրացա – նէն, որ ըսած է. «Թոնրակեցւոց աղանդը իսկապէս հայկական մտայ ինքնուրոյն արտայայտութիւն մը չէր, այլ չարունակութիւնը Պաւղիկեան ծանօթ աղանդին»:

Հ. Բարսեղ Սարգիսեան իր կողմէ կ'աւելցնէ. «Այն եղրակացութիւնը թէ բոլոր բողոքական – աւետարանական դաւանանքները իրենց թէ սերած են Պաւղիկ – Թոնրակեան աղանդէն, այնքան հիմնաւոր չ'երեւիր ինծի»:

Տօքթ. Ն. Տաղաւարեան, դրեթէ քառորդ դար եռքը, սակայն կը դրէ. «Հայ հողին վրայ ծնունդ առնող այս աղանդ – դաւորներու վարդապետութիւնը չատ կը մօտենայ եւրոպական արդի բողոքակա – նութեան սկզբունքներուն: Սկզբնական աղանդները, վերջապէս յանգելով Պաւ – ղիկեանութեան, ծնունդ տուած են եւրոպական ու հայկական բողոքականութեան եւ Փոքր Ասիոյ Գղըլպաշութեան: Այսուհանդերձ Պաւղիկեան աղանդը հայ հանճարի գիւտ պնդելը տրամաբանական չէ, թէեւ իրօք հայ հողին վրայ աւելի խո – րունկ արմատներ ձգած եւ ընդարձակ չառաւիղներ ալ տարածած համարուի»:

Կոնիբեր Անգլիացին ալ կ'ըսէ. «Եւ – րոպական ֆաթարներու (մաքրակրօն) Որդեդրական (ատոփսիոնիսք) Եկեղե – ցիէ սերած ըլլալը կը հետեւցնեմ, ո – րովհետեւ անոնք Պաւղիկեաններուն հետ չատ մը հասարակաց բաներ ունին»:

Ուրեմն, ըստ Կոնիբերի վճռին՝ Պօղիկեանութիւնը եւ եւրոպական Բաբ – կեղեցիները իրարու կապող օղակը Որ – դեգրականութիւն կոչուած վարդապե – տութիւնն է:

Արդէն Ա. Դարու Եկեղեցիին մէջ վարդապետական դարտուղութիւններ ու նոյնիսկ հակառակութիւններ ծագում առած էին, ինչպէս Պօղոս Առաքեալի թղթերէն կը հասկնանք:

Առաքեալներէն ետքը եկեղեցին չա – րունակեց այլեւայլ նշանաւոր եւ անձը – չան հայրերու մականին տակ: Արդէն քրիստոնէութիւնը՝ իր առաջին քայլե – րուն՝ հանդիպեցաւ հրէական օրինակա – նութեան եւ յունական իմաստասիրու – թեան ձգողութեանց եւ արգելակին: Միւս կողմէ, Հռոմի Եպիսկոպոսը կը ձգտէր իր կամքը պարտադրել բոլոր միւս եպիսկոպոսներուն վրայ: Առաջին անգամ 190 թուականին բողոք կը բարձրանայ Հռոմի եպիսկոպոսին կրօնական յա – ւակնութեան դէմ թէ «քրիստոնեայ Եկե – ղեցին հիմնուած է լոկ Պետրոս Առաքե – լի վրայ, ոչ թէ բոլոր տաններկու աչա – կերտներուն վրայ»: Հռոմի Վիկտոր Եպիսկոպոսը 190ին կը նզովէ Թէոդորոս եպիսկոպոսը, որ առ այդ՝ բողոք բար – ձրացուցած էր:

Գ. դարուն, քրիստոնէութիւնը բաժ – նուած կը տեսնենք երեք գլխաւոր մտայնութեանց, որոնց երեքն ալ Քրիստոսի անձին չուրջ կը դառնան: Ա. Որդեգրական, Բ. Հոգեպաշտական, Գ. Երեւութական: Կոնիբեր փնէօմաթիք կը կոչէ երրորդութեան ուղղափառ վարդապե – տութիւնը: Մենք ալ հետեւելով իրեն՝ հոգեպաշտական թարգմանեցինք նոյնը:

Կոնիբեր կ'ըսէ թէ՝ Որդեդրական աստուածաբանութիւնը ծագկած է Հռոմի, Պաղեստինի եւ Փոքր Ասիոյ մէջ, Ա. դարէն սկսեալ: Այս վարդապետութիւնը Անտիոքի մէջ դարձակէտ մը ունեցաւ Գ. դարու վերջաւորութեան մօտ: Սամոսատացի Պօղոս Անտիոքի եպիսկոպոս եղաւ 262 թուականին: Անիկա՝ հակառակ իր Ուղղափառ (կամ Հոգեպաշտական) հակառակորդներու նզովքին, եւ 1269 թուականին կայացած կրօնական ժողովին մէջ դահընկէց հռչակուելուն, չարունակեց իր թեմը պահել, չնորհիւ Պալմիրայի կայսրուհի Զենոբիայի հովանաւորութեան: Սակայն երբ երեք տարի ետքը՝ 272ին՝ Զենոբիայի կայսրութիւնը չքացաւ Հռոմի Աւրեղիանա կայսեր ձեռքով, Պօղոս ալ ստիպուեցաւ լքնել իր եպիսկոպոսական աթոռէն: Փոքր Ասիոյ եւ Հայաստանի Որդեդրական եկեղեցին՝ որ Պօղիկեանութիւն անունը կը կրէ, իր յորջորջումը առացած է ա՛յս Պօղոսէն, եւ «Պօղոս Առաքեալ»ի հետ կապակցութիւն մը չունի: Այսուհանդերձ, մինչ անունը Գ. դարէն կուգայ, բուն իսկ վարդապետութիւնը չատ հին է:

Սամոսատցի Պօղոսի դրութիւններէն մի քանի բեկոր մնացած է միայն: Ան կը դրէ. «Քրիստոս, օծուելով Սուրբ Հոգիէն, առացաւ Քրիստոս պատուանունը: Ան չարչարուեցաւ իր բնութեան համաձայն, հրաչքներ գործեց չնորհքի ար – ժանանալով: Անիկա իր աներեր եւ անվեհեր կամքովը եւ վճռականութեամբը ինքզինք Աստուծոյ նման ըրաւ. եւ ինքզինքը մեղքէ զերծ պահելով, Աստուծոյ հետ մէկ եղաւ, եւ իշխանութիւն ունեցաւ զօրութիւն առանալու որ հրաչքներ կատարէ»:

Հիւսիսային Արեւմտեան Պարսկաստանի եպիսկոպոսներէն Արքեղայոս ալ դրեթէ նոյն ժամանակի մարդ է եւ երկուքն ալ Գրիգոր Լուսաւորչի ժամանակակից կրնան համարուիլ: Արքեղայոս Եպիսկոպոսի համեմատ «Մարիամի որդին Քրիստոս լոկ մարդ մըն էր, մինչեւ այն օրը երբ Յորդանանի մէջ մկրտուեւ – լէն ետքը, Աստուծոյ ձայնը գայն Աստուծոյ Օծեալը կոչեց, առ ի վարձատրութիւն արդարութեան համար անոր ախոյեանութեան»:

Արքեղայոս Եպիսկոպոսի Գործքէն կը հետեւցուի որ Հայաստանի քրիստոնէութիւնը Գրիգոր Լուսաւորչի ժամանակ Որդեդրական էր ու կը պայքարէր Մանիքեցիներու երեւութական վարդապետութեան դէմ:

Մանիքեցի կը կոչուին Պարսիկ Մանիի հետեւորդները: Մանին աշխատած է արեւելեան կրօնական դաղափարները հաշտեցնել քրիստոնէութեան հետ եւ խառնուրդ կրօնք մը կազմակերպել: Մեռած է 277ին, որով ժամանակակից կըրնայ համարուիլ Սամոսատցի Պօղոսի, Արքեղայոս Եպիսկոպոսի եւ Գրիգոր Լուսաւորչի:

Մանիքեցիք կ'ըսէին թէ «Հոգին կրկին կը ծնանի եւ որչափ ծնանի՝ նիւթին մէջ կ'ընկղմի, այս պատճառաւ զգուշանալու է ամուսնութենէ, որպէսզի հոգին ազատ մնայ նիւթէն, — չարի սկիզբէն: Այս հոգեվոխական հաւատալիքին անմիջական հետեւանքն ըլլալով, կը մերժէին մեռելոց յարութիւնը եւ վարձուց հատուցումը:

Կ'ըսէին թէ Քրիստոսի մահը իրական չէր, այլ՝ երեւութական: Միայն այլակերպութեան լերան վրայ Քրիստոս իր

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆՑԵԱԼԻՆ

Երեւանի մէջ հրատարակուած առաջին թերթը եղած է «Պահակ»ը, որուն առաջին թիւը լոյս տեսած է 1880 Մարտ 15ին: Թերթին հրատարակութիւնը որոշ ընդմիջումներով չարունակուած է մինչեւ 1884 Ապրիլ 7:

«Պահակ»ի հրատարակութիւնը կարեւոր իրադարձութիւն մըն էր Երեւանի համար:

Թերթին հրատարակիչ-խմբագիրն էր՝ Վասակ Պապաջանեան, որ այդ օրերուն կը մեղադրուէր ցարական կառավարութեան կողմէ իբրեւ հակառուս քաղաքականութեան հետեւող, քանի որ կը ջատագովէր եւ իր գործօն մասնակցութիւնը կը բերէր աղգային – ազատագրական չարժումին:

«Պահակ»ի մէջ խիստ քննադատութիւններ եղած են քաղաքապետին եւ պատկան իշխանութեանց հասցէին, քաղաքը կառավարելու իրենց անճարակութեան համար: Տեղ գտած են նաեւ պատմաբանասիրական յօդուածներ, դիտական զանազան տեղեկութիւններ, տոմսեր, հրաւոսականներ:

1881 Յուլիսին լոյս կը տեսնէ Երեւանի առաջին ամսաթերթը, «Առողջապահական թերթ»: Միամսեայ այդ հանդիսին կեանքը կը տեւէ մօտ երեքուկէս տարի՝ 1881 Յուլիսէն մինչեւ 1884 Դեկտեմբեր: Ծաւալը մէկ –երկու տպագրական մամուլ էր: Հոն լոյս կը տեսնէր յատուկ բնութեամբը երեւցաւ:

Ծաչը իրրեւ փրկութեան միջոց չէին համարիր:

Սուրբ Կոյսը իրրեւ Տիրամայր չէին յարգեր:

Մկրտութիւնը կը մերժէին իրրեւ աւելորդ բան, քանի որ հոգին պիտի մաքրուէր մարմինէ մարմին փոխանցուելով:

Միս ու ձուկ ուտելէ, եւ կաթ ու դինի խմելէ կը զգուշանային, այսինքն, բանջարակեր էին:

Արգիլեալ էր կենդանի մեռցնել, ծառ կտրել եւ պատուղ քաղել:

Սուրբ Հաղորդութիւնը միայն Ընտրեալի եկեղեցականութեան կը կատարուէր եւ առանց դինիի կը մատուցուէր:

Մելքիսեդեկը կը դաւանէին իրր մարմնացեալ Սուրբ Հոգի:

Մանիքեցւոց Ընտրեալը խստակրօն կեանք կ'ապրէր՝ ծայրայեղ Հինտուներուն պէս: Կուսակրօն էր եւ բանջարակեր: Սակայն բանջարեղէնը ինք չէր կըրնար քաղել՝ վախնալով որ իր սրբութիւնը կ'ապականի, խոտի մը մահուան պատճառ դառնալով:

ՄԱՆՈՒԷԼ ԳԱՍՈՒՆԻ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՒՍ ՄԷՋ

Գասպար աղան չէր կրնար առանց ձայնաւոր դասատուի մը աւանդական ի – բաւունքները զոհելու՝ այս կացութիւնն ընդունիլ. հրաժարեցաւ. բարով եկար բսին իրեն ու կխսաւարտ քահանան բոլորովին բացը մնաց:

Հետզհետէ ուրիչ վարժարաններ մտաւ եկեղեցական երաժշտութեան դասատուի պաշտօնով. բայց առջի զուարթ մարդը չէր ալ. չքաւորութիւնը, իր դերեւ եղած կոչումը, Մաքրուհեան վարժարանի յի – շատակը, ուր տարիներով սովորած ու արմատացած էր, վարժարան մը որ իր տունն էր դրեթէ, մանաւանդ այն ոսկեչին տուները, այս ամէնը միացան հէք ձայնաւորին կեանքը դառնացնելու համար: Ամէն կողմ ոսկերիչ մը կ'երեսկէր. իր քթին տակ, իր քովը, տուներէ մը պէս անբաժան ուր որ ալ երթար, ազատ ու հզօր ձայնով ոսկերիչ մը՝ որուն քով իր մաշած ու հատած չունչն անլսելի կը մնար:

Անկից վերջը չրջուն տիրացու մը ե – ղաւ. տօն օրերը, դիւղի աղքատ եկեղե – ցիները կ'երթար, փոքրիկ վարձքի մը, մէհտիխէի մը փոխարէն, անեղծ պահելով իր ձայնաւորի արժանապատուութիւնը: Քալելով կ'երթար ամէն տեղ, լեռնէ լեռ, չարժելով դուռնա դլուխը, կարծես թօթափելու համար գայն պաշարող մտմտուքները:

Վերջին անգամ մը Ալէմտաղի պատահեցայ իրեն. հեռուռն եկած էր Սկիւտարէն չորս ժամ չարունակ քալելով: Հետուէն՝ միշտ կարմիր մնացող այտերէն ճանչցայ այդ ողելից ըմպելիքներով ուռած ու թմրեցած դէմքը. ինքը չճանչցաւ դիս. յետոյ իմ բարեւելուս վրայ, խորհեցաւ, յիշեց. Մաքրուհեան վարժարանի աշակերտ մըն էի ու սիրելի մնացած յիշատակներ կ'արթնցնէի մըտքին մէջ. իր փայլուն, իր յաղող տաեն – ները դիտէի:

— Ո՞ւր են հիմա այն օրերդ, Գասպար աղա, ըսի իրեն:

Երաժիշտը սթափում ունեցաւ իր հոգւոյն մէջ:

Ինչ, միթէ ինքը չէ՞ր առջի ձայնաւոր Գասպարը:

— «Աբի» մը ըսեմ ահ մարիկ ըրէ:

Ափսոս, իսիւ թէ չըսէր. դասէն՝ ուր դացեր էինք ունկնդրելու իրեն, ձայն մը չէր որոշ ու հասկնալի, այլ հեղձամղձուկ – ձուկ հառաչանք մը, որ կ'ելլէր աւերեալ խոռոչէ մը ու փոքրիկ եկեղեցւոյն բարեպաշտները կը զարմացնէր:

— Ա՞յս է Պօղոսէն եկող ձայնաւորը:

Խեղճ մարդն ինքն ալ զգաց որ իր անկումն անյոյս ու վերջնական էր:

Գոնէ այն եկեղեցիներէն միոյն մէջ տեղի ունենար այս պարտութիւնը, ուր այնքան տաեն լսուած էր իր երգեցուն ներդաշնակութիւնը. այն կամարներուն ներքեւ, զորս իր որոտացող ձայնովը թնդացուցած էր տաեն մը. ոչ, այլ այս լերան գլուխը, այս փոքրիկ ու մթին մատուռին մէջ, բանէ չհասկցող այս դիւղացիներուն առջեւ, որոնք կը ծիծաղէին իր վրայ. ի՛նչ վերջաւորութիւն:

Այս մեծ զօրապետը, հռչակաւոր ճակատամարտի մը մէջ զարնուելու տեղ անծանօթ աւանի մը, աննշան կռուոյ մը մէջ կ'անհետանար:

Եւ ես որ դինքն ամէնուն դոված էի, իրմէ առջ խոյս կուտայի իր պարտութեան մասնակից չըլլալու զգուշութեամբ: Հուսկ ուրեմն փոքրիկ օղնութիւնով մը չանացի ափսեել դինքը, յիշեցնելով այն մանկութեան օրերս, յորում ամէն տարի դերք կարդալու, Դանիէլի կամ Եկեղիէլի մէկ դերքը, իր չքնորհիւ եկեղեցւոյն մէջ ձեռք բերած համբաւէս երախտապարտ, յաջորդ օրը կանուխ կը փութայի հօրմէս պահանջած նուէրս դաղտնի իր ձեռքը դնելու:

Մէկ մըն ալ չտեսայ դինքը. բայց իմացայ որ Աղդը իր Հիւանդանոցին մէջ կը պատսպարէ հիմա այս դժբախտը:

Վերջին յիշատակ մը ունիմ Պէչիք – թաշի վարժարանէն. թատերական ներկայացման ի պատուի եղած միջոցն էր. Պուլիս՝ իր Կէտիկ Փաշան ունէր, Օրթագիւղ՝ Բարեսիրաց Թատրոնը. ուրիշ դիւղեր՝ մասնաւոր սրահներու մէջ կուտային թատերական ներկայացումներ: Պէչթաշ՝ Մաքրուհեան վարժարանի սրահին մէջ առաջին ներկայացումը տուաւ:

Ինչ ուրախութիւն մեզի համար. ուր օր առաջ դասերը ստիպեալ դադրեցան. մեր նախակրթարանը՝ ուր թատերաբեմը պիտի չինուէր, հարկ եղաւ թողուլ, լուութիւն պատուիրող չմնաց. ամէնքը՝ անօրէնէն սկսեալ մինչեւ դասատուները, ամէնքը ճարտարապետ ու բանուոր դարձած էին. անտեսը կը մնար միայն ուսուցչական մարմնոյն իրբեւ վերջին յիշատակ մը. մենք՝ դամերը, դործիքները ու տախտակները կը փոխադրէինք, եռանդուն ու աչխատասէր, դրքերը մէկդի նետած ու ազատ չունչ առնելով:

Տասնըհինդ օր առաջ սկսած էին փորձերը չորրորդ կարդի դասարանին մէջ ուր արգիլեալ էր մեզի մտնել եւ որուն դրան քովէն ամէն անցնիլ դառնալուս, կը լսէինք բարձրադոչ կարդի աչակերտաց ձայները իրենց դերը արտասանելով:

ԳՐԻԳՈՐ ՉՕՀՐԱՊ

(2 Շար.)

ժողովուրդին առողջութեան մասին պետական պաշտօնական կարգադրութիւններ եւ որոշումներ, բժշկական, առողջապահական յօդուածներ, զանազան լուրեր եւայլն: Խմբագիր – հրատարակիչն էր Տոքթ. Լեւոն Տիգրանեան:

«Պսակ»ի փակումէն քանի մը ամիս ետք կը փակուի նաեւ «Առողջապահական թերթը»: Ասիկա կը պատահի 1884ի վերջերը, երբ ամսագրին խմբագիրը, ինչպէս նաեւ «Պսակ»ի խմբագիրը եւ ուրիշ մտաւորականներ կ'աքսորուին քաղաքէն:

Երեւանի պարբերական մամուլի պատմութեան մէջ կարեւոր դեր խաղացած է «Երեւանի յայտարարութիւններ» թերթիկը, որուն հրատարակիչ – խմբագիրն էր Էմին Տէր – Գրիգորեան: Որոշ ընդմիջումներով թերթիկը, հայերէն շաբաթը երեք անգամ, լոյս կը տեսնէ 1883էն մինչեւ 1886 Յունուար ամիսը:

Է. Տէր – Գրիգորեան կառավարական պաշտօնեայ էր, այդ հանդամանքով ալ վստահելի մէկը պետութեան աչքին: Այսուհանդերձ, թերթիկին հայերէն ըլլալու պարագան պատճառ կը դառնայ, որ ռուս կառավարութիւնը այս թերթն ալ փակել տայ:

15 տարի ետք, Է. Տէր – Գրիգորեան կը յաջողի վերստին հրատարակել (1900, Դեկտեմբեր 8), բայց այս անգամ ռուսերէն լեզուով: Աւելորդ է ըսել, թէ միայն այս ձեւով յաջողած էր արտօնութիւն ստանալ թերթ հրատարակելու: 1900էն մինչեւ 1917 թերթիկը լոյս կը տեսնէ որոշ ընդհատումներով: 1900էն մինչեւ 1909 լոյս կը տեսնէ միայն ռուսերէն լեզուով, իսկ այդ թուականի կէսէն սկսեալ կը դառնայ երկլեզուեան՝ հայերէն եւ ռուսերէն: Յայտարարութիւններէն զատ, կը սկսին տպագրուիլ նաեւ զանազան նիւթեր:

Քսաներորդ դարուն սկիզբները Երեւանի մէջ յաջորդաբար կը սկսին լոյս տեսնել կարգ մը այլ թերթեր՝ ռուսերէն եւ հայերէն: «Հրազդան» (1908 – 1909), «Նոր Զայն» (1911 – 1912), «Կռան»: «Նոր Մամուլ», «Խօսք» (1913–1914):

Պարբերական մամուլի հրատարակութիւնը եւ գրքի տպագրութեան գործը անմիջական ձեւով կապուած էին տպարաններու գործին հետ:

Երեւանի մէջ առաջին տպարանը հիմնուած է 1874ին, Զաքարիա Գէորգեանի կողմէ, որ սկիզբը մինակը կը կառավարէր այդ տպարանը, իսկ ետքը՝ մէկ երկու տարի անց, Էմին Տէր – Գրիգորեանի հետ միասին:

1879ին կը հիմնուի Երեւանի երկրորդ՝ Աբգար Գուլամիրեանցի տպարանը: Մինչեւ ԺԹ. դարու վերջերը Երեւանի մէջ այլեւս նոր՝ տպարաններ չեն բացուիր: Աւելին, գոյութիւն ունեցող տպարաններուն մէջ փաստօրէն իր մշտական գործը ունէր միայն «Պսակ»ի տպարանը (Ա. Գուլամիրեանցինը): Ասոր պատճառը այն էր, որ գիրքերու տպագրութիւնը հիմնականին մէջ կեդրոնացած էր Էջմիածինի այն ժամանակուան առումով մեծ տպարանը:

Ի. դարու սկիզբները Երեւանի մէջ կը գործեն հինգ տպարաններ:

Թ. Յ.

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հակառակ այն իրողութեան, որ Սայաթ – Նովա իր ժամանակաշրջանի ծանօթ երգիչներէն մէկն էր, այսուհանդերձ, բանահիւսութեան ծանօթ դարձաւ անցեալ դարու յիսունական թուականներու կէսին միայն, երբ Բժ. Գէորգ Ախվերդեան Մոսկուայի մէջ հրատարակեց «Գուսանք» վերնագիրը կրող առաջին գիրքը:

Այս հաւաքածոյին մէջ զետեղուած էին աշուղին 46 երգերը՝ հրատարակիչին ընդարձակ յառաջաբանով եւ ծանօթագրութիւններով:

Գ. Ախվերդեան այս հատորը հրապարակ հանելով նպատակ ունեցած էր Աշխարհին ներկայացնել դարաւոր կեանք եւ պատմութիւն ունեցող իր ժողովուրդին հոգեւոր գանձերը եւ մշակոյթը, կորուստէ փրկել ժողովրդական բանահիւսութեան գոհարները:

Իրօք, Սայաթ – Նովայի երգերը արժանացան ոչ միայն հայ մամուլի ուշադրութեան, այլեւ անոնց համբաւը դուրս ելաւ հայրենիքի սահմաններէն եւ հասաւ Ֆրանսա՝ Փարիզ, Անգլիա, Վենետիկ եւ խանդավառեց հայ գրականութեան նահապետը՝ Հ. Ղեւոնդ Ալիշան:

Թիֆլիզի մէջ ռուս մտաւորակութիւնն ալ հետաքրքրուեցաւ Սայաթ – Նովայով: Այս հետաքրքրութիւնը ստեղծողը եղաւ Ախվերդեան: Արդարեւ, ըլլալով հայկական գործերու խորհրդատու՝ Կովկասի փոխարքայի գրասենեակը, Ախվերդեան պատեհութիւնը ունեցաւ մօտէն շփուելու ռուս մտաւորականներու եւ յատկապէս բանաստեղծ Եակով Փոլոնըսկիի հետ:

Այս վերջինը պատանի տարիքէն հետաքրքրուած էր մեր երկրով: Ասիկա արդիւնք էր այն բանին, որ իր հայրը երկար ժամանակ ծառայած էր Հայաստանի մէջ: Ակներեւ է, որ հօր նամակներուն տպաւորութեան տակ գրած է իր «Արարատ» ոտանաւորը, 1841ին:

1840ի ատենները Փոլոնսկի, Թիֆլիզի մէջ, իր բարեկամական յարաբերութիւնները կ'ամրապնդէ իր նախկին դասընկերոջ՝ Գ. Ախվերդեանի հետ: Կը դառնայ ամենօրեայ հիւրը հայ բանասէրին եւ այս ձեւով կը ծանօթանայ հայ գրականութեան ու յատկապէս հայ աշուղական արուեստին:

Ախվերդեանի հետ ուսումնասիրելէ ետք Կովկասի ժողովուրդներուն երգերը, կուգայ այն եզրակացութեան, որ Սայաթ – Նովա միանգամայն ինքնատիպ երգիչ մըն է, որ իր գործերուն նիւթերուն բազմազանութեամբ եւ ձեւի կատարելութեամբ բացառիկ տեղ կը գրաւէ այդ շրջանի աշուղներու գործերուն մէջ:

Գ. Ախվերդեանի եւ Մկրտիչ Էմինի միջոցաւ Սայաթ – Նովայի գործերուն կը ծանօթանան Ֆրանսացի ծանօթ արեւելագէտներ՝ Վ. Լանկլուա եւ Է. Տիւլորիէ: Այս վերջինը, որ Փարիզի հայկական վարժարանի Մխիթարեան միաբաններէն սորված էր հայերէն եւ այնքան խորացուցած էր իր գրաբարի հմտութիւնը, ազատ կերպով կը կարդար հայ մատենագիրներուն գործերը: Զարմացած էր հայկական աղբիւրներու մէջ գոյութիւն ունեցող եւ պատմագիտական արժէք ներկայացնող բազմաթիւ հարուստ փաստերէն: Մեծ սիրով եւ հետաքրքրութեամբ կը լծուի Սայաթ – Նովայի գործերը ուսումնասիրելու աշխատանքին:

«Ես շատ աշխատեցայ Սայաթ – Նովայի գործերը հասկնալու եւ զանոնք մեկնաբանելու համար, անոր բանաստեղծութիւնները իսկապէս աչքի զարնող երեւոյթ են» գրած է Էմինի:

Տիւլորիէ զանազան յօդուածներ կը գրէ մեծ աշուղին մասին, «Ժուռնալ Ազիաթիքի» մէջ:

Սայաթ – Նովայի բանաստեղծութիւններուն հաւաքածոն արժանացաւ նաեւ Ֆրանսացի ականաւոր պատմաբան, բիւզանդական պատմութեան մասնագէտ Կիւսթաւ Շլումպերժէի ուշադրութեան:

Ախվերդեանն էր այն առաջին բանասէրը, որ զգաց եւ գնահատեց հայ աշուղին անմահ երգերուն ուժն ու հմայքը, եւ անոր կատարած հայրենասէր աշխատանքին շնորհիւ մեծ Սայաթ – Նովան գնահատուեցաւ նաեւ ուրիշ ժողովուրդներու կողմէ:

Ա. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՐԻՊԵԱՆ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Ներկայիս, Ազգային Տան սրահին մէջ իր գործերէն 27 կտորներ կը ցուցադրէ՝ իտալաբնակ նկարիչ Արտաշէս Գարիպեան: Արուեստագէտին կեանքն ու գործունէութիւնը ներկայացուց Հայկ. Տան վարչութեան քարտուղարը, Բժ. Վահան Մալոյեան:

Ցուցադրուած գործերը, — կենդանագրեր, բնանկարներ, ծաղկեփունջեր, — իրենց վրայ կը կրեն ներքին երկարօրէն ապրուած խռովքի մը կնիքը, մութին գրաւչութիւնը:

Նկարիչին արուեստը կը հակի մերթ դէպի տպաւորապաշտութիւն, մերթ իրապաշտ է ան եւ մերթ ալ կը թափառի վերացականին ոլորտներուն մէջ:

Աւարտած է Միլանոյի Գեղարուեստի Պրէրա ակադեմիան, մեծ յաջողութեամբ:

Ա. Ա.

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ՃՆՃՂՈՒԿՆԵՐԸ

Շատեր կը հարցնեն, թէ վնասակար չե՞ն արդեօք ճնճղուկները: Եւ կ'արժէ՞ արդեօք քաղաքի ճնճղուկներուն ձմեռը կեր տալ աղաւնիներուն եւ թռչուններուն հետ միասին:

Գիւղերուն մէջ ճնճղուկները երբեմն վնաս կը հասցնեն: Անոնք կը կտցահարեն դաշտերուն պտուղները եւ հացահատիկները:

Բայց քաղաքին մէջ ճնճղուկները օգտակար են: Ամբողջ ամառը ճնճղուկները իրենց ձագերը կը կերակրեն միջատներով: Կը նշանակէ թէ անոնք ամբողջ ամառուան ընթացքին վնասակար միջատներէն կը մաքրեն պարտէզները եւ փողոցները:

×

ՕԴԱԿԱՅԱՆ ՏԱՆԻՔԻ ՎՐԱՅ

Այս օդակայանը կը գտնուի Վարշաւայի «Կրանտ Օթէլ» պանդոկին վրայ: Քաղաքին օդակայանէն մինչեւ քաղաքին կեդրոնը կէս ժամուան ճամբայ է, բայց ճամբորդները կը նախնտրեն օդակայանէն քաղաք երթալ – գալ թռանով (հելիքոփթէր): Այս վերջինին կայանը պատրաստուած է 11 յարկանի պանդոկին երդիքին վրայ:

×

ԹԹՈՒ ԳԵՏ

Այս գետը կը հոսի Քոլոմպիայի (Հարաւային Ամերիկա) մէջ եւ կը կոչուի Ռիօ Վենեկրէ, այսինքն՝ Քացախի գետ: Անոր ջուրը այնքան թթու է, որ կարելի չէ խմել: Գետին մէջ ոչ մէկ տեսակ ձուկ գոյութիւն ունի: Հետազօտութիւնները ցոյց տուած են, թէ ջուրին հազար մասին բաժին կ'իյնայ 11 մաս ծծմբաթթու եւ ինը մաս աղաթթու: Ասիկա արդիւնք է, գետին մօտ գտնուող հրաբուխներուն:

×

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԿՂԶԻ

Դանիացի ճարտարագէտ մը որոշած է այս ամառը անցնել իր սեփական կղզիին մէջ: Բայց չկարծէք, թէ ան որոշած է ջուրով շրջապատուած հողամաս մը գնել: Պարզապէս պատրաստած է արուեստական կղզի մը:

Դանիացի ճարտարագէտին կղզին քըսան մեթր տրամագիծով լողացող երկաթ կրաղիւսէ օդապարիկ մըն է: Ներսը կահաւորուած է. կայ ննջարան, ճաշասենեակ, գրադարան եւ նոյնիսկ հեռատեսիլ մը, ինչպէս նաեւ՝ խոհանոց:

Ճարտարագէտը յոյս ունի, որ պիտի գտնուին ժամանակակից ռոպենսոններ, որոնք «յոգնած են» քաղաքակիրթ միջավայրերէն եւ կշտացած շքեղաշուք վայրերէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՉԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ոչ միայն սէրս ու արժանապատուութիւնս չէին թողուր որ այսպէս վարուիմ, այլ նաեւ խորապէս համոզուած էի թէ Մարկրիթ անանկ կէտի մը հասած էր որ կը մեռնէր ու այս բաժանումը չէր ընդուներ:

— Ալ կը բաւէ որչափ կատակ որ ըրինք, ըսի Բրիւտանսին: Մարկրիթ ո՞ր քան դրամի պէտք ունի վերջնական կերպով:

— Ըսի արդէն, երեսուն հազար Ֆրանքի չափ:

— Ե՞րբ պէտք է այս գումարը:

— Մինչեւ երկու ամիս:

— Լաւ, ես պիտի հայթայթեմ իրեն: Բրիւտանս ուսերը թոթուեց:

— Այդ գումարը ես ձեզի պիտի յանձնեմ, ըսի, բայց երդում ըրէք որ Մարկրիթի պիտի չըսէք թէ ես տուած եմ:

— Անհոգ եղէք:

— Եւ եթէ ուրիշ բան մը զրկէ ձեզ ծախելու կամ գրաւ դնելու համար, իմացուցէք ինծի:

— Վտանգ չկայ, ալ բան մը չունի ծախելու:

Նախ տունս գացի տեսնելու համար թէ հօրմէս նամակ եկա՞ծ էր:

Չորս նամակ կար:

ԺԹ.

Առաջին երեք նամակներուն մէջ հայրս մտատանջութիւն կը յայտնէր լռութեանս վրայ եւ պատճառը կը հարցնէր: Վերջին նամակին մէջ կը հասկցնէր ինծի թէ ապրելու եղանակիս փոփոխութիւնը իմացուցեր էին իրեն եւ կը ծանուցանէր թէ մօտերս Փարիզ պիտի գար:

Ես միշտ խորին յարգանք եւ անկեղծ սէր զգացած եմ հօրս համար: Ուստի պատասխանեցի իրեն թէ պզտիկ ճամբորդութիւն մը ըրած ըլլալով չէի կրցած գրել եւ կը խնդրէի որ իր ժամանումին օրը իմացնէ ինծի որպէսզի կարենամ դիմաւորել զինքը:

Գիւղի հասցէս տուի ծառային եւ պատուիրեցի որ Ս... քաղաքին կնիքը կրող նամակ մը եկածին պէս ինծի զրկէ: Յետոյ անմիջապէս Պուժիվալ դարձայ:

Մարկրիթ ինծի կը սպասէր պարտէզին դրան առջեւ:

Ակնարկը մտատանջութիւն կ'արտայայտէր: Վիզս նետուելով ըսաւ.

— Բրիւտանսը տեսա՞ր:

— Ո՛չ:

— Շատ կեցար Փարիզի մէջ:

— Հօրմէս նամակներ եկած էին, որոնց պատասխանել պէտք եղաւ:

Քանի մը վայրկեան ետքը Նանին ներս մտաւ շնչասպառ: Մարկրիթ ոտքի ելաւ եւ անոր հետ ցած ձայնով խօսակցեցաւ:

Երբ Նանին դուրս ելաւ, Մարկրիթ քովը նստեցաւ եւ ձեռքերս բռնեց:

—Ինչո՞ւ խաբեցիր զիս, ըսաւ: Բրիւտանսին տունը գացեր ես:

— Ո՞վ ըսաւ:

— Նանին:

— Ինչէ՞ն գիտէ:

— Քու ետեւէդ եկաւ:

— Դո՞ւն ըսիր որ ետեւէս գայ:

— Այո: Խորհեցայ թէ հզօր պատճառ մը պէտք էր որ այսպէս Փարիզ երթայիր, դուն որ չորս ամիսէ ի վեր ինձմէ զատուած չես: Կը վախնայի որ դժբախտութիւն մը եկած կ'ըլլայ գլխուդ կամ թէ թերեւս ուրիշ կին մը տեսնելու կ'երթաս:

— Տղա՞յ ես:

— Հիմակ ապահով եմ: Գիտեմ թէ ինչ ըրած ես, բայց տակաւին չեմ գիտեր թէ ինչ ըսին քեզի:

Հօրս նամակները ցոյց տուի Մարկրիթին:

— Ատիկա չէ որ կը հարցնեմ քեզի: Գիտնալ ուզածս սա է թէ ինչո՞ւ Բրիւտանսին տունը գացիր:

— Զինքը տեսնելու համար:

— Սուտ կը խօսիս բարեկամս:

— Էհ ուրեմն, գացի հարցնելու համար թէ ձին աղէ՞կ էր եւ թէ տակաւին պէտք ունէ՞ր քու շալիդ եւ գոհարեղէններուդ:

Մարկրիթ կարմրեցաւ, բայց չպատասխանեց:

— Եւ, շարունակեցի, իմացայ թէ ձիերդ, շալերդ ու ադամանդներդ ի՞նչ բանի գործածած ես:

— Եւ բարկացար ինծի:

— Բարկացայ որ պէտք ունեցած դրամըդ ինձմէ չուզեցիր:

— Մերինին պէս կապակցութեան մը մէջ եթէ կինը տակաւին քիչ մը արժանապատուութիւն ունի, պարտաւոր է ամէն կարելի զոհողութիւն ընել քան թէ ստակ ուզել իր սիրահարէն եւ այսպէս վարձկան երեւոյթ մը տալ իր սիրոյն:

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդները յաճախ կը գանգատին Յառաջի անկանոն սպասարկութեան համար, ըլլայ Փարիզ, ըլլայ գաւառը:

Անգամ մը եւս կը շեշտենք թէ Յառաջի կողմէ ոչ մէկ թերացում կայ առաքման մէջ: Յառաջը Ֆրանսական մեսաժբռիի մեծ ընկերութեան մը կողմէ Փարիզի կեդրոնական թղթատարի գրասենեակը (Ռիւ տիւ Լուվր) կը յանձնուի ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 16ԻՆ: Կարգ մը շրջաններ, որոնց կարգին Փարիզի հիւսիսային արուարձանները եւ մերձաւոր արտասահմանը (Անգլիա, Պելժիա, Գերմանիա) կը ստանան շատ կանոնաւոր կերպով, մինչ մեծ մասը չի ստանար ամէն օր կամ քանի մը թիւ միասնաբար կը ստանայ: Այս պարագան, մեր կամքէն անկախ, սրտնեղութիւն կը պատճառէ թէ մեր բաժանորդներուն ու մանաւանդ մեզի, երբ այնքան ջանք ու զոհողութիւն կ'ընենք դոհ ձգելու համար Յառաջի ընթերցողները:

Քանիցս բողոքած ենք Թղթատարութեան տնօրէնութեան: Ճշդուած է թէ անկանոնութեանց պատասխանատուն առաքման գրասենեակը չէ այլ՝ ընդունող իւրաքանչիւր շրջանի բաշխումի տեղական գրասենեակները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ճերանեան (Առնուվիլ) խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ կամ դրաւոր՝ մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր՝ Այրի Տիկին Սրբուհի Պաղտասարեանի մահուան առթիւ:

Այդ առթիւ իր քոյրերը՝ Տիկին Վերժին Սամուէլեան (Ալֆորվիլ) եւ Տիկին Հերմինէ Տատուրեան (Պոլիս) 15ական Ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կապ. Խաչի Կեդրոնին, փոխան ծաղկեպսակի:

×

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերը շնորհակալութեամբ ստացած են ձեռամբ Տիկին Իւղաբեր Էֆտեանի 70 Ֆր, Լոնտոնի Էրիք Տիրացու ծնողացը հոգւոյն հանգստեան համար:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դեկտեմբեր 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 16էն 22, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Bar Buffet Ambiance

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբի կողմէ յառաջիկայ Դեկտեմբերի 8, 9, 10 օրերուն համար յայտարարուած «Գթութեան Վաճառք»ը յետաձգուած է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի խումբին:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Յունուար 12ին, Կիրակի օր, եկեղեցւոյ սրահը:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը Մարտ 22ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը ծանուցանենք մեր բարեպաշտ ժողովուրդին, որ յառաջիկայ շաբաթ պիտի կատարուի քահանայական ձեռնադրութիւն Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.—

1.— Քահանայական կոչման արարողութիւն, այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 4ին, Կիրակամուտի ժամերգութենէն վերջ:

2.— Այս Կիրակի, հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ Հայրապետական Պատուիրակ Գերշ. Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան եւ կուսակրօն քահանայ պիտի ձեռնադրէ Տիրացու Ժիրայր Աւագ Սարկաւագ Ճէրէճեանը:

3.— Նոյն օր յետ միջօրէի Վեղարի տրւչութեան եւ օրհնութեան արարողութիւն տեղի պիտի ունենայ ժամը 4.30ին:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու Հայ Եկեղեցւոյ բացառիկ այս հանդիսութեանց:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, ԴԵԿՏԵՄԲ. 15, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻՒՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կապ. Խաչի Վիէնի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 7, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 2, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Պիտի նուագէ Վալանսի նուագախումբը՝ ԺԱՔ ՔՈԺԱ:

Ճոխ պիւֆէ:

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍ

Եթէ կը փափաքիք
և կը սիրէք դաշնակ
նուագել սորվիլ,

առանց վարանելու դիմեցէք

Mme SUZANNE RAMBOUX
21, Rue Pierre Sémard, 21
Tél. : TRU. 62-09 — PARIS (9e)

ուսուցչուհիին, որու փայլուն աշակերտներէն են

Միրէյլ Վարժապետեան
եւ Նիքոլ Ալեքսանեան:

ԱՌԱՆՁԻՆ ԴԱՍԵՐ
ԽՄԲԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջ-մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն:

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒ ՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Դեկտեմբեր 7ին, երեկոյեան ժամը 22էն լոյս:

Կը մասնակցի՝ Հարաւային Ֆրանսայի լաւագոյն նուագախումբը՝

Claude BESSET et ses célèbres Fantaisistes

SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

Մանրամասնութիւնները առանձին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին:

×

Կապոյտ Խաչի օրը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին, Դեկտ. 28, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14.30ին:

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Հ. Յ. Դ.

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերուն: Տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի (Դեկտեմբեր 19) ժամը 3ին, Քատէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Ծիծաղաշարժ ներկայացում մը, տղոց կողմէ եւ սիրուն անակնկալներ:

Կաղանդ Պապան պիտի բերէ նուէրներ եւ նախընթրիք:

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

1964-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատնտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Ռիւ Պլէօ: եւ ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ գրատունը:

Մարսէյլ Ահարոնեան ակումբ 26, Ռիւ տէ Քօնվալէսան եւ ընկեր Քէօսէեանի (Ֆօթօ ՌԷՔՍ), Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա թիւ 2

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ

ՀԱՏԸ 6 ՖՐԱՆՔ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր լաթակազմ	70 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 7 հատոր, լաթակազմ	56 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, լաթակազմ	8 Ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 Ֆր.
Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ.	8 Ֆր.
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Երկեր (Աբովեան Պռօշեան, Պարոնեան)	17 Ֆր.
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր նկարներով	5 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ. լաթակազմ	7.50 Ֆր.
ՄԻՔ. ՇԱԹԻՐԵԱՆ. Գարունը նորից եկաւ. 296 էջ.	5 Ֆր.
ԱԲԳԱՐԵԱՆ. Մատենադարան(անգլ.) 18 գունաւոր մանրանկարներ	3 Ֆր.
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ. Երգի ծնունդը. բանաստեղծութիւններ	3.85 Ֆր.
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ. Տաղեր, 200 էջ. լաթակազմ	3.50 Ֆր.
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Ա. 800 էջ. լթկզմ.	16 Ֆր.
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլռելի զանգակատուն, Պէյրութ, 1963	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
4 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9875 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 39e ANNÉE — N° 9875

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Իսմէթ Ինէօնիւ, որ Ուոշինկթընի դա-ծած էր նախագահ Քենըտիի թաղման ա-րարողութեանց ներկայ գտնուելու, քա-նի մը օր առաջ վերադարձաւ Անդարա: Իր բացակայութեան, ֆօալիսիոնի կա-ռավարութեան մասնակցող կուսակցու-թիւններէն երկուքը — Գիւղացիական եւ Նոր Թուրքիա — կը յայտնէին թէ որո-շած են այլեւս չմասնակցիլ կառավա-րական կազմին: Այս երկու կուսակցու-թեանց պատկանող նախարարներուն հը-րաժարումով, կառավարութիւնը կը կոր-ցնէ Ազգ. Ժողովին մէջ ունեցած իր մեծամասնութիւնը, եւ այսպէսով Թուր-քիոյ մէջ կը սկսի կառավարական տագ-նապ մը, ուրուն լուծումը ըստ օտար լա-ւատեղեակ անձերու, բացառիկ կերպով դժուար պիտի ըլլայ:

Ինչո՞վ բացատրել, սակայն, վերոյիշ-եալ երկու կուսակցութեանց այս յան-կարծական որոշումը: Ոմանց կարծիքով, պատճառները պէտք է փնտռել անցեալ Նոյեմբեր 17ին կատարուած թաղապե-տական եւ նահանգային ընտրութեանց արդիւնքին մէջ: Արդարեւ, այդ ընտրու-թեանց մէջ, Գիւղացիական եւ Նոր Թուր-քիա կուսակցութիւնները շառաչուն պարտութիւն մը արձանագրեցին:

Կառավարական ֆօալիսիոնի երրորդ կուսակցութիւնը, Ինէօնիւի ղեկավարած Հանրապետական կուսակցութիւնը, մի-այն թեթեւ ընկրկում մը արձանագրած էր վերոյիշեալ ընտրութեանց մէջ, ա-պահովելով ընդհանուր քուէներուն 37 առ հարիւրը:

Մեծ յաղթականը եղած էր սակայն ընդդիմադիր Արդարութեան կուսակցու-թիւնը: Կառավարական կուսակցութեան ստացած ձայներուն կրկինը ստացած ըլ-լալով, Արդարութեան կուսակցութիւնը կրնայ առանց այլեւայլի յայտարարել, թէ Թուրք ժողովուրդին կէսին վստահու-թիւնը կը վայելէ ինք. (ընդհանուր քը-ւէարկողներու 47 առ հարիւրը):

Եթէ Թուրքիան իսկապէս ժողովրդա-վար սկզբունքներով կառավարուող եր-կիր մը ըլլար, Ինէօնիւի առաջին գործը պիտի ըլլար իր եւ կառավարութեան հը-րաժարականը ներկայացնել. իսկ իր կող-մէ թերացումի մը պարագային՝ Հանրա-պետութեան նախագահ Կիւրսէլի առա-ջին գործը պիտի ըլլար լուծել իր պաշ-տօնին վրայ մնալու յամառող վարչա-պետին կառավարութիւնը, եւ նոր կա-ռավարութիւն կազմելու պաշտօնը յանձ-նել Արդարութեան կուսակցութեան նա-խագահ զօրավար Կիւմիւշփալայի: Եւ կամ, աւելի լաւը, լուծուած յայտարա-րել Ազգ. Ժողովը, եւ երեսփոխանական նոր ընտրութիւններ կազմակերպել:

Ժողովրդավար բոլոր երկիրներու մէջ այս ձեւի տագնապները կը լուծուին վե-րը մատնանշուած ձեւով:

Հարցը առաւել եւս կը բարդանայ նաեւ այն պատճառով, որ կառավարութիւն կազմելու հոգը Արդարութեան կուսակ-ցութեան յանձնելը կրնայ ստեղծել նաեւ վարչակարգի տագնապ: Արդարեւ, այս կուսակցութիւնը կը նկատուի Մենտերէ-սի Դեմոկրատ կուսակցութեան բարոյա-կան ժառանգորդը, որ 1960–5–27ի պե-տական հարուածէն ծնած վարչակար-գին կողմէ մահուան ու բանտարկու-թեան դատապարտուածներու ընդհանուր ներման համար բուռն պայքար մղած էր ատենին: Շոյելով ու իւրացնելով հա-րուստ գիւղացի «աղա»ներուն եւ մօլլա-ներուն շահերը, Արդարութեան կուսակ-ցութիւնը կրցաւ համակրանք շահիլ գա-ւառի մէջ: Իր գործադրած մեթոտներուն պատճառաւ, բանակին եւ մտաւորակա-նութեան կողմէ կը նկատուի հակայեղա-փոխական կուսակցութիւն. կարծէք Ի-նէօնիւի Հանրապետական կուսակցութիւ-նը շատ յեղափոխական ու յառաջդիմա-սէր ըլլար... Եւ կը վախնան ուրեմն, որ եթէ կառավարութեան ղեկը Կիւմիւշփա-լայի յանձնուի, նախկին վարչակարգը կրնայ վերահաստատուիլ:

Նախագահ Կիւրսէլի կարգ մը արտա-յայտութիւնները («Արդարութեան կու-սակցութիւնը շատ բարելաւուած է այ-ժըմ. հարցերուն կը մօտենայ հասուն դատողութեամբ») ենթադրել կուտան, թէ այնքան ալ հակառակ չէ Կիւմիւշ-փալան գործի կանչելու գաղափարին:

Սակայն ներքին խոր տարակարծու-թիւններ կան Կիւրսէլի եւ Ինէօնիւի մի-ջեւ. բանակէն ներս գոյութիւն ունեցող ծանր տարակարծութիւններն ալ գաղտ-նիք չեն ոչ ոքի համար: Ինէօնիւ, որ-պէս պատասխան Կիւրսէլի վերոյիշեալ առաջարկին, կտրուկ կերպով յայտարա-րեց միեւնոյն օրը (Նոյ. 21), թէ կը մեր-ժէ իշխանութիւնը բաժնել Կիւմիւշփա-լայի հետ: Նոյեմբեր 27ին, Ուոշինկթընի մէջ յայտարարեց թէ կը յուսայ փրկել կառավարական ֆօալիսիոնը: Աւելցուց նաեւ, որ յոռեգոյն պարագային, երես-փոխանական նոր ընտրութիւններ կրնան կազմակերպուիլ: Անկասկած լաւատես է կազմակերպուելիք «ընտրութիւններուն» արդիւնքին մասին:

Թուրքիոյ քաղաքագէտները միջոցներ կը փնտռեն կառավարական տագնապին առաջքն առնելու համար: Ոմանք կ՚ա-ռաջարկեն «մասնագէտներէ բաղկացած կառավարութիւն» մը կազմել, որ թե-րեւս կարենայ Ազգ. Ժողովին վստահու-թիւնը ապահովել, բայց չի դադրիր ժա-մանակաւոր լուծում մը ըլլալէ: Քանի որ միայն ժամանակաւոր կերպով է որ կըր-նայ հեռացնել վարչակարգի փոփոխու-թեան տագնապը:

«Լը Մոնտ»ի կարծիքով, կարելի չըլլար վարչակարգի տագնապի մը հա-ւանականութեան առաջքն առնել այն-քան ատեն, որ Թուրքիոյ պատասխանա-տուները պարզ ու որոշ կերպով ընտրու-թիւն չկատարեն հետեւեալ երկու կարե-լիութեանց միջեւ — կա՛մ կիրարկել ժո-ղովրդավարական իսկական սկզբունքնե-րը, եւ յարգել մեծամասնութեան փա-փաքը — ինչ ալ ըլլայ այդ մեծամաս-նութեան քաղաքական ուղղութիւնը. եւ կամ՝ առանց կեղծաւորութեան կիրարկել ինքնակալական վարչաձեւը, որպէսզի կարենան իր լրումին հասցնել 1960 Մա-յիս 27ին սկսած «յեղափոխութիւնը»:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՆԷՕՆԻԻ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Թուրքիոյ վարչապետը, Իսմէթ Ինէօ-նիւ, իր եւ կառավարութեան հրաժարա-կանը ներկայացուցած է հանրապետու-թեան նախագահ Կիւրսէլի: Այս վերջինը ընդունած է ներկայացուած հրաժարա-կանը:

Կառավարական այս տագնապը անա-կընկալ մը չեղաւ, քանի որ օրերէ ի վեր կը նախատեսուէր, ինչպէս արդէն կը մանրամասնենք առանձին յօդուածով:

Ըստ լաւատեղեակներու, տագնապին լուծումը բաւական դժուար պիտի ըլլայ, քանի որ Գիւղացիական ու Նոր Թուրքիա կուսակցութիւնները կը մերժեն Ինէօնիւի Հանրապետական կուսակցութեան հետ գործակցիլ: Այսպէսով, ոչ վերոյիշեալ երեք կուսակցութիւնները՝ առանձին-առանձին, ո՛չ ալ ընդդիմադիր Արդա-րութեան կուսակցութիւնը մեծամասնու-թիւն չեն կրնար գոյացնել Ազգ. Ժողովէն ներս:

Եթէ կուսակցութիւնները յամառին ֆօալիսիոնի նոր կառավարութեան մը չմասնակցելու իրենց որոշման վրայ, միակ ելքը կը մնայ՝ Երեսփոխանական նոր ընտրութիւններ կազմակերպել:

Պէտք է աւելցնել նաեւ, թէ քանի մը օր առաջ ճշդուած էր, որ շուրջ 300 մի-լիոն ոսկիի բաց մը կայ պետական պիւտ-ճէին մէջ, զոր կը խորհին գոցել ներքին փոխատուութեամբ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

1964ի ՊԻՒՏՃԷԻ ՎԱՒԵՐԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսական Ծերա-կոյտը մեծ փոփոխութիւններ եւ յապա-ւումներ մտցուցած էր 1964ի պիւտճէի նախահաշիւին մէջ: Կազմուած է խառն յանձնախումբ մը, բաղկացած եօթը ծե-րակուտականներէ եւ եօթը երեսփոխան-ներէ, որպէսզի ջանայ բոլորին կողմէ ընդունելի նախահաշիւ մը ներկայացնել: Համաձայնութեան պարագային, նախա-հաշիւը անմիջապէս պիտի ներկայացուի Ազգ. Ժողովին՝ առ ի նոր քննութիւն եւ վաւերացում:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԻՏԱԿ ՏԱՆ մէկ հաղորդագրութիւ-նը կը ճշդէ Արեւմտեան Եւրոպայի շատ մը երկիրներու ղեկավար անձնաւորու-թիւններու այցելութեանց թուականը՝ Մ. Նահանգներ: Այսպէս, Արեւմտ. Գերմա-նիոյ վարչապետը, Էրհարտ, նախագահ Ճոնսոնի հետ պիտի տեսակցի Դեկտեմ-բեր 27 եւ 28ին. իրեն պիտի ընկերանայ Արտաքին նախարար Շրէօտէր: Իտալիոյ Հանրապետութեան նախագահը պաշտօ-նական այցելութիւն պիտի տայ Յունուար 14 եւ 15ին. իսկ Անգլիոյ վարչապետը լորտ Հիւմ եւ Պաթլըր՝ Փետրուար 12 եւ 13ին: Պաշտօնական ոչ մէկ ակնարկու-թիւն կայ տը Կոլ – Ճոնսոն հաւանական տեսակցութեան մը մասին: Ըստ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի, նախագահ Ճոնսոն ալ եւրոպական շրջապտոյտ մը պիտի ընէ յառաջիկայ գարնան:

ՎԱՐՇԱՒԻՈՅ մէջ գումարուած խաղա-ղութեան համաշխարհային Խորհուրդի նիստին, միջադէպեր տեղի ունեցած են խորհրդային եւ չինական պատուիրա-կութեանց միջեւ: Փոխադարձ ծանր ամ-բաստանութիւններէ վերջ, Ալպանիոյ ներկայացուցիչը բողոքած է նախագահ Քենըտիի յիշատակին ընծայուած յար-գանքին դէմ եւ պնդած է թէ Մոսկուայի համաձայնագիրը «խաղաղութեան դէմ սպառնալիք մըն է»: Չին, Քորէացի եւ Ճափոնցի պատուիրակներ ալ դատա-պարտած են «աշխարհակալներու» հետ կնքուած համաձայնութիւնները:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ մնացած Ֆրանսական վերջին զօրքերը փոխադըր-ւած են Պոնի նաւահանգիստը, ուրկէ պի-տի վերադառնան Ֆրանսա:

ՔՈՆԿՈՅԻ Արտաքին նախարարը ձեր-բակալուած է՝ «երկրին ներքին ապահո-վութեան վնաս հասցուցած ըլլալու» ամ-բաստանութեամբ:

ՊԵԼԺԻՈՅ Արտաքին նախարարը, ըՍ-փաք, Վարշաւա պիտի մեկնի. երկու եր-կիրներուն միջեւ մշակութային փոխա-նակութիւնները աւելի սերտացնելու ձըգ-տող համաձայնութիւն մը պիտի կնքէ:

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ փոխ վարչա-պետը առաջարկած է վերանորոգել Արե-ւելեան Գերմանիոյ տրուած յատկացում-ները, պայմանաւ որ ժողովուրդին կեան-քի պայմանները բարելաւուին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍՈՆ իւրացուցած եւ կրկնած է Քենըտիի առաջարկը՝ ռուս եւ ամերիկեան միացեալ ճիգերով դէպի լուսին մարդ ուղարկելու փորձեր կատա-րելու մասին:

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Պաթլըր, Պոն պիտի մեկնի՝ Արեւմտ. Գերմանիոյ վարչապետին եւ Արտաքին նախարարին հետ տեսակցութիւններ ու-նենալու համար:

ԷՆԹԷՐԱԼԻԷ գրական մրցանակը տըր-ուեցաւ տիկին Ռընէ Մասիփի:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ պղինձի հանքերու շահա-գործման կարելիութիւնները քննելու համար, գերմանական յանձնախումբ մը մեկնած է Ամման:

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ, քսանամեայ երիտա-սարդուհի մը ինքզինքը հրկիզեց հրապա-րակաւ: Պատճառները տակաւին ճշդուած չեն:

ԵԷՄԷՆԻ կառավարութիւնը մերժած է Եէմէնի եւ Արաբական թերակղզիի հա-րաւակողմը գտնուող իշխանապետու-թեանց միջեւ «ապազինուորականացուած գօտի» մը ստեղծելու անգլիական առա-ջարկութիւնը:

ՄԱՐՈՔ ԵՒ ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ տարակար-ծութիւնները լուծելու պաշտօն ստացած յանձնախումբը, որ նշանակուած էր ափրիկեան միասնականութեան Կազմա-կերպութեան կողմէ, իր առաջին նիստը պիտի գումարէ Ուրբաթ օր:

ՏԱԿԱՒԻՆ չհաստատուած լուրերու համաձայն, Սուրիոյ փոխ – վարչապե-տը՝ զօրավար Մոհամէտ Օմրան, հրա-ժարած է:

ԿՍԿԾԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

ԴԱՄԱՍԿՈՍ–ԼԱԹԱՔԻԱ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

«Ազգակ»էն խոր ցաւով իմացանք թէ Նոյեմբեր 27ին, անցեալ Չորեքշաբթի, Դամասկոս – Լաթաքիա ճամբուն վրայ, պատահեցաւ ինքնաշարժի զարհուրելի արկած մը, որուն զոհ դնաց Ազգային Ընդհանուր Ժողովի անդամներէն Յարու-թիւն Գույումճեան, իսկ տիկինը, ծանր վիճակի մէջ, փոխադրուեցաւ Դամասկո-սի հիւանդանոցը:

Յարութիւն Գույումճեան իր ինքնա-շարժով, զոր ինք կը վարէր, Դամասկո-սէն կ՚երթար Լաթաքիա, երբ Նէպէքի մօտ պատահեցաւ արկածը: Մեր տարա-բախտ հայրենակիցը մեռաւ տեղն ու տե-ղը, բախումի ուժգնութեան ներքեւ:

Այս ցաւալի լուրը խոր յուզում պատ-ճառեց բոլոր շրջանակներու, յատկապէս բոլոր անոնց մօտ, որոնք ճանչցած ու սիրած էին հանգուցեալը, իբրեւ ուղղա-միտ եւ ձեռներէց մարդ, որուն մէջ այն-քան շեշտուած էր հանրային ծառայու-թեան գիծը:

Հիմնադիրներէն մէկը Մաքինաճեան – Գույումճեան ծանօթ դրամատան՝ Յա-րութիւն Գույումճեան յարգուած դէմք մըն էր ոչ միայն Լաթաքիոյ եւ ընդհան-րապէս Սուրիոյ հայ գաղութին, այլեւ սուրիական շրջանակներուն մէջ:

Բերիոյ թեմին առաջնորդը, Ղեւոնդ Արք. Չէպէեան, ընկերակցութեամբ երեք վարդապետներու, Հինգշաբթի առաւօտ մեկնեցաւ Լաթաքիա, կատարելու հա-մար տարաբախտ Յարութիւն Գույում-ճեանի ազգային յուղարկաւորութիւնը:

Գույումճեան այնքան սիրուած դէմք մըն էր Սուրիոյ մէջ, որ մտերիմները «ազգասէր» կը կոչէին զայն: Յարգա՛նք իր յիշատակին:

×

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ցաւով կ՚իմանանք որ Նոյեմբեր 30ին, Միլանոյի մէջ մեռած Պ. Հրանդ Քէհեա-եան, աներհայրը՝ թերթիս աշխատակից Բժ. Արամայիս Սրապեանի:

ԿԻՆԸ՝ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

ՃԱՓՈՆՈՒՀԻՆ

Շատ բան գրուած է Ճափոնի կիներուն մասին — այն աստիճան՝ որ առասպել ստեղծուած է անոնց անունին չուրջ : Ի՞նչ է սակայն ճշմարտութիւնը եւ իրականութիւնը: Ճափոնուհին կ՚արդարացընէ՞ իր համբաւը :

Ամէնէն տաքարիւն եւ ամէնէն հաւատարիմ կինն է եւ հակառակ արդիականացած ըլլալու իրողութեան, չդադրեցաւ հաւատարիմ ըլլալէ, ամուսինին կողքին կանգնելէ, անոր ծառայելէ եւ զայն հրապուրելէ :

Երբ Ամերիկացիք Ճափոնը գրաւեցին, զինուորներն ու սպաները համակրանքի, դուրդուրանքի եւ քնքշութեան այնպիսի մթնոլորտ մը գտան, որ հակառակ գոյութիւն ունեցող ցեղային տարբերութեան եւ արգելքին, շատեր Ճափոնուհիներու հետ ամուսնացան: Նոյն կացութիւնը կը շարունակուի այսօր ալ: Եւ պէտք է ըսել՝ թէ բոլոր ամուսնացողները երջանիկ են եւ ընտանեօք կ՚ապրին կամ Ճափոնի մէջ եւ կամ Ամերիկա : Սկիզբները՝ իրենց ծնողքներու եւ ազգականներու ընդդիմութեան հանդիպեցան, բայց, հիմա, այդ արգելքը չկայ այլեւս :

Հակառակ իր երկրի ճարտարարուեստական զարգացման եւ յառաջդիմութեան, Ճափոնուհին յետամնաց վիճակի մէջ էր մինչեւ 1945, երբ ամերիկեան գրաւումով՝ դռները եւ հորիզոնները բացուեցան արեւմտեան քաղաքակրթութեան առջեւ: Այսօր, Ճափոնուհին արդիական կին մըն է, բառին ամբողջ իմաստով: Հայրենաւանդ քիմոնոն ձգեց եւ Եւրոպուհիին ու Ամերիկուհիին պէս կը հագուի: Կարճահասակ է, կլոր դէմքով, պզտիկ ու սեւ աչքերով եւ բոլորովին ճերմակ մորթով :

Պէտք եղաւ որ տարիներ անցնին, որպէսզի աւանդութիւնը խախտէ եւ համեմատական անկախութեան մը տիրանայ : Դեռ ներկայիս ալ ազատ չէ եւ կը շարունակէ այր մարդուն ձեռքը գործիք ըլլալ: Անշուշտ կ՚աշխատի, բայց օրավարձը շատ ցած է եւ իրեն թոյլ չի տար առանձին ապրիլ: Ամուսինէն կախում ունի եւ այս տնտեսական կապը՝ զայն ցած աստիճանի վրայ կը դնէ :

Իբրեւ բանուորուհի կամ իբրեւ պաշտօնեայ աշխատող այսօրուան աղջիկները, անտարակոյս, իրենց մայրերէն աւելի լաւ կ՚ապրին: Բայց պէտք է դեռ տարիներ անցնին, որպէսզի Ճափոնուհին իրաւունքներու հաւասարութիւն մը ձեռք ձգէ: Կասկած չկայ որ, մօտաւոր ապագային կնոջ դիրքը պիտի բարելաւուի: Յատկանշական է որ, Ճափոնի նոր Խորհրդարանին մէջ 44 երեսփոխանուհիներ կան, որոնք կը պայքարին կնոջ իրաւունքները ամրապնդելու համար :

Եթէ նկատի առնենք վերջին տարիներուն արձանագրուած զարգացումները, պիտի տեսնենք որ, եղածը իրական յեղափոխութիւն մըն է:

Թուենք կարգ մը իրողութիւններ: Մինչեւ 1950, ամուսնութեանց 83 առ հարիւրը կ՚ըլլային առանց ամուսնացող աղջիկներու կամքը հարցնելու: Անոնց ճակատագիրը կ՚որոշէին անոնց հայրերը, հանդիպում ունենալով երիտասարդներու հայրերուն հետ : Անոնք կ՚որոշէին ամուսնութիւնը: Աղջիկները կատարուած իրողութեան առջեւ կը գտնուէին :

Եթէ Ճափոնի մէջ կիներու բազմաթիւ ինքնասպանութիւններ կ՚ըլլային, պատճառներէն մէկն ալ անոնց ապրած ամուսնական չարչարալից կեանքն էր : Եւ ինքնասպանութենէն զատ ուրիշ լուծում չկար: Որովհետեւ ամուսնալուծուիլ որոշող կինը՝ չէր կրնար առանձին ապրիլ: Բառին իսկական առումով անօթի պիտի մեռնէր :

Կէյշէի առասպելը ծանօթ է ամբողջ աշխարհին: Այսօր ալ Ճափոնի մէջ կէյշէն կայ: Աշխարհի ամէնէն զարգացած հանրակինն է, որ գիտէ մարդու մը խընամք տանիլ, հետը զրուցել, բանաստեղծութիւն արտասանել եւ զուարճացնել : Բայց Ճափոնուհիի այս տեսակը հետզհետէ կը պակսի : Որովհետեւ իր տիպարը անցեալին կը պատկանի ու կնոջ մը փափաքն է իր երէկի կեանքին վերջ տալ ու զայն նոր հիմերու վրայ վերակազմել : Այսուհանդերձ, կէյշէներու նկարչագեղ տուները դեռ կան Ամերիկացիներուն եւ Եւրոպացիներուն համար, որոնք Ճափոն կ՚երթան ապրելու համար կեանքի պայմանները այնպէս, ինչպէս կարգացած են վէպերու մէջ: Այս տուները կը յաճախեն նաեւ Ճափոն ճարտարարուեստագէտներն ու մեծ ձեռնարկուները, որոնք կը փափաքին անցեալը վերյիշել եւ իրենց շաբաթավերջը ապրիլ հոգերէ, պարտաւորութիւններէ եւ տաղտուկներէ հեռու :

Քաղ. Ե. ՎՐՈՅՐ

—ՊԱՒՂԻԿԵԱՆՆԵՐՈՒ—

ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Հիմնումէն մէկ դար ետքը՝ Մանիքեցիք 70 այլեւայլ աղանդոց բաժնուած էին, ըստ Թէոդորիտէսի որ անոնց մասին գրած է :

« Ուստի Պաւղիկեանները նոյնացնել Մանիքեցիներուն հետ՝ սխալ գաղափար մըն է» կ՚ըսէ Հայր Սարգիսեան :

Մանիքէութեան եւ այլ Երեւութական աղանդներու համեմատ՝ Յիսուսի ուտելը, խմելը երեւութական էին, եւ ո՛չ թէ իրական . այսինքն Յիսուս իրական մարմին կամ արիւն չունէր: Մանի եւ Մարկիոն այնքան յառաջ գացին որ մերժեցին Յիսուսի մարդկային ծնունդը : Մանի , օրինակ, հայհոյութիւն կը համարէր Յիսուսի ծնունդին գաղափարը որ Աստուածային Էակը ենթակայ կ՚ընէ ինքզինք կնոջ մը արգանդին մէջ մտնելու եւ այդ տեղէն ծնունդ առնելու :

Հոգեպաշտ կամ Ուղղափառ աստուածաբանութեան համեմատ՝ Յիսուս պարզ մարդ մը չէր, որ երբ չափահասութեան տարիքին հասաւ՝ լեցուեցաւ կամ բռնուեցաւ Սուրբ Հոգիի կողմէ, այլ Աստուա՛ծ ինքն էր որ մարմին առաւ կնոջ արգանդին մէջ: Այս ուսուցումը կը զուգակցէր հրաշքով յղացումի հաւատալիքին հետ, եւ հրէական ընթացիկ գաղափարաբանութեան հետ, որ կ՚ուսուցանէր Աստուածային Բանը կամ Բանականութիւնը՝ յաւիտենական եւ անսկիզբ, տիեզերքի արարիչը եւ խնամողը, Աստուծոյ պատկերը որու համեմատ Ադամը ըստեղծուեցաւ: Նոյն Էակը, որ Հին Կտակարանի մէջ յաճախակի աստուածայայտնութեամբ երեւցաւ երկրի վրայ՝ մարդկային կերպարանքով: Այս էր Հրեայ Փիլոնի վարդապետութիւնը անցեալին մէջ Բանի յայտնութեանց վերաբերմամբ: Եւ ասիկա խորունկ ազդեցութիւն գործած է քրիստոնէական խորհելակերպին վրայ :

Սա կը տանէր, սակայն, Երեւութականութեան : Այնպէս որ Հոգեպաշտ վարդապետութեան հետեւորդներէն ծայրայեղներ եղած են, որոնք պնդած են թէ Յիսուս յղացաւ Կոյսի ականջին մէջ ու ծնաւ անոր գլխէն կամ աջ ստինքէն : Ծնունդը իրական չէր: Մարիամ, առանց իր ծոցին մէջ կրելու, անմիջապէս ծընունդ տուաւ Յիսուսին: Երկունք չունեցաւ երբեք: Մարմինը քօղարկում մըն էր Յիսուսի համար, իր աստուածութեան ծպտումն էր: Ըսողներ եղան թէ Յիսուս կ՚ուտէր ,կը խմէր, բայց մարսելու պէտք չունէր, որովհետեւ կերակուրի մարսումը ապականութիւն է: Իսկ Անոր մարմինը անապական էր: Այն համարը թէ Յիսուս քրտնեցաւ՝ Նոր Կտակարանէն դուրս հանուած է շատ կանուխէն: Անասիոս Պատրիարք զգուշացած է զայն գործածելէ : Աւետարանը կ՚ըսէ. « Յիսուս անօթեցաւ», սակայն անօթութիւնը Անոր չէր կրնար մահ պատճառել, կ՚ըսէին :

Պօղիկեաններու եւ Թոնրակեցիներու մասին գրուածներէն դատելով, ասոնք նոյն Որդեգրական Եկեղեցին էին, որ Մեծ կամ Ուղղափառ Եկեղեցիի կողքին իր գոյութիւնը շարունակած է պարագաներուն յարմարելով :

Շուրջ 1830 թուականին՝ Թրքահայաստանէն դէպի Անդրկովկաս գաղթած մաս մը Հայեր, Խնուսի կողմերէն գալով, հաստատուած էին Լենինականի մօտ Արխվիլ գիւղը: Ասոնք Թոնրակեցի կամ Պօղիկեան աղանդին կը պատկանէին : Արխվելի քահանան ասոնց աղանդաւորական քարոզութենէն դժգոհ մնալով՝ դանդատեցաւ Էջմիածնի: Քննութիւն կատարուելով, 1837ին՝ երեք հոգիի խոստովանութիւնը առնուեցաւ եւ գրաւուեցաւ անոնց աղանդաւորական դիրքը, որ « Բանալի Ճշմարտութեան» կը կոչուէր:

Այս դիրքը առ այժմ միակն է իր տեսակին մէջ: Այսինքն միւս ազգերու աղանդաւորներէն կարելի չեղաւ ասոր նման դիրք մը ճարել, հասկնալու համար թէ Հայկական Պօղիկեանութիւնը որ աստիճան նմանութիւն ունի Եւրոպայի Որդեգրական աղանդներուն:

Այսու հանդերձ, մանաւանդ Միջին Դարու հեղինակներու յիշատակութիւններէն յայտնի է թէ Հայաստանէն մինչեւ Անգլիա՝ Հոգեպաշտ Եկեղեցիի կողքին՝ այս Որդեգրական Քաթարներու եկեղեցին շարունակած է իր գոյութիւնը պահել: Ըստ «Բանալի Ճշմարտութեան » գրքին՝ Եւրոպայի Որդեգրականք շատ նմանութիւններ ունին Պօղիկեաններու հետ :

1.— Քրիստոս անեղ եւ արարիչ չէ, այլ՝ եղեալ է եւ արարած: Երեսուն տարեկանին մկրտուելով՝ որդեգրուած էր , որ թէեւ մեղսազերծ էր, սակայն իբրեւ մարդ եկաւ Յովհաննէսին ոտքը, Յորդանանի մէջ մկրտուելու համար: Յիսուս մկրտութենէ ետքը ստացաւ իր իշխանութիւնը, որով հասարակ մարդոցմէ վեր դասուեցաւ, առանց սակայն Աստուած կամ արարիչ ըլլալու :

2.— Մկրտութիւն չեն ըներ 30 տարեկանէն աւելի առաջ, եւ առանց միւռոնի կը կատարեն :

3.— Հաղորդութեան գոյափոխութեան կը հաւատան :

4.— Նուիրապետութիւն չունին: Ունին «Ընտրեալ» մը, զոր Քրիստոսի հաւասար կը բռնեն :

5.— Մարիամի սրբութիւնը կամ բարեխօսութիւնը չեն ընդունիր :

6.— Սուրբերու բարեխօսութիւնը կը մերժեն :

7.— Եկեղեցական չէնքեր, եւն. չունին, կը գործածեն աղօթարան սենեակ մը :

8.— Խաչին պաշտամունքը կը մերժեն:

9.— Պատկեր կամ արձան կը մերժեն:

10.— Զեռնադրութիւնը լոկ արարո-

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՒՍ ՄԷՋ

Օր մը Արշակ Բ.ն էր որ կը գոչէր բանտին մէջ խելայեղ ու սարսափած ուրուականներու տեսքէն .

— Ահա.. Պապը, բայց այս Պապ չէ :

— Կարդինալ է, կը պատասխանէր անդիէն պատրաստախօս տղայ մը ու խընդալով կը մարէին :

Երբեմն Դրաստամատն էր յաղթական զօրավարի ցնծութեամբ լցուած, երբեմն Ալանոզան՝ նոյնպէս բարձրագոյն կարգի աշակերտներէն մին սեւ կանանչ դէմքով տղայ մը, որուն համար այս հակառակորդի մասը յանձնուած էր իրեն , գոչելով շղթայակապ Արշակի երեսին ու դասարանին խարխուլ պատերը ցոյց տալով անոր .

—Է՛հ, թող առիւծն Արշակ կոտրէ
զիւր շղթայս,
Զորսդիդ նայէ, այդ թանձր պատերը կը
տեսնե՞ս :

Ներկայացումը տեղի ունեցաւ չքեղ ու հանդիսաւոր. աշակերտաց ծնողք, թագականք թատերասրահի փոխուած նախակրթարանը լեցուցին . մեր նորատունկ ծաղկոցին մէջ հինաւուրց բոյսերէն ու ծառերէն կոխելու տեղ չմնաց : Թաղական Խորհրդոյ ատենապետը , հոգաբարձուները, մէկ կարգի վրայ շարուած, ճիշդ իմ դրասեղանիս տեղը, ու անոնց կռնակը չարշըի էսնաֆները ու աւելի բարձր, օթեակի ձեւով չամի տախտակէ շինուած փոքրիկ տուփերու մէջ , Պէշիքթաշի գեղուհիները. այս բոլորը մեր նախակրթարանին մէջ զետեղուած , սեղմուած , լուռ ու խելօք, տարիքնին առած աշակերտներու կը նմանէին, եւ որոնց վրայ կարծես մեր միւսիւին ոդին՝ իր ճերմակ ու մաքուր թէքէն դրած՝ աներեւոյթ կը շրջէր :

Մեր մանկական սրահը մէկ գիշերուան մէջ քառասուն տարի ծերացած էր :

Մեծ յաջողութիւն մը եղաւ այս ներկայացումը. կանայք լացին ու էրիկ մարդիկ ապշեցան: Երբոր Արշակ Բ. գետին փռուեցաւ իր ցնորքին մէջ, հանդիսականներէն շատեր կարծեցին որ օգնութեան փութալու էր. այնքան պարզամիտ էին այն ատենուան Պէշիկթաշցիները : Օրթագիւղէն եկած հանդիսական մը միայն անոնց փէշէն քաշեց ու արգիլեց :

Դերասանները այդ գիշերէն վերջը մէյ մըն ալ իրենց իշխանական կեանքին երեսը չտեսան: Շապուհ՝ ոսկերչի մը քով մտաւ ուր այդ ներկայացման յիշատակներովը վարպետը կը նեղացնէր մինչեւ իրիկուն, քուրային քով քթին տակէն մռլտալով .

— Գոհութիւն տամք աստուածոց,
իշխա՛նք իմ քաջ,
Մեծ է օրուանս այս յաղթութիւն
եւ առատ
Հունձք զոր այսօր մեր սուսերներ
հնձեցին :

Ու հալոցը խառնելու համար բռնած ունելին մէջքը կը տանէր իբրեւ թէ սուր մը ըլլար այդ երկաթի կտորը. վարպետը մենախօսութիւնը կ՚ընդմիջէր .

— Ծօ, գործդ նայէ, էշէկ, կրակը մարեր է :

Արեաց արքայն հիմա պարկեշտ քույումնի մըն է չարշըիին կամարներուն տակ բացուած ծակերէն միոյն մէջ պաղտաշ նստած, խեցիի մը մէջ պահուըտած թուլամորթի մը նման, ադամանդեայ զարդերը ցոյց տալով, խանութին առջեւի ապակեայ տուփէն, ու հին դերասանի ձայնովն ու շարժուածքովն անցորդները կանչելով :

Եւ երբ լեցուն շահով, աղէկ հունձքով մը կ՚անցնի օրը, այս դրամական յաղթութիւնը՝ իրական պատերազմէ մը ոչ նուազ դժնդակ եւ արդիւնաւոր, կ՚ուրախացնէ զինքը, միտքը կը բերէ իր դպրոցական յիշատակները. անզգալապէս իր անզէն մէջքին կ՚երթայ ձեռքն անգոյ սուրի մը դաստակը փնտռելու համար ու ցած ձայնով, կամացուկ մը, հին դպրոցականի մը ու խույումնիի մը խառնուրդով շինուած փոխաբերութիւն մը ընելով կը կրկնէ դեռ.

— Եւ առատ հունձք զոր այսօր մեր սուսերներ հնձեցին :

Միւսները Շապուհէն աւելի բախտաւոր չեղան. Ալանոզան ու Դրաստամատ՝ այս երկու անհաշտ թշնամիներն իրենց գրկած ասպարէզովը միացան. պասմայի վաճառականներու քով մտան երկուքն ալ: Առաջինը իր տժգոյն կանաչ դէմքովը կրկնատոմարի հաստ ու ահագին տետրակներու վրայ հակեալ մնաց ու ալ աւելի կանաչեցաւ : Միւսը հրապուրիչ երիտասարդ, Քալփաքճիներու գլուխը խանութպան դարձաւ. դեռ անցեալ օր այդտեղ պատահեցայ իրեն : Այս, նոյն Դրաստամատն էր զոր տղայ հասակէս անջինջ կերպով պատկերացուցած էի մտքիս մէջ Արշակ Բ.ի ներկայացումէն ի վեր :

Այս անգամ, խանութին լայնքին դրուած նեղ ու երկայն սեղանին վրայ կերպասներու ծրարները բանալով մէկիկ մէկիկ շուկային կէս ստուերին մէջ ցոյց տալով անոնց գեղեցիկ ու փայլուն գոյները, Դրաստամատ կը պոռար.

— Նէ զարիֆ պասմալարըմըզ վար ...

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(3 Շար.)

ղութիւն է եւ ոչ թէ խորհուրդ :

Աղանդաւորներու մասին խօսելու ատեն, հեղինակներ՝ առաւելաբար բամբասանքի կարեւորութիւն տուած են քան թէ ճշմարտութեան որոնումի : Ասոր պատասխանատուութեան մէջ մեծ բաժին ունին աղանդաւորներն իրենք, որ գաղտնի ժողովներ կ'ունենան եւ իրենց գաղտնիքը կամ գիրքը (եթէ ունին) ծածուկ կը պահեն : Տոքթ. Տաղաւարեան, իր օրերուն, հակառակ բժիշկի եւ օսմանեան խորհրդարանի երեսփոխանի հանդամանքին, չէ կրցած Գըզըլպաշներու «Պույրուխ» (Պատուիրանք) կոչուած գիրքը ձեռք անցընել : Միջին Արեւելքի մէջ նոյնն է պարագան Տիւրզի, Անսարիյէ ու Եզիտի աղանդներուն : Նոյնը եղած է Պօղիկեաններու եւ այլ Քաթարներու պարագան : Հայերէն «Բանալի ճշմարտութեան»ը ձեռք անցուած է, հակառակ Արխվելցիներու գաղտնապահութեան : Անոնք աշխատած են գիրքը չյանձնել, սակայն երբ տեսած են թէ անկարելի է, մէջէն փրցուցած նետած են կարգ մը էջեր եւ մանաւանդ Յիսուսի մասին հատուածներ : Կան քերթուած բառեր նոյն առընչութեամբ :

«Բանալի ճշմարտութեան»ի գլխաւոր յայտարարութիւնները հետեւեալներն են. —

1.— Յիսուս Քրիստոսի մկրտութիւնը հաւատացեալներու եւ ապաշխարողներու աւանդուեցաւ եւ ոչ թէ երախաներու :

2.— Ընտրեալները ութերորդ օրը նորածինին տունը պիտի այցելեն : Պէտք է հոն մեծ սիրով յուսադրեն ծնողքը ու բարի, հոգեւոր խրատ տան, որպէսզի անոնք իրենց զաւակը կրթեն հաւատքի, յոյսի, սիրոյ եւ բարեգործական ճամբաներուն մէջ : Պէտք է որ կարդան Ա. Կորթն. ԺԳ. 11–13. «Երբ տղայ էի, տղայի պէս կը խօսէի...» : Ապա Ընտրեալը կը հարցնէ երախային անունը, որ առասպելական ըլլալու չէ :

3.— Անոնք որ չունին հաւատք, ապաշխարութիւն, յոյս ու սէր, չեն կըրնար մկրտուիլ կամ հաղորդութիւն առնել :

4.— Երբ մէկը մկրտուելու համար կու գայ, Ընտրեալը խսկոյն ոտքի կենալով կ'ըսէ.— «Եկէք ինծի, բոլոր յոգնած ու բեռնաւորուածներ, եւ ես պիտի հանդչեցնեմ ձեզ. իմ լուծս ձեր վրայ առէք եւ ինձմէ սորվեցէ'ք որ հեղ եմ ու սրտով խոնարհ, եւ ձեր անձերուն հանդստութիւն պիտի գտնէք. վասնզի իմ լուծս քաղցր է եւ իմ բեռս՝ թեթեւ» :

Այն ատեն զղջացեալը մեծ փափաքով կ'իյնայ Ընտրեալի ոտքերուն եւ ապաշանքով ու լալով կ'ըսէ. «Ո՛վ Աստուծոյ եւ Յիսուս Քրիստոսի Ընտրեալը, կ'աղաչեմ ու կը խնդրեմ քեզմէ, որ զիս անարժանս արձակես սատանայի կապերէն »...:

5.— Պէտք է որ անարատ ըլլայ ամէն տեսակէտէ այն անձը, որու պիտի տըրուի քահանայութեան, եպիսկոպոսութեան, վարդապետութեան, առաքելութեան, առաջնորդութեան եւ ընտրելութեան իշխանութիւնը : Բայց ասոնք բոլորն ալ նոյն են եւ իրարմէ մեծ կամ պզտիկ չեն, այլ իրարու հաւասարներ. ինչպէս որ Ղուկ. ԻԳ. 26ի մէջ կ'ըսուի. «Ձեր մէջ մեծը թող ըլլայ պզտիկի պէս եւ առաջնորդը՝ ծառայի պէս» :

ՄԱՆՈՒԷԼ ՔԱՍՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ

ՀԱՅ ՎԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

Սպահանէն կը գրեն.—

Նոր Ջուղայի Ս. Ամենափրկչեան վանքի դարպասից ներս, Հոկտեմբեր ամսի առաջին օրից մեծ պատրաստութիւն էր տեսնւում, սոյն առիթով ընտրուած մասնաւոր յանձնախումբի կողմից, ընդունելու Հոկտեմբեր վեցին, Հոլանտայի թագուհի Ժուլիանային, իշխան Պերնհատին, իշխանուհի Պէաթրիքսին, որոնց ընկերանալու էին Մոհամմէտ Բիղա Շահընշահը եւ կայսրուհի Ֆարահը :

Հոկտեմբեր վեցին, Կիրակի, յետ միջօրէին, ժամը հինգին, վանքի դարպասի առջեւ կանգ են առնում արքայական հիւրերի ինքնաշարժները Ազգ. վարժարանների աշակերտ – աշակերտուհիների ծափերի տակ :

Վանքից ներս բարիգալուստի ուղերձ է կարդում Իրանա – Հնդկաստանի Հայոց Թեմի առաջնորդ Ներսէս Վրդ. Բախտիկեանը : Երեք երախաներ ծաղկեփունջ են տալիս հիւրերին : Դժբախտաբար այցելուների խմբից բացակայում էին Իրանի բարեխնամ թագաւորն ու թագուհին :

Առաջնորդ Հայր Սուրբը, Դոկտ. Ֆարուղին, Պ. Մինաս Մինասեանը եւ Պ. Լեւոն Մինասեանը, հիւրերին առաջնորդում են ծաղկազարդ կամարների ներքեւից : Կամարների զոյգ կողմերում, հայկական տարազով հայ պարմանուհիներ ծաղիկ են սփռում հիւրերի ոտներին : Մինչ Մայր Տաճարի զանգերը անընդհատ զօղանջում են, հիւրերը մտնում են եկեղեցի :

– Եկեղեցում թագուհին եւ հիւրերը մեծ հիացումով են դիտում որմնանկարներին : Ուղղուած հարցերին պատասխանում են Հայր Սուրբը, Դոկտ. Ֆարուղին եւ Պ. Մինասեանը :

Հիւրերը անցնում են եկեղեցւոյ դաւիթում գտնուող մի առանձին սենեակ, ուր պատերից կախուել են Նոր Ջուղայի մի կարգ՝ շիրմաքարերի վերարտադրուած պատկերներն : Հիւրերը հոս եւս գոհ հետաքրքրութեամբ աչքի են անցկացնում պատկերներին եւ իրանց գոհունակութիւնը յայտնում :

Ահա հիւրերը առաջնորդւում են թանգարան, Նոր Ջուղայից որոշ թուով հրաւիրեալների եւ քահանայից դասի ծափերի ընդմէջէն : Թանգարանում թագուհու ուշադրութեան է յանձնւում Ամբսթերտանում 1666 թուին տպագրուած Աւետարանը եւ այլ գրքեր, նաև աշխարհացոյց մեծ պարտէսը, որ արժանացեր է մրցանակի իր ժամանակում : Թագուհին եւ իր ընկերակիցները մեծ հետաքքրքրութեամբ են հետեւում տրուած բացատրութիւններին : Նրանք մեծ հետաքրքրութիւն են ցոյց տալիս նաեւ հայկական ձեռագրների եւ մանրանկարչութեան ի տես :

Արքայական հիւրերը իրանց յատուկ տոմարի մէջ ստորագրելուց յետոյ, Հայր Սուրբը թագուհուն յանձնում է մի ալպոմ վանքի պատկերներից :

Թանգարանից դուրս ելլելիս, վանքի զոյգ զանգերը դարձեալ սկսում են զօղանջել : Հայր Սուրբը առիթից օգտուելով թագուհու եւ իշխան Պերնհատի ուշադրութեանն է յանձնում, որ այդ զանգերը հոլանտական են եւ բերուել են Պարսից Ծոցում գտնուող Խարք կղզուց, եւ որոնք պատկանելիս են եղել հոլանտական մի եկեղեցու :

Մեծ գոհունակութեամբ են մեկնում վանքից արքայական հիւրերը եւ նրանց հետեւորդները՝ Հոլանտայի արտաքին նախարարը, դեսպանը եւ կցորդը, Սպահանի նահանգի նահանգապետ Դոկտ. Փարսա, զօրաց հրամանատարը եւ բարձր պաշտօնատարութիւն :

Հոկտեմբեր վեցին Նոր Ջուղայի Ս. Ամենափրկչեան վանքը մի անգամ եւս ապրեց իր պատմական օրերից մին :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առողջապահութեան համաշխարհային կազմակերպութեան ծրագրի համաձայն, վերջերս Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ բնակարանային առողջապահութեան խնդիրներու վերաբերեալ համագումարը, որու մասնակցեցան Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Ճափոնի, Պուլկարիոյ, Փերուի, Չիլիի, Վենեզուելայի, Եթովպիոյ, Սէյլանի, Հայիթիի, Սուտանի, Ուկանտայի եւայլն երկիրներու մասնագէտներ :

× Հինգ տարի առաջ օգտագործման յանձնուեցաւ Արզնի — Շամիրամ ջրանցքի առաջին հերթը : Ամլութենէ ազատուած հողերուն վրայ հիմնուեցան խաղողի եւ պտղատու ծառերու այգիներ : Արզնի – Շամիրամի ջուրը կեանք տուած է Հայաստանի քարերուն : 1964ին նախատեսուած է սկսիլ Արզնի – Շամիրամ ջրանցքի երկրորդ հերթի շինարարութիւնը, որ պիտի աւարտի 1967ին : Երկրորդ հերթը շահագործման յանձնուելէ ետք, պիտի ոռոգուի 17 հազար հեկտար տարածութիւն : Այս տարածութիւնները պիտի ըլլան առատ բերքի աղբիւր :

× Երեւանը մօտ ապագային պիտի ունենայ մէկ միլիոն բնակչութիւն : Քաղաքը պիտի բաժնուի բազմաթիւ շրջաններու, ենթաշրջաններու եւ թաղամասերու : Պիտի ստեղծուին նաեւ փոխադրութեան եւ հաղորդակցութեան յարմարաւէտ ու խիտ ցանցեր :

× Հայաստանի այգեգործութեան, գինեգործութեան եւ պտղաբուծութեան գիտահետազօտական Ինստիտուտին մէջ մըշակուած են նոր տեսակի գինիներ, որոնք պիտի պատրաստուին հայկական խաղողէն եւ պիտի արտադրուէին Հայաստանի գինեգործական տարբեր գործարաններու մէջ : Վեդիի շրջանի «Ծկածիթլեի» եւ «Մսխալի» քաղցրահամ խաղողներէն պիտի պատրաստուի բաց ծղօտի գոյն եւ իւրայատուկ բուրմունք ունեցող նոր տեսակի գինի, որուն պիտի տրուի «Մասիս» անունը, իսկ «Հոկտեմբերեանի սպիտակ եւ անուշ խաղողէն պատրաստուած գինին պիտի ունենայ շոքոլայի նրբին համ :

Այս նոր տեսակի գինիները արդէն արտադրութեան յանձնուած են :

ԿԱՐԺԻ ԳԻՏՆԱԼ

ԴՐԱԽՏԱՀԱՒԵՐԸ

Հին աւանդութեան մը համաձայն, դրախտահաւերը ոտք չունին եւ անոնք իրենց ամբողջ կեանքը կ'անցընենօդինմէջ եւ կը սնանին առաւօտեան ցօղով : Այդ պատճառով ալ այդ թռչունները անուանուեցան դրախտային :

Ներկայիս ամէն մարդ գիտէ, որ դրախտահաւերը ունին զօրաւոր ոտքեր : Անոնց սնունդը զանազան տեսակի պըտուղներ են եւ միջատներ : Այդ աւանդութիւնը ծնունդ առած է այն պատճառով, որ մարդիկ դրախտահաւերը տեսած են միայն առանց մաշկի, իսկ մաշկին վրայ ոտքեր չկան. որսորդ Փափունները ոտքերը կը կտրէին եւ կը նետէին, իսկ փետուրներով կը զարդարէին իրենց մազերը եւ զէնքերը :

Դրախտահաւերու բազմաթիւ տեսակներ կան : Բոլորն ալ յանդուգն են, գեղեցիկ եւ զուարթ, միայն ձայներնին դէշ է, պարզապէս կը կրկռան : Կը պարզուի, որ անոնք մեր սովորական ագռաւներուն ամէնէն մօտ ցեղակիցներն են :

ՊԱՀԱԾՈՅ ՕԴ

Աւստրալիայէն արտածուած ապրանքներուն մէջ վերջերս աւելցաւ մէկ նոր, հետաքրքրական ապրանք մըն ալ : Աւստրալիոյ մէջ կը բանի աշխարհի միակ գործարանը, որուն արտադրութիւնը լեռնային օդն է : Բազմաթիւ երկիրներ կ'ապսպրեն պահածոներու մէջ լեցուած այդ օդը, որպէսզի երիտասարդ եւ ըսկըսնակ լեռնագնացները՝ նախքան լեռ բարձրանալը իրենց թոքերը վարժեցնեն լեռնային օդին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԹ.

Վստահ եմ թէ կը սիրես զիս, բայց չես գիտեր թէ որքան նուրբ է այն թելը որ ինծի պէս աղջկան մը համար զգացուած սէրը կը կապէ սիրողին սրտին մէջ : Ո՞վ գիտէ, թերեւս օր մը սրտնեղելով կամ ձանձրանալով, ճարտարօրէն կարգադրուած հաշիւ մը երեւակայես մեր կապակցութեան մէջ : Բրիւտանս շատախօս կին մընէ : Ես ի՞նչ պէտք ունէի այն ձիերուն : Զանոնք ծախելով խնայողութիւն մը ըրի : Կրնամ առանց անոնց ըլլալ եւ ալ ծախք մը չեմ ըներ անոնց համար, կը բաւէ որ զիս սիրես : Իմ ամբողջ ուղածս ասիկա է եւ դուն նոյնքան պիտի սիրես զիս առանց ձիու, շալի եւ ադամանդի :

Այս խօսքերը այնպիսի բնական շեշտով մը ըսուեցան որ մտիկ ըրած ատենս արցունք լեցաւ աչքերուս մէջ :

— Բայց, բարի Մարկրիթս, պատասխանեցի գորովագին սեղմելով սիրուհիիս ձեռքերը, աղէկ գիտէիր թէ օր մը չէ օր մը պիտի իմանայի այս զոհողութիւնը եւ իմացած օրս պիտի չհանդուրժէի ատոր :

— Ինչո՞ւ :

— Վասնզի, սիրելիս, չեմ ուզեր որ այն սէրը, զոր դուն կը հաճիս ցոյց տալ ինծի, նոյնիսկ գոհարեղէնէ մը զրկէ քեզ : Ես ալ չեմ ուզեր որ սրտնեղութեան կամ ձանձրոյթի վայրկեանի մը մէջ մտքէ անցընես որ եթէ ուրիշի մը հետ ապրէիր, այս վայրկեանները գոյութիւն պիտի չունենային եւ թէ ինծի հետ ապրելուդ համար զղջաս, նոյնիսկ վայրկեան մը : Քանի մը օրէն ձիերդ, ադամանդներդ ու շալերդ նորէն պիտի դարձուին քեզի : Անոնք նոյնքան կարեւոր են քեզ որքան օդը կարեւոր է կեանքին ու թերեւս ծաղրելի է, բայց աւելի կը սիրեմ քեզ ճոխութեան քան թէ պարզութեան մէջ :

— Ըսել է թէ զիս այլեւս չես սիրեր :

— Խենթ :

— Եթէ զիս սիրէիր, կը թողէիր որ իմ հասկցած եղանակովս սիրեմ քեզ :

Ընդհակառակն դուն կը շարունակես զիս նկատել աղջիկ մը, որուն անհրաժեշտ է այս պերճանքը, եւ որուն միշտ վճարելու ստիպուած կը նկատես ինքզինքդ : Կ'ամչնաս սիրոյս ապացոյցները ընդունելու : Ակամայ կը խորհիս օրին մէկը զատուիլ ինձմէ եւ կը ջանաս քու փափկանկատութիւնդ կասկածի չենթարկել : Իրաւունք ունիս, բարեկամս, բայց ես աւելի աղէկը յուսացեր էի : Եւ Մարկրիթ շարժում մը ըրաւ ոտքի ելլելու համար : Ես բռնեցի զայն ու ըսի.

— Կ'ուզեմ որ երջանիկ ըլլաս եւ զիս մեղադրելու պատճառ մը չունենաս, ահա այսչափ :

— Իրարմէ պիտի բաժնուի՞նք ուրեմն :

— Ինչո՞ւ, Մարկրիթ, ո՞վ կրնայ իրարմէ բաժնել մեզ :

— Դուն, որ չես ուզեր թոյլ տալ ինծի քու վիճակդ հասկնալու եւ իմ գիրքս պահել տալու ունայնամտութիւնն ունիս, դուն որ զիս իմ ապրած ճոխութեանս մէջ պահելով կ'ուզես մեզ իրարմէ բաժնող բարոյական հեռաւորութիւնը պահպանել, դո՞ւն վերջապէս որ իմ սէրս անշահախնդիր չես նկատեր եւ չես ուզեր ինծի հետ բաժնել հարստութիւնդ, որով պիտի կրնայինք երջանիկ ապրիլ միասին եւ նախապատիւ կը սեպես ինքզինքդ փըճացնել, ծաղրելի նախապաշարումի մը գերի ըլլալով : Կը կարծե՞ս ուրեմն թէ կառք մը եւ ադամանդներ կը բաղդատեմ քու սիրոյդ հետ : Կը կարծե՞ս որ ինծի համար երջանկութիւնը կը կայանայ այն սնապարծութիւններուն մէջ, որոնցմով մարդ կը գոհանայ երբ ոչ մէկ բանի համար սէր ունի եւ որոնք սակայն շատ խեղճ ու գձուձ կ'երեւին երբ կը սիրէ : Պարտքերս պիտի վճարես, հարստութիւնդ պիտի զեղչես ու վերջապէս ծախքերս պիտի հոգաս : Ասոնք ո՞րչափ ժամանակ պիտի տեւեն, երկու կամ երեք ամիս, ու այն ատեն շատ ուշ պիտի ըլլայի իմ առաջարկած կեանքս վարելու, վասնզի այն ատեն ամէն բան ինձմէ պիտի ընդունիս, ինչ որ պատուոյ տէր մարդ մը չի կրնար ընել : Մինչդեռ հիմա ութ կամ տասը հազար Ֆրանքի եկամուտ մը ունիս, որով կրնանք ապրիլ : Ունեցածիս աւելորդը կը ծախեմ եւ միայն այս վաճառման արդիւնքով տարին երկու հազար Ֆրանքի եկամուտ մը կ'ունենամ : Փոքր սիրուն յարկաբաժին մը կը վարձենք, ուր երկուքս կը բնակինք : Ամառը գիւղ կուգանք, ուր ոչ թէ ասանկ տուն մը, այլ երկու ոգիի բաւող տնակ մը կը վարձենք : Դուն անկախ ես ու ես ալ ազատ եւ երկուքս ալ երիտասարդ ենք : Ի սէր Աստուծոյ, Արման, մի նետեր զիս դարձեալ այն կեանքին մէջ, զոր ատենօք ստիպուած էի վարել :

Չէի կրնար պատասխանել : Երախտագիտութեան եւ սիրոյ արցունքներ կ'ողողէին աչքերս եւ Մարկրիթի թեւերուն մէջ նետուեցայ :

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զարուհի Տէր – Յակոբ – եան, Տէր եւ Տիկին Տորք Տէր – Յակոբ– եան, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Տէր – Յա – կոբեան եւ իրենց զաւակները՝ կը ծա – նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի – րենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

×

Պայրամեան Եղբայրները եւ իրենց ընտանեկան պարագաները կը ծանուցա – նեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՓՌԼԱՆԹԻ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ եւ իրենց հօր՝ Յակոբ Պայրամեանի յիշատակին :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ճերանեան (Առնուվիլ) խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ կամ գրաւոր՝ մասնա – կից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր՝ Այրի Տիկին Սրբուհի Պաղտասարեանի մահուան առթիւ :

Այդ առթիւ իր քոյրերը՝ Տիկին Վեր – ժին Սամուէլեան (Ալֆորվիլ) եւ Տիկին Հերմինէ Տատուրեան (Պոլիս) 15ական Ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կապ. Խաչի Կեդ– րոնին, փոխան ծաղկեպսակի :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան »ի հիմ– նադրութեան 37րդ տարեդարձին առթիւ:

Այս Շաբաթ իրիկուն՝ ժամը 20էն մին– չեւ կէս գիշեր, Պ. Փիլիպպոսի սրճարա– նը : Ճաշագին՝ 10 Ֆրանք :

Մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդ– րուի կանխաւ արձանագրուիլ :

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

«PARS HOTEL»
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Իսկուհի Ծատուրօֆ իր ա– մուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ քսան Ֆր. կը նուիրէ Յառաջի բարգա – ւաճման :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ առթիւ Իսիի նուիրատուներուն ցանկը՝ Խրիմ – եան դպրոցին (շար. եւ վերջ).— Տիկին Ղուկասեան (Հաճօ) յիսուն Ֆրանք, Սարգիս Գըճըրեան, Գաբրիէլ Ապաեան տասնական, Յարութիւն Զատըրճեան 5:

« Զաւարեան » կոմիտէն իր շնորհա – կալութիւնը կը յայտնէ բոլոր նուիրա – տուներուն, ինչպէս նաեւ սրճարանապետ Պ. Քենանի, որ վառարան մը նուիրած է « Խրիմեան» դպրոցին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Լուսաբեր Մա – նուկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Աննա Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Անդ – րանիկ Մանուկեան, Այրի Տիկին Զապէլ Գիլարճեան եւ զաւակները եւ Տիւյմէ – ճեան, Հացագործեան, Դաւիթեան ըն – տանիքները, մասնաւոր շնորհակալու – թիւն կը յայտնեն Համախարբերդի Հայր. Միութեան եւ բոլոր անոնց, որոնք ան – ձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպը– սակով եւ բարենպատակ հաստատու – թեանց նուիրատուութիւններով, մասնա– կից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուս – նոյն, հօր, զաւկին, եղբօր եւ ազգա – կանին,

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Իսկուհի Փափազեանէ 100 Ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Մանուկ Մանուկեանի մահուան առթիւ :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Դեկ– տեմբեր 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3– ին, վարժարանին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջ–մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն :

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Մանրամասնութիւնները առանձին :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Դեկտեմբեր 7ին, երեկոյեան ժամը 22էն լոյս:

Կը մասնակցի՝ Հարաւային Ֆրանսայի լաւագոյն նուագախումբը՝

Claude BESSET et ses célèbres Fantaisistes

SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

Մանրամասնութիւնները առանձին :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կապ. Խաչի Վիէնի տարեկան պարա – հանդէսը Դեկտեմբեր 7, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 2, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Պիտի նուագէ Վալանսի նուագա – խումբը՝ ԺԱՔ ՔՈԺԱ :

Ճոխ պիւֆէ :

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տիկնանց յանձնախումբին եւ Երի – տասարդաց Միութեան պարահան – դէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

Hôtel Splendid

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

ANDRÉ GÉRARD

Նոյն գիշերը ոչ հանդանակութիւն, ոչ թոմպոլա :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դեկտեմբեր 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 16էն 22, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Bar Buffet Ambiance

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մաս– նաճիւղերուն: Տեղի կ'ունենայ, Հինդ – շաբթի (Դեկտեմբեր 19) ժամը 3ին, Քա– տէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Ծիծաղաշարժ ներկայացում մը, տղոց կողմէ եւ սիրուն անակնկալներ:

Կաղանդ Պապան պիտի բերէ նուէր – ներ եւ նախընթրիք:

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

1964-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատնտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Բիւ Պլէօ: եւ ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ գրատունը:

Մարսէյլ Ահարոնեան ակումբ 26, Բիւ տէ Քօնվալէսան եւ ընկեր Քէօսէեա – նի (Ֆօթօ ՌԷՔՍ), Բիւ Պէռնար տիւ Պուա թիւ 2

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ

ՀԱՏԸ 6 ՖՐԱՆՔ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր լաթակազմ	70 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 7 հատոր, լաթակազմ	56 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, լաթակազմ	8 Ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 Ֆր.
Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ.	8 Ֆր.
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Երկեր (Աբովեան Պռօշեան, Պարոնեան)	17 Ֆր.
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր նկարներով	5 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ. լաթակազմ	7.50 Ֆր.
ՄԻՔ. ՇԱԹԻՐԵԱՆ. Գարունը նորից եկաւ. 296 էջ.	5 Ֆր.
ԱԲԳԱՐԵԱՆ. Մատենադարան(անգլ.) 18 գունաւոր մանրանկարներ	3 Ֆր.
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ. Երգի ծնունդը. բանաստեղծութիւններ	3.85 Ֆր.
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ. Տաղեր, 200 էջ. լաթակազմ	3.50 Ֆր.
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Ա. 800 էջ. լթկզմ.	16 Ֆր.
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլռելի զանգակատուն, Պէյրութ, 1963	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 5 DECEMBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9876

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9876

ՃՈՐՏԱԲԱՐՈՅ ԶԱՌԱՆՑԱՆՔՆԵՐ

Համայնավարական կոչուած արդի Խորհ. Ռուսաստանը մեր դարու ամենամեծ գաղութային կայսրութիւնն է եւ ամենադաժան ու անսանձ բռնակալութիւնը, որ չոքած է բազմաթիւ ոչ – ռուս ժողովուրդների, ընդորս նաեւ հայ ժողովրդի կրծքի վրայ, եւ ռուս ազգայնամոլական երախը բացած՝ լափում է այդ ժողովուրդների ազգային էութիւնը, նպատակ ունենալով ամրապնդել եւ անխոցելի դարձնել Մեծ եւ Յաւիտենական Ռուսաստանը :

Խորհ. Ռուսաստանի գաղութարարական դաժան լուծը աննախընթաց է նաեւ այն բանով, որ ռուս վարիչները հաւաքագրում են ոչ – ռուս ժողովուրդների թափթփուկ եւ ձախողած տարրերին ու մտաւորականներին, որպէսզի նրանք փառաբանեն ռուսական տիրապետութիւնը եւ խնկարկեն ռուս ղեկավարներին, որպէս ոչ – ռուս ժողովուրդների « փըրկարարների » եւ ազգային «երջանկութիւն » պարգեւողների :

Ճորտաբարոյ մեծարանքը եւ քծնանքը հանդէպ ռուս ազգի, եւ իրենց սեփական ազգը նուաստացնելու ու ստորակայ վիճակի մէջ դնելու հիւանդութիւնը համատարած է ոչ – ռուս ժողովուրդների թափթփուկների ու ձախողած մտաւորականների մէջ :

Ահա, այս կարգի ճորտաբարոյ զառացանքներից հիւսուած մի տիպար յօդուած, որը արտացոլում է Հայաստանի ձախողած մտաւորականներից մէկի, Էդ. Թոփչեանի, ձախողած ու սնանկացած հոգին, միտքը եւ բարոյականը :

Էդ. Թոփչեանի յօդուածը փռուած է հայ գրողների պաշտօնական օրգան, « Գրական Թերթ »ի, Նոյեմբեր եօթի համարի առաջին էջի վրայ եւ կրում է իր հակահայ ու ստրկաբարոյ մտայնութիւնը յատկանշող մի վերնագիր . «Հոկտեմբերը եւ հայ ժողովրդի ճակատագիրը » :

Մի մարդ է խօսում հայ ժողովրդի ճակատագրի մասին, որը պարպուած է հայկականութիւնից եւ սնած է միայն ռուսականութեամբ, լենինականութեամբ ու պարտիականութեամբ, եւ կուրացած լինելով՝ ոչ տեսնում է իր սեփական ժողովրդի իրական վիճակը եւ ոչ էլ տեղեակ է թէ ինչ է կատարւում Ռուսաստանից դուրս : Նա, կամաւոր կուրութեամբ, ուրանում է գաղութացած երկրների ու ժողովուրդների Ազատութիւնն ու Անկախութիւնը, որոնք տեղի են ունենում Ռուսաստանից դուրս :

Եւ հայ մարդուն անվայել՝ ռուսական մեծամոլութեամբ, ասում է .

« Հոկտեմբերից սկիզբ է առնում մարդկութեան իսկական պատմութիւնը» :

Ապա Էդ. Թոփչեանը, շնական կեղծաւորութեամբ, լուսաբանում է իր յայտարարութիւնը, ասելով որ, դա՝

« Ճնշումներից ու բռնութիւններից ազատագրուած ժողովուրդների անօրինակ հերոսական պատմութիւնն է » :

Էդ. Թոփչեանը, աւելի առաջ գնալով ռուսականութեան մունետիկութեան մէջ, ասում է .

« Դժուար է աշխարհում գտնել մի ժողովուրդ, որի բախտը չառընչուէր Հոկտեմբերեան Սոցիալիստական Ռեւոլուցիայի հռչակած մեծ սկզբունքների հետ » :

Եթէ Էդ. Թոփչեանը տառապելիս չլինէր տուրքատուութեան ախտաւոր ու բարոյազրկող հիւանդութեամբ, եթէ Էդ. Թոփչեանը տեղեակ լինէր Հայոց հին ու նոր պատմութեան, եթէ Էդ. Թոփչեանը իսկապէս շահագրգռուած լինէր հայ ժողովուրդի ազգային – քաղաքական ճակատագրով , ապա նա, Հայաստանի եւ համայն Հայութեան հետ միասին, Հայաստանի իսկական մտաւորականութեան հետ միասին, եւ վերջապէս, մեզ հետ միասին, պիտի ասէր՝

Հայոց ամբողջ Պատմութիւնը, սկզբից մինչեւ այսօր, հանդիսանում է հայ ժողովուրդի ազգային – քաղաքական ազատագրութեան դիւցազներգութիւնը :

Եթէ Էդ. Թոփչեանը զերծ լինէր ռուսամոլ – ստրկութիւնից , եթէ նա ժառանգած լինէր հայ մարդու ազատատենչութիւնը, նա, Հայաստանի ամբողջ ժողովրդի եւ մեզ հետ միասին, պիտի ասէր՝

Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւնը եկաւ ու տրորեց Հայաստանի Անկախութիւնը եւ նորից ռուսական ճանկերի մէջ նետեց Հայաստանն ու Հայութիւնը :

Եթէ Էդ. Թոփչեանները զերծ լինեն տենդածին զառանցանքներից եւ ճորտաբարոյ տուրքատուութիւնից եւ իրենց ստորաքարշութեամբ չխաթարեն Հայութեան նկարագիրը, չվարկաբեկեն Հայութիւնը՝ յաչս աշխարհի, ապա հայ ժողովուրդը ի վիճակի կը լինի տիրանալու իր իրաւունքներին, ինչպէս տիրանում են անդամ սեւամորթները :

«ԱԼԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍՈՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ՝ ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՊԻՒՏՃԷԻՆ ՄԷՋ

Նախագահ Ճոնսոն անդադրում կերպով կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները՝ վերջնական ձեւաւորումի բերելու համար իր աշխատակիցներու անձնակազմը :

Պաշտօնի գլուխ անցած պահուն իսկ յայտնած էր, թէ ոչ մէկ փոփոխութիւն պիտի մտցնէ նախարարներու կազմէն ներս, որպէսզի ապահովուի Քենըտիի վարած ընդհանուր քաղաքականութեան շարունակականութիւնը :

Կը կարծուէր սակայն, թէ կրնայ չպահել Քենըտիի անմիջական խորհրդականներն ու գործակիցները եւ զանոնք փոխարինել իր անձնական գրասենեակին պատկանող անձերով :

Արդ, կը յայտարարուի այժմ, թէ այստեղ եւս ոչ մէկ կարեւոր փոփոխութիւն պիտի մտցուի : Այսպէս, Սպիտակ Տան բանբերը՝ Փիէր Սալինկէր, երեսփոխաններու հետ յարաբերութեանց խորհրդականը՝ Լարրի Օ'Պրայն, անձնական խորհրդականը՝ Քէննէթ Օ'Տոնէլ, եւ մասնաւոր խորհրդականը՝ Թէոտոր Սորէնսէն, պիտի շարունակեն մնալ իրենց պաշտօններուն գլուխը :

Ցեղային հաւասարութեան հարցին մէջ եւս, Ճոնսոն անդամ մը եւս կրկնած է , թէ պիտի շարունակէ իր նախորդին ըսկըսած քաղաքականութիւնը :

Միւս կողմէ, Մ. Նահանգներու նախագահը կ'ուզէ սեղմումներ մտցնել պետական ծախքերու պիւտճէին մէջ : Կ'ուզէ որոշ սեղմումներ մտցնել մանաւանդ զինուորական ծախքերուն մէջ, որոնք ամերիկեան ընդհանուր պիւտճէին կէսը կը ներկայացնեն : Այս ուղղութեամբ , նախագահը խորհրդակցած է Պատերազմական նախարար Մաք Նամարայի հետ :

Եւ վերջապէս, միջազգային քաղաքականութեան մասին խորհրդակցած է Արտ. նախարար Բըսքի եւ Ատլանտեան կազմակերպութենէն ներս Ամերիկայի ներկայացուցիչ Ֆինլէթըրի հետ :

× Քենըտիի սպանութենէն ի վեր ունեցած իր առաջին հրապարակային արտայայտութեան մէջ, Խրուշչեւ յայտարարած է՝ «Գոհունակութեամբ կը նշենք, թէ Մ. Նահանգներու նոր նախագահը, նախագահ Քենըտիի քաղաքականութիւնը շարունակելու իր որոշման մասին խօսելով, մասնաւորաբար շեշտեց թէ միջազգային հարցերու խաղաղ լուծման եւ Խ. Միութեան ու բոլոր երկիրներու հետ լաւագոյն յարաբերութիւններ պահելու համար մասնաւոր ճիգ պիտի թափէ » :

Խրուշչեւ աւելցուցած է, թէ Խ. Միութիւնն ալ, իր հերթին, ամէն կերպով պիտի աշխատի, որպէսզի Արեւելքն ու Արեւմուտքը իրարմէ բաժնող գլխաւոր հարցերուն լուծում մը գտնուի :

ՃՈՆՍՈՆԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐԸ՝ ՆԱԽ. ՏԸ ԿՈԼԻ

Նախագահ տը Կոլ շնորհակալական գրութիւն մը ստացած է նախագահ Ճոնսոնէն, որուն մէջ այս վերջինը իր եւ ամերիկացի ժողովուրդին անունով շնորհակալութիւն կը յայտնէ Ֆրանսայի նախագահին՝ համակրանքի իր ուղերձին եւ Քենըտիի յուղարկաւորութեան անձամբ մասնակցելուն համար :

Շնորհակալութեան գրութիւն մը ստացած է նաեւ վարչապետ Փոմփիտու :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Արեւմտեան Եւրոպայի Միութեան (Իւ. Է. Օ.) նստաշրջանը, որ տեղի կ'ունենայ այս միջոցիս, օրակարգի իբրեւ գլխաւոր նիւթ ունի Եւրոպայի քաղաքական կազմակերպութիւնը, որուն զուգահեռ կ'ընթանայ նաեւ ռազմական պաշտպանութեան հարցը : Իւ Էն. Էր երեսփոխան գնդապետ Պուրկուանի տեղեկագիրը կը շեշտէ, թէ Կեդր. Եւրոպայի շրջանին համար Ատլանտեան Կազմակերպութեան ռազմավարութիւնը պէտք է վերաքննութեան ենթարկուի : Կ'առաջարկէ, որ հիւլէական զէնքերու մենաշնորհը առնուի Ամերիկացիներու ձեռքէն, եւ Կեդր. Եւրոպայի ազգային զանազան բանակներն ալ օժտուին հիւլէական զէնքերով :

Անգլիացի նախարար լորտ Քարինկթըն, որ Լորտերու Ժողովին մէջ կառավարութեան բանբերն է, կ'ուզէ որ Արեւելք – Արեւմուտք բանակցութիւնները շարունակուին՝ Ատլանտեան Կազմակերպութեան եւ Վարշաւիոյ Ուխտին միջեւ դէտերու փոխանակութեան խողովակով :

Այս ժողովին բացումը կատարելով , Քարլօ, Շմիտ, որ Արեւմտ. Գերմանիոյ Երեսփոխանական ժողովին փոխ – նախագահն է (ընկերվարական), յայտարարած էր, թէ ինքնապաշտպանութեան մարզին մէջ, Արեւմտեան Եւրոպայի ապահովութեան խնդիրը «անբաժանելի է Մ. Նահանգներու ապահովութենէն», իսկ քաղաքականութեան մարզին մէջ՝ «Անդամ եօթը երկիրներու — այսինքն՝ Միացեալ Շուկայի «Վեց»երու, առաւել՝ Անգլիոյ — վրայ է, որ պէտք է կառուցուի Եւրոպայի քաղաքական կազմակերպութիւնը» :

Քարլօ Շմիտ յայտարարած էր նաեւ , թէ «Ամերիկացիներու եւ Եւրոպացիներու փոխ – յարաբերութեանց հարցին լուծումէն է, որ հաւանաբար կախում պիտի ունենայ աշխարհի ապագան » :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին Տէր եւ Տիկին Շաւարշունի , Ուոշինկթընէն, որոնք Հայաստան , Միջին Արեւելք, Եւրոպա այցելելով Փարիզ կը գտնուին քանի մը օրուան համար, Ամերիկա վերադարձի ճամբուն վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՆԸՏԻԻ սպանութեան քննութեանց արդիւնքը այս օրերուս պիտի յանձնուի նախագահ Ճոնսոնի : Տակաւին յայտնի չէ, թէ դաշնակցային ոստիկանութեան այս տեղեկագիրը անմիջապէս պիտի հրապարակուի՞ թէ՝ նախ պիտի յանձնուի նախագահ Ճոնսոնի կողմէ նշանակուած քննիչ յանձնախումբին : Ըստ «Էսօշիէյթըտ Փրէս » գործակալութեան, որ կը յայտնէ թէ իր տուած տեղեկութեան աղբիւրը «կառավարական անձնաւորութիւն» մըն է, տեղեկագրութեան մէջ ճշդուած գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են .— Օսվալտ երեք անդամ կրակած է. մեղսակիցներ չէ ունեցած. ոչ մէկ փաստ կայ, թէ անձնապէս կը ճանչնար զինքը մեռցնող Բիւպինշթայնը :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ վարչապետը , Լէսթըր Փիրսըն Երեսփոխանական Ժողովին առջեւ յայտարարեց, թէ Քանատա մաս պիտի չկազմէ Քենըտիի եւ իր յաջորդին՝ Ճոնսոնի կողմէ առաջարկուած բազմազգեայ հիւլէական զինուորական ուժի մը կազմակերպութեան :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Ազգային ժողովին 4րդ նստաշրջանը սկսած էր Նոյեմբեր 17ին եւ միշտ կը շարունակուի դռնփակ : Երկուշաբթի օր, Հանրապետութեան նախագահ Լիու Շաօ – Շիի եւ չինական կոմկուսի նախագահ Մաօ Ցէ Թունկի ներկայութեան, վարչապետ Զու Ան Լէ խօսած է արտաքին եւ ներքին քաղաքական կացութեան մասին : Երկրին գլխաւոր երեք անձնաւորութեանց ներկայութիւնը խորհիլ կուտայ, թէ շուտով պիտի փակուի նստաշրջանը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ, զինուորական ատեանի մը առջեւ բացուած է «քրտական անկախ պետութիւն մը ստեղծել ուզող » 49 հոգիներու դատավարութիւնը : Դատախազը մահապատիժ պահանջած է ամբաստանեալներէն 25ին համար, եւ անպարտ արձակում՝ միւս 24ին համար :

ՍՈՒՐԻՈՅ նախկին վարչապետը, Խալէտ Ազըմ, որ Մարտ ութի պաասական պետական հարուածով վար առնուած էր իր պաշտօնէն, երկրէն հեռանալու արտօնութիւն ստացած է :

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ. ժողովին երկրորդ նստաշրջանը փակուեցաւ : Երրորդ նստաշրջանը կը նախատեսուի յառաջիկայ տարուան վերջաւորութեան համար :

ԻՏԱԼԻՈՅ կառավարական տագնապին լուծումը նոր դժուարութիւններու կը հանդիպի, մինչ կը կարծուէր թէ բանակցութիւնները յաջող վերջացած էին եւ կարելի պիտի ըլլար կառավարութեան վերջնական կազմը ներկայացնել Հանր. նախագահին :

ԺԱԳԼԻՆ ՔԵՆԸՏԻ ցարդ ստացած է 293·000 ցաւակցական նամակներ եւ 26 հազար հեռագիրներ :

ՄԱԿ–ի Ընդհանուր Ժողովը որոշում անցուցած է, թէ Պաղեստինի արաբ գաղթականները պէտք է վերադառնան իրենց երկիրը : 82 հոգի քուէարկած են թեր, մէկ ձայն՝ դէմ (Իսրայէլ) եւ 14 հոգի մնացած են ձեռնպահ : Այս բանաձեւը, որ քաղաքական մասնաւոր Յանձնախումբին ներկայացուած էր Մ. Նահանգներու կողմէ, ՄԱԿի Ընդհ. քարտուղարէն կը պահանջէ, որ Պաղեստինի հաշտարար յանձնախումբին մասնաւոր միջոցներ տրամադրուին՝ իր առաքելութիւնը յաջողութեամբ պսակելու համար :

ԿԸ ՀԵՐՔՈՒԻ այն լուրը, թէ անցեալ Ուրբաթ Փարիզի մէջ տեղի ունեցած ուսանողական ցոյցին մասնակցող օտար ուսանողներ արտաքսուած են :

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, Չէն Չէնկ հրաժարած է. կ'ըսուի թէ՝ առողջական պատճառներով : Ելմըտական նախարարը՝ Եէն, վարչապետութեան հաւանական թեկնածուն է :

ԲԱՆԱՎԷՃ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

(ԱՄՓՈՓՈՒՄ)

ԽՄԲ.— Վերջերս շատ հետաքրքրական բանավէճ մը կատարուեցաւ «Սով. Գրականութիւն» ամսաթերթին մէջ, Երեւան: Խմբագրութիւնը, Նոյեմբերի թիւով, կը ներկայացնէ եզրակացութիւնը, — բարբառային լեզուն պահպանելու կամ կենդանացնելու տեսակէտին դատապարտութիւնը: Հին տեսակէտը, փոլքլորիկ լեզուով գրականութեան ճաշակը, շատ երկա՛ր ապրեցաւ Կովկասի մէջ,— ինչպէս Պոլսոյ մէջ՝ ռամկօրէն լեզուով երգիծական գրականութիւն ընելու աւանդութիւնը (կավռոշաբանութիւն): Մեծ քաջութիւն է, Երեւանի մէջ, «լեզուի հարցում գաւառական նեղ, սահմանափակ ու յետամնաց պատեանից» դուրս գալու պահանջ դնել, եւ յայտարարել որ «բարբառները իրաւամբ համարւում են լեզուի ստորին ձեւեր»: Պէտք է ընդունիլ թէ տիպարը լեզուով չի ստեղծուիր, այլ մտածողութեամբ, հոգեբանութեամբ, ինչպէս ապացոյցը կը տեսնուի թարգմանական գրականութեան մէջ: Շատ հետաքրքրական է կատարուած վիճաբանութիւնը, եւ յառաջդիմութեան փաստ մը՝ յաղթանակող տեսակէտը:

Կ'արժէ երկար տեսութեամբ մը պարզել ծեծուած հարցին էութիւնը:

Եւ այս առթիւ՝ խօսիլ նաեւ արդի «գրական» լեզուին ածանցումներու, արուեստական պոչերու, նախադասութիւնները շատ հագուեցնելու սովորութեան մասին, որ սկսած է ընդհանրանալ:

Այսօր «Սով. Գրականութիւն» ամսաթերթին խմբագրութեան ներկայացուցած ամփոփումը:

«Սով. Գրականութիւն» ամսագրում ստեղծագործական բանավէճը՝ Հայոց լեզուի զարգացման եւ կերպարի լեզուի անհատականացման մի քանի էական հարցերի շուրջը, մեծ հետաքրքրութիւն յառաջացրեց մեր գրական հասարակութեան, մտաւորականութեան տարբեր շրջաններում: Բանավէճին մասնակցեցին ոչ միայն շատ գրողներ ու լեզուաբաններ, այլեւ մանկավարժներ ու արուեստի աշխատողներ: Քննարկուող հարցը կարեւոր նշանակութիւն ունէրև լեզուաշինարարական, ե՛ւ գրականագիտական տեսակէտից, ե՛ւ մեր ընդհանուր մշակոյթի համար:

Սխալ է ոմանց այն հարցադրումը, թէ մեր լեզուի հարցերը վաղուց լուծուել են, բոլորի համար պարզ ու յստակ են: «Սով. Գրականութիւն» ամսագրում «տըպագրուող յօդուածները ցոյց են տալիս, — նշում է Փրոֆ. Է. Ազայեանը,— որ քննարկուող հարցերը խիստ արդիական են ու կարեւոր»:

Գրական լեզուի մաքրութեան եւ կենդանութեան հարցը, լեզուի զարգացման օրինաչափութիւնները, գեղարուեստական գրականութեան լեզուի մշակման եւ նոր իրականութեան գեղարուեստական արտացոլման ձեւի հարցերը կենսականօրէն շահագրգռել են Թոլսթոյից մինչեւ Կորքին, Թումանեանը, Վարուժանը, Իսահակեանը, մինչեւ Տէրեանը, Զարենցը ու Բակունցը, մինչեւ մեր օրերի գրական երիտասարդ սերունդը:

Անժխտելի իրողութիւն է, որ վերջին յինամեակին Հայոց լեզուն ապրեց ծաղկման ու բարգաւաճման մի ոսկեղէն ժամանակաշրջան, հարստացաւ դարաշրջանի փոփոխութիւններին համընթաց եւ ստեղծուած ընդհանուր մշակոյթին համապատասխան լեզուական նորաբանութիւններով, աւելի մշակուեց ու յըզկուեց, նրա մէջ ուժեղացաւ նաեւ ժողովրդային երանգը: Լեզուն հարստացաւ այնպիսի բառապաշարով եւ ձեւերով, որով հնարաւոր դարձաւ լիովին արտայայտել մարդկային մտքի զարգացման ներկայ ժամանակաշրջանի գիտական բոլոր նորութիւնները: Այդ լեզուն համապատասխանում է հայ ժողովրդի մտաւոր եւ հոգեւոր մշակոյթի նոր մակարդակին, նոր պատմաշրջանի պահանջներին:

Սակայն, հասկնալի է, կեանքը, մտաւոր եւ հոգեւոր մշակոյթը կանգ չեն առնում մի որոշ մակարդակի վրայ: Մեր պայմաններում մանաւանդ, արագ են կատարւում կենսական փոփոխութիւնները եւ համակողմանի զարգանում են մարդկանց մշակութային պահանջները: Ուստի, գրականութիւնն էլ, որպէս համընդհանուր մշակոյթի մի էական մասը, չի կարող հաշուի չառնել ժամանակակից կեանքի աշխոյժ զարգացումը եւ անընդհատ չհարստանալ, չյղկուիլ, չկատարելագործուիլ: Այս բոլորը տեսականօրէն ճիշդ է ու անվիճելի: Սակայն գործնականում այսօր էլ մենք հանդիպում ենք գեղարուեստական ստեղծագործութիւնների, որոնք մեր կեանքի նոր բովանդակութիւնը փորձում են կառուցել հին, իր ժամանակին ապրած շինանիւթերով, փորձում են լեզուա – ոճային հին պատեանի մէջ դնել նոր բովանդակութիւնը: Տակաւին սրանից երեսուն տարի առաջ այս հարցերին անդրադառնալով, Եղիշէ Զարենց պահանջ էր դնում, որ մեր ժամանակների երգիչ բանաստեղծը ոչ միայն պիտի մտահոգուի նորով, իր ստեղծագործութեան նոր բովանդակութեամբ, այլեւ ձեւի հարցով, նոր բովանդակութեանը համապատասխան նոր ձեւով, լեզուական նոր միջոցներով արտայայտելու խնդրով: Գրական նորարարութեան հետ անմիջապէս առնչուող լեզուի հարցը առաջ քաշելով, նա գրում էր, որ նոր «ընկերվարական բովանդակութիւնը դրսեւորելու համար անգամ լեզուական ուրիշ միջոցներ են հարկաւոր, ստեղծագործական տարբեր մօտեցումներ»:

Զնայած մի քանի վիճելի դրոյթների, Զարենցը վճռականօրէն էր դնում լեզուի հարցում գաւառական նեղ, սահմանափակ ու յետամնաց պատեանից դուրս գալու հարցը:

Զարենցը ճիշդ էր դնում, որ նախապատուութիւն տալով Տէրեանի լեզուին՝ մեր գրական լեզուն պէտք է վերջնականապէս ազատագրուի բարբառներից, զտուի հին ձեւերից, մշտապէս նորոգուի ու զարգանայ նոր պատմաշրջանի պահանջներին համապատասխան:

Ամսագրում բանավէճը մեծ չափով ծաւալուեց բարբառների հանդէպ վերաբերմունքի շուրջ: Մէկ–երկու հոգու բացառութեամբ, բոլոր արտայայտուողները այն սկզբունքն էին պաշտպանում, ինչ ժամանակին պաշտպանել են Զարենցը, Բակունցը, Իսահակեանը, Դեմիրճեանը եւ այլ ականաւոր գրողներ ու լեզուաբաններ: Ուստի, սխալ է ոմանց այն տեսակէտը, որ բարբառը կենդանի շունչ է մտցնում լեզուի մէջ, այն հիւթեղ ու ժողովրդական դարձնում, որ գրա մէջ է գեղարուեստական խօսքի ուժի զօրութիւնը: Այդպէս մտածող սակաւաթիւ մարդիկ հաշուի չեն առնում նոր ժամանակների առաջադրած նոր պահանջները, ըստ էութեան մեր ուշադրութիւնը չեզում են Հայոց լեզուի մաքրութեան, հարստացման հեռանկարային ուղուց: Մինչդեռ գրողը պէտք է տեսնի գրական լեզուի զարգացման ու կատարելագործման հեռանկարային ուղին եւ իր ստեղծագործութեամբ նպաստի այդ ուղու յաղթանակին, քանի որ մեր լեզուի զարգացման անցեալ հանգրուանին անհարկի աւանդապաշտութեամբ կառչելը միայն կարող է դանդաղեցնել մեր լեզուի օրինաչափ զարգացման ընթացքը, վնասել մեր լեզուաշինարարական առաջաւոր ձգտումների, ուրեմն եւ մեր գեղարուեստական գրականութեան առաջընթացին: Դեռ իր ժամանակին շատ ճիշդ էր նշում Զօհրապ, որ «մեր ժողովրդական լեզուն պիտի զարգանայ ուրեմն ինչպէս կը զարգանան ուրիշ ամէն լեզուներ՝ ոչ թէ հնին դառնալով՝ այլ այդ լեզուն խօսող հասարակութեան իմացական կարողութեան համեմատութեամբ»:

Որպէս մտածողութեան ձեւ, որպէս պատմական տեսակ, լեզուն պէտք է արտայայտի ժողովրդի այսօրուայ մշակոյթի ընդհանուր բարձր մակարդակը, թեւակոխի իր զարգացման նոր փուլը:

(1 Շար.)

—ՊԱՒՂԻԿԵԱՆՆԵՐՈՒ—

ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Նոր ընտրեալ մը ձեռնադրելու համար Եպիսկոպոսը իրեն կը կանչէ իշխանները, որոնք գալով իրենց ձեռքը կը դնեն նորընծային վրայ: Այդ պահուն Եպիսկոպոսը կ'առնէ Ս. Աւետարանը եւ կուտայ նորընծային, ու կը հարցնէ անոր անունը հեղութեամբ ու խոնարհութեամբ,— «Ի՞նչ է անունդ, սիրելի որդեակ»: Նորընծան կը պատասխանէ.— «Ծառայիդ անունը Պետրոս է», (Յիսուս ըսաւ, դուն Պետրոս ես, եւն.):

Նոր ընտրեալին վրայ Եպիսկոպոսն ու իշխանները սա աղօթքը կ'ընեն.— «Ղըրկէ ասոր քու Հօրդ շնորհքը, որպէսզի գայ ու զարդարէ անոր հոգին, միտքը եւ մարմինը, եւ սրբէ զայն ամէն չար խորհուրդներէ, եւ տուր ասոր քու հոգիդ, զոր ստացար քու Հօրմէդ Յորդանանի մէջ»:

Ձեռնադրութեան շնորհը կատարեալ կ'ըլլայ քառասուն օր ընթերցումով եւ աղօթքով (Ապաշխարանք):

6.— Սուրբ աւետարանիչները եւ սրբազան առաքեալները Մարիամը կոյս կը կոչեն ծննդաբերութենէն առաջ, բայց անկէ ետքը կին կը կոչեն եւ անոր կուսութիւնը կը ժխտեն, ինչպէս որ (Յովհ. Բ. 4) Աստուծոյ որդին ըսաւ. «Ո՛վ կին, դուն ինծի հետ ի՞նչ բան ունիս, իմ ժամանակս դեռ հասած չէ»:

7.— Երեք են Աստուածային Խորհուրդք,— ապաշխարութիւն, մկրտութիւն եւ հաղորդութիւն: Որովհետեւ այս երեքը կատարեալներուն, այսինքն, չափահասներուն տրուեցան եւ ոչ անապաշխար երախաներուն կամ անհաւատներուն:

8.— Եկեղեցին կ'ըսէ.— Մարդ մէկ անգամ կը մեռնի եւ անկէ ետքը դատաստան. այսինքն, ինչպէս որ մէկ անգամ է մահը, նոյնպէս մէկ անգամ է յարութիւն ու դատաստան եւ ոչ թէ երկու անգամ:

9.— Քրիստոս, որդին Աստուծոյ, ինքնիրմէն ոչինչ կրնար ըսել, եթէ Հայրը չյայտնէր իրեն:

10.— Յիսուս հացը ձեռք առաւ եւ իր Ամենակալ Հօրմէն խնդրեց որ հացը փոխարկէ իր ճշմարիտ պատուական մարմ-

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՒՍ ՄԷՋ

Օրթագիւղի վարժարանը.— Թարգմանիչներ. — Սէթեան.— Պէրպէրեան Աւետիս Պատուելի.—Իմ դասընկերներս.— Գաբրիէլ Ներշապուհ:

Այս վարժարանը կը կաղար, իր հին ու երերուն շէնքովը, դրամական – կացութեամբն եւ ընդհանուր կառավարչին ձախ ոտքովը:

Հէք մարդուն այս ձախորդութիւնը պատերազմի մէջ ստացուած չէր, թէեւ այն անվերջանալի կռուոյն մէջ, զոր քառորդ դարէ ի վեր կը մղէր ազգին անզուսպ ու անուղղայ տղոց դէմ յաղթեալը միշտ ինքն ըլլար: Սնոտի պարծենկոտութեամբ չէր ուզեր իր պարտութիւնը ծածկել. գիտէր որ անկարող էր յաջողութեամբ մաքառելու իր հսկողութեան յանձնուած մանուկներուն դէմ եւ բացէ ի բաց կը խոստովանէր զայն, հետզհետէ զինադադար եւ հաշտութիւն առաջարկելով:

Իր պայմանները՝ ամէն յաղթեալ մարդու պայմաններու պէս մեղմ ու չափաւոր էին:

Ընդարձակ սրահին երկու եզերքին երկայնութեամբ շարուած գրասեղաններուն մէջ պաշարուած, կեդրոնացած, անհաւասար կարկինի մը պէս դառնալով իր ուղիղ ոտքին վրայ, այս յաւիտենական զինուորը իրաւախոհութիւն կ'առաջարկէր ողորմ ձայնով մը որ ամէնուս սրտը կը շարժէր:

— Հատէ՛ սուս...

Հատէ սուս. կ'ընդունինք քառորդ ժամուան մը համար լուռ կենալու պայմանաւ ամէն ինչ ընելու այս արտօնութիւնը. բայց քիչ քիչ մեր անհանգիստ շարժումներն այս դաշինքը կը խզեն. առանց շարժման կեանք չըլլար վարժարանի մէջ, եւ մենք այս Ֆիզիքական օրէնքներուն ենթարկուած, մեր անկենդան չըլլալը հաստատելու ստիպեալ, համբերութիւննիս սպառած ու մոռնալով ամէն ուխտ եւ դաշինք, ձայներնիս կը հանէինք անտանելի ժխորով մը լեցնելու համար Թարգմանչաց վարժարանը:

Դպրոցին քով Բարեսիրաց թատրոնը կը սպասէր հանդարտ ու կեղծաւոր երեւոյթով ու այս մերձաւորութենէն գըրգըռեալ ամէն ոք թատերգութիւն կը պատրաստէր հոս. Հայր Արսէն» Ռասինի ողբերգութիւնը կը թարգմանէր, Թէրզեան՝ Հայր Արսէնի Իփիգենին, Թղլեան՝ Թէրզեանի Սանդուխտը, ու մենք ամէնքըս Միշէլ Լուիի հռչակաւոր Թէաթրը Քոնթանփորէնի հաւաքածոները: Ճշմարիտ թարգմանչաց վարժարան:

Թատրոն ու թարգմանիչ զիրար գտած էին:

Այս վարժարանին մէջ ճանչցայ սեւ ու մութ երիտասարդ մը, Յովհաննէս Սէթեան, որ վերջէն բանաստեղծ մը պիտի ըլլար, բոլորովին անակնկալ բանաստեղծ մը, որ այս ընդհանուր արշաւին մէջ իր համեստ դասատուի դիրքը պահելու պարտաւոր, հաստ ու ծանրաշարժ հատորներով բեռնաւորուած, որոնց բառարաններ ըլլալը գիտէինք, կը վազէր ծակէ ծակ մտած մեղմ, դաղտնի, բոլորովին դաղտնի, բառ գոց ընելու համար մինչեւ վերջը, եւ իր նպատակը ծածուկ պահելու ջանքի մը մէջ շփոթած, չկարենալով պարտկել փէշին տակ ահագին ու մեծածաւալ գիրքերը, հապճեպ ու փութական՝ կ'անցընէր մեր առջեւէն, ու մենք այս խոյս տուող դասատուին սեւ զգեստներուն, նիհար սրունքներուն ու դորշ գոյնին նայելով ետեւէն, երկու ոտքերուն վրայ կանգնած վիթխարի ու փախստական մուկի մը կը նմանցնէինք զինքը:

×

Այն ատեն կրօնագիտութեան դասը կը սիրէինք. դալուկ ու դողդոջուն ծերունի մը, գիտուն ու հոյակապ մարդ մը կ'աւանդէր մեր կրօնքի դասերը:

Իր նիհար ու ծառի կեղեւի մը նման ճմրթկած դէմքը՝ դեղին ու ճերմակ էր գրեթէ երակաց անարիւնութենէն, ու քիթը խոշոր, յամառ ու հաստատամիտ մարդու քիթ մը, մշտնջենական հարբուխի մը դատապարտուած ըլլալու էր զոր մեծածաւալ կարմիր թաշկինակով մինչեւ վերջը կը սրբէր:

Այս ալեւոր կրօնագէտը, Պէրպէրեան Աւետիս պատուելին, կը սիրէինք. կը սիրէինք իր տարիքին հակառակ անհոգ եռանդին ու իր ճշմարիտ կրօնասիրութեանը համար, որ ամէն բանէ առաջ ազգասիրութեան վրայ կը յենուր միշտ:

Կենդանի, աշխորժ ու պատերազմիկ դասախօսութիւն մըն էր, ուր մեր կրօնքին նրբութիւններէն առաջ, հռովմէականաց ու բողոքականաց դէմ յաջողութեամբ վիճաբանելու եղանակները կ'ուսանէինք:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(4 Շար.)

նին: Ասոր համար Աւետարանը կ'ըսէ. Օրհնեց, այսինքն, աղաչեց Տէրոջմէ, որ այդ հացը իր մարմնին փոխարկէ, եւ երբ տեսաւ որ հացը փոխարկուեցաւ իր մարմնին, այն ատեն գոհութիւն տուաւ ամենակալ Հօրը այս շնորհքին համար որով իր մարմինն ու արիւնը փոխակերպուեցաւ:

Ըստ Արխվելցի Տօնոյ Կիրակոսեանի վկայութեան, մկրտուելու եկողը գլխաբաց կուգար արարողութեան համար մը կերտողին քով: Մկրտողը ափով ջուր կ'առնէ եւ մկրտուողի գլխին կը թափէ: Առաջին ջուրին կ'ըսէ. «Յանուն Հօր», երկրորդ ջուրին՝ «Եւ Որդւոյ», եւ երրորդին՝ «Եւ Սուրբ Հոգւոյ»: Ապա, մը կերտուողին կը տրուի կտոր մը հաղորդութեան հացէն, զոր կ'ուտէ եւ քիչ մըն ալ գինի կը խմէ ու դուրս կ'ելլէ:

Ուրիշ աղբիւրէ ալ գիտենք որ նախընտրելի էր մկրտել դետեղերքը եւ ջուրին մէջ մխրճումը:

Ըստ Կոնիբիրի դատողութեան՝ «Բանալի Ճշմարտութեան» գրքին բնագիրը 8րդ կամ 9րդ դարուն գրուած ըլլալու է:

Որդեգրական վարդապետութեան ծառայողներուն համար Յիսուսի մկրտութիւնը գլխաւոր քրիստոնէական տօնն էր եւ կը տօնուէր Յունուարի 6ին:

Հայաստանի մէջ եւ այլ տեղեր, մանաւանդ ուր որ Հռովմ եւ Բիւզանդիոն տիրական եղած են, Որդեգրականներ տեղի տուած են Հոգեպաշտ վարդապետութեան, որ կը պնդէր թէ Յիսուս Սուրբ Հոգիի իր վրան իջնելովը չէր որ աստուածութեամբ լեցուեցաւ, հապա՝ իբր մարմնացած Աստուած ծնաւ կոյս մօրմէ մը:

Պօղիկեան անունը չի յիշուիր 8րդ դարէն ետքը Եփրատէն արեւմուտք: Եփրատէն արեւելք գրեթէ միշտ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կաթողիկոսներն ու իշխանաւորները դժուարութիւններ ունեցած են Պօղիկեաններուն հետ որոնք Թոնրակեցի, Թուլայլեցի, եւն. անուններով կը յիշուին ըստ տեղւոյն: Հայաստանի արաբ ամիրաները առհասարակ աջակցած են Պօղիկեաններուն, ի վնաս Ազգային Եկեղեցիին:

Օսմ. գերիշխանութեան հաստատումով եւ հայ պատրիարքութեան ստացած վարկին շնորհիւ՝ Պօղիկեանութիւնը մնաց շուքի տակ, մինչեւ որ 18րդ դարուն վերակենդանացաւ «Բանալի Ճշմարտութեան» գիրքը ընդօրինակողին պէս կարող մարդոց ձեռքով, հաւանաբար ներշընչուելով բայց ոչ նոյնանալով եւրոպական Բողոքական Շարժումին հետ:

Պօղիկեանի եւ Բողոքականի Նմանութիւններ.—

1.— Արարողութեան պարզութիւն, 2.— Նուիրապետութեան մերժում, 3.— Մարիամի բարեխօսութեան մերժում, 4.— Սուրբերու բարեխօսութեան մերժում, 5.— Պատկերներու եւ արձաններու մերժում, 6.— Խաչի պաշտամունքի մերժում, 7.— Մատաղի մերժում, 3.— Միւռոնի մերժում, 9.— Զեռնադրութիւնը արարողութիւն եւ եւ ոչ թէ խորհուրդ, 10.— Եկեղեցին հաւատացեալներու մէկ միութիւնն է, եւ ոչ թէ փայտեղէն կամ քարեղէն շէնք, 11.— Պօղիկեան երեք խորհուրդներէն՝ ապաշխարութիւն, Մկրտութիւն եւ Հաղորդութիւն, Բողոքականք ապաշխարութիւն անունով խորհուրդ մը չունին:

Պօղիկեանի եւ Բողոքականի Տարբերութիւններ.—

1.— Հաղորդութիւն, որու մասին Պօղիկեան վարդապետութիւնը կը նոյնանայ հին եկեղեցիներու գոյափոխութեան հետ: Բողոքականներէն միայն Լատինականներ հետեւած են այս վարդապետութեան:

2.— Մկրտութիւնը, կարելի է միայն 30 տարեկանին: Բողոքականներ այս մասին շեշտ դնել եւ սահման դծել չեն ուզած, եւ Լուտեր պայքարած է պնդողներուն դէմ:

3.— Պօղիկեանները, պայքարելու համար, նախընտրած են դաղտնի ժողովները եւ ընդհանուրը կերպարանելու միջոցներ: Բողոքականութիւնը հրապարակային է եւ կը շեշտէ աւետարանչութիւնը ամէն կարելի միջոցներով: Ամէն բան յայտնի՝ եւ ոչինչ գաղտնի եղած է նշանաբանը Բողոքականութեան:

Այս առընչութեամբ շահեկան է նաեւ սա պարագան թէ Բողոքականութեան գլխաւոր հիմնադիրը, Լուտեր, ջերմեռանդօրէն կաթոլիկ երիտասարդ կղերական մըն էր, մինչեւ իր ըմբոստութիւնը եկեղեցիի զեղծումներուն դէմ: Մեղի կը թուի թէ Լուտեր Քրիստոսի անձին շուրջ վարդապետական վէճ չունեցաւ, մինչդեռ առաջին դծի վրայ կուգայ Պօղիկեան-Բողոքական հարցին վարդապետական տարբերութիւնը:

Ամփոփելով ինչ որ ըսինք. 1.— Որդեգրականը կ'ըսէ, մարդ Յիսուսը Աստուծոյ որդի եղաւ իր կամքով ու ջանքով. 2.— Հոգեպաշտը կ'ըսէ. Աստուած իրապէս մարդացաւ ու Փրկիչ Յիսուս Քրիստոս եղաւ: 3.— Երեւութականը կ'ըսէ. Աստուած երեւութապէս մարդացաւ:

Արդ, Պօղիկեան վարդապետութիւնը իբր որդեգրական — Մարդը Աստուածացաւ — բոլորովին հակոտնեան է Լուտերի, Զուինգլիի եւ Կալվինի գլխաւորած Բողոքականութեան որ ուղղափառ եկեղեցիներուն պէս կ'ըսէ.— Աստուած իրապէս մարդացաւ:

Մանաւանդ այս վերջին տարբերութիւնը վարդապետական խիստ ծանրակշիռ հանգամանք ունի Պօղիկեան-Բողոքական զուգակցութիւն մը կամ նմանութիւն մը ենթադրողներուն դէմ. հետեւաբար Պօղիկեանութիւնը ՉԻ ԿՐՆԱՐ հիմունքը կոչուիլ 16րդ դարու Լուտերի եւ այլոց գլխաւորած Բողոքականութեան:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՔԱՍՈՒՆԻ

ԿԻՆԸ՝ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

ՀՆԴԿՈՒՀԻՆ

Հնդկաստանի կրօնական պետը՝ մեծ Կանտին, որ իր երկրի անկախութեան պայքարի հիմերն ալ դրաւ, իր հայրենակիցներուն կ'ըսէր. «Հնդկաստանի Աստուածներու սրբատառ գրութիւնները կ'ընդունին, եթէ այրն ու կինը հաւասար են: Ուրեմն, սթափեցէք ձեր թմրութենէն: Հնդկաստանի ապագան կը գըտնուի ձեր ծունկերուն վրայ»:

Ճշմարտութիւնը այն է, թէ երկրի ազատագրումէն եւ Հնդկաստանի մէջ կեանքի նոր պայմաններու ստեղծումէն ետք, այս անսահման երկրի կիներուն համար կարելիութիւններ ստեղծուեցան: Բոլոր դուռերը բաց են հիմա: Բայց, Հնդկուհին, իր տան սանդուխը չանցաւ տակաւին: Աւանդութիւնը կ'ուզէ, որ ան տանտիկին մնայ, ամբողջովին նուիրուած՝ իր ամուսինին եւ զաւակներուն: Ան՝ խորհրդանշան է հաւատարմութեան, մաքրութեան եւ իր ամուսինին նուիրուածութեան: Եւ Հնդկաստանի երիտասարդ կիները պիտի չհեռանան այս դիրքէն, զոր ունին աւանդաբար:

Ազատութիւնը եկաւ Հնդկաստան, բայց, այս երկրին մէջ, կիները կը շարունակեն հաւատալ՝ թէ իրենց ամուսինին գերին են: Փանտիտ Նեհրուի կառավարութիւնը ամէն ճիգ թափեց, Հնդկուհիին իրաւունքներ տալու, անոր դիրքը բարձրացնելու, զայն ընկերութեան աւելի օգտակար դարձնելու համար, բայց, մինչեւ հիմա չյաջողեցաւ: Ասոր պատճառը Հնդկուհիին յետամնաց ըլլալը չէ, այլ՝ առանձնայատկութիւնը երկրին, որ բազմաթիւ ցեղեր ունի, կրօնական եւ ընկերային այլազան համողումներով: Պէտք է տարիներ անցնին, նոր պայմաններ ստեղծուին, որպէսզի այս կացութիւնը փոխուի:

Հնդկուհին աշխարհի մէջ միակ կինն է, որ բոլորովին կախում ունի այր մարդէն, այն աստիճան, որ ամէն ամուսին կը կարծէ՝ թէ այդ կինը «ծախու առած» է եւ ոչ թէ անոր հետ ամուսնացած:

Յատկանշական բան մըն ալ պիտի ըսենք — Հնդկաստանի մէջ դեռ կան շատ մը կիներ, որ իրենց ամուսինի մահէն ետք, վերջ կուտան իրենց կեանքին: Որովհետեւ, անոնց մէջ արմատացած է այն գաղափարը, թէ առանց իրենց ամուսինին, պիտի չկրնան ապրիլ:

Այս համոզումը Հնդկուհին այն աստիճանի հասցուցած է, որ ան ինքզինքը ինքնավար էակ մը չնկատէ, այլ՝ մէկ մասնիկը ամուսինին: Եւ այս կացութիւնը փոխուելու համար, պէտք է որ տարիներ անցնին:

Հնդկուհիին յետամնացութիւնը պիտի շարունակուի որքան ատեն որ անոր գլխաւոր հարցը պիտի ըլլայ այն, թէ ի՞նչպէս բրինձ պիտի հաւաքէ, ինքզինքը եւ զաւակները սնուցանելու համար: Հընդկուհին իր կեանքին մէջ բան պիտի չկրնայ ընել, եթէ ինք եւ ընտանիքը չձեր բազատուին անօթութեան մղձաւանջէն: Նոյնիսկ հիմա, անոր դիմադրաւած ամէնէն սուր հարցն է ասիկա: Ափ մը բրինձի համար, ան կը վատնէ իր ամբողջ գործունէութիւնը:

Բայց, ուրիշ սուր հարց մըն ալ կայ: Բնակչութեան արագ աճումը: Պէտք է շեշտել՝ թէ Հնդկաստան առաջին տեղը կը գրաւէ այս տեսակէտով: Կը ծնին հազարաւոր մարդիկ, որ կասկած չկայ թէ կեանքի խեղճ պայմաններու մէջ պիտի ապրին: Վարչապետ Փանտիտ Նեհրու, բնակչային պայթումի մը վերջ տալու ճիգ մը ընելով՝ արշաւի մը սկսաւ եւ, ծնունդներու հակակշիռ հաստատեց, բայց, մինչեւ հիմա յաջողութիւն չարձանագրեց: Աւանդութիւնը կ'ուզէ, որ Հնդկուհին բազմածին մայր ըլլայ: Եւ ամուսին մը գտնող ամէն կին, կը սկսի իրարու ետեւէ զաւակ բերել:

Բայց, աւանդութեան հաւատարիմ այս կինը, կրօնական երկիւղածութեամբ կը կատարէ իր պարտականութիւնները եւ հպարտօրէն կ'ենթարկուի ամէն փորձութեան: Հազիւ չափահաս ամուսնացող Հնդկուհին, կը վարէ կեանք մը, ընդելուզուած՝ աշխատանքով, տքնութեամբ եւ հոգերով: Անշուշտ, իր դիրքը պիտի փոխուի ու պիտի կրնայ աւելի կարեւոր դեր խաղալ: Բայց, պէտք է որ արտասահմանէն վերադառնան ուսանող բոլոր երիտասարդուհիները, որպէսզի նոր գաղափարներ բերեն եւ պայքարի սկսին, Հնդկաստանի կիներուն իրաւունքները ապահովելու համար:

Ծանօթ է թէ՝ 1963ին բազմակնութիւնը ջնջուեցաւ այս երկրին մէջ: Երիտասարդուհին՝ մինչեւ 16 տարիքը չլրացընէ, ամուսնանալու իրաւունք չունի: Այս որոշումը անհրաժեշտ էր, որովհետեւ, 12 տարեկանէն ամուսնացող երիտասարդուհիներ կային:

Հնդկական կրօնքը ամուսնալուծումը կ'արգիլէ, բայց կառավարութիւնը որոշեց հաւանութիւն յայտնել կիներու այն դիմումին, թէ պէտք է իրաւունք ունենան իրենց ամուսինէն բաժնուելու երբ անոր մօտ կեանքը նահատակութիւն ըլլայ իրենց համար:

Ուրեմն, յառաջդիմութիւն մը կայ: Սակայն, սա տարբերութեամբ՝ որ արագ թափով տեղի չունենար ան:

Քաղ. Ե. ՎՐՈՅՐ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌՋԱ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԹ.

— Կ'ուզէի, շարունակեց, ամէն բան կարգադրել առանց քեզի բան մը ըսելու, բոլոր պարտքերս վճարել եւ նոր տունս պատրաստել տալ: Հոկտեմբերին Փարիզ կը վերադառնայինք եւ ամէն բան կը կարգադրուէր: Բայց քանի որ Բրիւտանս ամէն բան պատմեր է քեզի պէտք է որ առաջուընէ հաւանիս, փոխանակ ետքը հաւանելու: Քու հաւանութիւնդ տալու չափ կը սիրե՞ս զիս:

Անկարելի էր այսքան անձնուիրութեան դիմադրել: Սրտի զեղումով մը համբուրեցի Մարկրիթի ձեռքերը եւ ըսի.

— Քու բոլոր ուզածդ պիտի ընեմ:

Ուրեմն անոր որոշումները ընդունուած էին:

Այն ատեն խօլ զուարթութիւն մը ըզդաց: Կը պարէր, կ'երգէր: Կը հրճուէր իր նոր բնակարանին պարզութենէն եւ անոր ո՛ր թաղին մէջ գտնուելուն եւ ի՛նչ դիրք ու ձեւ ունենալուն մասին խորհուրդ կը հարցնէր ինծի: Կը տեսնէի որ երջանկութիւն կը զգար այս որոշումէն, որ կը թուէր թէ վերջնականապէս իրարու պիտի մօտեցնէր մեզ:

Ուստի չուզեցի որ ես ալ անկէ ետ մընամ:

Մէկ վայրկեանի մէջ որոշեցի ապրելու եղանակս: Հարստութիւնս հաշուեցի եւ Մարկրիթի թողուցի հօրենական եկամուտս, որ ինծի խիստ անբաւական երեւցաւ ընդունած զոհողութիւնս փոխարինելու համար:

Ինծի կը մնար հօրս տուած հինգ հազար Ֆրանքի թոշակը եւ ինչ որ ալ պատահէր, այս տարեկան թոշակով կրնայի ապրիլ:

Որոշումս Մարկրիթին չհաղորդեցի, վասնզի համոզուած էի թէ այս նուէրը պիտի մերժէր:

Այս եկամուտը կուգար վաթսուն հազար Ֆրանքի փոխարէն գրաւի դրուած տունէ մը, զոր երբեք տեսած չէի: Գիտցածս սա էր միայն որ հօրս նօտարը, որ մեր ընտանիքին մէկ վաղեմի բարեկամն էր, երեք ամիսը անգամ մը 750 Ֆրանք կը յանձնէր ինծի ընկալագիրի մը փոխարէն:

Այն օրը ուր Մարկրիթ ու ես Փարիզ եկանք բնակարան մը փնտռելու համար, այդ նօտարին գացի եւ հարցուցի թէ այդ եկամուտը ուրիշի փոխանցելու համար ի՞նչ ընել պէտք էր:

Բարի մարդը կարծեց թէ փճացած եմ եւ այս որոշման պատճառը հարցուց: Արդ, որովհետեւ ուշ կամ կանուխ հարկ էր որ ըսէի թէ որու անուան փոխանցել կ'ուզէի այդ եկամուտը, նախապատիւ սեպեցի անմիջապէս ճշմարտութիւնը պատմել անոր:

Որեւէ դիտողութիւն չըրաւ, թէեւ իրաւունք ունէր ընելու իբրեւ նօտար եւ բարեկամ եւ ապահովեց զիս թէ կը ստանձնէ ամէն բան կարգադրել: Բնականաբար յանձնարարեցի անոր հօրս բան մը չըսել ու գացի Մարկրիթի քով, Ժիւլի Տիւբրայի տունը, ուր նախապատիւ սեպած էր իջնել քան թէ Բրիւտանսի բարոյախօսութիւնը մտիկ ընել:

Սկսանք բնակարան փնտռել: Բոլոր տեսածնիս Մարկրիթ սուզ կը գտնէր, իսկ ես խիստ պարզ կը գտնէի: Սակայն վերջապէս համաձայնեցանք եւ Փարիզի ամէնէն հանդարտ թաղերէն մէկուն մէջ գտանք ու վարձեցինք պզտիկ տաղաւար մը, որ գլխաւոր շէնքէն անջատուած էր:

Այդ պզտիկ տաղաւարին ետեւ սիրուն պարտէզ մը կար, որ անոր կը պատկանէր եւ բաւական բարձր պատերով գոցուած էր, այնպէս որ դրացիները չէին տեսներ մեզ եւ սակայն պատերուն բարձրութիւնն այնչափ չէր որ տեսարանը գոցուէր:

Մինչ ես տուն կ'երթայի իմաց տալու համար որ պիտի ելլեմ, Մարկրիթ գնաց գործի մարդու մը քով, որ, կ'ըսէր, իր բարեկամուհիներէն մէկուն համար ըրած էր ինչ որ ինք պիտի խնդրէր ընել իրեն համար:

Եկաւ Բրովանս փողոցը գտաւ զիս ուրախ զուարթ: Այս մարդը խոստացած էր բոլոր պարտքերը վճարել, ընկալագիր տալ եւ քսան հազար Ֆրանք յանձնել իր բոլոր կարասիներուն, աճուրդի պահուն ձեռք բերուած գինէն տեսանք թէ այդ պարկեշտ մարդը երեսուն հազար Ֆրանքէն աւելի շահեցաւ իր յաճախորդուհիէն:

Ուրախ զուարթ դարձանք Պուժիվալ, շարունակելով իրարու հաղորդել մեր ծրագիրները ապագային համար, զոր մեր անփութութեան եւ մեր սիրոյն շնորհիւ ոսկեզօծ գոյներով կը տեսնէինք:

Ութ օր ետքը նախաճաշելու վրայ էինք երբ Նանին եկաւ իմացուց ինծի թէ ծառան զիս տեսնել կ'ուզէր:

Ներս բերել տուի զայն:

— Պարոն, ըսաւ, ձեր հայրը Փարիզ եկած է եւ կը խնդրէ որ անմիջապէս դառնաք ձեր տունը, ուր կը սպասէ ձեզի:

(Շար.)

Օր. Նուարդ Եազըճեան, Օր. Մայտա Եազըճեան, Տէր եւ Տիկին Շառլ Քլէրք-սոն եւ զաւակները ու թոռները (Քանա-տա), Տէր եւ Տիկին Նիքոթ Նիքոթեան, Այրի Տիկին Գ. Եազըճեան, Տէր եւ Տի-կին Պաժան եւ զաւակները, Տէր եւ Տի-կին Ալէաթճեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Պէ-յազճեան եւ զաւակները (Ռումանիա), Տէր եւ Տիկին Մ. Պէյազճեան եւ զաւակ-ները (Թուրքիա), Այրի Տիկին Ե. Պէ-յազճեան (Ռումանիա), Տէր եւ Տիկին Ա-րա Պէյազճեան, Զարֆճեան, Ճիւմպիւշ-եան ընտանիքները, Պ. Ճիվանեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց եղ-բօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ աղղակա-նին՝

ՄԿՐՏԻՉ ԵԱԶԸՃԵԱՆ

որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 2ին, իր բնա-կարանին մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, ժամը 13·45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնմորանսիի նոր գերեզմանատունը (Բիւ տը Կրոլէ9, իր ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծա-նուցանէ թէ այս Կիրակի, Լիոնի Ս. Յա-կոբ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ պիտի մատուց-ուի

ՏԷՐ ԱՐՍԷՆ ԹԷՐՁԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ :

Պիտի պատարագէ Տէսինի հոգեւոր հովիւ Արժ. Տէր Վարագ Քհնյ. Աւագեան

Սիրով կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վար չութիւնը միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերը Դեկտեմ-բեր 9ին, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, 17 Բիւ Պլէօ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԴԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վարդանանց
Ասպետներու Եղբայրակցութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Կիրակի՝ 23 Փետր. 1964, ժամը 21

SALLE GAVEAU

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, Խրիմեան դպրոցը : Կարեւոր օրա-կարգ : Բացականները նկատի պիտի առ-նուին :

×

Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, ԴԵԿՏԵՄԲ. 15, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻՒՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան»ի հիմ-նադրութեան 37րդ տարեդարձին առթիւ :

Այս Շաբաթ իրիկուն՝ ժամը 20էն մին-չեւ կէս գիշեր, Պ. Փիլիպպոսի սրճարա-նը : Ճաշադին՝ 10 Ֆրանք :

Մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդ-րուի կանխաւ արձանագրուիլ :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կապ. Խաչի Վիէնի տարեկան պարա-հանդէսը Դեկտեմբեր 7, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 2, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Պիտի նուագէ Վալանսի նուագա-խումբը՝ ԺԱՔ ՔՈԺԱ :

Ճոխ պիւֆէ :

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տիկնանց յանձնախումբին եւ Երի-տասարդաց Միութեան պարահան-դէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

Hôtel Splendid

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

ANDRÉ GÉRARD

Նոյն գիշերը ոչ հանգանակութիւն, ոչ թոմպոլա :

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

3. AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro: CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԽԱՂԵՐ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS BAR BUFFET

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապո յտ Խաչի Մարսէյլի միջ-մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն :

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ :

Մանրամասնութիւնները առանձին :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Դեկտեմբեր 7ին, երեկոյեան ժամը 22էն լոյս :

Կը մասնակցի՝ Հարաւային Ֆրանսայի լաւագոյն նուագախումբը՝

Claude BESSET et ses célèbres Fantaisistes

SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

Մանրամասնութիւնները առանձին :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մաս-նաճիւղերուն : Տեղի կ'ունենայ, Հինդ-շաբթի (Դեկտեմբեր 19) ժամը 3ին, Քա-տէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Ծիծաղաշարժ ներկայացում մը, տղոց կողմէ եւ սիրուն անակնկալներ :

Կաղանդ Պապան պիտի բերէ նուէր-ներ եւ նախընթրիք :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դեկտեմբեր 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 16էն 22, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Bar Buffet Ambiance

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Հայկ. երաժշտութեան նոր սկաւառակ մը, (շարք 6) թիւ Mc 20172

Վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած ՎՕԿ Ընկերութեան կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»

«UNE SOIRÉE ARMÉNIENNE»

(Microsillon, 33 tours, 30 cm. 48 վայրկեան տեւողութեամբ)

Գունաւոր շքեղ կողք

Մեներգ, խմբերգ եւ սէնֆօնիք նուագախումբ 50 հոգի

Հայկ. պարերու եւ աշուղական երգերու կտորներ :

1.— Կենաց երգ, 2.— Արեւելեան ցոլքեր, 3.— Երջանիկ Աշուղը, 4.— Հայկ. պարեր (Հոյ Հելինէ, Թամ Զարա), 5.— Քաղհան եմ անում, 6.— Գարնան օրեր, 7.— Յոռետեսը, 8.— Հայրենի Յուշեր, 9.— Երկինքն ամպել է, եւ Տատրագոմի Հարսը օփերայէն պարեր :

Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթևեանի 14 Rue Petit, Paris 19e — Tél. BOT. 99-22 կամ Եկեղեցւոյ դիւանատունը :

Երգարանը կը տրուի միասին, Գին 30 Ֆրանք

(Գաւառներու համար առաքում contre remboursement, խնամուած ծրարով)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները ժող. երաժշտութիւն թիւ 20103, 20136, 20157, 20162, 20159,

Եկեղեցական երաժշտութիւն եւ Եկմալեան պատարագ.— 20114, Կոմիտասեան պատարագ 20150, 20169, Գանձարան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան

L'ECLAIREUR SPORTS

13, ALLEES LEON GAMBETTA — MARSEILLE

Տնօրէն՝ Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ Tél. : 64-28-01

Spécialiste de Sports d'Hiver
Toutes les grandes Marques

SKIS — CHAUSSURES
SKI-BOB — ANORACKS
FIXATIONS — FUSEAUX
LUGES — APRES-SKIS
ACCESSOIRES — PULLS

ATELIER DE GARAGE ET REPARATION
LOCATION — SKIS — CHAUSSURES — CANNES
GRANDS CHOIX — QUALITE — PRIX

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
6
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
6 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9877

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9877

ԿԵՆՍԱԼԻՐ ԵՒ ԱՌՈՅԳ

Ոչ ոք կ՚անդիտանայ՝ թէ հայաշունչ փեթակ մըն է Լիբանանը, ուր մօտաւորապէս 125·000 Հայեր կ՚ապրին այսօր, — 97,500 առաքելական, 22,000 կաթողիկէ եւ 5500 աւետարանական :

Պատկառելի թիւ մը, որ նաեւ որակական տարողութիւն կը ստանայ՝ երբ նըկատի ունենանք, թէ օրէ օր կ՚աճի ուսանողութեան թիւը, կը բազմանան լոյսի օջախները եւ կեանքը կ՚եռայ բոլոր ճակատներուն վրայ, — կրթականէն մինչեւ առեւտրական ու մշակութայինէն մինչեւ մարզական :

Մօտաւորապէս քառասունեւհինգ տարի առաջ, երբ ճղակոտոր մեր համրանքը ապաստան կը գտնէր հիւրընկալ այդ ափերուն վրայ, ոչ ոք կրնար ենթադրել՝ թէ տարուէ տարի պիտի բազմապատկուէր ոչ միայն քանակը, այլեւ որակը:

Թշնամին խլեակներ միայն ձգեր էր աւազուտքին վրայ, իբրեւ տխուր յուշք՝ փոթորիկէն: Եւ շատեր հաւատացած էին արդէն, թէ Թալէաթի վճիռը գործի կըրնայ վերածուիլ մէկ օրէն միւսը,— «Հայը կը դառնայ լեմոն վանառող նուաստ հպատակ »...

Ի՞նչ է քառասունեւհինգ տարին՝ իբրեւ ժամանակ :

«Պահ» մը միայն՝ իբրեւ պատմութիւն:

Բայց, ահաւասիկ, ոտքի ենք՝ իբրեւ ստեղծագործ եւ շինարար ժողովուրդ, մէկուկէս միլիոն բնակչութեամբ «գոհարատուփ» Լիբանանի բաղկացուցիչ ցեղերուն մէջ իբրեւ ամէնէն տաղանդաւոր հաւաքականութիւններէն մէկը :

Հայրենակցական Միութիւններու «մոզայիք» մըն է Լիբանանի Հայութիւնը, առաւելապէս Կիլիկեան շրջաններէ եկւոր Հայութեամբ: Երեսունեւհինգէ աւելի տարբեր նահանգներէ հոն հաւաքուած, իրենց տենչերով միաձոյլ, անոնք «ե՛ւ կը շինեն, ե՛ւ կ՚երգեն»:

Ատանացիներ (28,000), Մարաշցիներ (14,000), Հաճընցիներ (4000), Այնթապցիներ (3000), Մալաթիացիներ (2000), Եողկատցիներ (2000), Խարբերդցիներ (2000), Ուրֆացիներ (2000), Արաբկիրցիներ (հազար), Տարօնցիներ (3000), Սսեցիներ (10,000), եւայլն:

Մանրանկար «Թրքահայաստան» մը՝ որ ճեղքեր է մահուան անապատները, եւ ասպնջական ափերու վրայ գոյութեան կոթողներ է բարձրացուցեր՝ երկրորդական 22 վարժարաններով, 56 նախակրթարաններով, 17·000ի մօտ ուսանողներով, 1030 ուսուցիչներով եւ տարեկան երեքուկէս միլիոն լիբանանեան ոսկիի կրթական համագումար պիւտճէով :

Մտքի օջախներուն զուգահեռ, հոգեկան բերդեր կառուցեր է Հայը՝ 38 աղօթավայրերով, «ափ»ի մը մեծութեամբ այդ երկրին մէջ :

Քաղաքական մեր բոլոր կազմակերպութիւնները, ինչպէս նաեւ կրթական, մշակութային, բարեսիրական եւ երիտասարդական Միութիւնները, ազնիւ մրցումի մէջ են հոն,— Հայ Օգնութեան Միութիւն, Համազգային, Հայ Մարմ. Ընդհ. Միութիւն, երեք կուսակցութիւններ, Բարեգործական :

Սակայն, տիրական զանգուածը եւ հանրային կեանքի ջիղը՝ Դաշնակցութիւն եւ համակիրներ :

Չէք կրնար չհպարտանալ, երբ երէկուան «արցունքի հովիտ»ներուն վրայ կը տեսնէք հայկական չէնքերը՝ Պուրճ Համուտէն մինչեւ Ճինիէ եւ Թրիփոլի, ու քաղաքի կեդրոնէն մինչեւ Լեռնալիբանանի հեռաւոր խորշերը :

Տակաւին չորս – հինգ տարի առաջ, հարիւր հազարի շուրջ էր Լիբանանի Հայերուն թիւը: 1959էն ու մանաւանդ 1961էն ասդին է, որ խուժում մը սկսաւ Սուրիայէն եւ Պալքանեան երկիրներէ, Եգիպտոսէն ու տարբեր գաղութներէ:

Ով որ անհատական կամ պարագայական պատճառներ ունի տեղաշարժի՝ կ՚ապաւինի հիւրընկալ այս երկրի բարեհաճութեան, սիրոյն ու գուրգուրանքին :

Երկրին ընդհանուր նկարագիրը, բայց մանաւանդ Հայերու հանդէպ ցոյց տրուած վստահութիւնը պատճառներ են, որ հոն խմբուին ոչ միայն մնայուն բնակութեան նպատակով իրենց նախկին գօտիներէն հեռացող հայրենակիցներ, այլեւ դէպի զանազան աշխարհներ ներգաղթելու տրամադիր բեկորներ :

Երեւոյթը նոյնն է քրիստոնեայ թէ իսլամ տարբեր ժողովուրդներու համար եւս :

Մեր կողմէ սեղմիւ ներկայացուած թիւերը բաւական պերճախօս են արդէն, եզրակացնելու համար թէ Սփիւռքեան մեր կեանքի մայր շնչերակներէն մէկն է Լիբանանի Հայութիւնը՝ Իրանի Հայութեան հետ :

Մէկը թէ միւսը, 120 – 125·000 հայ բնակիչներով, քառորդ միլիոնի համրանք ունին արդէն: Եւ, այս հոծութեամբ, բնականաբար շատ աւելի անվտանգ կրնան զարգացնել հասնող սերունդներուն տոհմային նկարագիրը : Արտասահմանի աւիշը, ուրեմն, պիտի դայ առաւելապէս այդ շրջաններէն, նըւազ համրանքով գաղութներու ալ կենսունակ կեանքով ու գործունէութեամբ :

Աննախատեսելին չենք կրնար սահմանել: Սակայն, այն պայմաններուն մէջ՝ ուր կ՚ապրի այսօր Լիբանանի Հայութիւնը, ունինք ամէն ապահովութիւն թէ ազգային մեր ինքնութիւնը անխորտակ կրնայ մնալ՝ եթէ ազգային ղեկավարութիւն եւ հայ քաղաք. կազմակերպութիւններ, մշակութային թէ հոգեւոր հաստատութիւններու ալ գործակցութեամբ, հետեւողական եւ կազմակերպ աշխատանք տանին՝ երիտասարդութիւնը պահելով ազգային հիմնական հասկացողութիւններու ճամբուն վրայ :

« Հայաշխարհ » մըն է Լիբանանը՝ կեանքի բոլոր մարզերով: Կը զգաս թէ կայ ան, կ՚ապրի եւ կը գործէ: Թերեւս սպիներ ունի տակաւին, խոցեր ու թերիներ: Սակայն կը զօրանայ օրէ օր, կենսալիր եւ առոյգ :

« ՀԱՅՐԵՆԻՔ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՊԸ ՍՈՒՐԲ ՎԱՅՐԵՐԸ ՊԻՏԻ ԱՅՑԵԼԷ

Վատիկան Բ. Ժողովին փակման նիստին, Պապը յայտնեց, թէ Յունուարին ուխտի պիտի երթայ Սուրբ Վայրերը : Այս յայտարարութիւնը անակնկալ մը եղաւ բոլորին համար, եւ կը նկատուի պատմական կարեւորութիւն ունեցող դէպք մը: Արդարեւ, Պապերը ընդհանրապէս սովորութիւն չունին դէպի արտասահման ճամբորդութիւն կատարելու: Վերջին Պապը, որ այս ձեւի ճամբորդութիւն մը ըրած էր, Պիոս Է.ն էր, այն ալ՝ Նափոլէոն Ա.ի բռնադատումին տակ, որպէսզի անձամբ կատարէ կայսեր թագադրութիւնը :

Կը կարծուի թէ Փօլ Զ.ի ճամբորդութիւնը, որ չափազանց կարճատեւ պիտի ըլլայ, եւ աւելի շուտ՝ խորհրդանշական բնոյթ պիտի ունենայ, որոշ շարժում պիտի ստեղծէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Ոմանք կը խորհին, թէ այս ճամբորդութիւնը ուղղակի կապ ունի Պիոս ԺԲ.ի այն գաղափարին հետ, թէ Սուրբ Վայրերը պէտք է միջազգայնացուին : ՄԱԿն ալ, իր ատենին, համամիտ գըտնուած էր ասոր: Սակայն, թէ՛ Յորդանան եւ թէ՛ Իսրայէլ հակառակած ըլլալով, որոշումը չգործադրուեցաւ :

Պապին ճամբորդութեան մէջ քաղաքական նպատակներ տեսնողները դիտել կուտան, որ եթէ Պապը այցելել կ՚ուզէ թէ՛ Յորդանանի եւ թէ՛ Իսրայէլի հողամասերուն վրայ գտնուող ուխտավայրերը, ապա ուրեմն դիւանագիտական բարդութիւն մը կրնայ ծագիլ. Վատիկան ցարդ ճանչցած չէ Իսրայէլի գոյութիւնը եւ այս այցելութիւնը կրնայ ճանաչումի հանգամանք ստանալ ու դժգոհութիւն առաջացնել արաբական շրջանակներու մէջ :

Ուրիշներ կը խորհին, թէ Փօլ Զ. Երուսաղէմի մէջ կրնայ հանդիպում ունենալ Կ. Պոլսոյ պատրիարք Աթենակորասի հետ, որ, համաձայն ըլլալով հանդերձ Եկեղեցիներու մերձեցման անհրաժեշտութեան, ցարդ մերժած էր Վատիկանի ժողովին ներկայ գտնուիլ :

Եւ վերջապէս, ոմանք ալ կը նշեն, թէ քաղաքական նպատակներ պէտք չէ փընտռել այս որոշման մէջ, այլ պարզապէս տեսնել՝ դէպի քրիստոնէութեան օրրանը կատարուած ուխտագնացութեան մը փափաքը :

Յամենայն դէպս, Փօլ Զ. առաջին Պապը պիտի ըլլայ, որ օդանաւով ճամբորդութիւն պիտի կատարէ :

ՎԵՑԵՐՈՒ ԵՒՐՈՊԱՅԻՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պրիւսէլի եւ Լիւքսամպուրկի մէջ, Վեցերու Եւրոպայի ներկայացուցիչները ժողովի մէջ էին եւ մեծ դժուարութեանց առջեւ գտած իրենք զիրենք :

Պրիւսէլի մէջ կը քննուէր Վեցերու կողմէ երկրագործական ընդհանուր քաղաքականութեան մը յանգելու հարցը :

Իսկ Լիւքսամպուրկի մէջ կը քննուէր Պողպատի եւ հանքածուխի արտադրութիւններն ու սպառումը համադրելու խնդիրը: Հարցը այն է, որ աշխարհի պողպատի արտադրութիւնը չափազանց շատցած է, եւ կարգ մը երկիրներ կը ջանան Եւրոպական շուկային վրայ ծախել իրենց արտադրութիւնը՝ շատ նըպաստաւոր դիներով : Իսկ ինչ կը վերաբերի ածուխի արտադրութեան, Վեցերը չկրցան համաձայնութիւն գոյացնել՝ իրենց արտադրութիւնները համադրելու խնդրին մէջ :

Երկու պարագային ալ, Վեցերու բաղկացուցիչ երկիրներու ներքին հակամարտութիւններէն զատ, Հոլանտացիները համամիտ են որ Միացեալ Շուկայի անդամները աւելի մեծ դիւրութիւններ ընծայեն արտաքին աշխարհի հետ առեւտուրի մարզին մէջ :

Թէ՛ Պրիւսէլի եւ թէ՛ Լիւքսամպուրկի մէջ, սակայն, բո՛ւն հարցը այն է, թէ ի՛նչ դիմագիծ պէտք է տալ Եւրոպային ու եւրոպական առեւտուրին, նախ քան մրցակցութեան մտնելը ամերիկեան առեւտուրին հետ :

Այս հարցն է ահա, որ դժուարութեանց դուռ բացած է եւ կը կարծուի թէ այնքան ալ դիւրաւ պիտի չլուծուի՝ տրուած ըլլալով բաղկացուցիչ երկիրներու հակամարտ շահերը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ կառավարական տագնապը վերջ գտաւ: Նշանակուած վարչապետը, Ալտօ Մօրօ, որ ամիսէ մը ի վեր կը ջանար բոլորին կողմէ ընդունելի կառավարութիւն մը կազմել, վերջապէս յաջողած է ամբողջացնել իր աշխատակիցներու խումբը, եւ զայն ներկայացնել Հանրապետութեան նախագահ Սէնյիի :

ԷՐՀԱՐՏԻ ՄԱՄԼՈՅ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Էրհարտ, այս պաշտօնին կոչուելէն ի վեր մամլոյ իր առաջին ասուլիսին մէջ մասնաւորաբար շեշտեց հետեւեալ կէտերը. — 1) Դաշնակից պետութեանց ղեկավարներու փոփոխութիւնները ոչ մէկ փոփոխութիւն առաջացուցին արեւմտեան ներքին բարեկամական քաղաքականութեան մէջ: 2) Իր առաջին պաշտօնական ճամբորդութիւնը դէպի Փարիզ կատարեց, որովհետեւ կ՚ուզէր ցոյց տալ նախագահ տը Կոլի, թէ Ֆրանքեւգերման համագործակցութեան այնքան կարեւորութիւն կ՚ընծայէ ինք, որքան կ՚ընծայէր Ատընաուրը: 3) Սակայն ասիկա չի նշանակեր թէ Գերմանիա իր համագործակցութիւնը պիտի սահմանափակէ միայն Ֆրանսայով: 4) Հաշտարարի դեր չուզեր խաղալ Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու միջեւ, սակայն պիտի ջանայ հարթել երկու երկիրներու միջեւ ծագած անհամաձայնութիւնները: 5) Կ՚ուզէ որ Անգլիա եւս մաս կազմէ Եւր. Միացեալ Շուկային : Եթէ Եւրոպան կ՚ուզէ իր որոշ դերը խաղալ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, պէտք չէ որ բաժան – բաժան ըլլայ: 6) Ապահովութեան եւ հիւլէական զէնքերու հարցին մէջ, Էրհարտ անսահման ու «անպայմանադրական» հաւատք ունի Մ. Նահանգներուն վրայ: Հաստատելով հանդերձ այս մարզին մէջ Ֆրանսայի կատարած յառաջդիմութիւնները, աւելի ապահով կը զգայ ամերիկեան հիւլէական ուժի պաշտպանութեան ներքեւ մնալով: 7) Արեւմուտքի ռազմական ուժը շատ աւելի է քան Արեւելքինը : Արեւմտ. Գերմանիա նիւթական օժանդակութիւն կըրնայ տալ Արեւելեան Գերմանիոյ, սակայն ասիկա մասնաւոր պարագայ մըն է եւ կապ չունի Խ. Միութեան կամ համայնավար այլ Պետութեանց հետ գոյութիւն ունեցող յարաբերութեանց հետ : Քաղաքական մտահոգութիւններէ մղուած՝ հակառակ է երկար ժամանակի համար փոխատուութիւններ ընելու արեւելեան պլոքի երկիրներուն, սակայն համամիտ է, որ առեւտրական փոխանակութիւնները աւելի զարգանան Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ :

իտալական ընկերվարական կուսակցութեան պարագլուխը՝ Փիէթրօնէննի փոխվարչապետ է. Սոցիալ դեմոկրատներու պարագլուխը՝ Ճիուզէփփէ Սարակաթ՝ Արտ. նախարար: Հանրապետական կուսակցութեան պարագլուխը՝ Օրոնծօ Ռէալէ՝ Արդարութեան նախարար: 1947-էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով է, որ ընկերվարականները մաս կը կազմեն կառավարութեան : Յաջողած են նոյնիսկ որպէս Ելմտական նախարար պարտադրել իրենց պարագլուխներէն Անթոնիօ Ճիօլէթթին, նախկին համայնավար, որուն նշանակման կը հակառակէր վարչապետ Մօրօ :

ՌՈՒՍԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ բանակցութիւններ պիտի սկսին շուտով՝ մշակութային փոխանակութեանց նոր համաձայնութեան մը ստորագրութեան համար : Ցարդ ի զօրու եղող համաձայնութեան պայմանաժամը կը վերջանայ այս ամսու վերջ :

ՊՐԱԶԱՎԻԼԻ մէջ հասարակ զինուորները ձերբակալած են սպայակոյտի պետը, որովհետեւ իրենց ամսավճարները չէին ստացած: Երբ վարչապետը հաւաստիացուցած է, թէ շուտով պիտի վճարուին, ազատ արձակած են իրենց պետը..

ՊԱՂՏԱՏԻ զինուորական կառավարիչը որոշած է զեղչել լուսարգելի տեւողութեան ժամերը :

ԲԱՆԱՎԷՃ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

(ԱՄՓՈՓՈՒՄ)

Բ.

Համընդհանուր մշակոյթի զարգացման ներկայ ժամանակաշրջանում բարբառայնութեան այս կամ անուան տակ ջատագովումը միայն մեր գրական լեզուի անցեալ փուլը կրկնելու, անցեալի գիւղագիրներուն դառնալու կոչ է, ետ գնալու կոչ : Եւ Չարենցը ճիշդ էր, երբ գտնում էր, որ բարբառը «բացի լեզուն դռեհկացնելուց ոչ մի նախապատուութիւն չի ստեղծում մեր գրական լեզուի զարգացման համար: Գաւառային բարբառի խճողումը մեր գրականութեան մէջ լեզուն իր ընդհանուր ազդակներով տանում է դէպի ետ»: Դրանից ելնելով՝ Չարենցը իր ստեղծագործութիւնների վերահրատարակութիւնների ժամանակ լուրջ ուշադրութիւն էր դարձնում բարբառը գրականով փոխարինելուն :

Մեր ամսագրում տպագրուած « Հայոց լեզուի մշակման ու հարստացման եւ բարբառների դերի մասին » իր յօդուածում Փրոֆ. Էդ. Աղայեանը շատ ճիշդ էր նշում, որ «բարբառները իրաւամբ համարւում են լեզուի ստորին ձեւերը , որովհետեւ նրա մի այլափոխութիւնն են ներկայացնում տուեալ վայրում: Իբրեւ այդպիսին նրանք խանգարում են լեզուի միասնութիւնը : Բնական է, որ մեր օրերում բարբառները խանգարում են ազգային լեզուի տարածմանը, նրա միասնութեանն ու միօրինակութեանը: Այս պատճառով էլ նրանք պահպանելը ոչ միայն որեւէ օգուտ չի բերի, այլեւ կը վնասի մեր ազգային լեզուին: Եւ հէնց այս տեսակէտից մօտենալով է, որ մենք մեր յօդուածում գրել ենք, թէ բարբառների մահացմանը նպաստելը եւ բարբառայնութեան դէմ պայքարելը բոլորիս գործն է: Լ. Հախվերդեանին, ըստ երեւոյթին, դա խիստ վախեցրել է, եւ նա հռետորական հարցման եղանակին է դիմում . « Սա ի՞նչ խաչակրաց արշաւանք է, ի՞նչ զինուորական արշաւանք, ի՞նչ նպատակով »:

Ի հարկէ, խօսքը ոչ թէ բարբառների դէմ «Խաչակրաց արշաւանքի» մասին է , այլ գրաւոր ու բանաւոր խօսքից բարբառայնութիւնը եւ օտարամուտ դռեհկաբանութիւնները վերացնելու, մեր պետական լեզուն մաքուր, միօրինակ դարձնելու, հարստացնելու ու կատարելագործելու ուղիների մասին: Փրոֆ. Աղայեանը ճիշդ է նկատում, որ այժմ մեզանում բարբառներն են, որ խանգարում են պետական – ազգային լեզուի տարածմանը, նրա միասնութեանն ու միօրինակութեանը : Այդ իսկ տեսակէտից ե՛ւ բանաւոր, ե՛ւ գրաւոր լեզուի մէջ բարբառայնութեան դէմ պայքարելը ներկայումս էական նշանակութիւն ունի մեր լեզուի զարգացման ձգտումները կազմակերպուած հունի մէջ դնելու, մեր համազգային լեզուն զարգացնելու, մեր հինաւուրց լեզուի կուտակած դարաւոր հարստութիւնները լոյս աշխարհ հանելու եւ օգտագործելու հարցում :

Խնդիրն այն է, որ իսկական գրողը իրաւունք չունի յարմարուելու յետամնաց խաւերի լեզուական պարզունակ մտածողութեանը: Նա պարտականութիւն ու կոչում ունի լեզուի հարցում եւս գնալու ժողովրդի առջեւից :

Դեռ իր ժամանակին կենդանի եւ յըստակ լեզուի վարպետ Թումանեանը գրել է, որ մեր ժողովուրդը «հաւաքում է իր լեզուի տարրերը, իր ոճերը, իր բառամթերքը , որ ստեղծի իր ազգային ընդհանուր լեզուն »:

Սակայն դա առաւելապէս երէկ էր, երբ մենք դեռ չունէինք պետականութիւն , բաժան – բաժան էինք, ուստի եւ չունէինք ազգային ընդհանուր լեզու: Այժմ բոլորովին այլ է իրերի վիճակը: Բայց ոմանք չեն ընդունում, որ արդէն ստեղծուել է ազգային եւ որոշ իմաստով նաեւ համազգային ընդհանուր լեզու եւ այժմ հարցը կայանում է միայն այդ պետական լեզուն համակողմանի զարգացնելու, անընդհատ ,կեանքի իսկ թելադրանքով հարստացնելու մէջ :

Հասկնալի է , որ բոլոր դարերում էլ իսկական գրողները եղել են նաեւ մեծ լեզուաշինարարներ, մեծ ազդեցութիւն են գործել գրական լեզուի զարգացման վրայ: Դա անառարկելի ճշմարտութիւն է: Բայց ահա քննադատ Լեւոն Հախվերդեանը պնդում է, որ «լեզուն չի հըպատակում գրողին, այլ գրողը՝ լեզուին » :

Այսպիսով, փաստօրէն նա ժխտում է գրողի կարեւոր դերը լեզուաշինարարութեան ասպարէզում :

Մինչդեռ լիովին ճիշդ էր Դ. Դեմիրճեանը, երբ գրում էր, թէ «ամէն մի գրող գրական լեզուին բերում է իւրայատուկ երանգ : Որքան բնորոշ է այդ երանգը, այնքան մեծ է լեզուի զարգացման մէջ այդ գրողի մասնակցութիւնը»: Գրողը «մասնակցում է ընդհանուր գրական լեզուին, հաստատում, ամրացընում է նրա հիմքերը, երբեմն պարզապէս կրկնում է եղածը, եւ երկրորդ՝ մըշակում է այդ լեզուն, մտցնելով իր սեփական տարրերը, երբեմն շատ խորը քանդելով եւ շինելով ...»:

Ճիշդ է նաեւ բանաստեղծ Վահագն Դաւթեանը, երբ քննադատելով Լ. Հախվերդեանին, գրում է. «Լեզուաշինարարական գործի մեծագոյն ծանրութիւնն ովքե՞ր պէտք է վերցնեն իրենց ուսերին, եթէ ոչ մեր գրողները: Բայց այս բանավէճում՝ ինձ համար անակնկալ էր մեր քննադատներից մէկի՝ Լեւոն Հախվերդեանի այն պնդումը, թէ «լեզուն չի հըպատակւում գրողին, այլ գրողը՝ լեզուին»: Չգիտեմ, ի՞նչ լեզուի մասին է խօսում Հախվերդեանը, եթէ քերականութեան մասին է խօսքը, ապա ճիշդ է, գրողը ենթարկւում է քերականութեանը: Բայց լեզուի հասկացողութիւնը շատ է մեծ եւ այդ մեծ հասկացողութիւնը ենթակայ ու հպատակ է գրողին, ենթակայ նրա տաղանդին, ճաշակին, հմտութեանը, գիտելիքներին, նրա ընդգրկումներին: Եթէ լեզուն ենթակայ չլինէր գրողին, մենք որտեղի՞ց կարող էինք ունենալ այսօրուայ երկու գրական լեզուները, որի մի ճիւղը ստեղծել են Աբովեանը, Նազարեանը, Նալբանդեանը, մինչեւ Տէրեանն ու Չարենցը, միւսը՝ Ալիշանը, Դուրեանը, Պէշիկթաշլեանը, մինչեւ Զօհրապ ու Սիամանթօ : Կարելի է բերել բառակապակցութիւնների ամբողջ մի բառարան, որ գրողներն են ստեղծել, բազմաթիւ գրաբարեան եւ բարբառային բառեր, որոնց մեր օրերում քաղաքացիական նոր իրաւունքներ են տուել մեր գրողները »:

« Այս բանավէճում ,— գրում է Վ. Դաւթեանը, — արտառոց է հնչում նաեւ Լ. Հախվերդեանի այն պնդումը, թէ « բարբառները չեն մեռնի , մեռնեն էլ՝ նորերը կ՝առաջանան »: Այսօրուայ բոլոր մշակութային լեզուները հակառակն են ապացուցում : Հակառակն է ապացուցում նաեւ իրեն՝ Լեւոն Հախվերդեանի լեզուն »:

Միանգամայն ճիշդ է նշուած նաեւ գրականագէտ Էդ. Ջրբաշեանի «Գրականութեան տեսութիւն» գրքում, թէ «որպէսզի պատկերացում կազմենք լեզուի հնարաւորութիւնների , գեղեցկութեան եւ ճկունութեան մասին, մենք ամէնից առաջ դիմում ենք գեղարուեստական մեծ երկերին, որոնք այդ լեզուի հարստութեան եւ զարգացման լաւագոյն յուշարձանն են: Այդ պատճառով, գրողի ըստեղծագործութեան նշանակութիւնն ազգային մշակոյթի համար՝ որոշւում է , բացի բոլոր միւս կողմերից, նաեւ նրանով, թէ որքանով կատարեալ է նրա լեզուն, ինչ ազդեցութիւն է թողել ազգային լեզուի զարգացման վրայ: Արտացոլելով ազգային լեզուի լաւագոյն յատկանիշները, արուեստագէտ գրողի լեզուն իր հերթին դառնում է շատ սերունդների համար լեզուի ուսուցիչ » :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՇՈՂԱՐՁԱԿՆԵՐ

Մօտաւորապէս եօթանասուն տարի առաջ էր, երբ յայտնաբերուեցան ռէօնթկէնի ճառագայթները, որոնք ունին մարմիններու մէջ թափանցելու յատկութիւն : Այդ ճառագայթները այդպէս կը կոչուին զանոնք յայտնաբերող, անուանի գիտնական Ուիլելմ Ռէօնթկենի անունով (1895) :

Այդ կարեւոր գիւտէն մէկ տարի ետք Անտրէ Պէքըրել ռէօնթկենեան ճառագայթներով փորձեր կատարած ժամանակ նկատեց, որ նմանօրինակ ճառագայթներ կ՝արձակէ նաեւ իւրանիոմի հանքաքարը, որով եւ հիմը դրուեցաւ շողարձակութեան: Քիչ ետք յայտնաբերուեցաւ շողարձակութեան: Քիչ ետք յայտնաբերուեցան նաեւ բազմաթիւ նիւթեր, որոնք, իրենց կարգին, շողարձակ ճառագայթներ կ՝արձակեն: Ասոնք կոչուեցան բնական շողարձակ տարրեր (իւրանիոմ, ռատիոմ, թորիոմ, մեզոթորիոմ եւայլն): Այդ նիւթերուն հիւլէները, ի տարբերութիւն բնութեան մէջ գոյութիւն ունեցող բազմաթիւ այլ նիւթերու հիւլէներէն, շատ անկայուն են եւ ժամանակի ընթացքին ինքնաբերաբար կը քայքայուին, արձակելով շողարձակ ժառագայթներ: 1934ին Ֆրետերիք եւ Իրէն Ժոլիօ – Քիւրի երկարատեւ ուսումնասիրութիւններէ ետք ստացան արուեստական շողարձակութիւն: Անոնք արուեստական ձեւով պատրաստեցին նիւթեր, որոնց միջուկը նոյնպէս անկայուն կը դառնայ եւ բաժնուելով՝ շողարձակ ճառագայթներ կ՝արձակէ: Ասոնք կոչուեցան արուեստական շողարձակ տարրեր: Թէ բնական եւ թէ արուեստական շողարձակ տարրեր: Թէ բնական եւ թէ արուեստական շողարձակ տարրերուն ճառագայթները արդիւնք են նիւթի միջուկին քայքայման, այլ խօսով, անոնց ելեկտրուժը կը հանդիսանայ միջուկային կամ հիւլէական ելեկտրուժը :

Վերջին մէկ – երկու տասնամեակներու ընթացքին միջուկային ելեկտրուժը լայնօրէն կը կիրարկուի ճարտարարուեստի մէջ: Շողարձակ ճառագայթները կ՝օգտագործուին գիտութեան զանազան բնագաւառներուն՝ բժշկութեան, գիւղատնտեսութեան մէջ: Շողարձակ նիւթերուն կիրարկումը չափազանց մեծ օգտակարութիւն ունին ճարտարարուեստին մէջ, սակայն անոր հետ մէկտեղ ճառագայթներուն ազդեցութեան տակ կենդանի մարմինները կը կրեն որոշ փոփոխութիւններ՝ ճառագայթային ախտահարումներ: Ահա թէ ինչու վերջին տարիներուն զգալի կերպով մեծցած է ռատիօ – կենսաբանութեան նկատմամբ եղած հետաքրքրութիւնը :

1958ին Հայաստանի մէջ հիմնուեցաւ ռատիօ – կենսաբանութեան ճիւղը , որուն հիմնական նպատակն է հետազօտել շողարձակ ճառագայթները եւ անոնց ազդեցութիւնը կենդանի մարմիններուն վրայ : Կարճ ժամանակուան մէջ այս ճիւղը բաւական մեծ աշխատանքներ կատարած է ոչ միայն շողարձակ ճառագայթները եւ անոնց ազդեցութիւնները ուսումնասիրելու ասպարէզին մէջ, այլեւ միջոցներ գտած է ճառագայթային ախտահարումները կանխելու եւ զանոնք բուժելու համար :

Ներկայիս աշխատանքներ կը կատարուին ճշդելու համար շողարձակ ճառագայթներուն մեծ եւ փոքր չափերու ազդեցութիւնը մարդոց եւ կենդանիներու մարմիններուն վրայ, ինչպէս նաեւ այլ հիւսուածքներու եւ օրկաններու մէջ յառաջ եկած փոփոխութիւնները՝ յատուկ ուշադրութիւն դարձնելով արիւնաստեղծ մարմիններուն, ներքնածոր գրութեան , հիւանդազերծութեան, նիւթափոխութեան եւայլն :

Ս. ՊԱՊՈՅԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մի՛ անապարէք դատապարտել : Շատ դիւրին է, բայց, նի՛շդ ատոր համար պէտք չէ թոյլ տաք որ այդ դիւրութենէն տարուիք :

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՒՍ ՄԷՋ

Ու ամէն անգամ սորված դասերնուս , մեր վարժապետին գիտութեանը կրթընած, վիճաբանելու անհամբեր, փողոցէ փողոց, լեռնէ լեռ կը շրջէինք բողոքական մը դտնելու եւ Տիրոջ խօսքին մեր դաւանութեանը համաձայն ըլլալը հաստատելու համար. ոչ մէկ ճշմարիտ բողոքական կ՝ելլէր մեր դէմ. ի զուր աջ ու ձախ հանդիպած բոլոր կեղծաւոր բարեպաշտները, « սիրելիս, բարեկամ» բառերով սկսող շրջուն գրավաճառները վար կը դնէինք ճամբուն վրայ՝ բռնի Աստուածաշունչ գնելու պատրուակաւ, կեցնելով զինքը, ու սրբոց բարեխօսութեան վրայ իր կարծիքը հարցնելով, մեր պատրաստ ապացոյցներն ու փաստերը գլխուն նետելու եւ զինքն ամօթահար ընելու համար : Սովորաբար կամ սնանկացած վաճառական մը կ՝ըլլար կամ անգործ դասատու մը որ յօժարութեամբ կ՝ընդունէր մեր տեսութիւնը եւ մեր սիրեցեալ եկեղեցւոյն ուղղութիւնը, զոր չքաւորութեանն համար միայն մոռցած էր :

Այսպէս լուրջ հակառակորդ մը պակսեցաւ մեզի ամէն ատեն, ու այն բազմաթիւ վկայութիւնները որով մեր բոլոր արարողութիւնները, ծէսերը կը հաստատէինք, հետզհետէ մոռցանք: Բայց չեմ մոռնար երբեք իմ ծերունի դասատուիս պատկառելի դէմքը. իր մահուընէն դեռ շաբաթ մը առաջ եկաւ ժամանակին, ճշդապահ իր դասախօսութեանը մէջ, սովորականէն քիչ մը աւելի տկար, պարզելով ահագին կարմիր թաշկինակն ու վերջին օծման մասին մեր եկեղեցւոյ սկզբունքները. զինքն անբաժան կը տեսնեմ միշտ այդ թաշկինակէն. վառ ու հաւատարիմ գոյնովը իր դրօշակն էր դրեթէ ու կրնանք ըսել որ այդ դրօշակին մէջ փաթթուած մեռաւ Աւետիս Պէրպէրեան :

×

Թարգմանչաց վարժարանի դասընկերներս ծանօթ անձեր են բոլորը. Տիգրան Արփիարեան հրապարակագիր մըն է. Շիտանեան , Բապուճեան՝ ուսուցիչ են . Ատրունի իր դպրոցին հաւատարիմ թարգմանիչ մըն է միշտ, բայց ոչ սուրբ գրոց: Սալովմիթ փաստաբան մըն է :

Սալովմիթ փաստաբա՞ն :

Ինչո՞ւ Սալովմիթ կը կոչէինք զինքը. ի՞նչ ըրած էր այս անունին արժանանալու համար. շատ կը սիրէ՞ր արդեօք Ռասինի Գոթողիան . չեմ գիտեր, անտարբեր , լուրջ, պարզ, ուսեալ երիտասարդ մը որուն երկար , ուղիղ մատները բոլորն ալ բացուած տարօրինակ հողմահարի մը պէս խօսակցութեան ջերմութեանը մէջ հետզհետէ դիմացինին աչքը կը մտնէին. ի զուր ետ կեցնել ուզած էին զինքը այս վատ սովորութենէն. վերջապէս որոշեց ինք գրպաններուն մէջ պահել այդ անզուսպ թեւերը :

Սալովմիթ իր դասը կ՝արտասանէր ուղիղ եւ անշարժ կանգնած ուսուցչին դէմը, ոտքը ոտքին քով, թեւերը թաղուած անյատակ գրպաններու մէջ, անհանդիստ, քրտնելով, տասնապետին դէմ կանգնած կարգապահ զինուորի մը ձեւով, ու քիչ մը ետքը դասին ոգեւորութեան մէջ մոռնալով բոլորովին իր կոկիկ ու քաղաքավար կեցուածքը, քայլ մը կ՝առնէր յառաջ ու ձեռքերն արձակած ակամայ յանդիմանութեամբ մը կ՝երկընցընէր դասատուին երեսն ի վեր :

Սալովմիթ գեղեցիկ սեռը կը սիրէր . տարիներով դարձաւ, շրջեցաւ հատնելով մաշելով գեղեցիկ ուսերու եւ սպիտակ մարմիններու շուրջը, իգական ընկերութիւններու, կանացի ժողովներու ծառայելով, հոտուըտալով փոքրիկ կօշիկներ, հեշտաբոյր ձեռնոցներ ու գեղեցիկ հովանոցներ. բայց անհամաձայնութիւն մը կար իր անձնուէր ու համոզելու հետամուտ ոգւոյն ու անհանդարտ ձեռքերուն մէջ, եւ այս ապարդիւն սպառումներով՝ որ իր նախապաշարումները փարատեց, այս ամուլ մնացող համոզման ջանքերով, Սալովմիթէն փաստաբան մը միայն մնաց :

(5 Շար.)

– – –

«ՅԱՌԱՋ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
ԱՅՆՃԱՐԻ ՄԷՋ

«Ազգակ»ի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Այնճարի Ազգ. կեանքին եւ «Յառաջ» վարժարանին մասին, որ մեր թերթին որդեգիրն է ·—

Ազգային «Յառաջ» վարժարանը միշտ յարաճուն վերելքի մէջ է, շնորհիւ տարուած աշխատանքներուն :

1963 – 64 կրթական տարեշրջանին, արդէն բացուած է Ժ. դասարանը : Գալ տարի կ'ունենանք նաեւ ԺԱ. դասարանը: Այդպէսով հասած կ'ըլլանք առաջադրուած նպատակակէտին, վերածելով զայն Հայ Սքուլի :

Վարժարանին պաշտօնէութիւնը կը բաղկանայ քսան հոգիէ : Տնօրէնն է ընկեր Սարգիս Թ. Զէյթլեան, որ Համազգայինի Նշան Փալանճեան ճեմարանի ընթացաւարտներէն է ու տարիներ շարունակ ձեռնհասօրէն վարած է Յուսաբերի խմբագրութիւնը, այժմ վերադարձած իր գիւղը, Այնճար:

Ուսուցչական կազմին մէջ կան երկարամեայ փորձառութիւն ունեցողներ: Կան նաեւ Հայ Սքուլներէ վկայեալներ: Բոլորն ալ հոգիով փարած են գործին, հայ նորահաս սերունդը գալիքին պատրաստելու համար: Երկսեռ աշակերտութեան թիւն է 354, մանկապարտէզն ալ միասին առած :

Այս տարուան պիւտճէն՝ մօտ 45 հազար լիբ. ոսկի է: Հոգաբարձութիւնը շընորհաւորելի աշխատանք տարած է ու կը տանի վարժարանի պիւտճէն եւ վերելքը ապահովելու համար :

Անցեալ շաբաթ Այնճար այցելեցին մեր ղեկավար ընկերներէն՝ Մովսէս Տէր Գալուստեան, Յովհ. Տէվէճեան, Կոպեռնիկ Թանտրճեան, Ժագ Մուրատեան, Սամուէլ Զորպաճեան: Յաջորդաբար այցելեցին «Յառաջ» վարժարանը, Ս. Պօղոս եկեղեցին, հնութիւնները, ջուրի ակը եւ տեսարժան վայրերը: Վերջին այցելութիւնը վերապահուած էր Հ. Յ. Դ. Բարդէն Սիւնի ակումբին, ուր սրտագինս ծափողջունուեցան : Եղան բարի գալուստի մաղթանքներ: Հիւր ընկերները խօսեցան Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան, դաւանանքին, ազգապահպանման, հայ մշակոյթի զարգացման եւ ազատ ու անկախ հայրենիք ունենալու մասին:

Վիճակով դադրած ազգային նոր երեսփոխանի մը ընտրութիւնը, համաձայն Ազգ. Սահմանադրութեան տրամադրութեանց, տեղի ունեցաւ, Կիրակի, Ազգային «Յառաջ» վարժարանին մէջ:

Միաձայնութեամբ 325 քուէներով, վերընտրուեցաւ Այնճարի նախկին ազգային երեսփոխանը, ընկեր Գէորգ Էմմիեան :

Յ. Գ. ՊՈՒՐՍԱԼԵԱՆ

ՐԱՖՖԻԻ ՏՈՒՆԸ
ԿԸ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒԻ

«Ալիք»ի թղթակիցը կը հաղորդէ Փայաջուկէն, ուր ծնած է Բաֆֆի·—

1962 Օգոստոս 1 թուակիր մի կոչից, տեղեկացանք որ Թաւրիզում կազմուած է մի Յանձնախումբ հայ մեծ վիպասան Բաֆֆու Տունը վերակառուցելու համար: Տեղեկացանք նաեւ, որ Յանձնախումբը ձեռնարկել է հանգանակութեան իր ծրագիրը գործի վերածելու համար :

Բաֆֆու Տան վերակառուցման Յանձնախումբը արդէն անցել է գործնական աշխատանքի եւ սկսել է շինարարական աշխատանքները :

Նախապէս հաստատուած ծրագրի համաձայն՝ Բաֆֆու Տունը, իր կողքին գտնուած Փայաջուկի խոնարհուած եկեղեցին, ինչպէս նաեւ Բաֆֆու քոյր՝ Ալմաստի տունն ու իրեն կից վարելահողի մէկ մասը առնւում է մէկ ընդհանուր շրջափակի մէջ: Արդէն իսկ բացուել են պատերի հիմքի խրամները եւ որմնադիրները եռանդուն կերպով լեցնում են պատերի հիմքերը քարով եւ կիր – աւազ շաղախով :

Վերջերս Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդ Վարդան Վրդ. Դեմիրճեան, Սալմաստ այցելութեան ընթացքին՝ Առաջնորդին իրեն ընկերակցող Թեմ. Խորհրդի անդամների եւ հետեւորդների հետ, այցելեց Փայաջուկ եւ մօտիկից ականատես եղաւ աշխատանքներին : Նոյն օրը Փայաջուկ էին գտնւում Բաֆֆու Տան վերակառուցման Յանձնախումբի երկու անդամները՝ ճարտարապետներ Վարուժան Առաքելեանն եւ Էմիլ Յակոբեանը, որոնք տեղին վրայ հարկ եղած բացատրութիւնները տուեցին տարուող աշխատանքների ծրագրի եւ ընթացքի մասին :

Արդէն իսկ Թաւրիզի Սեփահ բանկում բացուած է յատուկ հաշիւ Բաֆֆու Տան վերակառուցման առթիւ հանգանակուած դրամները կեդրոնացնելու համար :

Կեդրոնական Յանձնախմբի առաջարկով եւ Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդի ներկայութեամբ Սալմաստում ընտրուել է մի ենթայանձնախումբ հետեւեալ անդամներից·— Մնացական Բարոյան՝ նախագահ, Աշոտ Ալլահվէրդեան, Իշխան Մինասեան, Մկրտիչ Գալըստեան, Համազասպ Խուդավերդեան :

Ենթայանձնախումբը տեղի վրայ հրսկելու է շինարարական աշխատանքներին :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԽՂՃՄՏԱՆՔ

Մեզի ղրկուած է հետեւեալ յայտարարութիւնը Պուէնոս – Այրէսէն·—

Ինչպէս ծանօթ է ձեզի, «Ունէսքօ»ի յատուկ կարգադրութեամբ՝ ՄԱԿի անդամ պետութիւնները պարտ էին մեծարանքի արտայայտութիւններ կատարել Մուսթաֆա Քեմալի մահուան քսանը-հինգամեակին առթիւ: Արժանթինի կառավարութիւնը, ընդառաջելով եղած հրահանգին, փութկոտ որոշումով մը թելադրեց Հաղորդակցութեան Քարտուղարութեան, որպէսզի համապատասխան կարգադրութիւնները ընելէ ետք, հրապարակ հանէ Քեմալի նկարով, յիշատակութեան համար, տասներկու փեսօ արժողութեամբ դրոշմաթուղթեր, որոնց քանակութիւնը պիտի հասնէր մէկ միլիոնի :

Ստոյգ տեղեկութիւններու համաձայն, վերոյիշեալ միջազգային կազմակերպութեան մաս կազմող անդամներէն միայն 18ը դրականօրէն պատասխանած են եղած հրաւէրին, որոնց մէջ նաեւ Արժանթինը :

Դժբախտաբար, սակայն, տրուած որոշումը տրամագծօրէն կը հակասէ «Ունէսքո»յի իսկական սկզբունքներուն, քանի որ անիկա կեանքի կոչուած է դիտական եւ մշակութային նպատակներու ու վեհ գաղափարներու հետապնդման համար, եւ ոչ թէ ցեղասպան անհատներու հանդէպ յարգանքի տուրք մատուցանելու համար :

Հաւանական է, թէ Միջազգային Կազմակերպութեան յանձնառու անդամները բարեացակամ տրամադրութեամբ մը արագօրէն իւրացուցած են եղած առաջարկը, առանց անդրադառնալու անոր հետեւանքներուն վրայ :

Ամէն ատեն Արժանթին, իբրեւ ճշմարիտ քրիստոնեայ եւ ասպետական երկիր, եղած է փրկարար ապաստանը աշխարհի բոլոր տարագիրներուն ու քաղաքական զրկեալներուն համար, տալով անոնց սրտբաց ընդունելութիւն ու ասպընջականութիւն: Հետեւաբար, եղած հապճէպ կարգադրութիւնը ի մասնաւորի խոցած է հազարաւոր Հայերու սրտերը, որոնք դեռ կը կոտտան ահաւոր եղեռնին ու Քեմալ Աթաթիւրքի կողմէ հրահանգուած ջարդերուն ու խժդուժութիւններուն յիշատակներով :

Համաժողովրդական այս ընդվզումին իբր արդիւնք, կազմուած է Հայ Արժանթինեան յատուկ յանձնախումբ մը, որու մաս կը կազմեն անխտրաբար մեր ազգին բաղկացուցիչ բոլոր տարրերը: Ցարդ բազմաթիւ դիմումներ կատարուած են Արժանթինցի հանրային գործիչներու, բարձր մտաւորականներու, գրագէտներու, պետական բարձրաստիճան պաշտօնեաներու, լսելի դարձնելով բոլոր Հայութեան ԲՈՂՈՔԻ ձայնը եւ խնդրելով որ իրենց հեղինակութիւնը ի գործ դնեն, որպէսզի զանգուածային ջարդերու ուղղակի պատասխանատու անձի մը հանդէպ ցոյց տրուելիք յարգանքի արտայայտութիւնը տեղի չունենայ :

Թէ՛ մամուլի միջոցով եւ թէ՛ հրապարակային ելոյթներով, նոյնպէս, Արժանթինի Խորհրդարանի անդամներուն եւ կարկառուն կուսակցապետներուն մօտ կատարուած դիմումներով, պիտի լուսաբանենք հանրութիւնը, որպէսզի նժարը հակի արդարութեան կողմ: Այս առթիւ պիտի ջանանք յարաբերութեան մէջ մտնել Արժանթինաբնակ հելլէն գաղութի անդամներուն հետ ալ, որոնք անմասն չեն մնացած քեմալական հալածանքներէն ու գործուած ոճիրներու հետեւանքներէն :

Հայ – Արժանթինեան յանձնախումբին կողմէ բուռն բողոքի հեռագիրներ ղրկուած են ՄԱԿին, ՈՒՆԷՍՔՕին, ինչպէս յիշեալ յանձնառութիւնը վաւերացնող պետութեանց, դեսպաններուն եւ պատուիրակութեանց :

Այս հարցին նկատմամբ ձեռք առնուած միջոցներէն զատ, լոյս պիտի ընծայուին այս հարցը լուսաբանող հրատարակութիւններ, գրքոյկներ եւն. , որոնք լրացուցիչ մասը պիտի կազմեն համաժողովրդական բողոքներուն, որոնք կը յուսանք, թէ ի մօտոյ իրենց դրական հետեւանքները պիտի ունենան :

Ի դիմաց Հայ – Արժանթինեան Ընկ.
Ատենապետ՝ ՆԱՐՍԻՍՕ ՊԻՆԱՅԵԱՆ
Ատենադպիր՝ ՅՈՎՍԷՓ ՕՂՈՒԼԵԱՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑՐՏՈՒԹԻՒՆ

1744ին Լոմոնոսով գիտականօրէն փաստեց, որ տաքութիւնը մէջտեղ կուգայ մոլեքիւլներու շարժումին հետեւանքով : Որքան մեծ ըլլայ անոնց շարժումին արագութիւնը, այնքան բարձր կ'ըլլայ այդ մարմնին ջերմաստիճանը: Հակառակ պարագային, մէջտեղ կուգայ պաղութիւնը :

ԺԹ. դարու սկիզբները գիտնականները յայտնագործեցին հեղուկներու եւ կազերու նոր յատկութիւններ, որոնց միջոցաւ կարելի եղաւ ստանալ արուեստական ցուրտ մը: Ներկայիս շատ կ'օգտագործուի այս եղանակը, հանքերու եւ զանազան գործարաններու մէջ : Օրինակ պողպատը կը սառեցնեն 70 աստիճան պաղութեամբ : Մետաղը կը դառնայ աւելի ամուր եւ ոչ այնքան փըխրուն :

Բարձր ջերմաստիճաններ ստանալու սահմաններ չկան: Իսկ ամէնէն ցած ջերմաստիճանը, որ կարելի է ստանալ (տեսականօրէն) — 273,16ն է: Այս ջերմաստիջանին մէջ մոլեքիւլներու շարժումը բոլորովին կը դադրի : Ատիկա՝ բացարձակ զէրօն է :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՉԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԹ.

Այս լուրը ամենապարզ բան մըն էր, եւ սակայն իմացած ատեննիս Մարկրիթ ու ես իրարու երես նայեցանք :

Այս միջադէպին մէջ դժբախտութիւն մը կը դուշակէինք :

Ուստի անիկա տակաւին ինծի չյայտնած իր տպաւորութիւնը որուն մասնակից էի, ձեռքս երկնցուցի ու պատասխանեցի .

— Մի վախնար :

— Կրցածիդ չափ շուտ դարձիր, մըրմռաց Մարկրիթ զիս համբուրելով, պատուհանին առջեւ պիտի սպասեմ քեզի :

Ժօզէֆը ղրկեցի հօրս ըսելու համար թէ պիտի գայի :

Արդարեւ երկու ժամ ետքը Փրովանս փողոցն էի :

Ի.

Հայրս սենեկազգեստով նստած էր սենեակին մէջ ու գիր կը գրէր :

Ներս մտած ատենս ինծի նայելու ձեւէն հասկցայ անմիջապէս թէ ծանր խնդիրներու վրայ պիտի խօսէր :

Սակայն մօտեցայ անոր այնպիսի ձեւով մը որ կարծես թէ բան մը գուշակած չէի դէմքին եւ ողջագուրեցի զայն :

— Ե՞րբ եկաք, հայր իմ, հարցուցի :

— Երէկ իրիկուն :

— Սովորականին պէս իմ տո՞ւնս իջաք :

— Այո՛ :

— Շատ կը ցաւիմ որ հոս չէի եւ չկըրցայ ընդունիլ ձեզ :

Կը սպասէի որ այս խօսքին վրայ սկըսէր բարոյախօսութիւնը, զոր կը գուշակէի հօրս պաղ դէմքէն :

Բայց պատասխան չտուաւ, գրած նամակը կնքեցեւ Ժօզէֆի յանձնեց որ նամակատուն տանի :

Երբ առանձին մնացինք, հայրս ոտքի ելաւ եւ վառարանին կռթնելով ըսաւ ինծի .

— Սիրելի Արմանս, լուրջ գործերու վրայ խօսելիք ունինք :

— Ձեզ մտիկ կ'ընեմ, հայր իմ :

— Կը խոստանա՞ս անկեղծ ըլլալ :

— Սովորութիւնս ադ է :

— Իրա՞ւ է թէ Մարկրիթ Կօթիէ անունով կնոջ մը հետ կ'ապրիս :

— Այո՛ :

— Այդ կնոջ ով ըլլալը գիտե՞ս :

— Պոռնիկ մըն է :

Այդ պոռնիկի՞ն համար է որ այս տարի մոռցար քոյրդ ու զիս տեսնելու գալ :

— Այո, հայր իմ, կը խոստովանիմ :

— Այդ կինը շա՞տ կը սիրես ուրեմն :

— Կը տեսնէք, հայր իմ, քանի որ նուիրական պարտականութիւն մը մոռցնել տուաւ ինծի, որուն համար այսօր ներում կը խնդրեմ խոնարհաբար :

Հայրս անշուշտ չէր սպասեր այսչափ վճռական պատասխաններու, վասնզի պահ մը մտածելու երեւոյթ առաւ, որմէ ետք ըսաւ ինծի .

— Անշուշտ հասկցած ես թէ պիտի չկրնաս միշտ այսպէս ապրիլ :

— Այդ վախն ունեցած եմ, բայց չեմ հասկցած, հայր իմ :

— Բայց հասկցած ըլլալու էք թէ, շարունակեց հայրս քիչ մը աւելի չոր ձայնով մը, պիտի չհանդուրժէի այդ բանին :

— Ինքնիրենս ըսի թէ ցորչափ ձեր անունին եւ մեր ընտանեաց աւանդական պարկեշտութեան հանդէպ իմ յարգանքիս մէջ չեմ թերացած, կրնամ այսպէս ապրիլ, որով զգացած վախերուս մասին քիչ մը ապահովուեցայ :

Կիրքերը մարդը կը զօրացնեն զգացումներուն դէմ: Պատրաստ էի նոյնիսկ հօրս դէմ պայքարիլ, Մարկրիթը պահպանելու համար :

— Ուրեմն ուրիշ կերպ ապրելու վայրկեանը եկած է :

— Ինչո՞ւ, հայր իմ :

— Վասն զի դուք այնպիսի բաներ ընելու վրայ էք, որ ձեր ընտանիքին հանդէպ ձեր ունենալ կարծած յարգանքին դէմ կը մեղանչէք :

— Չեմ հասկնար թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Հիմա պիտի բացատրեմ: Սիրուհի մը ունիք եղեր: Աղէկ, ատոր բան ըսող չկայ: Այդ սիրուհիին դրամ վճարեր էք, ինչպէս որ շնորհքով մարդ մը պէտք է վճարէ պոռնիկի մը: Ատոր ալ բան ըսող չկայ: Բայց երբ անոր պատճառաւ ամէնէն նուիրական բաները կը մոռնաք, երբ թոյլ կուտաք որ ձեր գայթակղալից կենցաղին շշուկները մինչեւ իմ բնակած քաղաքս հասնին եւ արատաւորեն ձեզի տըւած պատուաւոր անունս, ահա ատիկա չըլլար եւ պիտի չըլլայ :

— Ներեցէք որ ըսեմ, հայր իմ, թէ իմ մասիս այս տեղեկութիւնները ձեզի տըւողները սխալած են: Ես Օր. Կօթիէն սիրողն եմ եւ անոր հետ կ'ապրիմ: Ասիկա ամենապարզ բան մըն է: Չեզմէ ըստացած անունս չեմ տուած Օր. Կօթիէի:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զարուհի Տէր – Յակոբ – եան, Տէր եւ Տիկին Տորք Տէր – Յակոբ– եան, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Տէր – Յա – կոբեան եւ իրենց զաւակները՝ կը յա – նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի – րենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները ։

×

Պայրամեան Եղբայրները եւ իրենց ըն– տանեկան պարագաները կը յանուցա – նեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿ. ՓՌԼԱՆԹԻ ՊԱՑՐԱՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ եւ իրենց հօր՝ Յակոբ Պայրամեանի յիշատակին ։

Կը հրաւիրուին հանդուցեալներուն յի– շատակը յարգողները ։

×

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը յա– նուցանէ թէ այս Կիրակի, Լիոնի Ս. Յա– կոբ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ պիտի մատուց – ուի

ՏԷՐ ԱՐՍԷՆ ԹԷՐԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ ։

Պիտի պատարագէ Տէսինի հոգեւոր հովիւ Արժ. Տէր Վարագ Բահն. Աւագեան

Սիրով կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Լուսաբեր Մա – նուկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Աննա Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Անդ – րանիկ Մանուկեան, Այրի Տիկին Զապէլ Գիլարճեան եւ զաւակները եւ Տիւյմէ – ճեան, Հացագործեան, Դաւիթեան ըն – տանիքները, մասնաւոր չնորհակալու – թիւն կը յայտնեն Համախարբերդի Հայր. Միութեան եւ բոլոր անոնց, որոնք ան – ձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպը– սակով եւ բարեմպատակ հաստատու – թեանց նուիրատուութիւններով, մասնա– կից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուս – նոյն, հօր, զաւկին, եղբօր եւ ազգա – կանին ,

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ ։

ՆՈՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հ. Ց. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէութեան ընկերները Մչա – կոյթի Տան կը նուիրեն 75 ֆր., կարա– պետ Քէլէշեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

Տիկ. Լօրէենեան (Տրակինեան), իր սիրեց– եալ մօրաքրոջ աղջկան յաւալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեփունջի, կը նուի– րէ.— Շաւիլի եկեղեցիին՝ քսան ֆրանք, Կարմիր Խաչի պղտիկներուն՝ 20 ։

(Առանալ «Ցառաջ»էն), Ցառաջի բար– գաւաճման համար 10 ֆրանք։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Հայկ Սալըրեանէ հարիւր ֆր., ի նպաստ Թա– ղի դպրոցին, Տիկին Լօժէնի Իշխանեանէ 40 ֆր., բարեմպատակ նպաստներու հա– մար ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղբ.ի վարչութիւնը չնորհա– կալութեամբ ստացած է հետեւեալ նը – ւէրները.— Ողբ. Ասատուածատուր Հա – բենց մահուան առթիւ՝ Այրի Տիկին Ա. Հարենց եւ զաւակը Պ. Գ. Հարենց 50 ֆրանք, Պ. Մկրտիչ Եապճեան 50, Տիկ. Արուսեակ Յակոբեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Մինասօղլու 15 ֆր.։

Պ. ու Մոնֆօր 500 ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան 50, Պ. Ուզուն – Պօ – ղոսեան 30, ողբ. Տիկին Փոլանթի Պայ – րամեանի մահուան առթիւ ։ Տէր եւ Տի– կին Արտաւազդ Մէլիքեան, իրենց եղբօր՝ ողբ. Գրիգոր Մէլիքեանի յիշատակին 40 ֆր., Տոքթ. Էրիզ Տիրացու (Անդ – լիա) իր ծնողաց յիշատակին 20, Տիկին Մարի Ակոնայեան տասը ֆրանք ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Սենեքերիմ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Բարթող Տէրտէրեան, Պ. Յովհաննէս Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տէրտէրեան (Ամերի – կա), Տէր եւ Տիկին Թադեոս Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Խաչիկեան (Փա – րիզ), Տէր եւ Տիկին Կիւլպէնկ Տիրացու– եան (Տրակինեան), Արտաշէս, Ժաքլին եւ Սիւզան Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Խաչիկեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Գարեգին Տիրացուեան (Հայաս – տան), Տէր եւ Տիկին Ազաճան Մահտէս– եան, Տէր եւ Տիկին Արիս Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Խորէն Տինոյեան, իրենց խորին չնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութեամբ ի– րենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին՝ իրենց եղբօր, տատրոջ, հօրեղբօր, մօրաքրոջ որդւոյն, խնամիին եւ ազգականին՝

ՆՇԱՆ ՏԻՐՏԻՐԵԱՆԻ (ծնեալ Սեբաս – տիոյ Խանզատ գիւղը),

մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 1963 Նոյեմբեր 21ին, 86 տարեկան հասակին։

×

Այս տխուր առթիւ Պուլվար Օտտոյի թաղականութիւնը եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստա – ցած են հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.— Տէր եւ Տիկին Սենեքե– րիմ Տէրտէրեան՝ 50ական ֆրանք եկեղե– ցիին, Կապոյտ Խաչին, Աղքատախնամին եւ Ծերանոցին ։ Տէր եւ Տիկին Կ. Ճա – նիկեան 50 ֆրանք եկեղեցիին, Պ. Ժան Յովհաննէսեան 30 ֆր. եկեղեցիին, քսան Աղքատախնամին, Պ. Կ. Ճիհանեան 50 եկեղեցիին, Պ. Հ. Դարբինեան 30 եկե – ղեցիին, Պ. Ա. Ճիրէնեան քսան եկեղե– ցիին, Պ. Գ. Սաղըրեան 15 եկեղեցիին, Պ. Մ. Մարկոսեան տասը եկեղեցիին, Պ. Աղաճան Մահտէսեան 10 եկեղեցիին։

Պուլվ. Օտտոյի թաղականութիւնը եւ Կ. Խաչի վարչութիւնը իրենց խորին յա– ւակցութիւնը կը յայտնեն Տէրտէրեան ընտանիքին ։

Տէր եւ Տիկին Սենեքերիմ Տէր – ոէրեաններուն կողմէ, երեսուն ֆր. «Ցա– ռաջ»ի բարգաւաճման համար։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇԲՋ.ՎԱՐ ՀԻՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋ – *մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի չրջանի մասնաճիւղերը Դեկտեմ– բեր 9ին, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Մչակոյթի Տան սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։*

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե – ղեցւոյ վերաչինութեան եւ օծման 6րդ տարեդարձի հանդիսութիւնները՝ ԿԻՐԱ– ԿԻ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Դեկտեմբեր 15ին, Մչակոյթի Տան մէջ, ժամը 16էն 22, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Bar Buffet Ambiance

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի չրջանի իր մաս– նաճիւղերուն։ Տեղի կ'ունենայ, Հինգ – չաբթի (Դեկտեմբեր 19) ժամը 3ին, Քա– տէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ։

Մէծաղաչարժ ներկայացում մը, տղոց կողմէ եւ սիրուն անակնկալներ ։

Կաղանդ Պապան պիտի բերէ նուէր – ներ եւ նախընթերցիք ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղի «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունե– նայ յառաջիկայ Ցունուար 12ին, Կիրակի օր, եկեղեցւոյ սրահը ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մէջ–մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն ։

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազբնոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ։

Մանրամասնութիւնները առանձին ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Դեկտեմբեր 7ին, երեկոյեան ժամը 22էն լոյս։

Կը մասնակցի՝ Հարաւային Ֆրանսայի լաւագոյն նուագախումբը՝

Claude BESSET et ses célèbres Fantaisistes

SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

Մանրամասնութիւնները առանձին ։

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը ծանուցանենք մեր բարեպաշտ ժո – ղովուրդին, որ յառաջիկայ չաբաթ պի – տի կատարուի քահանայական ձեռնա – դրութիւն Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ ե – կեղեցւոյ մէջ, ըստ հետեւեալ ժամանա – կացոյցին .—

1.— Քահանայական կոչման արարո – ղութիւն, այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 4ին, Կիրակամուտի ժամերգութենէն վերջ ։

2.— Այս Կիրակի, հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ Հայրա – պետական Պատուիրակ Գերչ. Տ. Սերով– բէ Արք. Մանուկեան եւ կուսակրօն քա – հանայ պիտի ձեռնադրէ Տիրացու Ժի – րայր Աւագ Սարկաւագ Ճէրճճեանը ։

3.— Նոյն օր յետ միջօրէի վեղարի տըւչութեան եւ օրհնութեան արարողու– թիւն տեղի պիտի ունենայ ժամը 4·30ին։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողո – վուրդը ներկայ ըլլալու Հայ Եկեղեցւոյ բացառիկ այս հանդիսութեանց ։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը կիրակի, Դեկ– տեմբեր 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3– ին, վարժարանին մէջ ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կապ. Խաչի Վիէնի տարեկան պարա – հանդէսը Դեկտեմբեր 7, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 2, Սալ տէ Ֆէթի մէջ ։

Պիտի նուագէ Վալանսի նուագա – խումբը՝ ՃԱՖ ՔՈՃԱ. ։

Ճոխ պիւֆէ ։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՒԻ

Մէկին տարիքի փորձառու կին մը, կը փափաքի Փարիզի մէջ՝ հայ ընտանիքի մը քով տնական մնայուն պործ պտնել։

Գրել.—

Mme A. Yahoubian

8, Ave. d Eyiau, Paris - 16e

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տիկնանց յանձնախումբին եւ երի – տասարդաց Միութեան պարահան – դէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

Hôtel Splendid

ՆՈՒԱԳԱՒՈՒՄԲ

ANDRÉ GÉRARD

Նոյն գիշերը ոչ հանդանակութիւն, ոչ բոմպոլա ։

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21 – ին, Խրիմեան դպրոցը։ Կարեւոր օրա – կարգ ։ Բացակաները նկատի պիտի առ – նուին ։

Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մչակոյթի Տան մէջ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վարդանանց

Ասպետներու Եղբայրակցութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Կիրակի՝ 23 Փետր. 1964, ժամը 21

SALLE GAVEAU

ՀԱՅԿԵՐՈՑԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Ց. Դ. «Սարգիս Մինասեան»ի հիմ– նադրութեան 37րդ տարեդարձին առթիւ։

Այս Շաբաթ իրիկուն՝ ժամը 20էն մին– չեւ կէս գիշեր, Պ. Փիլիպպոսի սրճարա– նը ։ *Ճաշակին՝ 10 ֆրանք ։*

Մասնակցել փափաքողներէն կը խնդ– րուի կանխաւ արձանագրուիլ ։

« Au Pavillon Bleu »

(Bord de Seine)

BAS-MEUDON

50, Route de Vaugirard

Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տիկին

ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT

— Spécialités Orientales —

NOCES — BANQUETS

SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆԶՈՑՔԻ, ՊԱՐԻ վարձու սրահ, ճաշով ու խմիչքով կամ ոչ ։

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
7
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
7 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ— ԹԻՒ 9878

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9878

ՊԷՏՔ Է ԹԱՐԳՄԱՆԵԼ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵԼ

—o—

ԽՄԲ.— Մեր թերթը այն քիչերէն է, որ շատ կը խօսի Թուրքիոյ մասին, — այս պարագան շեշտելու համար է միայն որ յատկապէս կը գրենք այս տողերը :

Դեռ աւարտած չէ յօդուածաշարքը, որ կը հրատարակուի Յառաջի մէջ, խորագիր ունենալով Թուրքերը «հիմակ ալ սկսան ... պատմութիւն ջարդել»: Այդ յօդուածաշարքով կը ներկայացուի կարեւոր հրատարակութիւն մը, որ խմբագրուած է եւ լոյս տեսած Երեւանի մէջ, լոյսին բերելով Թուրքերու ցեղասպանութեան փորձերը: Խօսքը Ե. Սարգսեանի եւ Ռ. Սահակեանի գրքոյկին մասին է :

Պուէնոս – Այրէսի մեր պաշտօնակիցը, Արմենիա, խօսելով այս գրքոյկին մասին, կը բերէ առաջարկ մը,— թարգմանել այս գրքոյկը անգլերէն, ֆրանսերէն, ատալերէն եւ սպաներէն լեզուներով եւ տարածել քաղաքակիրթ աշխարհի ժողովուրդներուն մէջ: Առաջարկը երկրորդեցով՝ կը յանձնենք նոր սերունդին, արդի նոյ երիտասարդութեան ուշադրութեան: Հենք կրնար մոռնալ նաեւ ցանկութիւն մը,— Հայաստանի մտաւորականներուն մը մնայ թարգմանել նաեւ ռուսերէնի :

Եթէ փորձենք տալ Ե. Սարգսեանի եւ Ռ. Սահակեանի գրքոյկին գէթ այն էջերը, որոնց մէջ ծածկագիր նամակներով կը խօսուի ջարդի ծրագիրներուն մասին, պէտք պիտի ըլլար էջեր փոխադրել այս տեսակներուն մէջ :

Մեզի համար այս գրքոյկը շահեկան է այն տեսակէտով, որ փաստերու լոյսին տակ կը զգացնէ թէ՛ Երեւանի եւ թէ՛ Սփիւռքի, ըլլալ արթուն եւ դնել աշխարհի խղճմտանքին առջեւ նենգափոխուած ճշմարտութիւններն ու դէպքերը :

Իթթիհատ կուսակցութեան ղեկավարները ըլլան անոնք թէ անոնց յաջորդ Քեմալականները, բոլորը կ՚ընթանան նոյն ուղղով :

Կ՚ուրանան իրենց հրէշային արարքները եւ իրենց պապենական հայրենիքը ըլլալ ոյց կուտան Հայաստանը :

Կ՚ընեն ասիկա, պարզապէս անոր համար, որովհետեւ դիտեն, թէ քառասուն տարիներ առաջ, Սեւրի մէջ, պարտաւորուեցաւ իրեն ճանչնալ Հայութեան իրաւունքը Տրապիզոնի, Կարնոյ եւ Վասպուրականի նահանգներուն վրայ :

Այդ օրուան Թուրք կառավարութեան ներկայացուցիչները իրենց ստորագրութեամբ յանձն առին Հայերու յանձնել Հիլսընի կողմէ սահմանագծուած Հայաստանի այդ շրջանները :

Այժմ երբ Ափրիկէի կիսակիրթ ցեղերն ազատ ստացած են իրենցմով բնակուած տիրները, կազմած են առանձին պետութիւններ, պարզ է, որ կրնայ հերիւնօրէն հարց ըլլալ դարաւոր քաղաքակրթութիւն ունեցող ժողովուրդի մը պատմական իրաւունքներուն մասին :

Ստուգապէս չենք դիտեր, թէ ե՞րբ կը հասնի պահը, մեր պահանջները հզօրներու կամ Միացեալ Ազգերու սեղանին առջեւ հանելու: Գիտենք սակայն, թէ ամանգաւոր ու շատ չարամիտ դաւ մը կը գործէ Անգարա :

Պէտք է ուրեմն առաջին պատեհութեամբ անցնիլ գործնական աշխատանքներու :

ԹԱՐԳՄԱՆԵԼ ՀԱՅԱԶԳԻ ԵՐԿՈՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՊԱՏՄԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ԳՐՔՈՅԿԸ ԴՆԵԼ ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԻՆ ԱՌՋԵՒ :

Հերքել եւ լոյսին հանել յետին նպատակները թշնամիին, որ թաքուն նպատակներ կը սնուցանէ մեր հայրենիքին նկատմամբ :

Երէկ դեռ ան կ՚աշխատէր իւրացնել մեր աննման Կոմիտասը, թրքացնելէ ետք մեր երգահանները եւ թրքական մզկիթներ շինող Սինան ճարտարապետը :

Հայ Դատը իր հունին մէջ դնելու համար պէտք է կատարուին լուրջ աշխատանքներ :

Պէտք է գործի մղել բոլոր ընդունակ ուժերը :

Ե. Սարգսեան եւ Ռ. Սահակեան իրենց գրքոյկին 4րդ էջին վրայ Կ. Մարքսէն կը յիշեն հետեւեալ խօսքերը.

« Համարեա միեւնոյն ժամանակ (1231-ին) թուրք – օսմանների հորդան մուտք է գործում Փոքր Ասիա, որտեղ նրանք ամէնից առաջ հիմնում են Կարա Հիսարի ԱՒԱԶԱԿԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ» :

Աւազակային պատմութիւն մը իրենց ետին ձգող ու գազանային արարքներով իրենց նախնիքները նսեմացնող ժամանակակից բարբարոսները, կանգնած աշխարհի առջեւ, մէկ միլիոն Հայ ջարդելէ ետք, այժմ կը պոռան. «Վանի վիմագրութիւնները վերաբերում են ոչ թէ Հայերին, այլ միայն թուրանական ցեղին»:

Անոնք կ՚ըսեն եւ ուրիշ բան, թէ ոչ միայն Սուլթան Համիտ, ոչ միայն Երիտասարդ Թուրքերը, այլեւ Մուսթաֆա Քեմալ եւ իրեն գործակից բոլոր զինուորականները, մէկ նպատակ միայն ունեցած են,— բնաջնջել Հայութիւնը եւ ուժ տալ Թուրքիզմի կամ Պանթուրանակութեան :

Քառասուն տարի շարունակ Սփիւռքի եւ Հայրենիքի մէջ դաւաճաններ գրեցին եւ ըսին, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եղաւ Կարսը Թուրքերուն յանձնողը : Թէ Թուրքեր Հայաստանի վրայ արշաւեցին, որովհետեւ Դաշնակ կառավարութիւնը փորձեց գրաւել Օլթին :

Լսենք թէ ի՞նչ կը գրեն Երեւանցի երիտասարդ հեղինակները .

« Եթէ Հայաստանի վրայ յարձակման նախօրեակին քեմալական ղեկավարները ամբոխավարական յայտարարութիւններ էին անում այն մասին, թէ իրենց «կարճատեւ» արշաւանքը նպատակ ունի ազատագրել Դաշնակների լծից, ապա Հայաստանում Սով. կարգերի յաղթանակից յետոյ էլ նոյն քեմալականները դաշնակցական Հայաստանի նկատմամբ վարած իրենց քաղաքականութիւնը անում էին հետեւողականօրէն անցկացնել Սով. Հայաստանի նկատմամբ» : (էջ 76):

Քառասուն տարիներու ընթացքին հայրենի քաղաքական կամուրջներու տակէն շատ ջուրեր հոսած ըլլալ կը թուին, այլապէս Ե. Սարգսեանի եւ Ռ. Սահակեանի պիտի չթոյլատրուէր ուրացուած պատմական ճշմարտութիւն մը այսքան փաստացի եւ պերճախօս կերպով բարբառելու :

Մենք այս խոստովանութիւնը կը համարինք նոյնպէս նպաստ մը Հայ Դատին համար, զոր հետապնդել ամէնուս պարտականութիւնն է այլեւս :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

—o—

ԿԻՒՄԻՒՇՓԱԼԱ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃ ՄԸ ԿԱԶՄԵԼ

Իսմէթ Ինէօնիւի հրաժարականէն ետք, Հանրապետութեան նախագահը՝ Կիւրսէլ սկսած է իր խորհրդակցութիւնները, նոր վարչապետ մը դտնելու համար: Առաջին առթիւ, նախագահը Ատալէթի պարագլուխ՝ Ռէճիպ Կիւմիւշփալայի յանձնեց այդ ծանր պաշտօնը, բայց այս վերջինը երկու օր պայմանաժամ ուզեց իր վերջնական պատասխանը տալէ առաջ : Ատալէթի պարագլուխը երկար պէտք է խորհրդակցի իր կուսակցական ընկերներուն հետ, որեւէ որոշում կարենալ տալէ առաջ: Ըստ իր ղեկավարներուն կարծիքին, կը թուի թէ Արդարութեան (Ատալէթ) կուսակցութիւնը տրամադիր է նոր կառավարութեան մը կազմութեան գլուխն անցնելու: Նախկին Մենտէրէսեանները (Ատալէթ) կը խորհին թէ կարելի է համախմբական կառավարութիւն մը կազմել Ինէօնիւի Հալքին եւ Ճէլալի կուսակցութեան հետ որպէսզի կարենան յառաջացնել երեսփոխանական ընտրութեանց թուականը : Արդարեւ եթէ նկատի առնուի Ատալէթի եւ Հալքի ներկայացուցչական համեմատութիւնը խորհրդարանին մէջ, անհրաժեշտ է որ ուժով կառավարութիւն մը քուէարկել տայ անհրաժեշտ օրէնքները եւ նման կառավարութիւն մը պէտք է անպայման կազմուած ըլլայ Հալքի եւ Ատալէթի անդամներէն որոնք միասնաբար 320 երեսփոխան ունին 450ի վրայ:

Հաւանական չէ սակայն որ համախմբական նման կառավարութեան մը կազմութիւնը դիւրին գործ ըլլայ : Արդարեւ Ինէօնիւ դիւրին – դիւրին չի համոզուիր նման դահլիճի մը մէջ մտնելու համար, որուն գլուխը պիտի գտնուի Կիւմիւշփալա : Ինէօնիւի Հալքը Ատալէթէն 30 ձայն աւելի ունի երեսփոխանական Ժոխովին մէջ, բայց վերջին թաղապետական ընտրութեանց արդիւնքները տարբեր պատկեր մը ներկայացուցին : Արդարեւ, այս անդամ Կիւմիւշփալան էր որ քուէներու 47 առ հարիւրը ձեռք կը ձգէր մինչ Հալքը կը ստիպուէր գոհանալ 37 առ հարիւրով:

Անդամ մը եւս Եւրոպայի յաւիտենական «հիւանդ մարդը» չի կրնար կայուն քաղաքականութիւն մը ստեղծել հակառակ բոլոր յեղափոխութիւններուն եւ արեւմուտքի միլիոններուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՆԸՏԻԻ յիշատակին յաւերժացման համար, նախագահ Ճոնսոն որոշած էր ողբացեալ նախագահին անունը տալ հրթիռներու ամերիկեան կայանին որ ծանօթ է Քափ – Քանավերալ անունով : Տեղւոյն թաղապետութիւնը մերժողական պատասխան մը տուաւ, միաձայնութեամբ յայտնելով թէ նման փոփոխութիւն մը կը ձգտի ոչնչացնելու Ֆլորիտայի նահանգին պատմութիւնը :

ԻՏԱԼԻՈՅ ձախ – կեդրոն նորակազմ կառավարութիւնը սկսաւ դժուարութիւններու հանդիպիլ, գլխաւորաբար տնտեսական եւ ելմտական մարզերու մէջ : Հանրապետութեան հաստատումէն ի վեր, Ալտօ Մորօ ամէնէն երիտասարդ վարչապետն է :

ԱՐԿՈՒ կը շարունակէ կամաւոր ծոմը զոր սկսած էր 21 օր առաջ: Միայն ջուր կը խմէ, մերժած է նոյնիսկ բժիշկին այցելութիւնը :

ՏԻԿԻՆ ՆՀՈՒ որ Ամերիկայէն Հռոմ դացած էր իր զաւակներուն միանալու, Փարիզ հասաւ եւ յայտարարեց թէ որոշած է Ֆրանսա բնակիլ :

ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒ նախարար՝ Մեսմէռ Քամպոճ պիտի երթայ Յունուարին : Հաւանական կը նկատուի որ Ֆրանսա նիւթական օժանդակութիւն մը կատարէ:

ՄԱՐՈՆԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ գերապայծառ Մէուշի Փարիզ պիտի գայ ի մօտոյ : Նախագահ տը Կոլ ճաշ մը պիտի տայ իրեն ի պատիւ Դեկտ. 11ին:

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահը Սէնեի պաշտօնական այցելութեան պիտի գայ Փարիզ, Փետրուար 20ին:

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

«ԵՐԿԻՐ ՄԸ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ, ԶՈՐՍ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՀԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՅԻՇԷ ՅԱՃԱԽ, ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՉԱԿԱՆ ԴԻՑԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽԱՌՆՈՒԱԾ »:

« Այժմ, սակայն, շատ քիչ կը յիշուի, առաւելաբար՝ երբ ուզեն դիւրին սրամբտութիւն մը փորձել Փափիէ տ՚Արմէնի անուամբ թուղթով, որ հիմա պատրաստող ալ չկայ »:

Թրուա քաղաքին մէջ (Օպ նահանգ) կը հրատարակուի Լիպերասիոն Շամփանեը օրաթերթը, որու տնօրէնը, Աշիլ Փայէն, ուսումնասիրական ճամբորդութիւն մը կատարած է վերջերս Խորհրդ. Միութեան մէջ եւ այս առթիւ այցելած նաեւ Հայաստան, ուր մնացած է միայն վեց օր, անշուշտ «անբաւական՝ ճշգրիտ եւ մանրամասն ծանօթութիւն մը ունենալու համար երկրին մասին»: Այսուհանդերձ Ֆրանսացի հրապարակագիրը կրցած է նշմարել այն «յաջող համադրութիւնը, զոր Հայաստան իրագործած է միացնելով հարուստ եւ խռովակոծ անցեալի մը յիշատակը աշխոյժ եւ յառաջընթաց ներկային հետ » :

Հայաստանի մէջ վեցօրեայ բնակութիւնը Աշիլ Փայէն կը ներկայացնէ վեց յօդուածներով, քարտէսով եւ նկարներով:

Ինչպէս կը դիտենք, Հայաստան սկսած է հետաքրքրել արեւմուտքը, գրագէտ կամ լրագրող: Թարգմանաբար պիտի տանք այս յօդուածաշարքը :

ԽՈՐԷՆ Ա. ԳՈՀ Է ՊԱՊԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵՆԷՆ

ՊՕՂՈՍ Զ. ՊԻՏԻ ՏԵՍՆՈՒԻ ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

Պօղոս Զ. Պապին Երուսաղէմ այցելութիւնը կը շարունակէ մեծ արձագանգ դտնել աշխարհի ամէն կողմը, եկեղեցական թէ աշխարհական շրջանակներու մէջ :

Բարձրաստիճան եկեղեցականներու յայտարարութեանց կարգին, յիշենք Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին յայտարարութիւնը: «Կը խորհինք թէ, ըսած է Խորէն Ա. այցելութիւնն ու անձնական շփումները Եկեղեցւոյ պետերու միջեւ ամէնէն արդիւնաւէտ միջոցն է իրագործելու համար քրիստոնեայ եկեղեցիներու փափաքելի մերձեցումը: Մեր անկեղծ համոզումն է որ Երուսաղէմը յարմարագոյն վայրն է նման շփումներու համար, որովհետեւ գլխաւորաբար Երուսաղէմ է ուր կը հանդիպինք մեր հասարակաց Տիրոջ՝ Յիսուս Քրիստոս որ հիմն է ու կապը քրիստոնեայ բոլոր միութեանց »:

Հայ Կաթողիկէ պատրիարքարանի բանբերն ալ յայտարարած է.— Շատ ուրախ ենք որ Սրբազան Քահանայապետը Ս. վայրերը այցելէ, առաջին անդամ ըլլալով դարերէ ի վեր: Մեր հաւատացեալներէն շատեր փափաք յայտնեցին Պապը տեսնելու, նոյնիսկ հեռուէն » :

Ֆրանսայի ռաբբունապետը կը մաղթէ որ Պապը Իսրայէլի ալ Ս. վայրերը այցելէ :

Շատ հաւանական է որ Պապը Աթենակորաս պատրիարքին հետ տեսնուի Երուսաղէմի մէջ: Անտիոքի պատրիարքին փոխանորդը յայտարարած է թէ կարելի է «մեծ բան մը ակնկալել »:

Կը յիշուի թէ Պօղոս Զ. այս ճամբորդութիւնը պիտի կատարէ անձնական հանգամանքով եւ ոչ թէ իբրեւ պետութեան մը ղեկավարը :

ԲԱՆԱՎԻՃ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

(ԱՄՓՈՓՈՒՄ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Այդ մեծ դիտակցութենից ելնելով է, որ իսկական դրողը զրիչ է վերցնում ձեռքը :

Փաստ է, որ մեր այսօրուայ գրաւոր եւ բանաւոր լեզուի մէջ կան անընդունելի, մեր լեզուի զարգացման տրամաբանական, առողջ ձգտումների դէմ դնացող, պետական լեզուի մաքրութիւնը աղճատող չատ բառեր, դարձուածքներ, ժարգոնայնութիւն, որոնց դէմ պէտք է իր ստեղծագործութեամբ պայքարի Հայոց լեզուի մաքրութեան բծախնդիր ամէն մի գրող, այս դէպքում լեզուն նը պատակեցնելով իր գրական բարձր ճաշակին: Ճուր չէ, որ Ա. Իսահակեանը բոլորին խորհուրդ էր տալիս. « Մեր գործը պիտի լինի հայ լեզուն բիւրեղացընելը »:

« Գրական լեզուի ուղին դարձուածքը չէ» վերնագրուած յօդուածում բառերի օգտագործման հարցի առթիւ ծաւալուող բանավէճին չատ ճիշդ էր մօտեցել արձակագիր Բ. Ցովսէփեանը, երբ գրում էր. «Ծիծաղելին այն է, որ մեր թարգմանական գրականութեան մէջ ոմն եւ դերմանացի, Ֆրանսացի եւ անգլիացի չինականը երբեմն խօսում է Լօռու, Աշտարակի կամ մի այլ բարբառով: Մինչդեռ, ինչպէս օտար չինականը թարգմանական գրականութեան մէջ, այնպէս էլ հայ չինականը հայրենի գրականութեան մէջ պէտք է խօսեն մաքուր գրական հայերէնով, այնպիսի մի պարզ հայերէնով, որը բարբառի պատրանք ստեղծի, բայց երբեք բարբառային չլի նի: Այսինքն այդ հերոսներին իրենց մտածողութեամբ, իրենց ներաշխարհով միայն պէտք է լինեն չինականներ եւ ոչ թէ բարբառով: Որովհետեւ բարբառները, որքան էլ ցաւենք ու ափսոսանք, դատապարտուած են մահուան: Մինչդեռ ցաւելու եւ ափսոսալու ոչ մի հարկ չը կայ, քանի որ բարբառների մահը սուրբ մահ է, հասկի մահ, որից յետոյ ծիլաւ է արդի կանաչը՝ բերքով ու կեանքով յղի»: Եւ որ՝ «մեր լեզուի յետագայ զարգացումն ընթանալու է նրա առաւել ճոխացման, բարբառային տարրերի առաւել մաքրման ուղիով »:

Բանավէճի ընթացքում նոյն տեսակէտները պաշտպանեցին նաեւ գրողներ Վ. Թեչումեանը, Ստ. Ալաջանեանը, Ա. Կոթիկեանը, մանկավարժներ Մ. Մեսրոպեանը, Ա. Մատինեանը եւ ուրիշներ :

Ստեղծագործական վէճի առարկայ դարձաւ նաեւ գեղարուեստական երկում կերպարի լեզուի անհատականացման հարցը: Ամսագրում հրապարակուած առիթով յօդուածում այդ առիթ ունած էր, որ կերպարի լեզուի անհատականացումն իր պատմական զարգացումն է ունեցել, որոշ գրողներ ստեղծագործական բարդ ճանապարհով են ընթացել, ուրիշները՝ լուսանկարչական հեշտ ուղիով, ոմանք էլ իրենց ստեղծագործութիւնների ամբողջովին խճողել են զանազան բարբառներով: Եւ ինչքան չատ են խճողել, թուացել է, թէ այնքան աւելի կ'անհատականայ հերոսը, այնքան աւելի դուներ ու կենդանի կը դառնայ: Իր յօդուածում չափազանց ճիշդ էր նկատում լեզուաբան Էդ. Ադայեանը, թէ՝ « եթէ հնարաւոր է բոլոր հերոսներին միեւնոյն բարբառով խօսեցնել եւ նրանցից իւրաքանչիւրին տիպականացնել, ապա հնարաւոր է նաեւ բոլոր հերոսներին խօսեցնել միեւնոյն գրական լեզուով՝ նրանցից իւրաքանչիւրի տիպականացումով »:

Կերպարի լեզուի անհատականացումը կամ տիպականացումը պէտք է բխի նրա ամբողջ նկարագրից, ընկերա – հոգեբանական բնաւորութիւնից եւ պէտք է արտայայտուի նրա ամբողջ լեզուական մտածողութեամբ, ոչ թէ տպաւորութեան համար օգտագործուած առանձին բառերով եւ բարբառային արտայայտութիւններով: Պէտք է տիպականացնել հերոսի խօսքի ամբողջ կառուցուածքը, լեզուական ողջ մտածողութիւնը :Դա ստեղծագործական դժուարին, բայց ճիշդ ուղին է, ճիշդ էր մանկավարժ Մ. Մեսրոպեանը, երբ «կերպարի լեզուի անհատակացման հարցի շուրջը » յօդուածում գրում էր, որ մեր գրականութեան վարպետները «նախկինում գրած իրենց բարբառային գրուածքները վերանայել են, մաքրել բարբառայնութիւնից, հանել տեղային, նեղ տահմանափակութիւնը եւ նրան տուել ընդհանուր , համազգային կերպարանք՝ ընդարձակելով բառի նշանակութիւնը, դարձնելով բոլորին մատչելի : Բարբառային բառերից օգտուել նշանակում է բարբառային բառը մշակել գրական բառերի միջավայրում, այն մաքրել դռեհկաբանութիւնից »:

Այս բոլորով հանդերձ, գրողը միշտ պէտք է նկատի ունենայ, որ գեղարուեստական լեզուի, կերպարի լեզուի անհատականացման հարցերի ճիշդ լուծումը վերջին հաշուով կախուած է գրողի ընդհանուր մշակոյթից, գրական վարպետութիւնից, լեզուական նուրբ զգացողութիւնից, ամէն մի բառը գրողի համար աշխարհ լինելը ըմբռնելուց , ինչպէս սիրում էր ասել Թումանեանը :

Ստեղծագործական բանավէճին մասնակցող համարեա բոլոր գրողները անվերապահ գտան, որ գրողները մեծ անելիքներ ունեն արդի լեզուաչինարարու թեան, մեր պետական համազգային լեզուի յետագայ զարգացման գործում : Նրանք խնդիր գրեցին՝ աւելի կազմակերպուած ձեւով առաջ տանել անսպառ հարստութիւնները թաքցրած մեր հինաւուրց լեզուի կատարելագործումը, գրաւոր եւ բանաւոր լեզուի ճոխացման ու մաքրութեան համար տարուող աշխատանքները: Այս ասպարէզում լուսաւորութեան նախարարութիւնը, մեր գրողները ունեն մեծ անելիքներ: Իւրաքանչիւր ուսուցչի առաջնահերթ պարտքն է տեղերում պայքարել բարբառայնութեան դէմ, պետական լեզուի սկզբունքների պաշտպանութեան համար :

Մենք պէտք չէ անխոթ լինենք լեզուական չինաարարութեան հարցերի նկատմամբ: Ընդհակառակն, կանխամտածուած, կազմակերպուած աշխատանքով պէտք է երեւան հանենք եւ օգտագործենք մեր պետական լեզուի հարստացման ու կատարելագործման բոլոր հնարաւորութիւնները, մեր գրաբարի, բարբառների, միջին հայերէնի, արեւմտահայ լեզուի թաքնուած բոլոր հարստութիւնները, մեր կենդանի խօսակցական լեզուի նոր արտայայտութիւնները, օտար լեզուներից անհրաժեշտ փոխառութիւններով, կեանքի նոր պայմանների թելադրանքներով հարստացնենք այն :

Կուսակցական ծրագրում նշուած է . «Ձեռնադրում եւս ապահովել ՍՍՌՄ ժողովուրդների լեզուների ազատ զարգացումը», որ «ժողովուրդների եղբայրական բարեկամութեան եւ փոխադարձ վստահութեան պայմաններում ազգային լեզուները զարդանում են իրաւահաւասարութեան եւ փոխ– հարստացման հիման վրայ »:

Ուստի, պէտք չէ ինքնահոսի ու տրեպայնութեան մատնել մեր ազգային լեզուի, մեր գրաւոր ու բանաւոր լեզուի զարգացման, հարստացման ու կատարելագործման հարցերը :

« ՍՈՎ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ »
(Նոյեմբեր)

ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԻՆԿԸՆԻ
ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գեներտիի եղերական մահուան առթիւ

—o—

Նախագահ Գենըտիի սպանութիւնը առիթ մըն է որ յետադարձ ակնարկ մը նետենք դարու մը արիւնոտ պատմութեան վրայ :

Գենըտիէն առաջ, երեք նախագահներ եւս զոհ գացած են ահաբեկիչներու ըզնդակներուն : Բայց այս ոճիրներուն մէջ ամէնէն քաղմանելին է Աբրահամ Լինքընի սպանութիւնը :

Լինքըն, որ Միացեալ Նահանգներու 16րդ նախագահն էր, երկաթէ կամքի տէր, մարդկային ազատագրութեան անխոնջ պաշտպան մը, Գենըտիի նման խժդժօրէն սպաննուած էր թատրոնի մը օթեակին մէջ, 1865 Ապրիլ 14ին :

Այժմ, այդ ոճիրէն 98 տարի ետք, կրնար դաղտնիք մը երեւան եկած է եւ յայտնի եղած է թէ ո՞վ էր Լինքընի դէմ սարքուած դաւադրութեան բուն դլխաւորը եւ կազմակերպիչը : Լինքըն մոլիդին պայքար մը մղած էր դերութիւնը ջնջելու համար, չահած էր պայքարը , բայց քինախնդիր հակառակորդներ ըստեղծած էր իր դէմ : Մանաւանդ հարաւայիններ, որոնք հակառակ էին դրութեան ջնջումին, ակռայ կը կձրտէին Լինքընի դէմ եւ դաղտնաբար ծրագիրներ կը մշակէին , այդ մեծ մարդուն հաչիւը կարգադրելու համար :

Դէպքին դիչերը, Ուշինկթընի թատրոնի առաջին օթեակին մէջ, Նախագահ Լինքընն կը դիտէր ներկայացումը, իր քով ունենալով հիւր կին մը, եւ անճնապահ հաղարապետը, Րէթպըրն: Ոճրադործն էր դերասան Ճոն Պութ, որ կատաղի հակառակորդ մըն էր Լինքընի եւ մոլեռանդ հարաւային մը: Ոճրին պատրաստութիւնները լրացուցած էր, Նախագահին օթեակին դրան վրայ փոքր ծակ մը բացած՝ ներսը կարենալ դիտելու համար, դէնքերը պատրաստած : Պատեհ վայրկեանին կը սպասէր, իր սեւ ծրագիրը դործադրելու համար :

Այն պահուն ուր խաղին ամէնէն դրաւչալի մասը կը ներկայացուէր, Ճոն Պութ սողոսկեցաւ մինչեւ Նախագահին օթեակը, դիտեց ներսը, տեսաւ թէ Լինքըն եւ քովի անձերը տարուած էին խաղէն, քաչեց ատրճանակը եւ դաչոյնը եւ կայծակի արագութեամբ ներս խոյացաւ: Զէնք մը պայթեցաւ, հաղարապետը ցատկեց տեղէն, բայց Պութ դաչոյնը մխեց անոր ալ կուրծքին, յետոյ բեմ անցնելով վաղնիլակ անհետացաւ, օգտուելով ժողովուրդին չփոթութենէն: Ցատկեց ձիին վրայ եւ խոյս տուաւ : Աբրահամ Լինքըն, որ Գենըտիի նման գլխէն վիրաւորուած էր, յաջորդ օր մեռաւ :

Դաւադիրները որոշած էին նաեւ սպաննել Լինքընի երկու դործակիցները , Հանրապետութեան Նախագահի օգնականը Ճոնսընը եւ Արտաքին նախարարը , Սիուըրտ: Նոյն գիչերն իսկ, լերան պէս մարդ մը մտած էր Սիուըրտի բնակարանը եւ կ'ուզէր խեղդել Արտաքին նախարարը, որուն զաւակը, կինը եւ սպասաւորը օդնութեան փութացին, եւ գէր – կընդկնաուն կռիւ մը եղաւ, ահարկու չարագործը ատիպուեցաւ խոյս տալ: Իսկ այն դաւադիրը, որ պիտի սպաննէր Ճոնսընը, վերջին պահուն հրաժարեցաւ իր ծրագրէն եւ վախէն ծակամուտ եղաւ:

Ահաւասիկ էր դժոխային ծրագիրը: Դաւադիրները մէկ գիչերուան մէջ պիտի սպաննէին պետական երեք հեղինակաւոր դէմքերը, եւ իշխանութիւնը ձեռք պիտի անցընէին: Սակայն միայն Լինքընը կրցան սպաննել, եւ Ճոն Պութ, որ իր հետքը կորնցուցած էր, օրեր ետք պաշարուեցաւ այն ագարակին մէջ, ուր պահուրտած էր, — մերժեց անձնատուր ըլլալ եւ ինքնասպան եղաւ : Դաւադիրներէն, որոնք չորս հոդի էին, կախաղանը հանուեցան: Մեղսակիցներուն մէկն ալ կար, բայց ոճրին մութ ծալքերը դրեթէ երեւան եկած չէին եւ կը պահէին իրենց խորհրդաւոր հանդամանքը:

Հիմա է որ կը լուսաբանուի այս քսամնեայի մահափորձը, եւ յայտնի կ'ըլլայ թէ ո՞վ սպաննել տուած էր Լինքընը,

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՒՍ ՄԷՋ

—o—

Եղեռնազատ Ատեանին առջեւ, խոժոռադէմ դատաւորներուն հանդէպ կեցած, մարդ մը՝ անչափահասի մը առեւանգութեան առթիւ կը պատասխանէ նախագահին, կը խօսի անշարժ ու անտարբեր , կրաւորական ու անդղայ գործիքի դիր – քով, անսեթեւեթ տրամաբանութեամբ :

Իր մեղմ ձայնը լսողները, իր ամփոփ կեցուածքը դիտողները ամբաստանեալը կը կարծեն գինքը. ես Հեռուէն, ճարտար յանցաւոր մը կ'ենթադրեմ իր տուած պատասխաններէն. հետաքրքրութիւնս կը չարժի :

— Աղջիկը չափահաս էր ու իր կամքովը եկաւ, կ'ըսէր մարդը Նախագահին :

— Տեսնեմ սա առեւանգիչին դէմքը, կ'ըսէի մտքովս :

Վայրկեան մը մարդը ընդհանուր դատախազին ընդմիջումէն զայրացաւ, թէ – ւերը դոր մինչեւ այն տեղն թոյլ կերպով քովերէն թողած էր, երկու թիերու պէս վեր բարձրացուց իր բողոքը չեչտելու համար, եւ իր այդ բացուած ու սպառնացող մատներէն անմիջապէս Սալով – միթը ճանչցայ :

Սալովմիթ առեւանգիչ. ի՞նչ պիտի ըսէր արդեօք Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը: Բարեբախտաբար իմ ապշութիւնս երկար չտեւեց :

Սալովմիթ ձեռքերը վեր առած էր ու կ'երեսցնէր աղատ, համարձակ, ուղածին պէս, իր ճառին բոլոր պահանջումներուն համեմատ. այս անդամ իր ահագին թաթը մօտեցնելով քովիկը նստած դեղանի ու մօտս կինկան մը զոր ոչ ոք տեսած էր մինչեւ այն տեն, ցոյց տալով զայն դատաւորներուն, սեւ մանթլէի մը ու կարմիր զարդերով չակուած fաթոթ դլխարկի մը տակ, յուզուած ու կարմրած, դրեթէ պարծենալով այսքան բազմութեան ի տես ելլելուն, փաստաբանն այս հանդոյցը կը լուծէր մէկ բառով.

— Ահաւասիկ Բերուզ հանըմին անմեղութիւնը հաստատուեցի :

Լօ՛ֆ ...

×

Գարբիէլ Ներչապուհ միջին եղբը կը ներկայացնէր ազգին երեք չափազանցութեան մէջ :

Թուաբանութիւնը՝ վախ ու թափանցիկ Միւսիւ Բաքալով մարմնացած, հետզհետէ կը ստուարանար, վայելուչ ձեւ մը կ'առնէր Ներչապուհի մօտեցած առեն, բոլորովին դունատ ու կլոր բան մը դառնալով Սիմոն Միքայէլեանի քով ուր կը վերջանար :

Բառքալ իր նիհար մարդու զուարճախօսութիւններն ունէր, Սիմոն Միքայէլեան ծանրաչարժ ու պերուկ լրջութիւն մը եւ Ներչապուհ չէզոք երկիր մը կ'ըլլար երկու հակառակորդներուն մէջտեղ , նրբամիտ ու պատկառելի դասախօս մը ըլլալով :

Թուխ ու դեղեցիկ դէմքէն, ձախ յօնքին վրայ ցցուած ուռ մը աչքի կը զարնէր , աչակերտներուն դիտողութիւնը կը հրաւիրէր, առանց նուազեցնելու իր ազդած համակրելի տպաւորութիւնը. ընդհակառակն ուսուցիչն յատուկ զրոյմը կուտար այս ցից ու կլոր մօակոյտը, որ դասախօսին ճակտէն կը մեկնէր իրրեւ անոր խելքին մէկ մասն անհամբեր դուրս նետուելու, դիմացինին հասնելու եւ հաղորդուելու համար :

Ճօնքին այս առատութեան տակ աչքը կը թաղուէր , կը խորասուզուէր, բայց ցոյց տալով այդ մութին իր զօրեղ չառուիղները :

Ես իր պեխերը կը սիրէի ու իր պապա ձեւերը. պեխերը թաւ, լայն, ոլորուն , զօրապետի մը վայելուչ, որ իր դէմքին դասախօսներու սովորական կեղծաւոր դէմքէն բոլորովին տարբեր, համարձակ երեւոյթ մը կ'ընծայէին :

Թուաբանական անվերջանալի խնդրով մէջէն որով կ'ողղէր գէպ, դեռ կը դիտեմ իր հեզ ու համբերող դէմքը, մարմիտրի դէպի ուր կը ձգտէր իր ամբողջ էութիւնը, ինչպէս ծաղիկ մը դէպի արեւը :

Ես ալ կը ձգտէի դէպի Ներչապուհ, որ ինծի համար ամենէն մեծ մարդն էր աշխարհի վրայ, ամենէն իմաստունը, ամենէն զօրաւորը, ամենէն ազնիւը, ամենէն ամէնը :

*Ներչապուհ ինծի համար ամէն բան էր, ինչ որ ես չէի, ինչ որ ես կ'ուզէի ըլլալ, ինչ որ ես կ'երազէի ըլլալ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

— ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ —

ՊՈՐՏՕ, (Յառաջ).— Մեկուսացած մեր դաղութն ալ տօնեց Դաշնակցութեան Օրը, Նոյեմբեր 24՝ Կիրակի, Առլաք-Սոլֆերինոյի սրահը, ուր ներկայ էր կոկիկ եւ հաւատաւոր բազմութիւն մը :

Բեմը զարդարուած էր զոյգ եռագոյններով, Դաշնակցութեան զինանշանով եւ անմահ երրորդութեան նկարներով :

Օրուան նախագահը ընկեր Ա. Քէնտէրեան ըսաւ.— Հ. Յ. Դ. 73րդ տարեդարձի տօնակատարութեան բացումը պիտի կատարեն Նոր Սերնդականները : Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « Ն. Աղբալեան » երգչախումբը թնթացուց «Մշակ բանուոր»ը, զոր ներկաները ունկնդրեցին յոտնկայս :

Ընկեր նախագահը շարունակելով իր խօսքը .— Այսօր հաւաքուած ենք տօնելու 73րդ տարեդարձը այն մեծ կուսակցութեան որ ծնունդ առաւ հայ ժողովուրդի ծոցէն, ու զաղափարական դետնի վրայ անշեղ գործեց հայ իրականութեան մէջ, մարմնացնելով ինքնապաշտպանութեան եւ ըմբոստացումի ոգին : Առանց կուսակցական խորութեան յարգանք մեր բոլոր նահատակներուն, որոնք հայ ժողովուրդի զոհասեղանին իրենց կեանքը ի սպաս դրին :

Նոր Սերնդականները գեղարուեստական ճոխ բաժինով մը մասնակցեցան .— Օրիորդներ Շ. Քէնտէրեան եւ Արաքսի Հալաճեան (մեներգ), Աստղիկ Հալաճեան, Ալիս Թաշճեան (արտասանութիւն), ընկեր Պետրոս Քէնտէրեան (մեներգ) : Երգչախումբը՝ «Ալաղեաղ» , ղեկավարութեամբ Օր. Շաքէ Քէնտէրեանի :

Խնամուած ճառ մը խօսեցաւ օրուան բանախօսը ընկեր Առլէն Փափազեան (Փարիզէն).— Այս օրուան հանդիսաւոր առիթով մեր ողջոյնի խօսքը կ'ուղղենք Արարատեան դաշտի վրայ 43 տարիներ ամէն դժուարութեան յաղթող , Լուսաւորչի կանթեղը վառ պահող մեր քոյրերուն եւ եղբայրներուն :

Օրինակներ տուաւ Հայոց պատմութենէն, կարեւոր շրջաններու եւ դէպքերու իրադարձութիւնները, որոնք բնորոշող ազդակներ եղան մեր գոյավիճակին : Բացատրեց Հ. Յ. Դ. զաղափարաբանութիւնը եւ գործունէութիւնը, շեշտեց թէ սերունդներ դրօշակիրն եղան հայ ժողովուրդի տենջերուն եւ իղձերուն, հարբստացնելով մեր նորագոյն պատմութիւնը հերոսական փայլուն դրուագներով : Փառաւոր թուական մը արձանագրուեցաւ Հայոց պատմութեան էջերուն մէջ : 43 տարի է որ հայկական բազուկը, հանճարեղ միտքը , ստեղծագործ ոգին հրաշքներ կը գործեն, նախանձը արթնցնելով մեր դրացիներուն ...

« Որպէս նուիրեալ առաքեալ՝ Դաշնակցութիւնը, կ'աւելցնէ, քանի Հայկական Դատը վերջ գտած չէ, ան կեցած է պատնէշին վրայ մինչեւ վերջնական լուծումը մեր Դատին, հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքներուն եւ հայրենիքի ազատութեան համար » :

Նախագահին փակման խօսքէն ետք Նոր Սերնդականները հնչեցուցին «Զէյթունցիներ»ը եւ ներկաները շատ տպաւորուած հեռացան սրահէն :

ՁԱԼԿԱՐԱՑԻ

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յառաջ).— Նոյեմբեր 24ին՝ կէսօրէ ետք, խանդավառ եւ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տօնուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը : Առաջին անգամ չէ, որ Հայեր կը փութան լսելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան խօսքն ու պատգամը : Ներկայ հասարակութեան մէջ գլխաւորաբար աչքի կը զարնէր երիտասարդութիւնը, որ եկած էր երկիւղածութեամբ խոնարհելու եւ հաղորդուելու մտքի եւ բազուկի մեր անմահ հերոսներու յիշատակին առջեւ, որոնք իրենց կեանքը զոհեցին յանուն հայրենիքի եւ հայ ժողովուրդի ազատութեան համար :

Տօնակատարութեան կազմակերպիչն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան « Եօթնեղբայրեան» կոմիտէն, մասնակցութեամբ Ֆր. Կապ. Խաչին եւ Նոր Սերունդի « Վարուժան » խումբին :

Բեմը պատշաճօրէն զարդարուած էր հերոսներու եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիր երրորդութեան մեծադիր նկարներով, զոյգ եռագոյններու հովանիին տակ :

Օրուան նախագահ ընկեր Վ. Խաչատուրեանի հրաւէրով, Նոր Սերունդի երգչախումբը՝ ընկ. Երուանդ Մարաշլեանի ղեկավարութեամբ հանդէսին բացումը կատարեց « Մշակ բանուոր » եւ « Յառաջ նահատակ »ով : Ապա ընկ. նախագահը արտասանեց իր բացման խօսքը :

— Ուխտի օր է այսօր, մեր սիրելի հայրենիքէն շատ հեռու կը տօնենք հայ ժողովուրդի հարազատ զաւակ՝ Դաշնակցութեան 73 ամեակը : Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ Քրիստափորէն մինչեւ իր յետին զինուորին երբեք չխնայեց, որպէսզի Հայոց տառապած եւ չարչարուած ժողովուրդը իր արդար պահանջներուն եւ սեփական հայրենիքին տէր ըլլայ : Հրայրներ, Գէորգ Զավուշներ եւ Մուրատներ շատ լաւ գիտէին, որ իրենք պիտի չտեսնեն իրենց ժողովուրդին եւ Հայրենիքին ազատագրումը, սակայն շատ լաւ գիտէին որ իրենց յաջորդող սերունդը պիտի տեսնայ 1918 Մայիս 28ը :

Խնդրեց ներկաներէն յոտնկայս յարգել յիշատակը այն բոլոր յայտնի եւ անյայտ հերոսներուն որոնք ինկան ազատութեան ճանապարհին :

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ կատարեցին Անտոնեան՝ Վ. Թաթուլի « Հայ դրօշին» , Հ. Մարաշլեան՝ Ա. Տատուրեանի « Հին կարօտ», Մ. Օնպաշեան՝ Մ. Պէշիկթաշլեանի «Մահ քաջորդւոյն», Խ. Անտոնեան՝ հայրենաշունչ կլտորով մը, Ս. Մարաշլեան՝ «Արաքս» եւ Մ. Զէրքէզեան՝ «Հայրենիք» :

Ներկաներուն ցուցադրուեցաւ օրուան խորհուրդը պատկերացնող կենդանի պատկեր մը ,Ֆետայիներու կեանքէն ,շատ յուզիչ էր տեսարանը, որու ծափահարուող դերակատարներն էին Ե. եւ Ս. Մարաշլեան, Խ. Անտոնեան եւ Օր. Ս. Մոմճեան :

Հանդէսին ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժինը պատրաստած էր ընկերուհի Մ. Միքայէլեան :

Ներշնչուած այդ ջերմիկ մթնոլորտէն, Օր. Ս. Մոմճեան, իր զիլ եւ քաղցր ձայնով մեներգեց «Պըճինկօ»ն, բուռն ծափերու արժանանալով :

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս ընկեր Յակոբ Արթինեան (Մարսէյլէն) : Ոգեւորիչ ճառով մը Հ. Յ. Դաշնակցութեան 73ամեակը պանծացնելէ ետք, ըսաւ. — Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ինչպէս անցեալին, նոյնպէս եւ այսօր կը մնայ դրօշակիրը համահայկական իտէալներուն , ան պիտի շարունակէ իր ազդանուէր գործունէութիւնը, անսակարկ պիտի հետապնդէ Հայ Դատին լուծումը, միշտ հաւատարիմ մնալով հայ ժողովուրդին սրբազան աւանդութիւններուն, տենչերուն եւ իր հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան : Շարունակելով իր անկեղծ եւ խանդավառ բանախօսութիւնը , ըսաւ.— Ազդ չէինք, սակայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ազդ կազմեց մեղի 1918 Մայիս 28ով, ունեցանք ազատ եւ անկախ հայրենիք եւ ճանչցուեցանք բոլոր ազգերու կողմէ, մեր պաշտելի եռագոյնը ծածանեցաւ բոլոր ազգերու դրօշակներու կողքին :

Դադարէ մը ետք, մոգական լապտերով ցուցադրուեցան մեր անմահ դէմքերուն եւ հերոսներուն պատկերները, կենսագրական եւ պատմական ծանօթութիւններով :

Օրուան խօսնակն էր ընկեր Ե. Մարաշլեան :

Վ. Խ.

ՓՈՔՐ ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՄԵԾ ՄԱՐԴՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ

Աշխարհահռչակ գրագէտ, թատերագիր եւ երգիծաբան Ճորճ Պերնար Շօ, 1925ին երբ իմացաւ թէ Նոպէլեան գրական մրցանակը իրեն տրուած էր, ըսաւ.

— Կ'ենթադրեմ, թէ այս մրցանակին ինծի տրուիլը՝ երախտագիտութեան արտայայտութիւն մըն է, այս ամբողջ ժամանակամիջոցին բան մը չգրելուս համար :

Եւ մերժեց առնել մրցանակին ընկերացող դրամական գումարը, ըսելով .

— Այս դրամը ազատարար գօտի մըն է, զոր կը նետեն ցամաք հասած մարդու մը :

×

Մեծանուն անգլիացի գրագէտ Օսքար Ուայլտ օր մը ըսաւ իր Ֆրանսացի մէկ բարեկամին .

— Սիրելի՛ս հանրապետութիւն կը նշանակէ ժողովուրդին կողմէ ժողովուրդը ճնշել, յանուն նոյն ժողովուրդին :

×

Օր մը, Մեծն Աղեքսանդրին հարցուցին թէ իր կարծիքով, ո՞վ էր լաւագոյն թագաւորը :

— Ան՝ որ նուէրներով բարեկամները կը պահէ եւ բարեգործութեամբ թշնամիները բարեկամ կ'ընէ, պատասխանեց Աղեքսանդր :

×

Ապրահամ Լինքըն, 1858ին երեսփոխանական թեկնածու ներկայացաւ : Իր հակառակորդներէն Տուկլաս փորձեց օգտագործել այն իրողութիւնը, որ Լինքըն ատենօք նպարավաճառ էր եւ ուխկի կը ծախէր :

Լինքըն պատասխանեց .

— Ինչ որ կը յայտարարէ Պ. Տուկլաս՝ կատարելապէս ճշմարիտ է : Բայց, այն ժամանակ Պ. Տուկլաս իմ լաւագոյն յաճախորդներէս էր : Կրնամ նոյնիսկ աւելցընել, թէ այն օրէն ասդին, մինչ ես լքեցի հաշուեսեղանին ետին դրուած տեղըս, Տուկլաս միշտ մնաց հաշուեսեղանին առջեւ :

որոշած ըլլալով նաեւ փճացնել անոր երկու գործակիցները : 1961ին Ֆիլատելֆիոյ մէկ դրավաճառատան մը հին գիրքերուն մէջ, գտնուեցաւ ծածկագիր յուշագրութիւն մը, գրուած 1868ին : Ծածկագիրը լուծողները եւ մեկնաբանողները կը հաստատեն թէ ոճիրը կազմակերպուած էր Լինքընի կառավարութեան Պատերազմական Նախարար Էտվին ըՍթենթընի կողմէ : Ծածկագիրը գրուած էր Սթենթընի զինուորական դիւանապետ զօրավար Պէյքըրի կողմէ, որ յետոյ մեռաւ խորհրդաւոր պարագաներու տակ : Ծածկագրին մէջ յիշուած «Յուդան » Սթենթընն է, « Բրուտոսը »՝ նոյնինքն ճոն Պութ : Սթենթընն, որ մահու չափ կ'ատէր Լինքընը, նոյնքան ալ կեղծաւոր էր, եւ հոգեվարքի պահուն անոր սնարին մօտ կը գտնուէր : Իր նպատակն էր իշխանութեան գլուխն անցնիլ ,եթէ երբեք ոճրագործները կարենային սպաննել երեք զօրաւոր դէմքերը : Պութի գրպանէն ելած նօթատետրն ալ միամտաբար յանձնած էին Սթենթընի, որ փճացուցած էր զայն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ի.

Կարողութեանս ներածին չափ ծախք կ'ընեմ անոր համար, պարտք չունիմ եւ վերջապէս բնաւ գտնուած չեմ ոեւէ դիրքի մէջ, որ իրաւունք տայ հօր մը իր զաւկին ըսելու, ինչ որ հիմա դուք ըսիք ինծի :

— Հայր մը միշտ իրաւունք ունի իր զաւակը հեռացնելու այն ճամբէն ուր կը տեսնէ որ մտած է : Տակաւին դէշ բան մը չէք ըրած, բայց պիտի ընէք :

— Հայր իմ :

— Պարոն, ես կեանքը ձեզմէ աղէկ կը ճանչնամ : Կատարելապէս մաքուր զգացումները կատարելապէս մաքուր կիներու քով միայն կը գտնուին : Մանօն կըրնայ Տէ Կրիէօ մը շինել : Ժամանակն ու բարքերը փոխուած են : Ձեր սիրուհիէն պէտք է բաժնուիք :

— Կը ցաւիմ որ անհնազանդ կը գըտնուիմ ձեզի , հայր իմ, բայց ձեր ըսածը անկարելի է :

— Պիտի բռնադատեմ ձեզի որ բաժնուիք ձեր սիրուհիէն :

— Դժբախտաբար , հայր իմ, այսօր Սէնթ Մարկրիթ կղզիներ չկան, ուր զըրկեն պոռնիկները եւ եթէ ըլլային իսկ, ու դուք յաջողէիք Օր. Կօթիէն հոն զրկելու, ես ալ անոր ետեւէն պիտի երթայի : Ի՞նչ ընեմ, թերեւս անիրաւ եմ, բայց այդ կնոջ սիրողը մնալու պայմանաւ միայն կրնամ երջանիկ ըլլալ :

— Տեսնենք, Արման, աչքերնիդ բացէք ու ճանչցէք հայրերնիդ, որ միշտ սիրած է ձեզ եւ ձեր երջանիկ ըլլալը միայն կ'ուզէ : Ձեզի համար պատուաբե՞ր բան է իր իբր ամուսին կենակցիլ այնպիսի աղջական մը հետ, զոր ամէն ոք վայելած է :

— Որի՞ն հոգը, հայր իմ, քանի որ այսուհետեւ ոչ ոք պիտի վայելէ զայն, որի՞ն հոգը, քանի որ այդ աղջիկը կը սիրէ զիս եւ ինծի համար իր եւ իրեն համար իմ ունեցած սիրովը կը վերածնի : Վերջապէս որի՞ն հոգը, քանի որ դարձի եկած է :

— Էհ, պարոն, կը կարծէ՞ք թէ պատուաւոր մարդու մը պաշտօնը եղած ըլլայ պոռնիկները դարձի բերել : Կը կարծէ՞ք թէ Աստուած այս արտառոց նպատակը տուած է մեր կեանքին եւ թէ սիրտը ասկէ ուրիշ խանդավառութիւն մը պէտք չէ ունենայ : Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս հրաշալի բժշկութեան հետեւանքը եւ ձեր այսօրուան ըսածներուն վրայ ի՞նչ պիտի խորհիք երբ քառասուն տարեկան ըլլաք : Պիտի խնդաք ձեր սիրոյն վրայ եթէ տակաւին ներելի ըլլայ խնդալ ձեզ , եթէ այդ սէրը ձեր անցեալին մէջ շատ խորունկ հետքեր ձգած չըլլայ : Դուք այս ժամուն ի՞նչ պիտի ըլլայիք եթէ ձեր հայրն ալ այդ զաղափարները ունեցած եւ իր կեանքը սիրոյ այդ բոլոր ներշընչումներուն տուած ըլլար, փոխանակ զայն անխախտ կերպով հաստատած ըլլալու պատուոյ եւ ուղղամտութեան վրայ : Մտածեցէք, Արման, ու այլեւս այդպիսի խենթ խօսքեր մի ընէք : Այդ կնոջմէն պիտի բաժնուիք, ձեր հայրը կը պաղատի ձեզի :

Պատասխան չտուի :

— Արման շարունակեց հայրս, յանուն ձեր սուրբ մօրը, հաւատացէք ինծի , հրաժարեցէք այդ կեանքէն, զոր ձեր կարծածէն աւելի շուտ պիտի մոռնաք եւ որուն կապուած էք անկարելի վարդապետութիւնով մը, 24 տարու էք : Ապագային վրայ խորհեցէք : Չէք կրնար միշտ սիրել այդ կինը, որ նոյնպէս միշտ պիտի չսիրէ ձեզ : Երկուքդ ալ կը չափազանցէք ձեր սէրը : Ամէն ասպարէզ կը փակէք ձեր առջեւ :

Եթէ քայլ մը եւս առնէք, այլեւս պիտի չկրնաք դուրս ելլել ձեր գտնուած ճամբէն եւ ձեր բովանդակ կեանքին մէջ ձեր երիտասարդութեան խղճահարութիւնը պիտի ունենաք : Մեկնեցէք , եկէք մէկ կամ երկու ամիս ձեր քրոջը քով անցուցէք : Հանդիստը եւ ընտանիքի երկիւղած սէրը շուտով պիտի բժշկեն ձեզ այդ տենդէն, վասնզի այդ սէրը տենդ է, ուրիշ բան չէ : Այդ միջոցին ձեր սիրուհին պիտի մխիթարուի, ուրիշ սիրող մը պիտի բռնէ ու երբ տեսնէք թէ որո՞ւ համար քիչ մնաց որ դէշ մարդ ըլլայիք ձեր հօրը հետ եւ անոր սէրը կորսնցնէիք, պիտի ըսէք ինծի թէ աղէկ որ եկեր ու ձեզ տարեր եմ եւ ասոր համար պիտի օրհնէք զիս : Օն, պիտի մեկնիս, այնպէս չէ՞, Արման :

Կը զգայի թէ հայրս իրաւունք ունէր բոլոր կիներուն համար, բայց համոզուած էի որ Մարկրիթի համար իրաւունք չունէր : Սակայն շեշտը, որով այս վերջին խօսքերն ըսած էր ինծի, այնչափ անուշ, այնչափ պաղատալից էր որ չէի համարձակեր պատասխան տալ :

— Էհ, ի՞նչ կ'ըսես, հարցուց յուզեալ ձայնով մը :

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌՋԱ»Ը

Այրի Տիկին Վ. Եաղճեան եւ զաւակ-ները, Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ Զաքըճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պերճ Զաքըճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Բարունակեան եւ Աղնաւորեան ընտանիքները (Ամերիկա), Թէրզեան ընտանիքները (Պոլիս) խոր ցաւով կը ծանուցանեն յանկարծական մահը իրենց եղմօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ԶԱՔԸՃԵԱՆ

որ տեղի ունեցած է Սէն – Ռաֆայէլ (Վար) Դեկտեմբեր 1ին, 76 տարեկանին:

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուած է ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ եւ մարմինը ամփոփուած է Սէն – Ռաֆայէլի գերեզմանատունը :

՝ ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զարուհի Տէր – Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Տորք Տէր – Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Տէր – Յակոբեան եւ իրենց զաւակները՝ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ պիտի մատուցուի

ՏԷՐ ԱՐՍԷՆ ԹԷՐՁԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ :

Պիտի պատարագէ Տէսինի հոգեւոր հովիւ Արժ. Տէր Վարագ Քհնյ. Աւագեան

Սիրով կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կապ. Խաչի Վիէնի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 7, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 2, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Պիտի նուագէ Վալանսի նուագախումբը՝ ԺԱՔ ՔՈԺԱ :

Ճոխ պիւֆէ :

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՏՈՄԱՐԱԿԱԼ

Փորձառու տոմարակալ մը (քոնթապլը), տրամադրելի ժամանակ ունի շաբաթը երկու օր: Նպաստաւոր պայմաններ :

ԳՐԵԼ «Յառաջ»ի, որ կը փոխանցէ :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Միջին տարիքի փորձառու կին մը, կը փափաքի Փարիզի մէջ՝ հայ ընտանիքի մը քով տնական մնայուն գործ գտնել:

Գրել.—

Mme A. Yahoubian
8, Ave. d'Eylau, Paris - 16e

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր նամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, Խրիմեան դպրոցը: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան»ի հիմնադրութեան 37րդ տարեդարձին առթիւ:

Այս Շաբաթ իրիկուն՝ ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր, Պ. Փիլիպպոսի սրճարանը : Ճաշադին՝ 10 Ֆրանք :

Մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ.վար չութիւնը միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերը Դեկտեմբեր 9ին, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, 17 Բիւ Պլէօ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՄԱՐՍԷՅԼ

Տիկնանց յանձնախումբին եւ Երիտասարդաց Միութեան պարահանդէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14ԻՆ
Hôtel Splendid
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
ANDRÉ GÉRARD

Նոյն գիշերը ոչ հանգանակութիւն, ոչ թոմպոլա :

HAUTES... GAP ...ALPES

HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՁԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

Ski — Natation — Patinage

Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
Téléphone : 086
— 1, Avenue des Alpes —

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջ-մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն :

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. Վ. ՀԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին.—

Հայկական պարեր եւ կենդանի պատկեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ : Երգ Օր. Արզումանեան, դաշնակ՝ Ր. Արզումանեան, արտասանութիւն՝ Օր. Շ. Փանոսեան :

Կէս գիշերէն ետք, եւրոպական պարեր՝ ԼԷՕ ԹԵՐՐԻՍ նուագախումբ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Դեկտեմբեր 7ին, երեկոյեան ժամը 22էն լոյս:

Կը մասնակցի՝ Հարաւային Ֆրանսայի լաւագոյն նուագախումբը՝

Claude BESSET et ses célèbres Fantaisistes
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

Մանրամասնութիւնները առանձին :

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

3. AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro: CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԽԱՂԵՐ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS BAR BUFFET

TRICOTS TERZIAN
la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne
★
3, Rue Poissonnière PARIS-2 Tél. : CEN. 93-75
Haratch

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
8
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
8 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

ՍՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9879 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 39e ANNÉE — N° 9879

ՊՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՊԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Պօղոս Զ. Պապի Երուսաղէմ այցելութեան լուրը օրուան հրատապ հարցն է: Միջազգային մամուլը երկար սիւնակներ կը յատկացնէ պատմական այս դէպքին եւ զանազան մեկնութիւններ կուտայ: Զուտ կրօնական հանդամա՞նք կը ներկայացնէ այս այցելութիւնը թէ միաժամանակ քաղաքական նպատակներ կը հետապնդէ:

Վատիկանի բանբերը զուտ կրօնական նոյթ կը վերագրէ դէպի քրիստոնէութեան սրբավայրերը կատարուելիք այս ուխտագնացութեան: Մանաւանդ որ ա-նիկա տեղի կ՚ունենայ Վատիկանի Բ. Տիեզերական ժողովի երկրորդ նստաշրջանի փակման վաղորդայնին:

Վատիկանի տարեգրութեանց մէջ կարեւոր դարձակէտ մը կազմեց Պիոս ԺԲ. Պապի յաջորդին՝ Յովհաննէս ԻԳ.ի ընդգրկած քաղաքականութիւնը: Շեղում մը կատարուեցաւ աւանդական սովորութիւններէն:

Նորընտիր Պապը առաջին օրէն իսկ վերջ տուաւ փղոսկրեայ աշտարակի մը մէջ փակուելու դրութեան եւ մօտեցաւ ժողովուրդին, շփման մէջ մտաւ խոնարհ դասակարգերուն հետ եւ իբրեւ իսկական տարի հայր մը յարգանք ու համակրանք ստեղծեց իր անձին շուրջ:

Պօղոս Զ. Պապը այժմ կը շարունակէ իր նախորդին քաղաքականութիւնը: Ու այլ մը աւելի առաջ երթալով որոշած է Վատիկանի նեղ շրջափակէն դուրս ելլելով այցելել Սուրբ Վայրերը, ուր ծնած, ապրած, քարոզած, չարչարուած, խաչուած, թաղուած եւ յարութիւն առած է քրիստոնէութեան հիմնադիրը:

Համայն աշխարհի հաւատացեալ քրիստոնեաներուն համար գերագոյն ի-տէալ մըն է ուխտի երթալ Երուսաղէմ, այցելել Ս. Յարութեան տաճարը, որու գմբէթներուն տակ ամփոփուած են չարչարանաց վայրերը, Գողգոթան եւ Սուրբ Գերեզմանը:

Հայ քրիստոնեան անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր սրբազան պարտականութիւն համարած է դէպի Երուսաղէմ ուխտագնացութիւնը, նիւթական մեծ զոհողութիւններու գնով: Հայ ուխտաւորը ջերմեռանդութեամբ կը դառնար «մահտեսի», իր թեւերուն վրայ դրոշմել տալով այդ տիտղոսին համապատասխան նշանները: Վերադարձին իր քաղաքացիները բարի գալուստի համար քանի մը քիլոմեթր ճամբայ կը կտրէին՝ ողջունելու համար երջանիկ ուխտաւորները:

Պօղոս Զ. Պապի այցելութեան առթիւ կը յիշուի, որ ցարդ մէկ անգամ միայն Հռոմի Պապը հեռացած է Վատիկանի շրջափակէն, ակամայ, ստիպման տակ, անձամբ կատարելու համար Նափոլէոն Ա. կայսեր թագադրութիւնը:

Այս առթիւ կ՚ուզէինք զուգակշիռ մը կատարել, պահելով բոլոր համեմատութիւնները:

Մինչեւ 1963 Հոկտեմբեր միայն մէկ անգամ է, որ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս մը Էջմիածինէն հեռանալով գացած էր Երուսաղէմ: Նպատակը կրօնական ուխտագնացութենէ մը աւելի քաղաքական էր:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Սիմէոն Բ.ի եւ Էջմիածնի դահակալ Փիլիպպոս Կաթողիկոսի օրով երկու Աթոռներու միջեւ յարաբերութիւնները վերջին նայր լարուած էին:

Սիմէոն Բ.ի վախճանումէն վերջ Փիլիպպոս Կաթողիկոս 1652ին շքախումբով մը գնաց Հալէպ, ուր հանդիպեցաւ Կիլիկիոյ նուրբտիր կաթողիկոս Ներսէսի եւ երկու հայրապետները միասին Զատկին գացին Երուսաղէմ, ուր հաշտութիւն կնքեցին «խաղաղութեան քաղաք»ին մէջ:

Վազգէն Ա. եղաւ երկրորդ կաթողիկոսը, որ հետեւելով երեք հարիւր տարի առաջուան իր նախորդին՝ Փիլիպպոսի, գնաց Երուսաղէմ, հաշտութիւն կընքելու համար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դահակալ Խորէն Ա.ի հետ:

Պօղոս Զ. երկրորդ Պապն է, որ դուրս կ՚ելլէ Վատիկանէն՝ ուխտի երթալով դէպի Երուսաղէմ, քրիստոնէութեան օրրանը:

Ինչ ալ ըլլան այս այցելութեան տուն տուող նպատակները, — զուտ կրօնակա՞ն թէ նաեւ քաղաքական — ստոյգ է մէկ բան, որ կարեւոր յեղաշրջում մը առաջ եկած է Վատիկանի քաղաքականութեան մէջ:

Ներկայ պայմաններուն մէջ եթէ անկարելի է եկեղեցիներու միութիւնը, ինչպէս փափաքն է տիեզերական ժողովին, հաւանական կը նկատուի մերձեցում մը զանազան դաւանանքներու միջեւ:

Պոլսոյ տիեզերական պատրիարք Աթենակորաս իբրեւ պետ օրթոտոքս եկեղեցւոյ, ցարդ չուզեց մասնակցիլ տիեզերական ժողովին:

Մաղթե՛նք որ Վատիկանի քաղաքականութեան փոփոխութիւնը բարեբաստիկ ըլլայ մարդոց բարօրութեան, աշխարհի խաղաղութեան, անազատ ազգերու ազատութեան եւ արդարութեան յաղթանակին համար:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փրաւտա»ն փափաք կը յայտնէ որ հրապարակային վէճերը դադրին համայնավար աշխարհին մէջ: «Զինադուլի» այս նոր առաջարկը հրաւէր մընէ գլխաւորաբար չին համայնավար կեդրոնական կոմիտէին ուղղուած:

ՓԵՔԻՆԷՆ կը հաղորդեն թէ անձնական բնոյթ ունեցող դռնփակ կոչունքի մը որ տեղի կ՚ունենար Մոսկուայի մէջ 1960 Փետրուարին, Խրուշչեւ բառացի կերպով յայտարարած է «Մաօ Յէ Թունկ տարիքոտ մարդ մըն է, անշուշտ, բայց առանց իմաստութեան: Ինծի կը յիշեցնէ հինցած կօշիկ մը որ միայն մէկ կողմ կրնաս նետել, ցաւելով»:

ՏԻԿԻՆ ՔԵՆԸՏԻ վերջնական կերպով հեռացաւ Սպիտակ տունէն, իր ամուսնոյն եղերական մահէն ճիշդ 15 օր յետոյ: Առժամեայ կերպով կը բնակի Հառիմըններու տունը, զոր Արտաքին փոխնախարարը իր եւ զաւակներուն տրամադրութեան տակ դրած է:

ՔՐԻՍԹԸՆ ՔԻԼԸՐ, որուն անունը մեծ աղմուկ հանեց Անգլիոյ քաղաքական շրջանակներու մէջ եւ պատճառ դարձաւ պատերազմական նախարար՝ Փրոֆումոյի հրաժարումին, ինը ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ Սուրիոյ մէջ երեք մահապատիժներ ցկեանս բանտարկութեան վերածուած են: Այս երեք մահապարտներն էին՝ Ալվան, Մաարի եւ Նապհան որոնք ղեկավար դեր խաղացած էին Յուլիս 18ի ձախողած հարուածին մէջ:

ՊԻԶԵՐԹԱՅԻ մէջ Պուրկիպա եւ Հասան Բ.ի մօտոյ հանդիպում մը պիտի ունենան:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Զինաստանի վարչապետը՝ Շու Էն Լայ Ալժերիա պիտի երթայ պատասխանելով Պեն Պելլայի հրաւէրին:

ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍ Պատրիարքը քարոզի մը ընթացքին փափաք յայտնեց թէ Երուսաղէմի մէջ, Պապը հանդիպում մը ունենայ արեւմուտքի եւ արեւելքի եկեղեցիներու բոլոր պետերուն հետ: Վատիկանէն կը ճշդեն թէ Պապը Երուսաղէմ պիտի երթայ Յունուար չորսէն վեց:

ՍՊԻՏԱԿ ԹՈՒՂԹ

Ներքին անսովոր պահու մը նշմարեցի քեզ, հոն՝ մեծ պողոտաներուն ամէնէն դեղեցիկին մէջ, Պօտլէրի տխուր ակնարկին դիմաց: Վերցուցի դետնէն եւ երբ յարդարեցի ճմռթկուած մասերդ՝ տըխրութիւնս պատասխանատու մը փնտռեց նորէն եւ պաշտօնի կանչեց հարցաքննիչ խղճմտանքս:

Ո՞վ նետեց քեզ հոս, սպիտակ թուղթով հարուստ այս աշխարհին մէջ ինչո՞ւ սիրտս կապուեցաւ քեզի եւ ոչ թուղթի ուրիշ կտորի մը. եւ արդեօք ո՞ր կապը ստեղծեց քու լքումիդ եւ իմ առանձնութեանս միջեւ գտնուած այս դառն եղբայրութիւնը, ո՞ր յուսահատութիւնը պարտադրեց, որ աչքերս վրադ բացուին, եւ ոտնակոխուած հեռաւոր ու մօտաւոր կարելիութիւններուն ցաւագին անդրադարձը ինչու անպայման քու ճմռթկուած մարմնիդ առջեւ կը սաստկանայ մէջս:

Գուցէ այն սուտ մարդուն ստութեան դէմ պոռալու տրամադրութիւնս տեսանելի դարձուց քեզ, այն քայքայուող ուժը արագացնող անփութութեան դէմ հայհոյելու հրամայականն է, որ քու առջեւդ զգայուն դարձուցած է զիս, բան մը մէկ անկիւնը դնելու եւ ուրիշ բան մը անկիւնէն դուրս բերելու անհանգստութիւնն է թերեւս պատճառը, որ կորուստիդ դէմ սիրտս կը վերսկսի իր հին զառանցանքը:

Կարծես իմ ցեղէս, իմ արիւնէս, էութենէս փրթած, բռնօրէն փրցուած մաս մը ըլլայիր դուն, բռնօրէն փրցուած եւ ցեխին, ջուրերու երախին ու կրակին նետուած էակները կարծես քեզմէ զատ ուրիշ յուշարար չունին, դուն հո՛ս եւ հոն՝ բանաստեղծ մը, մտքի լեռնաշղթաները խուզարկելու ելած երիտասարդ արկածախնդիր մը, արիւնաթաթախ մանուկ մը հո՛ն, հոն մանուկ մը: Սպիտակ թուղթի կտոր մը ցեխին մէջ: Մանուկ մը հրդեհին մէջ: Կը տեսնեմ: Կը վերյիշեմ: Կը զառանցեմ նորէն:

Հեռազգացուած տեսիլքի մը կարօտէն բռնկած ակնարկին առջեւ՝ ով գիտէ հրաւառ ի՛նչ դեղեցկութիւններու կրնայիր վերածուիլ դուն, ի՛նչ խորհուրդներ կրնային պայծառացնել եւ անոնք, ուրիշ դժոխքներու կեր դարձած երիտասարդ ծիլերը մեր հին ցեղին, եթէ մարդերը բորենիներու հետ մրցակցութեան չելլէին եւ արարչութեան թերիները լրացնելու հնարաւորութիւններէն չզրկէին ձեզ:

Երբ այսպէս կը նայիմ քեզի ու երեւակայութեամբ քովդ կը դնեմ քու սպիտակութիւնդ յիշեցնող նահատակ այն միւս խոստումները, քու նախորդներդ եւ իմ նախորդներս, կը թուի թէ բան մը կը պակսի ինձմէ, կը մահանայ բան մը, հազար բաներ կը խուսափին կեանքէն, մտածում մը՝ իմացական լպրծուն գետիններէն, ապրում մը՝ հոգիի ապերախտ տարածութիւններէն, մտածելու եղանակ մը, զգալու ձեւ մը, լոյս մը՝ մութին վրայ, յոյս մը, յուսատու գիծեր, սփոփարար գոյներ:

Գուցէ ես եւս մեղանչած եմ քեզի դէմ, ամէնէն անհաւատարիմը եղած եմ ե՛ս, սպիտակ թուղթ, ամէնէն անհաւատարիմը:

Որքա՛ն բախտաւոր վայրկեաններ այցելած են զիս ու քեզի չեմ հաղորդած անոնց թանկագին ընծան, բեղմնաւոր ի՛նչ պահերու կանչած ես ինծի ու չեմ եկած, միջոցին մէջ ու հոգիիս ինչ երգեր կային, զորս քու ծարաւին չյանձնեցի օրին ու հիմա չկա՛ն, անոնց հետ կը փնտռեմ ինքզինքս օրերուն մէջ ու չեմ գտներ, չկա՛մ:

Ո՞վ պիտի վերադարձնէ ինծի այն հեռաւոր ու հեռացած աղջկան համը, որուն ներկայութեան կեանքը օրհներգելու բացառիկ կացութիւն մը կը ծաւալէր արեանս մէջ:

Ո՞վ պիտի վերադարձնէ ցնորական պահու մը մէջս խուժած այն տարերային աղմուկը, երբ անոր ուժէն ձայնագրեալ ոչի՛նչ յանձնեցի քեզի:

Ո՞վ պիտի վերադարձնէ այն տղուն կրակոտ զայրոյթը եւ զայրոյթին վարակիչ արդարութիւնը, որուն օրէնքները հրամայադրելու կանչեցիր զիս ու չեկա՛յ:

Ի՛նչ յանձնառութիւններ ուէի եւ յանձնեցի քեզի ի՛նչ: Կեանքին մեղաւոր հրապոյրը տարաւ զիս եւ ուրիշ կոչունքներու խուճապահար վայելքներուն մէջ մոռցայ իրար շնչաւորնելու մեր հին պայմանը: Այլապէս դուն աստիճան մը աւելի սրբագրած կ՚ըլլայիր զիս, իսկ ես շատոնց քու ծարաւիդ յանձնած կ՚ըլլայի «Պղտոր ջուրեր»ուն պատմութիւնը, ճանչցուցած կ՚ըլլայի «Լռութեան դաւադրութիւնը» եւ դաւադի՛րը, կը տարագրէի «Շան տարեդարձը» եւ երկարօրէն կը խօսէի հետդ այն միւս շան մասին, որուն պատմութիւնը, օր մը, ալեկոծեց արիւնս ամեհի քերթուածի մը տարերային սաստկութեամբ:

Անցան ամէնքը ու մնացի ես, տնանկ ու տխուր ես մը, եւ ինչ բախտ, որ դատարկապորտի նոր հով մը միսերս չխռոված հանդիպեցայ քեզի: Հանդիպեցար ինծի: Եւ հիմա մեզմէ ո՞վ՝ որու երախտապարտ է, ե՞ս քեզի, թէ դուն՝ ինծի: Ե՞ս ցեխէն վեր հանեցի քեզ, թէ դուն զռիհներէն դուրս բերիր զիս: Ինչ փոյթ: Նորէն միասին պիտի ապրինք: Ես՝ զգայուն մարմնոյդ վրայ հակած, դուն՝ սերմնացանին սպասող կարօտակէզ ակօս: Նորէն միասին պիտի ապրինք, իմ սէր, իմ տուն, ի՛մ հայրենիք, աշխարհի մէջ ինծի տրուած միա՛կ ու շռայլ պարգեւ: Յաւիտենական խզումներու յաջորդական պատմութիւններ կապելով անունիս, անցած եմ կեանքէն եւ յետադարձ հայեացքներու անընդունակ շաղախ մը վաւերացուցած են մարդիկ մէջս, բայց որքա՛ն դիւրին է վերադարձը, երբ հեռանկարը քու բեղմնաւոր ըսպիտակութիւնն է կրկին, դո՛ւն՝ որ կուսութիւններուն ամէնէն խոստմնալիցը եղած ես միշտ եւ անծանօթ դեղեցկութիւններ յայտնաբերող բեղմնաւոր մայրութիւնը:

Այսօր թերեւս միայն քեզի պէտք ունէի, միա՛յն քեզի, քեզ՛ի: Եւ ուրիշ ո՞վ կրցած է անտանելին մոռցնել, ո՞վ կրցած է յագեցնել ժամանակ առ ժամանակ ու այս ժամուն զիս մրրկող ծարաւը, ուրիշ ո՞վ կրցած է վայելքէն յետոյ անմիջական ծարաւներ բորբոքել սրտիս ու իր զօրութեամբ բուժել վայելքին յաջորդող ձանձրոյթը:

Գինին՝ գինի՛ է անշուշտ ու լաւ գիւտ: Կինը՝ կի՛ն է ու աստուածարեալ ստեղծագործութիւն: Արուեստը՝ արուե՛ստ է ու մեծ մխիթարութիւն: Բայց քիչ են անոնք, քիչ՝ այս անհանգստութիւնը սանձելու: Ես պէտք ունիմ քու սպիտակութեանդ հմայքին, քու սպիտակութեանդ մէջ պարուրուած անյայտ երգին առինքնող զօրութեան. տառապանքին՝ որ երգէն առաջ կուտաս, խստութեան՝ որ առաջին պայմանդ է, այն երկարատեւ չարչարանքին եւ անոր փոխարէն ընելիք հատուցմանդ, որ թերեւս սրտէս քամուած տող մըն է, կեանքս կիսող դող մը եւ կամ՝ անյետաձգելի ոխ մը, կազմակերպուած այն ուժին՝ որ քեզի հանդէպ հաւատարմութեան անխորտակելի բաժին մը կը պահէ ապերախտ ու միշտ

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ԱՍԿՂԵՊԻՈՍԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

(Թ. եւ վերջին մաս)

Կը վերջացնեմ այս յօդուածարքը :

Աւելորդ է երկարել, վասնզի եթէ հարկ ըլլար քննութենէ անցընել Ծատուրեանի բուսաբանական բառերուն սակառը ամբողջութեամբ, կը տեւէր տարի մը, ինչպէս ըսած եմ արդէն :

Վերջին երկու նմոյշ եւս :

« Հիպպոֆաէ.— Չիչխան, ռուսերէն՝ օբլեպիխա» (էջ 62) :

Լատիներէնը սխալ ընտրուած է : Ըստ ծագման՝ յունարէն երկու բառեր են, ձի եւ լուսաւորել, բարդութիւն կազմած ձեւով՝ անուն տրուած բոյսի մը, որ իբր թէ կը սրէ ձիերուն տեսողութիւնը : Բուսաբանները չեն կրցած, սակայն, ստուգել թէ ո՛ր բոյսին կը վերագրուի նման հրաշագործութիւն մը, անշուշտ նախապաշարում : Նոյնիսկ Պլինիոս, ամէն նախապաշարում հաւաքողի իր դերով եւ համբերութեամբ, չփոթած՝ կը գոհանայ ըսելով թէ «ձիերուն օգտակար բոյս մըն է» (ԻԲ. 12) : Թէիս հիպպոֆաէ բոյսին կուտայ արկուզիէ անունը, արմատը՝ արկուս (= արգոս) բառը, զոր յարմար կը գտնէ արտայայտելու համար նոյն նախապաշարումը :

Գալով ռուսերէնին՝ օբլեպիխա կը նշանակէ, ըստ Լեզուի Ինստիտուտի բառարանին, ձիափուշ, ծովափուշ, կպչուկ (փուշ) : Ընդհակառակն Ղարիբեան չիչխանը կ՚անուանէ ռուսերէն պադուբ : Դաղբաշեան եւս կ՚ընդունի այս բառը, հոմանիշ տալով նաեւ ուրիշ երեք բառ, — օստրոլիստ, օստրոկով, վիազոժելտ : Կ՚ընդունի նաեւ Ավդալբէգեան, պադուբին համապատասխան նշանակելով ոչ միայն չիչխան, այլ եւ փշարմաւ ու հացի :

Ի՞նչ բառ է չիչխանը՝ իբր թէ հայերէն : Ծագումը անծանօթ է ինծի : Տասը տարի առաջ վէճ մը ունեցայ այս բոյսին մասին, Յառաջի մէջ :

Ֆրանսերէնը հու, ծայրը՝ իֆսով(*), — Սթանտալ այս բառը գործածած է երկու անգամ :

Ունի բարբառային բազմաթիւ անուններ, ինչպէս՝ կրիզէ, էփին մարանթ : Նաեւ ժող. աւանդութիւններ :

Օր մը, Քրիստոս եւ սատանան կը մըրցին նոր բոյսեր ստեղծելու որոշումով : Քրիստոս կը ստեղծէ դափնին, սատանան չի յաջողիր՝ ստեղծածը կ՚ըլլայ չիչխան :

Փշոտ բոյս մըն է :

Ֆրանսացի գիւղացին կը հաւատայ թէ Ադամ, երբ կնոջը հետ կը վռնտուի դըրախտէն, չիչխանի տերեւներով կը ծածկէ իր մերկութիւնը, բայց տերեւներուն փուշը կը խայթէ եւ Ադամ կը պոռայ. — Հո՛ւ :

Ու բոյսին անունը կը մնայ հու : Սակայն ուղղագրութիւնը, ծայրը իֆսով, ուրիշ բան կ՚ըսէ : Ծագումով՝ գերմանական բառ է : Այս բառով կազմուած է Ֆրանսերէն հուսփիյէ բառը, (սխալ է Լառուսի մեծ բառարանին ստուգաբանութիւնը, որ արաբերէն հուս բառին կը կապէ) : Բոյսին փուշը կը դիւրացնէ բառին բացատրութիւնը :

Հանելուկ մը.— Գիւղացիները կը հարցնեն. «Ո՞ր թուփը, ո՞ր տունկը կը մնայ սուրբ՝ մաքուր պահելով տերեւները» : Պատասխան. « Չիչխանը, որովհետեւ գիւղացին ամէն տերեւ կը գործածէ, բայց ոչ երբեք չիչխանին տերեւները... իբրեւ փափիէ իժիէնիֆ, փշոտ ըլլալով » :

Չիչխանէն կ՚արտադրուի ներկ մը, (որու կ՚ակնարկէ Սթանտալ) : Ոստղ կը պատրաստեն : Կարմիր պտուղներ ունի : Միշտ կանանչ կը մնայ : Իբրեւ զարդ կը գործածուի իր կարմիր պտուղներուն ու մշտականաչ, փշոտ ու դեղեցիկ տերեւներուն համար, սալոններու մէջ : Կը գործածուի նաեւ իբրեւ Ծննդեան տօնի խորհրդանշան, այս պատճառով՝ կոչուած է նոյնպէս ֆրիսմըս :

Հայերէն հոմանիշ տուած են ոմանք լափոի :

Ծանօթ է, դարձեալ, «փոքր չիչխան» անուամբ տունկ մը, զոր Ֆրանսացիները կը կոչեն ֆրակոն :

Չիչխանին ու փշոտ նման տունկերու մասին Չիթունի ունի յօդուած մը Յառաջի մէջ (11 Յունիս 1949), հայկական աւանդութիւններով :

×

Քանի դեռ Հ տառին վրայ կը գտնը-ւինք, առնենք՝

« Հիպպուրիս.— Ջրասոճի, ռուսերէն վոդիանայա սոսենկա, խվոստնիկ» (էջ 62) :

Լատիներէնը, դարձեալ, յունարէն երկու բառերու ամուսնութիւն մըն է, ձի եւ պոչ : Այս բառերով կազմուած ունինք ձիաձետ կամ ձիագի : Հին Յոյները ձիաձետ (հիպպուրիա) կը կոչէին այս տունկը, ուրեմն ծովասոճի բառը աքսորել սոճեաց անտառ, իբրեւ սոճիներուն « սուտ » տեսակը, դաճաճ ձեւը, զոր Ֆրանսացիները, ժողովրդական բարբառով, կը կոչեն փէս :

Ձիու պոչ կը նշանակէ էֆուիսեթում բառը, (աւելի ճիշդ՝ ձիու բաշ) : Անգլեւսաքսոն լեզուի ձիու պոչ բառէն ծագում առած է Ֆրանսերէն մարեշալ բառը :

Ծատուրեան եւս ունի ձիաձետ բառը (էջ 50), զոր կը դնէ էֆուիսեթում բառին համապատասխան, ռուսերէն՝ խըվոշչ : Բայց Պլինիոս որոշ կ՚ըսէ թէ Յոյները հիպպուրիս կը կոչէին ձիաձետը, ու կուտայ ըստոմանցէֆետրա, ըստ այլոց անաբազիս հոմանիշները (ԻԶ. 13) : Ընդհակառակն Թէիս դիտել կուտայ թէ էֆետրան, ճիշդ է, ձիաձետն է արմատական իմաստով՝ «ջուրի վրայ», թէեւ չաճիր ջուրի մէջ, այլ ժայռերուվրայ, իսկ անաբազիս, որ կը նշանակէ «կը բարձրանամ», չի կրնար ըլլալ ձիաձետը, կարճլիկ տունկը, առուակներու մէջ բնակող :

Մանկութեանս տարիներուն՝ շատ եմ խաղացեր ձիաձետով : Ֆրանսացիները կ՚անուանեն նաեւ «կատուի պոչ», շաֆէն, վէրրին, նաեւ փրէլ, որ ԺԶ. դարուն ծընած բառ մըն է, աղաւաղումը ասփէրէլլա լատիներէն բառին, այսինքն փրէլ ա փոլիռ,— արդարեւ կը գործածուի փայտ յղկելու, սեղանի սպաս մաքրելու եւ փայլեցնելու : Կը կոչուի նաեւ «եղնիկի մօրուք» : Երբ հողէն նոր դուրս կ՚ելլէ, կը յիշեցնէ ծներեկը :

Ընդունուած է որ երկրագունտին պատմութեան առաջին դարերուն՝ ձիաձետը, ինչպէս պտերը, հսկայ ծառեր էին, քըսան սանթիմեթր թանձր բունով, բայց հետզհետէ դաճաճ դարձած են :

Հին բժշկութեան մէջ գործածուած է արիւնահոսութիւնը դադրեցնելու համար, նաեւ իբրեւ միզեցուցիչ : Պլինիոս կը գրէ թէ կը չորցնէ փայծաղը : Իվան Պուշկին հաստատեց, որ իրապէս արիւնահոսութիւնը կասեցնելու յատկութիւն ունի, փսխելը եւս կը դադրեցնէ : Գայլախազ (սիլիս) կը պարունակէ, պարագայ մը որ հիւծախտի դէմ գործածութեան համար օգտագործուած է :

Էֆետրա Ծատուրեան եւս ունի (էջ 50), որու համապատասխան կուտայ ... սարի չամիչ, ռուսերէն՝ խվոյնիչէֆ, խըվոյնիֆ, կուզմիչեւա տրավա : Իսկ անաբազիս բառին դէմ կը դնէ ելաբոյս, ռուսերէն եժովնիկ :

×

Ծատուրեանի այս գործը մեծ արժէք չունի : Բժշկական բառարան կամ բժշկական բոյսերու բառարան պատրաստելու համար կը պահանջուի ոչ միայն բժիշկ ըլլալ, այլ եւ լաւ հայերէն գիտնալ, հիւանդութեանց պատմութեան ծանօթ ըլլալ, բոյսերու պատմութիւնը ուսումնասիրել, հին ու նոր տարազներու փոփոխութեանց հետեւիլ : Բայց կարեւորը՝ հայերէն լաւ սորվիլ :

Կովկասի մէջ սովորութիւն մը, որ սահման չի ճանչնար հայերէն եւ օտար բառերու միջեւ, կը վնասէ նման գործերու պատրաստութեան : Այդ սովորութիւնը, որ «կոմունիզմ կը կառուցէ» բառերու աշխարհին մէջ՝ մերժելով բառերու սեփական եւ ազգային անհատականութիւնը, հիւսիսի նոր եկուորները չէին որ բերին Կովկաս,— բոլշեւիզմէն առաջ ալ գոյութիւն ունէր այդ սովորութիւնը մերոնց մօտ : Դաղբաշեան 1906ին իր բառարանով վկայութիւն կուտայ այդ կոմունիզմին, եղբայրութիւն հռչակելով հայերէն եւ թուրքերէն բառերու միջեւ : Յետոյ նոյն հիւանդութեամբ վարակուած տեսանք Ս. Մալխասեանը : Ահա նորերը.— Թախտաջեան իր գործին մէջ տոմատ, պամիդոր կը գրէ (էջ 364), կամ բիբար (էջ 363), մառոլ (էջ 337), եւայլն : Ծատուրեան, որ կը հետեւի Թախտաջեանի կամ Աղաջանեանի, բոլորովին կը մոլորի,— այսպէս Աղաջանեան կը գրէ «կտաւատ զաշխա» եւ փակագիծի մէջ՝ սեւ կտաւատ (էջ 303), Թախտաջեան կը գրէ «զաշխակտաւատ» (էջ 390),— գծիկով միացուցած, իսկ Ծատուրեան կը շինէ զաշխակտաւատ (էջ 68, 152) :

Ծատուրեան ունի ուրիշ մեղք մըն ալ բոյսերու ընտանիքը կը շփոթէ բոյսերու « անհատական » սեփական անուան հետ :

Այս գործը յաւելում մը չէ մեր գիտական մատենագրութեան մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Բանասիրութեան մէջ ներելի չէ օտար բառերը գրել տառադարձութեամբ, (ստեղծուած են բանասիրական տառեր, որոնք եւս թերի),— տպարանական դրժուարութեան պատճառով՝ անկարելի է, սակայն, օտար բառերը գրել իրենց ազգային սեփական տառերով : Միջին նամբայ՝ կը նախընտրեմ գրել ոչ թէ ըստ հնչաբանութեան, այլ, որքան կարելի է, ըստ կազմախօսութեան : Այսպէս նասթուրթիում՝ ըստ կազմախօսութեան, փոխանակ գրելու նասթուրցիում՝ ըստ հնչաբանութեան : Այս հարցը լուրջ վէճի նիւթ է դարձած, եւ լեզուաբանները չեն կրցած եզրակացութեան մը հասնիլ, որովհետեւ ոչ ոք կրնայ հաստատել թէ Կիկերոն անունը Չիչերո՞ն կը հնչուէր, Սիսերո՞ն թէ Կիկերոն, կեսարներու օրով : Կազմախօսական ձեւը եւս ունի իր անպատեհութիւնները, — հու բառը, որ գրուած է հոս հնչաբանական ձեւով, դարմանելու համար անպատեհութիւնը՝ հարկ տեսայ աւելցնել թէ իքս կ՚առնէ ծայրը :

ԱՂԹԱՄԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ա.

Ճարտարապետ Մազմանեան, որ վերջերս Փարիզ եկաւ Խորհ. Հայաստանէն, երկու դասախօսութիւն տուաւ Արեւելեան լեզուներու դպրոցին մէջ, առաջինը Աղթամարի, երկրորդը արդի հայ ճարտարապետութեան մասին : Նկատի առնելով Աղթամարի եկեղեցիին կարեւորութիւնը (այժմ ան դարձած միջազգային հնագիտութեան ուսումնասիրութեան առարկայ) եւ դասախօսին անձնաւորութիւնը, (Մազմանեան կը ղեկավարէ Երեւանի վերաշինութիւնը եւ միաժամանակ հին եւ նոր հայ ճարտարապետութեան տեսաբան է), անհրաժեշտ կը համարինք տալ այստեղ առաջին դասախօսութեան համառօտ բովանդակութիւնը :

Աղթամար կը ներկայացնէ, ինչպէս

— ՄԻՋՕ —

Այն տարին կենդանիներու համաճարակ կար. եղներ լուծքերուն տակ, կովեր նախիրին մէջ կ՚իյնային : Այն տարին, չգիտես ո՞ր ցաւով մեռաւ նաեւ Լօլիկ Օվանը :

Լօլիկ Օվան, երբ մեռաւ, իր ետեւ թողուց խարխուլ տնակ մը, կեռասի փայտէ շինուած լաւ ծխամորճ մը, կին մը, կռնակը նաշխուն կով մը ու տասնըչորս տարեկան զաւակ մը — Միջօն :

Հօր մեռնելէն յետոյ Միջօն դարձաւ գիւղին ստահակ պատանին, որ կը հագնէր պատռտուն ու կարմիր վարտիք : Ամառները գրեթէ կիսամերկ էր, իսկ ձըմեռ ժամանակ վրան կը ձգէր իր կռնակին յարմարցուած հօրը ապան :

— Ախ, Միջօ, Միջօ, տնաւեր Միջօ, մսուրը դատարկ՝ էդ կովն անօթի ոտքե՞րը կրծէ, ոսքերդ կրծես տնաւեր Միջօ :

Միջօ կովը դաշտէն նոր տուն բերած՝ այս անգամ տանիք ելած էր, իրենց ծխնելոյզին ներքեւ թառ եկող ճնճղուկները քարոտելու :

Միջօն կը լսէր ծխնելոյզէն ծուխի պէս ելած իր մօր անէծքը : Վար կ՚իջնէր ու կովն ու Միջօն միասին դաշտ կ՚երթային : Կովը՝ առջեւէն, ծոյլ ծոյլ, պոչը կողերուն ծեծելով : Միջօն՝ ետեւէն, երդ մը սուլելով :

Գարուն որ կը բացուէր, Միջօն կը դառնար դաշտերուն պանը, եթէ միայն այծի ոտքեր ունենար : Սուրբ Սարգիսի լերան մէջքէն անցնող քաղքի ճամբորդներ, յաճախ կը տեսնէին, որ ան վարը հովտին մէջ, կովին շուքին ներքեւ ագռաւի մը դիակը կը քաշքշէր եւ կամ արեւին տակ, կուռքի պէս կանգնած, ականջներէն կախ նապաստակ մը կը չարչըրկէր :

Երեկոյին, երբ դաշտի մշակները՝ տուն վերադարձան՝ լուծքերը վար ու եղները ներս կ՚առնէին, ուշ ատեն, կը տեսնուէր Միջօն՝ որ կովին վրայ հեծած՝ գիւղ կը մտնէր : Արեւէն այրուած մերկ սրունքները կախ, ուսին երկնցուցած փայտի մը ծայրէն այս անգամ կախած էր անծեղ մը՝ սեւ ու սպիտակ :

Միջոյի այդ օրուան զոհը անծեղ մըն էր, որ միջօրէի շողուն մի քանի անգամ ուղած էր թառիլ կովին կռնակին վրայ՝ սեւ ու սպիտակ :

Միջօն թեթեւ ոստումով կովէն վար կը ցատկէր : Իր շուրջը կը հաւաքուէին տարեկից պատանիներ՝ եկեղեցիէն նոր եկած, նաեւ մշակներ, դաշտէն նոր դարձած :

Միջօ պայխուշն ինտո՞ր կը ձենէ, — կը խօսէր մշակ մը :

Միջօն կը կծկուէր պատին տակ, աչքերը կը բանար ու կը կանչէր լուսնին նայող բուին պէս :

— Միջօ, ձեր կովն ինտո՞ր կը պոռայ — մէջ կ՚իյնար ուրիշ մը :

Միջօ երկու ձեռքերը ոտքեր կ՚ընէր, քիթը կը տնկէր ու կը պոռար ճիշդ ալ իրենց կովին պէս — մօ՛, մօ՛ :

Միջօ գետին կը պառկէր ու կը նմանցնէր նապաստակին քնանալը, սկիւռին ընկոյզ ուտելը, կը նմանցնէր թռչուններու զանազան ձայները : Մինչ անդին կովը համբերանքի տէր, գլուխը կը չանչէր, կռնակը կը լիզէր ու կը սպասէր, մինչեւ որ վերջին վարագոյրն իջնէր :

— Ախ, Միջօ, Միջօ, հողդ ես փորեմ : Տնաքանդ Միջօ, ժամուորներն ելան, էս մութը կոխեց, կովն ո՞ւր թողուցիր : Ես ըլ կը սպասեմ, որ կովը կթեմ :

Մայրն էր որ փողոցներն ինկած կ՚անիծէր, Միջօն կը փնտռէր : Միջօն հեռուէն երբ լսէր իր մօր անէծքը, կը կորսուէր յանկարծ :

Այդ գիշեր Միջօն այլեւս տուն չէր երթար :

Գիշերը շատ ուշ ատեն, երբ գիւղացիները յոգնած, ճակատնին աստղերուն՝ տանիքներու վրայ կը քնանային անխըռով, Միջօն Մրտօենց տան քովի պարտէզէն վար կը ցատկէր, յետոյ կը մագլցէր թթենիէն ու կամաց մը կ՚անցնէր Մրտօենց չարտախը ու հոն կակուղ ցախերուն մէջ շունի մը պէս ծուարած կը քնանար :

×

Քլինկ, քլինկ, քլինկ :

Ջրաղացքին դրան առջեւ, ջաղջպան Հաւօն գործին մժղլած՝ քարը կը կռանէր, ետեւ նայեցաւ, երբ ցուիքէն վար թըփ, բան մը վար ցատկեց — Միջօն էր :

— Հէր օրհնած, այդ դո՞ւ ես, Միջօ— խօսեցաւ Հաւօն. ես ալ կարծեցի աղուէս էր փախաւ : Եկ նստէ, Միջօ, տէս քարն ինտո՛ր կը տաշեմ : Սովրէ, Միջօ, հայրըդ իմ լաւ բարեկամն էր. հա՛, տես, էսպէս, նստէ հոս :

Ու ջրաղացպանը նորէն մժղլած կը տաշէր :

Քլինկ, քլինկ, քլինկ :

Յաջորդ առաւօտ, մութն ու լուսուն, հեշտ ջրաղացպանը Լօլիկ Օվանենց դուռը կը թակէր :

—Աջի Սառիկ :

— Ի՞նչ է, Նա-ամու :

— Երէկ էդ Միջօն թութունիս տոպրակն ու չպուխս գողցաւ : Լաւ չպուխ էր, Սառիկ, քսան տարի էր քովս էր : Առանց չպուխիս չեմ կրնար մնալ : Ես ինտո՞ր դիտնամ, ես քար կը տաշէի, Միջօն քովս նստեր էր : Հեղ մ՚ալ նայեցայ՝ նէ՛ չպուխ կայ, նէ՛ Միջօ :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(1 Շար.)

յայտնեց դասախօսը, մի քանի տարապեսութեան պէտք դործոց մը։ Թուխա Աբդուլի, Ժ. դարու հայ պատմագիրը, ընդարձակ տեղեկութիւններ է տուած 915 – 921 թուականներու Վասպուրականի թագաւոր Գագիկի եւ ճարտարապետ Մանուէլի շինարարական դործունէութեան մասին։ Գագիկ, իշխաններու, հոգեւորականներու, ճարտարապետներու օժանդակութեամբ եւ հաղարաւոր բանուորներու աշխատանքով, ամբողջ քաղաք մը հիմնեց Ագթամարի կղզիին վրայ։ Այսպէս կղզիին ա – փին՝ ծովակին մէջ բարձրացաւ պատնէշ մը եւ հաստատուեցաւ ընդարձակ նաւահանգիստ մը։ Կղզիին լանջերուն վրայ պուրակներ եւ այդիներ անկուեցան։ (Ի դէպ՝ ըստ ոմանց այդտեղ, Գագիկ ամփիթատրոն մը եւս չինած է։ Սակայն Մադմանեան ցոյց տուաւ որ պատմիչի նկարադրած աստիճանաւոր կառոյցը ուած քները ոչ թէ ամփիթատրոնի աստիճաններ են, այլ յենապատեր, որոնց միջոցով հարթ դարաւիներ էին ստեղծուած լանջերուն վրայ, բուսականութեան համար)։ Կառուցուեցաւ նաեւ հոյակապ պալատ մը։ Պատմիչի նկարադրած պալատի որմանկարները, չքնաղ աղջիկներու, մինուորականներու, թռչուններու տեսարաններով, կարող էին երեւակայութեան արդիւնք համարուիլ։ Սակայն Անիի Բագրատունեաց պալատին մէջ յայտնաբերուեցան նոյն տեսակի որմանկարներ, որոնք կ'ապացուցանեն պատմիչին տուած տեղեկութիւններուն ճշդութիւնը։ Իսկ պատմիչին նկարագրած պալատական Ս. Խաչ եկեղեցին կը համապատասխանէ ճշդութեամբ յուշարձանը, միակը, որ մնացած է Գագիկի շինարարութենէն։

Ս. Խաչ եկեղեցին ճարտարապետութեան, քանդակագործութեան եւ որմանկարչութեան ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կը կազմէ։ Ինչպէս Անիի մէջ Տրդատ ճարտարապետը ստեղծեց մէկ ուրոյն ճարտարապետական դպրոց, որ տեղ պատերը զարդարուած էին կամարքերով, նոյնպէս Մանուէլ ճարտարապետը, Ագթամարի գործերով ստեղծեց վասպուրականին յատուկ ճարտարապետական դպրոց, որուն վրայ դլխաւոր դերը յատկացուած էր քանդակագործութեան։

Ագթամարի ճարտարապետութիւնը, ինչպէս եւ Անիի ճարտարապետութիւնը, Հայաստանի է. դարու ճարտարապետութեան չարունակութիւնն է։ Արաբ – ներու արշաւանքով է. դարուն ընդհատուած հայ ճարտարապետութիւնը կը վերածնի Ժ. դարուն՝ նոյն ուժգնութեամբ եւ թափով, կարճես է. եւ Ժ. դարերու միջեւ եղած պարապութիւնը բնաւ չէր վնասած հայ ստեղծագործական հանճարին։

Ագթամարի եկեղեցին կը ներչնչուի, Մաստարայի եկեղեցին նման, է. դարու յուշարձաններով, որոնք կը սաթոլորակ խորաններ դուրս կը ցցուին քառակուսի պարագծէն եւ կը դոյացնեն խաչաձեւի չորս թեւեր։ Այդ չորս թեւերուն միջեւ աւելցուցած են չորս աւելի փոքր խորշեր, ինչպէս է. դարու Ս. Հրիփսիմէի եկեղեցիին մէջ։ Սակայն հակառակ Ս. Հռիփսիմէին, Ագթամարի եկեղեցին չունի անկիւնային սենեակներ, եւ չորս խորաններէը կը չարունակեն գրիչխել տարածութեան մէջ։ Պարզ է, որ Ս. Խաչին նուիրուած Ագթամարի եկեղեցիին մէջ Մանուէլ ճարտարապետը ցանկացած է իրականօրէն արտայայտել խաչաձեւը չորս խորաններու միջոցով։

Ագթամարի եկեղեցին նոյն յատակ ձեւերը ունի ներքուստ, ինչ որ արտաքուստ։ Ներս մտնողին առջեւ անմիջապէս կանօրէն կը պատկերանայ երկնասլաց գմբէթը, մինչ չորս խորաններէը եւ չորս խորշերը կը լրացնեն ներդաշնակօրէն գմբէթի տակի տարածութիւնը։ Այդպիսով ներքին եւ արտաքին ճարտարապետութիւնները, համաձայն վարպետութեամբ լուծուած, կը կազմեն մէկ սերտ ամբողջութիւն։ Շէնքը կը ներկայացնէ յատակ կառուցողական բիւրեղ մը, ինչպէս միշտ՝ հայ միջնադարեան ճարտարապետութեան մէջ։

Ագթամարի եկեղեցին ճակատներուն վրայ Գագիկ թագաւոր եւ Մանուէլ ճարտարապետ ուած են պատկերաքանդակներ թագաւորանիստ վայրին դրախտային բնոյթը։ Քանդակները կը չրջապատեն չէնքը քանի մը զօտիներու ձեւով։ Եկեղեցին ստորին մասը քանդակազարդ դորդով պսակուած, կը կազմէ վերի քանդակազարդ մակերեսներու պատուանդանը։ Քանդակներու առաջին եւ դլխաւոր չերտը կազմուած է հին եւ նոր կտակարանի տեսարաններէ, մարտիրոս – ներէ, անասուններէ։ Աւելի վեր՝ մէկ ուրիշ չերտ կազմուած է պատկն դուրս ցցուած անասուններու դլուխներէ։ Այ – նուհետեւ, խաղողի եւ նուռի նկարներու մէկ ամբողջական զօտի, պատերուն մէկ ներզծուած մարդկանց եւ անասուններու դանազան տեսարաններով, կը չրջապատ – ակ ամբողջ չէնքը։ Վերջապէս տանիքին – րուն ներքեւի պսակը ծածկուած է նա – պաստակներով եւ այլ կենդանիներով, ինչպէս եւ մարդկային դլուխներով։

Այս բոլոր քանդակները թէ կը վեր – արտադրեն կրօնական յայտնի նիւթերը եւ թէ՛ կը կապուին Գագիկ թագաւորի ժամանակակից աշխարհայեացքի հետ։ Այսպէս կրօնական տեսարաններու չարքի մէջ Գագիկը մրցած է որպէս մարտիկ – րոսներ իր՝ Աբդրուսու ցեղի երկու իշխանները՝ Սահակը եւ Համազասպը, յաւերժացնելով այդ ձեւով թագաւորական տոհմը։ Եւ կամ՝ դանազան տեսչանքներու խաղերը եւ կռիւները, իրենց պատմական դեղարուեստական բնոյթով հանդերձ, կ'արտացոլեն իրական կեանքի մէջ դիտուած անասուններու չարժումները։

ՃԱՐՏ. Ա. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ ԵՐԿՐԷՆ ԴՈՒՐՍ

—«ԲԱԶՄԱՎԷՊ»Ի ՑԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ—

—o—

Սիրոյ եւ սթի անդուդական երդիչ Սայաթ – Նովայի տաղերը դրուած են Թիֆլիզ, բայց ամէն Հայու հոդիին հետ խօսելու արդար իրաւունքով, երկու դար է ի վեր կը թեւածին ամենուրեք։ Ա – նոր գերեդմանը «Հինդ, Հարաչ, Արաբ» չեղաւ, բայց տաժան ճակատադիրին հարուածներուն տակ Հայը արմատախիլ եղաւ եւ նետուեցաւ աշխարհի չորս ծա – գերը։ Բնաւէր Հայուն հետ թափառեցաւ նաեւ հանճարեղ աշուղին երդը եւ հա – սաւ աշխարհի հեռաւոր անկիւնները։

Սայաթ – Նովայի մահէն ետք, անոր անունը առաջին անդամ յիշատակուած է արտասահմանի մէջ, «Բազմավէպ»ի 1847 Յունիսի երկրորդ թիւին մէջ «Բանասիրական տեղեկութիւններ» խորագրին տակ։ Այստեղ դրուած է.— «Ռամկական աղդային երդերու մէջ իմաստ մը կան այն կը պահանջուի, անով է, որ այս – պիսի երդերը որչափ ալ անսովոր կամ աւերուած ոճով դրուած ըլլան, իրենց քաղցրութիւնը եւ յարդը չեն կորսըն – դներ»։ Ապա ամսագիրը կը ներկայացնէ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի «Հայոց աշխարհիկ» հոյակապ բանաստեղծութիւնը, կը բա – դայայտէ անոր բանաստեղծական արժէ – քը եւ կը չարունակէ։ «Ինչպէս որ կը դրեն մեղի Հայաստանի ու Երեւանու կողմերէն, վաթսուն կամ եօթանասուն տարի կայ, որ ան կողմերը քանի մը ե – րեւելի բանաստեղծներ ելեր են (որ հոն աշըղ կ'ըսուին), բայց ասոնց բանաս – տեղծութիւնը բնական տուրք միայն ըլ – լալով, երդերն ալ կամ խիստ ռամկա – կան է, եւ կամ ռամկաց բերանն անցնե – լով անհասկանալի եղեր է. չատն ալ Տաճկի, Պարսկի լեզուով չարադրուած։ Այսպիսի բանաստեղծներուն մէջ անուա – նի են ասոնք. Սայաթնով, Քէչէճ Օղլի, Ալավերդի, Աղբար Ադամ»։

Հայկական մամուլի պատմութեան մէջ ասիկա առաջին յիշատակութիւնն էր մեծ բանաստեղծի մասին։ Այսպիսով «Բազմավէպ»ը առաջինն էր, որ Սայաթ – Նովայի անունը յանձնեց տպադրութեան։

Բայց ուրտեղէն էր, որ «Բազմավէպ»ը տեղեկացած էր Սայաթ – Նովայի անունին, քանի որ արեւելահայ մամուլի մէջ «Արարատ»ը առաջինն էր, որ 1851ին կը խօսէր Սայաթ – Նովայի մասին։ Այս պարադան անուշադիր ձդուած է բոլոր սայաթնովալէտներուն կողմէ։ Ու այս ձեւով «Արարատ»ի կը վերապրուի առա – ջին անդամ մեծ աշուղի մասին խօսած ըլլալու պատիւը։ Այնուհետեւ, ոուս բա – նաստեղծ Եակով Փոլոնսկիի թարդմա – նութեամբ քանի մը տաղեր լոյս կը տես – նեն «Կաւկազ» թերթի առաջին եւ երկ – րորդ թիւերուն մէջ եւ 1852ին բանասէր եւ բժիշկ Գէորդ Ախվերդեանի չանքերով Մոսկուայի մէջ կը հրատարակուին հան – ճարեղ դուսանին հայերէն տաղերը։

1855ին, Փարիզ լոյս տեսնող «Մասեաց Աղաւնի» ամսագիրը ամբողջ յօդուածա – շարք մը նուիրեց Սայաթ – Նովայի եւ այս առթիւ հրատարակեց անոր խաղե – րէն քանի մը հատը։

Այնուհետեւ լոյս կը տեսնեն բազմա – թիւ յօդուածներ եւ դրուածներ։ Զա – նազան տաղեր լոյս կը տեսնեն մօտ հինդ հարիւր հայկական երդարաններու մէջ։

Զաքէլ Պօյաճեան, որ մեծ վաստակ ունի հայ դրականութեան ընտիր կտոր – ները անդլերէնի թարդմանելու դործին մէջ, 1916ին, Լոնտոնի մէջ լոյս կ'ընծա – յէ հայ դրողներու նուիրուած դեղեցիկ հատորիկ մը, ուր դետեղուած էին Սայաթ – Նովայի տաղերէն քանի մը հատը։

Առանձին դիրքով արտասահմանի մէջ լոյս տեսած է 1931ին, Պէյրութ։ Գիրքը չուտով կը սպառի եւ կը վերհրատարակուի։

1943ին Թեհրանի մէջ լոյս կը տեսնէ Սայաթ – Նովայի հայերէն տաղերուն ամբողջական հատորիկ, Փրոֆ. Ռուբէն Աբրահամեանի բանասիրական եւ լեզուաբանական ընդարձակ ուսումնա – սիրութեամբ։ 1944ին Շեմսի խմբագրութեամբ Ադեքսանդրիա լոյս կը տես – նէ «Սայաթ – Նովա» գիրքը, ուր բա – նաստեղծին խաղերը, բնագիրներուն հետ, ներկայացուած էին նաեւ արեւմտահայերէնով։

Այլ վայրերու մէջ եւ դանազան թերականներու իրարու եետեւ լոյս կը տես – նեն հատագծոներ եւ յօդուածներ նը – ւիրուած Սայաթ – Նովայի։

Հետաքրքրական է դիտել տալ, թէ Սայաթ – Նովայի դիմանկարը ստեղծե – լու առաջին փորձն ալ կատարուած է արտասահմանի մէջ։ Արդարեւ, 1870ին Պոլսահայ երեք լուսանկարիչներ՝ Գէ – որգ, Վիրգէն եւ Յովսէփ Ապտուլահ կը փորձեն Սայաթ – Նովայի դիմանկարը դծել։ Պատմութիւնը չըսեր, սակայն թէ ի՞նչ արդիւնք կուտայ այդ փորձը։

Հ. Խ.

ԱՍԿԷ – ԱՆԿԷ

× Աւստրալիական կռապա արջը երբեք ջուր չի խմեր։ Իր օրկանիդմին համար անհրաժեշտ հեղուկը կը քաղէ եւկալիւփթիւսի տերեւներէն, որոնք իր հիմնական անունդն է։

× Զուդ թռչունները երկար ճամբոր – դութենէ առաջ կը կուտակեն ճարպի պաշար, որ հաւասար է իրենց սեփական ծանրութեան մէկ երրորդին։ Իսկ նրատակաց թռչուններուն ճմրան ճարպին պաշարը հաւասար է իրենց ծանրութեան 6–7 տոկոսին։

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ի.

— Էհ, հայր իմ, չեմ կրնար բան մը խոստանալ ձեզի, ըսի վերջապէս։ Ձեր ինձմէ պահանջածը կարողութենէս վեր է։ Հաւատացէք ինծի, չարունակեցի, տեսնելով որ անհամբերութեան չարժում մը կ'ընէ, այս կապակցութեան աբ – դիւնքները կը չափազանցէք։ Մար – դիւնքները կրնթ ձեր կարծած աղջիկներէն չէ։ Այս սէրը դիս յոռի ճամբու մէջ չդնելէ դատ ընդհակառակն կրնայ ամէնէն պատուաւոր զգացումները զարդացնել իմ մէջս։

Ձեմարիտ սէրը միշտ կ'ազնուացնէ մարդը, այդ սէրը ներչնչողը ինչ կին կ'ուզէ թող ըլլայ։ Եթէ Մարկրիթը ճանչնայիք, պիտի հասկնայիք թէ ինք – դինքս վտանդի ենթարկած չեմ։ Անիկա աղնիւ է, ազնուագոյն կիներուն պէս։ Ուրիշներ որքան որ ընչաքաղց են, անիկա նոյնքան անչահախնդիր է։

— Ինչ որ չարդիլեր դինքը ձեր բռնադակ հարստութիւնը ընդունելու, վասնդի ձեր մօրմէն ձեզի մնացած 60·000 ֆրանքը, զոր իրեն կուտաք, ձեր միակ հարըստութիւնը կը կազմէ, յիշեցէք այս ըսածս։

Հայրս հաւանաբար այս վերջաբանն ու այս սպառնալիքը պահած էր վերջին հարուածը տալու համար ինծի։

Ես աւելի զօրաւոր էի իր սպառնալիք – ներուն քան թէ իր ազաչանքներուն առ – ջեւ։

— Ո՞վ ըսաւ ձեզի թէ այդ դումարը անոր կուտամ, հարցուցի։

— Նօտարս ըսաւ։ Պարկեշտ մարդ մը այդպիսի գործ մը կ'ընէ՞ առանց կան – խաւ ինծի իմացնելու։ Էհ ուրեմն, աղջկան մը համար ձեր փճացումը արդի – լելու նպատակաւ է որ փարիզ եկայ։ Ձեր մայրը մեռած ատեն պատուաւորա – պէս ապրելու չափ ստակ ձգեց ձեզի, ոչ թէ ձեր սիրուհիներուն առատաձեռն նուէրներ ընելու չափ։

— Կ'երդնում, հայր իմ, թէ Մարկրիթ տեղեկութիւն իսկ չունէը այս նուէրէն։

— Ուրեմն ինչո՞ւ կ'ընդունիք այս նուէրը։

— Վասնդի Մարկրիթ, զոր կը զրպարտէք եւ որմէ կ'ուզէք որ բաժնուիմ, բոլոր ունեցածը կը զոհէ ինծի հետ ապրելու համար։

Եւ դուք կ'ընդունի՞ք այդ զոհողութիւնը։ Ուրեմն, պարոն, ի՞նչ տեսակ մարդ էք դուք որ Օր. Կօթիէի մը թոյլ կուտաք զոհողութիւն մը ընել ձեզի համար։ Օն, ալ բաւական է։ Պիտի բաժնըւիք այդ կնոջմէն։ Ինչ մը առաջ կը պատէի, հիմա կը հրամայեմ ձեզի։ Այսպիսի ազատութիւններ չեմ ուղեր ընտանիքիս մէջ։ Ձամբու պայուսակներդ կապեցէք եւ պատրաստուեցէք հետս դալու։

— Ներեցէք, հայր իմ, ըսի այն ատեն, ձեր հետը պիտի չդամ։

— Ինչո՞ւ։

— Վասն դի արդէն հասած եմ այն տարիքին ուր մարդ այլեւս պարտաւոր չէ հրամանի մը հնազանդելու։

Հայրս այս պատասխանին վրայ տժդոնեցաւ։

— Լաւ, պարոն, ըսաւ։ Գիտեմ թէ ինծի ինչ կը մնայ ընել։

Ձանգակը զարկաւ։

Ծողֆ եկաւ։

— Պայուսակներս Օթէլ տը Փարի փոխադրել տուէք, ըսաւ ծառային։

Եւ միեւնոյն ատեն իր սենեակը դնաց ու հագուեցաւ։

Երբ դարձեալ ներս եկաւ, դիմաւորեցի դինքը։

— Կը խոստանա՞ք, հայր իմ, ըսի, թէ Մարկրիթի սիրտը ցաւցնող բան մը պիտի չընէք։

Հայրս կեցաւ, արհամարհանքով երեսս նայեցաւ եւ սա պատասխանը միայն տուաւ.

— Կարծեմ թէ խենթ էք դուք։

Ցետոյ դուրս ելաւ, դուռը ուժդնօրէն դոցելով։

Ես ալ վար իջայ, կառք մը բռնեցի եւ Պուժիվալ դացի։

Մարկրիթ պատուհանին առջեւ ինծի կը սպասէր։

ԻԱ.

— Վերջապէս եկար ահա, պոռաց վիդրս նետուելով։ Որքան դուխտեր ես։ Այն ատեն հօրս հետ ունեցած կռիւս պատմեցի։

— Ահ, Տէր Աստուած, մտքէս կ'անցնէր, ըսաւ։ Երբ Ժօղֆի եկաւ ու հօրդ փարիզ ժամանումը իմացուց մեղի, դլխաթախտ լուր մը առածի պէս դողացի։ Ձեղմ բարեկամ, այս բոլոր վիշտերուդ պատճառը ես եմ։ Թերեւս աւելի ազէկ պիտի ընես ինձմէ բաժնուելով քան թէ հօրդ հետ դէշ մարդ ըլլալով։ Սակայն ես իրեն բան մը ըրած չեմ։ Շատ հան – դիստ կ'ապրինք, եւ աւելի հանդիստ պիտի ապրինք։ Ազէկ դիտէ թէ պէտք է որ սիրուհի մը ունենաս եւ երջանիկ ըլլալու է որ սիրուհին ես եմ, քանի որ կը սիրեմ քեղ եւ կարողութեանդ ներածէն աւելիին չեմ ցանկար։

(Շար.)

մեկնումներու պատրաստ հոգիիս մէջ :

Պիտի երթամ հիմա ու վերափոխուած հոգիով յայտագրեմ մեր նոր առօրեան : Ես պիտի հեղում արիւնս քու պապակած ակօսներուդ, եւ դուն պիտի խստանաս կրկին :

Ընկերոջ մը ակնարկին պայծառութիւնը պիտի յանձնեմ քեզի եւ դուն պիտի մեզմես ուրիշ ընկեր մը չկարենալ սիրելու մշտարթուն այս տառապանքս :

Պիտի ծաւալեմ արդարութեան ծարաւ մը մէջդ, եւ դուն ապերախտ ըլլալու աւելորդ ստիպումներով չնչահեղձ սիրտս պիտի չնչաւորես քու քաղցր չունչով :

Եւ ո՞վ գիտէ, թերեւս մեզմէ զատ ուրիշ մը եւս կայ, մեր՝ իմ եւ քու տարանջատ ուժերուն ամբողջական հաշտութեան սպասող : Շտապե՛նք, սպիտա՛կ թուղթ, թերեւս մէկը կայ ...

Փարիզ ՊՕՂՈՍ ՍՆԱՊԵԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդները յաճախ կը գանգատին Յառաջի անկանոն սպասարկութեան համար, ըլլայ Փարիզ, ըլլայ գաւառը :

Անգամ մը եւս կը շեշտենք թէ Յառաջի կողմէ ոչ մէկ թերացում կայ առաքման մէջ : Յառաջը Ֆրանսական մեսաժըռիի մեծ ընկերութեան մը կողմէ Փարիզի կեդրոնական թղթատարի գրասենեակը (Բիւ տիւ Լուվր) կը յանձնուի ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 16ԻՆ : Կարգ մը շրջաններ, որոնց կարգին Փարիզի հիւսիսային արուարձանները եւ մերձաւոր արտասահմանը (Անգլիա, Պելժիա, Գերմանիա) կը ստանան շատ կանոնաւոր կերպով, մինչ մեծ մասը չի ստանար ամէն օր կամ քանի մը թիւ միասնաբար կը ստանայ : Այս պարագան, մեր կամքէն անկախ, սրտնեղութիւն կը պատճառէ թէ մեր բաժանորդներուն ու մանաւանդ մեզի, երբ այնքան ջանք ու զոհողութիւն կ՚ընենք գոհ ձգելու համար Յառաջի ընթերցողները :

Քանիցս բողոքած ենք Թղթատարութեան տնօրէնութեան : Ճշդուած է թէ անկանոնութեանց պատասխանատուն առաքման գրասենեակը չէ այլ՝ ընդունող իւրաքանչիւր շրջանի բաշխումի տեղական գրասենեակները

ՆՈՒԷՐ

Օր. Արմենուհի Գրիգորեանի եւ Պ. Դաւիթ Դաւիթեանի նշանախօսութեան առթիւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար կը նուիրեն Միսաք Միրզէ 25 Ֆրանք, Վարդավառ Գամպէրեան 15, Տիկին Մարի Մովսէսեան 10, Գումար 50 Ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վարդանանց
Ասպետներու Եղբայրակցութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Կիրակի՝ 23 Փետր. 1964, ժամը 21

SALLE GAVEAU

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 6րդ տարեդարձի հանդիսութիւնները՝ ԿԻՐԱԿԻ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ :

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՏՈՄԱՐԱԿԱԼ

Փորձառու տոմարակալ մը (ֆոնթապլը), տրամադրելի ժամանակ ունի շաբաթը երկու օր : Նպաստաւոր պայմաններ :

ԳՐԵԼ «Յառաջ»ի, որ կը փոխանցէ :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբի կողմէ յառաջիկայ Դեկտեմբերի 8, 9, 10 օրերուն համար յայտարարուած «Գթութեան Վաճառք»ը յետաձգուած է :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դեկտեմբեր 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 16էն 22, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Bar Buffet Ambiance

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, վարժարանին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետրուար 29ին, Սփլանտիտի մէջ :

×

Սիմոն Զաւարեանի մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ յուշի եւ յարգանքի ցերեկոյթ, Փետրուար 9, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Իվ Թուտիկ թատրոնին մէջ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին :

×

Կապոյտ Խաչի օրը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին, Դեկտ. 28, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Մանրամասնութիւնները առանձին :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ՚ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին :

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

«PARS HOTEL»
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջ-մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն :

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ :

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. Վ. ՀԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին.—

Հայկական պարեր եւ կենդանի պատկեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ : Երգ Օր. Արզումանեան, դաշնակ՝ Ր. Արզումանեան, արտասանութիւն՝ Օր. Շ. Փանոսեան :

Կէս գիշերէն ետք, եւրոպական պարեր՝ ԼԷՕ ԹԵՐՐԻՍ նուագախումբ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերուն : Տեղի կ՚ունենայ, Հինգշաբթի (Դեկտեմբեր 19) ժամը 3ին, Քատէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Ծիծաղաշարժ ներկայացում մը, տղոց կողմէ եւ սիրուն անակնկալներ :

Կաղանդ Պապան պիտի բերէ նուէրներ եւ նախընթրիք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վար չութիւնը միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերը Դեկտեմբեր 9ին, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, 17 Բիւ Պլէօ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի խումբին :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ՚ունենայ յառաջիկայ Յունուար 12ին, Կիրակի օր, եկեղեցւոյ սրահը :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր լաթակազմ	70 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 7 հատոր, լաթակազմ	56 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, լաթակազմ	8 Ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 Ֆր.
Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ.	8 Ֆր.
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Երկեր (Աբովեան Պռօշեան, Պարոնեան)	17 Ֆր.
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր նկարներով	5 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ. լաթակազմ	7·50 Ֆր.
ՄԻՔ. ՇԱԹԻՐԵԱՆ. Գարունը նորից եկաւ. 296 էջ.	5 Ֆր.
ԱԲԳԱՐԵԱՆ. Մատենադարան(անգլ.) 18 գունաւոր մանրանկարներ	3 Ֆր.
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ. Երգի ծնունդը. բանաստեղծութիւններ	3·85 Ֆր.
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ. Տաղեր, 200 էջ. լաթակազմ	3·50 Ֆր.
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Ա. 800 էջ. լթկզմ.	16 Ֆր.
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլռելի զանգակատուն, Պէյրութ, 1963	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

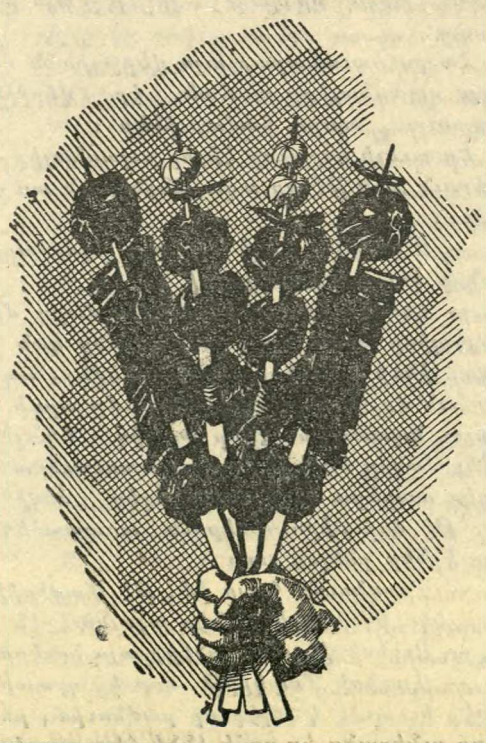

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
10 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9830 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 39e ANNÉE — N° 9880

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Այսօրուընէ սկսեալ ամբողջութեամբ կը հրատարակենք Աշիլ Փաշէնի օրաթերթին, «Լիպերասիոն–Շամփանեը»ի յօդուածաշարքը, զոր գրի առած է Շարլ Մարքուար, «ուսումնասիրական համբորդութեան մը ընթացքին՝» այցելելով նաեւ Հայաստան, ուր մնացած է միայն վեց օր:

Մօտենալ Հայաստանին, դիւրին բան չէ: Երեւակայեցէք, հրաբխային ծագում ունեցող խորխորատ մը, որու յատակը կը գտնուի հազար մեթր բարձրութեան վրայ, իսկ շրթները կազմուած են լեռներով, յաճախ խոր հովիտներով ճեղքուած: Ոմանք շատ նեղ, այնպէս որ գլխու պտոյտ կուտան, ուրիշներ աւելի լայն, բայց բոլորն ալ միշտ կը յիշեցնեն խորտուփորտ բարձրաւանդակներու մը տերմութիւնը: Երեւանէն միշտ կարելի է տեսնել դէպի հարաւ, բայց Թուրքիոյ մէջ, Արարատնի սպիտակ զոյգ սապատները, աւելի քան հինգ հազար մեթր բարձր, որ անբաժանելի է հայկական բնանկարէն, ինչպէս Վէսուվը Նափոլիէն, կամ Ֆուրի – Եաման՝ Ճափոնէն, իսկ դէպի հիւսիս – արեւմտեան կողմը՝ Արագածը, իր չորս գագաթներով որոնք չորս հազար մեթրը կ՝անցնին:

Քարտէզի վրայ, Հայաստան կը գըտնուի երբեմնի եւրոպական Ռուսաստանի հարաւը, բայց իրականին մէջ Ասիան է որ կը սկսի, փոքր Ասիան, հոն ուր օսմանեան, քրիստոնեայ, սլաւ, իսլամ քաղաքակրթութիւնները իրարու կը հանդիպին կամ կը բախին, Սեւ եւ Կասպից ծովերու միջեւ, որու ճիշդ կեդրոնը կը գըրաւէ: Մէկ կողմը կը յենու Ադրբէյջանի, որ ծանօթ է քարիւղային կեդրոնով՝ Պաքու, միւս կողմը՝ Վրաստանի, ուր ծնած է Սթալին: Հարաւային կողմը կ՝ինյան հին Հայաստանի պատկանած հողամասերը, այժմ՝ դրացի պետութեանց, Թուրքիոյ եւ Իրան թեւարկութեան տակ: Բայց ես ինչ որ պիտի նկարագրեմ, կը վերաբերի անշուշտ միայն Խորհ. Հայաստանի, այս երկիրը միայն այցելած ըլլալով:

Հայաստան այցելելու համար, լաւագայն միջոցը օդանաւն է: Լենինկրատէն կամ Մոսկուայէն, որոնք 2400 կամ 3000 քիլոմեթր հեռու են, կը հասնինք Երեւան, մայրաքաղաքը, երեք կամ չորս ժամուան մէջ: Անշուշտ ցամաքային ճամբայ եւ երկաթուղի ալ կայ, որոնք Կովկասը կը ճեղքեն տպաւորիչ անցքերով, բայց օդանաւով հասնիլն ալ իր հրապոյրն ունի: Աչքերդ կը լեցուին տանթէական տեսարաններով զորս կը ներկայացնէ թռիչքը մարդոց անմատոյց լեռնաշղթաներու վրայէն, շլացուցիչ սպիտակութեամբ ձիւներու տակ ծածկուած, երբ օդանաւը կը սուզի ամպերն ի վեր՝ շրջանի մը վերեւ, ուր կը նշմարուին գործունեայ եւ կազմակերպուած կեանքի մը նշոյլները, — ջուրի հոսանքներ, որոնք ոռոգման կանոնաւոր ընթացք մը ստացած են, մաքուր հողեր եւ կանանչ տարածութիւններ, եւ յանկարծ էջքն է համեստ, բայց խնամուած կայանի մը վրայ, քանի մը քիլոմեթր հեռու Երեւանէն, որ մէկն է Խորհ. Միութեան ամէնէն հին քաղաքներէն:

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
1917ԷՆ ԱՌԱՋ

Քաղաք հասնելու համար, պիտի անցնինք Ուրարտուի հետքերուն վրայէն, այն աշխարհէն, որ բնակավայրն է Ուրարտեան ցեղախումբին, որմէ կը սերին Արմէնները, յետագային Հայերը, անոնք ապրին իրենց նախահարց հողամասին վրայ թէ ապրին այնպիսի վայրեր, ուր զիրենք ցրուած են իրենց պատմութեան իրադարձութիւնները:

– Հայաստան բարդ պատմութիւն մը ունի, յաճախ բուռն եւ բիրտ, մեր քաղաքակրթութեան մեծ դէպքերուն կապուած, երբեմն յիշեցնելով Լեհաստանի կամ Իսրայէլի պատմութիւնը:

Չէ՞ որ Արարատի ստորոտն էր ուր հանդչեցաւ Նոյեան Տապանը:

Ամէն պարագայի մէջ, ամէն ժամանակ եւ ուր որ հարկադրուած են բնակիլ, Հայերը չեն դադրած իրենց աւանդական կամ պատմական հողերը համարելէ Արարատեան աշխարհը, որ այսօր կը կազմէ Խորհ. Հայաստանի Հանրապետութեան սիրտը:

Այս շրջաններուն մէջ կատարուած վերջին պեղումները երեւան բերին հին սայլեր, անիւները միակտուր փայտէ, ծառերու բունը օգտագործելով այսպէս, ինչ որ կը հաստատէ թէ հսկայ ծառեր էին ատոնք: Սեպագիր արձնագրութիւններ եւս գտնուած են ԺԹ. դարուն, որոնք կուգան հաստատելու թէ Ը. դարուն, Ուրարտուի թագաւորը, Արգիստիս Ա., ամրոց մը կառուցած էր Հայաստանի ներկայ մայրաքաղաքին տեղը: Գտնուած են նոյնպէս Պալատի, պարիսպներու եւ ամարանոցներու հետքեր Թեշեպայինի կոչուած ուրարտական քաղաքէն: Գտնուած են ոռոգման ցանցի մը հետքերը, որոնք կը վկայեն թէ երկրագործական յառաջացեալ քաղաքակրթութիւն մը կար այստեղ:

Հայաստան բազմաթիւ անգամներ կորսընցուց իր անկախութիւնը յաջորդա, արանցնելով Պարսկաստանի, Պարթեւաստանի, Հռոմի, Բիւզանդիոնի լուծին տակ: Միջին – Դարուն, յաճախ կը յիշատակուին հայ պատերազմիկներ, որոնք մասնակցած են Փոքր Ասիոյ կռիւներուն Արաբներու, Մոնկոլներու, Թուրքերու եւ... քրիստոնեաներու միջեւ:

Հայաստանի քարտէզը խոր փոփոխութիւններու ենթարկուեցաւ: Մեծն Տիգրան Բ.ի օրով (95 – 55 Ն. Ք.), Հայաստան կը տարածուէր Կասպից Ծովէն մինչեւ Պաղեստինի անապատները: Յետագային, տակաւ առ տակաւ կը սեղմուի, կը կծկուի, եւ վերջապէս կը պայթի, մշտական կռուախնձոր կը դառնայ Պոլսոյ անկումէն ետք, Թուրքերու եւ Պարսիկներու միջեւ: Քանդումի տագնապները փոխն ի փոխ կը յաջորդեն վերաշինման շրջաններու:

ԺԸ. դարու վերջն է, որ ռուսական առեւտուրը սկսաւ մուտք գործել –Հայաստան, քրիստոնեայ հին հողամաս, ուր կրնային փոխանակուիլ արեւելեան եւ սլաւ աշխարհի արտադրութիւնները, բայց ուր իրարու կը բախէին նաեւ կրօնական նուաճողական ազդեցութիւններ:

1828ին, ռուսական բանակներն են, որոնք այդ շրջանը մուտք կը գործեն, եւ կարճ կռիւէ մը ետք, ամրօրէն կը հաստատուին ռազմագիտական այս կարեւոր դիրքին մէջ, Պարսիկներէն յափշտակելով Երեւանի շրջանը, յետագային ցարերու թագին կցուած, «Հայկական դաւառ» անունով:

1850ին, Հայաստանի մէջ կար եօթը եկեղեցի, ութ մզկիթ, 12 կարաւանսարայ, եւ մօտ 900 խանութ, ինչ որ գաղափար մը կուտայ այն զանազան ազդեցութիւններուն մասին, որոնք կրնան կատարուիլ ու նաեւ այն յեղափոխութեանց մասին, որոնք տեղի պիտի ունենային պարբերաբար:

ՇԱՐԼ ՄԱՐՔՈՒԱՐ

(1 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՆԱԽԱԳԱՀ ԸԼԼԱԼ. ԱՅՍ Է ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՐԾՍ"

ԿԸՍԷ ՃՈՆՍՈՆ

Սպիտակ Տան մէջ, նախագահ Ճոնսոն անակնկալ կերպով մամուլի ասուլիս մը տուաւ, հաւաքուած լրագրողներուն: Իրականին մէջ, ամէն օր, նոյն ժամուն, մօտ քսան լրագրողներ կը սպասէին Սպիտակ Տան բանբերին՝ Սալինկըրի դրան առջեւ, լուրեր ստանալու համար: Ծանօթ էր որ առաջին անգամ ըլլալով, նոր նախագահը գիշերը անցուցած էր Սպիտակ Տան մէջ ուրկէ, նախորդ օրը, վերջնականապէս հեռացած էր սպաննուած նախագահին այրին: Այս պարագաներու մէջ էր որ, յանկարծ, Սալինկըր յայտարարած է լրագրողներուն.— «Եկէք, նախագահը կ՝ուզէ սուրճ մը հրամցնել քեզի»: Ու այսպէս տեղի ունեցած է Ճոնսոնի առաջին ու անակնկալ մամուլի ասուլիսը:

Ճոնսոն սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրած է հակառակ իր յոգնած երեւոյթին: «Ի՞նչպէս էք» հարցուցած է լրագրող մը եւ նախագահը պատասխանած է «այնպէս ինչպէս պիտի ըլլայի եթէ տարի մըն է հոս ըլլայի»:

Ճոնսոն գոհունակութեամբ յայտնած է թէ կառավարական գործերը կը շարունակուին, գոված է Խորհրդարանը եւ ոգեկոչած վերջին խօսակցութիւնները օտար պետութեանց երեսուն դեկավարներու հետ: «Ինչպէս դիտէք, ի մօտոյ լորտ Հիումը պիտի տեսնեմ, վարչապետ Էրհարտը, Իտալիոյ նախագահը, Քանատայի Արտաքին նախարարը եւ Մեքսիքայի նախագահը»: Երբ դիտել տուած են Ճոնսոնի որ թուած շարքին մէջ չկայ նախագահ տը Կոլի անունը, Ճոնսոն յայտարարած է.— «Որոշ ծրագիրներ չունինք այս միջոցին, երբ ունենանք ձեզի կը հաղորդեմ»:

Ասուլիսին մնացեալ մասը յատկացուած է ելմտական հարցերու, անհրաժեշտ խընայողութեանց: Նախագահը կը յուսայ որ հոսկէ – հոնկէ խնայելով, յառաջիկայ տարուան պիւտճէն հարիւր մէկ միլիոն տոլարը չանցնիր «զիս լաւ հասկըցէք, կծծիի տեղ չեմ ուզեր անցնիլ, բայց կ՝ուզեմ որ սէնթ մը չկորսուի»:

Այս լեզուն կը յիշեցնէ Այզենհաուրը եւ հաւանաբար լաւ ընդունելութիւն գտնէ Ամերիկացիներուն մօտ, որոնք գոհ կ՝ըլլան նաեւ իմանալով թէ իրենց նոր նախագահը մտադիր է իր ժամանակին մեծ մասը գրասենեակին առջեւ անցընելու եւ արտասահման ճամբորդութեան ոչ մէկ ծրագիր ունի:

Բոլորին վրայ այն տպաւորութիւնը կը թողու որ՝ կատաղի աշխատող, նոյնիսկ «շատ կ՝ընէ»: Երբ ուզած են գիտնալ թէ այս երկու շաբաթներէն ետք, ի՞նչ բան իրեն ամէնէն կարեւորը կը թուի, Ճոնսոն պատասխանած է.— «Նախագահ ըլլալ»:

———o———

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ, Խրուշչեւ, Երկուշաբթի օր, բացաւ քիմիական –ճարտարարուեստի թղթածրարը, կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստին առջեւ: Արդարեւ Խորհ. Միութիւնը ցորենի պէտք ունի, ցորեն շինելու համար, պարարտանիւթի պէտք կայ եւ բաւականաչափ ունենալու համար պէտք է զարգացնել քիմիական ճարտարարուեստը: Կը թուի թէ լիակատար այս նիստը տնտեսական մարզի պայքարի նոր շրջան մը պիտի բանայ ինչպէս եղաւ խոպան հողերու ժամանակ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼՊԱՆԻԱ կը մերժէ Մոսկուայի առաջարկած գաղափարական զինադուլը, որու մասին երկար գրած էր Փրաւտա: Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Զերի ի Փոփուլիթ կը ծաղրէ խորհրդային այդ առաջարկը որու մասին կ՝ըսէ.— «Խրուշչեւ այդպէս առաջարկ կ՝ընէ որովհետեւ գիտէ թէ հողը կը սահի ոտքին տակ: Իր անմիտ քաղաքականութիւնը դատապարտուած է աշխարհի համայնավար կուսակցութեանց մեծ մասին կողմէ: Այդ քաղաքականութիւնը որ կը ձըգտի համայնավարութիւնը վերածել Սոցիալ–Դեմոկրատ շարժումի մը որ պիտի յանգի վերաքննութեան:

ԱՆՏԻՈՔԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ՝ Կարդինալ Թափփունի ծանր գործողութեան մը ենթարկուած է առջի օր: Վիճակը ծանր կը նկատուի: Կարդինալը Մուսուլ ծնած է 1879ին:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Արաբական լիկայի ըսպայակոյտի պետերը հաւաքուած են գտնելու համար այն միջոցները որոնք կրնան արգելք հանդիսանալ Իսրայէլի Յորդանանի ջուրերուն ընթացքը փոխելուն:

ՌՈՒՊԷԻ ընկերվարական ընկերներուն առջեւ Տէֆէռ իր տեսակէտները պարզած է ներկայ քաղաքականութեան շուրջ: Երբ հարցուցած են թէ թեկնածու է՞ Հանրապետութեան նախագահութեան: Մարսէյլի երեսփոխան – քաղաքապետը պատասխանած է «պիտի մտածեմ»:

ԿԻՒՄԻՒՇՓԱԼԱ որ նախատեսուած վարչապետն էր Թուրքիոյ նոր դահլիճին համար, յայտարարեց թէ աւելի լաւ է համախմբական կառավարութեան մը կազմել չէզոք անձնաւորութեան մը նախագահութեան տակ: Այս է գլխաւոր տեսակէտը զոր Ատալէթի պարագլուխը կը յայտնէ այն յուշագրին մէջ զոր յանձնած է Կիւրսէլի, դիւրացնելու համար տագնապին լուծումը:

ՄԱՀՈՒԱՆ սպառնալիքներ եղած են վարչապետ Էրհարտի դէմ: Մէկը հեռաձայնելով յայտնած է թէ մահափորձ պիտի կատարուի Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետին դէմ եթէ չբարձրացնէ պատերազմի նախկին գերիներուն եւ ռազմիկներուն թոշակները:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, ցեղապաշտութեան մեծ դայթակղութիւն մը երեւան ելած է: Լորտ Մանքրոֆթ (ծագումով Հրեայ) ստիպուած եղած է հրաժարելու ապահովութեան «Նորուիք Եունիոն» վարչական խորհուրդէն տրուած ըլլալով որ արաբական գրասենեակը այդպէս պահանջած է: Այս ձեւով արաբական երկիրներու մուտքը կ՝արգիլուի նաեւ Նորվեկիոյ անգլիացի դեսպանին, իր սիոնապաշտ գաղափարներուն եւ ընթացքին համար: Ուրիշ ընկերութիւններ ալ նոյն սպառնալիքներուն ենթարկուած են: Հարցը երեսփոխանական ժողովին մէջ ալ պիտի ծեծուի:

ԻՍՐԱՅԷԼ չի հաւատար որ Արաբներ յարձակում գործեն Յորդանանի ջուրերուն համար:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան պարագլուխը՝ Ուիլսըն մահուան սպառնալիք ստացած է երկու անըստորագիր նամակներով: Ուիլսըն յայտարարեց սակայն թէ բան պիտի չփոխէ իր ընթացքէն:

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Ինտոնեզիոյ սպայակոյտին պետը՝ Զօր. Նազութիոն 48 ժամ Անգարա եղած է, թրքական ըսպայակոյտին պետին հիւրը: Անկէ Փարիզ մեկնած է:

ՊԵԼԺԻՈՅ արտաքին նախարարը պաշտօնական այցելութիւն կը կատարէ Լեհաստան:

ԵՐԵՔ ՀԱՅԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայագիտութեան անտառը, իր պատ-կառազդու կաղնիներով, որ գոյութիւն ունէր միջաշխարհային առաջին պատե-րազմի նախօրեակին, հետզհետէ նօսրա-ցաւ: Յաջորդաբար տապալեցան հաս-տաբուն կաղնիները, որոնց 32 տարինե-րէ ի վեր թուումը կը կատարեմ Հայա-գիտութեան Ամբիոնիս բացման դասախօ-սութեան ընթացքին: Սոյն անտառը վե-րածուեցաւ փոքրիկ պուրակի մը, ուր տակաւին կանգուն կը մնային քանի մը կաղնիներ: Ահա այսօր կը սգանք ա-նոնցմէ երեքին տապալումը, Հայր Սա-հակ Եպս. Կոգեան, Հայր Ներսէս Վ. Ակինեան, Փրոֆ. Լեւոն Մելիքսէթ-Բէկ: Հայագիտութիւնը, գիտակից հայ մտա-ւորականութիւնը իրօք սուգի մէջ է: Մասնաւորապէս երկու առաջիններուն մահը խիստ կարեւոր կորուստ մըն է Վիէննական Մխիթարեան Միաբանու-թեան համար:

ԱՐՀԻ. ԿՈԳԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ

Ծնեալ Ախալցխա 1895 Փետրուար 13–26ին, Վիէննա զրկուած է 1906ի աշ-նան, ուխտեալ 1912 Մարտ 3ին: Այս ա-տեն Լաւրենտիոս աւազանի անունը կը փոխէ Սահակի, քահանայ կը ձեռնա-դրուի 1917 Նոյեմբեր 15ին, Եպիսկոպոս՝ Պատրիարքական փոխանորդ 1951 Փե-տրուար 22ին, կը վախճանի Հռոմի մէջ 1963 Ապրիլ 1ին: Որով՝ 68 տարե-կան հասակին մէջ էր, ուխտադրութեան 51րդ տարին, քահանայութեան 46րդ եւ եպիսկոպոսութեան 13րդ տարին:

Հոս պիտի չյապաղիմ ոչ Հայր Սահա-կին փայլուն եւ բազմակողմանի, վանա-կան եւ համալսարանական ուսումներուն վրայ, ոչ ալ իր վարած պատասխանա-տու ծանր պաշտօններուն վրայ: Մնալով ամէնուրեք միշտ աղօթասէր, ճգնազգեաց եւ բարեսիրտ կրօնաւոր մը, իրական ճգնաւոր մը, ձեռքը անցած դրամն ալ չէր պահեր, զայն կը յատկացնէր կա-րօտեալ ուսանողին, ինք ապրելով աղ-քատի մը պէս: Յիրաւի Աստուած զինքը օժտած էր ընտիր ձիրքերով, որոնք իր ճառերուն եւ քարոզներուն կուտային գրաւիչ աւիւն մը, դարձնելով զայն բա-ցառիկ կերպով ճարտասան եւ հաղոր-դակից: Ապացոյց իր հաւաքածոն՝ Հայ արժէքներ եւ արժանիքներ (1938) եւ իր Ապրիլեան ճառերը: Ի՛նչ վսեմ հայ ոգի եւ ազգային սէր կը համակէին իր ազ-նուաբարոյ եւ զգայուն հոգին: Այդ ներշնչումէն դրդուած խմբագրած է Ա-մերիկա գտնուած ատեն Արդի հայերէնի քերականութիւն մը (1949) անգլիերէն լեզուով, ուծացող հայ երիտասարդու-թիւնը փրկելու համար:

Անցնինք այս բոլորին վրայէն եւ հաս-նինք ուղղակի հայագէտին: Հայր Սա-հակ Կոգեան Վիէննայի դպրոցին կըրտ-սեր աշակերտներու խումբէն էր, բայց այդ շրջանին ամենափայլուն ներկայա-ցուցիչը՝ Հայր Ներսէս Ակինեան ալ ա-ւագ աշակերտներուն եւ կրտսերներուն միջին օղակն էր:

Վիէննական դպրոց ըսելով, գիտէք թէ ի՛նչ կը հասկնամ: Ո՛չ թէ վարժա-րան մը, ուր դասեր կ՚աւանդուին — ինչ որ գոյութիւն ունէր բնականաբար վան-քին մէջ —, հապա որոշ հասկացողու-թիւն մը լեզուաբանական, պատմական ու բանասիրական նիւթերու մասին, ո-րոշ քննական ուղղութիւն եւ վարդապե-տութիւն: Վիէննայի Մխիթարեան վանքը այդպէս եղաւ մօտաւորապէս 1850 թը-ւականէն սկսեալ, երբ հիմը դրուեցաւ ոսկեդարեան հայերէնին վարդապետու-թեան: Որքա՛ն երջանիկ շրջան, որուն ջանացի պատկերը տալ Վանքին քառեակ յոբելեաններուն առիթով կատարած բա-նախօսութեանս պահուն: Կը նախագահէր ինք հանգուցեալ Գերապայծառը, որ ապ-րած էր այդ տարիները: Այլեւս կիրքե-րը դադրած էին, Վիէննական դպրոցին վարդապետութիւնը արժանացած էր ընդհանրական ընդունելութեան եւ տա-կաւին ողջ էին աւագներէն մի քանին, թէպէտ ալեւոր, եւ Վիէննայի դպրոցին շուրջ կը բոլորուէր ամէնազգի հայագի-տութիւնը՝ հայ եւ օտար: Հայր Սահակ Կոգեան եղաւ այդ դպրոցին փայլուն ծա-ղիկը եւ ապա հասուն պտուղը:

Ան եղաւ ամէնէն առաջ իրապէս հայ-կաբան մը՝ բառին հին իմաստով, թէ լեզուաբանական, թէ բանասիրական մարզերու մէջ, զանազանելով իրարմէ այս երկու մարզերը իրարու մօտիկ դը-րացի: Ապացոյց՝ Հայր Սպենեան – Տաշ-եանի հայկաբանութեան հսկայ հատորին մէջ գտնուած բոլոր քննուած բառերը պիտակներու անցուցած է: Հայր Այտըն-եանի դրաբարի քերականութիւնը վերա-քննած է, բոլոր օրինակներուն աղբիւր-ները ստուգելով: Նամակներն ալ, երբ հասկցողներու կը գրէր, ոսկեդարեան հայերէնով կը գրէր:

Հայ գեղարուեստի հմուտ էր, ինչ որ չունին շատ հայագէտներ: «Հանդէս Ամ-սօրեայ»ի մէջ ստորագրած է յօդուած-ներ կամ դրախօսականներ գեղարուեստի շուրջ լոյս տեսնող նորութիւններու ա-ռիթով: Իր գեղարուեստական հմտու-թեան ամէնէն ցայտուն ապացոյցն է իր կատարած թարգմանութիւնը — մասնա-կի յապաւումներով — Ժողէֆ Ստրչի-կովսկիի՝ Հայոց ճարտարապետութիւնը եւ Եւրոպա, ուսումնասիրութեան երկու հսկայ հատորով: Գիտէ՞ք թէ ինչ մեծ արժանիք է Ստրչիկովսկին հասկնալ եւ համապատասխան թեքնիք բառերը գտնել կամ շինել, այնքան խրթին է Աւստրիա-ցի գիտնականին լեզուն, մասամբ ալ ա-նոր մտածողութիւնը: Աւա՛ղ, չէ տըպ-ուած Գերապայծառին այս կարեւոր աշ-խատանքը, հեղինակը մերժած ըլլալով վերջին պահուն այն բազմաթիւ քլիչէ-ները նկարներու, զորս խոստացած էր նախապէս, թէպէտ ինք այնքան լայնօրէն օգտուած է Թորամանեանի լուսանկար-ներէն եւ վերակառուցման փորձերէն:

Հանգուցեալին գեղարուեստական-գրական նուրբ ճաշակին ալ մէկ նմոյշն է Յովհաննէս Թումանեանի մասին կա-տարած բանախօսութիւնը, բանաստեղ-ծին մահուան առիթով (տպ. 1923ին):

Մանաւանդ հանգուցեալ Գերապայծա-ռին մասնագիտութիւնն էր Աստուածա-բանութիւն եւ Հայոց եկեղեցական պատ-մութիւն: Այս ուսումնական մարզերուն ի սպաս դրած էր իր հայկաբանական հմտութիւնը, հին եւ նոր լեզուներու մէջ ունեցած տիրապետումը (հայերէն, լա-տիներէն, յունարէն, գերմաներէն, անգլիերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, ռուսերէն, վրացերէն, պուլկարերէն, հունգարերէն): Այս հսկայ պաշարին զու-գընթաց հիմ ունենալով քննական խո-րաթափանց կարողութիւն:

Այս բոլորին դրոշմը կը տեսնուի իր գրութեանց մէջ: Այսպէս.—

1) Մակաբայեցւոց Բ. գրքին հայերէն թարգմանութիւնը, 1923 (Ազգ. մատ. 99):

2) Կամսարականները՝ Տիարք Շիրա-կայ եւ Արշարունեաց, 1926 (Ազգ. մատ. 110):

3) Զանազան կրօնագիտական գրքոյկ-ներ, ի մէջ այլոց Երեսուն բոպէ դէմ առ դէմ խորագրով ընտիր փոքր մատենա-շար մը, 14 հատ, որ կը կազմէ եկեղե-ցագիտական համառօտ դասընթացք մը (1956 – 1958):

4) Մանաւանդ իր վերջին երկասիրու-թիւնը՝ «Հայոց Եկեղեցին» մինչեւ Փլորենտեան ժողովը, 1961: Նախորդ անգամ հայագիտական հունձք ներկայա-ցուցած պահուս (1962 Յունուար 21 եւ Փետրուար 4), ընդարձակօրէն խօսած էի նոր լոյս տեսած այդ կոթողական գրքին մասին. (տե՛ս նաեւ յօդուածներս «Մասիս»ի մէջ եւ «Աւետիք»ի մէջ, 1962, էջ 11–25 երկսիւն): Գիտեմ որ ուրիշնե-րու կողմէ ալ յօդուածներ գրուեցան, հազիւ թէ գիրքը կազմատուն յանձնուած էր եւ յետագային:

Գերապայծառին լեզուական, բանասի-րական, աստուածաբանական եւ պատ-մագիտական հմտութիւնը, զորս մատ-նանշեցի ցարդ պարզած ապացոյցներուս մէջ, կը ցոլան այս վերջին վիթխարի երկասիրութեան մէջ: Կը խոստովանիմ

ԱՂԹԱՄԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աւելի վեր արեւմտեան ճակատի պա-տուհանի մէկ կողմը կանգնած է Քրիս-տոսը, իսկ միւս կողմը Գագիկը, իր շի-նած եկեղեցին ձեռքին բռնած նուիրելու համար Քրիստոսի: Գագիկի արձանը նոյն մեծութիւն ունի՝ ինչ որ Քրիստոս, այդպէսով թագաւորը իր հպարտութիւ-նը կը յայտնէ, իրեն արժանի համարե-լով Քրիստոսի հետ միեւնոյն բարձրու-թեան վրայ կանգնիլ: Աւելի վեր՝ ող-կոյզներու միջեւ Գագիկը նստած է ծա-լապատիկ, մէկ ձեռքին՝ բաժակ, միւս ձեռքին խաղող: Սա եւս դրախտի եւ ի-րական կեանքի իւրայատուկ խառնուրդ է: Ինչ կը վերաբերի վերի պսակի վրայ շարուած մարդկային գլուխներուն, ո-մանց կարծիքով թատերական դիմակներ են: Սակայն, ըստ Մազմանեանի, ատոնք քանդակներն են իշխանական այն նուի-րատուներուն, որոնք օժանդակած են ե-կեղեցիին շինարարութեան, (ըստ որոշ տուեալներու, ոմանց գլուխներուն քով արձանագրուած են անոնց անունները): Վերջապէս գլուխներէն մէկը ներգծուած երկու ցողունի միջեւ, Մանուէլ ճարտա-

---

որ անոր ընթերցանութիւնը յարատեւ ճիգ կը պահանջէ, որովհետեւ լեզուն, ոճը կտրուկ եւ սեղմ են: Լուսանցքային ցուցմունքները եւ օտար լեզուներով կա-տարուած թանկագին մէջբերումները, թիւով 580 հատ, որ գրքին ետեւը գը-րուած են տպագրական դիւրութեան հա-մար, լարուած ուշադրութիւն կը պար-տադրեն: Սակայն պիտի գայ օր մը, երբ անկողմնակալ ուսումնասիրողներ ամէն դժուարութիւն աչքի առնելով եւ չկառ-չելով կարգ մը անհաճոյ ասացուածքնե-րու, զայն պիտի պրպտեն առանց նախա-պաշարումի եւ պիտի գնահատեն հան-գուցեալ գիտնականին մատուցած վիթ-խարի ծառայութիւնը: Քանի մը խու-սափած սխալներու քով — ինչ որ ան-խուսափելի է այդպիսի գործի մը ա-ռաջին տպագրութեան մէջ —պիտի գըտ-նեն շտեմարան մը ընտիր ցորենի, նո-րութիւններ՝ մատենագրական եւ պատ-մական ըստ նորագոյն եւ մասամբ ինք-նատիպ պրպտումներու, որովհետեւ գիր-քը, հակառակ երեւոյթին միմիայն հեր-քում մը չէ, հապա նաեւ քննական անա-չառ խուզարկութիւն մը:

Հ. ՅՈՎՀ. Վ. ՄԸՍԸՐԵԱՆ

(1 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

— ՄԻՋՕ —

— Ախ, Միջօ, Միջօ, եօթն օր հո-գի տաս, տնաւեր Միջօ, — կ՚անիծէր մայրը:

— Մ՚անիծեր Սառիկ, ճահիլութիւն է: — Ինչտո՞ր չանիծեմ, զուրպան Նաւ ա-մու, երէկ ըլ էդ քէլ Ղուկասը եկած էր մեր մարդուն մեռնելէն ասդին, էդ մար-դը իմ տունը մտած չէր:

— Աջի Սառիկ:

— Ի՞նչ է Ղուկաս:

— Էդ Միջօն ո՞ւր է:

— Տեսնէիր մէյ մը, Նաւ ամու, հեր-սոտ, քէլը տաքցեր էր:

— Առաւօտ կանուխ, հաւերը չարթընցած, Միջօն կ՚երթայ էդ Ս. Սարգիսի լեռնէն քէլ Ղուկասին դուզախը կը գող-նայ: Ես ինտո՞ր ընեմ, զուրպան Նաւ ա-մու, գիշերները տուն չի գար: Անցեալ օր քարն ինծի նետեց, քիչ մնաց գլուխս ծակէր:

Մինակ Նաւօն չէր որ գանգատի եկած էր, ոչ ալ քէլ Ղուկասը: Օր չէր անց-նէր, որ Լոյիկ Օվանին դուռը չթակէին, Սառիկին չպոռային դռնէն:

Բէնճպէրները կուգային Միջօն կը փնտռէին, երբ իրենց նոր ցանուած ար-տերուն մէջ կովի ոտքերու հետքեր գըտ-նէին: Խաթուն Մաման կուգար, երբ իր հաւերէն մէկուն ճուռը կոտրած տես-նէր:

Զաղջիպան Նաւօն հազիւ փողոցի ան-կիւնը անցած էր, հեզ մ՚ալ տեսնես՝ ներս մտաւ Մանան պաճին:

— Աջի Սառիկ, մուրս գլխիդ, էդ Մի-ջօն ո՞ւր է:

— Ի՞նչ է Մանան պաճի:

— Աջի, էդ ձեր տղան, աղբիւրի ճամ-բան, մեր նոր հարսին կուժն է կոտրեր: Նոփնոր կարմիր կուժ էր, Սառիկ, քարը որ կը նետէ հարսին ուսին, ջախ վար կը ձգէ: Խեղճ հարսը տուն եկաւ վրան գը-լուխը ջուրին մէջ: Զահար, դուն ալ կ՚ը-սես, տղայ ունիմ:

— Ես տղայ չունիմ, Մանան պաճի, ես էդպէս տղայ չեմ ուզեր, Սառիկը կը խօսէր լալով.— Ես ինչ գլուխս լամ, թող էս բրիշակը գլխիս փլէր, որ էս օրերը չտեսնայի: Ախ Միջօ, Միջօ, հարամ իմ կաթը, էդ պոյըդ առնես ու գետին մըտ-նես, տնաւեր Միջօ:

— Մի նեղուիր, Սառիկ, տահա պզտիկ է, վաղը էդպէս չմնար: Աշունը կուգայ, դպրոցը որ բացուի, տղադ դպրոց դիր որ գիր սորվի, տիրացու ըլլի,— թելադրեց Մանան պաճին:

Մանան պաճուն թելադրութիւնը նոր չէր: Լօլիկ Օվան, ողջ եղած պահուն, յաճախ ըսած էր Սառիկին:

— Սառիկ, գատինք, բանինք մեր զաւակը դպրոց դնինք, որ գիր սորվի չոպան չմեծնայ:

Էրկան մեռնելէ յետոյ, ամէն աշու-նին, երբ դպրոցը կը բացուէր, Սառիկ ի զուր կը փորձէր Միջօն դպրոց զրկել:

Աշուն էր: Կալի աշխատանքները գրե-թէ լմնցած էին, թռչուններու գունաւոր թեւերը վաղուց անցած էին երկնքի կա-պոյտէն:

Կիրակի մը, Սառիկ եկեղեցիին վեր-նատունէն լսեց նոր շարական երգողի մը ձայնը: Եկեղեցին լմննալէ յետոյ, Սա-ռիկ տեսաւ որ դուռին վրայ՝ փանթալօն հագած, առանց արախշիի երկար գլխարկ մը դրած, տարիքոտ, ուսերը կլորցած, ծխախոտի շատ գործածութենէն պեխե-րը դեղնցած մէկը, երեցփոխին հետ տուն կը քալէր:

Անտարակոյս, գիւղին նոր վարժա-պետն էր:

Յաջորդ օրը, Սառիկ աւելի կանուխ, կոչնակէն առաջ արթնցաւ: Տակաւին մութ էր փողոցին մէջ, երբ դուրս նայե-ցաւ ու տեսաւ Մխսի աղբարը, որ էշին վրայ բամպակ բեռցուցած ու առաւօտ-եայ աղօթքը «Տէր զի բազում»ը խօսելէն քաղաք կ՚երթար:

Մսխի աղբար, զուրպան հոգուդ, էս տասը փարան տամ, մեր Միջոյին քերա-կան մը բեր,— խօսեցաւ Սառիկ:

Այդ երեկոյ, երբ կովն ու Միջօն դաշ-տէն տուն դարձան, մայրը քերականը Միջոյին տալով պատուիրեց, որ վաղը փոխանակ կովը դաշտ տանելու, կանուխ եկեղեցի երթայ, անկից ալ դպրոց: Ու ինք ալ զբաղեցաւ ճրագին առջեւ Միջոյի դպրոցական մինտէրը կարելով: Սառիկ խօսած պահուն կը ջանար իր լեզուին մէջ քաղցրութիւն դնել, խոստումներ ը-նել, որ Միջօն չնեղանար, չփախէր տունէն:

Միջօ նայեցաւ քերականին, որ նոփ-նոր կանաչ կողքերով գրքոյկ մըն էր, ու ճրագին առջեւ ոտքերը ծալած սկսաւ թերթատել. անոր քով նոյնպէս ոտքերը ծալած նստած էր այդ տարուան ծնած հորթը:

Քերականին կողքին վրայ Ս. Մեսրոպի նկարը, լայն, լուսապսակ ճակատով աջ ձեռքը ձախ կուրծքին վրայ՝ խոշոր ու բաց աչքերը դէպի երկինք իր գիւտին համար լոյս կ՚աղերսէր: Երկրորդ էջին վրայ Միջօն տեսաւ քառաթեւ խաչ մը: Աւելի թերթատեց եւ ինչ տեսնէ՝ ճիշդ ու ճիշդ քէլ Ղուկասին դուզախը: Տեսաւ Խաթուն Մամային կուռթը ձագերը թե-ւերուն տակ առած:

Քերականը Միջոյի աշխարհն էր. տե-սաւ թռչունի բոյներ, նապաստակներ, նաեւ Թաթօյենց շունը Քոմոն:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(2 Շար.)

բապետի պատկերն է, ըստ Մազմանեա-նի: Մէկ խօսքով Աղթամարի քանդակները մէկ ամբողջական գաղափարական ծրագիր կը կազմեն, որտեղ աւանդական կրօնական, պատմական եւ կենդանական նիւթերու միջոցով ներկայացուած դրախտի ձեւին տակ Գագիկը կը գովաբանէ իր իրական թագաւորութիւնը :

Ինչպէս եկեղեցիին ճարտարապետութիւնը, նոյնպէս եւ քանդակները կը վերարտադրեն Ը. դարու եւ անկէ առաջ գոյութիւն ունեցած ոճը: Այդ քանդակները հարթ են, հակիրճ, առանց մանրամասնութիւններու, ինչպէս Հայաստանի՝ նախուրարտական ու նախաքրիստոնէական, եւ ապա վաղ քրիստոնէական քանդակները: Ի դէպ՝ հեթանոսական եւ վաղ քրիստոնէական կոթողներու վրայ երեւցող քանդակները նոյն հարթ եւ հակիրճ բնոյթն ունին, ինչ որ Աղթամարի քանդակները : Այս ոճը, իր պարզութեամբ հանդերձ, անկարութեան հետեւանք չէ: Ընդհակառակն, զարմանալի վարպետութիւն է պէտք, քանի մը գծերով արտայայտելու համար այդքան կենդանի տեսարաններ եւ կերպարանքներ: Քանդակները բաշխուած են Աղթամարի պատերուն վրայ գեղարուեստական համաչափութեամբ: Իր չափերով փոքր յուշարձանը կը վերածուի հոյակապ գլուխ գործոցի :

Վերջացնելով իր դասախօսութիւնը, Մազմանեան կը նշէ Աղթամարի նշանակութիւնը արդի հայ ճարտարապետութեան զարգացման համար: Արդի հայ ճարտարապետութեան զարգացման համար: Արդի հայ ճարտարագէտները, ինչպէս Թամանեանը, Նաֆիլեանը եւ ուրիշներ, օգտագործած են կամարաշարքեր, ազդուելով գլխաւորապէս Անիի ճարտարապետական դպրոցէն: Ընդունելով նման գործունէութեան պատմական անհրաժեշտութիւնը, Մազմանեան կը գտնէ որ Վասպուրականի ճարտարապետական դպրոցը եւս, Աղթամարով եւ պատերը ծածկող քանդակներով, պէտք է ներշնչէ արդի հայ ճարտարապետները: Խօսքը, ի հարկէ, Աղթամարի քանդակներու կոյր ընդօրինակութեան մասին չէ: Սակայն, ինչպէս Գագիկ թագաւոր օգտագործած էր քանդակագործութիւնն իր ժամանակուան պետական եւ կրօնական գաղափարները արտայայտելու համար, նոյնպէս մեր հայ ճարտարապետները կարող են պատի այս կամ այն հատուածի վրայ զետեղուած քանդակներով արտայայտել արդի գաղափարները եւ գեղարուեստական հակումները :

Ներկայ հոծ բազմութիւնը լարուած ուշադրութեամբ հետեւեցաւ ճարտարապետ Մազմանեանի դասախօսութեան : Լուսաւոր պատկերները կենդանի կերպով ներկայացուցին դասախօսին գաղափարները :

ՃԱՐՏ. Ա. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«ԶԳՈՒՇԱՑԷ՛Ք, ՏԻԿԻՆՆԵՐ»

(Méfiez-vous, Mesdames)

Ցուցափեղկերու վրայ խոշոր տառերով գրուած աստղերու անունները բաւական են, որպէսզի այր կամ կին, առանց զգուշանալու, ներս մտնեն մութ սրահները ուր կը ներկայացուի այս ժապաւէնը : Փօլ Մէօրիս, Տանիէլ Տարիէօ, Միշէլ Մորկան, Սանտրա Միլօ ու նաեւ Արտաշէս Գմբէթեան :

Այս վերջինին ներկայութիւնը բաւական էր, դէթ մեզի, այդ ժապաւէնը տեսնելու համար: Արդարեւ Գմբէթեան, խմորուած դերասան մըն է եւ հակառակ անոր որ նոր մուտք գործած է միջազգային շարժանկարի բեմը, **այսուհանդերձ** այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ այդ մարզը իրեն համար որեւէ գաղտնիք չունի : Առանց վարանումի կարելի է ըսել, որ ան մեծ համբաւի **տիրացած** կ՚ըլլար եթէ աւելի կանուխէն ընտրած ըլլար շարժանկարի ասպարէզը :

Երկրորդական դեր մը վիճակուած է իրեն այս ժապաւէնին մէջ: Հակառակ ասոր, ժապաւէնին վերջաւորութեան, յիշողութեան մէջ ներկայ կը մնայ այս հասուն արուեստագէտին խաղարկութիւնը: Գանք նիւթին:

Փաստաբան մը, իր հոմանուհիին պատիւը փրկելու համար (դրամական զեղծումի մը առթիւ) իր վրայ կ՚առնէ յանցանքը ու կը դատապարտուի երկու տարի բանտարկութեան, մինչ հոմանուհին իր վիշտը ամոքելու համար ուրիշ մարդու մը հետ ճամբորդութեան կը մեկնի: Մեկնելէ առաջ, «փափկանկատութիւնը» կ՚ունենայ բանտ երթալու մխիթարելու համար իր տեղը պատժուած սիրահարը, « Զիս յիշէ եւ ցաւդ նուազ զգալի կ՚ըլլայ» կ՚ըսէ անոր. կ՚աւելցնէ, «բարեբախտաբար ընթերցումը կը սիրես, ահա քեզի գեղեցիկ առիթ մը »:

Երկու տարի ետք երբ բանտէն դուրս կ՚ելլէ, մեր փաստաբանը նոյն մարդը չէ այլեւս: Վրդոված է հասկնալի պատճառներով: Որոշած է վրէժ լուծել կիներէն: Կինը դադրած է իտէալ էակ մը ըլլալէ, այլ նիւթ մըն է որմէ պէտք է օգտուիլ : Մէկ խօսքով զոհ ըլլալու տեղ զոհեր կը փնտռէ: Ու այդ առաջադրութեամբ ամուսնական ծանուցումներ կը տեղաւորէ թերթերուն մէջ ու ստացած պատասխաններուն մէջ նախապատուութիւն կու տայ հարուստ թեկնածուներուն, որոնց հետ յաջորդաբար կը ժամադրուի: Բայց եթէ մեր միամիտ փաստաբանը կը կարծէ զոհեր գտած ըլլալ, իրականութիւնը հակառակը կ՚ապացուցանէ ու ի յայտ կուգայ որ կարծեցեալ այդ զոհերը իրենց կարգին յետին միտք մը կը հետապընդեն, այլ խօսքով զոհ մը կը փնտռեն: Խեղճ փաստաբանը հազիւ կը յաջողի ազատիլ իր դէմ լարուած այս նոր թակարդէն. ու վերջնականապէս կը համոզուի, որ զոհին դերը վիճակուած է այր մարդոց եւ քանի այս է իրողութիւնը, նախընտրելի է զոհ դառնալ դէթ իր սիրած կնոջ: Կը վերադառնայ նախկին հոմանուհիին մօտ: Աւելորդ է ըսել որ հոս ալ անակնկալ մը վերապահուած է իրեն..

Հաճելի ըլլալու սահմանուած նիւթ մը, որ դժբախտաբար լաւ մշակուած չէ: Հապճեպով գրուած ու նոյն ձեւով ալ բեմադրուած ժապաւէն մը: Զարմանալին այն է, որ այս շրջանին երբ շարժանկարը հանդիսատեսներու զգալի բացակայութիւն մը կ՚արձանագրէ, նման միջակ ժապաւէններ կը հրամցուին շարժանկարին դեռ յամառօրէն հաւատարիմ մնացող հանդիսատեսներուն :

« Զգուշացէք Տիկիններ»ու բեմադիրն է Անտրէ Հիւնըպէլ, որուն գործերը ցարդ առանց զգուշացումի կրնային տեսնուիլ: Ցուսանք որ իր այս ժապաւէնը բացառութիւն մը հաստատող միակ օրինակը մը նար :

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսիլիոյ մէկ արուարձանին, Պուլվար Օտտոյի մէջ հաւաքուած մեր տարագիր բազմութիւնը եղաւ առաջինը Մարսիլիոյ Հայութեան մէջ, ծրագրելու եւ իրականացնելու գեղեցկագոյնը մեր հոգեկան կոթողներուն, հայ եկեղեցին: Որու շուրջ հաւաքուեցաւ մխիթարութիւն հայցելու եւ ամրապընդուելու համար մեր փոքրաթիւ գաղութը :

1926ի դժնդակ օրերուն էր որ մեր թաղեցիները ունեցան իրենց հաւատքի տունը՝ հայ եկեղեցին : Առաջինը հայ Մարսիլիոյ մէջ: Հոգ չէ թէ փայտաշէն կամ թիթեղով ծածկուած :

Տարիները անցան: Ժողովուրդին վիճակը բարելաւուեցաւ եւ պատկան մարմինները, կատարելով հանգանակութիւն, գոյացած գումարով, գնուեցաւ այն հողը, որուն վրայ կանգնուած էր մեր եկեղեցին :

Ժամանակը իր աւերը գործեց փայտաշէն Ս. Յակոբ մատուռին վրայ: Եւ զայն հասցուց շատ խարխուլ վիճակի մը : Կրօնական ընկերակցութիւնը մտահոգութիւնը ունէր նորոգելու եկեղեցին ուր կը դասաւանդուէր նաեւ հայ լեզուն :

Թաղիս Հայութեան միահամուռ փափաքն էր, կանգնել քարաշէն նոր եկեղեցի մը, փոխանակ նորոգելու հինը: Նիւթական արգելքներ կային: Բայց ե՞րբ մեր օրհնեալ ժողովուրդը նիւթականի զոհած է իր հաւատքը :

Եւ 1962ին բախտաւոր օր մը Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութիւնը, թաղիս ժրաջան Կապոյտ Խաչուհիներուն հետ համախորհուրդ կ՚որոշէ կանգ չառնել որեւէ զոհողութեան առջեւ իրականացնելու համար փայփայուած երազը, ու կ՚որոշեն քանդել հինը եւ կանգնել քարաշէն, կոկիկ, նոր մատուռ մը:

Այդ թուականին եկեղեցւոյ գանձը կար երկուքուկէս միլիոն հին Ֆրանք: Ատով գործի սկսուեցաւ: Այս գումարը շուտով հալեցաւ: Մինչ այդ՝ հանգանակութեան ձեռնարկուեցաւ թաղիս կրօնական ընկերակցութեան եւ անձնուէր Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ: Հանգանակութիւն կատարեցինք ոչ թէ միայն մեր թաղը, այլ ամբողջ Մարսիլիոյ մէջ, մինչեւ Էքս, Կարտան եւ Քասի փոքրիկ քաղաքները: Բախեցինք ամէն Հայու դուռ : Գրեթէ բոլորն ալ տուին իրենց սրտէն բխած լուման: Այս հանգանակութեամբ հաւաքեցինք, շուրջ 2·100·000 հին Ֆրանք: Սոյն գումարն ալ շուտով լրացաւ: Բայց մեր մատուռը դեռ չէր լրացած :

Ստիպուեցանք թաղիս Հայութենէն, փոխ դրամ առնել առանց տոկոսի, մէկ երկու տարիէն վճարելի : Այս ձեւով ալ հաւաքեցինք 3·400·000 հին Ֆրանք: Այս գումարն ալ ծախսուեցաւ: Բայց որմնադիրը եկեղեցին կամ մեր մատուռը լրացուցած էր: Դուռ պատուհան սալայատակում, ամէն գործ լրացած էր, ծախսուած ութ միլիոն հին Ֆրանքով :

Այժմ կայ վճարուելիք՝ ներկարարը, թիթեղագործը, ելեկտրականութիւնը, նստարանները եւն. եւն.: Որոնց համար պէտք է առնուազն մէկ միլիոն Ֆրանք եւս, որ կը պակսի մեզի: Բայց եւ այնպէս այս անել կացութեան դիմաց, այսօր աւարտած եւ կանգնած է մեր առջեւ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ կոկիկ մատուռը: Այն որ պիտի այցելէ, պիտի յուզուի իր ազգային հպարտութեամբ, ի տես այն իրագործման, զոր կատարեցին թաղիս կրօնական ընկերակցութիւնը եւ անձնազոհ Կապոյտ Խաչուհիները, մասնակցութեամբ ազգանուէր հայ բարեպաշտ ժողովուրդին :

Յառաջիկայ Դեկտեմբեր 14ին Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետին տօնախմբութեան օրն է: Մեր նորակառոյց մատուռին բացումը եւ օծումը պիտի կատարուի կիրակի օր Դեկտեմբեր 15ին, Սերովբէ Արք. Մանուկեանի կողմէ, որ յատկապէս կուգայ Փարիզէն :

Կը յուսանք թէ մեր առաքինի հայ ժողովուրդը խուռներամ ներկայ կ՚ըլլայ Ս. Յակոբ մատուռը առաւօտեան ժամը 10ին վայելելու համար մեր հոգեզմայլ եկեղեցական արարողութիւնները: Եւ սրտաբուխ նուէրներով կը փակէ եկեղեցւոյ բացը: Ցիշեցէք սիրելի հայրենակիցներ այրի կնոջ լուման եւ դիտցէք մանաւանդ որ ինչ որ տուիք եւ պիտի տաք մեր եկեղեցիին եւ Աստուած աւելի առատ պիտի վերադարձնէ ձեզի :

ԿՐՕՆ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

(Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԻԱ.

Ըսի՞ր իրեն թէ ինչ կարգադրութիւններ ըրինք ապագային համար :

— Այո, եւ ամէնէն աւելի ասոր բարկացաւ. վասնզի այս որոշման մէջ փոխադարձ սիրոյ ապացոյցը տեսաւ :

— Ի՞նչ ընելու է ուրեմն :

— Միասին կենալու ենք, սիրելի Մարկրիթս, եւ թողելու ենք որ այս փոթորիկը անցնի :

— Պիտի անցնի՞ :

— Պէտք է որ անցնի :

— Բայց հայրդ այսչափով պիտի չգոհանայ :

— Ի՞նչ կրնայ ընել :

— Ի՞նչ դիտնամ, պիտի ընէ ինչ որ հայր մը կրնայ ընել որպէս զի զաւակը հնազանդեցնէ : Իմ անցեալ կեանքս պիտի յիշեցնէ ձեզի ու թերեւս իմ մասիս քանի մը նոր պատմութիւններ հնարէ որպէսզի լքես զիս :

— Աղէկ գիտես թէ կը սիրեմ քեզ :

— Այո, բայց գիտեմ նաեւ թէ մարդ ուշ կամ կանուխ պէտք է հնազանդի հօրը ու թերեւս ի վերջոյ դուն ալ համոզուիս :

— Ոչ, Մարկրիթ, ես պիտի համոզեմ զայն : Իր բարեկամներէն ոմանց չարախօսութիւններն են որ զինքը այսքան սաստիկ բարկացուցեր են, բայց ինք բարի ու արդարասէր է եւ իր առաջին տըպաւորութիւնը պիտի փոխէ : Եւ յետոյ: վերջապէս, կ՚ուզէ փոխէ, կ՚ուզէ չփոխէ, որի՞ն հոգը:

— Ատանկ մի ըսեր, Արման: Չեմ ուզեր որ կարծեն թէ քու ընտանիքիդ հետ դժտեցուցեր եմ քեզ: Այսօր թող անցնի, բայց վաղը Փարիզ դարձիր : Հայրդ ալ պիտի խորհի, դուն ալ. ու թերեւս իրարու հետ համաձայնիք: Իր սկզբունքներուն դէմ մի խօսիր, անանկ ձեւացուր որ իր փափաքներուն կը համակերպիս, ինծի շատ կապուած ըլլալդ մի յայտներ եւ այն ատեն գործերը իրենց վիճակին մէջ պիտի թողու: Յոյսդ մի կտրեր, բարեկամս, եւ վստահ եղիր թէ ինչ որ ալ պատահի, Մարկրիթդ քուկդ պիտի ըլլայ :

— Երդում կ՚ընե՞ս :

— Պէտք կա՞յ երդում ընելու :

Որքան անուշ բան է համոզուիլ սիրուած ձայնէ մը:

Մարկրիթ ու ես ամբողջ օրը անցուցինք մեր ծրագիրները կրկին իրարու հաղորդելով, որպէս թէ զանոնք աւելի շուտ գործադրելու պէտքը զգացած ըլլայինք : Ամէն վայրկեան դէպքի մը կը սպասէինք, բայց բարեբախտաբար օրը իրիկուն եղաւ առանց նոր բան մը պատահելու :

Յաջորդ օրը ժամը 10ին մեկնեցայ եւ կէս օրին մօտ պանդոկ ժամանեցի :

Հայրս արդէն դուրս ելեր էր :

Տունս գացի, ուր կը յուսայի գտնել զայն: Եկող գացող եղած չէր: Նօտարիս գացի: Հոն ալ չէր գացած:

Պանդոկ դարձայ եւ մինչեւ ժամը 6 սպասեցի: Պ. Տիւվալ չեկաւ :

Պուժիվալ ուղղուեցայ :

Տեսայ որ Մարկրիթ առջի օրուան պէս չէր սպասէր ինծի, այլ նստած էր կրակին քով, որովհետեւ օդը ցրտած էր :

Իր մտածութիւններուն մէջ այնչափ մխրճուած էր որ թիկնաթոռին մօտենալը չլսեց եւ ետին չդարձաւ : Երբ շրթներս անոր ճակտին վրայ դրի, ցնցուեցաւ, որպէս թէ այս համբոյրը ընդոստ արթնցուցած ըլլար զինքը :

— Վախցուցիր զիս, ըսաւ: Հայրդ տեսա՞ր :

— Ոչ, չտեսայ: Չեմ դիտեր թէ ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա: Ոչ իր պանդոկին մէջ գտայ զինքը եւ ոչ այն տեղերը, ուր կարելի էր գտնել զինք:

— Վաղը պէտք է նորէն երթաք :

— Կը փափաքիմ սպասել որ ինքը զիս փնտռէ: Կարծեմ թէ ես իմ պարտքս կատարեցի :

— Ոչ, բարեկամս, ատիկա չի բաւեր, պէտք է որ հօրդ երթաս նորէն, մանաւանդ վաղը :

— Ինչո՞ւ վաղը եւ ոչ ուրիշ օր :

— Վասնզի, ըսաւ Մարկրիթ, որ կարծես թէ այս հարցումին վրայ քիչ մը կարմրեցաւ, հայրդ հաճոյք պիտի զգայ զինքը տեսնելու փութկոտութենէդ եւ աւելի շուտով պիտի ներէ մեզ :

Մարկրիթ օրուան մնացեալ ժամերուն մէջ մտազբաղ, անուշադիր եւ տխուր էր: Ստիպուած էի ըսածներս երկու անգամ կրկնել որ պատասխան մը առնէի: Այս մտազբաղումը վերագրեցի այն վախերուն, զոր երկու օրէ ի վեր պատահած դէպքերը իրեն կը ներշնչէին ապագային համար:

Գիշերը անցուցի իր մտահոգութիւնը փարատելու ջանալով եւ յաջորդ օրը զիս Փարիզ ղրկեց այնպիսի պնդումով եւ մըտահոգութիւնով, զոր չէի կրնար բացատրել :

Հայրս առջի օրուան պէս մէջտեղ չը կար, բայց դուրս ելած ատենը սա նամակը ձգած էր ինծի տրուելու համար:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի «Կոմիտաս» երգչախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Տէր եւ Տիկին Պէյլէրեան 50 ֆրանք իրենց աղջկան *ամուսնութեան առթիւ։ Պ. Թորոսեանէ (Ռոանէն)* 50 ֆրանք իր աղջկան *ամուսնութեան առթիւ։ Տէր եւ Տիկին Եաղուպեանէ* 100 ֆրանք իրենց *մօր Տիկին Գարաօղլան-եանի մահուան քառասունքին առթիւ* ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մ. Ակոնեանէն 30 ֆր. *կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանին եւ* 20 ֆր. *կարմիր Խաչին կայանին երեւանդ Աբգեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։ (Տառանալ «Ցառաջ»էն)։*

ՇԱԽԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 6րդ տարելիցին առթիւ, այս կիրակի հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի ։

Ցաւարտ պատարագի, մանաւոր հո-գեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Ս. Եկեղեցւոյ բոլոր բարերարներու հանգեցելոց հոգւոյ հանդստեան համար ։ *Բազմաձայն երգեցողութենէ կը մաս-նակցին մայր եկեղեցւոյ երգիչները, ղե-կավարութեամբ երաժշտապետ Սեր-գոյեանի։ Սկիզբ ժամերգութեան 8·30, Ս. պատարագ* 10 ։ *Կը հրաւիրուի հաւա-տացեալ ժողովուրդը* ։

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՄԱՐՍԷՅԼ

Տիկնանց յանձնախումբին եւ երի-տասարդաց Միութեան պարահան-դէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

Hôtel Splendid

ՆՈՒԱԳԱՒՈՒՄԲ

ANDRÉ GÉRARD

Նոյն դիչերը ոչ հանդանակութիւն, ոչ թոմպոլա ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Ֆր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բաներ՛ը, բաներ՛ը, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Զրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիի ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ։ Դիմել հեղինակին Ցառաջի հասցէով

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Դեկտեմբեր 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 16էն 22, *Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ* ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Bar **Buffet** **Ambiance**

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը կիրակի, Դեկտեմբեր 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, վարժարանին մէջ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 8ին Սփլանտիտի մէջ։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբը իր կազ-մութեան երկրորդ տարեդարձը կը տօնէ Յունուար 26ին ։

×

Սիմոն Ջաւարեանի մահուան 50րդ *տարելիցին առթիւ յուշի եւ յարգանքի ցերեկոյթ, Փետրուար* 9, *կիրակի կէսօրէ վերջ, Իվ Թուտիկ Թատրոնին մէջ* ։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23*ին։*

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին։
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23*ին, Շիմլի սրահը* ։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Յունուար 12*ին, կիրակի օր, եկեղեցւոյ սրահը* ։

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ըն-դարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ ։

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 *հին ու նոր երգեր,* 455*ը ձայնագրուած*

Գինն 20 *ֆր.*, *առաքման ծախքով* 22 *ֆր.*

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն
51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)
Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Գ. Հատորի օրինակները ծախուած են։
Նորեր պիտի հասնին չուտով ։

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲ
ՓԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17
ՍԱԼ ԿԱՎԱՕ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մէջ-մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն ։

Դեկտեմբեր 14*ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը* 21*էն մինչեւ առաւօտ։*

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. Վ. ՀԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին։—

Հայկական պարեր եւ կենդանի պատկեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ ։
Երգ Օր. Արզումանեան, *դաշնակ՝* Ր. Արզումանեան, *արտասանութիւն՝* Օր. Շ. Փանոսեան ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ.— Կը ներկայացուի Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանի կեանքը պատկերացնող դունաւոր ժապաւէնը ։

Կէս դիչերէն առաջ, եւրոպական պարեր՝ ԼԻՕ ԹԵՐՐԻՍ նուագախումբով

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի չրջանի իր մասնաճիւղերուն։ Տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի (Դեկտեմբեր 19) *ժամը* 3*ին, Քատէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ։*

Ծիծաղաչարժ ներկայացում մը, տղոց կողմէ եւ սիրուն անակնկալներ։

Կաղանդ Պապան պիտի բերէ նուէր-ներ եւ նախընթրիք։

★

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պաներէօ – Քաշանի խումբին ։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 *Փետրուար*, 1964, *կիրակի, ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ* ։

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒԻՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռաթօռ – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգինոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑՔԻ եւ ՎԱՑԵԼԵՑՔԻ

« ՓԱՐԻԶ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

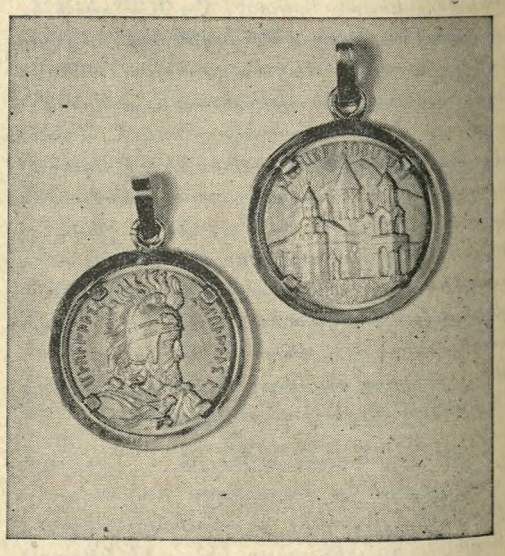

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն· Ֆ· — Շրջանակով 300 Ն· Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

L'ECLAIREUR SPORTS
13, ALLEES LEON GAMBETTA — MARSEILLE
Տնօրէն՝ Խ· ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ Tél. : 64-28-01

Spécialiste de Sports d'Hiver
Toutes les grandes Marques

SKIS — CHAUSSURES
SKI-BOB — ANORACKS
FIXATIONS — FUSEAUX
LUGES — APRES-SKIS
ACCESSOIRES — PULLS

ATELIER DE CARRAGE ET REPARATION
LOCATION — SKIS — CHAUSSURES — CANNES
GRANDS CHOIX — QUALITE — PRIX
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՅԿ· ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 11 DECEMBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9881 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 39e ANNÉE — N° 9881

ՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՆԿՈՒՆ ԿԱՄՔՈՎ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ԺԸ. Ընդհանուր ժողովը «Հայ ժողովուրդին եւ համայն աշխարհին» ուղղուած իր «Յայտարարութիւն»ով «Յառաջ, 24 Նոյեմբեր) եկաւ անգամ մը եւս հաստատելու թէ 73 տարի առաջ հայ ազգի ազատագրութեան որոշման դատը հետապնդելու նպատակով հիմնուած այս մեծ կազմակերպութիւնը իր ամրակուռ շարքերով պատնէշի վրայ է միշտ, հաւատարմօրէն նուիրուած իր գերագոյն առաքելութեան :

Կ'ապրինք այնպիսի շրջանի մը, երբ հայկական դատը օրակարգի հարց չէ : Աշխարհի ճակատագիրը տնօրինող քաղաքագէտներն ու հարիւր մէկ անկախ ազգերէ բաղկացած արիսպագոսը ուրիշ հոգեր ունին :

Անոնք շարունակ կը խօսին գաղթատիրութեան բարձումին, օտար լուծի ենթակայ ժողովուրդներու ազատութեան, խաղաղութեան, արդարութեան եւայլ վերացական հարցերու մասին :

Սակայն կը գործածեն երկու չափ եւ երկու կշիռ :

Մինչ մէկ կողմէ Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ կ'ազատագրուին գոյնզգոյն ազգեր, որոնցմէ շատեր կաթիլ մը արիւն չեն թափած յանուն անկախութեան, անդին հայ ազգը, որուն ամբողջ պատմութիւնը ազատութեան եւ անկախութեան համար մղուած արիւնոտ ու հերոսական կռիւներու շարան մըն է, կը շարունակէ մնալ յաւիտենական զոհը միջազգային դիւանագիտութեան :

Երէկ աշխարհը կառավարող վեց-մեծ պետութիւններու քաղաքական մրցակցութեան եւ նիւթական ընչաքաղցութեան զոհ դացինք : «Երաշխաւոր» էին «Հայկական Բարենորոգումներ»ու գործադրութեան : Սակայն անոնք Հայկական Հարցը շահագործումի անսպառ դրամագլուխ մը դարձուցին օսմանեան կառավարութենէն նորանոր շահաւոր մենաշնորհներ կորզելու համար :

Այսօր փոխուած են աշխարհի տէրերը : Երկու հսկաներ, մէկը արեւելքի, միւսը արեւմուտքի մէջ, իրարու հետ մրցումի են ելած սիրաշահելու համար օսմանեան կայսրութեան ժառանգորդները :

Տուժողը դարձեալ հայ ժողովուրդի արդար դատն է :

Այդ անիրաւուած դատի հետապնդումին նուիրուած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

ԺԸ. Ընդհանուր Ժողովը «որմէ Դաշնակցութիւնը դուրս եկաւ ամրապնդուած, կուռ, անքակտելի կերպով միաւորմ», որոշած է առաւել քան երբեք աշխատանքներ կատարել Հայ Դատի իրականացման, «հայ ժողովուրդի եւ իր հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան» համար :

Դաշնակցութիւնը հաւատարիմ կը մընայ Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի գաղափարականին : Կը զգայ այդ նպատակին հասնելու դժուարութիւնները՝ երկայ դժնդակ պայմաններուն տակ :

Պիտի չհրաժարի երբեք այդ գաղափարականէն : Ու ամէն առթիւ բարեկամին ու թշնամիին պիտի յիշեցնէ մեր արդար պահանջները :

Մէկ կողմէ ազատութիւն կը պահանջենք : Միւս կողմէ՝ հող :

Կ'ուղե'նք Հայաստանի սահմաններուն ընդարձակումը, օտար լուծի ենթակայ մեր պատմական հողերուն միացումը հայրենիքին :

Անխախտ հաւատքով եւ աննկուն կամքով :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԹԱԼԻՆ ԿԸ ՁԳԷՐ ՈՐ ՄԱՐԴԻԿ ԱՆՕԹԻ ՄԵՌՆԻՆ

Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

Ինչպէս գրած էինք, Երկուշաբթի օր զումարուեցաւ Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստը, ուր Խրուշչեւ յայտարարեց թէ մեծ ճիգ պիտի թափուի ուտեստեղէնի ի նպաստ : Մոսկուայի ձայնասփիւռը շեշտած է թէ Խրուշչեւ ջերմ ծափահարութիւններու արժանացած է : Այս նիստին, որուն կարեւորութիւնը շատ կը շեշտուի խորհրդային մամուլին կողմէ, մասնակցած են կուսակցութեան վեց հազար անդամներ, շրջաններու պատասխանատուներ, գիտուններ եւ հաւաքական ագարակներու տնօրէններ : Խրուշչեւ յայտարարեց թէ 42 միլիառ ռուբլի (210 միլիառ 1963ի Ֆրանք) պիտի յատկացուի խորհրդային տնտեսութեան, աւելցնելով թէ «առաջին անդամն է Խորհ. Միութեան ստեղծումէն ի վեր, որ խորհրդային իշխանութիւնը այսքան կարեւոր գումար մը կը յատկացնէ ժողովուրդին կարիքներուն» :

Ակնարկելով երկրագործութեան ներկայ դժուարութեանց, ցորենի պակասին որ կը ստիպէ Խորհ. Միութեան մեծաքանակ արմտիք գնել արեւմուտքէն, Խրուշչեւ խարանած է Սթալինն ու Մոլոթով որոնք 1942ի նշանաւոր «Սեւ տարուան» ընթացքին խորհրդային ցորեն կը ծախէին արտասահման : « Եթէ հարկ ըլլար Սթալինի եւ Մոլոթովի մեթոտները գործարդել պարենաւորման համար, այն ատեն կրնայինք ցորեն արտածել այս տարի, ինչպէս կ'ըլլար ձգելով որ մարդիկ անօթի մեռնին : Իրողութիւն է որ 1947ին, բազմաթիւ շրջաններու մէջ, ինչպէս Կուրսկի, մարդիկ անօթի կը մեռնէին » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ այս Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին պիտի պատարագէ Նոթր - Տամի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Փարիզի օտար առաքելութեանց երբորդ հարիւրամեակին առթիւ :

ԶԱՆԶԻՊԱՐ անկախ հանրապետութիւն է, Դեկտեմբեր 9էն ի վեր : Ամբողջ կըղզին երեք հարիւր հազար բնակիչ ունի միայն : 73 տարի է բրիտանական հոգատարութիւնը կը վայելէր եւ այսօր Ափրիկէի Հասարակապետութեան փոքրագոյն անկախ պետութիւնն է : «Երբ սրինգի ձայնը բարձրանայ Զանզիպարի մէջ, ըսած է արաբ բանաստեղծ մը, ամբողջ Ափրիկէն Մեծ Լիճերու արեւելքը, պէտք է պարէ » :

ՔԱՐԱՄԱՆԼԻՍ, Յունաստանի նախկին վարչապետը, երեսփոխաններուն ուղղուած նամակով մը կը յայտնէ թէ բոլորովին կը քաշուի քաղաքական կեանքէն եւ կը հրաժարի «արմատական ազգ. միութիւն» կուսակցութենէն որուն նախագահն էր :

ՊՕՅԻՆԿ 707 օդանաւ մը կրակ առած է թռիչքին ընթացքին եւ ճզմուած է Մարիլանտի մէկ գիւղը : 82 մեռեալ կայ :

ԹԵՀՐԱՆԻ քաղաքապետը Ահմէտ Նաֆիսի ձերբակալուած է պետական գանձէն զեղծումներ կատարած ըլլալով :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ եւ Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը յիսուն միլիոն տոլարի առեւտրական փոխանակութիւններ պիտի ընեն 1964ի ընթացքին :

ՖՐԱՆՔ ՍԻՆԱԹՐԱՅԻ զաւակը առեւանգուեցաւ Ամերիկայի մէջ : Կը կարծուի թէ վրէժ լուծած են հօրմէն :

ՌԻՕ ՏԷ ԵԱՆԵՐԻՈՅԻ մէջ, 40 աստիճան տաք կ'ընէ եւ 18 երախաներ ծարաւէ մեռած են առջի օր, կը յայտարարեն բժշկական իշխանութիւնները, : Հարիւրաւոր ուրիշներ հիւանդանոց փոխադրուած են :

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստան, ինչպէս բովանդակ աշխարհը, կրեց 1914 - 1918ի համաշխարհային պատերազմին հետեւանքները, թերեւս աւելի տառապանքներով քան շատ ուրիշներ : Պատերազմի առաջին օրերէն իսկ, անոնք որ իր ժողովուրդը կը կազմէին, զինակցութեան խաղերով, բաժնուած էին երկու մասի, քանի որ թուրք եւ ռուս թշնամի էին : Իբրեւ պատրուակ առնելով Թուրքիոյ Հայերուն համակրութիւնը Ռուսերուն հանդէպ, թրքական կառավարութիւնը, Գերմանիոյ համաձայնութեամբ, որոշեց միանգամ ընդմիշտ «Հայկական Հարցին » հաշիւը փակել եւ օգտուեցաւ առիթէն յագեցնելու համար ազգայնական եւ միաժամանակ կրօնական եւ ցեղային հին ատելութիւններ, սիսթեմաթիք կերպով ջարդելով Թուրքիոյ Հայերը, ինչ դասակարգի ալ պատկանէին :

Քիչ եղան վերապրողները, որոնք կըրցան փախիլ Ռուսաստան կամ Պարսկաստան : «Կապոյտ Գիրքի» մը տուեալներուն համաձայն, մէկ միլիոնէ աւելի Հայեր ջարդուեցան :

Դէպքեր են, զորս 1917ի ռուսական յեղափոխութենէն ետք, Հայերը կը յիշեն :

Այն ատեն Ռուսերը իրենց խնդիրներով զբաղած՝ չէին կրնար մտահոգուիլ Հայաստանով : 1918ին, ազգայնական քաղքենի կուսակցութիւն մը, Դաշնակցութիւնը, Հայաստանը հռչակեց «անկախ հանրապետութիւն » : Այն ատեն, այդ դաշնակ կառավարութիւնը արեւմտեան պետութեանց «օգնութիւնը» միակ միջոցը կը նկատէր պայքարելու համար «յեղափոխական ծաւալող շարժումին դէմ» : Եւ հայ Դաշնակցականները յաջորդաբար իրենք զիրենք կը դնէին Գերմանիոյ, ապա Իտալիոյ, Անգլիոյ, Միացեալ-Նահանգներու, անոնց որոնք ծանօթ են « դաշնակից » անունով, պաշտպանութեան ներքեւ :

Ասոր փոխարէն, զօրաւոր Պետութիւնը պէտք է երաշխաւորութիւն ստանար «առանձնաշնորհեալ քաղաքականութիւն մը ներքին կեանքին մէջ, ինչ որ հոգատարութեան մը հիմն իսկ է» :

Բայց երկրին տնտեսական վիճակը աղետալի էր : Սովը եւ համաճարակները կը տիրէին : «Հոգատար» Պետութիւնները, գուցէ իրենք իսկ նեղուած իրենց տնտեսական հարցերով, աւելի կը մտահոգուէին ռազմական դիրքեր ապահովելու հարցով ծաւալող յեղափոխութեան դէմ քան օգնելու երիտասարդ հանրապետութեան :

Ժամանակակից հայ հեղինակ մը այս մասին կը գրէ.— «Սերմնցուին վերջին հատիկը կերուած էր, ցանքի բան չէր մնացած այլեւս : Դաշնակ կառավարութեան եղած դիմումի մը մէջ, Կեջերլուի գիւղը կը գրէր թէ 1918 Դեկտեմբերէն ի վեր, իր բնակիչներուն 70 առ հարիւրը կորսնցուցած էր եւ 850 դեսիատին հողէն միայն 45 դեսիատին հողի վրայ կրցած էին ցանք կատարել» :

« Մօտ 40 հազար հայ որբեր խոտ եւ արմատ ուտելով կը թափառէին աղքատացած եւ աւերակ Արարատեան դաշտին մէջ : Եգիպտացորենը զոր Ամերիկա կը զրկէր, շահագործման առարկայ էր Դաշնակներու կողմէ, ամերիկեան ապաստարաններ պիտի դաստիարակէին խեղճ որբերը քրիստոնեայ, խոնարհ եւ իրենց տէրերուն կոյր ենթակայութեան ոգիով » :

Ժողովրդական շարժումներ տեղի ունեցան, մինչ բոլշեւիկեան գաղտնի կազմակերպութիւններ կը կազմուէին : Ընդհանուր ապստամբութիւն մը ծագեցաւ 1920 Մայիսին, որ խստօրէն ճզմուեցաւ Դաշնակներուն կողմէ :

1920 Նոյեմբերին Անդրկովկասի բոլշեւիկեան կազմակերպութեանց օգնութեամբ եւ Սթալինի ու Միկոյեանի դըրդումով նոր ըմբոստութիւններ տեղի ունեցան եւ Նոյեմբեր 29ին Հայաստանի խորհրդային հանրապետութիւնը հռչակուեցաւ :

« Կեցցէ՛ Խորհրդային Հայաստանը » խորագրին տակ, Սթալին յօդուած մը հրատարակած է 1920 Դեկտ. 4ի Փրաւտային մէջ, ուր կը գրէ.— «Վիրաւոր եւ մարտիրոս Հայաստանը Համաձայնականներու եւ Դաշնակներու շնորհիւ սովի, սնանկութեան եւ աքսորի մատնուած, իր բոլոր «բարեկամներէն» խաբուած, այս Հայաստանը այսօր ձեռք ձգեց իր ազատագրումը խորհրդային երկիր հռչակուելով» :

ՇԱՐԼ ՄԱՐՔՈՒԱՐ

(2 Շար.)

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ. — «Լիպերասիոն Շամբաներ» թերթին տնօրէնութիւնը պիտի զարմանայ՝ երբ իմանայ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ոչ քաղքենի կուսակցութիւն է, ինչպէս թուրակաբար կը կրկնէ իր ականջը լեցուած խօսքերուն հետեւելով, ոչ ալ կը համապատասխանէ այն պատմութեան՝ որով կը ներկայացնէ իր յօդուածաշարքին մէջ :

Պիտի զարմանայ՝ երբ իմանայ թէ ընկերվարական է Դաշնակցութիւնը ինչպէս իր թերթն է, որքան գիտենք : Դեռ աւելին,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մտաւորականներու կորիզի մը վրայ կազմուած աշխատաւորական կուսակցութիւն մըն է, քիչ մը աւելի կանուխ հասած այն վարդապետութեան, զոր «ուղեկիցները» շուտով վերածեցին աշխարհակալական պետութեան մը աստառին :

Միւս կողմէ, դիտումնաւոր կերպով սուտ բաներ պատմած են իրեն, հոն՝ «աղբիւրին գլուխը», յայտնելով թէ Դաշնակցութիւնը, 1918ին, ամէն «օգնութիւն » սպասած է Արեւմուտքէն, — ոչ, ամբո՛ղջ հայ ժողովուրդն էր որ ամէն օգնութիւն կը սպասէր Արեւմուտքէն, ամբո՛ղջ հաւատքը դրած արեւմըտեան քաղաքակրթութեան վրայ, այդպէս՝ եւ դարերէ ի վեր : Ի՞նչ կ'ուզէիք, իր հաւատքը դնէր Խորհ. Միութեա՞ն վրայ, որ դաշնակիցն էր քեմալական Թուրքիոյ :

Ֆրանսացի լրագրողը շփոթութեան մէջ է՝ երբ կը յիշէ Գերմանիան, որու պարտութիւնը կ'իմանային Թուրքերը՝ երբ կը տեսնէին թէ կը խնդար Հայոց երեսը, ինչպէս կ'ըսէին իրենք՝ Թուրքերը : Իսկ թէ սով կար Հայաստանի մէջ, աւերակ էր ամէն կողմ, ո՞վ հակառակը կը պնդէ : Վիքթոր Հիւկօն կը վկայէ.— «Թուրքերը անցան այս տեղերէն, ամէն կողմ աւերակ եւ սուգ » :

Այս ճշդումներէն ետք, կը շարունակենք յօդորածաշարքը, որ հետաքրքրական կը մնայ միշտ :

ԵՐԵՔ ՀԱՅԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՀԱՅՐ ՆԵՐՍԷՍ ՎԱՐԴ. ԱԿԻՆԵԱՆ

Հանրածանօթ Հայր Ակինեանը նոր վախճանեցաւ Հոկտեմբեր 23ին (լուրն ալ ուշ ստացանք), երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք, ճիշդ 81րդ տարիքին մէջ Սեպտեմբեր 10էն ի վեր, ծնած ըլլալով 1883 Սեպտեմբեր 10ին, Արդուինի մէջ :

Աւազանի անունով Գաբրիէլ պատանին, որ զայն փոխած է Ներսէսի ձեռնադրութեան պահուն, Վիէննա կը հասնի 1895 Հոկտեմբեր 16ին, 12 տարեկան: Վիէննայի դպրոցին ամենափայլուն շրջանն էր, երբ ալեզարդ Այտընեանի առաջնորդութեան ներքեւ, մեծ ոգեւորութեամբ, գործի լծուած էին հասուն ուժեր, Քալէմքեարեան, Մենեվիշեան, Տաշեան, նաեւ ուրիշ ուժեր, որոնք իրենց յօդուածներով երիտասարդ «Հանդէս Ամսօրեայ» ուսումնաթերթը կը զարդացնէին :

Միջավայրը ուրեմն շատ նպաստաւոր էր: Ներսէս կը նուիրուի վանքին ուսումներու ծրագիրին, երկրորդականէն մինչեւ Աստուածաբանութիւն եւ քահանայ կը ձեռնադրուի 1907 Մայիս 20ին: Ներկայ յիշատակի խօսքիս մէջ չեմ կրնար կանգ առնել իր կենսագրական բոլոր գիծերուն եւ վարած պաշտօններուն վրայ: Խօսինք միայն իր հայագիտական բացառիկ ասպարէզին մասին:

Վանական ուսումները կատարած ատեն իսկ մասնաւոր հակում ցոյց տուած էր հայագիտական նիւթերու եւ նուիրուած առ այս յարատեւ, յամառ աշխատանքով, յետագային աշխատելով յաճախ օրական 16 ժամ: Այս էր նկարագիրին գլխաւոր յատկանիշը: Որով հայ մտաւորականութեան ժառանգութիւն կը թողու հսկայ հարստութիւն մը՝ տպեալ եւ անտիպ :

Իր առաջին երկու յօդուածները ստորագրած է «Հանդէս»ին մէջ 1903 թուականին, երբ տակաւին ուսանող էր եւ այդ թուականէն սկսեալ եղած աշխատակից, ապա վարիչ, ինչ որ կ'ընէ 60 տարի: Եթէ այդ տարիներէն հանենք մօտաւորապէս տասը տարի, իր շրջագայութեանց հետեւանքով (այն տաեն ալ ատաղձ կը հաւաքէր) եւ վերջին տարիներուն ալ չափաւորեալ գործունէութեան պատճառով, կրնանք ըսել որ տեւական 50 տարի «Հանդէս»ին մեծ աշխատաւորը եղած է: Ըստ վանքին սովորութեան, այդ յօդուածներուն մեծագոյն մասը հրպումներով կը հաւաքուին եւ կը կազմեն «Ազգային Մատենադարան» կոչուած խիստ գնահատելի եւ դիւրութեամբ օգտագործելի մատենաշար մը: Հայր Ակինեանի ստորագրութիւնը կը կրեն սոյն մատենաշարին 30 հատորները, հաստ ու բարակ: Բաց աստի վկայաբանական մեծադիր աշխատնքներ ալ ունի: Այդ բոլոր վաստակը կրնանք դասաւորել չորս գլուխներու ներքեւ .

Ա) Ուսումնասիրութիւնք տաղասացներու ,

Բ) Քննական հրատարակութիւնք բնագիրներու ,

Գ) Մատենագրական հետազօտութիւններ ,

Դ) Մատենագրական – պատմական վերակառուցումներ :

Բնականաբար ժամանակը թոյլ չի տար որ այդ երեսունէ աւելի գործերը նոյնիսկ թուեմ, ինչպէս ըրի անոր յոբելեանին առիթով, կարճ գնահատականներ մը կրցելով: Նոր արտադրութիւններն ալ նկատի առած եմ: Հիմա ընդհանուր դատումով մը գոհանամ: Այդ բոլորին մէջ պատկառազդու հմտութիւն կայ, տպագիրներու եւ 8000է աւելի գրչագիրներու օգտագործում, յիշատակարաններու արտագրութիւն : Ապագայ մտաւորականութիւնը պիտի օգտագործէ զանոնք, ձեռքի տակ առատ պաշար կամ հում նիւթ պիտի ունենայ, երբ Ակինեանի շօշափած խնդիրներէն մէկը ուսումնասիրելու պէտք ունենայ: Շատեր զայն պիտի շահագործեն իբր հանք, թերեւս առանց աղբիւրն իսկ յիշատակելու: Երախտապարտ ենք հանգուցեալ վանականին իր տքնաջան վաթսունամեայ աշխատանքին համար, եւ բոլորս այդ հարստութեանց ժառանգորդներն ենք :

Իրաւ է որ Հ. Ակինեան մասամբ փոխեց «Հանդէս Ամսօրեայ»ի հայագիտութեան վարիչ դպրոցի հանգամանքը : Առաջ « Հանդէս »ը հարց ու պատասխաններ ունէր հայագիտական նիւթերու շուրջ, պարբերաթերթերու կամ օրաթերթերու մէջ լոյս տեսած հայագիտական յօդուածները կը մատնանշէր, արժէքաւոր բոլոր հրատարակութեանց վրայ անաչառ գրախօսականներ կը մատուցանէր, օտար լեզուով լոյս տեսած կարեւոր գրքերու ամփոփումներ կամ թարգմանութիւններ կը ներկայացնէր. այսպէս Տաշեան մը օրինակի համար, քանի օտարալեզու, երբեմն ստուար հատորներ մատչելի դարձուցած՝ հայ ընթերցողներուն: Տաշեանի մը հակապատկերը ըլլալով, Ակինեան կարգ մը ամբողջացումներով եւ հպումներով նոյն նիւթը ինք կը ստորագրէր : « Հանդէս»ին նկատմամբ յիշած առաւելութիւններուս անհետացման պատճառը մասամբ առաջին պատերազմին հետեւանքով աշխատակից միաբաններուն պակսիլն էր: Ակինեան «Հանդէս»ը վերածեց գլխաւորապէս ինքնագիր երկասիրութեանց շտեմարանի մը, որուն հայթայթիչը եղաւ ինք անձամբ երկար տարիներ :

Ինձմէ կը սպասէք անշուշտ որ իմ կարծիքս յայտնեմ նաեւ Ակինեանի երկերուն դասաւորումին չորրորդ գլուխին նկատմամբ, այսինքն իր մատենագրական – պատմական վերակառուցումներուն նկատմամբ : Իր յոբելենական հանդէսի պահուն արտայայտուեցայ բացայայտօրէն եւ ընդարձակօրէն : Հոս քանի մը խնդիր միայն նկատի առնեմ :

Ասոնց մէջն է որ կը ցոլայ ամբողջական իրական բանասէր – մատենագիր Ներսէս Ակինեանը, լայնածաւալ հըմտութեամբը, ինչպէս ըսի, որուն նմանը հազուաթիւ հայագէտներ, հայ թէ օտար, ի յայտ բերած են — միեւնոյն ատեն յանդուգն եւ խիզախ տեսութիւններով, եւ մերթ ընդ մերթ հապճեպով առած թռիչքներովը. թէզ մը նշմարած է եւ յաջորդաբար ապացոյցներ փնտռած է սոյն թէզը պաշտպանելու համար : Եւ որովհետեւ ստիպուած էր հապճեպօրէն գրութիւն հայթայթել «Հանդէս»ին, առանց ամբողջական կառուցումը ընելու , հարկ պիտի ըլլար յետագայ ճշգումներու, լրացումներու: Կարճ խօսքով ըսենք որ Ակինեան կը հանդիսանայ հայ հին եւ միջնադարեան մատենագրութեան պեղողն ու զննողը այդ կառուցումներուն մէջ իր բոլոր սքանչելի յատկութիւններով եւ քանի մը տեսանելի թերութիւններով :

Ակինեան ահաբեկած է կարգ մը նուիրական, անհպելի կարծուած տեսութիւններ եւ մենամարտին մէջ, սուրին հարուածները դպած են ոչ միայն հակառակորդին վահանին կամ զրահին, այլ նաեւ երբեմն ողջ միսին: Մտքէս հեռու որ պաշտպանեմ կամ արդարացնեմ Ակինեանի բոլոր հարուածները, թէպէտ ես անձամբ հեռու եմ ոեւէ կանխակալ տեսութիւններէ եւ ոչ մէկ նոր տեսութենէ չեմ վախնար, եթէ ապացուցուած ըլլայ:

Քանիներ կ'ըսեն՝ քանդիչ մըն է Հ. Ակինեան: Եղիշէն՝ աննման սոխակը Վարդանանց դիւցաղներգութեան կը փոխադրէ հինգերորդ դարէն եօթներորդ, ութերորդ դար եւ զայն կ'որակէ կեղծարարի մը կարկտան գործը: Խորենացին ստախօս մը կը հռչակէ եւ յետոյ զայն կը նոյնացնէ Ղեւոնդ Երէցին հետ, կամ որքան ուշ կը զետեղէ զայն: Հապա մեր սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչը ետ կը տանի եօթանասուն – ութսուն տարիներ, եւն., եւն.: Մէկ խօսքով Ակինեան տակն ու վրայ կ'ընէ հայ հին մատենագրութեան աւանդական ժամանակագրութիւնը :

Իր վերակառուցումները 12 խնդրի շուրջ ամփոփեխի: Քանի մը հատը շատ յաջող են եւ ընդհանուր գնահատութեան արժանացաւ՝ իր Կիւրիոնը՝ կաթողիկոս Վրաց եւ հայ վրացական յարաբերութիւնները եօթներորդ դարուն (1910), Աղթամարայ կաթողիկոսաց գաւազանագիրքը (1920), Տաղասացներուն յատկացուցած գրութիւնները. Դասական հայերէնը եւ Մխիթարեանք (1932), Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեան, Սիմէոն դպիր լեհացի Մովսէս Գ. Տաթեւացի կաթողիկոս եւայլն...

Բայց քար գայթակղութեան եղաւ Եղիշէի խնդիրը, թէպէտեւ իրմէ առաջ 1905 թուականին Բաբգէն Կիւլէսէրեան ցոյց տուած էր որ Եղիշէի անունով ծանօթ Վարդանանց դրուագին պատմութիւնը չէր կրնար ըլլալ հինգերորդ դարու, ականատեսի վկայի մը գործը: Բայց Ակինեան շատ աւելի անդին գնաց :

Խորենացին Ղեւոնդ Երէցի հետ նոյնացումը լրջօրէն հերքուեցաւ բանասէրներու կողմէ:

Սուրբ Մաշտոց Վրդ. , կեանքն եւ գործունէութիւնը , հանդերձ կենսագրութեամբ Ս. Սահակայ, 1949 , որքան վեհ կը ներկայանան հոն Մաշտոց եւ Սահակ, տիտաններ, ինչպէս ամբողջ ժամանակն ու պարագաները հայ գրականութեան ծագումին: Սակայն երեք գլուխներ որ հոն աւելցուած են խիստ քննադատութեան ենթարկուեցան Մոլիտոր գերմանացի վրացագէտին կողմէ, այսինքն՝ Վրացական նշանագրերու գիւտը ու Աղուան – գոթական այբուբենի գիւտը — Գոթական այբուբենի վերապրումը ռուս նշանագիրներու մէջ: (Իտալիոյ մէջ գտած քանի մը արձանագրութեանց ալփաբետը) :

Նոյնիսկ հետզհետէ միտում կայ Մեսրոպի չվերագրելու վրացական նշանագրերու գիւտը: Միւս լուծումները ոչ մէկ գիտունի հաւանութիւնը չգտան :

Ամենամեծ քար գայթակղութեան եղաւ Հայոց եւ Վրաց քրիստոնէացումին ուսումնասիրութիւնը եւ անոր ժամանակը: Հոն է որ Ակինեան առած է ամէնէն յանդուգն քայլը եւ զետեղած է քրիստոնէութիւն ընդգրկող Մեծն Տրդատը 217 թուականէն մինչեւ 252, Գրիգոր Լուսաւորիչն ալ անոր ժամանակակից, 219 թուականէն մինչեւ 249:: Ակինեանի յետին միտքն է, թէպէտ զայն չէ գրաւոր յայտնած, նոյնացնել Լուսաւորիչ Գրիգորը Սքանչելագործ կոչուած Գրիգորին հետ՝ Եպիսկոպոս Նէոկեսարիոյ (Նիքսար) առաքեալ Կապադովկիոյ եւ Պոնտոսի: Այս խնդիրը միայն ամբողջական դասախօսութիւն մը կը պահանջէ եւ ամէն մարդ գիտէ թէ Ագաթանգեղոսի պատմած դէպքերը որքան անլուծելի խնդիրներ կը յարուցանեն: Ակինեանին լուծումը Վիէննայի վանքէն դուրս ոչ մէկ գիտնական չէ ընդունած եւ ընդհակառակն այժմ ամէնէն վստահելի թէզն է Տրդատի դարձը դնել, Հայաստանի բարեկամ եւ դաշնակից Մեծն Կոստանդիանոսի դարձին անմիջական վաղորդայնին, 314/315 թ.: Այս կերպով կարգ մը անլոյծ մնացած խնդիրներ կը գտնեն իրենց պատշաճ լուծումը :

Սակայն մեծ հաճոյքով կը կրկնեմ որ այս եւ ասոր նման կառուցումներուն մէջ, թէկուզ անճիշդ կամ ոչ ապացուցանելի թէզին համար, Ակինեան յայտնաբերած է թանկագին նիւթեր եւ անհամար հմտութիւն: Ապագայ հայագիտութիւնը միշտ երախտապարտ պիտի մնայ հանգուցեալ՝ Գերապատիւ Հ. Ներսէս Ակինեանին :

Հ. ՅՈՎՀ. Վ. ՄԸՍԸՐԵԱՆ

(2 Շար.)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

Ժողովուրդին մշակութային կեանքը բնութագրող ամէնէն կարեւոր ցուցանիշներէն մէկը դպրոցն է :

1880ին, Երեւանի մէջ կային պետական, անհատական եւ հոգեւոր 11 դպրոցներ, (հաշուի չեն առնուած խալֆայական եւ մզկիթներուն կողքին եղա դպրոցները): ԺԹ. դարու վերջերու դպրոցներուն թիւը Երեւանի մէջ հասնի 23ի, իսկ 1908ին 31ի՝ 3·724 աշակերտներով :

Երեւանի դպրոցներուն մէջ իր հնութեամբ եւ արժէքով առաջին տեղը կը գրաւէր արական դասական գիմնազիոն: Ասիկա նախկին դաւառական դպրոցն էր, որ գոյութիւն ունէր 1832էն սկսեալ եւ 1868ին վերածուած էր փրոգիմնազիոնի, իսկ 1881ին՝ դասական գիմնազիոնի: Միջնակարդ դպրոց մըն էր, 9 դասարաններով, որոնց մէկը՝ նախապատրաստական :

Երկրորդ տեղը կը գրաւէր Ս. Հռիփսիմէի օրիորդաց գիմնազիոն: Իբրեւ տարրական դպրոց հիմնուած էր 1850ին: 1884ին վերածուած է փրոգիմնազիոնի, իսկ 1898ին՝ եօթը դասարաններով կրթարանի: 1904ին կը բացուի անոր վերջին 8րդ դասարանը :

Այս կրթարանը 1903ին տուած է 16 շրջանաւարտներ, 1906ին՝ 29, 1913ին՝

— ՄԻՋՕ —

Միջօն սիրեց քերականը, մի քանի անգամ թերթատեց պատկերները ու բարձին վրայ դնելով, քնացաւ :

Գիշերը Միջօն երազին մէջ տեսաւ, որ իր կանաչ կողքերով քերականը՝ իր կանաչ թեւերը բացած՝ հովտին մէջէն կը թռէր: Ու կովն ու ինք՝ քերականին թռիլն ու եկեղեցիին գմբէթին վրայ թառիլը կը դիտէին :

Առաւօտ կանուխ, Միջօն կիրակնօրեայ էնթարին հագաւ, եւ, մինտէրն ու քերականը անութին տակ, ուղիղ եկեղեցի գնաց: Եկեղեցիին մէջ, Միջօն մինտէրն ու քերականը անութէն վար չդրաւ, միւս ձեռքով ալ ժիր բռնած էր ֆէսը ու բարձրը ձայնով կը խօսէր իրենց դրացի Մանուէլին հետ ըսելով, որ քէլ Ղուկասին դուզախը իր քերականին մէջն է :

Միջոյին բարձր ձայնով խօսիլը, խաչ չհանելը, մինտէրն ու ֆէսը վար չդնելը, նոյնիսկ աշակերտ ըլլալու երեւոյթը բաւական էր, որ աշակերտներուն մէջ իյնար խնդուք մը: Ոմանք եկեղեցիին մէջ, իրենց խնդուքը զսպելու համար, ձեռքերնին բերաններուն կը սեղմէին :

Եկեղեցիէն յետոյ, աշակերտները իրար հրմշտկելով ուղիղ դպրոց ելան: Անոնց հետեւեցաւ Միջօն ու գնաց իրենց դրացի Մանուէլին քով մինտէրը փռեց նստեցաւ: Հեղ մ'ալ, տեսնես, ժամկոչին տղան մօտեցաւ Միջոյին :

— Հէ՛յ, Միջօ , էս իմ տեղս է, ելիր իմ տեղէն :

Միջօն իր տեղէն հեշտ ելլողներէն չէր, նոյնիսկ կը պատրաստուէր ժամկոչի տղուն զարնել արմուկով, եթէ վարժապետը ներս չմտնէր ու աշակերտները չլռէին յանկարծ :

Ժամկոչին տղան ուղիղ վարժապետին գնաց գանգատելով .

— Վարժապետ, Միջօն տեղս է առեր :

Վարժապետին համար բոլորովին նոր անուն մըն էր :

— Միջօն ո՞վ է,— հարցուց վարժապետը :

— Լօլիկ Օվանենց Միջօն :

Վարժապետը տեսաւ սիւնին մօտ նորեկ տղայ մը, որ բարձր ձայնով կը խօսէր ու իր քերականին պատկերները Մանուէլին կը թերթատէր :

— Հոս եկուր նայիմ, տղայ,— խօսեցաւ վարժապետը Միջոյին :

Միջօն՝ իր քերականին պատկերներով զբաղած բնաւ չնկատեց որ վարժապետը իր հետ կը խօսէր, մինչեւ որ իր մօտի աշակերտները հրմշտկեցին արմուկներով :

Միջօն իր տեղէն ելած պահուն տեսաւ, որ մինտէրը իր ետեւէն կը վազէր : Աշակերտներուն մէջ ինկաւ բարձր քրքիջ մը: Միջօ գրեթէ շուարած էր :

— Այդ ո՞վ ըրաւ,— հարցուց վարժապետը :

— Մկըրը,— մատնեց տղայ մը անկիւնէն :

Անկասկած Միջոյի ձախ կողմը նստող կուզ Մկըրին գործն էր, որ մինտէրը, կամաց մը գնդասեղով Միջոյի փէշին փակցուցած էր:

— Մըկըրը ոտքի,— պոռաց վարժապետը:

Ոտքի կանգնեցաւ հիւանդոտ, գրեթէ կանաչ աչքերով տղայ մը :

— Ձեռքդ բաց :

Մկըրը վախվխելէն բացաւ իր ձեռքը ու վարժապետը անոր ափերուն զարկաւ փայտի երկու հարուածներ :

— Ըսէ տեսնեմ, անունդ ի՞նչ է,— խօսեցաւ վարժապետը, Միջոյին դառնալով ու դէմքը հետզհետէ խստացնելով :

— Միջօ, պատասխանեց համարձակ :

Աշակերտները նորէն խնդացին, որովհետեւ Միջօ սովորականէն շատ բարձր ձայնով պատասխանեց :

— Լսեցէք,— պոռաց վարժապետը աշակերտներուն, ձեռքի փայտը մի քանի անգամ սեղանին զարնելով :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(3 Շար.)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք այս շրջաբերականը, զոր ղրկած է Շրջ. վարչութիւնը իր մասնաճիւղերուն՝ իբրեւ Միութեան գործունէութեան տարեկան պատկերը:

Այս շրջաբերականով կ'ուղէինք կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդել մեր կազմակերպութեան կեանքի մասին:

Օգափոխութեան կայան.— Այս տարի կայանը երկու ամսուան ընթացքին, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, ընդունեցաւ 174 տղայ, որոնց 70ը աղջիկ, 99ը մանչ եւ 34 պաշտօնեայ:

Ուրախալի է մեր կայանի յաջողութիւնը ժողովուրդին մէջ, ամէն կողմէ կը ստանանք գոհունակութեան արտայայտութիւններ: Անշուշտ այս յաջողութեան կը նպաստէ Շրջ. Վարչութեան ընտրած պաշտօնէութիւնը, որ երկու ամիս շարունակ կ'աշխատի անձնուիրութեամբ, ստեղծելով կայանին մէջ, ընտանեկան տաք մթնոլորտ մը:

Կայան այցելած են խմբովին բազմաթիւ հիւրեր, Փարիզէն, Կրընոպլէն, Լիոնէն, Մարսէյլէն եւ Տէսինէն, որոնք ոգեւորուած՝ նուէրներ ըրին դրամականէն զատ՝ պիտանի առարկաներ, սառնարան մը՝ 250 լիդրանոց, ջուրի մեքենայ մը, 25 քիլօ դեղորայք, 50 քիլօ շաքար եւն.:

Տղայոց առողջական վիճակը ընդհանուր կերպով գոհացուցիչ եղած է:

Այս տարի կայանին մէջ, տնօրէնութիւնը հաստատեց հայերէնի դասընթացք մը: Երկու ամսուան ընթացքին 47 տղաք հետեւեցաւ դասերուն:

Տեղի ունեցան 24 դասախօսութիւններ, որոնց 12ը Հայոց պատմութեան մասին, եօթը բժշկա – առողջապահական, իսկ հինգ դասախօսութիւն, ընդհ. զարգացման շուրջ, առաջնորդ – առաջնորդուհիներու կողմէ: Վերջինը՝ նորութիւն մը եղաւ այս տարի, ընկերուհի Հուրի Իփէկեանի մղումով:

Իւրաքանչիւր ամսուան մէջ պտոյտներ կազմակերպուած են դէպի Զուիցերիա, առաջինը Ժընեւ, երկրորդը Լօզան: Ֆրանսական ազատագրման տարեդարձի առիթով, Քլէռվոյի կայանը, որ ամէնէն արդիական կայանն է, հանդէս մը կազմակերպած էր, ու հրաւիրած էին Ժիւռայի բոլոր կայանները:

Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչ ընկերուհի Հ. Իփէքեան, տնօրէնուհի Օր. Շ. Փափազեանի հետ, որոշեցին պատասխանել հրաւէրին եւ մասնակցիլ հանդէսին յայտադրով մը: Աբաղ կերպով պատրաստուեցան խմբերգներ եւ հայկական պարեր:

Փոքրիկները մեծ կառքերով, ընկերակցութեամբ պաշտօնէութեան, հասան հանդիսավայրը, իրենց կուրծքին վրայ կը կրէին, Կ. Խաչի խորհրդանիշը:

Խումբը, Կապոյտ Խաչի դրօշակով եւ «Յառաջ նահատակ» քայլերգով, մուտք գործեց եւ շրջանը ըրաւ հսկայ պարտէզին, մեծ հետաքրքրութիւն յառաջացնելով ներկաներուն մէջ, ուր կային նաեւ պաշտօնական հիւրեր:

Հանդէսի ընթացքին մեր տղայոց արտասանութիւնները, երգերը եւ հայկական պարերը, մանաւանդ ընկհ.ի Հուրիի ճառը եւ մէջընդմէջ տուած բացատրութիւնները երգերու մասին, լաւ տպաւորութիւն թողուցին հասարակութեան վրայ:

Այս հանդէսը Հայութեան եւ Կապոյտ Խաչի համար լաւ փրոփականտ մը եղաւ:

Կայանի ներքին կեանքը գունաւոր շարժապատկերի առնուեցաւ, 40 վայրկեան տեւողութեամբ: Կ. Խաչի Օրուան առիթով պիտի ներկայացուի զանազան շրջաններու մէջ:

Տղաքը պատրաստած են շատ սիրուն ձեռական աշխատանքներ, որոնցմով մըտադիր ենք ցուցահանդէս մը կազմակերպել:

Կայանի շէնքի վիճակը.— Շէնքը մանր մունր պակասները լրացնելէ ետք, հասած է ներսէն եւ դուրսէն ներկուելու վիճակին: Այս գարնան կարելի չեղաւ, մեր ծրագրած դուրսի ծեփը կատարել, գործաւորներու չգոյութեան պատճառով: Սակայն յոյս ունինք որ յառաջիկայ գարնան կը վերջանայ:

Շէնքին տանիքի նորոգութիւնը անմիջապէս կատարելու հարկադրանքին տակ գտնուեցանք, ձմրան անձրեւները շէնքէն ներս խուժելու մտահոգութենէն խուսափելու համար: Ընկերութեան մը դիմելով նախահաշիւ ուղած էինք, իւրաքանչիւրը քննելով յարմարագոյնին որոշում տուինք:

Կայանի առաջնորդուհիներ պատրաստել.— Կայանը իր բուն նպատակին ծառայեցնելու համար, այն է, փոքրիկները երկու ամիս ապրեցնել զուտ հայկական մթնոլորտի մը մէջ, ուր տիրէ միայն հայ լեզուն, առ այդ՝ Շրջ. Վարչութիւնս, ամիսներ առաջ, որոշեց ընտրել, արժանաւոր երիտասարդուհիներ եւ զրկել զանոնք, Պէյրութի Փալանճեան ճեմարանը՝ մէկ տարի հետեւելու համար, հայերէն դասերու եւ մանկավարժութեան, վերադարձին պաշտօնավարելու համար կայանին մէջ, իբրեւ առաջնորդուհի: Այս նպատակին համար նուիրատուութիւններու սիւնակ մը բացուեցաւ «Յառաջ»ին մէջ: Ուրախութեամբ կը յայտնենք որ կարեւոր նուէրներ եղան եւ արդէն երեք Հայուհիներ, երկուքը Փարիզէն, մէկը Մարսէյլէն, Սեպտեմբերին մեկնեցան Պէյրութ, օդանաւով:

Կրթական.— Արդէն վերաբացուած են մեր հայերէնի դասընթացքները: Դժբախտաբար ամէն շրջանի մէջ, աշակերտներու թիւը զգալապէս նուազած է: Անցեալին 40 – 50 աշակերտ ունեցող դպրոցները, այժմ, առաւելագոյն ունին 10–15, երբեմն աւելի քիչ աշակերտներ: Գրտնուեցան ընկերուհիներ, որոնք դպրոցը չփակելու համար, դուռնէ դուռ պտըտեցան՝ ծնողքները համոզելու որ իրենց տղաքը, դպրոց զրկեն: Յաւ ի սիրտ, կը խոստովանինք որ ամբողջ հայ գաղութին մէջ, անտարբերութեան հոսանք մը կը նկատուի: Այժմ երիտասարդ հայ մայրերը աւելորդ կը նկատեն հայերէն սորվեցնել իրենց զաւկին: Այսուհանդերձ չենք յուսահատիր, մասնաճիւղերը կը պահեն հայերէնի դասընթացքները ի դին զոհողութեան, կանգ չեն առներ նիւթական դժուարութեանց առջեւ, նկատի ունենալով որ Կապոյտ Խաչի գերագոյն նպատակը հայապահպանման գործն է:

Շրջ. վարչութեանս ջանքերով բացինք հայերէնի դասընթացք մը, Լիլայի հայաշատ թաղամասին մէջ, ուր ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ ետք տեղի կ'ունենայ դասաւանդութիւնը, տեղւոյն Ֆրանսական վարժարանի մը դասարանին մէջ:

Նմանապէս Հինգշաբթի օրուան դպրոց մը հաստատեցինք Պիվէռ – Կարտանի մէջ, Մարսէյլի շրջանը: Իսկ Մարսէյլ քաղաքին մէջ ծաղկոց մը, 4–8 տարեկան տղայոց համար:

Ֆրանսական Ֆիլոթեքնիք հաստատութեան հայերէն դասերու պահպանումը ստանձնեց Շրջ. Վարչութիւնս, եւ ուսուցիչ նշանակեց ընկեր Կարօ Իշխանեան:

Կազմակերպական.— Պատգ. ժողովի որոշման համաձայն, այս շրջանին ունեցանք մեր գործիչ – գործավարը յանձին Պ. Փօլատեանի, որ առաջին տարին իր օգտակարութիւնը բերաւ, այցելելով կարգ մը շրջաններ, բայց անակնկալ հիւանդութեան պատճառով, չկարողացաւ շարունակել գործը:

Իսիի մեր մասնաճիւղը, որ անցեալին մէջ Փարիզի շրջանի եռանդուն մասնաճիւղերէն մէկն էր, քայքայուած վիճակ մը կը ներկայացնէր: Շրջ. վարչութեանս ջանքերով եւ ընկերուհի Հ. Իփէքեանի ներկայութեամբ, վերակազմուած է մասնաճիւղը եւ ընտրուած Վարչութիւն մը, որ այժմ կ'աշխատի եռանդով ու ոգեւորութեամբ:

Ընկերուհի Տ. Սէրէնկիւլեան, արձակուրդի շրջանին, Մարսէյլ գտնուելով, մէկ ամիս զբաղեցաւ Կապոյտ Խաչի կազմակերպական աշխատանքներով, այցելեց Մարսէյլ քաղաքի եւ շրջաններու մասնաճիւղերը, ներկայ եղաւ անոնց ընդհանուր եւ վարչական ժողովներուն, ընելով թելադրութիւններ ու ցուցմունքներ:

Երեք անգամ այցելեց Մարսէյլի շրջանի Պիվէր – Կարտան գաղութը, ուր ջանքեր թափեց մասնաճիւղի մը եւ Հինգշաբթի օրուան դպրոցի մը հիմնարկութեան համար:

Լիոնի մասնաճիւղը Կապոյտ Խաչի տօնին առթիւ, բանախօսելու հրաւիրած էր ընկերուհի Իփէկեանը:

Հանդէսէն վերջ ընկերուհին ներկայ եղած է մասնաճիւղի ընդհ. ժողովին: Անցած է Տէսին, ուր ներկայ եղած է տեղւոյն մասնաճիւղին վարչական ժողովին:

Մանուկներու Օր.— Ինչպէս գիտէք, աւանդական դարձած այս հանդէսները տեղի կ'ունենան ամէն տարի Դեկտեմբեր եւ Յունուար ամիսներու ընթացքին: Այս տօներուն նպատակն է մատաղ սերունդը կապել մեր ազգային արժէքներուն: Այս պարագան նկատի ունեցէք յայտագրի պատրաստութեան ժամանակ:

Շրջ. Վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Դեկտեմբեր 19ին:

Սակեր.— Այն մասնաճիւղերը որոնք տակաւին չեն վճարած, 1963 տարեշրջանի սակերը, բարի ըլլան օր առաջ, ուղարկել մեզի, նաեւ անդամական ցանկերը, հասցէներով, տարիքով եւ արհեստով:

Սիրելի ընկերուհիներ, աշխատինք մեր ջանքները, չթուլցնել, ու ջանանք նոր թափ մը տալ, պահելու համար մեր կազմակերպութեան հմայքը:

Ընկերական ջերմ բարեւներով

ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(Կնիք)

5 Դեկտ. 1963

28: Դպրոցին նիւթական ծախքերը կը հոգային պետութիւնը, Ս. Նինայի Երեւանի բարեգործական ընկերութիւնը եւ աշակերտներուն թոշակները:

Քաղաքին միւս ուսումնական հաստատութիւնը ուսուցչական վարժարանն էր, հիմնուած 1881ին երկու ճիւղերով՝ աւագ նախապատրաստական եւ առաջին խումբ: Յաջորդ տարի կը բացուի երկրորդ դասարանը, իսկ 1883ին՝ երրորդը:

Միջնակարգ դպրոցներէն էր Ալեքսանդրը Ա. անունը կրող օրիորդաց գիմնազիոնը, որ բացուած է 1906ին, Օր. Եւգինէ Տէր – Սարգիսեանի նախաձեռնութեամբ:

Գոյութիւն ունէին նաեւ պետական եւ քաղաքային տարրական դպրոցներ: Ասոնց թիւը 1912ին կը հասնէր 7ի: Կային նաեւ անհատական եւ ծխական դպրոցներ, ուր կրօնքին եւ գրագիտութեան հետ միասին կը դասաւանդուէին նաեւ զանազան առարկաներ:

Ռուս կառավարութեան համար փափաքելի չէր հայկական դպրոցներու գոյութիւնը: Արդարեւ, 1884ին, մասնաւոր կարգադրութեամբ կը հրահանգէ զանոնք յանձնել ժողովրդական կրթութեան նախարարութեան տնօրինութեան, այսինքն դարձնել ռուսական դպրոցներ: Այնուհետեւ, մէկ տարի ետք, 1885ին կառավարութեան հրահանգով կը փակուին այդ դպրոցները, որովհետեւ, ժողովուրդին օգնութեամբ, եկեղեցին մերժած էր զանոնք յանձնել նախարարութեան:

Ռուսացման քաղաքականութեան հետեւանքով միայն Երեւանի մէջ կը փակուին ծխական հինգ ուսումնարաններ՝ Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիին արական դպրոցը, Գայիանեան իգական ուսումնարանը, Ս. Յովհաննէսի դպրոցը, Սահականուշեան իգական դպրոցը եւ Նորքի երկսեռ ծխական դպրոցը:

Հայկական դպրոցները նիւթական միջոցներէ բոլորովին զրկելու համար, 20րդ դարու սկիզբները ռուս կառավարութիւնը յատուկ հրամանագրով մը կը փորձէ գրաւել հայկական եկեղեցիներուն կալուածները: Սակայն ժողովրդական ցոյցերէն վախնալով, կառավարութիւնը կը հրաժարի իր մտադրութենէն: Հայկական դպրոցները վերստին կը բացուին: 1911 – 1912ին Երեւանի մէջ արդէն գոյութիւն ունէին հինգ դպրոցներ:

Թ. Յ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵԵԹՕՆԸ (86)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԻԱ.

«Եթէ այսօր զիս տեսնել ուզէք, մինչեւ ժամը չորս սպասեցէք: Եթէ ժամը չորսին չվերադառնամ, վաղը իրիկուն ինծի հետ ճաշելու եկէք: Պէտք է որ խօսիմ ձեզ հետ»:

Մինչեւ որոշեալ ժամը սպասեցի: Հայրըս չեկաւ: Մեկնեցայ:

Առջի օրը տխուր զտած էի Մարկրիթը: Այն օրը տեսայ որ յուզուած էր եւ տենդ ունէր: Ներս մտնելս տեսնելով վիզս փաթթուեցաւ, բայց երկար ատեն լացաւ թեւերուս մէջ:

Հարցուցի թէ ինչ էր պատճառը այս վշտին, որուն աստիճանաբար աւելնալը վրդովում կը պատճառէր ինծի: Դրական պատճառ մը չյայտնեց, ընելով այն առարկութիւնները, զորս կրնայ ընել կին մը, եթէ չուզէ ճշմարտութիւնը ըսել:

Երբ քիչ մը հանդարտեցաւ, ճամբորդութեանս արդիւնքը պատմեցի իրեն եւ հօրս նամակը ցուցուցի, դիտել տալով թէ կրնայինք բարեգուշակ նկատել զայն:

Այդ նամակը տեսնելով եւ ըրած խորհրդածութիւնս լսելով, Մարկրիթ այնքան սաստկացուց իր լացը որ Նանինը կանչեցի եւ վախնալով որ ջղային տագնապ կ'ունենայ, պարկեցուցինք խեղճ աղջիկը, որ կուլար առանց բառ մը ըսելու, բայց ձեռքերս բռնած էր եւ ամէն վայրկեան կը համբուրէր զանոնք:

Հարցուցի Նանինի թէ բացակայութեանս միջոցին իր տիրուհին ստացա՞ծ էր նամակ մը կամ այցելութիւն մը որ կարենար զինքը ենթարկել այն վիճակին, ուր տեսեր էի, բայց Նանին պատասխանեց թէ մարդ եկած չէր եւ նամակ ալ բերուած չէր:

Սակայն առջի օրուընէ ի վեր տեղի կ'ունենար վրդովիչ բան մը, զոր Մարկրիթ կը պահէր ինձմէ:

Իրիկունը քիչ մը աւելի հանդարտ երեւցաւ եւ իր անկողնին քովը նստեցնելով զիս, իր սիրոյն հաւաստիքը կրկնեց ինծի երկարօրէն: Յետոյ կը ժպտէր ինծի, բայց ճիգով, վասն զի աչքերը արցունքով ծածկուած էին ակամայ:

Ամէն միջոց գործածեցի որպէս զի այս վիշտին բուն պատճառը խոստովանի, բայց միշտ յամառօրէն ինծի կը յայտնէր այն տարտամ ու անորոշ պատճառները, զորս արդէն յիշեցի: Ի վերջոյ քնացաւ թեւերուս մէջ, բայց այնպիսի քունով մը որ մարմինը կ'ընկճէ փոխանակ հանդըստացնելու: Երբեմն աղաղակ մը կ'արձակէր, ընդոստ կ'արթննար, եւ ապահով ըլլալէ ետք թէ իր քովն էի, երդում ընել կուտար ինծի թէ միշտ պիտի սիրեմ զինքը:

Բան մը չէի հասկնար վիշտի այս արտայայտութիւններէն, որոնք մինչեւ առտու տեւեցին: Այն ատեն Մարկրիթ տեսակ մը թմրութեան մէջ ինկաւ:

Երկու գիշերէ ի վեր քնացած չէր:

Այս հանդիստը երկար չտեւեց:

Մարկրիթ ժամը 11ին միջոցները արթընցաւ, եւ տեսնելով որ ելած եմ, չորս կողմը նայեցաւ պոռալով.

— Կ'երթա՞ս:

— Ոչ, ըսի ձեռքերը բռնելով, բայց ուզեցի որ քնանաս: Տակաւին շատ կանուխ է:

— Ժամը քանիի՞ն Փարիզ պիտի երթաս:

— Չորսին:

— Այդչափ կանո՞ւխ: Մինչեւ այն ատեն քովս պիտի կենաս, այպէս չէ:

— Անշուշտ, սովորութիւնս այնպէս չէ՞:

— Ինչ երջանկութիւն:

(Շար.)

ԱՓՐԻԿԷ

Սեւ ցամաքամասին ընդերքը կը պարունակէ անհամար հարստութիւններ: Կ'արտահանէ ամբողջ ազատ աշխարհի ալմաստին 99 տոկոսը, քոպալթի 80 տոկոսը, ոսկիին՝ 59ը, մանկանէզին՝ 36ը, պղինձին՝ 27 տոկոսը եւայլն: Իւրանիումի արտահանումը 1961ին դերազանցեց Մ. Նահանգներու եւ Քանատայի արտադրութիւնները:

ՄԻՆՉԵԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋ

Մեր բոլոր բաժանորդներէն, Ֆը բանսա թէ արտասահման, կը խնդրենք փակել իրենց առկախ հաշիւները մինչեւ Դեկտեմբեր 31:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10ին պիտի դադրեցը – նենք, ԱՆԽՏԻՐ թերթին առաքու – մը այն բաժանորդներուն, որոնք չեն փակած ընթացիկ տարուան իրենց հաշիւը :

Անոնք որոնք կը փափաքին թերթ ստանալ 1964ին, պարտին մինչեւ տարւոյս վերջը նորոգել իրենց բաժանորդագրութեան շրջանը :

Շնորհակալութիւններով
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 6րդ տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի :

Յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Ս. Եկեղեցւոյ բոլոր բարերարներու ննջեցելոց հոգւոյ հանգստեան համար : Բազմաձայն երգեցողութեանց կը մասնակցին մայր եկեղեցւոյ երգիչները, ղեկավարութեամբ երաժշտապետՆշան Սերգոյեանի: Սկիզբ ժամերգութեան 8·30, Ս. պատարագ 10 : Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ի ներկայութեան Սէն – Լազարի Ասպետներու:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱ – ՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, ԴԵԿՏԵՄԲ. 15, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր
ԵՂԵՒՆԻՒՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ
ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ
ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՄԱՐՍԷՅԼ

Տիկնանց յանձնախումբին եւ Երիտասարդաց Միութեան պարահանդէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14ԻՆ
Hôtel Splendid
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
ANDRÉ GÉRARD

Նոյն գիշերը ոչ հանգանակութիւն, ոչ թոմպոլա :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերուն: Տեղի կ'ունենայ, Հինդշաբթի (Դեկտեմբեր 19) ժամը 3ին, Քատէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Ծիծաղաշարժ ներկայացում մը, տղոց կողմէ եւ սիրուն անակնկալներ:

Կաղանդ Պապան պիտի բերէ նուէրներ եւ նախընթրիք:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, վարժարանին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետր. 29, Սփլանտիտի մէջ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբը իր կազմութեան երկրորդ տարեդարձը կը տօնէ Յունուար 26ին :

×

Սիմոն Զաւարեանի մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ յուշի եւ յարգանքի ցերեկոյթ, Փետրուար 9, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Իվ Թուտիկ թատրոնին մէջ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին:
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

«PARS HOTEL»
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջ-մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն :

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. Վ. ՀԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին.—

Հայկական պարեր եւ կենդանի պատկեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Երգ Օր. Արզումանեան, դաշնակ՝ Ր. Արզումանեան, արտասանութիւն՝ Օր. Շ. Փանոսեան :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ.— Կը ներկայացուի Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանի կեանքը պատկերացնող գունաւոր ժապաւէնը :

Կէս գիշերէն ետք, եւրոպական պարեր՝ ԼԷՕ ԹԵՐՐԻՍ նուագախումբ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Կիրակի ժամը 16էն 22, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. « Ահարոնեան » խումբին, Մշակոյթի Տան մէջ,
17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

BAR AMBIANCE BUFFET

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի խումբին :

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Յունուար 12ին, Կիրակի օր, եկեղեցւոյ սրահը :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ :
Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած
Գին 20 Ֆր., առաքման ծախքով 22 Ֆր.
Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն
51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հասնին շուտով :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

1964-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատնտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ: եւ ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ գրատունը:

Մարսէյլ Ահարոնեան ակումբ 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ ընկեր Քէօսէեանի (Ֆօթօ ՌԷՔՍ), Րիւ Պէռնար տիւ Պուա թիւ 2

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ

ՀԱՏԸ 6 ՖՐԱՆՔ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր լաթակազմ	70 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 7 հատոր, լաթակազմ	56 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, լաթակազմ	8 Ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 Ֆր.
Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ.	8 Ֆր.
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Երկեր (Աբովեան Պռօշեան, Պարոնեան)	17 Ֆր.
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր նկարներով	5 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ. լաթակազմ	7·50 Ֆր.
ՄԻՔ. ՇԱԹԻՐԵԱՆ. Գարունը նորից եկաւ. 296 էջ.	5 Ֆր.
ԱԲԳԱՐԵԱՆ. Մատենադարան(անդլ.) 18 գունաւոր մանրանկարներ	3 Ֆր.
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ. Երգի ծնունդը. բանաստեղծութիւններ	3·85 Ֆր.
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ. Տաղեր, 200 էջ. լաթակազմ	3·50 Ֆր.
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Ա. 800 էջ. լթկզմ.	16 Ֆր.
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլռելի զանգակատուն, Պէյրութ, 1963	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
12 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9882

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9882

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թուրքիոյ թաղապետական վերջին ընտրութիւնները պատճառ դարձան նախարարական նոր տագնապի մը: Իսմէթ Ինէօնիւի երկրորդ խառն դահլիճին մաս կազմող կուսակցութիւններէն Եէնի Թիւրքիյէ եւ Հանրապետական դիւղացիականը այդ ընտրութեանց մէջ չարաչար պարտուած ըլլալով այլեւս չէին վայելեր ազգին վստահութիւնը :

Ուստի քաշուեցան կառավարութենէն, սահպելով վարչապետը, որ դահլիճին հրաժարականը ներկայացնէ Հանրապետութեան նախագահին :

Թաղապետական ընտրութեանց մէջ Իսմէթի կուսակցութիւնը որոշ չափով պահեց իր դիրքերը, ապահովելով քուէներու հարիւրին 37ը:

Գլխաւոր յաղթականն եղաւ Բաղըպ Կիմիւշփալայի Ատալէթ կուսակցութիւնը, որ շահեցաւ ձայներու հարիւրին 47ը :

Այս պայմաններուն տակ նոր դահլիճին կազմութիւնը պէտք է ստանձնէր Ատալէթը, ըստ ժողովրդավարական ըսկզբունքներու :

Թաղապետական ընտրութեանց ատեն 15 հոգի սպաննուած եւ 160 հոգի վիրաւորուած են: Այս ալ «ալա թուրքա» ժողովրդավարութիւն է, որ քիչ մը կը մօտենայ անիշխանութեան :

Խոր են ներկայ տագնապին պատճառները: Վերջին ընտրութիւնները պարզապէս պատրուակ ծառայեցին դահլիճի հրաժարման :

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութեան եւ անոր հաստատած վարչաձեւին դէմ տարերային ընդվզում մըն է Ատալէթի յաղթանակը :

Հալք կուսակցութիւնը, որ քառասուն տարուան անցեալ եւ ամուր կռուաններ ունի երկրին մէջ, այս անգամ եւս չյաղեցաւ մեծամասնութիւն շահիլ ընտրութեանց մէջ, հակառակ իր կազմակերպական ուժեղ մեքենային :

Ժողովրդական դժգոհութիւնը նաեւ ուղղուած է Հալքի դէմ, որ առաջին օրէն ջերմ պաշտպանն եղաւ հակա-մենտերէսեան յեղափոխութեան եւ կը շարունակէ պատասխանատու դիրքեր գրաւել կառավարութեան մէջ :

Եասը Ատայի դատավարութիւնն ու Մրալիի կախաղանները նողկանք պատճառած էին ժողովրդական խաւերուն, որոնք ցարդ չեն մարսած յեղափոխական գինուորականներու այս սխրագործութիւնները: Մէնտերէսի եւ Դեմոկրատներու կուսակիցներն ու համախոհները հետզհետէ հող շահած են երկրին մէջ :

Պահպանողական, նոյնիսկ յետաշրջական շարժումներ ալ նկատելի են: Իսլամական մոլեռանդութեան արծարծում, ուրիշ հին կարգերը վերադառնալու ձգտում, յեղափոխականներու դէմ դժգոհութիւն յատկանշական երեւոյթներ են: 1961 Հոկտեմբեր 15ին կատարուած խորհրդարանական ընտրութիւնները նշանակ ունէին վերջ տալու Ազգային Միասնականութեան կոմիտէին,— որ մեծ մասամբ բաղկացած գինուորական-ներէ, գործադիր իշխանութեան դեր կը կատարէր — եւ կառավարութեան ղեկը ստանձնելու քաղաքացիներու :

Այն ատեն Հանրապետութեան նախագահ Ճէմալ Կիւրսէլ ամբողջ հինգ շաբաթ հակարկութեան մէջ մտաւ կուսակցութիւններուն հետ, կառավարութիւն կազմելու համար: Ոչ մէկ կուսակցութիւն մեծամասնութիւն շահած էր՝ առանձին կառավարելու համար երկիրը :

Ի վերջոյ բանակը պարտադրեց Իսմէթ Ինէօնիւն իբրեւ վարչապետ: Կազմուեցաւ առաջին խառն դահլիճը՝ Հալքի եւ Ատալէթի մասնակցութեամբ :

Երկար չտեւեց երկու հակառակորդ կուսակցութեանց սիրաբանութիւնը : Ատալէթ Եասը Ատայի դատապարտեալներուն համար ընդհանուր ներում կը պահանջէր: Մաս մը բանտարկեալներ ազատ արձակուեցան. սակայն ճէլալ Պայար եւ ուրիշներ բանտը մնացին :

Ատալէթ քաշուեցաւ կառավարութենէն: Իսմէթ այս անգամ կազմեց իր երկրորդ կարկտան դահլիճը, Ատալէթի փոխարէն ապահովելով Եէնի Թիւրքիյէի եւ Գիւղացի Հանրապետականի մասնակցութիւնը :

Այս դահլիճն է, որ հրաժարեցաւ Դեկտեմբեր 2ին՝ ստեղծելով անել կացութիւն մը :

Ծեր աղուէսը չի համարձակիր երրորդ անգամ բախտը փորձելու: Կիմիւշփալա վարանելէ ետք, ստանձնեց նոր դահլիճի կազմութիւնը :

Ի՞նչպէս դուրս պիտի գան անելէն: Երկու միջոց կայ .—

Լուծել խորհրդարանը եւ նոր ընտրութիւններ կատարել, ըստ ժողովրդավար սկզբունքներու, կամ մենատիրական վարչաձեւ հաստատել, ինչ որ աւելի կը յարմարի Թուրքերուն, որոնք պողպատեայ ձեռք մը պէտք է ունենան միշտ իրենց գլխուն վերեւ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

ՓԻԶԱՆԻԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պրիւսէլի մէջ, մթնոլորտը շատ լարուած է եւ նոյնիսկ ջլամարտի բնոյթ ըստացած : Առջի իրիկուն արդէն, Ֆրանսայի երկրագործական նախարարը յայտարարած էր «ժամանակ կը կորսնցընենք», այս նիստին վաղորդայնին ուր կը ծեծուէր Հասարակաց Շուկայի արտաքին յարաբերութեանց եւ երկրագործութեան ապագայի հարցերը: Ծանօթ է որ Գերմանիոյ երկրագործական նախարարը նիստին իսկ չէր մասնակցած, բայց նոյն իրիկունը պիտի ճաշէր իր Ֆրանսացի պաշտօնակիցին հետ: Յետագային կ'ի-մացուէր որ խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը կազմած էր կաթ արթադրողներու տրուելիք վարկերուն հարցը : Բուն խնդիրը այն է որ հասարակաց շուկայ մը իր ըմբռնումով չի կրնար հանդուրժել մէկ անդամի մը պայմաններուն վասնզի կը խեղադիւրէ միւսներու հետ մրցակցութիւնը : Բայց Շվարց, Գերմանիոյ նախարարը ըսած է Փիզանիի թէ կ'ուզէ պահել իր կանոնագիրը այդ առընչութեամբ նոյնիսկ 1970էն ետք :

Կը թուի թէ վիճաբանութիւնը շատ բուռն եղած է: Գերմանացին յայտնած է թէ աւելի կարեւորութիւն կուտայ կաթ արտադրողներու ըլլալիք օժանդակութեան քան արմտիքի գիներու մերձեցման : Փիզանի պնդած է որ մարկարինի գինը բարձրանայ դիւրացնելու համար կարագին սպառումը, ինչ որ թոյլ կուտայ զեղչել արտադրողներուն տրուելիք նպաստները:

Շվարց Պոն վերադարձած է, առանց մասնակցելու նախարարներու նիստին ու նաեւ առանց իրաւասութիւններ տալու Պրիւսէլ ձգած պետական քարտուղարին, որպէսզի, ի հարկին, անիկա կարենայ բանակցիլ: Սպասելով Գերմանիոյ որոշումին, կ'ըսուի թէ Պոնի կառավարութեան տնտեսական նախարարին կցորդը յայտարարած ըլլայ.— «Դեկտեմբեր 31ի թուականին կապուած կարգ մը առասպելներ եւ հէքեաթներ պէտք է ջնջուին »:

Այս լուրին վրայ, Փիզանի պոռթկում մը ունեցած է եւ հանդիսաւորապէս յայտարարած .— « Կ'ուզեմ շեշտել որ Դեկտեմբեր 31ի թուականը ճշդուած անցեալ Մայիս 9ին, առկախ մնացած երկրագործական երեք կարգադրութիւններուն համար չի կրնար «հէքեաթ» նը-կատուիլ: Հասարակապետութիւնը ամէնէն մեծ վտանգներուն կ'ենթարկուի եթէ այն ատեն եղած վճռական պայմանագրութիւնը չյարգուի »:

Գերմանացին պատասխանած է թէ շատ բնական է որ իր կառավարութիւնը քննէ նոր տուեալները որոնք երեւան ելած են գիւղատնտեսական ճիւղին մէջ, թէ Պոն միջին ճամբայ մը կը փնտռէ, բայց ոչ որեւէ գնով :

Փիզանիի վերջին խօսքը, խիստ ազդարարութիւն մը եղած է: Արդարեւ Ֆրանսայի նախարարը ըսած է թէ ուսումնասիրութեանց եւ փորձագէտներու ժամանակը անցած է, խօսքը, հիմա, քաղաքական մարդոց է :

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՐԴԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Խորհ. Միութեան ամէնէն փոքր հանրապետութիւններէն մէկն է իր տարածութեամբ եւ բնակչութեամբ, քանի որ 29·800 քառակուսի քիլոմեթր լեռնային հողամաս մը ունի երկու միլիոնէ պակաս բնակչութեան մը համար :

29·800 քառակուսի քիլոմեթրը Ֆրանսայի տարածութեան մէկ տասնութերորդը կը ներկայացնէ: Զուիցերիա 41·295 քառակուսի քիլոմեթր ունի հինգ միլիոն 235 հազարի հասնող բնակչութեան մը համար, այսինքն աւելի քան կրկինը Հայաստանի բնակչութեան, Հայաստանի մէկուկէս անդամը եղող տարածութեան մը համար :

Բայց, ըստ տեսածիս, կը խորհիմ թէ Խորհ. Միութեան մէջ, Հայաստանի կարեւորութիւնը հեռու է համեմատական ըլլալէ իր տարածութեան եւ իր բնակչութեան : Ըսել կ'ուզեմ թէ լայնօրէն կ'անցնի թուաբանական տուեալները զորս կրնար թելադրել երեքի կանոն մը միայն տարածութեան եւ բնակչութեան վրայ կռթնած :

Երեւան եւ շրջակայքը անցուցած վեց օրերուս ընթացքին, այն տպաւորութիւնը ունեցայ որ կ'ապրէի ընդմէջ ժողովուրդի մը որ աճումի մէջ է եւ 40 տարուան ընթացքին հսկայ յառաջդիմութիւններ ձեռք ձգած է շատ մը մարզերու մէջ, դեռ աւելին եւս իրագործելու ձգտումով :

Խորհրդային Հայերը հպարտ են իրենց քաղաքակրթութեան հնութեամբ, զոր առիթ չեն փախցներ յիշեցնելու: Նոյն ատեն սակայն, իրենք զիրենք կը նկատեն շատ երիտասարդ երկրի մը պատկանող անձեր, ուր ընկերվարական վարչակարգի մը հաստատումը իսկական վերածնունդ մը յառաջ բերած է :

« Միայն Խորհրդային իշխանութեան մը գաղափարն էր որ խաղաղութիւն եւ ազգային վերածնունդի կարելիութիւն մը բերաւ Հայաստանի» ըսեր է Սթալին :

Պէտք է ընդունիլ թէ կարգ մը թիւեր, այս մասին, նշանակալից են.— Խորհրդային Հայաստան 781 հազար բնակիչ ունէր, կ'ըսեն, 1922ին: Ներկայիս, ըստ վերջին մարդահամարներուն մէկ միլիոն 700 հազարէն աւելի է: Իր մայրաքաղաքը որ երեսուն հազար բնակիչ ունէր 1914ին, վեց հարիւր հազար հասած բնակչութիւն մը ունի ներկայիս: Այս իրողութիւնը կը ներկայացնէ քաղաք մը, որ 1914ին Թրուա քաղաքէն իսկ պակաս կարեւորութիւն ունէր, իսկ 1963ին կը համապատասխանէ Ֆրանսայի երկրորդ կամ երրորդ քաղաքին, այսինքն Լիոնի կամ Մարսէյլի եւ ասիկա շրջագիծի մը մէջ, որ շատ նկարչագեղ ըլլալով հանդերձ, դժուար մատչելի է, լեռնային երկրի մը մէջ՝ ուր ամառուան միջին ջերմութիւնը կը համապատասխանէ Նափոլիի կամ Մատրիտի ջերմութեան (մինչեւ 40 աստիճան շուքին մէջ) եւ ձմեռը շատ կը մօտենայ Լենինկրատի կամ Հելսինքիի ջերմութեան (մինչեւ քսան աստիճան զերոյէն վար):

Բայց ինչ որ աւելի նշանակալից է քան թիւերը, այն ճիգերն են՝ զորս կը զգանք եւ իրագործումները՝ զորս կը նկատենք: Փառաւոր անցեալի մը վրայ կռթնելով հանդերձ, մէկն ու միւսը կ'ընթանան արդիական բարգաւաճման ուղղութեամբ յենելով մշակութային զարգացման մը վրայ, որ բոլոր գործունէութեանց ծառայութեան մէջ է, ըլլան անոնք հողագործական, ճարտարարուեստական կամ առեւտրական, բայց նաեւ դեղարուեստական կամ գրական :

ՇԱՐԼ ՄԱՐՔՈՒԱՐ

(3 Շար.)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց «Բազմավէպ»ի խմբագրապետը՝ Հ. Ներսէս Տէր – Ներսէսեան, որ Ֆրանսա եկած էր բանախօսելու համար Մաշտոցի 1600ամեակին, ի Վալանս :

Վարդապետը Վենետիկ կը վերադառնայ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 11·30ին Օռլիի օդակայանը ժամանեց Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան նախագահը՝ կարդինալ Աղաճանեան :

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Հայ Ծիրանաւորը Փարիզ կուգայ Օտար Առաքելութեանց երրորդ հարիւրամեակին առթիւ եւ ինք պիտի պատարագէ այսօր, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին, Նոթր – Տամի մէջ մատուցուելիք լատինածէս պատարագին : Պիտի քարոզէ Թուլուզի Արքեպիսկոպոսը :

Կարդինալ անմիջապէս Հռոմ պիտի վերադառնայ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

«Ազդակ» կը գրէ Դեկտ. 7ի իր թիւին մէջ.— Նախապէս առնուած ժամադրութեամբ մը, Դեկտեմբեր վեցին, Ուրբաթ օր Դամասկոսի հայ ազգայիններու խումբ մը գլխաւորութեամբ Շաւարշ Եպսկ. Գույումճեանի, .նթիլիաս այցելած է:

Նախ երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի թարմ հողակոյտին վրայ ծաղկեպսակ մը զետեղած են, ապա Գույումճեան Եպսկ. աղօթած է Զարեհ Հայրապետին հոգւոյն խաղաղութեան համար : Քիչ ետք, խումբը վեհարան բարձրացած է ու աջհամբոյրով շնորհաւորութիւններ եւ բարեմաղթութիւններ ըրած է Խորէն Ա. Կաթողիկոսին :

ԵՐԵՔ ՀԱՅԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՓՐՈՖ. ԼԵՒՈՆ ՄԵԼԻՔՍԷԹ – ԲԷԿ

Թէպէտ նուաղ ծանօթ արեւմտահայութեան մօտ, սակայն մեծ հայագէտ մըն է որ իր հայագիտութեան կցած է կովկասագիտութիւն եւ մասնաւորապէս վրացագիտութիւն: Ընդհանրապէս Թիֆլիս ապրած է եւ հոն ալ վախճանած է Լեւոն Մելիքսէթ – Բէկ, Սեպտեմբերի 5ին, 73 տարեկան հասակին մէջ:

1913 թուականին աւարտած է Օտեսայի համալսարանի պատմա – բանասիրական եւ իրաւաբանական ֆաքիւլթէները եւ նուիրուած է հայագիտութեան, միաժամանակ գրաւելով Թիֆլիսի համալսարանին մէջ հայագիտութեան ամբիոնը: Բազմաթիւ յօդուածներ գրած է վրացերէն եւ հայերէն, կերպով մը կապ եղած է վրացագիտութեան եւ հայագիտութեան: Քաջ տեղեակ էր երկու ազգերու՝ Հայոց եւ Վրաց եկեղեցական եւ մատենագրական պատմութեան, որուն հմտութիւնը կ'արտացոլայ իր գրութեանց մէջ:

Իր կարեւոր աշխատանքներէն մէկն է «Վարդապետք Հայոց հիւսիսային կողմանց», հայ – վրացական փոխ – յարաբերութեանց հարցերի հետ զուգընթաց (փորձ պատմա – գրականական հետազօտութեան), վրացերէն, Տփղիս, 1928, կը գրէր նաեւ Քրիստոնեայ Արեւելք ռուսերէն պարբերականին մէջ, որ լոյս տեսաւ քանի մը տարի Ա. համաշխարհային պատերազմէն առաջ, Թիֆլիսի համալսարանին Տեղեկագիրին մէջ, ինչպէս նաեւ Գարեգին Լեւոնեանի հրատարակած «Գեղարուեստ» պարբերականին մէջ:

Իր մեծ գործն է՝ «Վրաց աղբիւրները Հայաստանի եւ Հայերի մասին» որ ծրագրուած է չորս հատորով՝

1. Ե. – ԺԲ. դարու հեղինակները կամ անանուն գրուածքները, Երեւան 1934:

2. ԺԲ. – ԺԸ. դարերի հեղինակները, Երեւան 1936:

3. ԺԸ. – ԺԹ. դարերի (մինչեւ 1829 թ.) հեղինակները, Երեւան 1955:

4. Հատորին մէջ հեղինակը պիտի ամփոփէր վիմական տարեգիրը, հայերէնից թարգմանուած երկասիրութիւնների վարիանտները, ժողովրդական բանահիւսութիւնը, յաւելուածներն ու կարեւոր ցանկերը:

Այս 4րդ հատորը լոյս չէ տեսած:

Այդպիսի աշխատութեան մը օգտակարութիւնը ակնյայտ է, որովհետեւ Հայոց մէջ քիչեր վրացերէն գիտեն: Հանգուցեալին թարգմանած բոլոր հատուածներուն արժէքը բազմապատկուած է իւրաքանչիւր հատուածին կցուած ծանօթագրութիւններով եւ մատենագիտական ցուցմունքներով. եկեղեցագիտական եւ մատենագիտական շտեմարան:

×

Հոս թոյլ պիտի տաք որ կեանքը մեծ մասամբ հայագիտութիւն դասաւանդելու եւ տարածելու տկար անձս ըսէ իր սրտցաւ խօսքը եւ ողբայ որ Արտասահմանի հայ կեդրոնները բուն հայագէտներ շատ քիչ կը հասցնեն: Վանքերը ծանրաբեռնուած են վարչական գործերով: Երկրորդական ուսում առած երիտասարդներ Բարեգործական Միութենէն կամ Կիւլպէնկեան Հաստատութենէն առատ թոշակներ ապահովելով չահաբեր ազատ ասպարէզներու կը դիմեն: Հարիւր հազարաւորներով տոլարներ հաւաքած ամերիկեան կեդրոններէն տակաւին ոչ մէկ լուրջ խապրիկ: Կրկին օտարազգի Եւրոպան է որ հայագէտներ կը հասցնէ: Հին կեդրոններէն՝ Պոլիս, Թիֆլիս, Պաքու, Մոսկուա, Լենինկրատ, ոչ մէկ յոյս, աւա՛ղ փառացս անցաւորի:

Մեր մեծ յոյսը հայ պետութիւնն է Մասիսի հովանիին ներքեւ: Արշակունի Խոսրով Կոտակ թագաւորը, չորրորդ դարուն, մայրաքաղաքը Արտաշատէն Դուին փոխադրելէ ետք, երկու անտառ տնկել տուած էր՝ Տաճար Մայրի եւ Խոսրովակերտ անուններով: Այդ անտառները թագաւորին եւ ազնուականութեան համար որսորդութեան վայր պիտի ըլլային. բայց Ինճիճեան կը կարծէ որ Հայաստանի անտառները, ո՛չ միայն որսի եւ զուարճութեան համար կը կառուցուէին, հապա գլխաւորապէս նաեւ ազնուական դասի զինուորական ուսուցման եւ ռազմական պատրաստութեան համար:

Մեր հայ պետութիւնն ալ երկու անտառ տնկած է Երեւանի մէջ՝ Համալսարանը եւ Ակադեմիան իր հովանաւորած բոլոր հաստատութիւններով: Մաղթենք որ անոնք շարունակեն իրենց զարգացումը եւ «աշխարհիկ» ուսումներուն կից ալ հասցնեն — ինչ որ անհրաժեշտ է ամբողջական հայագիտութեան համար— եկեղեցագէտ մատենագիրներ, ինչպէս մեր երեք նորոգ հանգուցեալները:

Հ. ՅՈՎՀ. Վ. ՄԸՍԸՐԵԱՆ

Պէյրութ

«ՆԱԻԸ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ»

Մեր ձեռքին տակ ունինք Հայպետհրատի լոյս ընծայած «Նաւը լերան վրայ» վէպին Պէյրութ հասած առաջին օրինակներէն մէկը: 12 հազար տպաքանակով հրապարակ հանուած այս նոր հրատարակութիւնը, կը բաղկանայ 543 էջերէ եւ ունի «Մարքսիստական աբեղա-յ»ի դեր կատարող գլխագիր ոչնչութեան (Հր. Գրիգորեան) մը ստորագրութիւնը կրող 22 էջնոց մանրատառ յառաջաբան մը:

«Նաւը լերան վրայ» վէպին հրատարակութեան յանձնուած ըլլալու լուրը մի քանի ամիս առաջ Հայաստանէն արտասահման հասած էր, եւ այդ մասին «Սով. Հայաստան»ի Օգոստոսի համարին (1963) մէջ, նոյն մարդը, «մարքսիստական աբեղան», իրեն յատուկ ճապաղութեամբ, քանի մը սիւնակի վրայ ճապաղած էր: Իր կատարած մէջբերումներէն ընթերցողը իմացած էր նոյնպէս վէպին նոր հրատարակութեան մէջ Կ. Զարեանի սարքած անտեղի ու անպիտան յարդարանքները: Միեւնոյն աղբիւրէն իմացած էինք նոյնպէս, թէ պատմական ուղղումներ կատարած է Զարեան ու մաքրաջրած իր «վէպի որոշ տեղերը»: Այս «որոշ տեղերը» անորոշ չեն ձգուած, յառաջաբանին մէջ տրուած են անոնց ստոյգ անունները: Խնդիրը կը վերաբերի Սարդարապատի ճակատամարտին եւ «Մայիսեան բանուորագիւղացիական ապըստամբութեան»: Այս հարցերն է, որ կը ճշդէ եւ կը մաքրաջրէ Զարեան, վէպին առաջին (արտասահմանեան) հրատարակութեան մէջ անոնց մասին յայտնած կարծիքներն ու տրամադրութիւնները գլխիվայր շրջելով երկրորդին (Հայաստանեան) հրատարակութեան մէջ:

Նիւթ ունենալով այս ուղղումներն ու մաքրաջրումները, եւ նայելով միայն «Սով. Հայաստան»ի վերոյիշեալ թիւին, մենք «Բագին» ամսաթերթին մէջ (թիւ 11) քանի մը էջով անդրադարձած էինք ազատ պայմաններու տակ եւ հասուն տարիքի մը մէջ ստորագրուած վէպի մը առիթով կատարուած գրական այդ նուաստ արարքին:

Արդ, Հայաստան հրատարակուածը (1963) արտասահման հրատարակուածին հետ (1943) հարեւանցի բաղդատելով՝ գտանք որ «մաքրաջրում» կոչուած այդ ապաբարոյ խնդրին ծանրակշիռ հանգամանքը կ'անցնի մեր երեւակայութեան սահմանը, չտեսնուած փոքրոգութեան մը ականատես դարձնելով հայ մարդը:

Արտագրենք անմիջապէս հատուած մը առաջին հրատարակութենէն (Պոսթըն) եւ բանանք երկրորդ հրատարկութեան (Հայաստան) նոյն էջը, որպէսզի ընթերցողը դիւրութեամբ ըմբռնէ, թէ ինչ ձեւով եւ ինչ չափով Կ. Զարեան կը մաքրաջրէ իր գործերը եւ ինչ պատճառներով կը ստիպէ, որ ընդվզինք իր դէմ.

— Ինչ որ էլ լինի՝ Ռուսները պիտի գան: Արդէն հասել են Սեւան:

— Ռուսները չեն, այլ բալշեւիկներն են:

— Ինչ տարբերութիւն կայ ...

— Կայ, Բանդունի, կայ: Անշուշտ, նոյն ռուս մեծապետականութիւնն է, որ տարածուելու համար պէտք ունի սնուելու ուրիշի մարմիններով: Մի տեսակ գազանային ախորժակ, որ երբեք հանգիստ չի առնում: Սակայն, ցարական Ռուսաստանի եւ այսօրուայ Ռուսաստանի միթոսները տարբեր են: Ցարական տիրապետութեան պատճառները, այդպէս ասած, բնազանցական էին. բիրտ ուժ, ձուլում, բռնատիրութիւն: Մեծամասնականներինը տարբեր է՝ ռօբինսոնեան: Այսօրուայ Ռուսաստանը քառս է, եւ որովհետեւ նա այդ գիտակցում է, ճիգ է անում այդ քառսը կազմակերպել: Այդ պատճառով էլ հարբած է –տնտեսականով: Հարբած է հողով, իրերով, տարբական առարկաներով ... Կեանքը իր մօտից վազում, փախչում է, իսկ նա ուզում է նրան շղթայել, ուզում է կապել իրերին, մշակուած հողին, խոհանոցում վազող տաք ջրի ծորակին, օճառի կտորին եւ, ինչպէս գերագոյն իտէալ: Ամերիկեան ածելիին: Եւ, ի հարկէ, մի քիչ չափազանցում եմ, բայց դա այդպէս է ...

— Չե՛մ հասկանում, այդ նպատակին հասնելու համար ի՞նչի է ուզում, որ մենք էլ իր հետը լինենք ...

— Դա էլ մի ուրիշ խնդիր է, Բանդունի: Այդ ձգտումը գալիս է Պետրոս Մեծի ժամանակից: Ռուսը վախում է մենակ մնալուց. նա ինքն իրենից փախչող ժողովուրդ է: Ալեկոծ ծով, որ իր ափերը չի գտնում: Ամենահակասական ժողովուրդը, որ կարելի է երեւակայել: Ո՞վ գիտէ ինչ է պատճառը, երեւի իր ստեպները՝ միօրինակ, տխուր, անվերջանալի: Փնտռում է իրանից տարբերը՝ արեւը, լեռը, փարթամ կանանչութիւնը: Նկատեցէք նաեւ՝ Ռուսի երեւակայութիւնը թատերական է: Երեւակայում է եւ հաւատում է այդ երեւակայութեան: Երէկ, բազուկները գետինն էր զարնում, վիրաւորուած գազանի նման մռնչում՝ յանուն բարձր արժէքների, իսկ այսօր, շուրջը ամէն ինչ փշրում է, կատաղած աջ ու ձախ նետւում՝ յանուն նիւթական արժէքների: Երրորդական մի մտածող, Մարքսը, նրա երեւակայութեան մէջ մեծացել է, դարձել միակ անժխտելի ճշմարտութեան առաքեալը եւ հոգին ու հոգեկան անիծեալ հարցերը այլեւս նետուած են աղտապնակի մէջ...»:

Մեր արտագրած այս հատուածը Պոսթըն հրատարակուած «Նաւը լերան վրայ» վէպին 35 տողը կը բռնէ (էջ 440): Շարունակութեան մէջ կայ տակաւին 45 տող եւս: Այս երկուքին գումարը՝ 80 տող, մաքրաջրուած «նաւ»ուն վրայ ձեւափոխուած է հիմնովին եւ ամբողջութիւնը վե-

— ՄԻՋՕ —

— Միջօ, Միջօ,— կրկնեց Միջօն աւելի բարձր ձայնով:

— Ես քեզի մականունդ կը հարցնեմ:

— Օվանեան,— խօսեցաւ տղայ մը անկիւնէն:

— Այդ ով էր,— դարձաւ վարժապետը:

— Կրպօն, մատնեց ուրիշ մը:

— Կրպօն ոտքի:

Ոտքի կանգնեցաւ գիրուկ, կարճ հասակով տղայ մը:

— Բաց ձեռքդ. ես քեզի չհարցուցի, այնպէս չէ՞:

Ու փայտով երկու հարուած տալով դարձաւ Միջոյին:

— Ըսել կ'ուզեմ ինչեա՞ն էք. հօրդ անունը ի՞նչ է:

— Լօլիկ Օվան,— պատասխանեց Միջօն:

— Լաւ. բաց տեսնեմ քերականդ, Միջօ,— խօսեցաւ վարժապետը, ճակատին կնճիռները քակելով:

Միջօ ձախ ձեռքի բթամատը բերանին քսեց ու բացաւ այն էջը, ուր կար քէլ Ղուկասին դուզախը:

— Չէ, այդ տեղը չէ, սկիզբը բաց:

Վարժապետը բացաւ անտեղը, ուր կար խաչը ու անոր տակ շարուած էին Մեսրոպեան երկաթագրերը:

— Ըսէ, Ա,— սկսաւ վարժապետը, վեր վար ճեմելով:

— Ա,— կրկնեց Միջօ՝ մատը առաջին գրին վրայ դրած:

— Բ:

— Բ:

Միջօն կը կրկնէր տառերը մեքենաբար ու միեւնոյն ատեն վարժապետին երեսը կը նայէր, կարծես վարժապետին երեսին վրայ գրուած ըլլար:

Միջօ, վարժապետի վեր վար քալուածքին հետեւելով վարժապետին հետ արտասանեց ԵԻ, Օ, Ֆ, մինչ մատը տակաւին Յ–ին վրայ էր:

— Լաւ, եկուր այս անկիւնը նստէ,— խօսեցաւ վարժապետը,— կը տեսնեմ, որ բաւական հասակ առած ես, բայց Ա, Բ. Գը չդիտես դեռ:

Միջօն միճտէրն առաւ կուզ Մկըրին դիմաց նստեցաւ:

Հազիւ ժամ մը անցած էր, երբ ճիշդ քովը նստող փոքրիկ Մինասը վարժապետին քով գանգատի գնաց:

— Վարժապետ Միջօն ինծի կը զարնէ:

— Միջօ ոտքի: Բաց ձեռքդ:

Միջօն առաջին օրն ու առաջին անգամըն էր, որ կերաւ փայտի երկու հարուածներ:

Այդ օրը Միջօն իր քերականին կանաչ կողքերը պատռած էր արդէն:

Երկրորդ օրը ձախ կողմի տղան էր որ գանգատեցաւ:

— Վարժապետ, Միջօն ինծի հայհոյեց, վրայ բերաւ ուրիշ մը:

Երրորդ օրը Միջօն սկսած էր իր քերականին լուսանցքներուն վրայ թռչունի պատկերներ գծել, որոնք աւելի մկրատի կը նմանէին:

Կէսօրի մօտ էր: Միջօն տեսաւ, որ արեւի պատառ մը պատուհանին ճեղքէն ուղղակի ձեռքին վրայ ինկաւ. ա՛խ որքան դեղեցիկ էր: Միջոյի աչքին՝ արեւը հետզհետէ շնչաւոր էակ մը կը դառնար: Լոկ փոքրիկ պատառ մը արեւի, իր ձեռքին վրայ: Սակայն դուրսը, հովտին մէջ, արեւի ծով կար, ուր Միջօն կրնար արեւի լոգանք առնել:

Միջօն ինքնիրմէ կ'ելլէր, մանաւանդ երբ դպրոցի պատուհանին քովէն թռչունի շուք մը քսուելէն կ'անցնէր: Միջօ երեւակայեց դուրսը, դեղեցկութիւնը աշունին: Երեւակայեց տերեւները, որ ճամբաներուն վրայ կը վազէին ու կամուրջներուն վրայ խելագար պար կը դառնային. երեւակայեց ծառերը բոցի գոյնով բռնկած ու կարծես լսեց չոր բարտիի մը գագաթէն, հովէն տարուբեր, ագռաւի մը կռինչը: Ու ինք, աշունի այդ համերգութեան մէջէն չէր անցներ հովին ու կովին հետ:

Դպրոցին պատերը հետզհետէ կը թանձրանային. աւելի կը թանձրանային կարծես վարժապետին յօնքերը:

— Է՛հ, մարդիկ ի՛նչ անգուտ են:

Միջօն դպրոցին մէջ բանտեցին, իսկ կովն՝ ախոռին:

Կովն ալ անդին, ախոռին մէջ, կը մորմոքար եւ մինչեւ վերջը աչքերը ախոռին փոքրիկ երդիքին յառած՝ կը բառաջէր: Փոքրիկ երդիք մը, ուրկէ շատ բարակ շող մը, միայն օրուան որոշ ժամին, սարդի թելերուն մէջ կ'իյնար: Ու Միջոյին ու կովին մէջ կ'ապրէր միեւնոյն անխառն զգացումը:

Միջօ մտադրեց վազը դպրոց չմտնել, մանաւանդ որ իր դէմ նստած էր կուզ հիւանդ Մկըրը ու զինք բարկացնելու համար լեզու կը հանէր:

Երկու օր էր, որ Միջօն կորսուած էր: Աշակերտներէն ոմանք տեսած էին զայն՝ ծառի մը վրայ ելած, թռչունի մը բոյնը կ'աւերէր: Ուրիշներ չային մէջ լոգնալը տեսած էին:

Երրորդ օրը, մայրը, Սառիկ՝ Միջօն իր կռնակին վրայ առած՝ դպրոցի դռնէն ներս մտաւ ու ծրարի պէս թըփ վարժապետին առջեւ ձգեց: Միջոյի վրան զըլուխը փակած էին սարդի թելեր ու ցախեր:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(4 Շար.)

րածուած է քսան տողնոց սա ընդարձակ տափակութեան, աճպարարութեան, չարաշահութեան, որ մէկը որ կ'ուզէք :—

— Ինչ էլ լինի... Ռուսները կը գան : Արդէն հասել են Սեւան :

— Ռուսները չեն, այլ բոլշեւիկներն են... :

— Ի՞նչ տարբերութիւն կայ...

— Կայ, Բանդունի, կայ : Եկողները, նախ, մեծամասնական Հայեր են, օգնական զօրքն է միայն ռուսական, երկրորդ՝ ցարական Ռուսաստանի եւ այսօրուայ Ռուսաստանի միթոսները տարբեր են : Ցարական տիրապետութեան պատճառները, այդպէս ասաց, բնազանցական էին, բիրտ ուժ, ձուլում, բռնապետութիւն : Մեծամասնականներինը տարբեր է : Այսօր Ռուսաստանը քաոս է, որովհետեւ այնտեղ քանդւում է այն ամէնը, ինչ հնից էր գալիս, եւ ստեղծւում է նորը, ճիգ է արւում այդ քաոսը կազմակերպել :

— Չեմ հասկանում, ինչի՞ է ուզում, որ մենք կերը լինենք ...

— Դա էլ մի ուրիշ խնդիր է, Բանդունի : Ռուսը չի սիրում մենակ մնալ, նա սիրում է եղբայրութիւնը : Ինչ է պատճառը, երեւի ստեպները՝ միօրի-նակ տխուր, անվերջանալի : Փնտռում է իրանից տարբերը՝ արեւը, լեռը, փարթամ կանաչութիւնը ...

(Անդ, էջ՝ 459)

Մաքրաջրուած հատուածներէն մէկը այս է, եւ ինչ մաքրաջրում :

Մենք բնաւ միտք չունինք կարեւոր կէտերուն վրայ դանդաղելու :

« Ռուս մեծապետականութիւն»ը (Ա. հրատարակութիւն) եւ «մեծամասնական Հայեր»ը քով քովի դնելու կամ իրարմէ ունեցած հեռաւորութիւնները ճշդելու միտք չունինք :

« Ռուսը վախում է մենակ մնալուց . նա ինքն իրենից փախչող ժողովուրդ է» դրագէտի թէկուզ քմայքոտ հաստատումը չենք ուզեր բաղդատել իր տեղը բռնած եւ համայնավար այժմու աբեղաները յիշեցնող «նա սիրում է եղբայրութիւնը » ըսող շահախնդիր մարդու լիրբ դիտումին հետ :

Պիտի չփնտռենք նոյնիսկ « երրորդական մի մտածող, Մարքսը», որ փախած է երկրորդ հրատարակութեան այս էջէն :

Ու չենք հետաքրքրուիր յապաւուած մասերուն հոս տեսնուած տողերով ու հոն մնացած ամբողջական հատուածներուն ճակատագրով :

Ինչ որ առաջին ակնարկով կը ճշդուի : Վէպին ընդհանուր այլասերումն է, այդ դիւրութեամբ գրական քսանամեայ գործ մը այլասերելու փաստն է զարմանալին, այլասերած է հոն ամէն բան, նկարագիր փոխած են բոլոր հերոսները եւ ուրիշ աշխարհէ մը եկած թանձր մշուշ մը խանգարած է «նաւ»ուն ցեղային գնացքը : Ուղղութիւնը կորսնցուցած, աւելի ճիշդը մեր Լեռներէն վար իջած եւ ուրիշներուն տափակութիւններէն հմայուած տափակ նաւ մը եւ ուղղութեան եւ ուղղամտութեան հետ բոլոր կապերը խզած յուսահատական նաւապետ մը :

Հոն մաքրաջրուած եւ հոս մէջբերուած նմոյշին վրայ հիմնաւորուելով չէ, որ կ'ըսենք այս խօսքերը : Քիչ մը նկատի ունինք ամբողջութիւնը : Մտքի պատմութեան մէջ աննախընթաց է ստրկահաճ այս արարքը : Աճպարարութիւնը կատարուած է ամէն քայլի վրայ, գրեթէ ամէն էջի մէջ : Ինչ որ մատնանշեցինք հոս՝ չնչին մաս մըն էր, ընթերցողին պզտիկ գաղափար մը տալու համար կազմուած պզտիկ բաժին մը : Ամբողջութիւնը, այսինքն «Նաւը լերան վրայ» վէպին երկու հրատարակութիւնները բաղդատական այս քննութեան պիտի ենթարկենք եւ շուտով արդիւնքը ընթերցողին պիտի յանձնենք առանձին տետրակով մը, որ կը կոչուի՝ «ԱՒԱԶԱԽՐԱԾ ՆԱՒԸ» :

Պ. ՍՆԱՊԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի վերջին լիակատար նիստին, Ա. Քոչինեան երկար տեղեկագիր մը կարդացած է երկրին գիւղատնտեսութեան վիճակը պարզելով :

Առանձնապէս մեծ յաջողութիւններ արձանագրուած է խաղողագործութեան եւ պտղաբուծութեան ճիւղերուն մէջ : Գիւղատնտեսական մթերքներու յաւելումը հիմնականին մէջ տեղի ունեցած է ոչ թէ ցանքատարածութիւններու ընդարձակման, այլ բերքատուութեան բարձրացման պատճառով : 1953ի համեմատութեամբ 1962ի բերքատուութիւնը կազմած է. հացահատիկը՝ 47·3, ծխախոտը՝ 84·5, շաքարի ճակնդեղը՝ 71·4, բանջարեղէնը՝ 72 տոկոս յաւելում :

Նոյն տարիներուն, մեծ եղջիւրաւոր անասունները շատցած են 15·7 տոկոսով (կովերը՝ 49·4 ոչխարները եւ այծերը՝ 78·1) :

Հակառակ ձեռք ձգուած այս յաջողութիւններուն, Ա. Քոչինեան ընդունած է, որ «գիւղատնտեսական մթերքներու արտադրութեան մակարդակը զգալի կերպով ետ կը մնայ ժողովուրդին յարաճուն պահանջներէն » :

Այս հաստատումէն ետք, Հայաստանի նախարարներու խորհուրդի նախագահը կը մտանանշէ պատճառները.— Որակեալ մասնագէտներու պակասը հիմնական ու առաջին պատճառն է. այսպէս, Քոչինեան կը յայտարարէ.— «Կարելի չէ բնականոն համարիլ, որ կոլտնտեսութիւններու 629 նախագահներէն միայն 102ը ունին բարձրագոյն մասնագիտական կրթութիւն : Հայաստանի կոլտնտեսութիւններուն եւ սովխոզներուն մէջ աշխանոն ձեւով բաժնուած են. 141 կոլտնտեսող 4·374 մասնագէտները շատ անկասութիւններ չունին գիւղատնտեսներ, 152ը՝ անասնաբոյծներ, 425ը՝ ճարտարագէտներ կամ մասնագէտ – մեքենավարներ» : Երկրորդ պատճառը՝ բնական հարստութիւններու անբաւարար օգտագործումն է, երրորդը՝ թեքնիքի ցած մակարդակը (օրինակ, անասնապահութեան մէջ դեռ գերիշխող է ձեռքի աշխատանքը) :

Գոհացուցիչ չէ նաեւ ոռոգման եւ ջրաբաշխական ծրագրի գործադրութիւնը : Արդարեւ, Ա. Քոչինեանի զեկուցումէն ի յայտ կուգայ, թէ վերջին չորս տարիներու ընթացքին «շահագործման յանձնուած են 59 նոր ջրանցքներ, ջրհաններ եւ ջրամբարներ, արօտավայրերը ոռոգելու համար 28 կայաններ» : Այսուհանդերձ, «կատարուող աշխատանքները չեն համապատասխաներ» ներկայ պայմաններուն եւ պահանջներուն :

Անասնապահութեան կապակցութեամբ, Ա. Քոչինեան իր զեկուցումին մէջ մատնանշած է երկու ցաւոտ հարցեր : Առաջինը, որ տարիներու մղձաւանջ մըն է եւ ըստ երեւոյթին անդարմանելի$ անասուններու կերի անբաւարարութիւնն է, յատկապէս ձմրան ամիսներուն : Երկրորդը՝ մայր – անասուններու քիչ թիւը՝ հանրային հոտերուն 31–32 տոկոսը միայն :

Յ. Զարոբեան, իր կարգին, տեղեկագրով մը հաստատած է Ա. Քոչինեանի զեկուցման վաւերականութիւնը : Թուած է նոյն ցաւոտ հարցերը : Աւելին՝ կարգ մը յաւելեալ իրողութիւններ մատնանշած է : Այսպէս, ըստ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի առաջին քարտուղարին, գիւղատնտեսական բազմաթիւ ճիւղեր՝ հացահատիկ, դեռնախնձոր եւ բանջարեղէններ, «անբաւարար են», «դանդաղ են բարձրանում » : Միւս կողմէ, «իսկական չարիք» մը դարձած է կենդանիներու ստերջութիւնը (ծննդաբերութենէ դադրիլը) : Ասոր հետեւանքով «ամէն տարի պակաս կը ստացուի 18·000 հորթ, 140 հազար գառ եւ զգալի թիւով խոճկորներ» :

Խօսելով որակեալ մասնագէտներու պակասի մասին, որ իր զեկուցումին մէջ մատնանշած էր Ա. Քոչինեան, Յ. Զարոբեան դիտել տուած է, թէ վերջին երեք տարիներու ընթացքին գիւղատնտեսական ուսումնական հաստատութիւնները աւարտած են 2530 գիւղատնտեսներ, անասնաբոյծներ եւ մասնագէտ մեքենավարներ : Այսուհանդերձ, Յ. Զարոբեան հասկնալի պատճառներով լուռ կ'անցնի այն իրողութեան վրայ, որ հակառակ այսքան մեծ թիւով մասնագէտներու գոյութեան, Հայաստանի կոլտնտեսութիւնները եւ սովխոզները կը տառապին մասնագէտ գիւղատնտեսներու պակասէն, ինչպէս դիտել տուած է Ա. Քոչինեան իր զեկուցման մէջ :

ՀՈՂՎՐՏԻՔ.— Հ. ՔԷՀԵԱԵԱՆ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Իտալիոյ Հայութիւնը, Նոյեմբեր 30ին կորսնցուց իր ամէնէն յարգուած եւ սիրուած անդամներէն մին, յանձինս Հրանդ Քէհեաեանի : Վերջին ծայր համեստ, պարկեշտ եւ խոնարհամիտ անձ մը : Քաջածանօթ էր հայ եւ Ֆրանսերէն լեզուներուն, պատմութեան եւ մատենագրութեան : Ամոռանալի պիտի մնայ իր մէկ մանրագնին բանախօսութիւնը, որ տասնեակ մը տարիներ առաջ, կատարեց Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց տարեդարձին առիթով : Առաջին անդամն էր որ այդքան հմտութեամբ, խորացումով եւ միաժամանակ քաղաքական, ազգային եւ կրօնական մեկնաբանութեամբ կը ներկայացուէր դասականացած տօնակատարութիւն մը : Բանախօսը իր մէջբերումներն ու փաստարկութիւնները կ'առաջացնէր մեր դասական պատմագրութեան էջերէն :

Զաւակն էր Կեսարիոյ հանրածանօթ փաստաբան Յովհաննէս Քէհեաեանի : Հանգուցեալը, իր երիտասարդական շրջանէն սկսեալ, ունեցած է ազգային հասարակական գործունէութիւն. ի մէջ այլոց, երկար տարիներ եղած է հոգաբարձու եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Իտալիոյ մասնաճիւղին վարիչ մարմնի անդամ :

Վերջին համաշխարհային պատերազմէն անմիջապէս յետոյ կազմուած Իտալիոյ Հայոց կոմիտէին հինգ անդամներէն մին էր, ու երբ վախճանեցաւ անոր նախագահը, Պ. Յակոբ Փիլոյեանը, այդ պաշտօնը յանձնուեցաւ նորոգ վախճանեալին, պաշտօն՝ զոր վարեց մեծ ձեռընհասութեամբ, ժամանակի մը մէջ՝ երբ ոչինչ հաճելի էր եւ ոչինչ հեշտ, ու երբ հասաւ վայրկեանը՝ քաշուեցաւ ասպարէզէն, որովհետեւ տարիները սկսած էին ճնշել նաեւ իր վրայ, ու կաղացող էր առողջական վիճակը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ մեծ շուքով : Հայ եւ տեղացի յոգնախուռն բազմութիւն մը հանգուցեալին դագաղին հետեւեցաւ մինչեւ գերեզմանատուն :

Յարգանք այս անբասիր Հայուն յուզիչ յիշատակին :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԻՏԷ՞Ք ԱՐԴԵՕՔ

Ամենամեծ սունկը գտնուած է ասկէ 79 տարի առաջ Նիւ Եորքի մօտերը : Այս սունկին բարձրութիւնը մէկուկէս մեթրէն աւելի էր, հաստութիւնը՝ 25 սմ., իսկ գլխուն տրամագիծը՝ մէկ մեթր 30 սմ. :

× Հնդկաստան տարին 12·000 կապիկ կ'արտածէ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (87)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԻԱ.

— Նախաճաշ պիտի ընե՞նք, աւելցուց մտաղբաղ երեւոյթով մը :

— Եթէ ուզես, կ'ընենք :

— Եւ յետոյ պիտի համբուրես զիս մինչեւ մեկնած ատենդ, այնպէս չէ՞ :

— Այո, եւ կարելի եղածին չափ շուտ պիտի դառնամ :

— Պիտի դառնա՞ս, ըսաւ եւ մոլեգին աչքերով երեսս նայեցաւ :

— Բնականաբար :

— Ճիշդ է, այս իրիկուն պիտի դառնաս ու ես պիտի սպասեմ քեզի սովորականին պէս եւ երջանիկ պիտի ըլլանք, ինչպէս ենք յորմէհետէ զիրար կը ճանչնանք :

Այս խօսքերը ըսուած էին այնպիսի ընդհատ շեշտով մը եւ այնպիսի վշտագին մտածում մը ծածկել կը թուէին ամէն վայրկեան որ կը վախնայի թէ Մարկրիթ զառացանքի մէջ կ'ինյնայ :

— Մտիկ ըրէ, ըսի, դուն հիւանդ ես, չեմ կրնար այսպէս թողուլ քեզ : Հօրս պիտի դրեմ որ չսպասէ ինծի :

— Ոչ ոչ, պոռաց մէկէն ի մէկ, ատանկ բան մի ըներ : Հայրդ պիտի ամբաստանէ զիս թէ կ'արգիլեմ քեզ իրեն քով երթալէ երբ տեսնել կ'ուզէ քեզ : Ոչ, ոչ, պէտք է որ երթաս, պէտք է : Մնաց որ ես հիւանդ չեմ, շատ աղէկ եմ : Գէշ երազ մը տեսայ եւ բոլորովին արթընցած չէի :

Այդ վայրկեանէն սկսեալ, Մարկրիթ փորձեց աւելի զուարթ երեւալ : Այլ եւս չլացաւ :

Երբ մեկնելուս ատենը եկաւ, համբուրեցի զայն եւ հարցուցի թէ կ'ուզէ՞ր մինչեւ երկաթուղիին կայարանը ընկերանալ ինծի : Կը յուսայի թէ պատոյտը անոր մտաղբաղումը պիտի փարատէր եւ օդը պիտի կազդուրէր զայն :

Մանաւանդ կ'ուզէի կարելի եղածին չափ աւելի երկար ատեն մնալ անոր հետ :

Հաւանեցաւ, վերարկու մը առաւ եւ ինծի ընկերացաւ Նանինի հետ, որպէսզի առանձին չվերադառնայ :

Քսան անդամ քիչ մնաց որ պիտի չմեկնէի : Բայց շուտ վերադառնալու յոյսը եւ հայրս նորէն ինծի դէմ բարկացնելու վախը ուժ տուին ինծի եւ կառքը ճամբայ ելաւ դէպի Փարիզ :

— Այս իրիկուն կը տեսնուինք, ըսի Մարկրիթին, անկէ բաժնուած ատենս :

Պատասխան չտուաւ :

Արդէն անդամ մըն ալ այս խօսքիս պատասխան չէր տուած եւ ինչպէս կը յիշէք, Ժ...ի կոմսը այն գիշեր անոր տունը անցուցած էր : Բայց այդ թուականը այնքան հեռու էր որ կարծես թէ մտքէս ելած էր եւ եթէ վախնալիք բան մը ունէի, անշուշտ այն չէր թէ Մարկրիթ կը խաբէր զիս :

Փարիզ հասնելուս պէս Բրիւտանսի տունը վազեցի եւ խնդրեցի որ երթայ տեսնէ Մարկրիթը : Կը յուսայի թէ Բրիւտանս իր զուարթ բնաւորութիւնով պիտի կրնար փարատել Մարկրիթի մտատանջութիւնը :

Առանց անունս իմացնելու ներս մտայ եւ տեսայ որ Բրիւտանս արդուզարդով կը զբաղի :

— Ահ, ըսաւ մտահոգ դէմքով մը, Մարկրիթ ալ հետերնի՞դ է :

— Ոչ :

— Ի՞նչպէս է :

— Տկար է :

— Պիտի չգա՞յ :

— Պիտի գա՞ր :

Տիկին Տիւվէրնուա կարմրեցաւ եւ շփոթելով պատասխանեց .

— Ըսել կ'ուզէի թէ քանի որ Փարիզ եկած էք, անիկա ալ պիտի չգա՞յ ձեզի միանալու :

Բրիւտանսին երեսը նայեցայ : Աչքերը խոնարհեցուց եւ դէմքէն հասկցայ թէ հոն շատ կենալս չէր ուզեր :

— Եկած էի աղաչելու, սիրելիս Բրիւտանս, որ եթէ գործ չունիք, այս իրիկուն Մարկրիթը տեսնելու երթաք, հետը գտնուիք ու եթէ կարելի է՝ գիշերն ալ հոն պառկիք :

Երբեք զինքը տեսած չէի այն վիճակին մէջ, որուն ենթարկուած էր այսօր : Կը դողամ որ հիւանդ կ'ըլլայ :

— Այս իրիկուն ճաշս դուրսը պիտի ընեմ, պատասխանեց Բրիւտանս, եւ պիտի չկրնամ Մարկրիթը տեսնել, բայց վաղը կ'երթամ կը տեսնեմ :

Հրաժեշտ առի տիկին Տիւվէրնուայէն, որ գրեթէ Մարկրիթի չափ մտաղբաղ կ'երեւար ինծի եւ հօրս դացի, որ առաջին ակնարկով ուշադրութեամբ երեսս նայեցաւ :

Զեռքը ինծի երկնցուց :

— Զեր երկու այցելութիւնները հաճոյք պատճառեցին ինծի, Արման, ըսաւ. անոնք ինծի յուսալ տուին թէ դուք ալ խորհած էք ձեր կողմէ, ինչպէս որ ես խորհեցայ իմ կողմէս :

— Կրնա՞մ հարցնել, հայր իմ, թէ ձեր խորհրդածութեան արդիւնքը ի՞նչ եղաւ :

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սրբուհի Փանոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՆԴԵՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ Շաւիլի եկեղեցին (Ռիւ տէ Շանթիէ):

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ողբ. Մկրտիչ Եազըճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Պ. Երուանդ Կէօվճեան յիսուն Ֆրանք, Պ. Գաբրիէլ Համբարձումեան երեսուն, Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան երեսուն : Ոմն, (Եկեղեցւոյ միջոցաւ) 30 Ֆր.:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը հաճելի պարտականութիւն մը կը նկատէ հրապարակաւ իր սրտագին շնորհակալութիւնները յայտնել Մէթր Լօրա Իչգալացեանի, որ տարիներէ ի վեր անձնուիրաբար եւ ձեռնհասօրէն զբաղած ու կարգադրած է Դպրոցասէրի իրաւական եւ հարկային խնդիրները :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը, իր կրթական ձեռնարկներուն համար ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները: Պ. Էտուար Կէօվճեան յիսուն Ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Պ. Մկրտիչ Եազըճեանի մահուան առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Էլմաեան յիսուն Ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի Պ. Մկրտիչ Եազըճեանի մահուան առթիւ :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, ԴԵԿՏԵՄԲ. 15, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻՒՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ Հ. Բ.Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Ակումբը կազմակերպած է հրապարակային դասախօսութիւն մը, այսօր Հինգշաբթի ժամը 21ին:

«Էնսթիթիւ Օսէանօկրաֆիք»ի ամփիթատրոնին մէջ, 195 Ռիւ Սէն-Ժաք, մեթրօ Լիւքսանպուր:

Կը դասախօսէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ (ճարտարապետ, դասախօս Փարիզի ճարտարապետական բարձրագոյն վարժարանի): Նիւթ ունենալով Ապուլ Սէնպէլի գետնափոր տաճարը :

Լուսատիպ պատկերներով ցոյց պիտի տրուին վերին Եգիպտոսի գեղեցկագոյն վիմափոր յուշարձանները որոնք վտանգուած են Ասուանի Սատ էլ Սալի թումբին շինութեան պատճառով :

Հայ հասարակութիւնը եւ ի մասնաւորի երկսեռ երիտասարդութիւնը սիրով կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ այս դասախօսութեան :

Ծախքերու մասնակցութեան համար, մուտք 2 ֆրանք, անդամներու 1 ֆրանք, ուսանողներու մէկ ֆրանք :

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵՎԵՐՋ

Մեր բոլոր բաժանորդներէն, Ֆը բանսա թէ արտասահման, կը խնդրենք փակել իրենց առկախ հաշիւները մինչեւ Դեկտեմբեր 31:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10ին պիտի դադրեցընենք, ԱՆԽՏԻՐ թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք չեն փակած ընթացիկ տարուան իրենց հաշիւը :

Անոնք որոնք կը փափաքին թերթ ստանալ 1964ին, պարտին մինչեւ տարւոյս վերջը նորոգել իրենց բաժանորդագրութեան շրջանը :

Շնորհակալութիւններով

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերուն: Տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի (Դեկտեմբեր 19) ժամը 3ին, Քատէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Ծիծաղաշարժ ներկայացում մը, տղոց կողմէ եւ սիրուն անակնկալներ:

Կաղանդ Պապան պիտի բերէ նուէրներ եւ նախընթրիք:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ :

Շաբաթ (28 Դեկտ.) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Centre Administratif et Social

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

ՍՕՍԻ պարախումբը իր ամբողջական կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւթնէրեանի :

Եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝ Մօրիս Վարդիվանեան :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, վարժարանին մէջ :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 6րդ տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի :

Յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Ս. Եկեղեցւոյ բոլոր բարերարներու ննջեցելոց հոգւոյ հանգստեան համար : Բազմաձայն երգեցողութեանց կը մասնակցին մայր եկեղեցւոյ երգիչները, ղեկավարութեամբ երաժշտապետՆշան Սերգոյեանի: Սկիզբ ժամերգութեան 8·30, Ս. պատարագ 10 : Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ի ներկայութեան Սէն – Լազարի Ասպետներու:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարապետ Կարապետովիչ (Կալօեան), հօրը անունը Սրաբէ, մօրը անունը Սաթենիկ (Սաթօ), Հայաստանի Ազուրեան գիւղէն, 1941 պատերազմին կորսուած է, կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ :

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝

Mr. HAGOP KALUSDIAN
6629 South St.Lakvand
(CALIFORNIE)

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջ-մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն :

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. Վ. ՀԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին.—

Հայկական պարեր եւ կենդանի պատկեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Երգ Օր. Արզումանեան, դաշնակ՝ Ր. Արզումանեան, արտասանութիւն՝ Օր. Շ. Փանոսեան :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ.— Կը ներկայացուի Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանի կեանքը պատկերացնող գունաւոր ժապաւէնը :

Կէս գիշերէն ետք, եւրոպական պարեր՝ ԼԷՕ ԹԵՐՐԻՍ նուագախումբ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Կիրակի ժամը 16էն 22, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. « Ահարոնեան » խումբին, Մշակոյթի Տան մէջ,

17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

BAR AMBIANCE BUFFET

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տիկնանց յանձնախումբին եւ Երիտասարդաց Միութեան պարահանդէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

Hôtel Splendid

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

ANDRÉ GÉRARD

Նոյն գիշերը ոչ հանգանակութիւն, ոչ թոմպոլա :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը Զորեքշաբթի (Դեկտ. 18) ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը :

×

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

1964-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատնտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Ռիւ Պլէօ: եւ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ գրատունը :

Մարսէյլ Ահարոնեան ակումբ 26, Ռիւ տէ Քօնվալէսան եւ ընկեր Քէօսէեանի (Ֆօթօ ՌԷՔՍ), Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա թիւ 2

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ

ՀԱՏԸ 6 ՖՐԱՆՔ

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

Հայկ. երաժշտութեան նոր սկաւառակ մը, (շարք 6) թիւ MC 20172

Վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած ՎՕԿ Ընկերութեան կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»

«UNE SOIRÉE ARMÉNIENNE»

(Microsillon, 33 tours, 30 cm. 48 վայրկեան տեւողութեամբ)

Գունաւոր շքեղ կողք

Մեներգ, խմբերգ եւ սէնֆօնիք նուագախումբ 50 հոգի

Հայկ. պարերու եւ աշուղական երգերու կտորներ :

1.— Կենաց երգ, 2.— Արեւելեան ցոլքեր, 3.— Երջանիկ Աշուղը, 4.— Հայկ. պարեր (Հօյ Հելինէ, թամ Զարա), 5.— Քաղհան եմ անում, 6.— Գարնան օրեր, 7.— Յոռետեսը, 8.— Հայրենի Յուշեր, 9.— Երկինքն ամպել է, եւ Տատրագոմի Հարսը օփերայէն պարեր :

Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթևեանի 14 Rue Petit, Paris 19e — Tél. BOT. 99-22 կամ Եկեղեցւոյ դիւանատունը :

Երգարանը կը տրուի միասին, Գին 30 Ֆրանք

(Գաւառներու համար առաքում contre remboursement, խնամուած ծրարով)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները ժող. երաժշտութիւն թիւ 20103, 20136, 20157, 20162, 20159,

Եկեղեցական երաժշտութիւն եւ Եկմալեան պատարագ.— 20114, Կոմիտասեան պատարագ 20150, 20169, Գանձարան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
13
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
13 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9883

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9883

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՅԱՐԳԱՆՔԸ

Անցեալին ցոլքը կը նշմարուի ամէն կէտի մէջ: Հայկ. ծէսը միշտ ի զօրու է, (նոյնիսկ եթէ քիչ հետեւորդներ ունի), մանաւանդ Էջմիածնի մէջ, «աշխարհի կեդրոնը» ըստ հէքեաթին: Այնտեղ կը բնակի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ պետը, Կաթողիկոսը, 160 տարուան հնութիւն ունեցող, բայց քանի մը անգամ վերանորոգուած վանքի մը մէջ, ուր կը համախմբուին մօտ քառասուն վանական ներ: Մենք կրցանք այցելել եկեղեցի մը, շատ մօտիկը, որ նոր կը թուէր ըստ շինութեան նիւթերուն, մանիշակագոյն հրաբխային քարեր, որոնք նոր կ'օգտագործուին: Ներսը, երկու համեմատաբար երիտասարդ քահանաներու առաջնորդութեամբ, տեսանք հայկ. արուեստին յեղաշրջման մասին գաղափար մը տուող առարկաներու կուտակումը, Եպիսկոպոսական ասա, խոյր, ծիսական եւ քահանայական առարկաներ, ոսկիէ, արծաթէ եւ մետաքսէ ձեռագործներ: Բացատրութիւնները հայերէն կը տրուէին, լուսաւորութեան փոխ – նախարարը, որ մեզի կ'ընկերանար, ռուսերէնի կը թարգմանէր, յետոյ ռուս թարգմանը որ մեր պատուիրակութեան տրամադրութեան տակ դրուած էր, Ֆրանսերէնի կը թարգմանէր:

Հայերը պահած են իրենց լեզուն եւ այբուբենը, այբուբեն մը որ Ե. դարէն մնացած է, Մեսրոպ Մաշտոցի կողմէ ձեւի դրուած: 36 գիր ունի ուղիղ եւ կոր գծիկներէ բաղկացած եւ ուրեմն շատ տարբեր է մեր լատինական այբուբեններէն եւ Ռուսերու Կիւրեղեան այբուբենէն, ինչ որ կրթական գետնին վրայ կը ստեղծէ հարցեր զորս մենք չենք կրնար երեւակայել:

Արդարեւ, հայ մանկտին պէտք է սորվի խօսիլ իր լեզուն գրել, կարդալ ու նաեւ երկրորդ շրջանէն սկսեալ, երկրորդ լեզու մը, սովորաբար ռուսերէն եւ ուրեմն վերսկսիլ խօսքի, ընթերցման եւ գիրի երրեակ աշկերտութիւնը, երբեմն ալ երրորդ լեզու մը՝ որ կը պահանջէ նոյն երրեակ աշկերտութիւնը:

Պաշտամունքի մը ձգած հետքերէն անկախ, որ յարգուած ըլլալով հանդերձ այլեւս չի կատարուիր, գոնէ Խորհ. Միութեան մէջ, Հայերը ջանացած են թանգարաններու մէջ հաւաքել, գլխաւորաբար Երեւան, որ եօթը հատ ունի, իրենց քաղաքակրթութեան բոլոր հարըստութիւնները:

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Ամէնէն հարուստներէն մէկը, անկասկած, «Մատենադարանն» է, պաղալթէ փառաւոր շէնք մը, 1957ին կառուցուած, ուղղակի ժայռին մէջ փորուած եւ որ կը տիրապետէ քաղաքին ամէնէն մեծ պողոտաներէն մէկուն վրայ: Տեսուչը Փարիզի երկրորդական վարժարանի նախկին աշակերտ մըն է, երկիր վերադարձած իր ծնողքին հետ, 1945ի պատերազմէն ետք:

Անոր հետ թարգմանի պէտք չունեցանք: Վայելուչ, ազնուադէմ ու նաեւ հմուտ, կրցաւ մեզի հաղորդակից ընել իր ջերմեռանդութեան այն հարստութեանց նկատմամբ որոնց պատասխանատուութիւնն ունէր եւ զորս մեզի ներկայացուց ճշգրիտ, հարուստ, նոյնիսկ մշակուած Ֆրանսերէնով մը: Մատենադարանին հաւաքածոները աւելի քան 10 հազար ձեռագիր ունին եւ մօտ հազար բնագրեր զանազան լեզուներով (վրացերէն, յունարէն, արաբերէն, հնդկերէն, պարսկերէն, ուզբեկերէն, ադրբէյջաներէն եւն.), ամէնէն հիները Ե. դարէն մնացած են, հոն կը գտնենք հին վաւերագրեր, որոնք կապ ունին մտքի զանազան գործունէութեանց հետ. — Աստուաածշունչի թարգմանութիւններ, փիլիսոփայական բնագրեր (գլխաւորաբար Ֆրանսա ապաստանած Հայաստանի թագաւորէ մը, խաչակրութեանց ժամանակ), իրաւաբանական, գիտական, բըժշկական, գրական կամ գեղարուեստական բնագրեր:

Հազուագիւտ գործերու կարգին, պէտք է նշել հին կրկնագիր մագաղաթ մը Ե. դարէն որ գտնուած է 1282ի ձեռագրի մը կողքին մէջ, Աւետարան մը, 336ին գրուած ըստ հայկական օրացոյցին, այսինքն մեր թուականով 887ին (Հայերը առաջին տարին 551էն կը հաշուէին), Յովհաննու Աւետարան մը, գրուած 1053ին, սքանչելի մանրանկարներով զարդարուած, Զենոնի մէկ բնագրին թարգմանութիւնը, թերեւս հին Յունաստանէն տարուած բնագրի մը վրայէն կատարուած, հայկական օրէնքներու օրինագիրք մը ԺԳ. դարէն մնացած եւ շատ ուրիշներ: Այս եզական բոլոր վաւերաթուղթերը, զորս «գրիչ»ներուն կը պարտինք, (միջին դարու հայ դպիրներ, որոնք փախելով օտար ասպատակութեանց առջեւէն, ցրուած էին աշխարհի ամէն կողմը), պահուած են սերունդէ սերունդ եւ գտնուած են քիչ – շատ ամէն կողմ, Էջմիածնի, Հաղբատի, եւ Սեւանի վանքերուն մէջ, բայց նաեւ Երուսաղէմ, Պոլիս, Սպահան, Հռոմ, Վենետիկ, Լիվորնօ, Լվով ու մինչեւ իսկ փիլիպպեան կղզիները: Այնուհետեւ անոնց շնորհիւ կատարուեցան շահեկան աշխատութիւններ Հայոց պատմութեան վրայ:

Հայաստանի պատմական եւ հնագիտական թանգարանը, մշակոյթի տան մէջ պատսպարուած, արդի հայկական ոճով մարմարէ սքանչելի յիշատակարան մըն է որ կը կանգնի Երեւանի Լենին հրապարակին վրայ, կառավարութեան տան եւ Հանրային լուսաւորութեան նախարարութեան մէջտեղ:

Այս հաստատութիւնը առիթ կուտայ Հայերուն որ իրենց նախնեաց պատմութիւնը վերապրին, ոչ հին բնագրերը վերծանելով, հին արփաններու նկարներ կամ հնամենի գործածելի առարկաներ դիտելով:

Այնտեղ կը գտնենք անցեալի այլ հետքերու կարգին Ուրարտացիներու կառքերը, վերակազմուած յիշատակարաններու սիւներ, արեւելեան հին շուկայի մը նախագիծը, պալատի մը վերարտադրութիւնը իր ինքնատիպ հայկական խաչերով, թեւերը ճեղքուած եւ զարդարուած այլազան ծաղկաձեւերով:

Մատենադարանը, պահեստը ամէնէն հին գիրքերուն որոնք հին գիտութիւնն ու միտքը կը պարփակեն, պատմական թանգարանը, որ կը համախմբէ նախապատմական գործիքներու եւ զէնքերու կողքին հին արուեստին կանոններն ու մոթիֆները, կը կազմեն կենդանի արտայայտութիւնը այն կապին, որ կայ անցեալի ներշնչումին, ներկայի իրագործութեանց եւ ապագայի հեռանկարներուն միջեւ:

Հնագիտական եւ պատմական թանգարանի մեր այցելութեան ընթացքին՝ մեզի տրամադրուած էր մասնաւոր առաջնորդ մը, որ ռուսերէն կը խօսէր, ինչ որ կը դիւրացնէր մեր թարգմանին գործը:

Մեր խումբը շուտով ստուարացաւ: Այցելուներ, որոնք կը գտնուէին սպասման սրահը՝ երբ թանգարան հասանք, միացան մեզի եւ օգտուեցան տրուած բացատրութիւններէն: Կը տեսնէինք որ անոնք անյագութեամբ կը հետեւէին իրենց երկրին ու նախահայրերուն ծագման եւ պատմութեան մասին տրուած ծանօթութեանց, ինչպէս եւ այն մեկնութեանց զորս խումբին առաջնորդը կուտար, եւ այդ ամէնը աւելի արագ կը հասկնային քան մենք:

ՇԱՐԼ ՄԱՐՔՈՒԱՐ

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

ԴԵԿՏ. 31Ը ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆ Է ԿԸՍԵՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻՔ

Կը թուի թէ անել կացութենէն դուրս ելլելու կարելիութիւն պիտի չըլլայ, Պրիւսէլի մէջ: Փիզանի, յանուն Ֆրանսայի, կառչած կը մնայ Դեկտեմբեր 31ի պայմանաժամ թուականին մինչ Գերմանիա չուզեր տեղի տալ իր որոշումներուն մէջ:

Ներկայ ըլլալէ ետք Փարիզի նախարարաց խորհուրդին նիստին, Փիզանի Պրիւսէլ կը վերադառնար, միշտ նոյնքան վճռական եւ ամբողջական իրաւասութիւններով իբրեւ բանակցող:

Պրիւսէլի նիստին, նոյն դժուարութիւնները կային միշտ: Ծրագիրը կը ճշդէր թէ ամէն որակի կարագները ընդունուած են ազատօրէն Հասարակաց Շուկային մէջ: Գերմանացիք կ'ընդդիմանային այս ծրագրին փափաքելով որ միայն առաջնարկ կարագները ազատօրէն փոխանակուին, 2 – 3 առաջին տարիները: Ըստ Գերմանացիներուն, առաջնարկ կարագը պէտք է թարմ ըլլայ, 82 առ հարիւր ճարպոտ նիւթ պարունակէ եւ վերջապէս փասթէօրիզէ սերով շինուած ըլլայ: Գերման կարագներու 90 առ հարիւրը այս պարագային մէջ են, բայց ոչ Ֆրանսական Շառանթը ոչ ալ պելժիական կարագները այս պայմանները կը լրացնեն:

Ամէն մարդ դէմ է եղած անշուշտ գերմանական ծրագրին:

Նրբանցքներու մէջ, լուրերը կը տարածուէին: Կ'իմացուէր որ երկրագործութեան գերման նախարարը Պրիւսէլ պիտի չվերադառնայ այս շաբթուան ընթացքին, ինչ որ նպաստաւոր նշան մը չի նկատուիր:

Վերջին լուրը կը վերաբերէր տը Կոլի մամուլի ասուլիսին, յայտարարուած Յունուար 1էն վերջին համար եւ այս առթիւ Անգլիացիք կը մաղթեն որ «14ին չըլլա՛յ», ակնարկելով անցեալ տարուան Յունուար 14ի մամուլին ասուլիսին որ կը խզէր բանակցութիւնները Անգլիոյ հետ:

Շատ հաւանական կը նկատուի որ եթէ տարեվերջի այս յայտագիրը չյարգուի, Ֆրանսա արդելքի տակ պիտի առնէ «Քենըտի – Ռաունտը» մերժելով անոր տալ այն լիազօրագիրը որ անհրաժեշտ է բանակցութեան համար:

Անդին Պոնի մէջ, Գերմանացիք կ'ըսեն թէ երկրագործական կարգադրութեանց շուրջ համաձայնութիւն չի կրնար գոյանալ եթէ հաւաքական դիրք մը չբռնուի Քենըտիի ծրագրին նկատմամբ:

Փարիզի մէջ, կրկնելով Փիզանիի յայտարարութիւնը, կառավարութեան բանբերը՝ Փէյրըֆիթ շեշտեց թէ Ֆրանսա կառչած կը մնայ Դեկտեմբեր 31ի թուականին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ նախագահութեան տակ տեղի ունեցող օտար առաքելութեանց երրորդ հարիւրամեակի նուիրած հանդիսութեանց առաջինը կատարուեցաւ Զորեքշաբթի իրիկուն, Շիմի սրահը: Հանդէսին վերջաւորութեան իր փակման խօսքին մէջ, հայ ծիրանաւորը, որ Պապը կը ներկայացնէր, յայտարարած է «Փարիզի օտար առաքելութեանց ընկերութիւնը սիրելի է Եկեղեցւոյ կեդրոնական տնօրէնութեան» եւ թէ անոր փորձառութիւնն էր որ ծառայած է առաքելական ծրագրին կարգուկանոնը ճշդելու համար:

ՊԱՊԻՆ եւ Աթենակորաս Պատրիարքի հանդիպումը անկարելի չի թուիր, հակառակ նախապէս տրուած լուրերու:

ՏԻԿԻՆ ԽՐՈՒՇՉԵՒԱ պատկերասփիւռէն խօսելով յայտարարեց թէ խորհրդային կիները կ'ուզեն աւելի շատ բան դիտնալ ամերիկացի կնոջ մասին: Վստահ է որ կրնան հասարակաց լեզու մը գտնել:

ՃՈՆՍԸՆԻ յաջորդութեան պարագան սկսած է մտահոգել ամերիկացի իրաւագէտները: Արդարեւ 1947էն ի վեր, Թըրումընի առաջարկով, Միացեալ Նահանգներու նախագահին յաջորդութեան հարցը հետեւեալ ձեւով որոշուած էր: Փոխ նախագահէն ետք, կարգը կուգար ներկայացուցչական ժողովի նախագահին, ապա ծերակոյտի փոխ – նախագահին: Այսօր փափաք կայ փոխելու այդ օրէնքը տրուած ըլլալով որ առաջինը 72 տարեկան պահպանողական դեմոկրատ մըն է, իսկ երկրորդը՝ 86 տարեկան է: Այզընհաուրը կարեւոր յօդուածով մը կը թելադրէ հին դրութեան վերադառնալ: 1947էն առաջ, փոխ – նախագահէն ետք, կարգը կուգար նախարարներուն եւ առաջին կարգին՝ Արտաքին նախարարին: Կ'առարկուի որ ասոնք հանրային քուէով ընտրուած մարդիկ չեն:

ԿԻՒՄԻՒՇՓԱԼԱ ընդունեցաւ թրքական նոր դահլիճը կազմել: Բոլոր կուսակցութիւնները, բացի Ինէօնիւի Հալքէն, պիտի մասնակցին:

ՆԵՆՆԻ հրաժարեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարի պաշտօնէն: Իտալիոյ ներկայ փոխվարչապետը չուզէր կրկնակ պաշտօններ վարել:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ ներման որոշումներ տրուած են յուլիսեան ապստամբութեան հեղինակներուն նկատմամբ: Երկու մահապարտներու պատիժը ցկեանս բանտարկութեան վերածուած է: Ի բացակայութեան դատուած ամբաստանեալներու պատիժները չեն փոխուած:

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ վեց շաբաթ Ափրիկէ պիտի անցընէ եւ ճամբորդութիւն մըն ալ կատարէ Ալպանիա:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ճաշ մը տուաւ ի պատիւ Մարոնի պատրիարքին՝ Գերպ. Մէուշի: Այս առթիւ արտասանած բաժակաճառին մէջ, տը Կոլ շեշտեց թէ խօսակցելով Մարոնի պատրիարքին հետ, հիացած է նկատելով թէ ինչ յստակատեսութեամբ եւ իմաստութեամբ, գերապայծառը կը դիտէ դէպքերուն, ըլլան անոնք կրօնական թէ տարբեր բնոյթ ունենան: Պատասխանին մէջ, Մէուշի պատրիարքը յիշած է Ֆրանսայի մտքին ու մշակոյթին դերը իրենց մօտ:

ՖՐԱՆՔ ՍԻՆԱԹՐԱՅԻ տղան որ առեւանգուած է, ազատ արձակուեցաւ շնորհիւ հօրը վճարած մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար Ֆրանքին (1963ի Ֆրանքի հաշուով):

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ Փարիզցիներ պիտի մեկնին մայրաքաղաքէն Ծնունդի եւ Նոր տարուան տօներու առթիւ:

«ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԴԱՒԻԹ ԲԷԿԻ ԳԼԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ» (*)

Եթէ Իսրայէլ Օրին հայ ժողովուրդի ազատագրութեան մշտավառ կանթեղը ձեռքին, եւրոպական արքունիքներու դռները կը բախէր, ի դին մեծ զրկանքներու եւ զոհողութեանց, Դաւիթ Բէկի գլխաւորութեամբ ծաւալած Սիւնիքի ժողովրդական հերոսական պայքարը պարսկա – թրքական բռնատիրութեանց դէմ արիւնով էր օժտուած :

Դաւիթ Բէկի վիպական հերոսամարտ – ներու արձագանգները մեծ զուրզուրանքով եւ հոգեխոով զգացումներով նուի – րագործուած են մեր գեղարուեստական դրականութեան մէջ չատ աւելի ուժ – դնութեամբ, քան պատմական փաստա – կան ուսումնասիրութեանց : Րաֆֆի , Լէօ, Արմէն Տիգրանեան եւ Սերօ Խան – դաեան հոյակապ, անմահ գործեր ար – տադրած են Սիւնեաց լեռնաշխարհի ան – հաւասար պայքարներու մասին :

Կնեաղեանի գործը փորձ մըն է Դաւիթ Բէկեան չարժման պատմական ազբիւր – ներու վերլուծութեան, Անդրկովկասի բախտակից ժողովուրդներու համադոր – ծակցութեան, Ռուսաստանի միջամտու – թեան եւ քաղաքական հակոտնեայ ուղ – ղութեանց վերաբերեալ :

Պարսկական եւ սուլթանական աւատա – կան կարգերու եւ բռնապետութեան տակ հեծող Անդրկովկասեան երիք դլխաւոր ժողովուրդները, միասնաբար, մարտա – դաշտ նետուած էին, ի խնդիր ազատու – թեան : Ձակատագրի նոյնութիւնը հար – կադրած էր զանոնք փոխադարձ օդնու – թեան դաչինքներ կնքելու , վաւերա – դրեր ստորագրելու եւ ռազմական ուժե – րու տեղափոխութիւններ կատարելու : Յանկարծ , քաղաքական հորիզոնին վը – րայ կը կանդնի երրորդ ուժը ,— ռուսա – կանը, որուն պարսկական արշաւանքնե – րը կը խանդավառեն համայն Հայութի – թիւնն ու Անդրկովկասը : Մօտալուտ կը տեսնեն փրկութեան ժամը եւ չատ չան – ցած յուսախաբութեան կը մատնուին : Ռուսական բանակները կը դառնան դէպի տուն եւ Անդրկովկասի ժողովուրդները կը մնան մեն – մինակ, տեղական խա – ներու եւ օսմանեան բանակներուն դէմ :

Դաւիթ Բէկ, իր չուրջն հաւաքած Սիւնիքի եւ Ղարաբաղի կենսունակ ռազ – մական ուժերը կը նետուի մարտադաշտ, նախ պարսկական , ապա օսմանեան տի – րակալներուն դէմ :

Դաւիթ Բէկի գործունէութեան կեդրո – նավայրն էր Սիւնեաց աշխարհը, որ ա – ւելի ծանօթ էր Ղափան անունով : Կա – յին երկու Ղափաններ ,մեծ եւ փոքր : Մեծ Ղափանի մէջ կը մանկին Արեւիքը , Փոքր Ղափանը, Զանդեզուրը, Սիսիանի հիւսիսային մասերը, Հաբանաթը, Ծղուկը եւ Աղահէջը, իսկ փոքր Ղափանի մէջ կը մանկին բուն Ղափանը, Զորքը, Բաղքը եւ Կովսական դաւառները : 1728ին Թրքա – կան բանակը պարտութեան մատնելէ վերջ, Դաւիթ Բէկի իշխանութեան տակ կը դտնուէին ոչ միայն ամբողջ Սիւնիքը, այլեւ Դողթան դաւառի մէկ մասն եւս :

Սակայն, ո՞վ էր Դաւիթ Բէկը, ո՞ր – տեղացի էր եւ ի՞նչ տեղեկութիւններ կան իր անձնաւորութեան մասին : Վա – ւերական ստոյգ տեղեկութիւններու առ – ջեւ չենք դտնուիր : Անոր լեղենդական դէմքը մշուչապատ է :

Դաւիթ Բէկի ժամանակակից, ականա – տես եւ Սիւնիքի հերոսամարտերուն մաս – նակից Ստեփանոս Շահումեանը, 1737ին իր յիշողութիւնները դրել տուած է նո – րաստեղծ Մխիթարեան միաբանութեան անդամներէն Սեբաստացի Ղուկաս վար – դապետ Ստեփանեանին, խորադրելով «Ընտիր պատմութիւն Դաւիթ Բէգին եւ պատերազմաց Հայոցն Ղափանու, որք ե – ղեն ընդդէմ Թուրքաց ի մերում ժամա – նակի, այն է յամի Տեառն 1722, եւ Հա – յոց 1171» եւ ըստ այդ միակ աղբիւրին, Դաւիթ Բէկի հայրենիքը կը նկատուի Մցխէթը : Սակայն, Դաւիթ Բէկի պատ – մութեան միակ հրատարակիչ Ա. Դուլա – միբեանցը, «ազդասիրական» նկատում – ներով, փոխեր է բնագրի մէջ քանի մը բառ եւ Դաւիթ Բէկը, արդէն, դարձեր է Սիւնեցի : Ժողովրդական աւանդութիւն – ներն ալ թէեւ առած, տարբեր ծննդավայ – րեր ցոյց կուտան Դաւիթ Բէկին համար : Մէկ մասը զայն կը համարէ Հալիձորցի (Ղափան), միւսը՝ Արցախցի (Հիւս. Ղա – րաբաղ) :

Փրոֆ. Ա. Աբրահամեան օգտագործե – լով հայկական ՍՍՌ պետական մատենա – դարանի մէկ վաւերագիրը, Դաւիթ Բէկը կը համարէ Գեղարքունեաց Ծմակ դիւ – ղէն, Աթաբէկ ցեղատոհմէն Հախնազար Բէկի զաւակը, որ ունեցած է Մխիթար անունով որդի մը : Մինչդեռ Շահումեա – նը կը պնդէ, թէ Դաւիթ Բէկ ամուրի էր :

Արդ, հիմնուած Շահումեանի տեղե – կադրութեանց վրայ, Վրաց Վախթանգ Զ-ի որդի Շահաւազ Խանի թոյլտուու – թեամբ, Դաւիթ Բէկ 1720ի աւեւնները , Մցխէթէն կ'անցնի Սիւնիք իր հետեւակ օդնականներուն հետ .— Մխիթար (յե – տագային սպարապետ), Մեծ Գորգի, Յովհաննէս, Բանդուր Զաքարիա իշխան, Բայինդուր իշխան, Աւդանդիլ, Փոքր Գորգի, Ծատուր, Ղարագէօզ, Թադէոս , Եղիազար եւ Յարութիւն :

Դաւիթ Բէկ Սիւնիք հասնելով կը դտնէ անկազմակերպ եւ ցիրուցան ուժեր , բայց օժտուած ապստամբական խանդա – վառ տրամադրութեամբ : Անմիջապէս գործի կ'անցնի եւ բոլոր կռուող ուժե – րը կը համախմբէ իր չուրջը: Տաղան – դաւոր զօրավարի գլխաւորութեամբ կը սկսին Սիւնեաց աչխարհի երկարատեւ ա – րիւնաթաթախ կռիւները, նախ պարսկա – կան խաներու , ապա Թուրքերուն դէմ : Այդ լեռնաստանի ժողովուրդը, անմահ Րաֆֆիի բնորոչումով «... իր չրջապա – տող ժայռերի նման ամուր կուրծք ունէր եւ իր ծմակների վազրերի նման աներ – կիւղ սիրտ ... եւ որպէս մի զարանա – մուտ զազան, իր թաքստոցի միջից յար – ձակումներ էր գործում, երբ թշնամին յանդգնում էր վրդովել նրա խաղաղու – թիւնը »:

Եւ իրօք , անառիկ այս երկրամասը մեծ ու փոքր լեռնաչղթաներու, անդըն – դահոր ձորերու եւ վիթխարի բարձունք – ներու անառառապատ աչխարհ մըն էր, մանաւանդ հոչակաւոր իր եօթը բերդե – րով, որուն համար երբեմն եօթնաբերդի դաւառ ալ կը կոչուէր , Դաւիթ Բէկի ռազմավիտական տաղանդը աչխարհա – գրական պայմաններու բնական դաչնա – կից մը ունէր, ի յառաջագունէ : Ան , նախ, պարտիղանական կռիւներով սկսած էր յոգնեցնել թշնամին, ապա զանգուա – ծային բախումներով պարտութեան մատ – նել զայն : 1722 – 1726 պարսկական տի – րապետութեան դէմ մղուած կռիւները կը վերջանան Դաւիթ Բէկի փառահեղ յաղթանակով : Սիւնեաց աչխարհին մէջ Դաւիթ Բէկի գլխաւորութեամբ կը ստեղ – ծուի հայկական անկախ իշխանութիւն մը, դիմադրելու համար ուրիչ անա – կընկալներ :

Դաւիթ Բէկի հմայքը կը բարձրանայ ժողովուրդի աչքին : Գանձասարի հայ – րենասէր Եսայի կաթողիկոսը. երից Մանկանց Վանքի ինքնահոչակ Ներսէս կաթողիկոսը, հայ մելիքները իրենց «սղնախ»ներով (ամրութիւն), հայ դիւ – ղային ու արհեստաւորը, թեւ ու թիկ – կունք կը հանդիսանան անվեհեր զօրա – վարին: Եւ Դաւիթ Բէկի բանակի թիւը կը բարձրանայ չուրջ քառասուն հազա – րի : Շնհեր բերդը կը դառնայ զօրաբա – նակի կեդրոն, ապա, 1724ին կը տեղա – փոխուի Հալիձոր :

Սիւնեաց աչխարհը ցնծութեան մէջ էր : Ազատ կը չնչէր եւ կը վերաչինէր իր հայ – րենիքը : Խաղաղասէր հայ դեղջուկի հո – գուելը կրկին կը բարձրանար դաչտերուն մէջ : Անկախութեան սրբազան տողը վա – րած էր ամէնքը : Ուրախ էր եւ ար – թուն հայ ժողովրդի պահակը, — Դաւիթ Բէկը : Ան դիտէր, կը զգար, որ բոլան – դակ Հայոց աչխարհը իր հայեացքը յա – ռած է իրեն : Աւազ, Հայուն ուրախու – թիւնը բնաւ երկար չէ տեւած : Սիւնիքի ազատագրութեան պատմութեան մէջ 1726 թուականը փորձութեան տարի մը պիտի ըլլար :

Պետրոս Մեծի կասպեան արշաւանքը , իրարանցումի մատնած էր օսմանեան կառավարութիւնը. Թուրքիան ալ կը ձգ – տէր կասպեան ափերուն եւ Անդրկովկա – սին տէր դառնալ եւ Պարսիկներու ձգած ժառանգութենէն բաժին հանել: Անգլիան եւ Ֆրանսան զործնապէս կ'աջակցէին Թուրքիոյ, որպէսզի Ռուսաստան չի կա – րողանայ ոտք դնել Անդրկովկաս: Եւ ա – հա, օսմանեան հսկայական բանակները կը չարժէին առաջ, հրաչէկ լաւայի պէս, իրենց ճամբուն վրայ կ'ոչնչացնէին ամէն ինչ, կը դրաւէին Ազրբէյճանն ու Վրաս – տանը, Երեւանը եւ կանդ կ'առնէին Սեւ – նիքի դռներուն առջեւ: Շահումեան կը նկարագրէ, թէ Թուրքերը «... Անթիւ անհամար զօրօք ի Սիւնեաց աչխարհն մխեցան եւ կալան յամենայն կողմանց գերկիրն Դաւթի զեօթնաբերդ գաւառն Ղափանու: Յայնժամ ամենայն բնակիչք ... Թողին լքին զԴաւիթ եւ զնացին մանն ընդ լծովն Օսմանցւոց»: Եւ Դաւիթ Բէկ, սակաւաթիւ , հաւատարիմ մարտիկնե – րով կ'ապաստանի Հալիձորի բերդը : Ան – դուէթ եւ զաժան թշնամին, կրնկակոխ կուգայ եւ կը պաշարէ Հալիձորն եւս : Եւ ահա այստեղ է , որ Դաւիթ Բէկի ռազմական հանճարը արտակարգ փայլով ի յայտ կուգայ եւ հրաչքներ կը գործէ : Ըստ պատմիչին, պատերազմական գոր – ծողութիւնները կը սկսին 1727 թուակա – նի «մեծ պասի 13րդ օրը: Դաւիթ Բէկ , Հալիձոր դեպի ափին գտնուող դիւղը կը դրաւէ եւ թշնամիին ճամբան կը փակէ : 160 հայ մարտիկներ դեպին անցքերը կը քանդեն եւ երկու օր չարունակ կատաղի կռիւներ կը մղեն եւ Թուրքերուն թոյլ չեն տար դեպը անցնել: Սակայն, հայ դաւաճանները թրքական բանակը կ'ա – ռաջնորդեն ուրիչ ճամբաներէ : Դաւիթ Բէկ կ'ամրանայ Հալիձորի բերդին մէջ: Վեց օր անընդհատ, կատաղի եւ անհա – ւասար կռիւներ տեղի կ'ունենան: Մխի – թար սպարապետ եւ Տէր – Աւետիս կը բորբոքեն զինուորներու հայրենասիրա – կան կրակը, դոչելով,— «... Քաջացէք , մի վախեցէք, եկէք մեզ հետ, եթէ մեր վերջը եկել է, քաջութեամբ մեռնինք »: Եւ այս երկու հերոսները, երեք հարիւր զինակոփ քաջերով բերդի գաղտնի դրա – նով դուրս կը խոյանան եւ անակնկալ կը նետուին օսմանեան բանակին վրայ: «Ով աքանչելիացս , կը զրէ Շահումեան , ով մեծի բարեդործութեանցն Աստուծոյ , զի 300 վառեալք ի ութերորդ ժամու ա – ւուրն, ձայն եառն խրախոյս բարձին , յարձակեցան միանգամայն ի վերայ եօ – թանասուն հազարաց ... յաջ եւ ահեակ կոտորելով»: Ահռելի խուճապ մը կը տիրէ Թուրք բանակին մէջ եւ նահանջի փողերը կը հնչեն: Պարտուած էր օսման – եան հսկայական բանակը: Այնուհետեւ դարաւոր թշնամին ցասումով կը յիչէ Դաւիթ Բէկի եւ Մխիթար սպարապետի անունները եւ կը սոսկայ :

Դաւիթ Բէկ որքան ռազմագէտ, նոյն – քան դիւանագէտ, Պարսից Շահ Թահմա – զի հետ դաչինք կը կնքէ եւ դրամ կտրե – լու իրաւունք կը ստանայ , 1727ին:

Սիւնեաց լեռնաչխարհի ազատագրական պայքարը յաջողութեամբ կը պսակուի եւ Դաւիթ Բէկի հոչակն ու հեղինակութիւ – նը աւելի քան կ'ամրապնդուի :

(*) Տե՛ս «Ծառաջ» 1956, թիւ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 1957, թիւ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 1958, թիւ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12,

ԿԻՆԸ՝ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

ԱՓՐԻԿՈՒՀԻՆ

Թէեւ Ափրիկէն խառնարան մըն է բարքերու, սովորոյթներու, զարգացման եւ ապրելակերպի մակարդակի, այսուհանդերձ, ափրիկեան նոր պետութեանց ստեղծումէն ետք սկսած է կազմուիլ Սեւ Յամաքամասի կնոջ տիպարը: Ծանօթ է թէ, Ափրիկէի գլխաւոր յատկանիշը յետամնացութիւնն է: Բայց՝ ասիկա չի նշանակեր, թէ ընկերութիւնը կնոջ դէմ է: Թերեւս տարօրինակ թուի, եթէ ըսուի՝ թէ Ափրիկէի մէջ հաւասարութիւն մը կայ կնոջ եւ այր մարդուն միջեւ, ոչ թէ կեանքի վայելքներուն համար — որ շատ հազուագիւտ են — այլ դժբախտութեանց ու թշուառութեանց, որ Սեւ Յամաքամասին մէջ ապրելակերպի պայմաններու գլխաւոր յատկանիշն են:

Այսօրուան Ափրիկուհին՝ չունի երիտասարդական այն կեանքը, զոր ունին Ամերիկուհին եւ Եւրոպուհին: Ան մէկ մասնիկն է ընտանիքին եւ կեանքին մէջ ուրիշ ոչինչ կրնայ ցանկալ, բացի ամուսնանալէ, զաւակ ունենալէ եւ հաւաքականութեան օգտակար կին ըլլալէ: Ըստ էութեան, մէկ գոյավիճակը տարբերութիւն չունի միւսէն: Աղջիկը գերի է իր տան մէջ եւ գերի կը մնայ ամուսնանալէ վերջ: Իր գլխաւոր զբաղումը տղաքն են: Իսկապէս պէտք է ընդունիլ, թէ աշխարհի մէջ ոչ մէկ կին իր զաւակներուն կապուած է այնքան, որքան Ափրիկուհին: Անոնցմէ երբեք չի բաժնուիր: Պտոյտի ելած ատեն իսկ զանոնք իր հետ կ՚առնէ:

Ափրիկուհին կանուխ կ՚ամուսնանայ: Այսինքն, 13էն 14 տարեկանին: Տաս տարեկանէն կը սկսի ճանչնալ սէրը: Սիրոյ ազատութիւնը կատարեալ է: Անշուշտ, նախաձեռնութիւնը կը պատկանի տղուն, որ սեռային յարաբերութիւններ կը հաստատէ իր նախընտրած աղջկան հետ: Ծնողքները չեն միջամտեր: Միայն գործնական խորհուրդներ կուտան տղոց եւ աղջիկներուն. խորհրդաւոր արարողութեանց ընթացքին: Կարելի է ըսել՝ թէ Ափրիկուհին սիրոյ մէջ աւելի մեծ ազատութիւն ունի քան Սկանտինաւուհին: Բայց, ամուսնանալէ յետոյ, Ափրիկուհին իր կապերը չի խզեր իր ընտանիքին հետ: Յաճախ կ՚այցելէ իր ընտանիքին, իսկ կարգ մը կիներ, ծնելու ատեն, իրենց մօր տունը կ՚երթան՝ անոր օգնութիւնը վայելելու համար: Հետեւաբար, ընտանեկան կապերու եւ մթնոլորտի տեսակէտով՝ Ափրիկուհին աւելի լաւ դիրքի մէջ կը գտնուի քան Եւրոպուհին:

Ափրիկուհիի անկախութեան իրական մէկ ապացոյցը իր հիւղակն է: Երբ տասը տարեկան ըլլայ, իր մշակած կալուածներու կողքին կը շինէ իր հիւղակը, ուր պիտի բնակի իր ամուսինին հետ: Երբ երիտասարդի մը հետ յարաբերութեանց սկսի, այդ հիւղակը իրենց ապաստանարանը կ՚ըլլայ եւ երբ ամուսնանան՝ իրենց բնակավայրը կը դառնայ:

Սէրէն մինչեւ ամուսնութիւն եւ զաւակի ծնունդը, այս ամբողջ ձեւակերպութեանց կը հետեւին դեղեցիկ արարողութիւններ, որոնք ցոյց կուտան, թէ Ափրիկեցիք անխախտօրէն կը հաւատան ընտանիքի դրութեան: Հետեւաբար, մենք Եւրոպացիներս, պէտք է վերաքննենք Ափրիկուհիին մասին մեր ունեցած կարգ մը համոզումները: Աշխարհի ամէնէն ուշադրաւ կիներէն մէկն է Ափրիկուհին:

Ինչպէս որ ազատ է բարեկամ ու ամուսին ընտրելու, Ափրիկուհին այնպէս ալ ազատ է զայն լքելու եւ իր տունը վերադառնալու: Զարմանալին այն է, որ շատ անգամ իրաւունք ունեցողը կինն է: Ոչ մէկ մայր եւ ոչ մէկ հայր կրնայ ազդեցութիւն բանեցնել իր աղջկան վրայ եւ անոր պարտադրել, որ ամուսինին մօտ դառնայ: Որովհետեւ, թէ մայրը եւ թէ հայրը գիտեն, թէ իրենց աղջիկը ճիշդ որոշում տուած է:

Ճշմարտութիւնը այն է, թէ Ափրիկեցի կինը ունի կարծիք, դատողութիւն, հասկացողութիւն ու մանաւանդ՝ նկարագիր:

Սուտ չի խօսիր, ամուսինին անհաւատարմութիւն չըներ եւ կ՚ուզէ զարգանալ ու լաւագոյն աշխարհի մը մէջ ապրիլ:

Քաղեց՝ Ե. ՎՐՈՅՐ

Եւ ահա մահը վրայ կը հասնի: 1728ին Հալիձորի մէջ կը մահանայ Դաւիթ Բէկ, որ եօթը տարի շարունակ զէնքը ձեռքին հերոսաբար մարտնչած էր աւատապետական երկու բռնապետութեանց դէմ:

Դաւիթ Բէկին կը յաջորդէ Մխիթար սպարապետը, որ կարգ մը փայլուն ճակատամարտերէ ետք 1730ին, Խնձորեսկի դաւաճան Հայերուն կողմէ կը սպաննուի եւ Սիւնիքի անկախութիւնը վերջ կը գտնէ:

Հ. Կնեազեան Սիւնիքի ազատագրական պայքարի պարտութեան պատճառները կ՚ամփոփէ վեց կէտերու մէջ.—

Ա) Հայ ղեկավար գործիչներու քաղաքական աշխարհայեացքի եւ ուղղութեան տարբերութիւնը: Մէկ մասը արեւմտեան Եւրոպայի խոստումներուն կը հաւատար, իսկ մէկ մասը՝ ռուսականին:

Բ) Սիւնիքի եւ Ղարաբաղի ազատագրական պայքարները համաժողովրդական համազգային բնոյթ չէին ստացած եւ տեղական կղզիացած բնոյթ կը կրէին:

Գ) Ռուս-թրքական մրցակցութիւնը պարսկական ժառանգութեան տիրանալու համար:

Դ) Անդրկովկասեան ժողովուրդներու փոխադարձ օգնութեան բացակայութիւնը:

Ե) Էջմիածնի Աստուածատուր կաթողիկոսի ողոքիչ քաղաքականութիւնը եւ թշնամին «քաղցրացնելու» սին պատրանքները:

Զ) Ապստամբութեան վերնախաւերուն մէջ ծագած դաւաճանական արարքները, եւ զօրապետներու միջեւ ծայր տուած երկպառակութեան ոգին:

Բայց, ամենահիմնական պատճառը, ըստ Կնեազեանի «երկրի ներքին եւ արտաքին ընդհանուր տնտեսական ու քաղաքական աննպաստ իրադրութիւնն էր», զոր միանգամայն իրաւացի կը նկատենք մենք եւս:

ՎԻՆՀԱՐ

(*) Հայրապետ Կնեազեան, Երեւան, 1963:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայկական լեռնաշխարհը հարուստ է արագահոս ջուրերով, որոնք կարելիութիւնը կուտան ելեկտրակայաններու շինարարութեան: Այսպէս, մինչեւ 1932 կառուցուեցան Երեւանի առաջին եւ երկրորդ ջրելեկտրակայանները, Լենինականի եւ Զորագէսի ջրելեկտրակայանները: Բայց անոնք հեռու էին բաւարարելէ արդիւնաբերութեան պահանջները: Հետեւաբար ձեռնարկուեցաւ նոր ելեկտրակայաններու կառուցման՝ Սեւան – Հրազդան ջրվէժը, Քանաքեռգէսը, Սեւանի ստորերկրեայ ելեկտրակայանը, Գիւմուշգէսը, Արզնիգէսը եւ այլ ելեկտրակայաններ, որոնք հնարաւորութիւն տուին արդիւնաբերական շինարարութեան լայն ծաւալման: Վերջին տարիներու ընթացքին կառուցուեցան Երեւանի, Կիրովականի եւ այլ վայրերու ջերմելեկտրակայանները:

1963ին ելեկտրական ուժի արտադրութիւնը հասաւ աւելի քան 2,1 միլիառ քիլովաթ ժամի:

Արդէն 1958ին Հայաստանի մարդ գլուխ ելեկտրական արտադրութիւնը ըզգալի կերպով աւելի էր քան կարգ մը երկիրներու մարդ գլուխ արտադրութիւնը:

Այս իրողութիւնը հուժկու թափ տուաւ Հայաստանի արդիւնաբերութեան կարեւորագոյն ճիւղերու զարգացման, որոնց շարքին նշենք՝ գունաւոր մետաղագործութիւնը:

Հայաստանի մեքենաշինութեան եւ սարքաշինութեան առաջնակարգ արուեստը կրնայ մրցիլ կարգ մը երկիրներու արտադրութեանց հետ:

Երկրի մեքենաշինութիւնը ստեղծուած է շատ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ եւ անոր գլխաւոր ճիւղերէն են հաստոցաշինութիւնը, սարքաշինութիւնը եւ ելեկտրական արդիւնաբերութիւնը, որոնցմէ աւելի քան քառասուն մեծ ձեռնարկութիւններ յանձնուած են շահագործման:

Ելեկտրականութեան արդիւնաբերութիւնը իր համախառն արտադրութեան ծաւալին տեսակէտէն Խորհ. Միութեան մէջ երրորդ տեղը կը գրաւէ Ռուսաստանէն եւ Ուկրայնիայէն ետք:

Քիմիական արդիւնաբերութիւնը Հայաստանի տնտեսութեան առաջաւոր ճիւղերէն մէկն է, որ զարգացման շատ մեծ հեռանկարներ ունի, տրուած ըլլալով երկրին հում նիւթերու հարուստ պաշարը, ինչպէս նաեւ արտադրութեան նուազ ինքնարժէքը:

Ինչ կը վերաբերի թեթեւ եւ սնունդի արդիւնաբերութեան, մեծ թափ ստացած է շնորհիւ երկրին ճարտարարուեստականացման եւ մանաւանդ ճարտարարուեստի գլխաւոր առանցքին՝ մեքենաշինութեան:

Հայ ժողովուրդի աշխատունակ կամքով եւ ձեռներէցութեամբ երկրին մէջ ստողծուեցան հարիւրաւոր նորագոյն արուեստով օժտուած ձեռնարկութիւններ, ինչպիսին է՝ Լենինականի հիւսուածեղէնի գործարանը, որ կ՚արտադրէ աւելի մեծ քանակութեամբ բամպակէ գործուածքներ քան ամբողջ Իրանի հիւսուածեղէնի արտադրութիւնը:

Թեթեւ արդիւնաբերութեան գործարաններուն ցանցը տարածուած է երկրին մեծ եւ փոքր քաղաքներուն՝ Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի, Գորիսի եւ Կամոյի մէջ եւայլն:

Սնունդի արդիւնաբերութեան ձեռնարկութիւնները ինչպէս են՝ հացի, հրուշակեղէնի, պահածոներու, գինիի, քոնեակի, խմորեղէններու, պանիրի, շաքարի ձեռնարկութիւնները, կառուցուած են, նոյնպէս, Հայաստանի զանազան շրջաններուն մէջ:

Երկրի թեթեւ արդիւնաբերութեան զարգացման եւ արտադրութեան ծաւալի մասին գաղափար մը կուտան հետեւեալ թիւերը.— 1963ի առաջին ինը ամիսներուն, արտադրուեցան 45 միլիոն քառակուսի մեթր բամպակեղէն, 4·48 միլիոն քառ. մեթր բրդեղէն, 5·3 միլիոն մեթր մետաքսէ գործուածքներ, 30 միլիոն զոյգ գուլպայ, քսան միլիոն սպիտակեղէն, 4·7 միլիոն զոյգ կաշիէ կօշիկ եւ ուրիշ բազմատեսակ առարկաներ:

Յիշենք, մասնաւորապէս, որ Հայաստանի մեքենաշինական եւ քիմիական արդիւնաբերութեան արտադրութիւնը, կը տարուի Խորհ. Միութիւն եւ արբանեակ երկիրները, ինչպէս նաեւ կ՚արտածուի տասնեակ մը երկիրներ:

Հայաստանի զարգացած արդիւնաբերութիւնը կը վկայէ հայ ժողովուրդի աշխատանքի կորովին, անոր ձեռներէցութեան եւ ընդունակութեան մասին:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԻԱ.

— Սա եղաւ, բարեկամս, որ ինծի տրուած տեղեկութիւններուն կարեւորութիւնը չափազանցած էի եւ մտադրեցի նուազ խստութեամբ վարուիլ հետդ:

— Ինչ կ՚ըսէք, հայր իմ, պոռացի ուրախութեամբ:

— Կ՚ըսեմ թէ, սիրելի զաւակս, ամէն երիտասարդ պէտք է սիրուհի մը ունենայ եւ թէ նոր տեղեկութիւններու համեմատ, աւելի աղէկ կը սեպեմ որ Օր. Կօթիէի սիրողը ըլլաք քան թէ ուրիշի մը:

— Պատուական հայրս, որքան երջանիկ կ՚ընէք զիս:

Այսպէս քանի մը վայրկեան խօսակցեցանք, յետոյ ճաշեցինք: Հայրս ճաշին ամբողջ տեւողութեանը միջոցին զբաղեցուցի էր:

Կ՚ուզէի շուտով Պուժիվալ երթալ եւ Մարկրիթի պատմել այս բարեբաստիկ փոփոխութիւնը: Ամէն վայրկեան ժամացոյցին կը նայէի:

— Ժամացոյցին կը նայիս, կ՚ըսէր հայրս, եւ ինձմէ բաժնուելու փոյթ ունիս: Օհ, երիտասարդներ, անկեղծ սէրերը կասկածելի սէրերու կը զոհէք միշտ:

— Ատանկ մի ըսէք, հայր իմ, Մարկրիթ կը սիրէ զիս, վստահ եմ:

Հայրս չպատասխանեց: Անիկա կարծես ո՞չ կը տարակուսէր եւ ոչ կը հաւատար:

Շատ պնդեց որ այն դիշեր իրեն հետ անցընեմ եւ յաջորդ օրը մեկնիմ, բայց ըսի թէ Մարկրիթը տկար թողած էի եւ արտօնութիւն խնդրեցի երթալ անոր մօտ խոստանալով յաջորդ օրը նորէն գալ:

Աղուոր օդ մը կար: Հայրս ուզեց մինչեւ կայարան ընկերանալ ինծի: Երբեք այնքան երջանիկ եղած չէի: Ապագան ինծի այնպէս կ՚երեւար ինչպէս որ կ՚աշխատէի տեսնել զայն երկար ատենէ ի վեր:

Հայրս այսքան սիրած չունէի:

Մեկնելու պահուս, վերջին անգամ պնդեց որ մնամ: Մերժեցի:

— Ուրեմն շա՞տ կը սիրես զայն, հարցուց ինծի:

— Խենթի պէս:

— Ուրեմն գնա:

Եւ ձեռքը ճակտին տարաւ որպէս թէ ուզած ըլլար մտածում մը վանել: Յետոյ բերանը բացաւ որ բան մը ըսէ ինծի, բայց ձեռքս միայն սեղմեց եւ մէկէն ի մէկ բաժնուեցաւ ինձմէ պոռալով.

— Վաղը կը տեսնուինք ուրեմն:

ԻԲ.

Ինծի անանկ կուգար որ կառքը չէր քալեր:

Ժամը 11ին Պուժիվալ հասայ:

Տունին պատուհաններէն ոչ մէկը լուսաւորուած էր եւ զանգակը զարկի ու պատասխան տուող չեղաւ:

Առաջին անգամ էր որ այսպիսի բան մը կը պատահէր ինծի: Վերջապէս պարտիզպանը եկաւ դուռը բացաւ: Ներս մըտայ:

Նանին դէմս ելաւ լոյսով մը: Մարկրիթի սենեակը գացի:

— Ո՞ւր է տիկինը, հարցուցի:

— Տիկինը Փարիզ գնաց, պատասխանեց Նանին:

— Փարիզ գնաց:

— Այո, պարոն:

— Ե՞րբ:

— Զեզմէ ժամ մը ետքը:

— Ինծի համար բան մը չձգե՞ց ձեզի:

— Ոչ:

Նանին դուրս ելաւ:

«Կարելի է որ վախեր ունեցած ըլլայ, ըսի ինքնիրենս, եւ Փարիզ գացած ըլլայ ստուգելու համար թէ ազատ օր մը անցընելու համար պատրուակ մը չէ՞ր այցելութիւնը, զոր ըսած էի թէ պիտի տամ հօրս»:

«Թերեւս Բրիւտանս նամակ գրած է կարեւոր գործի մը համար», ըսի ինքնիրենս, երբ մինակ մնացի: Բայց եկած ատենս Բրիւտանսը տեսեր էի եւ ինծի բան մը չէր ըսած որ ենթադրել տար թէ նամակ գրած է Մարկրիթի:

Ցանկարծ յիշեցի թէ Տիկին Տիւվէրնուա հարցուցած էր ինծի որ «Մարկրիթ այսօր պիտի չգա՞յ», երբ ըսած էի իրեն թէ հիւանդ էր: Միեւնոյն ատեն յիշեցի Բրիւտանսի շփոթութիւնը, երբ անոր երեսը նայեցայ այս խօսքէն ետք որ կարծես թէ ժամադրութիւն մը եղած ըլլալը կը յայտնէր: Այս պարագաներուն վրայ աւելցաւ նաեւ ամբողջ օրը Մարկրիթի թափած արցունքը, զոր քիչ մը մոռցած էի հօրս բարեացակամ ընդունելութեան հետեւանքով:

Այդ վայրկեանէն սկսեալ, նոյն օրուան բոլոր դէպքերը եկան խմբուեցան առաջին կարծիքիս շուրջը եւ մտքիս մէջ այնչափ ամուր կերպով հաստատեցին զայն, որչափ անոր հիմնաւոր ըլլալը կը հասկցուէր ամէն բանէ, մինչեւ իսկ հօրս ներողամտութենէն:

(Շար.)

Պ. Արամ Թօփալեան, Պ. Եղիա Թօ-փալեան, Օր. Վարդանոյշ Թօփալեան, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Պըյըքեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէր – Թոմայեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարի Գասապեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պըյըքեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ծառուկեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, հարսին, տալոջ, խնամիին եւ սանուհիին

ՍԱՌԱ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գասապեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 11ին, 52 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ, (Դեկտ. 13) ժամը 15·30ին Շաւիլի Հայոց Եկեղեցին (Բիւ տէ Թրուա Շանթիէ):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Վռամշապուհ Գաբրիէլեան երեսուն Ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին, Երուանդ Աշճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՄԵՐԳ

Աշխարհահռչակ երգչուհի

ԶԱՐՈՒՀԻ ԴՈԼՈՒԽԱՆԵԱՆ

Կիրակի, Դեկտ. 15, ժամը 21ին

SALLE GAVEAU
45, Rue La Boëtie
Métro : Miromesnil

Տեղերը ապահովել Փարիզի ա-ժանսներէն կամ սրահին մուտքէն:

Գին՝ 3էն 15 ֆրանք

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մոնփէլիէէն Այրի Տիկին Արաքսի Նաճարեան իր ամուսնոյն Խորէն Նաճարեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ կը նուիրէ յիսուն Ֆր. Ս. Թէհլիրեան սրահին, նաեւ Ռիշառ Նաճարեան կը նուիրէ իր հօրը մահուան Գ. տարելիցին առթիւ յիսուն Ֆր. Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին :

Նոյն առիթով Սարգիս եւ Նուարդ Փափազեան իրենց մօր Այրի Տիկին Մաքրուհի Փափազեանի մահուան Դ. տարելիցին առթիւ կը նուիրեն յիսուն Ֆր. Մոնմորանսիի ծերանոցին:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ի ներկայութեան Սէն – Լազարի Ասպետներու:
Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱ-ՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, ԴԵԿՏԵՄԲ. 15, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր
ԵՂԵՒՆԻՒՆ ՏԱԿ՝
Հարիւրաւոր նուէրներ
ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝
Ընտանեկան ճաշի սեղաններ
ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵՎԵՐՋ

Մեր բոլոր բաժանորդներէն, Ֆը-րանսա թէ արտասահման, կը խնդրենք փակել իրենց առկախ հաշիւները մինչեւ Դեկտեմբեր 31:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10ին պիտի դադրեցը-նենք, ԱՆԽՏԻՐ թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք չեն փակած ընթացիկ տարուան իրենց հաշիւը :

Անոնք որոնք կը փափաքին թերթ ստանալ 1964ին, պարտին մինչեւ տարւոյս վերջը նորոգել իրենց բաժանորդագրութեան շրջանը :

Շնորհակալութիւններով
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերուն: Տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի (Դեկտեմբեր 19) ժամը 3ին, Քատէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Ծիծաղաշարժ ներկայացում մը, տղոց կողմէ եւ սիրուն անակնկալներ:

Կաղանդ Պապան պիտի բերէ նուէրներ եւ նախընթրիք:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ :

Շաբաթ (28 Դեկտ.) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Centre Administratif et Social

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

ՍՕՍԻ պարախումբը իր ամբողջական կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւթնէրեանի :

Եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝ Մօրիս Վարդիվանեան :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
Նուիրուած

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.Ի
Կը նախագահէ
Ֆ. ՖԷՅՏԻ
Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 21ին,
SALLE DEBUSSY
252, Fbg. Saint-Honoré
PARIS (8e)

Գեղարուեստական բաժին, յոբելեարին նախկին աշակերտուհիներուն կողմէ :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, վարժարանին մէջ :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 6րդ տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի :

Յաւարտ պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Ս. Եկեղեցւոյ բոլոր բարերարներու ննջեցելոց հոգւոյ հանգստեան համար : Բազմաձայն երգեցողութեանց կը մասնակցին մայր եկեղեցւոյ երգիչները, ղեկավարութեամբ երաժշտապետՆշան Սերգոյեանի: Սկիզբ ժամերգութեան 8·30, Ս. պատարագ 10 : Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նորէկեանէ (Պանեէօ) 200 Ֆր. պատարագիչի զգեստի մը համար :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները, Ուրբաթ (20 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողովի :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը Չորեքշաբթի (Դեկտ. 18) ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջ-մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն :

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. Վ. ՀԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին.—

Հայկական պարեր եւ կենդանի պատկեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ : Երգ Օր. Արզումանեան, դաշնակ՝ Բ. Արզումանեան, արտասանութիւն՝ Օր. Շ. Փանոսեան :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ.— Կը ներկայացուի Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանի կեանքը պատկերացնող գունաւոր ժապաւէնը :

Կէս գիշերէն ետք, եւրոպական պարեր՝ ԼԷՕ ԹԵՐՐԻՍ նուագախումբ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Կիրակի ժամը 16էն 22, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. « Ահարոնեան » խումբին, Մշակոյթի Տան մէջ,
17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

BAR AMBIANCE BUFFET

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Գրիգորեան եղբայրներէ շնորհակալութեամբ ստացած է 25 Ֆր., իրենց հօր մահուան հինգերորդ տարելիցին նուիրուած հոգեհանգիստին առիթով :

× Պօլուցի Տիկին Էլմաս Մարտիկեան (Ծն. Պօտուքեան) կը փնտռէ մշեցի Մարտիրոս Սանթիկեան եւ անոր զաւակը Նորայր, հաստատուած Վալանս: Նաեւ Քեմախցի մօրաքոյրը Զմրուխտ Աշոյեան եւ զաւակը Գէորգ, հաստատուած Պոլէն : Տեղեկացնել եկեղեցիին :

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տիկնանց յանձնախումբին եւ Երիտասարդաց Միութեան պարահանդէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14ԻՆ
Hôtel Splendid
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
ANDRÉ GÉRARD

Նոյն գիշերը ոչ հանգանակութիւն, ոչ թոմպոլա :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ շրջականերու Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Ս. Յակոբայ տօնին առթիւ, (որ եկեղեցիին անուան տօնն է), հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ, տեղւոյս «Կոմիտաս» երգչախումբին մասնակցութեամբ՝ ղեկավարութեամբ Պ. Մ. Օֆլազի :

Կը հրաւիրուի Հայութիւնը :

«Au Pavillon Bleu»
(BORD DE SEINE)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT
— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու
խմիչքով կամ ոչ:

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

1964-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատնտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Բիւ Պլէօ: եւ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ գրատունը :

Մարսէյլ Ահարոնեան ակումբ 26, Բիւ տէ Քօնվալէսան եւ ընկեր Քէօսէեանի (Ֆօթօ ՌԷՔՍ), Բիւ Պէռնար տիւ Պուա թիւ 2
Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ

ՀԱՏԸ 6 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
14
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
14 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9884

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9884

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Պօղոս Զ. Պապի դէպի քրիստոնէութեան սրբավայրերը կատարելիք ուխտադնացութեան առթիւ հետզհետէ շեշտը կը դրուի եկեղեցիներու միութեան մասին:

Ամսոյս սկիզբը Հռոմի Ս. Կղեմէս եկեղեցիին մէջ բիւզանդական ծէսով մատուցուած պատարագի մը ընթացքին Պապը ըսած էր.

«Այս արարողութիւնը մեզի կը վերյիշեցնէ Արեւելքի մեր եղբայրները, որոնք Հռոմի միացած են, ինչպէս նաեւ բաժնուած եղբայրները, որոնք կը պատկանին վաղեմի եւ փառապանծ համայնքներու: ... Իցի՛ւ թէ շուտով ծագի այն օրը, երբ քրիստոնեաները իբրեւ մէկ հօտ վերստին միանալով մէկ հովիւի թեւին տակ, լրիւ վերականգնուի միութիւնը, ի փառս եկեղեցւոյ անարատ պայծառութեան»:

Պապի այս խօսքերուն ընդ առաջ երթալու համա՞ր է, որ Պոլսոյ տիեզերական պատրիարք Աթենակորաս հրաւէր ուղղեց Արեւելեան եկեղեցիներու բոլոր պետերուն, որ Պօղոս Զ.ի Երուսաղէմ այցելութեան օրերուն իրենք ալ հոն երթան՝ միասին աղօթելու համար Գողգոթայի վրայ եւ Ս. Գերեզմանին առջեւ, «որպէսզի լրիւ վերահաստատուի միութիւնը ըստ Տիրոջ կամքին»:

Վատիկանի կողմէ Պոլիս գացած է Հայր Տիւփրէ, անդամ քրիստոնեաներու միութեան քարտուղարութեան, օրթոտոքսներու պատրիարքին տանելով կաթոլիկ բարձրաստիճան անձնաւորութեան մը նամակը:

Պատրիարքը յառաջիկայ Երեքշաբթի օր պիտի դումարէ Ս. Սինոդի ժողովը, քննելու համար այդ նամակին բովանդակութիւնը: Նամակը հաւանաբար Վատիկանի կողմէ հրաւէր մըն է՝ Երուսաղէմի մէջ Պապին հետ հանդիպում մը ունենալու համար:

Լատին եւ օրթոտոքս եկեղեցիներու միութեան — նոյնիսկ մերձեցման — հակառակ են Աթէնքի մետրապոլիտ Խրիսոսթոմոսն ու խումբ մը ազդեցիկ յոյն աստուածաբաններ:

Մոսկուայի պատրիարք Ալեքսի յայտարարած է, որ Երուսաղէմ երթալու որոշում կրնայ տալ միայն այն ատեն, երբ հրահանգ ստանայ Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքէն: Ու աւելցուցած է, որ եթէ Պօղոս Զ. Պապի սրբավայրեր ուխտադնացութիւնը «հռովմէական եկեղեցւոյ համար ներքին խնդիր մըն է», ընդհակառակն Արեւելքի եւ Արեւմուտքի բաժանեալ եկեղեցիներու պետերուն հանդիպումը վերջին ծայր կարեւոր է: Ուստի որոշում մը տալէ առաջ խնդիրը երկար ու մանրակրկիտ քննութեան պէտք է ենթարկուի:

Մինչ միջազգային մամուլը կը շարունակէ զանազան մեկնաբանութիւններ տալ Պապի ճամբորդութեան եւ քաղաքական նպատակներ վերագրել անոր, Վատիկանի շրջանակները կը շեշտեն, որ անիկա պարզապէս կրօնական հանգամանք կը ներկայացնէ: Նոյն ինքն Պօղոս Զ. կը հաւաստէ թէ ուխտի կ՝երթայ դէպի սրբավայրերը ոչ թէ իբրեւ Պապ կամ պետութեան մը պետը, այլ իբրեւ անհատ քրիստոնեայ, իբրեւ Քրիստոսի աշակերտ մը, խոնարհաբար աղօթելու համար այն վայրերուն մէջ, որ օրրանը եղան քրիստոնէութեան, քրիստոնեաներու միութեան, խաղաղութեան եւ Վատիկանի տիեզերական ժողովի բարւոք վերջաւորութեան համար:

Կարծուածին չափ դիւրին խնդիր չէ քրիստոնեայ եկեղեցիներու միութիւնը, որուն մասին շատ կը խօսուի վերջերս:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ հանրապետութեան նախկին նախագահը՝ Թէոտոր Հօյս մեռաւ առջի օր յետ երկարատեւ հիւանդութեան: 79 տարեկան էր, մեծ զարգացումի տէր, 1949ին առաջին անգամ գերմանական հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ:

ՏԻԿԻՆ ՔԵՆԸՏԻ որ ներկայիս Հառիմանէնց տունը կը բնակի, առանձին տուն մը գնած է, Ուոշինկթընի կեդրոնը: Գնած տունը 18րդ դարու ոճով շինուած է:

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Խորհ. Միութեան բարեկամական դաշնագրի ստորագրութեան 20ամեակին առթիւ հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են ի ներկայութեան Խորհրդային Միութեան նախագահ՝ Բրեժնեւի: Խորհրդ. նախագահը և Նովոթնի շեշտած են այս առթիւ թէ հաշտութեան դաշնագիր մը պէտք է ստորագրուի Գերմանիոյ հետ:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ, Մորոյի նորակազմ դահլիճը վտանգուած կը նկատուի: Ըմբոստական շարժում մը տուն տուած է տեմօքրիսթիանիներու աջ թեւին մէջ եւ պառակտումի վախ կայ ընկերվարականներուն մէջ:

ՊՈՒՐԿԻՊԱ, Պեն Պելլա եւ Նասր հաւաքուած են Թունուզ տօնելու համար Պիզերթի պարպումը Ֆրանսական զօրքին կողմէ:

ՆՈԹՐ ՏԱՄԻ պատարագէն ետք, Կարդինալ Աղաճանեան ընդունուած է Փարիզի Թաղապետութեան կողմէ: Նոյն իրիկունը (Հինգշաբթի) ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է Ս. Մանկութեան կեդրոնատեղին ուր զանազան անձնաւորութեանց կարգին, Կարդինալին ներկայացուած է Զօր. Վէյկան զոր հայ ծիրանաւորը ճանչցած էր Պէյրութ 1939ին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ տագնապը չէ լուծուած տակաւին: Կիւմիւշփալա կը փորձէ դահլիճ մը կազմել, բայց Հալքը մերժած է մասնակցիլ եւ Ինէօնիւ ընդդիմադիր կը դառնայ: Այս առթիւ յայտարարած է. — «Համախմբման երկու դահլիճներու փորձէն ետք, կը խորհինք թէ փափաքելի կ՝ըլլայ որ նոր դահլիճը մեզմէ դուրս կազմուի:

ՔԱՄՊՈՃ մուտքը արգիլուած է «Ազատ աշխարհի» լրագրողներուն բացի այն թերթերէն որոնք միշտ առարկայական կարծիք ունեցած են: Ֆրանսական մամուլէն այս «առարկայական» մենաշնորհեալներու մաս կը կազմին՝ Քոմպա, Լը Մոնտ եւ Էքսփրէս:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ լիկան կը շարունակէ իր սպառնալիքները եւ կը յայտնէ թէ տընտեսական փոխ վրէժի պիտի ենթարկէ այն պետութիւնները որոնք կ՝ընդդիմանան Իսրայէլի դէմ պօյքոթի միջոցներուն:

ԾԱԳՈՒՄՈՎ Հրեայ անգլիացի լորտը որ հրաժարած էր Նորուիչ Եունիոնի տընօրէնի պաշտօնէն արաբական ճնշումի վրայ, մերժեց կրկին ստանձնել իր պաշտօնը ինչպէս Անգլիացիք կ՝առաջարկէին:

ՏԻԿԻՆ ՆՀՈՒ քաղաքական ապաստանի իրաւունք ստացաւ Ֆրանսական կառավարութենէն:

ՓԱՐԻԶԻ Արք.ը Կարդինալ Ֆելթէն, անձամբ միջամտեց «Փոխանորդը» թատերգութեան ստեղծած գայթակղութեան: Ծիրանաւորը շեշտեց թէ Պիոս ԺԲ. մեծ անձնաւորութիւն մըն էր եւ կարելի չէ կարգ մը նիւթերու մօտենալ առանց յարգանքի: Այս զեկոյցը հրապարակած է տրուած ըլլալով որ խնդրոյ առարկայ թատերգութիւնը մեղադրանք մըն է Պիոս ԺԲ.ի դէմ որ չէ ընդդիմացած նացիական հալածանքին Հրեաներու դէմ:

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.— Չի բաւեր լեզու ունենալ, գիր կամ ինքնատիպ զարդարանքներով մոթիֆներ պահպանելու եւ վերանորոգելու համար քաղաքակրթութիւն մը: Հարկ է որ ծանօթացուին, գործածուին եւ տարածուին զանգուածին մէջ գրականութեան եւ արուեստի միջոցաւ: Ինչ կը վերաբերի գրականութեան, նախակարապետը եղաւ մարդ մը, որ կ՝ապրէր 1917ի յեղափոխութենէն դար մը առաջ, եւ զոր ժամանակակից իր հայրենակիցները, Ռուսաստանի յեղափոխական դեմոկրատներէն՝ Նալպանտեանէն ետք, կը նկատեն «իբրեւ սքանչելի որդին հայ ժողովուրդին»: Խաչատուր Աբովեանի մասին է խօսքը, հեղինակը «Վէրք Հայաստանի» վէպին: ԺԹ. դարու սկիզբը, Հայերը յոգնած թրքական կամ պարսկական ճնշումներէն, յոգնած նաեւ արեւմտեան քրիստոնեայ պետութեանց ձգձգումներէն, դէպի ցարական Ռուսաստան կը դառնան, աւելի հասկացողութիւն յուսալով անկէ:

ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Աբովեան կոչուած էր վանական ասպարէզ ընդգրկելու: Բայց արդէն ռուսական գրականութեան ազդեցութիւնը կրած էր եւ հիացած անոր հարստութեան վրայ: Այն ատեն, Հայաստանի մէջ կըրթութիւնը եկեղեցական նկարագիր ունէր: Գիրքերը գրաբար գրուած էին: Իր վէպին նախաբանին մէջ, Աբովեան իր մտահոգութիւններուն կ՝անդրադառնայ այսպէս.— «Աշակերտներ ունէի եւ բան չէին հասկնար գիրքերէն, զորս իրենց կուտայի, բայց ռուսերէն գիրքերը կը հասկնային եւ հաճոյքով կը կարդային: Շատ բնական էր, որովհետեւ սիրոյ, բարեկամութեան, Հայրենիքի կապին, մահուան, պայքարի մասին կը խօսէին: Հայերէն գիրքերը միայն Աստուծոյ եւ սուրբերու մասին կը խօսէին: Սակայն Հայերուն մէջ հերոսներ կային, որոնց կեանքն ու գործունէութիւնը պէտք է ծանօթացուէին ընկերութեան: Հայ գրականութեան յուսահատական վիճակը այնքան ցաւ կը պատճառէր ինծի, որ յաճախ առանձնութիւն կը փնտռէի, թափառելով լեռներուն եւ դաշտերուն մէջ, խորհրդածելով եւ մտածելով: Որոշեցի, ինչ որ ալ պատահի, գիրք մը գրել եւ ժողովուրդս ջատագովել, պատմել ազգային հերոսի մը քաջագործութիւնները: Բայց որո՞ւ համար գրել: Ժողովուրդը լեզուս պիտի չհասկնար: Ի՞նչ ընել: Ամէն մարդ այնպէս կը մտածէր թէ ժողովուրդը չէր ուզեր ուսանիլ, որ մեր ժողովուրդը ճաշակ չունի ընթերցման համար, թէեւ տեսած էի այս ժողովուրդը ձեռքէ ձեռք խլել եւ կարդալ «Ռոպէնսոն»ը, «Պղնձեայ քաղաքին պատմութիւնը»: Գիտէի թէ ժողովուրդները երկու լեզու ունին, հինը եւ նորը: Գիտէի նաեւ թէ հարսնիքներուն, հաւաքոյթներուն, շուկան, փողոցը, մեր ժողովուրդը մեծ հաճոյքով կը լսէր աշուղները, փողոցի երգիչները, երկար խորհրդածեցի եւ ի վերջոյ որոշեցի թողուլ քերականութիւնն եւ պերճախօսութիւնը եւ փողոցներու երգիչ դառնալ»:

Այն ատեն կը շրջագայի իր երկրին մէջ եւ կը նկատէ որ մէկ շրջանէն միւսը գաւառական բարբառները կը տարբերին: Կ՝որոշէ ի վերջոյ ընտրել այն լեզուն, որ կը խօսուի Երեւանի մէջ եւ այդ լեզուով պատմել երիտասարդ հայրենակիցներուն դիւցազներգութիւնը, ներշնչուած անոնցմէ մէկուն իսկական քաջագործութենէն, անոր որ արեւելեան Հայաստանի ռուսական նուաճումին ընթացքին ընկերացած, ապա հետեւած է բանաստեղծ Պուշկինի, նուաճող բանակի շարքերուն մէջ: Իր վէպին մէջ, նախ կը պատմէ գիւղի մը սովորութիւնները Քանաքեռի մէջ, Բարեկենդանի շաբթուն, Պարսիկներու կողմէ հայ աղջկան մը առեւանգումը, եւ քաջ միջամտութիւնը Աղասիի, — հերոսին անունն է—, հերոսին լեռ բարձրանալը խումբ մը հայդուկներու հետ, պատերազմ ծագիլը 1826 Պարսիկներուն դէմ, Աղասիի միանալը ռուս զօրավարին վաշտին եւ վերջապէս ռուսական բանակի հետ մուտքը Երեւան: Նշենք որ մեր երկիրներուն մէջ, այդ միջոցին, կը զարգանար, գրական հոսանքը, զոր վիպապաշտութիւն (ռոմանթիոմ) կոչած ենք:

– Հայերը «Վէրք Հայաստանին» կը համարին իբրեւ հայ արդի գրականութեան առաջին գիրքը: Ժամանակակից բանաստեղծ մը, Յովհաննէս Թումանեան, կը գրէ.— «Վէրք Հայաստանին» հայրենասէրի մը ողբն է եւ ազգային դիւցազներգութիւնը, որ ուժ եւ հպարտութիւն կը ներշնչէ, եւ ուրախութեան արցունքով լեցուն գովքն է անոր որ երջանկութիւնն ունեցաւ ազատելու: Այս է որ զայն սրբազան գրքի մը կը վերածէ»:

Ուզելով Ազգ. գրականութիւն մը ըստեղծել, Աբովեան ներշնչուած է ռուսական գրականութենէն, որ կը խօսէր «սիրոյ, բարեկամութեան, հայրենիքի կապին, մահուան եւ պայքարի մասին» եւ ընտրած է հիմնական թեմա մը, հայրենիքին եւ պայքարի մասին ժողովուրդի զարգացման, օգտագործելով կեանքի իր փորձառութիւնը (ինք ալ ընկերացած էր Զօր. Կրասուսկիի՝ երբ ռուսական բանակները Երեւան կը մտնէին): Հայկ. գրականութեան մէջ որոշ իրապաշտութիւն մը ներմուծած է եւ գրագէտի կոչումներ արթնցուցած է, որոնց մեծ մասը միացաւ ռուս յեղափոխական շարժումին:

ՇԱՐԼ ՄԱՐՔՈՒԱՐ

AU SYNDICAT DE LA PRESSE PARISIENNE :

M. HENRI MASSOT RÉÉLU PRÉSIDENT

Au cours de son assemblée générale, le Syndicat de la presse parisienne a renouvelé hier son bureau qui est ainsi constitué :

Président d'honneur : M. Claude Bellanger, « Parisien Libéré » ; président : M. Henri Massot, « Paris-Presse l'Intransigeant » ; vice-présidents : M. Henri Masson-Forestier, « Le Figaro » ; Mme Lazurick, « L'Aurore » ; M. Henry Smadja, « Combat » ; secrétaire général : M. Roger Nahon, « Le Populaire » ; secrétaire général adjoint : M. Désiré Goddyn, « France-Soir » ; trésorier : M. Patrice Thominet, « L'Equipe » ; trésorier adjoint : M. André Bassinet, « Cote Desfossés ».

ՏԻԿԻՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Խնամող բժիշկներու վերջին հաստատումներով, Տիկին Տիրուհի Միսաքեանի առողջական վիճակը, յետ գործողութեան, ապաքինումի բնականոն ընթացքին մէջ է:

Այս առթիւ, շնորհակալութիւն բոլոր անոնց, որոնք այցելութեամբ, հեռաձայնով կամ նամակով հետաքրքրուեցան Տիկին Միսաքեանի առողջութեամբ եւ ապաքինման մաղթանքներ ըրին:

ՍԱՂԻՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

—o—

Ա.

Ազգային պատմութիւնը առաւելապէս պատմութիւնն է նախարարներու, մեծ ու փոքր այքարիկներու եւ քաղաքական անկումէն յետոյ պատմութիւնն է կաթողիկոսներու, աթոռներու հակամարտութեան: Դարեր կը տեւէ պայքարը, մինչդեռ հաւատացեալները կը հեռանան եկեղեցիէն, ժողովուրդը կը հիւծի, վանքերը կը դատարկուին:

Քաղաքական իշխանութիւնը կը փոխանցուի եկեղեցիին, կը դառնայ կրօնական աւատապետութիւն մը եւ կաթողիկոսը կը դառնայ ազգին ներկայացուցիչը: Պարսիկ, արաբ, բիւզանդական իշխանութիւններ քաղաքական նպատակներով, կ'ամրացնեն կաթողիկոսին իշխանութիւնը, որ եպիսկոպոս ձեռնադրելու եւ միւռոն օրհնելու իրաւասութեամբ եւ մասնաւոր օծումով՝ կը պահէ կեդրոնացած, բացարձակ իշխանութիւն մը: Եկեղեցիին կը պատկանէր արդարութեան վարչութիւնը: Եպիսկոպոսները կը դատէին քաղաքացիական դատերն ու ոճիրները, իրենցմէ կախում ունէր խնամակալներու անուանումը: Հաւատացեալը կը սարսափէր բանադրանքէ, հլու հպատակն էր եկեղեցականութեան: Հակառակ այս համակեցութեան, եկեղեցին չջանաց բարձրացնել ժողովուրդին բարոյական եւ մտաւոր մակարդակը, չպայքարեցաւ բարքերու դէմ, կը գրէ Նանսիի պատմաբանը Լօրան, իր «Հայաստան ընդմէջ Բիւզանդիոնի եւ Իսլամին» գործին մէջ: Եւ հայ պատմաբանը, Գէորգ Ասլան, երբեմն քաղաքական ժողովի ատենապետ, պիտի գրէ. «Զուտ կրօնական գործերու մտահոգութեանց մէջ ազգը քայքայող վտանգէն ազատելու ազդակներուն վրայ չմտածեցին: Այս մեծ հաստատութիւնը ամլութեան մէջ մնաց հայ ժողովուրդի հոլովոյթին մէջ»:

Օտար իշխաններ կը քանակոծեն կաթողիկոսներ, Ֆալախայի կը զարնեն պատրիարքներ, բայց կը յարդեն եկեղեցիին կազմակերպութիւնը, եկեղեցականներու իրաւասութիւնները: Թուրք մեծամեծներ կ'ըսեն. «Իբրեւ հոգեւորական պարտաւոր ես խաղաղութիւն տարածել եւ ոչ թէ խռովութիւն սերմանել»: Հալածանքները եղած են Հայերու գըրգռումով, կուսակցութիւններու բաժնուած տէրութեան կը դիմեն իրար հարուածելու համար: 1662ին, Քէօփրիւլիւ Ահմէտ փաշա, մեծ վեզիր, (1660 – 77), կը քանդէ հայ եկեղեցիները, զայրացած Թլթլեան կուսակցութեան խաղերէն, 1659էն ի վեր: Եօթը տարի վերջ Ապրօ Չելեպի, փաշային սեղանաւորը, պիտի յաջողի եկեղեցի մը դնել հաւատացեալներու պաշտամունքին համար: Երբ 1641ին Պրուսայի մէջ հալածանք կ'ըլլայ Հայերու դէմ, ժամանակի Մեծ վեզիրը Քարա Մուսթաֆա փաշա Սուլթան Իպրահիմի հրամանով կ'արտաքսէ քաղաքպետը, կը պատժէ եկեղեցին քանդողները եւ կը յայտարարէ, թէ սուլթանը կը փափաքի որ Հայերու ոչ մէկ նեղութիւն տրուի, ոչ մէկ հալածանք ըլլայ:

Պարսիկ եւ Թուրք իրար կ'ատեն եւ պարբերաբար արշաւանքներ կը կազմակերպեն: Թուրքերու համար հերետիկոսներ են Պարսիկները եւ կը հաւատան, թէ «Աստուծոյ աւելի հաճելի է պարսիկի մը մահը քան եօթանասուն քրիստոնեաներու»: Եւրոպական պետութիւններ կը շահագործեն սոյն հակամարտութիւնը, Ֆրանսա Թուրքին զինակցութիւնը կը փնտռէ Աւստրիոյ Տան դէմ, այս ալ պարսիկին զինակցութիւնը կ'ուզէ Թուրքին դէմ: Պատերազմը պարբերական է, Թուրքիոյ մէջ ալ անապոհովութիւն կը տիրէ, հաղորդակցութիւնները դժուարացած են: Առիթէն օգտուելով Կիլիկիոյ կաթողիկոսներ եպիսկոպոս կը ձեռնադրեն Ակնի, Անդարայի, Պոլսոյ, Կարինի, Թոդաթի, Ամասիոյ, Խարբերդի, Մուշի հոգեւորականներ, որոնք Էջմիածնի թեմին կը պատկանին:

Կիլիկիոյ Սիմոն Սեբաստացին (1633 – 48) հետեւելով նախորդներուն, Պոլիսէն վերադարձին Անդարայի մէջ ժողովուրդին խնդրանքով եպիսկոպոս կը ձեռնադրէ Թորոս վարդապետը: Պատրիարքը կը տեղեկադրէ Էջմիածնի Փիլիպպոս Աղբակեցի Կաթողիկոսին, որ բանադրելէ յետոյ Թորոսը, դիտողագիր կը զրկէ Սիմոնի: Թորոս Սիս կը կանչուի, բայց Կիլիկիոյ գահակալը ուժեղ պատասխան բը կուտայ Էջմիածնի հայրապետին: 1638ին Սիմոն Երուսաղէմ կ'երթայ եւ Պարոնտէր եպիսկոպոս առիթէն օգտուելով կը խնդրէ, որ վերջ տրուի լարուած կացութեան: Սիմոն կ'ընդունի, թուղթ մը կը ստորագրէ, որ կը զրկուի Փիլիպպոսի: Լարուածութիւնը կը շարունակուի, թղթակցութիւնն ալ դադրած ըլլալու է, Թուրքեւպարսիկ պատերազմի մէջ են: Մուրատ պաշարած է Պաղտատը, քառասուն օրէ ի վեր: Վերջապէս քաղաքը կը գրաւուի, երեսուն հազար հոգի կը կոտորուին, կը ձերբակալուի կառավարիչը, հայազգի Պեկտաշ խան, բայց Սուլթանը վեհանձնաբար ազատ կը ձգէ, «որովհետեւ հաւատարմօրէն ծառայած է իր տիրոջը»: Էջմիածին կը մնայ պարսկահպատակ:

Փիլիպպոս կը մտադրէ Երուսաղէմ մեկնիլ եւ անձամբ տեսակցիլ Կիլիկիոյ նորընտիր Ներսէս կաթողիկոսի հետ՝ կարգադրել առկախ մնացած խնդիրները: Մտադրութիւնը կը հաղորդէ Պոլսոյ մեծամեծներուն: 1649էն սկսեալ տեղակալներ պատերազմական պաշտօն կը վարեն: Պոլսոյ չելեպիները կառավարութեան կը հաղորդեն Փիլիպպոսի մը տադրութիւնը, պետական բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը կը զրկուի ընդառաջ մինչեւ Կարին եւ կ'ընկերանայ մինչեւ Երուսաղէմ, մինչեւ վերադարձը, Երեւանի խանին շնորհակալութիւնը կը ստանայ եւ կը վերադառնայ Պոլիս:

Պատմաբանները կը գրեն. «Օգտուելով խաղաղ կացութենէն, Փիլիպպոս մտածեց ճամբորդել մինչեւ Երուսաղէմ, նախապէս բանակցելով Ներսէսի հետ»: Ժամանակը խաղաղ չէր: 1645 Յունիսէն ի վեր օսմ. նաւատորմը կը պաշարէր Կրետէն, պապը նոր խաչակրութիւն մը կը քարոզէր Թուրքիոյ դէմ: Բարիք մը եղաւ պաշարումը Եւրոպայի համար, վերջ տուաւ երեսնամեայ պատերազմին, 1648ին Ուեսթֆալիոյ դաշնագրի ստորագրութեամբ: Հիւսէյն սպարապետ կը սպառնար պաշարումը վերցնել, եթէ պաշար եւ զօրք չստանար: Մեծ վեզիրը պաշտօնանկ կ'ըլլար: Փոքր Ասիոյ մէջ Կիւրճի Նեպի հուղկահար Գաթրճը Օղլուի հետ Բիւզանդիոն կ'արշաւէր, մեծ վեզիր կը ստիպուէր ետ մղել ապստամբները: Պետական եւ ազգային կեանքի մէջ անիշխանութիւն կը տիրէր:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ԱԲԳԱՐ ՊԱԼԹԱԶԱՐ

(ՀԱՅ ԱՐԺԷՔՆԵՐ, ՕՏԱՐ ՀՈՐԻԶՈՆՆԵՐՈՒ ՏԱԿ)

—o—

Քսաներորդ դարու սկիզբները, Ռումանիոյ գեղարուեստական համայնապատկերին մէջ բոլորովին առանձին տեղ կը գրաւէ նկարիչ Աբգար Պալթազար: Դժուար է ճշդել, թէ երբ եւ ինչ պարագաներու մէջ հաստատուեցաւ Ռումանիոյ մէջ այս հայ ընտանիքը, որ, ըստ մեր տուեալներուն, երեք սերունդներ շարունակ անվթար պահեց թէ իր սովորութիւնները եւ թէ իր Ֆիզիքական նկարագիրը: Նկարիչին ծնողքները, ըստ իրենց նիւթական կարողութեան, կը բնակէին համեստ տան մը մէջ, հայկական եկեղեցիին մօտերը: Երիտասարդ տարիքէն Աբգար Պալթազար լուրջ մը տազբաղումներու եւ մտաւորական աշխատանքներու սէր ցոյց տուող աշակերտ մը եղած է: Իր թաղի վարժարանին մէջ տարրական կրթութիւնը ստանալէ ետք, զայն կը գտնենք իբրեւ միջնակարգ վարժարանի աշակերտ հին աւանդութիւններ ունեցող Պուքրէշի Մաթէյ Պասարապ Լիկէոնին մէջ: Դասընկեր Արկեզիի եւ Ժան Սթերիատիի, իր այս երկու ընկերներուն հետ միասին Պալթազար կը կազմէ մտաւորական բջիջ մը, դէպի ուր պիտի ուղղուին հայեացքները դասընկերներուն ու կշտամբիչ հայեացքները ուսուցիչներուն, զորս ապագայ նկարիչը կը ծաղրանկարէր կենդանի ու թափանցող մատիտով մը: Շրջանաւարտ, Պալթազար կ'արձանագրուի Գեղարուեստի Վարժարանը, ուր իբրեւ աշակերտ Գ. Միրեայի, կը սորվի նկարչութեան արուեստը, հետաքրքրուելով միաժամանակ զարդարուեստով: 1796 – 1901 տարիները նկարիչին համար կ'ըլլան յարատեւ ճիգի տարիներ, ձեռք բերելու գեղարուեստական ճարտարութիւն, ինչպէս նաեւ ճարպիկութեամբ ամբարելու համար ընդհանուր գիտելիքներ, որոնք անհրաժեշտ էին մարդու մը, որ իր արուեստին մէջ կը բերէր գիտնական մէկու մը շահագրգռութիւնը եւ զայն խորացնելու փափաքը:

Շատ դժուար է ուսումնասիրել այս արուեստագէտին գործը եւ գնահատական դատողութիւններ կատարել անոր մասին: 1901ին կ'աւարտէ Գեղարուեստի Վարժարանը եւ 1909ին անողոք հիւանդութեան մը հետեւանքով կը մեռնի: Այս ութ տարիներու ընթացքին նկարիչը թողած է բաւական արժէքաւոր գործեր: Ոչ մէկ օժանդակութիւն գտած է պաշտօնական մարմիններու կողմէ: Մերժուած է Գեղարուեստի Վարժարանին զարդարուեստի ամպիոնին համար կատարուած մրցումին, ուրկէ մրցման նախօրեակին հեռացուեցան իր գործերը: Նիւթապէս անկարելիութեան մէջ ըլլալով ուսումնասիրական ճամբորդութեան մը ելլելու դէպի արտասահման, Աբգար Պալթազար կը նուիրուի նկարչութեան: Ան իր նիւթը կը վերցնէ համեստ առօրեայէն, կեանքի մանր պատահարներէն, որոնք տեղի կ'ունենան իր աչքին առջեւ, մաւանդ իր թաղամասին մէջ: Աղքատ, բայց ծաղիկներով զարդարուած տունները գրեթէ միշտ ալ գլխաւոր յատկանիշներն են քաղաքներու բնանկարներուն: Ոչ մէկ նկարիչ չէ գիտցած այնքան լաւ արտայայտել միօրինակ բանաստեղծութիւնը, հանդարտութիւնը, մանր, երեւութապէս կարեւորութենէ զուրկ մարդոց կեանքը, ինչպէս հայազգի նկարիչը: Հազուադէպ պարագաներու տակ հրապուրուած է պատմական նիւթերով:

Եթէ իր նկարչական գործի արտայայտութեամբ, Աբգար Պալթազար նշուելու արժանի անուն մըն է, ան, դեռ ալ աւելի կարեւոր յիշատակութեան արժանի է, իբրեւ ուղիներ բացող զարդարուեստի եւ արուեստի քննադատութեան մէջ: Զարդարուեստի իր ըմբռնումը անձնական է, սակայն լիարժէք կերպով սնած՝ անանուն վարպետներու, Հայաստանի եկեղեցիներու փայլուն եւ նուրբ զարդանկարիչներու աւանդութենէն: Զարդարուեստի բնածին ճաշակին կ'աւելցընէ ռումանական հին արուեստի յարատեւ ուսումնասիրութիւնը եւ հետամուտ կ'ըլլայ ստեղծելու զուտ ռումանական ոճ մը զարդարուեստի մէջ: Դժբախտաբար

— ՄԻՋՕ —

—o—

Միջօ չգիտցաւ, թէ ինչո՞ւ ծառերուն ետեւ պահուեցաւ եւ ինչո՞ւ սկսաւ դիտել մերկութիւնը իր տարեկից աղջկան, որ մէկ կրունկին վրայ պպզած էր մերկ, ինչպէս Վենուսը խեցիէ դաշտին մէջ:

Մայրը թասով ջուր կը լեցնէր ու կը սանտրէր կռնակին կպած վարսերը՝ թաց ու երկար:

Միջօ դաշտերու իշխանն էր եւ սակայն ողջ բնութեան մէջ տեսած չէր էակ մը, որ զինք այնքան յափշտակէր, որքան Լուսիկը, իր մերկութիւնով:

Միջօ մոռցաւ յոպոպ թռչունը, մոռցաւ իր կովը ու ծառերուն մէջէն դուրս ելաւ:

Մայրը եւ Լուսիկ տեսան յանկարծ Միջօն, որ հիւղակի դրան մօտ, ծառի մը քով, ծառի մը պէս լուռ կանգնած, կը դիտէր անթարթ:

— Հէյ, Միջօ, հոս ի՞նչ կ'ընես,— խօսեցաւ մայրը:

Միջօն չէր խօսեր, համր էր դարձեր: Մինչ Լուսիկ, ամչկոտ, ուսերը աւելի կը նեղցնէր, մսելու ձեւ կ'առնէր:

Լուսիկին մայրը զարմանքով նկատեց այդ պատանի տղուն աչքերու հրդեհը՝ իր աղջկան մերկութիւնով բռնկած:

— Դէհ, անցիր այդ տեղէն, Միջօ:

Միջօն չէր շարժեր:

— Անցիր, հէ,— մայրը բարկացաւ ու Միջօն բանջարանոցէն քշելու համար հիւղակի դռնէն դուրս ելաւ, մինչ՝ Միջօն, մէկ ոստումով ցանկապատէն անդին ինկած էր: Լուսիկի աչքին առջեւէն Միջօն տեսիլքի նման չքացաւ այնպէս, ինչպէս յայտնուած էր յանկարծ:

Երկրորդ օրը, Միջօ նորէն իր կովը Սուգիկենց բանջարանոցին մօտ տարաւ ու հիւղակէն բաւական հեռու ցանկապատէն ներս ինկաւ:

Միջօ այս անգամ տեսաւ, որ Սուգիկ ամուն՝ թեւերը տոթթած՝ բահով հողը կը փորէր: Անոր մօտ փաթաթէսի պարկին քով, կեցած էր Լուսիկը ու կ'աշխատէր հօրը հետ:

Սուգիկ ամուն նկատեց Միջոյին ցանկապատէն վար ցատկելը: Չբարկացաւ:

— Հէ՛յ, Միջօ, ի՞նչ կ'ընես էս տեղերը,— խօսեցաւ Սուգիկ ամուն,— դէ՛հ եկ, էս մեր Լուսիկին եարտըմ ըրէ, որ շուտ լմննանք:

Միջօն մօտեցաւ Լուսիկին, իրար նայեցան ու կարմրեցան:

— Լուսիկին նայէ, Միջօ, ինտոր որ ընէ, դուն ըլ անանկ ըրէ,— թելադրեց Սուգիկ Ամու:

Միջօն կ'առնէր փաթաթէսը պարկէն ու Լուսիկին պէս կը ձգէր Սուգիկ ամուին փորած տեղը ու կը ծածկէր հողով: Շատ դիւրին եւ շատ պարզ էր, սակայն Միջօ Լուսիկին նայելէ չէր դադրեր:

Լուսիկ փոքրիկ աղջիկ մըն էր, տասներեք տարեկան: Անոր մարմինը թուխ էր, արեւին այրուած, Երգ Երգոցի Սուլամիթին նման անոր մարմինը արեւ տեսած էր. հողին վրայ, ոտքերը բոպիկ, մերկ սրունքներուն վրայ կեցած՝ արեւածաղիկի մը երեւոյթը ունէր: Անոր շուրջը կը դառնային թիթեռներ ու կը փորձէին թառիլ անոր էնթարիին, անոր ուսերուն, վարսերուն վրայ:

Միջօ, Լուսիկին մէջ տեսաւ դաշտն ամբողջ, իր արշալոյսով ու վերջալոյսով: Անոր մէջ գտաւ մաս մը աղաւնիներէն, մաս մը աղուէսէն, մաս մը նապաստակէն, մաս մը կովէն ու մաս մըն ալ երկընքէն: Հորթու մը աչքերուն գեղեցկութիւնը ունէին անոր աչքերը, ուր իջած էին խաղաղութիւնն ու անհանգըստութիւնը դաշտերուն: Անոր ձայնը աւելի քնքուշ էր, քան թեւերուն ձայները վայրի աղաւնեակներու, երբ հովտին մէջէն կ'անցնէին ու Ս. Սարգսի լերան գորշ ու լերկ ապառաժներու վրայ կը թառէին: Անոր յօնքերը աւելի սեւ էին, քան ձիւնին վրայ ինկած ագռաւի մը փետուրները: Անոր ձայնը աւելի քնքուշ էր, քան թեւերուն ձայները վայրի աղաւնեակներու, երբ հովտին մէջէն կ'անցնէին ու Ս. Սարգսի լերան գորշ ու լերկ ապառաժներու վրայ կը թառէին: Անոր յօնքերը աւելի սեւ էին, քան ձիւնին վրայ ինկած ագռաւի մը փետուրները: Անոր Էնթարին նաշխուն էր իրենց կովին կռնակին պէս, Միջօ իր մէջ անծանօթ բան մը կը զգար ամէն անգամ, երբ պարկէն փաթաթէս մը կը հանէր ու իր ձեռքերը պարկին մէջ Լուսիկի ձեռքերուն կը դպչէին:

Միջօ Լուսիկի նման աղջիկներ միայն մուրացիկին պատմած հէքեաթներուն մէջ տեսած էր:

Միջօ անհանգիստ էր, ինչպէս հողին տակի ցորենի հունտը, երբ արեւ կը տեսնէ: Լուսիկ Միջոյի արեւն էր:

Միջօն այլեւս իր կովն հովիտ չէր տաներ: Ամէն օր կովին հետ միասին Սուգիկենց բանջարանոցին կողմերը կ'երթար: Կովը կը ձգէր չորցած արտերուն մէջ ու ինք, բանջարանոցի ցանկապատէն ներս մտնելով, թուփերուն մէջ կը պահուէր, կովը նկատած էր, որ Միջօն այլեւս իրեն հոգ չէր տաներ: Արեւին տակ ծարաւ կը պապակէր: Չորցած արտերուն մէջ ուտելու բան չէր գտներ: Միջօն իր քով չէր մօտենար: Ծառերու շուքին տակ, Միջոյի գլուխը իր փորին՝ այլեւս չէին պառկեր:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(6 Շար.)

—o—

ԵՐԵՒԱՆԻ
ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

—o—

1922ին բացուած Երեւանի բժշկական համալսարանը չարունակաբար զարգացող, սեռեղծուեցան նոր ամպիոններ, ընդարձակուեցաւ սեռական եւ զարմանահասնայեն հիմերը: Համալսարանին դասախօսները սեռեղծեցին եւ մշակեցին հայկական բժշկական տարապարանութիւնը, կազմեցին աշխարհի դասագիրքեր, զրաղեցան գործնական եւ գիտական աշխատանքով: Համալսարանի դասախօսները պայքարի մէջ ոգներ մշակեցին՝ այդ տարիներուն լայնօրէն տարածուած չարք մը հիւանդութիւններու դէմ (ջերմախտ, տրախոմա, պալարախտ, աղիքային հիւանդութիւններ եւայլն), ուսումնասիրեցին հայ բժշկութեան պատմութիւնը եւայլն:

Առաջին երեք տարիներու ընթացքին արդէն կային որակեալ դասախօսներ եւ վեց օղնականներ: Համալսարանի մէջ կը դասաւանդէին անուանի բժիշկներ եւ կենսաբաններ, ինչպէս՝ Հ. Յովհաննիսեան, Վ. Արծրունի, Ա. Տէր – Պօղոս – եան, Հ. Գաբրիէլեան, Մ. Այվազեան եւ ուրիշներ:

Հինգ տարի ետք, 1927ին, բժշկական համալսարանը տուաւ առաջին շրջանաւարտները, 32 բժիշկներ քաղաքի հիւանդանոցներուն մէջ 4 – 8 ամիս կատարելագործուելէ ետք, մեկնեցան Հայաստանի շրջանները: Առաջին շրջանաւարտներէն շատերը դարձան բժիշկ – վիրաբոյժներ ու համալսարանի ամպիոնի վարիչներ: Առաջին շրջանաւարտները մեծ աշխատանք կատարեցին Հայաստանի բնակչութեան առողջութեան, հիւանդութիւններու դէմ պայքարելու, բուժման նոր եղանակներ մշակելու, բժշկական որակեալ մասնագէտներ պատրաստելու գործին մէջ:

Հայաստանի բնակչութեան ամող պահանջները բաւարարելու եւ բարձրորակ մասնագէտներ պատրաստելու նպատակով, պետական համալսարանի այս բաժինը 1930ին կը վերակառուցուի եւ կը դառնայ ինքնուրոյն բժշկական համալսարան մը: Այս նոր շրջանին աւելի կ'ամրապնդուի դասախօսական կազմը, կը կատարելագործուին նոր չէնքեր, մարզակազմութեան, կենսաբանական – քիմիայի, դարմանային հիւանդանոցներ, առողջապահական կայաններ, կ'աշխուժանան գիտական – հետազօտական աշխատանքները եւն.:

Բժշկական համալսարանին հետ միասին կը սկսի գործել առողջապահական ճիւղը, որ տարիներ չարունակ կ'ապահովէ Հայաստանը նախադպրոցական բոյ – ժշկութեան լաւորակ մասնագէտներով:

1927էն մինչեւ 1963, բժշկական համալսարանը տուած է հինգ հազար շրջանաւարտներ, որոնք կ'աշխատին Հայաստանի առողջապահական ցանցին, գիտահետազօտական հիմնարկութիւններուն մէջ եւ Հայաստանէն դուրս:

Այժմ համալսարանի չորս ճիւղերուն մէջ կը սորվին երկու հազար ուսանողներ, որոնց մէջ կան նաեւ օտարներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Հ. Ց. Դաշ – նակցութեան Նոր Սերունդի «Ռոստոմ» խումբի տարեկան պարահանդէսը իր արձանագրած յաջողութեամբ, դրեց անցած բոլոր նախատեսութիւնները:

Դեկտեմբեր 7ի գիշերը Ալհամպրայի սրահները կարծէք ժամադրավայրը եղած էին Մարսէյլի Հայութեան ընտրանիին, որ կը դիմաւորուէր հիւրասիրուելու համար հայկական տարազներով մեր պարախումբի աղջիկներուն ու տղոց կողմէ:

Ապահովուած էր Հարաւային Ֆրան – սայի լաւագոյն պարախումբը, որ կէս գիշերէն ետք ընդհատուեցաւ պահ մը տեղի տալու համար անհամբերութեամբ սպասուած մեր դեղջկական տոհմիկ պարերուն: Նորակազմ պարախումբը ստեղծեց մեծ խանդավառութիւն, որմէ ետք ամբողջ սրահը մէկ մարդու պէս ելաւ չուրջպարի, երեկոյթին տալով մտերիմ ու հայեցի նկարագիրը մը:

Եթէ «Ռոստոմ»ի տղաքը ամէն գործողութիւն յանձն առած էին կատարեալ ձեռնարկ մը յաջողցնելու համար, ամբողովին գոհացած պէտք է ըլլան քանի որ անդամի մը համար ժողովուրդի լայն զանգուածը եկաւ քաջալերելու իրենց ձեռնարկը, ապացոյցը տալով այն դուրդուրանքին զոր կը տածէ հանդէպ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՋԻԹԵՆԻՆ

—o—

Ջիթենիով հարուստ բոլոր շրջաններու ժողովուրդները, թանկագին յատկութիւններ կը վերագրեն այդ ծառին, զոր հաւատքի եւ յոյսի խորհրդանշան զարձուցած են: Այսօր իսկ, քրիստոնէական աւանդութեան մէջ, ձիթենիի ճիւղը նշան է խաղաղութեան եւ եղբայրակցութեան: Բնականաբար, այս ծառին հանդէպ մեր ունեցած յարգանքը արդար է, քանի որ մեզի կը հայթայթէ ամէնէն համեղ ու սնուցիչ արտադրութիւններէն մէկը — ձէթը: Միւս կողմէ, խոնարհ եւ առատաձեռն ձիթենին կ'ապրի ոչինչով ու կը բուսնի նոյնիսկ լերկ ժայռերու վրայ, բայց, բաւ է որ կլիման բնաւ չատ ցուրտ չըլլայ:

Ջիթենիին հայրենիքը Փոքր Ասիան է, ուր վայրի ձիթենիներու անսահման անտառներ կան: Եղիպտոսի մէջ, ձիթենին ծանօթ էր Քրիստոսէ առաջ 1200 թուականէն, երբ ձէթը սուրբ կանթեղներու մէջ կը վառէին: Հռոմայեցիք եւ ապա Արաբները այս ծառը տարածեցին Հիւսիսային Ափրիկէի, Միջերկրականեան ափամերձ երկիրներուն մէջ: Բայց, Միջերկրական – եան շրջանի տունկ ըլլալով հանդերձ, ձիթենին կը մշակուի նաեւ Ամերիկայի մէջ ու գլխաւորաբար Քալիֆորնիա:

Ձիթենին ծառ մըն է, որ կը հասնի 5էն մինչեւ 15 եւ երբեմն նոյնիսկ քսան մեթր բարձրութեան: Անոր կեանքի տեւողութիւնը խիստ ապշեցուցիչ է: Պտուղ տալ կը սկսի հինգէն տասը տարեկանին եւ նոյն թափով կը չարունակէ դարերով: Երբեմն երկու հազար տարիէն աւելի կ'ապրի ձիթենին:

Ձիթենիին տերեւները կը վերանորոգուին երկու – երեք տարին անգամ մը: Դիւրաւ կը կտրին եւ ճիւղին ամէն մէկ կողմը ղոյդ – ղոյդ կը բուսնին: Ներքին մակերեսին վրայ ունին նուրբ ու խիտ աղուամազ մը, որ զանոնք կը պաշտպանէ չափազանցուած ջնչառութենէ:

Ծաղկումը՝ «կոյդ – կոյդ» կ'ըլլայ: Ձիթենիի ծաղիկները ճերմակ եւ հոտաւէտ են: Ամէն մէկ կոյդի վրայ մէկ, երկու կամ ամէնէն շատ երեք ծաղիկներ կը յաջողին պտուղ ըլլալ: Ծաղիկները կ'ելլեն նախորդ տարուան ճիւղերուն վրայ, տերեւներու արմատէն քիչ բարձր: Արդասաւորումէն քիչ յետոյ, ծաղիկը կը մեծնայ եւ կը կազմէ պտուղը, մինչ թերթերը կը թափին:

Երկիրներուն համաձայն, ձիթապտուղները կը հասունան Սեպտեմբերէն մինչեւ Յունուար: Ուտելիք ձիթապտուղները կը հասունան կանաչ վիճակի մէջ իսկ ձէթի համար եղողները՝ հասունալէ վերջ: Ձիթապտուղը շատ նուրբ պտուղ մըն է եւ ամէնէն թեթեւ հարուածէն կամ սեղմումէն կը ճմռուի կամ կը փտի: Այդ պատճառով, ամանք մէկիկ – մէկիկ ձեռքով կը քաղեն ձիթապտուղները, ուրիշներ ճիւղերը կը թօթուեն ու ձիթապտուղները կ'իյնան գետինը փռուած լաթերու մէջ: Կանոնաւոր ծառ մը, տարուան համաձայն, հինգէն մին – չեւ չիսուն քիլօ ձիթապտուղ կուտայ: Սակայն, ձիթենիներ ալ կան, որ հարիւրէն 156 քիլօ ձիթապտուղ կուտան:

Բնական ձէթը՝ ուտելիք լաւագոյն իւղն է: Ուրիշ որեւէ իւղ աւելի դիւրամարս է եւ օգտակար: Հարիւր կրամ ձէթը կը պարունակէ 99 կրամ ճարպային նիւթ, որ համազօր է ինը հարիւր ջերմոլորի (քալորի):

Ձէթի համաչափարհային արտադրութեան մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Սպանիա, երկրորդը՝ Իտալիա իսկ երրորդը՝ Յունաստան:

Գաղեց՝ Վ.Ի.Ն

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԻՑՐՈՒԹի Ալեքքօ Սասպ սրահին մէջ, արձանագործ Զաւէն Խաչեան իր գործերը ներկայացուցած է: Մասնաւորապէս քննադատներ ինչպէս նաեւ արուեստագէտ հասարակութիւնը չատ գնահատած են տաղանդաւոր արձանագործին նուրբ արուեստը:

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ որ, ինչպէս զրած էինք, ցուցահանդէս մը կազմակերպած էր Պէյրութի մէջ, դասախօսութիւն մը տուած է Համազգայինի վարչութեան հրաւէրով, դասական եւ արդի նկարչութեան մասին: Դասախօսութիւնը տեղի ունեցած է վասպուրական սրահին մէջ, դեղարուեստասէր հասարակութեան մը առջեւ:

ԿԱՐԾԻ ԳԻՏՆԱԼ
ՔԻՆԻՆԻ ԾԱՂՈՒՄԸ

—o—

Սպանացիները ԺԶ. դարուն կ'արշաւեն Հարաւային Ամերիկա: Իրենց ամէնէն դաժան թշնամին ջերմախտը (մալարիա) կը դառնայ: Հազարաւորներ զոհ կ'երթան այդ ահաճային տենդին: Ամէնէն կարող բժիշկներն անզօր, կ'անճարկին:

Ցայտնի էր, որ տեղացի հնդիկ «բուժիչները» ծառի մը կեղեւով յաջողութեամբ կը բուժէին ջերմախտը: Բայց այդ հրաշագործ ծառը երկար առեն դաղտնի կը պահեն: 1638ին Փերուի Վիլկէ թագաւորին կինը՝ կոմսուհի Ցին – խոնա այդ ծառին կեղեւով կը բժշկուի ջերմախտէն: Ի պատիւ ջերմախտէն բուժուած առաջին սպիտակ կնոջ այդ ծառը անուանեցին «խինխոնա» կամ «խինա», իսկ անոր կեղեւէն առնուած նիւթը՝ խինին, որ է քինինը:

ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԻԲ.

Մարկրիթ զրեթէ պահանջած էր որ փարիզ երթամ, եւ հանդարտութիւն կեղծած էր երբ առաջարկած էի քովը մնալ: Արդեօք թակարդի՞ մը մէջ լինկած էի, Մարկրիթ կը խաբէ՞ր զիս, եւ արդեօք յուսացած էր թէ ժամանակին կը վերադառնա՞յ որպէս զի անոր բացակայութիւնը չնմարեմ եւ դիպուածը արդե՞ք եղած էր վերադառնալուն: Ինչո՞ւ բան մը չէր ըսած Նանիին, կամ ինչո՞ւ նամակ մը չէր զրած լինդի: Ի՞նչ կը նշանակէին այս արցունքները, այս բացակայութիւնը, այս խորհրդաւոր ձեւերը:

Ահա ինքնիրենս այս հարցումները կ'ընէի սոսկումով, պարապ սենեակին մէջ, աչքերս սեւեռելով ժամացոյցին վրայ, որ կէս գիշեր կը ցուցնէր եւ կարծես թէ կ'ըսէր լինդի որ չատ ուշ էր եւ այլեւս յուսալու չէի թէ սիրուհիս կը վերադառնայ:

Սակայն կարելի՞ էր որ զիս խաբէր մեր ըրած կարդադրութիւններէն եւ անոր զոհողութիւններէն ետք, զոր ես ալ ընդունած էի: Ոչ, կարելի չէր: Փորձեցի առաջին ենթադրութիւնները վանել:

— Աեղճ աղջիկը իր կարասիները ծախու առնող մը զտած եւ փարիզ զացած ըլլալու է որ ծախէ լմնցնէ: Ինձի իմացնել չէ ուզած, վասնզի գիտէ թէ այս վճառումը, որ մեր ապագայ երջանկութեանը համար անհրաժեշտ էր եւ որուն հաւանած էի, ցաւ պիտի պատճառէ լինդի եւ վախցած է որ անոր խօսքը ընդլով արժանապատուութիւնս եւ դիւրագդածութիւնս կը վիրաւորէ: Աւելի ազէկ սեպած է ամէն բան վերջանալէ ետքը երեւան հանել: Անուշա Բրիւտանս անոր համար էր որ կը սպասէր Մարկրիթին եւ անիկա լինդի յայտնի ըրաւ ակամայ: Մարկրիթ կրցած չէ այսօր աւարտել սակարկութիւնը եւ տունը պահակած է կամ թերեւս հիմակ ուր որ է կուգայ, վասնզի գիտէ թէ մատանի կ'ըլլամ եւ անչուշտ պիտի չուզէ կասկածի մէջ թողուլ զիս:

Բայց այն ատեն ինչո՞ւ արցունք կը թափէր: Աեղճ աղջիկը, լինդի համար ունեցած սիրոյն հակառակ, անչուշտ կըրցած չէ առանց լալու բաժնուիլ այն ճոխութենէն, որու մէջ ապրեցաւ մինչեւ հիմա եւ որ զինքը երջանիկ ու նախանձելի կ'ընէր:

Սիրայօժար կը ներէի Մարկրիթի այս վիչտը: Անհամբեր կը սպասէի իր դալուն, որպէսզի համբոյրներով ծածկեմ զինքը եւ ըսեմ թէ իր խորհրդաւոր բացակայութեան պատճառը զուշակած էի:

Սակայն ժամերը կ'անցնէին եւ Մարկրիթ չէր զար:

Մտատանջութիւնս երթալով կ'աւելնար, եւ զլուխս ու սիրտս իր չրջանակին մէջ կը սեղմէր: Թերեւս բան մը եկած էր անոր զլխուն: Թերեւս վիրաւորուած, հիւանդացած, մեռած էր: Թերեւս մէկը պիտի զար ու ցաւալի արկածի մը լուրը պիտի հաղորդէր լինդի: Թերեւս մինչեւ առտու նոյն անստուդութեան եւ նոյն վախերուն մէջ պիտի մնայի:

Աւ անգամ մըն ալ միտքս չեկաւ այն դաղափարը թէ Մարկրիթ կը խաբէր զիս այն պահուն երբ ես իր բացակայութեան պատճառաւ զղացած վախերուս մէջ ի – րեն կը սպասէի: Իր կամքէն անկախ պատճառ մը ըլլալու էր որ այսպէս կ'ուշանար եւ քանի կը խորհէի, այնքան աւելի կը համոզուէի թէ այս պատճառը ուրիշ բան չէր կրնար ըլլալ, բայց եթէ ոեւէ դժբախտութիւն մը: Ով մարդկային ունայնամտութիւն, որ ամէն ձեւի տակ կը ներկայանաս:

Ժամը մէկ զարկաւ: Ինքնիրենս ըսի թէ ժամ մը եւս պիտի սպասեմ, բայց եթէ Մարկրիթ մինչեւ ժամը երկու չդառնայ, փարիզ պիտի երթամ:

Ժամանակ անցընելու համար զիրք մը փնտռեցի, վասնզի չէի համարձակեր մտածել:

Մանօն Լէսքօն բաց էր սեղանին վրայ: Ինձի անանկ եկաւ թէ անոր էջերը տեղ տեղ թրջած էին արցունքներէ: Թղթատելէ ետք դոցեցի զիրքը, որուն զիրերը անխմաստ կ'երեւային ինձի տարակոյսներուս քօղին մէջէն:

Վայրկեանները զանդաղօրէն կ'անցնէին: Երկինք ամպերով ծածկուած էր: Աչնանային անձրեւ մը ապակիները կը մարակէր: Պարապ անկողինը երբեմն զերեզմանի մը երեւոյթը կ'առնէր աչքս: Կը վախնայի:

Դուռը բացի: Մտիկ ըրի եւ ուրիշ բան չլսեցի այն ազմուկէն զատ, զոր հովը կը հանէր ծառերուն մէջէն անցնելով: Կառք մը չէր անցներ փողոցէն: Եկեղեցիին ժամացոյցը մէկ ու կէս զարկաւ տխրօրէն:

Սկսած էի վախնալ որ մէկը ներս չը – մտնէ: Ինձի անանկ կուզար թէ այդ ժամուն եւ այդ տխուր օդին ազէտ մը կըրնար զալ ինձի:

Ժամը երկու զարկաւ: Քիչ մը սպասեցի: Միայն ժամացոյցը իր միօրինակ եւ համաչափ ազմուկովը կը վրդովէր լռութիւնը:

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:

կը պատարագէ
ՀԱՅՐ ՊՕՂՈՍ Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

Օրուան քարոզը պիտի խօսի Դերպ. Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով. «Բ. Վատիկանեան Տիե – ղերական Ս. Ժողովի Բ. Նստաշրջը – ջանին գործերը»:

ՀԱՄԵՐԳ

Աշխարհահռչակ երգչուհի

ԶԱՐՈՒՀԻ ԴՈԼՈՒԽԱՆԵԱՆ

կիրակի, Դեկտ. 15, ժամը 21ին

SALLE GAVEAU
45, Rue La Boëtie
Métro : Miromesnil

Տեղերը ապահովել Փարիզի ա – ժանսներէն կամ սրահին մուտքէն:

Գին՝ 3էն 15 ֆրանք

EXPOSITION

D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN

DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

— 11, Av. du Président Wilson —

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի, ժամը 10·30ին, Հայրապետական ճաշնաւոր պատարագ, ի ներկայութեան Սէն – Լազարի Ասպետներու:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱ – ՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

"ԱՄՈՒԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, ԴԵԿՏԵՄԲ. 15, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր
ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝
Հարուստաւոր նուէրներ
ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝
Ընտանեկան ճաշի սեղաններ
ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տիկնանց յանձնախումբին եւ երի – տասարդաց Միութեան պարահան – դէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14ԻՆ
Hôtel Splendid
ՆՈՒԱԳԱՀՈՒԹԻՒԲ
ANDRÉ GÉRARD

Նոյն դիշերը ոչ հանգանակութիւն, ոչ թոմպոլա:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ վարիչեան չրջանի բոլոր ընկերները, Ուրբաթ (20 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողովի:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը Շորեքշաբթի (Դեկտ. 18) ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի չրջանի իր մասնաճիւղերուն: Տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի (Դեկտեմբեր 19) ժամը 3ին, Քառէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Ծիծաղաշարժ ներկայացում մը, տղոց կողմէ եւ սիրուն անակնկալներ:

Կազանդ Պապան պիտի բերէ նուէր – ներ եւ նախընթրիք:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒԲԻԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Նուիրուած

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.Ի

Կը նախագահէ
Ֆ. ՖԷՅՏԻ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 21ին,
SALLE DEBUSSY
252, Fbg. Saint-Honoré
PARIS (8e)

Գեղարուեստական բաժին, յորելեա – րին նախկին աշակերտուհիներուն կողմէ:

HAUTES... **GAP** ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՍ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE

Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

« HOTEL RESTAURANT DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջ–մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն:

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. Վ. ՀԱՋԱՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՖԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին.—
Հայկական պարեր եւ կենդանի պատկեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ:
Երգ Օր. Արզումանեան, դաշնակ՝ Ր. Արզումանեան, արտասանութիւն՝ Օր. Շ. Փանոսեան:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ.— Կը ներկայացուի Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէյնի կայանի կեանքը պատկերացնող դունաւոր ժապաւէնը:

Կէս գիշերէն ետք, եւրոպական պարեր՝ ԼԷՕ ԹԵՐՐԻՄ նուագախումբ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ՊԱՐԱՆՅԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Այս կիրակի ժամը 16էն 22, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. « Ահարոնեան »

խումբին, Մշակոյթի Տան մէջ,
17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

BAR AMBIANCE BUFFET

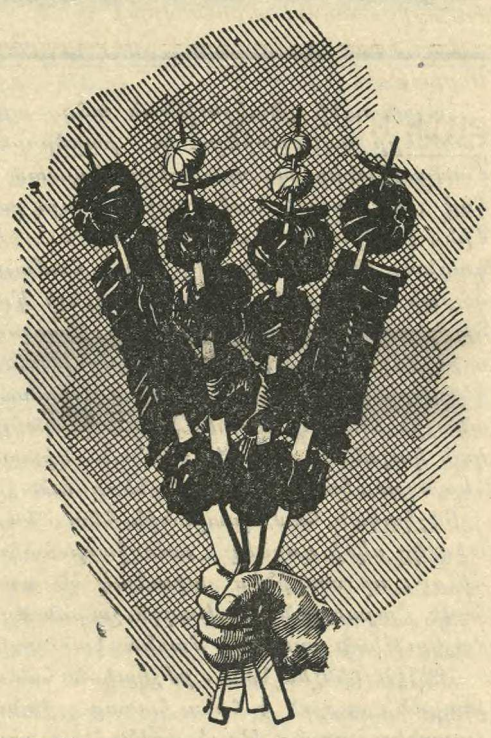

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԻԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

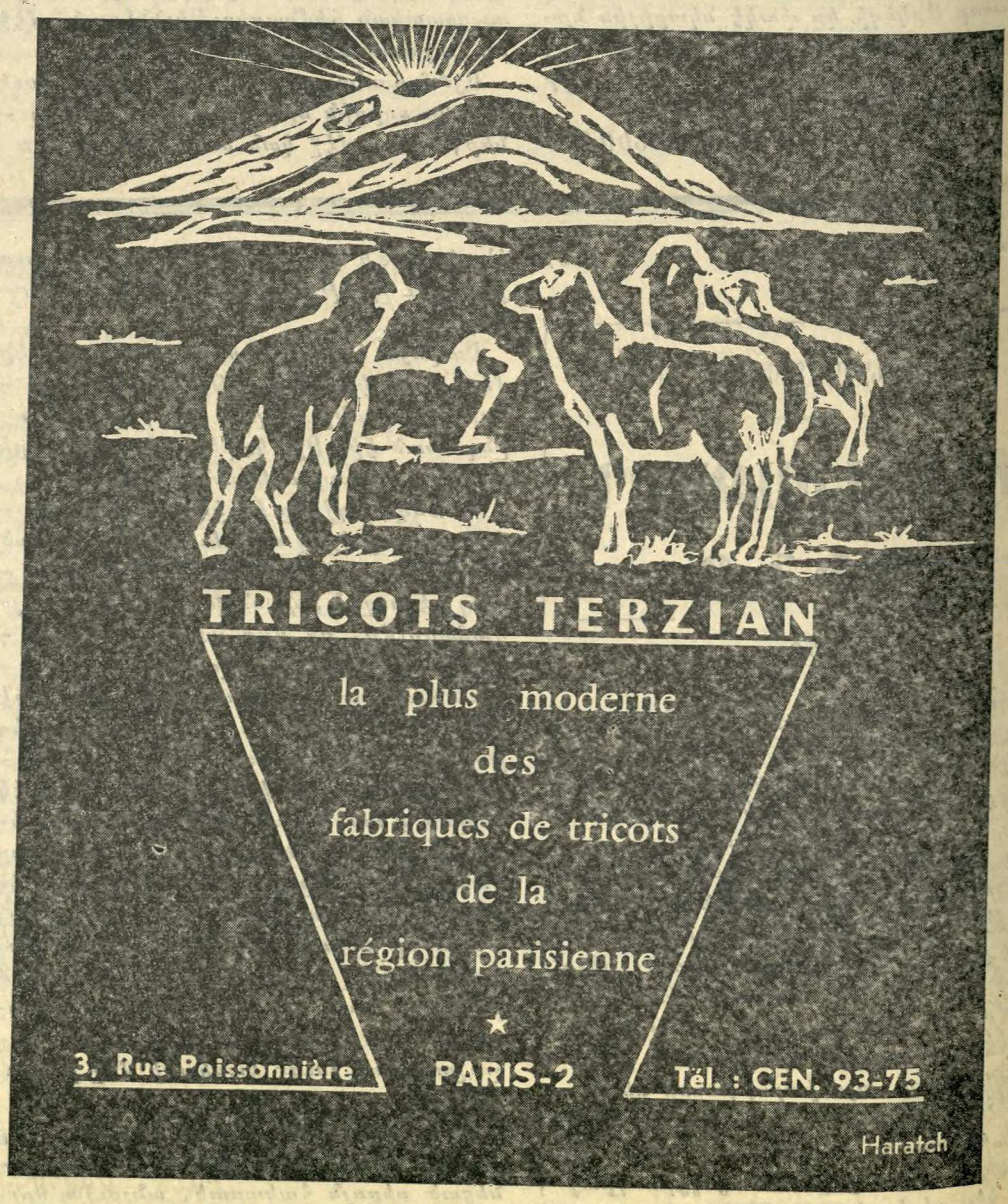

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
15
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
15 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9885

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9885

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԲԱԺՆՈՒԵՑԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Ա.

Աւելի քան ինը դար անցած է արեւմտեան եւ արեւելեան,— լատին եւ յոյն — եկեղեցիներու վերջնական բաժանումէն ի վեր, որ տեղի ունեցաւ 1054ին Պոլսոյ պատրիարք Միքայէլ Կերուլարիոսի օրով:

Նախ քան այդ քաղաքական պատճառներ մեծապէս խախտած էին Հռոմի դիրքը, իբրեւ մայրաքաղաք հռոմէական մեծազօր եւ ընդարձակածաւալ կայսրութեան, որուն սահմանները կ'ընդգրկէին Պալքաններէն մինչեւ Փոքր Ասիա ու Կովկաս, Եփրատէն մինչեւ Եգիպտոս եւ հիւսիսային Ափրիկէ:

Մէկ կողմէ բարբարոսներու եւ Դանուբեան աւազանի Սլաւներու յարձակումը կայսրութեան եւրոպական հողամասերուն վրայ, միւս կողմէ Պարսիկներու արշաւանքը յայսկոյս Եփրատի՝ անհրաժեշտ դարձուցին մայրաքաղաքին փոխադրութիւնը արեւմուտքէն արեւելք:

Մեծն Կոստանդիանոս կայսր 333ին Բիւզանդիոնը դարձուց իր մայրաքաղաքը, անոր տալով իր անունը — Կոստանդնուպոլիս —, դիւրացնելու համար հռոմէական կայսրութեան արեւելեան եւ արեւմտեան սահմաններուն պաշտպանութիւնը:

Հռոմ շատ հեռու էր արեւելքէն: Մինչ Բիւզանդիոն՝ Վոսփորի ափերուն վրայ, Եւրոպան կը միացնէր Ասիոյ, սեւ ծովը՝ Միջերկրականի, կը համադրէր յունահռոմէական մշակոյթն ու արեւելեան քաղաքակրթութիւնը: Մանաւանդ իր աշխարհագրական դիրքով ռազմագիտական խիստ կարեւոր կեդրոն մըն էր, մեծապէս յարմար՝ թէ՛ ցամաքային եւ թէ ծովային արշաւանքներու համար:

395ին է, որ ծնաւ բիւզանդական կայսրութիւնը, երբ Հռոմ բաժնուեցաւ երկու անջատ պետութեանց, միացեալ եւ ընկերակից: Օրէնքներն ու դատական վճիռները կը տրուէին Հռոմի եւ Բիւզանդիոնի կայսրերու անունով մինչեւ 476 թուականը, երբ Զենոն կայսր իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուց ամբողջ հռոմէական կայսրութիւնը:

Պետութիւն եւ եկեղեցի սերտ կապերով միացած են իրարու հետ եւ գործակցած դարերէ ի վեր: Մեր կաթողիկոսներն ալ քաղաքական դէպքերու բերումով յաճախ տեղափոխած են իրենց աթոռները, հաստատուելու համար պետութեան մայրաքաղաքին մէջ կամ մօտերը: Այդպէս է որ 1290ին Ամենայն Հայոց Հայրապետութիւնը հաստատուեցաւ Սիս, Կիլիկեան թագաւորութեան մայրաքաղաքը:

Լատին եկեղեցւոյ կրօնապետը «ընդհանրական եկեղեցւոյ» պետ դարձած էր շնորհիւ մասնաւորապէս այն հանգամանքին, որ իր Աթոռը կը գտնուէր հռովմէական հզօր կայսրութեան մայրաքաղաքին մէջ:

Այն օրը, որ Բիւզանդիոն փոխարինեց Հռոմը, դառնալով Արեւելեան Հռոմէական կայսրութեան մայրաքաղաք, Պապին ազդեցութիւնն ալ հետզհետէ պակսեցաւ արեւելեան — յունական — եկեղեցիներուն վրայէն:

Մեծն Կոստանդիանոսի օրով Կոստանդնուպոլսոյ յոյն մետրապոլիտը եկեղեցական — կրօնական լայն իրաւասութիւններ ստացաւ, կայսերական արքունիքին հետ սերտ յարաբերութիւններ մշակեց եւ անոր պաշտպանութիւնը վայելեց:

Հետզհետէ զօրացնելով իր դիրքը, դարձաւ կէս — պաշտօնական միջնորդ մը կայսեր եւ միւս եպիսկոպոսներու, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի, Պապին եւ կայսեր միջեւ:

Կ. Պոլսոյ մետրոպոլիտի պաշտօնը անցաւ կայսերական ընտանիքի անդամներուն ձեռքը, աւելի սերտ դարձնելով պետութեան եւ եկեղեցիին գործակցութիւնը:

Տիեզերական երկրորդ ժողովը՝ գումարուած 381ին Կոստանդնուպոլսոյ մէջ՝ Թէոդոս Ա. կայսեր օրով, Բիւզանդիոնի մետրապոլիտը պատրիարքի աստիճանին բարձրացուց եւ եկեղեցական նուիրապետութեան մէջ անոր տուաւ երկրորդ տեղը՝ Հռոմի Պապէն վերջ:

Ասիկա եղաւ սկզբնաւորութիւնը լատինական եւ յունական եկեղեցիներու իրարմէ հեռացման, դարեր վերջ յանգելու համար վերջնական բաժանման:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ Կ'ԸՆԴՈՒՆՈՒԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ԿՈՂՄԷ

Ուրբաթ առաւօտ, նախագահ տը Կոլ ունկնդրութիւն տուաւ Հաւատոյ Տարածման Ժողովի նախագահ, Կարդինալ Աղաճանեանի:

Կարդինալը, որ Փարիզ եկած էր Պապը ներկայացնելու համար օտար առաքելութեանց երրորդ հարիւրամեակին, քաղաքավարական այցելութիւն մը կուտար Հանրապետութեան նախագահին: Այցելութիւնը տեւած է քսան վայրկեան:

Ծիրանաւորը ընդունուած է զինուորական պատիւներով: Վատիկանեան դրօշակ կրող, իր կառքէն իջած պահուն, Կարդինալը ընդունուած է Պ. Կալիշոնի կողմէ, տը Կոլի դիւանապետը, մինչ հանրապետական պահակազօրքի ջոկատ մը զէն ի ձեռին պատուի կը կենար եւ ձիաւորներ, սուր ի ձեռին կեցած էին մուտքի սանդուխներուն վրայ:

Հայ ծիրանաւորը Հռոմ վերադարձաւ Ուրբաթ կէսօրէ վերջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻԱ ներողութիւն խնդրեց Դաշնակցային Հանրապետութենէն, որովհետեւ Արեւելեան Գերմանիոյ Վարշաւայի դեսպանը հրաւիրած էր, Արտաքին նախարար՝ Սփաքի ի պատիւ ընդունելութեան մը, երբ այս վերջինը Լեհաստան կ'այցելէր:

ՊԻԶԵՐԹԻ պարպումին առթիւ արտասանուած ճառերու ընթացքին, Պեն Պելլա յայտարարած է « կ'ուզենք կառուցանել արաբ, մահմետական եւ ընկերվարական ընկերութիւն մը: Նասր շեշտած է «Պաղեստինը արաբ միասնականութիւն կը պահանջէ եւ Պուրկիպա՝ «Պիզերթ արաբ ժողովուրդներու մերձեցման բերուած օժանդակութիւն մըն է»:

ՖՐԱՆՍԱ երեք հարիւր միլիոն տուաւ Պարսկաստանի:

ՍՈՒՐԻԱ կը վախնայ որ Պապին ճամբորդութիւնը առաւելութիւններ ունենայ Իսրայէլի համար:

ՏԸ ԿՈԼ պաշտօնական բացումը կատարեց Զայնասփիւռի Տան, շաբաթ օր:

ԼՈՆՏՈՆ հրատարակուող « Ճիուիշ Քրոնիքըլը» որ բրիտանացի հրեայ համայնքին պաշտօնաթերթն է, կը գրէ թէ ժամանակը եկած է որ Վատիկանը ճանչնայ Իսրայէլի պետութիւնը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ալ Հաւատիս » նասրական թերթը կը գրէ թէ Նասր կրնայ անձնապէս միջամտել Քիւրտերու եւ Իրաքցիներու կռիւներուն մէջ:

ԱԹԷՆՔԻ եգիպտական դեսպանը յայտարարեց թէ եթէ Յունաստան ՏԷ Եուռէ ճանչնայ Իսրայէլը (ցարդ միայն ՏԷ Ֆաքթօ կը ճանչնայ), զդալապէս կը վընասէ Յունաստանի եւ արաբ պետութեանց յարաբերութեանց:

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Հայ գրական շարժումը չսահմանափակուեցաւ զուտ ազգային հատորներու արտադրութեամբ: Բազմաթիւ թարգմանիչներ աշխատեցան ծանօթացնել ռուս եւ օտար գրագէտներու գործերը: Կոլխոզներու կամ քաղաքի դպրոցներու մէջ կատարած մեր այցելութիւններու ժամանակ, միշտ առիթ կը գտնէին մեզ առաջնորդելու հաստատութեանց ճոխ գրադարանները (5 – 6000 հատոր) եւ մեզի ներկայացնելու հայերէն թարգմանուած գործեր Հիւկոյէն, Պալզաքէն կամ Մօփասանէն:

Նոյնը եղաւ այն հանդիպումին ընթացքին, որ մեզի ընծայուեցաւ Բարեկամութեան Տան մէջ, որ «Ֆրանսա – Հայաստան » ընկերութեան կեդրոնատեղին է: Շատ շնորհքով կեդրոնատեղի մը, որ ունի գրասենեակ մը, ընդունելութեան մեծ դահլիճ մը եւ ժապաւէններու ցուցադրութեան յատուկ սրահ մը: Այնտեղ խօսեցանք ընկերութեան դիւանին անդամներուն հետ, որոնք գրեթէ բոլորն ալ շատ լաւ Ֆրանսերէնով կ'արտայայտուին: Ճիշդ է թէ անոնցմէ շատերը երկար ատեն մեր երկիրը ապրած էին, երկու պատերազմներու միջեւ: Մեր խօսակիցներուն մօտ նկատեցինք վառ հետաքրքրութիւն մը Ֆրանսական գրականութեան, թատրոնին եւ շարժարուեստին նկատմամբ եւ պարտաւորուեցանք պատասխանել բազմաթիւ հարցումներու:

Երեկոն վերջացաւ երկու կարճ ժապաւէններու ցուցադրութեամբ, մէկը՝ գունաւոր, միւսը սեւ ճերմակ: Առաջինին խորագիրն էր «Հայաստանի Պոէմա » որ կը ներկայանայ իբրեւ տեսակ մը շարունակութիւնը «Վէրք Հայաստանի» եւ իրականին մէջ փրոփականտի ֆիլմ մըն է:

1920էն առաջուան Հայաստանի եւ անոր թշուառութեան կարճ մէկ ներկայացումէն ետք, մաս մը կը պարզէ անոր ազատագրումը Կարմիր բանակին կողմէ: Ապա, Հայաստան աշխատանքի կը լրծուի, գործնապէս կը մասնակցի 40ի պատերազմին: Յետոյ հանդիսատեսին առջեւ կը պարզուի պատկերներու շարք մը, որ կը ներկայացնէ երկրին զանազան արտադրութիւնները եւ նոր Հայաստանի մեծ մարդիկը իրենց գործերով:

Երկրորդ ժապաւէնը երգիծական ու քննադատական ձեւով մը կը ներկայացնէր կեանքը Թրքահայաստանի մէջ:

Այս ֆիլմերուն կարգ մը մասերը շատ յաջող էին, ոմանք՝ նուազ: Զանազան մասերու մէջ կապը շատ յստակ չէր: Պէտք է ըսել թէ այս ժապաւէնները ձայնաւոր եւ խօսուն էին, բայց հայերէն, այնպէս որ հակառակ մեր թարգմաններուն բարեկամեցողութեան, չէինք կըրնար լաւ հետեւիլ զրոյցներուն:

Կը թուի թէ շարժանկարի մարզին մէջ, Հայերը տակաւին փորձի շրջանի մէջ կը գտնուին: Կը խորհիմ եթէ աշխատին նոյնքան ուշադրութեամբ, որքան մշակութային այլ ճիւղերուն մէջ, չեն ուշանար արժէքաւոր գործեր արտադրելէ:

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ.— Արուեստներու մարզին մէջ, վերածաղկումը աւելի նոր է քան ինչ որ կը վերաբերի գրականութեան:

Ճարտարապետութեան մէջ, օրինակի համար, հայկական հին ոճէն ներշնչուելով, մեծ հոսանքներով թաթախուած, որովհետեւ նկատելի է յունական սիւնաշարերու, հռովմէական կամարներու, արաբական կամ եգիպտական մոթիֆներու ազդեցութիւնը, — արդի ճարտարապետները եւ մանաւանդ ան՝ զոր բոլորն ալ իրենց վարպետը կը համարին, Աղեքսանդր Թամանեան, ռուսական կայսրութեան հին եւ աղտոտ փոքր դաւառաքաղաքը, Երեւանը, վերածած են արդիական մայրաքաղաքի մը, պայծառ ու մաքուր, կերտուած երկրին քարերով, բոլոր գոյներով, մանաւանդ վարդագոյն տուֆ քարով, ինչ որ մասնաւոր նկարագիր մը կուտայ Երեւանի:

Այսպէս է որ, Կառավարական Տան ճակատը շինուած վարդագոյն մարմարէ, դրաւուած է հինգ հսկայ կամարներով չորս կրկնակ սիւներու վրայ կըռթընած, զագաթն ու ստորոտը նոյնքան լայն, առանց պատուանդանի, եւ միացած միացեալ սիւնագլուխներով, որոնց մոթիֆները հայկ. հին ճարտարապետութենէն ներշնչուած են: Կամարները իրենց ամբողջ երկայնքին վրայ ունին փոքր սիւներով կազմուած պատշգամներ: Ճակատին երկու կողմերը զարդարուած են կէս – սիւներով, որոնք կը շրջապատեն քառանկիւն լայն սիւներ, ուղղաձիգ կտրուած եռանկիւնաձեւ խոռոչներով, որոնք աղեղներ կը շինեն: Յարկը իր ամբողջ երկայնքին վրայ զարդարուած է շարք մը փոքր կամարներով, կռթնած սիւնիկներու վրայ:

Կառավարութեան Տունը, մէկն է միայն Լենինի ընդարձակ հրապարակին շէնքերէն, մասնիկ մը միայն արդի հըսկայ Երեւանէն: 600 հազար բնակիչներու համախմբումը քաղաքի մը մէջ, որ միայն մէկ քսաներորդը ունէր 40 տարի առաջ, կարելի եղած է գլուխ հանել միայն՝ շնորհիւ շինարարութեան հսկայ ճիգի մը եւ ամէն տեղ, պետական շէնքերու, գործատուներու, բնակարաններու, դպրոցներու մէջ, կը գտնենք տեղական ոճով քաղաք մը կառուցանելու նոյն մըտահոգութիւնը: Լայն պողոտաները, որոնց շուրջ կանգնած են 5, 6, 8 կամ 10 յարկանի շէնքեր, զանազան նպատակներու համար, բազմաթիւ են քաղաքին մէջ: «Արմենիա» պանդոկը, ուր բնակեցայ, նոյն Լենին հրապարակին վրայ, ուր եւ կը գտնուի Կառավարութեան Տունը, այդ պատկերն ունի:

Պատշգամով շատ տուներ տեսայ քաղաքին մէջ, եւ կառքով, շրջագայեցայ թաղ մը, դեռ շինութեան մէջ, վարդագոյն տուֆով, 60 հազար հոգիի համար նախատեսուած, որ պիտի ունենայ մասնաւոր շինութիւններ դպրոցի, մայրանոցի, մսուրներու, հիւանդանոցներու պետական սպասարկութեանց յատուկ եւ շէնքեր ցկեանս անհրաժեշտ բնակիչներու նման խմբի մը համար:

Ուրեմն, եթէ Կառավարութեան Տունը կը ներշնչէ Լենին հրապարակի ճարտարապետական կարգը եւ շէնքերու ոճը Լենին հրապարակը, որոշ չափով, կուտայ ամբողջ քաղաքին դիմագիծը, հըպարտ ոչ միայն իր թանգարաններով եւ պետական շէնքերով, այլեւ իր ազգային օփերայով, ինը թատրոններով, կրկէսով, գործատուներով եւ համալսարաններով:

Ասիկա չի նշանակեր թէ հին շինութիւններէն հետք չկայ: Երեւանցիները կ'ըսեն թէ քանի մը հատ կը պահեն, համախմբուած հին թաղերու մէջ, տեսակ մը թաղապետական պահեստ, փլատակ տուներ, առանց յարկի, երբեմն առանց տանիքի, փշրուած աղիւսներով, իսկական խրճիթներ, տեսակ մը որջեր, որոնց մէջ կ'ապաստանէին Ուրարտացիները, որպէսզի նոր սերունդները գաղափար մը ունենան իրենց քաղաքի հին բընակարաններէն եւ կարենան այդ ձեւով անդրադառնալ թէ ինչ հսկայ յառաջդիմութիւններ կատրուած են, ընկերվարական վարչակարգին ներքեւ:

ՇԱՐԼ ՄԱՐՔՈՒԱՐ

(6 Շար.)

ՈՒՐ ՀԱՅ ԿԱՅ՝ ՀՈՆ Է Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԱՋԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Դեկտեմբեր 1ին Վալանսն ալ ոգեկոչեց Մեծն Մեսրոպի 1600ամեակը : Այս հանդէսին գլխաւոր բանախօսն էր Բազմավէպի վաստակաւոր խմբագրապետը՝ Հ. Ներսէս Տէր – Ներսէսեան, որու արտասանած ճառը կուտանք ստորեւ :

Ձեր աչքերուն մէջ խանդավառ ուրախութիւն մը կը կարդամ ես այս դիշեր. ոգեւորութեան բացառիկ փայլ մը կը նշմարեմ ձեր դէմքերուն վրայ. ու մանաւանդ դիտեմ, կը զգամ՝ թէ ձեր սրտերը կը թնդան ու կը ցնծան այս պահուս անսահման հրճուանքով, ու նաեւ, ինչո՞ւ չէ, արդար հպարտութեամբ :

Ինծի կը թուի թէ Ծովքի խաղաղ լճակէն յանկարծ դուրս կ'ելլէ խորհրդաւոր ծեր թռչունը, «Թորոս Աղբար»ը, կը շրջի մեր հոգիներուն վրայ, եւ մեր երեւակայութեան թափ ու թռիչք տալով՝ կը տանի մեզ դարերն ի վեր, մինչեւ 1600 տարի ետեւ. եւ ահա թափօր մըն է, յանկարծ, թափօր մը անծայր, հայրենասէր Խարբերդցիներու, Մալաթիացիներու, որոնք տօնական օրերու հանդիսաւորութեամբ ճամբայ ելած մեր երկրին ոսկեղէն դաշտերէն, ծաղիկներ քաղած Մաստառի եւ Հազար – Պապայի չքնաղ լանջքերէն, ընդառաջ կ'երթան Մեսրոպ Մաշտոցին՝ որ հայկական այբուբենը ձեռքին մէջ սեղմած, Աստուածաշունչէն մաս մը հայերէնի թարգմանած, յաղթական կը վերադառնայ Հայաստան :

Ու դուք կարծես առաջինը կ'ըլլաք հայ հողին վրայ օրհնեալ Վարդապետին Աջն համբուրելու, ծաղիկներ սփռելու Եփրատէն մինչեւ Արտաշատ, ուրկէ պիտի անցնի Հայաստանի անմար արեւը, երկրորդ Լուսաւորիչը եւ մեծ Առաքեալը՝ Ս. Մեսրոպ Մաշտոց :

Երախտագիտութեան ծաղկեփունջ մըն ալ ձեր ներկայ հանդէսը, որ նուիրական ուխտ մըն է միանդամայն, զոր կը յանձնենք մեր սիրելի ու հրաշազան թռչուն Թորոս Աղբօր թեւերուն, որ թռչի Վալանսէն դէպի Արեւելք, ճամբան անցնի Խարբերդէն, Մալաթիայէն բարեւ մը տայ սիրելիներու, նահատակներու սուրբ դերեզմաններուն, աւերակներուն, ու հասնի մինչեւ Օշական եւ Ս. Մեսրոպի դերեզմանին վրայ դնէ մեր ուխտը, եւ ոսկի նարօտով կապէ մեր սրտերը անոր հոգիին հետ :

Երախտագիտութիւնը մեզի համար նաեւ նուիրական պարտք մըն է՝ անդամ մը եւս խօսելու Հայաստանի փրկարար այս ամենասիրելի Հայրիկին մասին, աւելի մօտէն ճանչնալու եւ սիրելու հայ դիրերու այս մեծանուն ստեղծողը, որ ահա կուգայ, կը մտնէ Հայաստանի մայրաքաղաքը, ոսկետառ մաղաղաթ մը ձեռքին մէջ շողշողացնելով :

Մշոյ դաշտին չնաշխարհիկ ծաղիկն է անիկա, Հացեկ գիւղէն, Վարդան անունով ազնուականի մը որդին, թերեւս Մամիկոնեան սերունդէն: Թուականն Հայոց 362:

Մեղրագետի ափին, աւա՛ղ, այսօր հետքն անգամ չկայ այդ փոքրիկ գիւղակին, այդ գոհար դղեակին, ուր ծնաւ մեր աշխարհի արեգակը լուսաշող :

Մեր պատմութիւնը շատ քիչ բան կ'աւանդէ Մեսրոպ Մաշտոցի մանկութեան մասին: Սակայն «Թորոս Աղբար» մեզի կը պատմէ թէ անիկա մանուկ մըն էր ամբողջ խանդ ու երազ, աստղ մըն էր անհանգիստ, որ արեւէն կ'առնէր լոյս, հովերէն կը հաւաքէր երգեր, ծաղիկներէն կը ժողվէր գոյներ գարունի :

Սորվեցաւ Աշտիշատի մէջ, Մեծն Ներսէս Հայրապետի շունչին տակ վեհափառ, ու դարձաւ կաթողիկոսին ամենափայլուն աշակերտը: Ապա անցաւ Արեւմուտք, Բիւզանդիոն, Պոլիս. ժամանակի ուսումնատենչ պատանիներուն նման, զարգացաւ հոն գրական ու փիլիսոփայական գիտութիւններով. սորվեցաւ լեզուներ. յունարէն, ասորերէն, պարսկերէն, վրացերէն :

Կ'ըսեն Եւրոպացիները Հայերուս համար, թէ ընդհանրապէս շատ լեզուներ գիտենք: Ս. Մեսրոպէն ժառանգած ենք:

Երիտասարդ գիտնական, հազիւ վերադարձած Հայաստան, շուտով բռնկեցաւ Վաչէներու եւ Մուշեղներու ասպետական հոգիով, եւ օր մըն ալ, սրընթաց ձի մը հեծած, սուրը մէջքին, թռաւ Արեւելք, անցաւ Արաքսի փրփուրներէն, հասաւ Արտաշատ՝ Հայաստանի մայրաքաղաքը, Խոսրով Գ. թագաւորի օրով : Մտաւ արքունիք, սիրեց թագաւորը ու սիրուեցաւ ամէնքէն. դարձաւ պալատի թագաւորական ատենադպիր, դիւանապետ :

Մտնելով քաղաքական կեանքին մէջ, Մաշտոց տեսաւ Հայաստանի տխուր վիճակը. մեր երկիրը այդ օրերուն կը գտնուէր երկու հսկայ ու մեծազօր տէրութիւններու սուրերուն մէջտեղ. մէկ կողմէն՝ կրակապաշտ Պարսկաստան, միւս կողմէն՝ թէեւ քրիստոնեայ՝ բայց նենդամիտ Բիւզանդիոն. եւ երկու այդ մեծ պետութիւնները, դարաւոր իրենց մրցակցութեան իբր պտուղ, ճիշդ այդ օրերուն Հայաստանը երկուքի կը բաժնէին. մեծ մասը, Արեւելեան կողմը, Պարսիկներուն կը մնար ենթակայ. փոքրը մաս մըն ալ, Արեւմուտքը, Յոյներուն. երկու թագաւորներ կ'իշխէին, երկու օտար լեզուներ կը տիրապետէին երկրին մէջ. երկու օտար տէրերը կը ջանային լափել, իւրացնել իրենց բաժինը քաղաքական զանազան պատրուակներով:

Պարսկաստանի մէջ կ'իշխէին Սասանեանները, որոնք ոխերիմ թշնամիներ էին Հայաստանի Արշակունիներուն: Արշակ Բ.ի բանտարկութիւնը Անյուշ բերդին մէջ եւ անոր եղերական մահը ընդվզեցուցած էր ամբողջ հայ երիտասարդութիւնը. այն օրերուն, վրէժի երգերով միայն հայ նախարարները կ'օրհնէին իրենց հացկերոյթները: Ձիրաւի ճակատամարտով, Մուշեղ Մամիկոնեանի յաղթանակի ձայնէն, պահ մը ցնծացեր էին Հայերը բոլոր: Սակայն, աւա՛ղ. նախարարներուն մէջ ալ կար անմիաբանութիւն: Պարսկասէր խմբակի մը առաջնորդներն էին ուրացող Մեհրուժան եւ Վահան Արծրունի իշխանները, որոնք կը քայքայէին հայկական ուժերը: Անդին Բիւզանդացիները, խնջոյքի մը պահուն, նենդամիտ դաւաճանութեամբ կը սպաննէին մեր հայրենասէր թագաւորը, Պապ Արշակունին :

Ազգը վտանգի մէջ էր, ուրեմն. քաղաքականօրէն կը դիմէինք դէպի կործանում : Մեսրոպ Մաշտոց կը տեսնէր այս բոլորը, եւ իբրեւ հայրենասէր քաղաքագէտ, կը խորհէր ելք մը գտնել:

Քաղաքական այս քաոսին մէջ՝ Ս. Մաշտոց կը տեսնէր նաեւ Հայ ազգի կործանումին երկրորդ մեծ պատճառը : Հայաստան գիր ու գրականութիւն ալ չունէր: Ինք իբրեւ թագաւորական ատենադպիր, պարսկերէն կամ ասորերէն կը ստիպուէր արձանագրել ամէն ինչ, կամ գրել թագաւորական հրովարտակներ : Եւ ի՛նչքան արիւն կը հոսէր իր սրտէն : Այդ զարգացած մտաւորականը՝ Բիւզանդիոնի մէջ կարդացած էր անթիւ մատեաններ: Մինչ Հայաստան գիր իսկ չունէր :

Այո՛, Հայաստան գիր չունէր այդ թըւականին. ուրեմն չունէր նաեւ պատմութիւն. ու դատապարտուած էր շուտով զոհ երթալու իր շուրջը առիւծի նման մռնչացող երկու հզօր պետութիւններուն: Դատապարտուած էր մատնուելու յաւերժական մոռացութեան, անհետանալու պատմութեան բեմէն ի սպառ :

Այդ պահուն, Հայ աշխարհին մէջ կը պատահի շատ խորհրդաւոր բան մը: Մեսրոպ Մաշտոց այսպիսի խորհրդածութիւններու մէջ խորասուզուած, յանկարծ կ'անհետանայ արքունիքէն: Հիմա մենք ո՞ւր երթանք, ո՞ւր փնտռենք այդ անզուգական երիտասարդը, որ այդքան մտահոգուած էր հայ աշխարհի փրկութեամբ. թերեւս միակն էր որ ամէնէն լաւ ըմբռնած էր օրուան ճգնաժամային կացութիւնը :

Դարձեալ «Թորոս Աղբար»ն է որ մեզի լուրը պիտի բերէ թէ Մեսրոպ Մաշտոց կը գտնուի Սասունի լեռներուն վրայ: Արդեօք պատերազմական նոր ճակա՞տ մը պատրաստելու նպատակով, պիտի հարցնէք ամէնքդ: Այո՛, պատերազմական նո՛ր ճակատ մը, զոր միայն Մեսրոպի հանճարը կրնար ստեղծել :

Հո՛ն, Տարօնի, Սասունի լեռներուն վրայ, Մեսրոպ թողած պալատական ծիրանին, հագած է վանականի խոնարհ պարեգօտ մը, հրաժարած է աշխարհային պատիւներէ, եւ առանձնութեան մէջ, խստակրօն կեանք մը կ'անցընէ, աղօթքի ու ծոմապահութեան զոհաբերումով՝ կ'ուզէ դառնալ խունկ աստուածաբոյր : Մաշտոցի օրինակին կը հետեւին բազմաթիւ աշակերտներ, նոյն աստուածավառ խոկումներով տարուբեր, ու կարծէք Միաբանութիւն մը կը հիմնեն կրօնական :

Քարանձաւներու լռութեան մէջ կը դարբնուին վաղուան հերոսները ազգին, թարգմանիչներու հոյլը ոսկեղէն :

Ի՛նչ պիտի ըլլար Հայաստան. Մեսրոպ Մաշտոց արդեօք յուսահատա՞ծ էր Հայաստանի քաղաքական փրկութենէն, եւ ատո՞ր համար արդեօք կրօնաւոր դարձաւ: Ո՛չ. մեծ հոգիները չեն գիտեր յուսալքուիլ: Երբ տեսաւ որ քաղաքական դետնի վրայ չկար ընելիք, դիմեց կրօնքին, դիմեց Աստուծոյ, բարձրացաւ լեռ, Մովսէս մարգարէին նման, երկնքէն բերելու համար այն՝ ինչ որ մարդիկ չէին կարող տալ. մօտեցաւ Արարչին, եւ ինքն ալ հրաշագործ մկրտութեամբ մը հոգեփոխուած, դարձաւ երկրորդ Արարիչ Հայ Ազգին :

«Մենք կայինք նաեւ նրանից առաջ եւ դարեր առաջ» կ'ըսէ մերօրեայ բանաստեղծը. բայց մունջ էր մեր լեզուն. մեր պատմութիւնը չէր գրուած տակաւին. այո՛, կայինք, բայց եւ չկայինք. կայինք, իբրեւ թէ չկայինք :

Եւ ահա Մեսրոպ իջաւ յանկարծ Գողթնի լեռներէն, իբրեւ նոր ստեղծող Հայութեան, ոսկի տառերով գրելու յաւերժութիւնը մեր ցեղին, քաղաքակիրթ ազգերու պատմութեան բեմին վրայ :

Ս. Մեսրոպ իջաւ լեռնէն ու սկսաւ քարոզել. քրիստոնէութիւն քարոզել: Ճիշդ է որ Հայաստան շատոնց քրիստոնէութիւնն ընդունած էր, սակայն տակաւին շատ դաւառներ մնացեր էին հեթանոս. եւ ատոնք փետուրէ բարձերն էին Պարսիկին: Ուրեմն, նախ քրիստոնէութիւնն հարկաւոր էր ամրացնել հայ հողին վրայ, մանաւանդ Արեւելեան Հայաստանի մէջ: Եւ ասիկա արդէն արեւապաշտ Սասանեաններուն դէմ ամենահզօր զէնքն էր :

Իսկ Բիւզանդիոնին դէ՞մ. ան մեզի նըման քրիստոնեայ էր. բայց Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի օրերէն հետզհետէ կը կլլէր Հայաստանը այս ճամբով: Չէ՞ որ եկեղեցիներու մէջ բոլոր սրբազան արարողութիւնները կը կատարուէին յունարէն: Ու ժողովուրդը չէր հասկնար այդ լեզուն, կը ձանձրանար, քրիստոնէութիւնը չէր խօսէր տակաւին իր սրտին : Արեւելեան եւ հարաւային դաւառներուն մէջ ալ ասորերէն կը կատարուէին պատարագն ու ժամերգութիւնը: Նոյն դրժուարութիւնը նաեւ հոն :

Գիր հարկաւոր էր, սեփական գիր ու գրականութիւն: Ահա Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի աննման գիւտը, հանճարեղ գիւտը:

Գիրը պիտի տար մեզի ազգային մշակոյթ, իւրայատուկ գիծ ու նկարագիր : Գիրը պիտի տար մեզի քաղաքական միութիւն, ու երկու Հայաստաններու միջեւ հայ գիրը պիտի դառնար հզօր ազդակ ազգապահպանումի: Գիրը հզօր զէնք մըն էր՝ մեր քրիստոնէութիւնը ազգային գոյնով ապրելու, զոր ա՛լ չէր կրնար խորտակել ոչ Պարսիկը, ոչ Բիւզանդացին, ոչ Արաբացին :

Այսպէս հայկական նոր մկրտութիւն մը տեղի պիտի ունենար գիրերով:

Գիրն էր, ուրեմն, փրկութեան բանալին :

Եւ այդ օրէն՝ պիտի սկսէր Հայաստանի իսկական պատմութիւնը: Փրկութեան ժամն էր :

Ու ժամանակներն ալ նպաստաւոր էին: Մեսրոպ Մաշտոց արդէն իսկ 40 տարեկան էր. Հայաստան համեմատաբար խաղաղ շրջան մը կ'անցընէր: Վռամշապուհ թագաւորը ուսումնատենչ ու քաղաքագէտ, շուտով ըմբռնեց Մեսրոպի գաղափարին մեծութիւնն ու կարեւորութիւնը: Ս. Սահակ, օրուան Հայրապետը, պատկառելի գիտնական եւ սրբակեաց եկեղեցական մը, իսկոյն օժանդակ կանգնեցաւ Մեսրոպի:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

— ՄԻՋՕ —

Կովը դաշտին մէջ ի զուր, ի զուր, կը բառաջէր, մինչ Միջօ բանջարանոցի թուփերուն տակ պահուըտած՝ կը հսկէր ամէն անդամ, երբ թռչուն մը անցնէր, երբ հովը թուփերը երերցնէր, երբ Սուգիկ ամուին կամ կնոջ ձայնը լսուէր, երբ, վերջապէս, թուփերուն մէջ երեւնար Լուսիկը իր հասակով վարսերն հովին տուած :

— Լուսիկ, — Միջօ ձայն կուտար ինքնիրեն, այնքան խորունկ, գրեթէ անլսելի ու իմաստուն ձայնով մը, որ կարծես կենդանի մըն էր, որ յանկարծ լեզու կ'ելլէր :

— Լուսիկ, ալ փաթաթէս չկա՞յ տնկելու,— կը խօսէր Միջօ՝ թուփերուն մէջէն դուրս ելած :

Ալ փաթաթէս չկար տնկելու: Լուսիկ առանց պատասխանելու կ'անցնէր հովին հետ ու թուփերուն մէջ կը կորսուէր հովին պէս :

Միջօ որքան կ'ուզէր Սուգիկենց մշակը դառնալ,— առաւօտէն մինչեւ երեկոյ հող փորել, փաթաթէս տնկել, բանջարանոցին բոլոր գործերը ընել : Այդ ծանըր աշխատանքներուն համար Միջօ ոչինչ պիտի պահանջէր, ոչ իսկ մէկ ֆոտ ցորեն, միայն Լուսիկին մօտ թող ըլլար, անոր եղբայրը թող ըլլար :

Ուրիշ օր մը Միջօ նորէն թուփերէն դուրս ելաւ, երբ տեսաւ Լուսիկին անցնիլը: Միջօ այս անդամ՝ իր ձեռքին մէջ բռնած էր ողջ բու մը :

— Լուսիկ, — ձայն տուաւ Միջօ :

Լուսիկ, հետաքրքրութիւնով նայեցաւ Միջոյի ձեռքին բուին, ու մօտեցաւ :

— Էդ պայխուշն ինչո՞ւ բռներ ես, Միջօ, մեղք է, մեղք, խօսեցաւ Լուսիկ :

Միջօ պատմեց մուրացիկին պատմած հէքեաթը այն պառաւին, որ աւելին վրայ հեծած կը թռչի ու, բուերու աչքերուն մէջ նայելով, բախտեր կը գուշակէ, օրուան ժամերը կ'որոշէ :

Լուսիկ՝ աւելի հետաքրքրուած՝ Միջոյին հետ բուի իմաստուն աչքերուն մէջ նայեցաւ :

Երկուքն ալ ուրիշ ոչինչ գտան, այլ միայն բուին աչքերուն խորն ինկած իրենց պատկերները, քով քովի, կարծես, նարօտով մը իրարու մօտ բերուած :

Միջօ եւ Լուսիկ նստեցան քով քովի : Միջօ պատմեց նաեւ մուրացիկի պատմած «Թռչող ձիուն» հէքեաթը :

Միջօ, մուրացիկին պէս չէր պատմեր, այլ ինքը հէքեաթին հերոսը կ'ըլլար, դեւերուն հետ կռիւ կ'ընէր. թռչող ձին կ'առնէր ու ինքն ու Լուսիկ՝ հրեշտակի թեւերով, ձիուն վրայ հեծած՝ կ'անցնէին լեռներ, ծովեր կ'անցնէին :

Երկու պատանիները՝ Բէգասով յափշտակուած՝ որքան կը սիրէին քով քովի թռիլ, աշխարհներ տեսնել, որովհետեւ Լուսիկի եւ Միջոյի աշխարհը Ս. Սարգիսի լերան ետեւ կը վերջանար, հոն ուր արեւը կը մարէր :

Երկուքն ալ մոռցած էին այն աշխարհը, որուն վրայ կ'ապրէին, ուր երկուքն ալ կախարդական աշխարհներ երթալու համար, կախարդական ձիուն վրայ հեծած լուսնկային քովէն կ'անցնէին, երբ յանկարծ թուփերուն մէջէն բարկացած դուրս եկաւ Լուսիկին մայրը :

Միջօն փախաւ յանկարծ :

Աղջի, ի՞նչ կ'ընես հոս: Անունդ կանչելէն ձէնս քաշուեցաւ: Աղջի, ես քեզի չե՞մ ըսեր, էդ գող Միջոյին հետ մի խօսար: Որ բռնէի, ես էնոր ծնկները կը կոտրտէի: Անցիր, շուտ անցիր, էդ ամանները լուա, — բարկացաւ մայրը ու ծեծելէն հիւղակ տարաւ :

Լուսիկ այլեւս չէր ուզեր, որ Միջօն իրենց բանջարանոցը գար: Միջոյին հետ անծանօթ աշխարհներ երթալ չէր ուզեր:

Լուսիկ Միջոյին հետ չխօսեցաւ այլեւս, որովհետեւ Միջօն գող էր, ու իր մայրը կը ծեծէր զինքը, երբ անոր հետ խօսիլը տեսնէր :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(7 Շար.)

ՖՐԱՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

«ՓՈԽԱՆՈՐԴԸ»

—o—

Ֆրանսական թատրոնի տարեգրութեանց մէջ ծանօթ է «Հերնանիի Ճակատամարտը» որ տեղի ունեցած է երբ առաջին անգամ Քոմետի – Ֆրանսէզի մէջ բեմադրուած է Վիքթոր Հիւկոյի «Հերնանի»ն: Այդ թուականներուն ճակատած են թատրոնի դասական ու վիպապաշտ հատուածներու ախոյեանները, իւրաքանչիւրը ամուր կառչած իր տեսակէտներուն :

Նոր «ճակատամարտ»ը, սակայն, բոլորովին տարբեր բնոյթ մը ունի: Գերմանացի հեղինակ մը՝ Ռալֆ Հոշհութ գրած է թատերակ մը՝ « Փոխանորդը », որուն նիւթը կը շօշափէ վերջին պատերազմի ընթացքին գերման նացիներու կողմէ հրեաներու դէմ գործուած հալածանքներու տխուր դրուագները :

Այսքանով չի վերջանար, սակայն, հեղինակին դէպքերն ու դէմքերը քննելու ձեւը: Արդարեւ, Ռալֆ Հոշհութ, մեղադրելէ ետք գերման նացիները, պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը կը հանէ նաեւ հանդուցեալ պապին՝ Պիոս ԺԲ.ի, որ «իր լռութեամբ քաջալերած է չարիքը »:

Ահա այս կէտն է որ սկիզբ տուած է « նոր ճակատամարտին», Աթէնէ թատրոնի բեմին վրայ անցեալ երկուշաբթի դիշեր նոր թատերակին ներկայացման պահուն :

Բուռն հանդամանք մը ստացած է «կըռիւը», որու ընթացքին «կողմերը» բազմաթիւ անդամներ արձակած են « Կեցցէ Հիթլեր» եւ «Կեցցէ Պիոս ԺԲ.» աղաղակները :

Վերնայարկէն, ներկայացման ընթացքին արձակուած են թռուցիկներ, որոնց վրայ արձանագրուած են բողոքի ու ցասումի մակագրութիւններ, այդպիսի « զռեհիկ թատերակի մը ներկայացումը անարգանք մը համարելով Աթէնէ Թատրոնի մեծանուն հիմնադիր Լուի Ժուվէի յիշատակին հանդէպ »:

Մամուլը, իր կարգին, բաժնուած է երկու կարծիքներու: Ոմանք թեր կը կանգնին հեղինակի տեսակէտին, պատասխանատուութեան լայն բաժին մը վերապահելով Պիոս ԺԲ.ի, ուրիշներ ալ կը յայտարարեն թէ՝ «հեղինակը՝ իբրեւ գերմանացի, քաջ ծանօթ է նացիներու վերաբերեալ հարցերուն, բայց իր ծանօթութիւնը խիստ տկար է Վատիկանի հարցերուն վերաբերմամբ »:

Կան ալ որ «Ճակատամարտը» կը վերագրեն արկածախնդիր ամբոխավարներու : Ա. Գ.

«ՍԱՍՈՒՆ» (*)

Կ'ապրինք ժամանակաշրջանի մը մէջ, ուր «Պատմագիրք»երն ու «Յիշատակարան»ները, մեր աւերակոծ հայրենի գաւառներու մասին, իրարու կը յաջորդեն, գովելի նախանձախնդրութեամբ :

Այդ շարքէն է Երեւան լոյս տեսած Եղիազար Կարապետեանի «Սասուն» փոքրածաւալ հատորը, ամբողջութեամբ նուիրուած մեր դիւցազներգութեան թատերավայրին ռազմունակ Հայութեան ազգագրական կեանքին :

Ասկէ վեց տարի առաջ, 1957ին, Պէյրութի մէջ լոյս տեսած էր Կ. Սասունիի ձեռնհաս խմբագրութեամբ «Պատմութիւն Տարօնի Աշխարհի» հաստափոր ժողովածուն, որ կը ցոլացնէր մասնաւորաբար այդ դիւթական երկրամասի պատմական եւ յեղափոխական փառահեղ անցեալը : Երկարատեւ ճիգերու, պրպըտումներու եւ վիճակագրական տեղեկութիւններու այս հարուստ շտեմարանին մէջ, կարելի չէր եղած ներկայացնել Տարօնի ազգագրական կեանքն եւս: Ինչ խօսք, որ Սիփանէն Հաւատամք, Անտոքէն Ծովասար եւ Գրդուռ լեռներու միջեւ տարածուած Հայութեան դարաւոր անցեալին տոհմիկ բարքերուն պատմագրութիւնը մեծ արժէք պիտի ներկայացընէ, երբ կարելիութիւն ներկայանայ հրատարակելու :

Այդ տեսակէտէն, փոքրիկ, բայց կարեւոր նպաստ մըն է Ե. Կարապետեանի գործը, «Սասունցի Դաւիթ»ի ժառանգներու մօտիկ անցեալի կեանքի մասին : Վեց գլուխներու մէջ, հեղինակը ջանացած է պատկերացնել Սասնոյ աշխարհագրական դիրքը, երկրագործական աշխատանքները, նիւթական մշակոյթը, համագործակցական ձեռնարկները, ներքին դատաստանական ատեանները, ընտանեկան կազմը, հարսանեկան սովորութիւնները, ծէսերն ու ժամանցները, եւ ի վերջոյ բարբառային բառարան մը : Ոչ մէկ խօսք ժողովրդական բանահիւսութեան, հէքեաթներու, առակներու, առածներու եւ անէծքներու մասին : Սահմանափակ ծրագրով ճամբայ ելած է եւ ինչ որ տուած է, տուած է սիրով ու գուրգուրանքով :

Սասունը բաժնուած էր եօթը շրջաններու՝ Խութ – Բռնաշէն, Մոտկան, Փսանք, Խուլբ – Խիանք, Տալուորիկ, Շատախ եւ Սասուն :

Վերոյիշեալ գաւառակներու կեդրոնատեղին էր Ծովասար եւ Մարաթուկ լեռներու միջեւ գտնուող Սասունը, «Դաւիթ»ի կիսակործան բերդով: Բերդի մէջտեղը՝ աղբիւր մը: Այստեղ «երբեմն մրջիւնները աւերակների տակից կորեկի հատիկներ էին դուրս բերում, որի մասին ասում էին, թէ Դաւիթի ժամանակից է թաղուած մնացել »:

Սասունը ունէր մօտաւորապէս 40 գիւղեր, 25ը զուտ հայաբնակ էին, իսկ միւսները հայ եւ քիւրտ խառն: Տաւրոսի կանանչազարդ թեւերուն փարած, ջրառատ արծուեբոյն մըն էր, վայրի պտղատու ծառերով շրջապատուած : Գաղպինը կամ մանանան, չորս ու հինգ տարին անգամ մը, Յուլիսին, երբ մութը կ'իջնէր, անձրեւի ցօղի նման կը թափուէր վար : Հող, քար, խոտ, ծառ ու տերեւ ծածկուած կ'ըլլային մեղրանման թանձր հիւթով :

Վարելահողերու սակաւութեան պատճառաւ Սասունցիները բարձրորակ հացահատիկներ չէին կարող մշակել: Ընտրած էին կորեկն ու գլգիլը, որ առատ բերք կուտար: Գլգիլի թշնամիները շատ էին, նախ թռչունները, ապա արջերը : Հարս ու աղջիկ պարսատիկներով զինուած, գլգիլի արտերուն շուրջ կը դառնային, իսկ արջերուն դէմ կը գործածէին «ջըրթոփ»ը:

Սասնոյ խստաշունչ ձմեռը անասնապահական աշխատանքները դժուարութեան կը մատնէր սնունդի տեսակէտով : Ձիւներուն տակէն պէտք է կեր ճարէին: Գիւղացիներու յոյսն ու ապաւէնը, ինչպէս ամէն տեղ, տնասուններն էին: Սասունցիները վար ու ցան ընելու ատեն, վարոցկը շարժելով եզներուն վրայ, կը բացագանչէին.— «Հօ բարէ մըն, հօ » (հօ, հայր իմ, հօ):

Հեղինակը մանրամասն կը նկարագրէ, կաթնատնտեսութեան նախնական ձեւը, զոգաններու (եայլա) հովուական կեանքը, որսորդութիւնը, տնայնագործական զբաղումներն ու արհեստները, օճառի պատրաստութեան եղանակները «ծկրան» բոյսէն, զինագործութիւնը, ջուլհակութիւնը, երկաթագործութիւնը եւն.: Բայց ամէնէն յատկանշականը կը պատրաստէին վառօդ եւ հրացանի գնդակներ, ինքնապաշտպանութեան համար : Հայրիկի « երկաթէ շերեփ»ին իմաստը շատ լաւ էին ըմբռնած :

Ե. Կարապետեան շահեկան տեղեկութիւններ կուտայ Սասնոյ Հայութեան տուներու կառուցման ձեւերու, արանց եւ կանանց տարազի, կերակուրի տեսակներու, «շըլըրի» եւ «կորեկէ գրմուզ»ի պատրաստութեան, «զուբարայ»ի (իրերօգնութիւն), ժողովրդական դատարաններու, ընտանեկան կազմի, ամուսնութեան եւ հարսանեկան սովորութիւններու մասին: Կարեւոր պարագայ մը, որ հեղինակը կ'ուզէ ընդգծել.— « Թէեւ Մուշի դաշտը եւ Սասունը դրացի շրջաններ էին, երկուսն էլ մտնում էին Մշոյ գաւառի մէջ, սակայն ըստ տեղագրութեան եւ կլիմայական պայմանների, նրանց կենցաղն ու ապրելակերպը շատ էին տարբերւում միմեանցից »:

Սասունցիներու Ֆիզիքական կազմն ալ լեռնային դրոշմ էր ստացած : Տղամարդիկ բարձրահասակ, ջլապինդ, թուխ ու թիկնեղ էին: Բնաւորութեամբ դիւրագրդիռ, տաքարիւն, ըմբոստ եւ յամառ : Կանայք, ընդհանրապէս, բարեձեւ ու գեղեցիկ էին, բայց դաշտային չարքաշ աշխատանքն ու աղքատութիւնը անոնց դիմագծերը կը թառամեցնէին վաղաժամ :

Տօնական օրերու եւ ուրախ ժամանցներու անբաժան դհոլ – զուռնան, խորթ էր Սասունցիներուն համար: Անոնք կը գործածէին միմիայն եղեգնեայ սրինգը: Իսկ իրենց «Մարտլոցուկ» եւ «Եարգուշտայ» ժողովրդական պարերը կը կատարէին սրինգի ընկերակցութեամբ :

Սասունցիները, որքան ըմբոստ եւ քաջ, նոյնքան աստուածավախ էին : Կըրօնամոլ եւ աւանդապաշտ, սուրբերու արտակարգ զօրութեան կը հաւատային եւ ուխտի կ'երթային: Աթանիայի եւ Մարութեկայ վանքերը սովորական ուխտավայրերն էին :

«Մարաթուկի թոփ »ը ժողովրդական աւանդութեան մէջ մեծ տեղ էր բռնած: Կարապետեան կը պատմէ, թէ «ամէն ամառ, Յուլիսի պայծառ օրերին, երբ ոչ ամպ էր երեւում եւ ոչ էլ որոտ ու կայծակ, Յարաթուկից ահեղ պայթիւնի ձայներ էին լսւում: Հարցնողին պատասխանում էին.— «Մարաթուկ թոփ կրակեց, որպէսզի շարքերը, չար մարդիկ նրա հողի վրայ ոտք չկոխեն, չանցնեն»: Կանայք իրենց երեխաներին կամ ուրիշներին անիծելիս՝ ասում էին.— «Մարաթկու թոփ առնը քու ջան, Մարաթկու թոփ զքու տուն քանդը» եւայլն : Երանի թէ մեր բարեպաշտ մայրերուն անէծքը բռնէր, ներկայիս եւս, անոր հողն ու ջուրն ապականող «չարքեր»ուն հանդէպ:

Հեղինակը չէ մոռցած յիշատակելու նաեւ, հիւանդութիւններն ու ժողովրդական բժշկութեան նախնական միջոցները: Կը յիշէ պոչընկնիլը, պորտընկնիլը, տինիկը (հում կաթէ ու սերէ յառաջացած), քիսման (մայասուլ), նպռիկը (աչքի հիւանդութիւն), թիպղ (թոքային հիւանդութիւն), խոշրուկը (մորթի բորբոքում), սեւ շիթը, շոպան (բծաւոր տիֆ), քսխան (ուռոյց ոտքէն մինչեւ գլուխը), դեղնացաւը, մըրկուն (էքզէմա) եւայլն :

Հակառակ կարգ մը թերութիւններուն, Ե. Կարապետեանի գործը մեր ազգագրական պատմութեան համար մնայուն նըպաստ մըն է ուրիշներու շարքին :

ՎԻՆՀԱՐ

(*) Ե. Կարապետեան, «Սասուն, ազգագրական նիւթեր», Երեւան, 1963 :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»

(ՆՈՐ ՍԱԼԸ)

—o—

Այս խորագիրը կը կրէ վերջին եւ վեցերորդ սալը որ պատրաստած է Արա Պարթեւեան եւ հրապարակուած է Վօկ ընկերութեան կողմէ, ձայնառումի վերջին կատարելագործութեամբ եւ գեղարուեստական չքեղ կողքով :

Բացի Յովհ. Շիրազի «Կենաց երգ»էն, աշուղական բանաստեղծութեան վրայ յօրինուած երգեր են մեծամասնաբար, ուր սակայն տրտմագին արտայայտութիւնները մասամբ փոխարինուած են զուարթ մեկնաբանութեամբ :

Հայկական պարերն ալ իրենց բաժինը ունին մէջ ընդ մէջ եւ սալի վերջաւորութիւնը կը կազմէ «Տատրագոմի Հարսը » օփերայի հարսանեկան պարերու շարքը:

Օտար շրջանակները միշտ ալ հետաքրքրութեամբ հետեւած են հայկական երաժշտական շարժումին :

Այսպէս՝ Ռէմօն Լիոն կը գրէ «Լը կիտ տիւ Քոնսէրի» մէջ: Այս սալին մէջ ձայնագրուած կտորները հազուագիւտ գեղեցկութիւն ունին պահելով իւրաքանչիւր հատուածի մէջ ինքնուորոյն ոճ մը, սիրային երգեր են ընդհանրապէս, արեւելեան գունագեղ խորհրդաւորութեամբ :

« Տիափազօն»ի մէջ Ժան Ռապիւ կը գրէ. «Հայ ժողովրդական երաժշտութիւնը նրբարուեստ եւ առինքնող է, Տ'Էնտիի աշակերտ Արա Պարթեւեանի կողմէ դաշնաւորուած կամ հեղինակուած գործերուն մէջ: Այս սալին վրայ առնուած երգերը գուսանական արուեստի նուրբ արտայայտութիւններ են: Անտարակոյս հայ համայնքը եւ օտար սիրողներ մեծ հաճոյքով պիտի ունկնդրեն զայն»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԻԲ.

Վերջապէս դուրս ելայ սենեակէն, որուն ամենափոքր առարկաները ստացած էին այն տխուր երեւոյթը, զոր սրտի վրդովիչ մենաւորութիւնը կուտայ իր շուրջը գտնուած բաներուն :

Յարակից սենեակին մէջ տեսայ որ Նանին քնացած էր իր ձեռագործին վրայ : Դուռին հանած աղմուկէն արթնցաւ եւ հարցուց թէ իր տիրուհին եկա՞ծ էր :

— Ոչ, բայց եթէ գայ, ըսէք իրեն թէ չկրցայ մտահոգութեանս դիմանալ եւ Փարիզ գացի :

— Ա՞յս ժամուն :

— Այո՛ :

— Բայց ի՞նչպէս պիտի երթաք: Կառք պիտի չգտնէք :

— Քալելով պիտի երթամ:

— Բայց անձրեւ կուգայ :

— Որի՞ն հոգը :

— Տիկինը հիմակ ուր որ է կուգայ, եւ կամ եթէ չգայ, արշալոյսը ծագելուն պէս կրնաք երթալ եւ հասկնալ թէ ինչո՞ւ չէ եկած: Ճամբան կը սպաննեն ձեզ :

— Վտանգ չգայ, սիրելի Նանինս, վազը կը տեսնուինք :

Բարի աղջիկը գնաց վերարկուս բերաւ, ուսերուս վրայ ձգեց, առաջարկեց որ երթայ մայր Արնուն արթնցնէ եւ հարցնէ թէ կարելի՞ է կառք մը գտնել, բայց ես չթողուցի, համոզուած ըլլալով թէ այս փորձին համար, որ թերեւս ապարդիւն պիտի ըլլար, աւելի ժամանակ պիտի կորսնցնէի քան որչափ պէտք էր ճամբուն կէսը հասնելու համար :

Եւ յետոյ, օդի եւ Ֆիզիքական յոգնութեան մը պէտք ունէի որ ենթակայ եղած գերագրգռութիւնս հանդարտեցնէր :

Տ'Անթէն փողոցի բնակարանին բանլիքը առի, եւ հրաժեշտ տալէ ետք Նանինի, որ մինչեւ վանդակադուռը ընկերացած էր ինծի, ճամբայ ելայ :

Նախ սկսայ վազել, բայց գետինը նոր թրջած ըլլալով կրկնապէս կը յոգնէի : Այս վազքով կէս ժամ երթալէ ետքը, ստիպուեցայ կենալ, վասնզի արիւն քըրտինքի մէջ էի: Շունչ առնելէ ետք ճամբաս շարունակեցի : Մութը այնքան սաստիկ էր որ ամէն վայրկեան կը վախնայի թէ կը զարնուիմ ճամբուն վրայ գտնուած ծառերուն, որոնք յանկարծ աչքիս երեւալով կարծես թէ իմ վրաս վազող հըսկայ ուրուականներ էին :

Հանդիպեցայ քանի մը սայլերու, որոնցմէ շուտով անցայ :

Կառք մը սրարշաւ կ'երթար Պուժիվալի կողմը: Առջեւէս անցած պահուն, յուսացի թէ Մարկրիթ անոր մէջն էր :

Կեցայ ու պոռացի :

— Մարկրիթ, Մարկրիթ :

Բայց պատասխան տուող չեղաւ եւ կառքը իր ճամբան շարունակեց: Անոր հեռանալը դիտեցի ու նորէն ճամբայ ելայ :

Երկու ժամէն կրցայ հասնիլ Էթուալի դուռը:

Փարիզը տեսնելով ուժ առի եւ վազելով իջայ այն երկար ծառուղիէն ուրկէ այնչափ անգամ անցած էի :

Այն գիշերը ոչ ոք կ'անցնէր հոնկէ :

Կարծես թէ մեռեալ քաղաքի մը մէջ պտոյտ կ'ընէի:

Արշալոյսը սկսած էր ծագիլ:

Երբ տ'Անթէն փողոց հասայ, մեծ քաղաքը արդէն սկսած էր քիչ մը շարժիլ, առանց սակայն բոլորովին արթնցած ըլլալու :

Սէն Ռօշի եկեղեցիին ժամացոյցը հինգ կը զարնէր երբ Մարկրիթի տունը մտայ:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Կայծակ Բոյաջեանէ, (Միւ-նիխ) հարիւր Ֆրանք :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը եւ Նոր Սերունդը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Հ. Գալուստեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Թ. Կեանճեանի, զաւակներուն եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր, մեծ մօր, կեսուր-մօր եւ ազգականին եւ բարեկամին Այրի Տիկին Ե. Կեանճեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ :

EXPOSITION

D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN

DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

— 11, Av. du Président Wilson —

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵՎԵՐՋ

Մեր բոլոր բաժանորդներէն, Ֆը բանսա թէ արտասահման, կը խնդրենք փակել իրենց առկախ հաշիւները մինչեւ Դեկտեմբեր 31:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10ին պիտի դադրեցը-նենք, ԱՆԽՏԻՐ թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք չեն փակած ընթացիկ տարուան իրենց հաշիւը :

Անոնք որոնք կը փափաքին թերթ ստանալ 1964ին, պարտին մինչեւ տարւոյս վերջը նորոգել իրենց բաժանորդագրութեան շրջանը :

Շնորհակալութիւններով

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

×

Կրթական նախարարութեան հրահանգով Հինգշաբթի Դեկտեմբեր 19ին դըպրոցները բաց են եւ աշակերտներու ներկայութիւնը պարտադիր, այս պատճառով «Մանուկներու Օր»ը յետաձգուած է եւ տեղի պիտի ունենայ, Յունուար 16ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին, Քատէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները, Ուրբաթ (20 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողովի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ - Քաշանի խումբին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը Զորեքշաբթի (Դեկտ. 18) ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

★

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette.

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս - ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ - Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ - Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »

Ave. Sepand, 40

TÉLÉPHONE : 626031

CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.

2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.

(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

Հայկ. երաժշտութեան նոր սկաւառակ մը, (շարք 6) թիւ MC 20172

Վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած ՎՕԿ Ընկերութեան կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»

«UNE SOIRÉE ARMÉNIENNE»

(Microsillon, 33 tours, 30 cm. 48 վայրկեան տեւողութեամբ)

Գունաւոր շքեղ կողք

Մեներգ, խմբերգ եւ սէնֆօնիք նուագախումբ 50 հոգի

Հայկ. պարերու եւ աշուղական երգերու կտորներ :

1.— Կենաց երգ, 2.— Արեւելեան ցոլքեր, 3.— Երջանիկ Աշուղը, 4.— Հայկ. պարեր (*Հօյ Հելինէ, Թամ Զարա*), 5.— Քաղհան եմ անում, 6.— Գարնան օրեր, 7.— Յոռետեսը, 8.— Հայրենի Յուշեր, 9.— Երկինքն ամպել է, *եւ* Տատրագոմի Հարսը օփերայէն պարեր :

Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթևեանի 14 Rue Petit, Paris 19e — Tél. BOT. 99-22 *կամ Եկեղեցւոյ դիւանատունը :*

Երգարանը կը տրուի միասին, Գին 30 Ֆրանք

(*Գաւառներու համար առաքում* contre remboursement, *խնամուած ծրարով*)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները ժող. երաժշտութիւն թիւ 20103, 20136, 20157, 20162, 20159,

Եկեղեցական երաժշտութիւն եւ Եկմալեան պատարագ.— 20114, *Կոմիտասեան պատարագ* 20150, 20169, *Գանձարան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան*

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ :

Շաբաթ (28 Դեկտ.) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Centre Administratif et Social

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

ՍՕՍԻ պարախումբը իր ամբողջական կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւթնէրեանի :

Եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝ Մօրիս Վարդիվանեան :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, վարժարանին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետր. 29, Սփլանտիտի մէջ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբը իր կազմութեան երկրորդ տարեդարձը կը տօնէ Յունուար 26ին :

×

Սիմոն Զաւարեանի մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ յուշի եւ յարգանքի ցերեկոյթ, Փետրուար 9, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Իվ Թուտիկ թատրոնին մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ՝ունենայ յառաջիկայ Յունուար 12ին, Կիրակի օր, եկեղեցւոյ սրահը :

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

2e chaîne

TELE-NETTE

MICHEL SAKAYAN

6, RUE DE TERRE-NEUVE

PARIS (20e)

ԿԸ ... ԾԱԽԷ,
— ԿԱԶՄԷ,
— ՁԵՒԱՓՈԽԷ,
— ՆՈՐՈԳԷ,
— ԽՆԱՄԷ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՈՐԾԻՔ,
— ԶԵՏԵՂԷ ԸՆԿԱԼՈՒՉ ՁՈՂԵՐԸ:

1 CHAINE 2

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ
ՁՐԻ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

Téléphone :

PYR. 33-15

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
17 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9886

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9886

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԲԱԺՆՈՒԵՑԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Բ.

Ո՛չ միայն քաղաքական այլեւ դաւանաբանական խնդիրներ իրենց դերն ունեցան լատին եւ յոյն եկեղեցիներու բաժանման մէջ :

Վերջնական խզումէն (1054) ետք փորձեր եղան կողմերը հաշտեցնելու եւ միութիւնը վերահաստատելու համար : Սակայն այդ փորձերը վաղորդայն չունեցան : 1274ին Լիոնի տիեզերական ժողովը գումարուեցաւ այս նպատակով : Ֆիրէնցէի ժողովին մէջ — որուն տիեզերականութիւնը չեն ճանչնար Յոյները 1439ին ստորագրուեցաւ համաձայնագիր մը, որով կ՚ընդունուէր Հռոմի Պապին գերագահութիւնը :

Շատ չանցած Սուլթան Մէհմէտ Բ. Ֆաթիհ գրաւեց Պոլիսը (1453) եւ մայրաքաղաքի Յունաց պատրիարք նշանակեց Եորկիոս Սկոլարիոս եպիսկոպոսը, որ առաւ Գենադիոս անունը :

Բիւզանդական կայսրութեան անկումէն վերջ Հռոմի հետ խզումը կատարեալ դարձաւ : Պոլսոյ պատրիարքը ճանչցուեցաւ համայն օրթոտոքսներու «տիեզերական պատրիարքը», տիտղոս որ ցարդ կը պահուի :

Դիոկղետիանոս կայսր 297ին Հռոմէական կայսրութիւնը վարչական շրջաններու բաժնած էր : Քրիստոնէական եկեղեցին եւս իր նուիրապետական աթոռներու բաշխումը կատարեց նոյն աշխարհագրական հիմերու վրայ :

Պալքաններու շրջանին մէջ եկեղեցական կեդրոնն էր Թեսաղոնիկէ (Սելանիկ) : Արեւելքի մէջ կային չորս թեմեր, — Թրակիա, Պոնտոս, Եփեսոս եւ Անտիոք : Այս վերջինը դարձաւ կեդրոնը պատրիարքութեան մը, որուն իշխանութիւնը կը տարածուէր Սուրիոյ, Միջագետքի եւ Պաղեստինի վրայ : Աղեքսանդրիա դարձաւ կրօնական կեդրոն Եգիպտոսի, Եթովպիոյ եւ Լիբիոյ : Քաղկեդոնի տիեզերական ժողովին մէջ (451) Երուսաղէմ ճանչցուեցաւ իբրեւ պատրիարքութիւն : Կիպրոս հռչակեց իր ինքնավարութիւնը : Պարսկաստանի քրիստոնեաները առանձին կազմակերպութիւն ունեցան :

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին կանուխէն դարձաւ անկախ : Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ձեռնադրուած էր Կեսարիոյ Ղեւոնդիոս յոյն մետրապոլիտէն : Իր յաջորդները ո՛չ օրթոտոքս եկեղեցիին եւ ոչ ալ Վատիկանի ենթարկուեցան :

Ներկայիս ունինք երկու կաթողիկոսական (Էջմիածին եւ Անթիլիաս) եւ երկու պատրիարքական (Երուսաղէմ եւ Կ. Պոլիս) աթոռներ, որոնց իրենց իշխանութիւնը օտար կրօնապետներէ չեն ստանար, զուտ ազգային հագամանք կը ներկայացնեն եւ անոնց գահակալները կ՚ընտրուին ըստ հայկական սահմանադրական օրէնքներու՝ Հայոց կողմէ :

Քրիստոնէութեան առաջին դարերուն բոլոր եկեղեցիներն ալ գրեթէ համանման դաւանանքներ ունէին : Յետագային զանազան հերձուածներ մէջտեղ ելան : Դ. դարուն նշանաւոր դարձաւ Արիոս Հերետիկոսը, որուն վարդապետութիւնը նզովուեցաւ Նիկիոյ ժողովին (325) մէջ : Հայերն ալ մասնակցեցան տիեզերական այս ժողովին, ուր խմբագրուեցաւ քրիստոնէութեան ծանօթ Հաւատամքը : Հայոց ներկայացուցիչն էր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի որդին Արիստակէս, որ յաջորդեց իր հօր իբրեւ կաթողիկոս :

Նեստորիոսի հերձուածը դատապարտուեցաւ Եփեսոսի ժողովին մէջ (431) : Յետոյ միաբնակներու վարդապետութեան քարոզիչներ դարձան Եւտիքէս, Պոլսոյ մէկ վանքին վանահայրը եւ Դիոսսկորոս՝ Աղեքսանդրիոյ պատրիարքը, որ դատապարտուեցաւ Քաղկեդոնի ժողովին մէջ (451) :

Մինչեւ այսօր Նեստորականներ կան Միջագետքի մէջ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՊԻՏԻ ՋԵՂՉԷ ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՎԱՐԿԵՐԸ

Կ. Կոմիտէի լիակատար նիստի փակման ճառին մէջ, Նիքիթա Խրուշչեւ յայտարարեց թէ Գերագոյն Խորհուրդի յաջորդ նիստին զինուորական վարկերու զեղչ մը պիտի առաջարկէ 1964ի համար :

Խրուշչեւ շեշտած է թէ այս միջոցը նոր նպաստ մըն է զոր Խորհ. Միութիւնը պիտի բերէ միջազգային լարուածութեան թուլացման : « Հոյակապ ծրագիրներ իրագործելու վրայ ենք : Բայց կ՚ուզէինք տեղեկացնել բոլոր անոնց որոնք, ընկերվարական պետութեանց հետ, իրենց յարաբերութեանց մէջ ուժի վրայ կը կռթնին, թէ այն օրը երբ համարձակին յարձակում մը ընել, իրենց վերջին օրը կ՚ըլլայ : Խաղաղ համակեցութեան քաղաքականութիւնը, մէջտեղ դրուած Խորհ. Միութեան կողմէ, միակըն է որ իմաստուն է : Կ՚ուզենք հաւատալ որ արեւմտեան պետութեանց մարդոց մտքին մէջ այս ճշմարտութիւնը ի վերջոյ ինքզինքը պիտի պարտադրէ եւ հնազանդելով մեր ժամանակի պահանջներուն, եւ ժողովուրդներու բաղձանքներուն, կը յանգին ապազինման : Մեր կողմէ, մեր ճիգերը պիտի չթուլցնենք հոդ հասնելու համար : Ակնարկելով Ամերիկայի Արտաքին նախարար՝ Տին Ռըսքի որ յայտարարած էր.— «Զենք կրնար ապահով զգալ զմեզ, կզզիացած մնալով երկրագունդին մնացածէն», Խրուշչեւ կը նշէ «լաւ ըսած է : Կը մաղթենք միայն որ նման յայտարարութիւններ բաղմանան եւ մանաւանդ հաստատուին գործով : Պատրաստ ենք անմիջապէս դաշինք մը ստորագրելու ապազինման շուրջ : Ատիկա թոյլ կուտայ, անոնց որ կը կասկածին, տեսնելու թէ Խորհ. Միութիւնը կարծիք չէ փոխած : Կենսականը այն է որ իսկապէս սկսինք ապազինումը եւ մինչեւ ծայրը երթանք » :

Խրուշչեւ խօսած է նաեւ Քուպայի մասին, դիտել տալով «հիւսիս - ամերիկեան ռազմապաշտ յարձակողական շրջանակներուն, որ վերսկսած են ծանր մթնոլորտ մը ստեղծել Քուպայի շուրջ» : « Կ՚ուզեմ բացէ ի բաց ըսել, պարոն յարձակողականներ, ձեր զէնքերուն ձայնը լսելի մի ընէք : Կրակին հետ մի խաղա՛ք, պէտք է տեսնել իրականութիւնը, եթէ շարունակուի Քուպայի դէմ սպառնալիքը, այդ վիճակը չի կրնար իր արձագանգը չունենալ միջազգային կացութեան վրայ» : Խորհրդային վարչապետը անգամ մը եւս շեշտած է թէ որեւէ յարձակում Քուպայի անկախութեան կամ ազատութեան դէմ, կը նշանակէ բռնաբարել ՄԱԿի ուխտը : Խրուշչեւ «ողջունած է» Քուպայի կառավարութեան ճիգերը բնականոն դարձնելու համար իր յարաբերութիւնները Միացեալ Նահանգներուն հետ :

Տնտեսական հարցերու մասին խօսելով, Խրուշչեւ միաձայնութեամբ քուէարկել տուած է քիմիական ճարտարարուեստի բարգաւաճման ծրագիրը որու նուիրուած այս նիստը «թուական մը պիտի ըլլայ համայնավարութեան կառուցման համար » :

Լիակատար յաջորդ նիստը, ապրիլին պիտի գումարուի :

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՐՁԱՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Վերանորոգութեան աշխատանքը, որ իրագործուած է ճարտարապետութեան մէջ, կատարուած է նաեւ նկարչութեան եւ արձանագործութեան մէջ : Երեւանի իւրաքանչիւր հրապարակ ունի իր արձանը արդի Հայաստանի հռչակաւոր դէմքի մը, պատուոյ տեղը միշտ Լենինի վերապահուած ըլլալով : Այն հրապարակին վրայ, որ իր անունը կը կրէ, կը կանգնի հարթաբեմի մը վրայ, ուր կը բարձրանաս չորս սանդուխներով, Փամբակի յղկուած մարմարէ շինուած, եւ ուր կրնան տեղ գրաւել երեք հարիւր հոգի : Հարթաբեմը շրջափակուած է մարմարէ պատնէշով մը, որու շրթները պըսակ մը կը շինեն գեղեցիկ քանդակներով :

Արձանը զինքը կը ներկայացնէ իբրեւ մտածող եւ առաջնորդ պրոլետարիատին, ձախ ձեռքը քիչ հեռացած դէպի ետեւ, աջ ձեռքը գիրք մը ի ձեռին, դէմքը լուրջ եւ կորովի : Ամբողջութիւնը 14 մեթր եւ այնպիսի դիրքով մը որ ուշադրութիւն կը գրաւէ, վասնզի իր ետին հսկայ հանրային պարտէզ մը ունի եւ կը ցցուի Արարատի արքայական խորքին վրայ :

Բայց Շահումեանը, Հայկ. Յեղափոխութեան հերոսը, Աբովեան, հայ արդի աշխարհաբարի հիմնադիրը եւ գրականութեան վերանորոգողը եւ ուրիշներ իրենց արձանն ունին եւ երբեմն իրենց հրապարակը :

Ամէն բան պատրուակ է արուեստի ցուցադրութեան, ցուցադրութիւն՝ յեղափոխութեան եւ այժմէականութեան թեմաներէ ներշնչուած արուեստի մը, ու նաեւ Հայոց պատմութեան, — կամուրջներ Հրազդանի վրայ, շրջանի գետակը, նոր ճամբայ, շուկայ, ու մինչեւ գիւղը ուր ջուրի հարցը կենսական է՝ աղբիւրի հաստատում :

Միայն յաջող բաներ չկան : Կը մտաբերեմ ձիաւորի այն զանգուածային արձանը, կայարանին մօտ բարձրացուած, որ կը ներկայացնէ 12րդ դարու հերոս մը, որ Արաբները արտաքսած է Հայաստանէն : Բացումը կատարուած է 1960ին, Հայկ. Հանրապետութեան խորհրդայնացման 40ամեակին առթիւ : Հաւանաբար, հեղինակը ներշնչուած է Լենինկրատի Մեծն Պետրոսի արձանէն, որ իր հաւասարակշռութիւնը կը պահէ ձիուն ետեւի ոտքերուն վրայ, եւ մանաւանդ « Պղնձեայ Ձիաւորէն», զոր երգած է Պուշկին, ստեղծագործութիւնը Ֆրանսացի արձանագործ՝ Ֆալքոնէի : Բայց ամբողջութեան ձեւը այնպէս է որ արձանագործը կռթնելու երրորդ կէտ մը փընտռած է եւ այդ երրորդ կէտը գտած է ձիուն պոչին մէջ, անհամապատասխան ձեւով մը, կռթնցնելով պատուանդանին : Ձին կը սուրայ քառարշաւ, գլուխը յառաջ նետած բաշը եւ հերոսին մազերը հողմածածան, մինչ ձիուն հսկայ պոչը կը քաշքշուի գետին խոնարհած, անարգել : Ասիկա կը խրտչեցնէ դիտողը եւ կ՚ոչնչացնէ խիզախ թռիչքին տպաւորութիւնը, զոր կը թելադրէ արձանին յառաջամասը :

Ճիշդ է, սակայն թէ Հայկ. արդի արձանագործութեան բաղմաթիւ ստեղծագործութեանց մէջ, շատ գործեր կան, որ յաջող կառուցուածք ունին եւ վարպետութիւն մը որ ցոյց կուտայ թէ ապագայ սերունդը պիտի կրնայ ընտրութիւն մը կատարել արդիւնաշատ շրջանէն ու պահել : Եւ յետոյ պէտք է լաւ յիշել թէ մեր վերածնունդի նախօրեայ արուեստագէտները, առաջին օրէն բացարձակ վարպետութեան մը չհասան :

ՇԱՐԼ ՄԱՐՔՈՒԱՐ

(7 Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՒՄԻՒՇՓԱԼԱ հրաժարած ըլլալով թրքական նոր դահլիճը կազմելու ծրագրէն, նախագահ Կիւրսէլ կրկին Ինէօնիւն կանչած է, որ ընդունած է, իր կուսակցութեան (Հալք) համաձայնութեան պարագային :

ԳԵՐՄԱՆ դաշնակցային Հանրապետութեան սոցիալ - Դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահը՝ Էրիք Օլլընհաուըր մեռաւ առջի օր, երակային խցումէ թոքերուն մէջ : Կի Մոլէ յայտարարեց թէ ծանր դէպք մըն է ընկերվարական Միջազգայինին համար :

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ յայտարարեց թէ տրամադիր է Միացեալ Նահանգներու հետ ունեցած առկախ հարցերը կարգադրելու մէջն ըլլալով կարդինալ Մինծենթիի խընդիրը : Ամերիկա կը ճշդէ սակայն թէ այդ հարցին մէջ, Վատիկանն ալ իր խօսքն ունի ըսելիք :

ՇՈՒԷՆ ԼԱՅ ափրիկեան իր շրջապը տոյտը սկսաւ Գահիրէով ուր յայտարարեց.— « Զին - եգիպտական բարեկամութիւնը յաւիտենապէս պիտի տեւէ ինչպէս Նեղոսը եւ Դեղին հետը » :

ԿԻ ՄՈԼԷ ճառ մը խօսեցաւ Ալպիի մէջ եւ շեշտեց թէ հասարակաց ծրագրի մը համաձայն են, բայց առանց հասարակաց կուսակցութեան : Կի Մոլէի կիրակնօրեայ ճառը «ժողովրդական ճակատի » լեզու կը նկատուի :

ԺԱՔ ՏԻՒՔԼՕ յայտարարած է թէ եթէ ընկերվարականներու եւ համայնավարներու միութիւնը իրականանայ, ատիկա Մոսկուայի հրահանգով պիտի չըլլայ, այլ՝ Ֆրանսական աստիճանի վրայ :

ՏԸ ԿՈԼ ներման միջոցներ ձեռք առաւ Ծնունդի առթիւ : Ասկէ պիտի օգտուին գլխաւորաբար անչափահաս երիտասարդներ որոնք դատապարտուած էին իբրեւ անդամ Գաղտնի բանակի : Ասոնց թիւը 103 է, որոնց երեքը ԷՖ ԷԼ ԷՆի օգնած են :

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐԸ կը մեղադրեն կրկին Խրուշչեւը որ կը դաւաճանէ համայնավարութեան եւ կը պատրաստէ Ամերիկայի եւ Խորհ. Միութեան համաշխարհային տիրապետութիւնը :

ԿՈՄՍ ՓԻԷՐԼՕ, Պելժիոյ նախկին վարչապետ եւ նախկին հակառակորդ Լէոփոլտ Գ. թագաւորին, մեռաւ առջի օր, ութսուն տարեկանին :

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵՎԵՐՋ

Մեր բոլոր բաժանորդներէն, Ֆրանսա թէ արտասահման, կը խնդրենք փակել իրենց առկախ հաշիւները մինչեւ Դեկտեմբեր 31 :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10ին պիտի դադրեցընենք, ԱՆԽՏԻՐ թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք չեն փակած ընթացիկ տարուան իրենց հաշիւը :

Անոնք որոնք կը փափաքին թերթ ստանալ 1964ին, պարտին մինչեւ տարւոյս վերջը նորոգել իրենց բաժանորդագրութեան շրջանը :

Շնորհակալութիւններով
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՐ ՀԱՅ ԿԱՅ՝ ՀՈՆ Է Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԱՋԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ո՛հ, ի՛նչ հրաշքներ կը գործէ միութիւնը. մեր դարաւոր պատմութեան մէջ շատ քիչ անգամ պատահած է որ պետութիւն ու եկեղեցի այսպէս միաձոյլ գործեն. եւ կը տեսնէ՞ք հրաշալի պտուղը այդ միութեան :

« Միութիւնը մայր է բարիքներու: կ՚ըսէ մեր ոսկեղինիկ Եղիշէն, իսկ անմիաբանութիւնը մայր է չարիքներու միայն » :

Ս. Մեսրոպ տիտանային աշխատանք թափեց՝ հասնելու համար իր ծրագրին իրագործման: Եւ ի՛նչ սքանչելի նկարագիր, օժտուած հայ ցեղին ամէնէն հարազատ յատկութիւններով. աշխատասէր, չվհատող, դժուարութիւններու դիմաց ելքի ճամբայ մը գտնող, հնարամիտ, գործունեայ, հանճարեղ: Այդպէս էր զինուորական կեանքին մէջ, այդպէս էր եկեղեցական ասպարէզին մէջ իբր եռանդուն քարոզիչ, այդպէս մնաց նաեւ դրական ասպարէզին մէջ :

Դանիէլ ասորի եպիսկոպոսի մը քով իբր թէ հայկական գիրեր գոյութիւն ունէին. բերին, փորձեցին երկու տարի. տեսան որ անբաւական էին: Մեսրոպ յանձն առաւ գործը ամէն գնով ի գլուխ հանել. ճամբորդեց Եդեսիա, Սամուսատ, Անտիոք, դիմեց ժամանակի դիտնականներուն : Հուսկ ճարահատ, արցունքն աստղերուն խառնած, դիմեց դէպի երկինք :

Գիշեր մըն էր խորհրդաւոր: Արտաշատ թանձր քունի մէջ կը նիրհէր մը տայոյզ : Անդին, մտքի ու գրչի մեր տիտանը կը տառապէր տարօրինակ երկունքով : Ու աներեւոյթ թաթ մը, երկընքէն կախուած, ոսկեղէն մատներով գրեց Ս. Մեսրոպի սրտին վրայ Ա.Բ.Գ.:

« Հրա՞շք էր թէ երազ. բանաստեղծութի՞ւն թէ իրականութիւն: Ե՛ւ մէկը, ե՛ւ միւսը: Աստուածային ծնունդ մը կատարուեցաւ եւ Հայը գտաւ ինքզինքը, գտաւ իր դէմքն ու անձնականութիւնը : Հիմա ազգ էր, պատմութիւն ունէր, ու հիմա մանուկներ կրնային ջահաւորուած թափօրով անցնիլ «ազատն ի վեր ի Մասիս», կ՚ըսէ ուրիշ բանաստեղծ մը :

Մեսրոպ գործի անցաւ խսկոյն, երազներու մէջ ցնդող մարդը չէր : Շարեց, դասաւորեց տառերը, ձեւաւորեց, հեղեց, մկրտեց՝ տալով անոնց անուններ, ու սկսաւ թարգմանել Աստուածաշունչը:

Յաղթական եւ ուրախ, վերադարձի ճամբան բռնեց դէպի Արտաշատ :

Աւանդութիւնը կ՚ուզէ որ Բալուէն անցած ըլլայ, ու հոն Եփրատի եզերքին, քարայրի մը մէջ ճգնած: Բայց ի՛նչքան տարբեր ճգնութիւն այս անգամ՝ նախորդ ճգնութիւններէն: Գոհաբանական աղօթքներու մրմունջներ էին որ Մեսրոպի շրթունքներէն կը բարձրանային հիմա : Եւ ի՛նչ հրաշք, այդ բոլորը կրնար հիմա մագաղաթի վրայ գրի առնել: Ու այդպէս ծնան ապաշխարութեան կոչուած շարականները մեր սքանչելի, որոնք իբրեւ փրկութեան ծիրանի գօտի մը՝ կախուեցան հայ երկնակամարին վրայ :

Այսպէս Մեսրոպ կ՚ըլլար ոչ միայն հնարիչ ու ստեղծող մեր հայ այբուբենին, այլ նաեւ մեր առաջին քնարերգակ բանաստեղծը, հիմնադիր մեր կրօնաշունչ բանաստեղծութեան: Գողթան երգիչներու տեղ ահա կ՚ելլէր Հացեկի աննման սոխակը :

Վերադարձին, Մեսրոպ չի դանդաղիր հանդէսներու եւ տօնակատարութեանց ցնծերգին մէջ. իր փառասիրութիւնը չի վրդովիր այդ ցոյցերէն: Արդէն իսկ մեծ հոգիները չեն կրնար ըլլալ փառասէր :

Դպրոցներ կը բացուին, հայ ուշիմ մանուկներ կը հաւաքուին. քանի՛ քանի՛ պատանիներ ալ անշուշտ Խարբերդի ու Մալաթիոյ զանազան կողմերէն փութացին Արտաշատ՝ այդ խանդավառ օրերուն:

Չեն խնայեր ո՛չ ծախքի, ո՛չ աշխատանքի. այլ լուռ կը կազմակերպեն : Մինչեւ իսկ Յոյն Կայսրէն հրաման կը ստանան, Յունահայաստանի մէջ ալ դպրոցներ բանալու: Գրոց գիւտը Պարսկական Հայաստանի մէջ կատարուած էր: Մեծ դիւանագիտութիւն էր հարկաւոր՝ չխրտչեցնելու համար հզօր առիւծները : Մեսրոպ մեծ պատիւներու կ՚արժանանայ Բիւզանդիոնի մէջ: Երիտասարդներ կը հասնին Բիւզանդիոն, Աթէնք, զարգանալու եւ Հայաստան բերելու լոյս ու մշակոյթ: Ա՛լ վախ չկար օտարանալու : Ամէն ինչ կը հայկականանար :

Կը թարգմանուի Աստուածաշունչը հսկայական. անոր հետ բազմաթիւ օգտաշատ գրքեր :

Արտաշատի հանդէսներուն զոհուած ոչխարներուն մորթը պէտք էր օգտագործել իբր մագաղաթ :

Եւ ահա գրքեր, մատեաններ, հարիւրով, հազարով: Աւելի քան քառասուն հազար էջ գրութիւն. եւ ի՛նչ մեծզի էջեր: Հսկայական մագաղաթներ, որոնց համար 10 հազար ոչխար հարկաւոր էր:

Ու կը ստեղծուի մեր ոսկեդարը: Միայն Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը արդէն գլուխ գործոց մըն է: Եւրոպացի դիտնականները զայն կ՚անուանեն թագուհի թարգմանութեանց : Եղաւ ան բոլոր ազգերու թարգմանութիւններու մէջէն ամէնէն գեղեցիկը, ամէնէն վսեմը, ամէնէն աստուածայինը :

Մեսրոպ դարձեալ չի գիտեր հանգչիլ. կ՚անցնի գաւառէ գաւառ. կը քարոզէ անդադար. կ՚երթայ մինչեւ Վրաստան ու Աղուանիստան եւ անոնց ալ գիրեր կը ստեղծէ :

Մեծագործ մարդը չունի սահման ու նախանձ. կ՚ուզէ ամէնուն անխտիր լոյս սփռել, ազնուութիւն ներշնչել, դրականութիւն պարգեւել, քաղաքակրթութիւն բաժնել: Կարելի՞ է միթէ լոյսին սահման դծել :

Այսպէս գործեց Մեսրոպ Մաշտոց ամբողջ 35 տարի. եւ օր մըն ալ փակեց աչքերը: Թուականը Հայոց 440:

Ինք լոյս էր եղած ամէնուն, եւ ահա լոյս մըն ալ իջաւ երկնքէն, որ քալեց Մեսրոպի դագաղին հետ՝ Արտաշատէն մինչեւ Օշական, մինչեւ գերեզման :

« Թորոս Աղբար » կը պատմէ թէ երկընքէն իջած այդ լոյսով է որ գրուեցաւ Մեսրոպ Մաշտոցի գերեզմանի քարին վրայ՝ այդ մեծ ու հրաշագործ սուրբին անունը ոսկետառ :

Այդ օրը հայերէն կարդացուեցան Սաղմոս ու Աւետարան, հայերէն երգուեցան շարական եւ աղօթք: Եւ այդ հայերէնը՝ անմահութիւնն եղաւ Մեսրոպին :

Այո՛, ամէն Հայու մէջ, ամէն հայ մանուկի մէջ որ կը սկսի հեգել Ա. Բ. Գ. պիտի ծնի Մեսրոպ յաւիտենապէս. ամէն Հայու գերեզմանին վրայ խաչքար մը պիտի դրուի հայ տառերով. հայ նահատակը չի մոռցուիր այլեւս :

Մեռաւ Ս. Մեսրոպ, բայց փրկուեցաւ հայ ազգը: Հիմա ազգ էինք. հիմա պատմութիւն ունէինք :

Ու ահա եկաւ Մովսէս Խորենացին, մեր անզուգական պատմահայրը, եւ իր անմահութեան գրքին մէջ արձանագրեց փառապանծ անունները Հայկին, Արամին, Տիգրանին: Եկաւ Եղիշէն եւ անմահացուց անունը կարմին Վարդանին : Եկաւ Շիրակացին ու մեկնեց խորհուրդը տիեզերքին, եկաւ Նարեկացին ու խնկաւէտեց իր աղօթքներով մեր եկեղեցին. եկաւ Շնորհալին եւ իր հոգեզմայլ շարականներով Հայը կապեց երկնքին : Եկան ու եկան երամ երամ բանաստեղծները բոլոր մեր միջնադարին, Երզնկացին ու Սիւնեցին, Աղթամարցին ու Թըլկուրանցին, Նաղաշ եւ Ֆրիկ եւ գեղեցիկ սոխակներու պէս թառեցան ոսկեղէն ծառէն հայկական լեզուին:

Ու վանքերը դարձան գրադարան, վարդապետները դարձան բանաստեղծ ու գրագէտ, գիշեր ու ցերեկ, ձէթի լապտերի լոյսով, հալածողներու սուրին տակ, գրեցին ու գրեցին :

Եւ գիտէ՞ք որքան :

Ամբողջ աշխարհի մէջ այժմ կը հաշուենք 25·000 հայկական ձեռագիր: Համագումար, առնուազն հինգ միլիոն էջ գրականութիւն: Այսքան միայն է փըրկուածը ջարդէն ու կողոպուտէն, թալանէն եւ կրակէն:

« Գիր սիրէ, զալամ սիրէ, դաֆթար սիրէ» կ՚երգէ մեր անմահ ու նահատակ աշուղ – բանաստեղծը՝ Սայաթ Նովան: Ես կարծեմ աշխարհի ժողովուրդներուն մէջ ամէնէն աւելի գիր, գրիչ, գիրք ու տետրակ սիրող ժողովուրդը մենք ենք եղած :

Մեռաւ Ս. Մեսրոպ 440ին: Իրմէ առա՛ջ մեռած էր նաեւ Հայոց թագաւորութիւնը. Սասանեանները յաջողեցան 428ին ջնջել Հայաստանի Արշակունիներու դահը: Եւ սակայն չյաջողեցան ջնջել մեր պատմութիւնը որ նոր կը սկսէր. շնորհիւ Ս. Մեսրոպին :

Ֆրանսացի մեծ պատմաբանը Ռընէ Կրուսէ ըսած է.— Հայոց պատմութեան ամէնէն գեղեցիկ էջն է Վարդանանց պատերազմը. հանեցէք ատիկա, Հայոց պատմութիւնը կը մնայ պարապ: Ես պիտի ըսեմ թէ Հայոց պատմութեան ամէնէն վսեմ ու գեղեցիկ էջն է գիրերու գիւտը: Հանեցէք ատիկա, չի մնար Հայոց պատմութիւնը ինքնին :

Դարերով կորսնցուցինք մեր թագաւորութիւնը, եւ անկախութիւնը, բայց պահեցինք մեր լեզուն, մեր գրականութիւնը, մեր կրօնքը, մեր քրիստոնէութիւնը, շնորհիւ Ս. Մեսրոպին որ գիտցաւ աշխարհի յառաջադէմ ժողովուրդներու շարքին բազմեցնել Հայը :

Եւ այսօր ունինք մենք ալ մեր մեծամեծները. Մխիթար Սեբաստացին, Ալիշան, Բաֆֆի, Վարուժան, Սիամանթօ, Մեծարենց, Չարենց... հապա՞ ձեր ոսկեղէն դաշտին ծաղիկները չքնաղ. Չարդարեան, Թլկատինցի, Պէօշկէօթիւրեան, Որբերեան :

Ասոնք բոլոր կուգան այսօր փառապըսակը կազմելու մեծ Մեսրոպին :

Փառք ու պատիւ Ս. Մեսրոպին:

Փառք ու պատիւ հայ ժողովուրդին, որ ծներ է այսպիսի դիւցազ մը :

Գերման ուսումնասէր դիտնական մը կ՚ըսէ Ս. Մեսրոպի մասին. «Ժողովուրդ մը որ ծնած է Մեսրոպի նման մարդիկ եւ կը յարգէ զանոնք իբրեւ իր դիւցազները, քանի դեռ կը հետեւի անոնց օրինակին, երբեք չի ոչնչանար, ի հեճուկս Թուրքերու, Քիւրտերու, Թաթարներու, Արաբացիներու եւ բոլոր մեծ տէրութիւններու »:

Այո՛, չի ոչնչանար, որովհետեւ գիր կը սիրէ, զալամ կը սիրէ, դաֆթար կը սիրէ:

Չի ոչնչանար, որովհետեւ կը յարգէ ու կը մեծարէ Ս. Մեսրոպը իբր ազգային դիւցազ :

Չի ոչնչանար, որովհետեւ կը հետեւի Ս. Մեսրոպի օրինակին :

Այս պահուս, այս խորհրդաւոր ու խանդավառ վայրկեանիս, մինչ Ս. Մեսրոպի հոգին ապահովաբար կը շրջի նաեւ Մալաթիոյ եւ Խարբերդի դաշտին մէջ, ու անդերեզման մնացած հայ նահատակի մը նշխարները կ՚օծէ սուրբի իր երկնային շնորհքներով, գիտեմ թէ այս պահուս ուխտ մը կը նորոգուի ձեր ամէնուն սրտին մէջ. ուխտ մը, զոր կ՚ուզէք պարզել Ս. Մեսրոպի գերեզմանին վրայ, մեր դաշտերուն գունագեղ ծաղիկներուն անոյշ հոտովը համասփիւռ :

— ՄԻՋՕ —

Անցաւ դարուն, անցան ամառ եւ աշուն: Սակայն Միջօն Սուգիկենց բանջարանոցէն չէր հեռանար: Կովը կը ձգէր դաշտը, ճամբաներուն վրայ, ու կը մտնէր թուփերուն տակ՝ միայն Լուսիկի հասակը հսկելու, որ օրէ օր կ՚աճէր : Աշունի երեկոյ մը, երբ Միջօ թուփերուն մէջէն դուրս ելաւ, տեսաւ որ կովը չկար: Դաշտն ամբողջ ոտքի անցուց, բայց կովը չգտաւ: Արդեօք քէ՞ն ըրած էր, ու երեսն առեր, ո՞ր կողմն անցեր էր: Արդեօք ո՞ր ճամբորդն առեր տարեր էր :

Կովը կորսուած էր ու մայրը ամբողջութեամբ անէծք էր դարձեր :

— Ախ, Միջօ, Միջօ, մեռնէիր Միջօ, լէշդ շուներուն նետէի: Էհ, մէրս, քօրս մի մեղադրէք. կով մ՚ուէինք ան ալ կորսընցուց: Ես ինչ ընեմ, որբեւայրի, ո՞ր դուռն իյնամ: Ախ, Միջօ, Միջօ, տնաւեր Միջօ :

Աշունի վերջին ամիսն էր: Սուգիկենք բանջարանոցէն գիւղ փոխադրուեցան : Միջօն ալ ամայի ձգուած, Լուսիկենց հիւղակին մէջ քանի մը գիշեր լուսցնելէ յետոյ, երբ ցուրտերն աւելի սաստկացան, վերադարձաւ Մրտօենց ախոռը :

Միջօ տուն չէր երթար. մայրն այլեւս Միջոյին տէր չէր ըլլար :

Այդ ձմեռ Միջօն Մրտօենց մշակներուն կ՚օգնէր, եզները ջրել կը տանէր, մարագէն յարդ կը կրէր ու գիշերները յաճախ հէքեաթ պատմող մուրացիկին հետ կը լուսցնէր :

Աղբար Սաքօ, — ձայն կուտար Միջօ՝ իշու փալանին վրայ պառկած :

Մուրացիկը նկատած էր, որ Միջօն այլեւս այն խանդավառ պատանին չէր, շատ չէր խօսեր, ձայնը մելամաղձոտ էր:

Մուրացիկը նոյնիսկ Միջոյի երեսին՝ փոքրիկ փշտիկներ նկատած էր:

— Ի՞նչ է, Միջօ :

— Քունս չի գար, մասալ մը պատմէ, աղբար Սաքօ :

— Քնացիր Միջօ, վաղն իրիկուն կը պատմեմ :

— Չէ, աղբար Սաքօ քունս չի գար:

— Ի՞նչ ունիս, Միջօ, քնացիր հէ:

Միջօն շատ բան ունէր ըսելիք, սակայն ոչ ոքի ըսած էր, ոչ իսկ միակ բարեկամին՝ մուրացիկին: Միջօն լուռ էր, ինչպէս լեռը երկնքին ձգտող կամ ինչպէս բարտիները աստղերուն սիրահարուող :

— Պատմէ, պատմէ, աղբար Սաքօ. էհ, էս գիշերները ինչքան երկար են,— կը խօսէր Միջօ :

Մուրացիկը Միջոյին կողմը կը դառնար ու գլխին տակի տոպրակին չոր հացերը խշրցնելով, կը սկսէր :

— Կար ու չկար թագաւոր մը կար: Էդ թագաւորին ըլ փոքրիկ աղջի մը կար...

Միջոյի երեւակայութեան մէջ կը սկըսէր պատկերը: Սուգիկ Ամուն Ս. Սարգիսի լերան վրայ կը նստէր շողշողուն հանդերձներով, ոսկիէ թագով որ քահանայի սաղաւարտին երեւոյթն ունէր: Թագաւորը Սուգիկ Ամուն էր, իսկ աղջիկը, Լուսիկն էր:

— Միջօ:

— Ի՞նչ է, աղբար Սաքօ:

— Արթո՞ւն ես:

— Պատմէ, աղբար Սաքօ:

— Էդ թագաւորին աղջիկը օր մը իր ծառաներուն հետ խաս պարտէզ կ՚իջնէ ..

Միջօն կ՚երեւակայէր Լուսիկը՝ ոսկիէ հանդերձներ հագած՝ աղբիւրի ճամբայէն անցնելով, իրենց բանջարանոցը կ՚իջնէր:

— Միջօ :

— Ի՞նչ է, աղբար Սաքօ :

— Էս ո՞վ է քովս:

— Պատմէ աղբար Սաքօ, էդ հորթն է:

Մուրացիկը կը պատմէր, թագաւորին աղջիկը չոպանի մը հետ կը կարգէր : Քառասուն օր, քառասուն գիշեր հարսնիք կը բռնէր ու, նորէն տոպրակին չոր հացերը խշրցնելով, կռնակը Միջոյին կը դարձնէր եւ կը քնանար :

Միջօն քուն չունէր, աչքերը ձիւնոտ ու թղթուած երդիքին յառած լուսնալուն ի զուր կը սպասէր :

Միջոյի գիշերները շատ երկար էին :

Չմեռ երեկոները, երբ այլեւս փողոցները մարդ չկար, Միջօ յաճախ Սուգիկենց տան բակէն վար կը ցատկէր: Միջօ կը տեսնէր, որ Լուսիկը իր մօր քով նըստած կծիկ կը կծկէր ու տան կատուն ալ կծիկին հետ կը խաղար: Մայրը ջայր կը մանէր, իսկ Սուգիկ Ամուն՝ բարձին կըռթընած՝ իր չպուխը կը ծխէր ու Աստուածաշունչը կը թերթատէր: Միջօ կը տեսնէր, որ Լուսիկը երբեմն կարմիր կուժին քով կ՚երթար, հօրը կամ մօրը թասով ջուր կուտար, նոյնիսկ կը մօտենար պատուհանին ու կը հեռանար: Անոնց լուռ շարժումները խորհրդաւոր էին Միջոյի համար:

Միջօ՝ գրեթէ շունչը բռնած՝ կը դիտէր Սուգիկենց տան խաղաղութիւնը, կը դիտէր Լուսիկը, կը դիտէր երկար ու չէր կշտանար: Միջօն պատուհանէն չէր հեռանար, մինչեւ որ Սուգիկենք աղօթք չընէին, մինչեւ որ Սուգիկ ամուն գօտին բարձին վրայ չքակէր, մինչեւ որ Լուսիկ իր էնթարիին կոճակները չքակէր: Միջօ կը հեռանար այն ատեն միայն, երբ ճրագը մարէին :

Այդ գիշեր ալ սովորականին պէս Միջօ ձայն տուաւ մուրացիկին :

— Աղբար Սաքօ :

— — Ի՞նչ է, Միջօ :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(8 Շար.)

Երգումն է ատիկա հանդիսաւոր ու անկեղծ, պահելու մեր Հայութիւնը ի գին ամէն զոհողութեան: Ազգապահպանումի հզօր միջոց, Ս. Մեսրոպի օրերէն մինչեւ հիմա, հայ գիրն է ու մշակոյթը: Ու նորոգենք մեր Հայութիւնը, նորոգենք մեր քրիստոնէութիւնը այսօր:

×

Փոքրիկ էր հայ բանաստեղծը, ու մայրիկը զինքը ամէն կիրակի կը տանէր դաւառական եկեղեցին, ծունկի կը բերէր իր մանուկը հին դերեզմանի մը վրայ, համբուրել կուտար, ինքն ալ կը համբուրէր ու ամէն անգամ կը կրկնէր.

— Զօրութիւնդ ու լոյսդ անպակաս, Ս. Մեսրոպ ...:

Անգամ մը, սակայն, տղան համարձակութիւն առնելով՝ կը հարցնէ մայրիկին թէ ո՛վ է Ս. Մեսրոպ:

— Տղաս, մե՛ղք է, կը պատասխանէ մայրիկը. ատանկ հարցում չեն ըներ:

— Ս. Մեսրոպը սուրբ է: Ան է գրեր Աստուածաշունչը, Մաշտոցը, Նարեկը. մեր բոլոր գրքերը ինքն է գրած: Ու կը պատմէ սուրբին վարքը, աւելցնելով թէ տօնի օրերը սուրբին դերեզմանին վրայ լոյս կ՚իջնէ:

Կ՚անցնին տարիներ. տղան դպրոց կը սկսի յաճախել, եւ օր մըն ալ կը սորվի թէ Ս. Մեսրոպ մեռած է Արարատեան աշխարհին մէջ ու թաղուած է իրենց գիւղէն հարիւրաւոր հազարամեթր հեռու՝ Օշականի մէջ:

Իրիկունը, տան մէջ վէճ կը ծագի: Մայրը կը բարկանայ. «Մեղա՛յ, Տէ՛ր» կը բացագանչէ ու երեսը կը խաչակնքէ:

Մայրը, սակայն կ՚ուզէ հանդարտեցնել իր փոքրիկը, որ արդէն գրել կարդալ կը սորվի ու իրմէ աւելի Ս. Մեսրոպին հետ կրնայ խօսիլ: Եւ կ՚աւելցնէ՝ թէ այստեղ Ս. Մեսրոպի աջ ձեռքն է թաղուած միայն: Ատիկա է որ մեզ կը լուսաւորէ, չարը կը խափանէ: Եթէ ատիկա չըլլար, կ՚ըսէ մայրիկը, մենք ուրկէ՞ պիտի առնէինք արեւ եւ լոյս:

Տարի մըն ալ, խումբով, հեռու տեղ մը ուխտի կ՚երթան գիւղացիները: Եւ ի՛նչ զարմանք. հոն ալ, վանքի մը մէջ, դերեզման մը կար. Ս. Մեսրոպի Աջը հոն ալ էր:

Դարձեալ կ՚անցնին տարիներ. բանաստեղծը, փոքրիկ բանաստեղծը, աքսորի օրերուն, կ՚անցնի Քեօթահիայէն: Հոն ալ տեղացիները ցոյց կուտան Ս. Մեսրոպի դերեզմանը: Ու կ՚աւելցնեն թէ ատիկա է որ լոյս եւ արեւ կուտայ Քեօթահիայի Հայերուն:

— Տարօրինա՛կ բան. այս ո՛րքան դերեզման ու՞ո՛րքան Աջեր, կ՚ըսէր բանաստեղծը մտքէն ու կը քալէր աքսորի ճամբան, մայրիկին հետ:

Մեծցած բանաստեղծը անցեալ տարի կը գրէր.

«Մա՛յր, մանկութեան թերահաւատ տարիները անցած են այլեւս, եւ հիմա ես կը հաւատա՛մ. կը հաւատա՛մ որ Ս. Մեսրոպի հովանաւորող Աջը ամէն տեղ է, ամէն տեղ: Ամէն տեղ, ուր կ՚ապրի հայկական նոյնիսկ փոքրիկ համայնք մը»:

Ես կը հաւատամ, սիրելի հայրենակիցներ, որ այդ Աջը հոս ալ է, Վալանսի մէջ, հոս ալ կայ Ս. Մեսրոպի դերեզմանը. վաղը ձեր զաւակները տարէք այնտեղ ուխտի եւ սորվեցուցէք անոնց, հինաւուրց ջերմեռանդ հաւատքով՝ թէ ուր կայ Ս. Մեսրոպի Աջը, հոն է Հայոց արեւը, Հայոց լոյսը, որ ամէն արշալոյսին կը ծագի պայծառ, դարձնելու բոլոր Հայերս աւելի խանդավառ, աւելի հաւատցաեալ ու աւելի հայ:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՍԱՂԻՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

—o—

Բ.

Անհրաժե՞շտ էր Փիլիպպոսի ճամբորդութիւնը: Սիմոն կաթողիկոս Սիս կանչած ձեռնադրած էր Թորոս եպիսկոպոսը, Փիլիպպոսի բանադրանքին վրայ ժողովուրդը մերժած էր զայն ընդունիլ: Պարոնատէր եպիսկոպոս իրեն զրկած էր Սիմոնի խոստումը եպիսկոպոս չձեռնադրելու: Պոլսոյ տեղակալներուն ղեկավար Անտոն Ռուհիջան վանեցի մըն էր եւ թունդ համակիր Էջմիածնի: Տեղակալներ կը պաշտօնավարէին 1649 – 50ին, շուրջ 11 ամիս եւ կրնային արգիլել որեւէ ձեռնադրութիւն Կիլիկիոյ կաթողիկոսին կողմէ:

Փիլիպպոս կը մեկնի Էջմիածնէն, եպիսկոպոսներ, քահանաներ քաղաքներու եւ դաւառներու իշխաններ կը միանան շքախումբին: Մէկը կը գրէ. «Փիլիպպոս Երուսաղէմ գացած ատեն կը գտնէ Ներսէսը եւ միասին կը մեկնին»: Ուրիշ մը. «Փիլիպպոս Երուսաղէմ գալուն Ներսէս Կաթողիկոս ալ շքախումբով եկաւ» (1651 Հոկտեմբեր 10): Երուսաղէմի կուսակալը, յոյն պատրիարքը, լատին վանքին պետերը մեծ պատիւներով կ՚ընդունին Փիլիպպոսը:

Սրբավայրին մէջ կը գումարուի ժողով, որուն կը մասնակցին երկու կաթողիկոսներ, տասնեւութ վարդապետ, ութ եպիսկոպոս, երեսունհինդ կրօնաւոր, ուխտաւորներ՝ շուրջ հազար հոգի: Կը հաստատուի «սէր եւ միաբանութիւն երկու աթոռներու միջեւ», կը կնքուի համաձայնագիր մը.—

Իւրաքանչիւր կաթողիկոս իր վիճակին համար եպիսկոպոս ձեռնադրէ, մէկուն ձեռնադրածը միւսին մէջ անընդունելի ըլլայ:

Առանց ժողովուրդի խնդրանքին եպիսկոպոս չձեռնադրել:

Եպիսկոպոս մը ուրիշ վիճակ մը առնելու չէ:

Մէկ վիճակի վրայ մէկ եպիսկոպոս:

Վարդապետական իշխանութիւն տալու համար անհրաժեշտ է ամէնուն վկայութիւնը, ուսում, առաքինութիւն, տարիք:

Քահանաներ ձեռնադրուին իրենց եպիսկոպոսէն՝ ժողովուրդին հաւանութեամբ:

Փիլիպպոս կաթողիկոս խոհեմութիւն կը սեպէ ակնարկութիւն չընել Մայր Աթոռի գերագահութեան մասին: Ժողովը վերջ կը գտնէ 1652ին:

Կը մնար ժողովի որոշումներուն յարգումը՝ մանաւանդ եկեղեցականներէն:

Փիլիպպոս ծովու ճամբով կուգայ Պոլիս: Վեզիրներ իրարու կը յաջորդեն, պատրիարքներ եւ տեղակալներ մրցումի ելած են աթոռ գրաւելու համար: Պայքարներու հետեւանքով կաշառքներ կը տրուին իշխանաւորներուն, ազգային պարտքը կը հասնի քառասուն հազար դահեկանի, հսկայ գումար մը այդ ժամանակին համար: Փիլիպպոս կը քարոզէ սէր, միաբանութիւն «ի սէր ազգին եւ եկեղեցիին, որովհետեւ մեծ վտանգներ կը սպառնան ազգին եւ եկեղեցիին»: Կը դիմէ ամէնուն կը հանդանակէ, կը վճարէ պարտքերը, կը ստանայ սուլթանական հրովարտակ իր իշխանութիւնը Թուրքիոյ Հայերուն վրայ հաստատող եւ վերջապէս Անտոն Զելեպիէն կարեւոր գումար մը ստանալով Էջմիածնի զանգակատունը շինելու համար, կը վերադառնայ Էջմիածին:

Կը ձեռնարկէ զանգակատան շինութեան, Երեւանի խանը կ՚արգիլէ, կը ըսպառնայ քանդել, կը սպասէ կաշառքի: Փիլիպպոս կը վախճանի 1655ի Մարտ 25ին, խանը կ՚արգիլէ զանգակատան տակ թաղումը: Ճարահատ՝ եկեղեցականներ Շահին կը դիմեն, խանը պաշտօնանկ կ՚ըլլայ, նոր խան մը կուգայ, կը գոհանայ կաշառքով եւ թոյլ կուտայ զանգակատունը շինելու:

Խանը կը սպասէր որ Փիլիպպոս կարեւոր գումար մը բերէր, թեմերու վրայ հաստատէր իր իշխանութիւնը, որովհետեւ թեմերը Էջմիածնի համար եւ խանին համար եկամուտի աղբիւրներ էին: Պարսիկը կը փափաքէր, որ Էջմիածնի ազդեցութիւնը զօրանայ օսմանեան Հայութեան վրայ: Շահը Եւրոպայի կը դիմէր, որպէսզի նոր խաչակրութիւն մը կազմուի Թուրքիոյ դէմ եւ կը սպասէր պատեհ առիթի մը՝ Պաղտատը գրաւելու համար: Ռիշըլիէոյի մտերմիկ խորհրդական Հայր Յովսէփը խորհուրդ տուած էր կրօնական թափանցում կատարել կայսրութեան մէջ եւ Ֆրանսական դեսպանը կը հետաքրքրուէր պատրիարքական ընտրութիւններով, լատինասէր պատրիարքներ կ՚ուզէր տեսնել Պոլսոյ մէջ եւ Կիլիկիոյ մէջ ալ լատինասէր կաթողիկոսներ: Ազգայիններ ալ կը պայքարէին եկեղեցականներու դէմ, պայքար բնիկներու եւ եկուորներու միջեւ:

Փիլիպպոսի կը յաջորդէ Յակոբ Զուղայեցի, որ առաջին անգամն ըլլալով Ալեքսիս Յարին կը դիմէ պարսկահայերու պաշտպանութիւնը խնդրելով: Արդէն Յարը 1653ին Թեհրան զրկած էր Լոպանով իշխանը դանգատելու շահին քրիստոնեաներու հանդէպ բռնած ընթացքին համար, բայց դիմումը ապարդիւն եղած էր: Ռուս վարչապետ Օրտին պիտի փոխէ քաղաքականութիւնը, պիտի ձեռնարկէ առեւտրական թափանցումի, 1667ին Հայերու հետ պիտի կնքէ համաձայնագիր մը, որով իրաւունք կուտայ պարսիկ ապրանքներու ներածումներուն եւ արտածումներուն եւ ձեռարկը դիւրացնելու համար կը հրահանդէ նաւեր շինել, Կասպիցի վրայ նաւարկութիւն կատարելու, ապրանքները ժողվեն փոխադրելու համար:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԱՆԱՊԱՏ ՈՎԿԻԱՆՈՍԻ ՄԷՋ

—o—

Հետազօտութիւնները հաստատած են, որ Խաղաղական Ովկիանոսին մէջ՝ 150 մեթր խորութեամբ ահագին տարածութեան մը վրայ, Հավայեան կղզիներու Սան Տիեկօ (Մ. Նահանգներ) նաւահանգիստին միջեւ, կը գտնուի անապատ մը, ուր կեանքը գրեթէ գոյութիւն չունի, շատ քիչ ձուկեր եւ ծովային կենդանիներ կ՚ապրին այնտեղ, իսկ Ովկիանոսի ստորին խաւերը համարեա թէ անբնակելի են: Յայտնի է որ ծովային կենդանիներու եւ բոյսերու կեանքը սերտ կերպով կապուած է ջուրի աղիութեան եւ բարեխառնութեան, պարունակած թթուածինի եւ սննդաբեր նիւթերու հետ, որոնք իրենց կարգին կախում ունին ջուրի զանգուածներու տեղափոխութենէն:

Սիրտը շատ մեծ չէ եւ կը կշռէ 250 – 300 կրամ: 24 ժամուան մէջ սրտին մկանը կը կծկուի հարիւր հազար անգամէն աւելի: Սիրտը զօրաւոր է եւ դիմացկուն կը դառնայ բանաւոր եւ կանոնաւոր մարզումով: Լաւ մարզուած՝ բնական վիճակի մէջ արիւնաբաշխ այս կենսական գործարանին մկաններուն կծկումը ունի իր յատուկ եւ խաղաղ կշռոյթը: Մարմնամարզութիւն չնող մէկուն սիրտը մէկ վայրկեանի մէջ կը կծկուի 70–80 անգամ, իսկ մարզիկներունը՝ 50 – 60 անգամ, վազողներունը, դահուկորդներունը եւ թիավարներունը՝ 35–40 անգամ:

Մարմնական վարժութիւնները, զօրացնելով արեան շրջանառութիւնը, կ՚ամրապնդեն ոչ միայն սրտին, այլեւ ամբողջ արիւնատար դրութեան աշխատանքը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԻԲ.

Անունս տուի դռնապանին, որ ինձմէ բաւական քսան Ֆրանքնոցներ առած ըլլալով գիտէր թէ ժամը հինգին Օր. Կօթիէի սենեակը մտնելու իրաւունք ունէի:

Ուստի առանց արգելքի անցայ:

Կրնայի անոր հարցնել թէ Մարկրիթ սենեա՞կն էր, բայց կրնար չէ ըսել եւ ես կ՚ուզէի երկու վայրկեան աւելի տարակուսիլ, վասն զի տարակուսելով կը յուսայի տակաւին:

Ականջս դրան վրայ դրի, ջանալով աղմուկ մը, շարժում մը լսել:

Ոչինչ: Կարծես թէ գիւղին լռութիւնը մինչեւ հոն կը շարունակուէր:

Դուռը բացի եւ ներս մտայ:

Բոլոր վարագոյրները ամրապէս գոցուած էին:

Ճաշասրահին վարագոյրները բացի, ննջասենեակը գացի եւ դուռը հրեցի:

Վազեցի վարագոյրներուն չուանին վրայ եւ ուժգնօրէն քաշեցի զայն:

Վարագոյրները բացուեցան: Տկար լոյս մը ներս թափանցեց: Անկողինին քով վազեցի:

Պարա՛պ էր:

Դուռները իրարու ետեւէ բացի, եւ բոլոր սենեակները աչքէ անցուցի:

Մարդ չկար:

Խենթենալու բան էր:

Արդուզարդի սենեակը գացի, պատուհանը բացի եւ քանի մը անգամ Բրիւտանսը կանչեցի:

Տիկին Տիւվէրնուայի պատուհանը գոց մնաց:

Այն ատեն դռնապանին քով իջայ ու հարցուցի թէ Օր. Կօթիէ ցերեկը եկա՞ծ էր:

— Այո, պատասխանեց մարդը, տիկին Տիւվէրնուայի հետ եկաւ:

— Ինծի համար բան մը չըսա՞ւ:

— Ո՛չ:

— Գիտէ՞ք թէ ետքը ինչ ըրին:

— Կառք նստան:

— Ի՞նչ տեսակ կառք էր:

— Մասնաւոր կառք մըն էր:

Ի՞նչ կը նշանակէին ասոնք:

Յարակից դուռը զարկի:

— Ո՞ւր կ՚երթաք, պարոն, հարցուց դռնապանը ինծի, դուռը բանալէ ետք:

— Տիկին Տիւվէրնուայի սենեակը:

— Տիկինը այս գիշեր չեկաւ:

— Վստա՞հ էք:

— Այո, պարոն, երէկ գիշեր այս նամակը բերին եւ ես տակաւին չկրցայ յանձնել անոր:

Եւ դռնապանը նամակ մը ցոյց տուաւ, որուն վրայ աչք պտըտցուցի մեքենաբար:

Մարկրիթին գիրը ճանչցայ:

Նամակը առի:

Հասցէն սա բառերը կը պարունակէր.

«Առ Տիկին Տիւվէրնուա, Մ. Տիւվալի յանձնելու համար»:

— Այս նամակը ինծի ուղղուած է, ըսի դռնապանին եւ հասցէն ցոյց տուի անոր:

— Մ. Տիւվալը դո՞ւք էք, հարցուց այդ մարդը:

— Այո՛:

— Ահ, կը ճանչնամ ձեզ, դուք շատ անգամ Տիկին Տիւվէրնուայի կուգայիք:

Փողոց ելլելուս պէս նամակը բացի:

Եթէ շանթը ոտքիս առջեւ իյնար, այնքան սարսափ պիտի չզգայի որչափ զգացի այս նամակը կարդալով:

«Այն պահուն ուր այս նամակը կը կարդաք, Արման, ես արդէն ուրիշ մարդու մը սիրուհին եղած եմ: Ուստի ամէն բան լմնցած է մեր միջեւ:

«Ձեր հօրը քով դարձէք, բարեկամս, դացէք տեսէք ձեր քոյրը, մեր բոլոր թշուառութիւններուն անդիտակ ու անբիծ այն աղջիկը: Անոր մօտ շուտով պիտի մոռնաք ինչ տառապանք որ պատճառած է ձեզ Մարկրիթ Կօթիէ ըսուած մոլորեալ աղջիկը, զոր հաճեցաք պահ մը սիրել: Անիկա ձեզ կը պարտի միակ երջանիկ վայրկեանները իր կեանքին եւ կը յուսայ թէ այդ կեանքը հիմակ այլեւս երկար պիտի չտեւէ»:

Երբ վերջին բառը կարդացի, ինծի անանկ եկաւ թէ պիտի խենթենայի:

Պահ մը ստուգիւ վախցայ թէ փողոցին քարայատակին վրայ պիտի իյնայի: Ամպ մը անցաւ աչքերուս վրայէն եւ արիւնը քունքերուս մէջ բաբախեց:

Վերջապէս քիչ մը ինքզինքս գտայ, չորս կողմս նայեցայ, զարմանալով որ ուրիշ մարդոց կեանքը կը շարունակուէր, առանց իմ դժբախտութեանս վրայ դադրելու:

Բաւական զօրաւոր չէի որ կարենայի առանձինն հանդուրժել հրաւոածը, զոր Մարկրիթ կուտար ինծի:

Այն ատեն յիշեցի թէ հայրս ալ նոյն քաղաքին մէջ էր, թէ կրնայի տասը վայրկեանէն անոր քովն ըլլալ եւ թէ անիկա պիտի մասնակցէր վիշտիս, ինչ որ ալ ըլլար պատճառը: Խենթի մը, դողի մը պէս վազեցի մինչեւ Օթէլ տը Փառի եւ տեսայ որ հօրս սենեակին բանալին դրանը վրայ էր: Ներս մտայ:

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Յառաջին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Ալէն Պագըրճեան (զաւակը) Պարոյր Պագըրճեան (եղբայրը) իրենց սրտագին շնորհակալիքը կը յայտնենք բոլոր անոնց որ անձամբ, գրաւոր եւ դամբանականով իրենց յարգանքը մատուցին՝ ողբ. Լեւոն Պագըրճեանի մահուան առթիւ : Եւ կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Պօմոնի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող բոլոր ազգայիններն ու բարեկամները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տոքթ. Մ. Քէչեան (Մարսէյլ) կը նուիրէ երեսուն ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Օդափ. կայանին, իր ողբ. կնոջ յիշատակին :

×

Մարսէյլի Աղք. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Գրիգորեան եղբայրներէ 25 ֆր. իրենց ողբ. հօր մահուան Ե. տարելիցի նուիրուած հոգեհանգստեան առթիւ :

Ինչպէս նաեւ տսաը ֆր.ի նուիրատուութիւն մը Պ. Ռ. Տէր-Խաչատուրեանէ :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցին

Երեքշաբթի, Դեկտ. 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահին մէջ,

RUE VOLTAIRE

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ Կրթ. Յանձնախումբին կողմէ :

Պատուոյ նախագահութեամբ

RAOUL BLEUZE-ի

DÉPUTÉ de la SEINE
Vice-Président du Conseil Général de la Seine, Maire d'Alfortville

DAMIN de LEON, Trompettiste Philippin et son Orchestre JAZZ TYPIQUE

Մասնակցութեամբ յայտնի երգչուհի
Օր. ԺԱԳԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հայկական ջերմ մթնոլորտ, երգ, պար, ճոխ պիւֆէ : Կաղանդի առթիւ կանոնաւոր սպասարկութիւն :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— *Շարանթոն Էքօլէն առնել 103 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րիւ տը լ'Իւնիօն :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ - Քաշանի խումբին :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին :

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ :

ՊՐԵՄՈՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԿՈՄԻՏԷ ԵՒ Գ. ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Այս Զորեքշաբթի ժամը 21ին

Դասախօս (ֆրանսերէն)

ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Սալ Տըպիւսի
252 Ֆոպուր Սէնթ Օնօրէ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, վարժարանին մէջ :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան դպրոցական հանդէսը Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի առթիւ, այս Ուրբաթ, ժամը 20·45ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ :

Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջանի հայրենակիցները վայելելու փոքրիկներու եւ երիտասարդներու հայերէն երգեր, պար, զաւեշտ եւ Կաղանդ Պապուկը իր նուէրներով ու անակնկալներով :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Զորեքշաբթի (Դեկտ. 25) առաւօտ Ծնունդի առթիւ : Բիւ Ժէյ Կրընոպլը : Սկզբնաւորութիւն երգեցողութեանց ժամը 8·30ին : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետր. 29, Սփլանտիտի մէջ :

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբը իր կազմութեան երկրորդ տարեդարձը կը տօնէ Յունուար 26ին :

×

Սիմոն Զաւարեանի մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ յուշի եւ յարգանքի ցերեկոյթ, Փետրուար 9, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Իվ Թուտիկ թատրոնին մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Յունուար 12ին, Կիրակի օր, եկեղեցւոյ սրահը :

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9-12 եւ 14-18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները, Ուրբաթ (20 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողովի :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

×

Կրթական նախարարութեան հրահանգով Հինգշաբթի Դեկտեմբեր 19ին դըպրոցները բաց են եւ աշակերտներու ներկայութիւնը պարտադիր, այս պատճառով «Մանուկներու Օր»ը յետաձգուած է եւ տեղի պիտի ունենայ, Յունուար 16ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին, Քատէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

EXPOSITION

D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN

DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

— 11, Av. du Président Wilson —

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը Զորեքշաբթի (Դեկտ. 18) ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վարդանանց
Ասպետներու Եղբայրակցութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Կիրակի՝ 23 Փետր. 1964, ժամը 21

SALLE GAVEAU

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ :

Շաբաթ (28 Դեկտ.) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Centre Administratif et Social

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

ՍՕՍԻ պարախումբը իր ամբողջական կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւթնէրեանի :

Եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝ Մօրիս Վարդիվանեան :

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ'Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ'Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*Բանաստեղծութիւն*)
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, Երկերի ժողովածու, 10 *հատոր լաթակազմ*	70 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 7 *հատոր, լաթակազմ*	56 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, *լաթակազմ*	8 Ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 *հատոր լաթակազմ*	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, *մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ*	10 Ֆր.
Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ.	8 Ֆր.
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Երկեր (*Աբովեան Պռօշեան, Պարոնեան*)	17 Ֆր.
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր *նկարներով*	5 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ. *լաթակազմ*	7·50 Ֆր.
ՄԻՔ. ՇԱԹԻՐԵԱՆ. Գարունը նորից եկաւ. 296 *էջ.*	5 Ֆր.
ԱԲԳԱՐԵԱՆ. Մատենադարան(*անգլ.*) 18 *գունաւոր մանրանկարներ*	3 Ֆր.
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ. Երգի ծնունդը. բանաստեղծութիւններ	3·85 Ֆր.
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ. Տաղեր, 200 էջ. *լաթակազմ*	3·50 Ֆր.
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Ա. 800 *էջ. լթկզմ.*	16 Ֆր.
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլռելի զանգակատուն, *Պէյրութ*, 1963	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 18 DECEMBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9887

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9887

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԲԱԺՆՈՒԵՑԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Գ.

Արեւմտեան եւ արեւելեան եկեղեցիներու միջեւ զանազան տարակարծութիւններ գոյութիւն ունեցած են նախ քան վերջնական բաժանումը :

Արիոսի, Նեստորի, Եւտիքէսի եւ Դիոսկորոսի հերձուածները մեծ ազմուկ հանեցին ժամանակին եւ բազմաթիւ հետեւորդներ ունեցան : Սակայն եկեղեցիներու միութիւնը անխախտ մնաց : Տիեզերական Ժողովները դատապարտելով «հերետիկոս»ները, յաջողեցան պահպանել միասնականութիւնը :

Դաւանականէն առաջ լեզուական, մշակութային եւ քաղաքական պատճառներ կային երկու եկեղեցիներու աստիճանաբար իրարմէ հեռացման համար :

Ինչպէս Արեւելքի, նոյնպէս Արեւմուտքի եկեղեցիներուն մէջ ծիսական լեզուն յունարէնն էր : Գրերու գիւտէն առաջ Հայոց եկեղեցին ալ յունարէն ու ասորերէն լեզուներով կը կատարէր իր ծէսը : Արեւմուտքի մէջ լատիներէնը փոխարինեց յունարէնը, անջրպետ մը բանալով երկու եկեղեցիներուն միջեւ :

Քաղաքական գետնի վրայ խզումը շեշտուեցաւ, երբ Հռոմի Պապը ձերբազատուելու համար բիւզանդական կայսրերու տիրապետութենէն՝ ուղեց ապահովել Գերմանեւ հռոմէական սուրբ կայսրութեան պաշտպանութիւնը եւ 800ին կայսր օծեց Մեծն Կարոլոսը (Շարլըմանեը) :

Բիւզանդիոնի դէմ հռոմէական նոր կայսրութիւն մը կը հիմնուէր արեւմուտքի մէջ, իբրեւ պաշտպան արեւմտեան եկեղեցւոյ :

Խաչակիրները իրենց չորրորդ արշաւանքի ընթացքին 1204ին գրաւեցին Կոստանդնուպոլիսը, կողոպտեցին Այա Սոֆիայի մայր եկեղեցին եւ լատինական կայսրութիւն մը հիմնեցին Վոսփորի ափերուն վրայ :

Այս դէպքն ալ մեծապէս ծանրացուց արեւելեան եւ արեւմտեան եկեղեցիներու վէճը :

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ կազմուեցան «Ֆրէնկ» (լատին) իշխանապետութիւններ — Երուսաղէմ, Եդեսիա, Անտիոք, Տրիպոլիս, Կիպրոս : Լատին կրօնապետներ գերագահութիւն ստացան այդ երկիրներուն մէջ, ստուերի մէջ ձգելով օրթոտոքս բարձրաստիճան եկեղեցականները :

Այնքան ատեն որ մէկ կայսրութեան մականին ենթակայ էին արեւմուտքն ու արեւելքը, անխախտ մնաց լատին եւ յոյն եկեղեցիներու միութիւնը : Այն օրը որ կայսրութիւնը մասերու բաժնուեցաւ, եկեղեցիներն ալ հետզհետէ իրարմէ հեռացան :

Կ. Պոլսոյ 381ի եւ Քաղկեդոնի 451ի Տիեզերական Ժողովերը ամրապնդած էին դիրքը Կոստանդնուպոլսոյ օրթոտոքս պատրիարքին, որուն իշխանութիւնը կը տարածուէր բիւզանդական կայսրութեան կէսին վրայ : Անտիոքի եւ Աղեքսանդրիոյ պատրիարքութեանց պատկանող կարգ մը թեմեր իր մականին ենթարկուած էին :

Հռոմի եւ Բիւզանդիոնի բաժանման ժամանակ Կ. Պոլսոյ պատրիարքութիւնը ունէր 624 եպիսկոպոսական թեմեր : Թուրքերու գրաւումէն վերջ պատրիարքի ընտրութիւնը ենթարկուեցաւ Սուլթանի վաւերացման, Սուլթան Ֆաթիհէն ըսկըսեալ : Ներկայիս Թուրքիոյ մէջ հինգ թեմեր միայն ունի Ֆէնէրի պատրիարքութիւնը :

Օրթոտոքս կրօնքին կը պատկանին բացի Յոյներէն՝ Ռուսերը, Սերպերը, Ռումանացիները, Վրացիները, Սուրիա-Լիբանանի կարգ մը քրիստոնեաները եւ Ալպանացիները :

Ռուսերը ունեցան անկախ պատրիարքութիւն 1589 – 1721 : 1917ին կրկին անկախ դարձան : Վրաց պատրիարքութիւնը որ ջնջուած էր 1818ին Ռուսերու կողմէ՝ վերահաստատուեցաւ 1919ին երբ Վրաստան անկախութիւն հռչակեց : Սերպերը որ 1346 – 1459 եւ 1557 – 1766 Պոլսոյ պատրիարքութենէն անջատուած յետոյ կրկին անոր ենթարկուած էին, 1920ին անկախ դարձան : Պուլկարները, որ անկախ եղած էին 927 – 1018 եւ 1204–1396, յետոյ իբրեւ «Էկզարքութիւն» կապուած Ֆէնէրի տիեզերական պատրիարքին, 1953ին աջատուեցան անկէ : Ռումէնները 1925էն, Ալպանացիք 1937էն ի վեր անկախ պատրիարքութիւն ունին :

Ներկայ պայմաններուն տակ եկեղեցիներու միութիւնը հեռաւոր նպատակ մը միայն կրնայ ըլլալ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՌԸՍՔ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՈՒՏԱՅ ԵՒՐՈՊԱՅԻ

Ատլանտեան Ուխտի արտաքին նախարարներու հանդիպումը բացուեցաւ երկուշաբթի օր, աւանդական հանդիսութեամբ :

Այբուբենական կարգով, Տին Ռըսք, որ պատուոյ նախագահութիւնը պիտի ապահովէ 1964ին, առաջին խօսք առնողն եղաւ : Նախ, յուզումով, ոգեկոչեց նախագահ Քենըտիի յիշատակը, այդ առթիւ եւ նախագահ Ճոնսընի դիրը կարդալէն առաջ, Ռըսք հաստատեց թէ ամերիկեան քաղաքականութիւնը ոչ մէկ ձեւով պիտի չփոխուի : Ապա կարդաց Ճոնսընի դիրը, ուղղուած Ատլանտեան Ուխտի նախարարաց խորհուրդին, մասնաւոր շեշտ մը դնելով կարգ մը կէտերու վրայ : Ճոնսընի կը յայտնէ թէ Ամերիկա կը խոստանայ հաւատարմօրէն զօրավիգ կենալ Ատլանտեան Խորհուրդին : Ճոնսընի կը խոստանայ որ իր երկրին կամքն ու հարստութիւնները տեւապէս պիտի նուիրուին այդ պարտականութեան : Եւրոպայի մէջ պիտի պահեն ամերիկեան վեց զօրաբաժինները որ կան, ցորչափ անոնց ներկայութիւնը անհրաժեշտ ըլլայ : Ճոնսընի կ'ողջունէ ծնունդը Եւրոպայի մը որուն միասնականութիւնը եւ ուժը կ'աճի, վասնզի գիտեն (Ամերիկացիք) որ զօրաւոր Եւրոպա մը չի կըրնար ըլլալ առանց միացեալ Եւրոպայի :

Ռըսքի այս ճառին յաջորդած են աշխատանքի խօսակցութիւնները, դռնփակ : Աւելի վերջ, խօսք առած են Պըթլըր, Շրէօտէռ, Մարթին (Քանատա) :

Յունաստանի արտաքին նախարարը՝ Վենիզելոս, իրեն կողքին ունենալով Էրքինը (Թուրքիա) ուշադրութիւն հրաւիրած է այն վտանգին վրայ որ կրնայ ծագիլ «ճկուն պատասխանի» մը պարագային, Յունաստանի վրայ յարձակման ատեն :

Վերջապէս խօսք առած է Քուվ տը Միւրվիլ, որ յարգանքի խօսք մը ըսելէ ետք Քենըտիի յիշատակին, անդրադարձած է Մոսկուա – Փեքին «կեղծ պայքարին» :

Նիստը վերսկսած է Երեքշաբթի :

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Նկարչութիւնն ալ իր առաջնակարգ տեղն ունի եւ Մշակոյթի տունը, Պատմական եւ Հնագիտական թանգարանին կողքին կը պատսպարէ ազգային սրահը, ուր մշտնջենական կերպով ցուցադրուած են երեք – չորս հազար պաստառներ, գծագրութիւններ, քանդակագործական արտադրութիւններ կամ նմոյշներ գործնական արուեստներու, բաժնուած երեք գլխաւոր ճիւղերու, մէկը, ամէնէն կարեւորը, հայկ. արուեստին նուիրուած, միւսը ռուսական արուեստին եւ վերջինը՝ արեւմտեան արուեստին, մասնաւոր ճիւղ մը վերապահուած քանի մը գեղեցիկ կտորներու, չին, յոյն, պարսիկ կամ եգիպտական արուեստի :

Հայկական բաժինը ամէնէն կարեւորն է եւ արդի նկարիչներու գործերէ կը բաղկանայ, ինչպէս՝ Սարեան, Թադեւոսեան, ու նաեւ արտասահմանեան նկարիչներու գործեր՝ ինչպէս Շահէն, Զաքարեան (Ֆրանսայէն) կամ Թէրլէմէզեան որ երկար մնաց նոյնպէս Ֆրանսա, եւ որմէ ցուցադրուած են պաստառներ որոնք կը ներկայացնեն Պրըթաների կըզզիները կամ Լիւսանպուրկի պալատը :

ՊԱՐԸ

Գեղարուեստական արտայայտութեան վերանորոգումը Հայաստանի մէջ ալ կը յայտնուի, ուրիշ մարզերու մէջ :

Երեւան ժամանումի մեր իրիկունը, Ապրիլ 7, հրաւիրուած էինք Ֆոլքլորիք հանդէսի մը ազգային օփերային մէջ, հսկայ չէնք մը, ծառաշատ պարտէզի մը կեդրոնը, որ ձեւով մը բաց երկինքով փուայէն կը կազմէ, երկու հանդիսասրահէ բաղկացած, եւ 1200էն 1500 տեղ ունի, մէկը ձմեռուան, միւսը ամառուան համար :

Նուագախումբը, կրճատեալ թիւով անդամներէ բաղկացած, կ'օգտագործէր, ձեռնադաշնակ մը, որ շատ տարածուած է Հայաստան, քանի որ նոյնիսկ Տանձուկի կոլխոզին դպրոցական խումբին մէջ տեսանք, բայց նաեւ աւանդական գործիքներ, որոնցմէ իսկական օրինակներ գտանք, յետագային, Պատմութեան թանգարանը — Թառը, որ կի թառի կամ մեծ մանտոլինի կը նմանի, երկար կոթով, որ անոյշ ձայներ կ'արձակէ, Քեմանչան, պանճոյի ձեւով գործիք մը, զոր երաժիշտը ծունկին վրայ կը դնէ եւ որուն լարերուն վրայ կը շարժէ ճպոտը, թմբուկ մը չափ տալու համար՝ վրան եւ տակը զարնելով, եւ զայն ծառայացնելու իբրեւ վահան դանդաղ կըշռոյթի, եռանդագին թօթվելով առոյգ պարերու ընթացքին, ու նաեւ ուրիշ գործիքներ, որոնց անունը այլեւս չեմ յիշեր, մին տկճորի եւ միւսը չնարի նման :

Այս ամբողջը կը ստեղծէր, երբեմն մեղմ, երբեմն մելամաղձոտ, երբեմն կենդանի, թրթռուն երաժշտութիւն մը, որու ընկերակցութեամբ երկու սքանչելի խումբեր կը պարէին, մէկը՝ արական, միւսը իգական : Երկու ժամ պարի յայտագրի մը հետեւիլ կրնայ ձանձրացուցիչ ըլլալ : Այս առթիւ, այդպէս չեղաւ : Թէեւ յոգնած էինք ճամբորդութեամբ մը, որ նոյն օրուան մէջ, մեզ Լենինկըրատէն Երեւան բերած էր :

Ամէն նոր պարի, կրկին կը հրապուրուէինք նոր տարազներու հարստութենէն, անոնց վայելչութենէն, խաղտացնող գոյներէն, եւ ներդաշնակութենէն որ կը յայտնուէր, համաձայն պարին թեմային :

Յետոյ փոխնիփոխ բեմ կուգային խումբերը, կշռոյթի այնպիսի տարբերութեամբ մը մէկ պարէն միւսը, որ շահագրգռութիւնը կը մնար ներկայացման ամբողջ տեւողութեան ընթացքին :

Արական խումբը խենթեցնող շարժումներ կ'ընէր, աճպարարութիւններ որոնց ետին կը զգացուէր անսովոր ուժ մը, միացած արտակարգ ճկունութեան մը եւ ճապկութեան մը : Ամէն բան մարզական ոստումներով կը վերջանար, խելքի պըտոյտ տուող շուրջպարերով որոնք ծափահարութիւններու առիթ կուտային :

Յետոյ փոխն ի փոխ պարուհիները մէջտեղ կ'ելլէին, մեղմութեամբ, զանազան տարազներով, միշտ շատ ամչկոտ շատ արտայայտիչ դէմքերով, անուշութիւն, գգուանք կամ երբեմն խորամանկութիւն ձեւացնելով կարգ մը պարերու մէջ, ըստ թեմային : Այնքան ոտքերով չէին պարեր, դանդաղօրէն կը յառաջանային, միշտ ճկունութեամբ, որքան ձեռքերով՝ զորս կը բարձրացնէին, կ'երկարէին, կ'օրօրէին, միշտ շարժուն ու ճկուն, որ կարծես կը լողային օդին մէջ : Երկարած ձեռքերու խաղկ, ճկոյթ մատը հեռացուած, միւսները մշտական շարժումի մէջ, անդադար կը վերանորոգուի : Կ'ըսուի թէ ձեռքերու այս ձեւընկալ պարը երկու հազար տարուան հնութիւն ունի : Մովսէս Խորենացի կը պատմէ թէ իշխանական ճաշի մը ընթացքին, արտակարգ գեղեցկութեան տէր կին մը, Նազենիկ, «ձեռքերով կ'երգէր» :

Նոյն տպաւորութիւնը կը կրէինք դիտելով Երեւանի արդի պարուհիները : Անոնք իրենց նախնեաց աւանդութիւնները գտած են, գիտեն իրենց հրապոյրին տակ պահել հանդիսատեսները, իրենք եւս «երգելով իրենց ձեռքերով», մինչ թըմբուկներու պայթիւնը բեմ կը նետէ այր մարդոց վառվռուն խումբը :

ՇԱՐԼ ՄԱՐՔՈՒԱՐ

(8 Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆԷՕՆԻԻ պիտի կարենայ կազմել թըրքական նոր դահլիճը եւ Ատալէթը ընդդիմադիրի դիրքին մէջ պիտի մնայ մինչեւ ներկայ օրէնսդրութեան վերջը : Կը թուի թէ տագնապը լուծուած է :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան մէջ նուազագոյն ամսաթոշակը 40–45 ռուբլիի պիտի հասնի 1964 – 65ին (220–260 Ֆր.), յայտարարած է Լօմակօ «Պետութեան ծրագրին» նախագահը :

ՇՈՒԷՆ ԼԱՅ բեմապարի մը ներկայ եղած է Գահիրէի օփերային մէջ, որ եգիպտական ըմբռնումով կը ներկայացնէր 1956ի Ֆրանքեւանգլիական յարձակումը Սուէզի վրայ : Այս բեմապարը որ Փորթ-Սայիտի բնակիչներուն յաղթանակով կը վերջանայ Ֆրանսացի վայրենի ռազմիկներուն վրայ, մեծ հաճոյք պատճառած է Չինացիին :

ՄԻՆՉԵԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋ

Մեր բոլոր բաժանորդներէն, Ֆըրանսա թէ արտասահման, կը խնդրենք փակել իրենց առկախ հաշիւները մինչեւ Դեկտեմբեր 31 :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10ին պիտի դադրեցընենք, ԱՆԽՏԻՐ թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք չեն փակած ընթացիկ տարուան իրենց հաշիւը :

Անոնք որոնք կը փափաքին թերթ ստանալ 1964ին, պարտին մինչեւ տարւոյս վերջը նորոգել իրենց բաժանորդագրութեան շրջանը :

Շնորհակալութիւններով
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿ. ԼԵԳԷՈՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

«ԲՆԻԿ ԹԷ ՕԺԱՆԴԱԿ»

(Inigènes ou auxiliaires)

Դաշտային Կիպրոսի կլիման, մանաւանդ ամառնային ամիսներուն տօթակէզ է: Հայկական Լեգէոնը իր կազմութեան եւ պատրաստութեան շրջանին՝ իր մարզանքները կը կատարէր սովորաբար առաւօտուն: Միջօրէէն ետքը նուիրուած էր հանգիստի կամ մաքրութեան աշխատանքներու:

Բանակումը հեռու էր ամէն բնակութենէ: Հաշուի չէր առնուեր 2 – 3 քիլոմեթր դէպի արեւելք յունական Մոնարկա գիւղակը, նախնական վիճակի մէջ: Քաղաք տեսնելու համար պէտք էր մինչեւ Ֆամակուսթա երթալ մօտաւորապէս քսան քիլոմեթր դէպի արեւմուտք: Լեգէոնականներուն համար հանգիստի ժամերը զբօսանքի առիթ չէին ընծայեր: Ժամանակ կ'անցընէին վրաններու կամ իրենց շինած հիւղակներուն մէջ, ոմանք մտածկոտ, ոմանք ալ անվերջ խօսակցելով:

Ցանձնարարելի չէ երիտասարդ ու եռանդուն մարդկանց համախմբում մը երկար ատեն անզբաղ ձգել: Պէտք է պարապմունքի կամ զբօսանքի հնարաւորութիւն ստեղծել:

Լեգէոնի հրամանատարը, գնդապետ Ռոմիէօ, այդ նպատակաւ Եդիպտոսէն բերել տուաւ Ատոիան Պառաք մը, որուն օրինակները Ֆրանսական յետճակատային զօտիներուն մէջ գործածական էին: Զայն յատկացուց իբր լեգէոնականներուն ժողովատեղի: Կահաւորել տուաւ ոչ – ալքոլական ըմպելիներու սարքաւորումով մը եւ հայերէն ու Ֆրանսերէն թերթեր եւ հանդէսներ ապըսպրեց ընթերցանութեան համար:

Երբ ամէն բան պատրաստ եղաւ, գընդապետը հաւաքեց Ֆրանսացի աստիճանաւորները եւ անոնց բացատրեց իր ձեռնարկին իմաստը: Հրահանգեց որ քաջալերեն լեգէոնականները, որպէսզի յաճախեն ժողովատեղի: Յաջորդ օրը պաշտօնապէս լեգէոնականներուն յայտարարուեցաւ բացումը:

Անցան քանի մը օրեր: Ոչ մէկ լեգէոնական ոտք դրաւ սրահէն ներս:

Գնդապետը շուարած՝ չէր հասկնար այդ մերժողական դիրքին պատճառը: Հարցուց թէ ի՞նչ կայ:

Պատճառը պարզ էր: Պառաք Ատոիանի դրան վրայ տախտակ մը դրուած էր «բնիկ լեգէոնականներու ժողովասրահ» մակագրութեամբ: Զայն խմբագրած էր հիւսիսային Ափրիկէէն կամ գաղութային գունդերէ եկած ենթասպայ մը, որ Հայերուն (եւ Սուրիացիներուն) ինչ ըլլալը չէր գիտեր: Հայերը չէին ընդուներ «բնիկ» որակումը, անոր համար որ նախ իրենք Կիպրոսցի (Էնտիժէն) չէին, երկրորդ՝ վերահասու էին թէ այդ պարագային մէջ «բնիկ» կը նշանակէր «ստորադաս ցեղի մը պատկանող»:

Գնդապետը անմիջապէս մակագրութիւնը սրբագրել տուաւ «բնիկ» բառին տեղ «օժանդակ» դնել տալով, ինչ որ լեգէոնի կանոնագրին գործածած ածականն էր:

Եւ ամէն ինչ կարգի մտաւ:

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՍԱՂԻՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Պարսիկ եւ Թուրք կռիւի մէջ են 1660-ին: Աղթամարի կաթողիկոսը կը գրէ Մուհամմէտ Դ.ի.— «Պարսիկ երկրի մէջ նստող կաթողիկոսը գրաւած է Օսմանեան երկրի մէջ գտնուող թեմերը»: Սուլթանը կ'արտօնէ, որ Աղթամարի յանձնուին այդ վայրերը: Յակոբ կը դիմէ կը պաղատի: Նոր փորձանք մը մէջ – տեղ կ'ելլէ՝ երբ Այնթապցի Եղիազար կաթողիկոս ձեռնադրուելէ վերջ կուգայ Պոլիս 1663ին եւ կը գրաւէ պատրիարքական աթոռը: Նպատակն է բաժնել օսմանեան Հայութիւնը պարսկահպատակ Էջմիածնէն: Մեծ վէզիրն է Քէօփրիւլու Ահմէտ (1660 – 1677), համամիտ է Եղիազարին: Յակոբ կը դիմէ Եղիազարին, կ'առաջարկէ տեսակցութիւն մը Կարին կամ Էջմիածին, վերանորոգելու Փիլիպպոս – Ներսէս համաձայնութիւնը: Եղիազար կը մերժէ:

Յակոբ կուգայ Երուսաղէմ, կը մեկնի Պոլիս: Չելեպիները կը բաժնուին Եղիազարեան եւ Յակոբեան կուսակցութիւններու: Կը դիմէ սուլթանին, անցքին վրայ սպասելով խնդրագիր կուտայ, կ'արտասուէ ինքնակալին առջեւ, որ կը գթայ ծերունիին վրայ, «մի լար էխթիար» ըսելով, կը հրամայէ ճանչնալ կաթողիկոսին իրաւասութիւնը օսմանեան Հայութեան վրայ: Յակոբ կը հրճուի, կը համբուրէ սուլթանին ոտքը, կը վերադառնայ Էջմիածին, մինչդեռ Պոլսոյ մէջ պայքարը կը շարունակուի:

1650էն 1700, յիսուն տարիներու մէջ 36 պատրիարքներ իրարու կը յաջորդեն: Էջմիածին կը մնայ հսկայական պարտքի տակ, Յակոբ կը փախի, կը ձերբակալուի, տանջանքի կ'ենթարկուի՝ պարտքերը վճարելու համար:

Պայքարներու շրջանին Ֆրանսացի ճանապարհորդ Թավեռնիէ 1670ին կ'անցնի Թուրքիայէն եւ Թոքատէն Էջմիածին յիսուն Հայ կը գտնէ մէկ Թուրքի դէմ: 1700 թուականէն սկսած համեմատութիւնը կը նուազի, բազմակին Թուրքը կը բազմանայ, բազմածին Հայը կը նուազի, երկրաշարժներու դիմադրող ամրակուռ վանքեր կը դատարկուին, դարերու հաւատքը կ'անշքանայ, հօտեր կը մնան անհովիւ:

Էջմիածինը գրաւող պետութիւնը կը սահմանափակէ կաթողիկոսին իշխանութիւնը իր երկրին մէջ, բայց կը ջանայ որ տիրական ըլլայ այդ իշխանութիւնը դրացի երկիրներուն մէջ: Հայերն ալ կը շփոթեն քաղաքական հպատակութիւնը կրօնական հպատակութեան հետ, կը լըքեն Կիլիկիոյ Աթոռը, որ ամբողջ դարեր ամուլ պիտի մնայ եւ ինքը եւ ժողովուրդը:

Թուրք կառավարութիւնը պատրիարքը կը ճանչնայ օսմանեան Հայութեան պետ: Փիլիպպոս կուգայ եւ կը ստանայ նման ֆերման մը: Կուգայ Եղիազար, կը ջնջուի տասը տարի առաջ տրուած ֆերմանը եւ կը ճանչցուի պատրիարք – կաթողիկոս, վարչական եւ կրօնական իշխանութեամբ, կուգայ Ջուղայեցին, կը ջնջուի նախորդ արտօնագիրը, կը ճանչցուին Էջմիածնի իրաւասութիւնները: Վերջապէս Ռուսիան պիտի միջամտէ պարսկահպատակ կաթողիկոսի ընտրութեան, հրաւիրելով Պոլսոյ աւագանին՝ մասնակցելու ընտրութեան, որպէսզի Էջմիածնի կաթողիկոսն ըլլայ ընդհանրական, ամենայն Հայոց: Կաթողիկոսն ալ կ'ուզէ մօտէն հսկել պատրիարքարանի վրայ: Սիմէոն Երեւանցի կաթողիկոսը պարսկահպատակ Աբրահամ եպիսկոպոսը կը զրկէ Պոլիս՝ որպէս փոխանորդ, Պոլիս կը մերժէ Աբրահամի պաշտօնը: Աշտարակեցի կը մտադրէ փոխանորդ մը զրկել, ամիրաներ կը յայտնեն, թէ պատրիարքն է իր փոխանորդը, ուստի պէտք չկայ ռուսահպատակ եկեղեցականի մը ներկայութեան: Աշտարակեցի հոգեւոր հովիւ էր Իզմիրի, որ այդ շրջանին տէրունական թեմ կը նկատուէր եւ կը պայքարէր Արզութեանի ռուսասէր քաղաքականութեան դէմ: Երբ Կովկաս վերադարձաւ, ընթացքը փոխեց աշխարհագրական դիրքին համաձայն: Օսմանեան հպատակ Գէորգ Դ. Ռուսահպատակ ըլլալէ ետք, Զալալեան մը Պոլիս զրկեց փոխանորդ, պետութիւն եւ պատրիարք մերժեցին պաշտօնը: Այս եկեղեցականները այսքան տգէ՞տ էին, թէ փառասիրութիւնը կը մթագնէր իրենց յստակատեսութիւնը: 1825էն 1844 Էջմիածնի կաթողիկոսին անուան յիշատակութիւնը արգիլուած էր օսմ. կայսրութեան մէջ, յետոյ թոյլ տրուեցաւ քաղաքական պատճառով: Կառավարութիւնը կ'ընդունէր Կիլիկիոյ կաթողիկոսին կրօնական իշխանութիւնը եւ երբեմն միայն թելադրեց, որ օսմանեան քաղաքացի վարդապետները Սիս երթան, եպիսկոպոս ձեռնադրուելու համար: Սահմանադրութեան համաձայն, պատրիարքը ի ծնէ օսմանեան հպատակ եւ Էջմիածին ձեռնադրուած եպիսկոպոս մը ըլլալու է: Պիտի հաշտուին երկու պայմանները: Առաջին պայմանը գոհացուցիչ է օսմ. պետութեան համար, միւսը կը գոհացնէ ռուս դիւանագիտութիւնը: Պերլինի դաշինքին 62րդ յօդուածը պիտի ամրացնէ վերջին պայմանը:

×

Ժամանակին չորս պատի մէջ փակուած եկեղեցականներ կաթողիկոս կ'ընտրէին, քանի մը ամիրաներ ալ պատրիարք, ժողովուրդը պատարագի ատեն կը լսէր կաթողիկոսին եւ պատրիարքին փոփոխութիւնը: Մէկ դարէ ի վեր հասարակութիւնը ամբողջ կը զբաղի ընտրութեամբ, մելանի հեղեղ կը հոսի, մեծաքանակ թուղթ կը սպառի: Իւրաքանչիւր եկեղեցական համակիրներ ունի, բայց հակակիրներ ալ կան, բախումը անխուսափելի է: Սերունդներ կ'անցնին, իրողութիւնը կը մնայ, մինչդեռ եկեղեցականութեան թիւը կը նուազի, հօտը կը մնայ առանց հովիւի, երիտասարդութիւնը հետզհետէ կը խուսափի կրօնական ասպարէզէն: Գերագոյն Խորհուրդը կըզերանոց մը կը բանայ 1851ին, սարէն եւ ձորէն երիտասարդներ հաւաքելով, փոքրագոյնը 23 տարեկան, տարի մը վերջ կը փակուի: Նոր փորձ մը 1859ին՝ Ս. Յակոբ վանքին մէջ, մեծ ծախքով: նորոգուած Պալեան ամիրայէն, Պօղոս Տատեանէ: Այս ալ կը փակուի Սերվիչէնի եւ Գրիգոր Օտեանի հակառակութեամբ:

Երեք դար վերջ նոր հանդիպում Սուրբ Տեղեաց մէջ սիրով եւ փոխադարձ յարգանքով զոյգ հայրապետներու միջեւ համերաշխ գործունէութիւն հաստատելու համար: Եկեղեցիին միասնականութեան հաստատումը մխիթարութիւն մըն է աշխարհագրական լայնութեան եւ երկայնութեան գիծերուն վրայ ցրուած, քաղաքացիութեամբ եւ քաղաքականութեամբ բաժնուած Հայերուն համար՝ եօթնամեայ անհասկացողութենէ մը յետոյ:

Բոլոր թեմերը Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայութենէն կը սպասեն հոգեւոր հովիւներ, մինչդեռ այս բրդաձեւ ընկերութիւնը իր պէտքերուն իսկ գոհացում չի կըրնար տալ: Իւրաքանչիւր եկեղեցի քարոզիչ մը ունենալու էր, իւրաքանչիւր դպրոց եկեղեցական ուսուցիչ մը՝ կրօնի դասերուն համար: Դպրեվանքն ունենալու էր ուսուցչական անձնակազմ մը՝ միայն եկեղեցականներէ բաղկացած:

Հինգ վանքեր՝ Վենետիկ, Վիէննա, Երուսաղէմ, Անթիլիաս եւ հեռաւոր Էջմիածին ամէն տարի ժառանգաւորներ կը փնտռեն հոն ու հոս: Առաջինները պէտք ունին կրթական, վարչական, մշակութային գործունէութեան համար: Երուսաղէմ պէտք ունի աւանդական իրաւունքները պահպանելու համար: Քառասուն տարուան մէջ քառասուն հազար ընտանիքէ բաղկացած Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայութիւնը հազիւ հարիւր յիսուն եկեղեցական տուած է հինգ վանքերուն: Այս

— ՄԻՋՕ —

Մասալ մը պատմէ, աղբար: Միջոյի ձայնը կ'երերար, կ'աղերսէր մուրացիկին, որովհետեւ իր կեանքը, իր միակ մխիթարութիւնը հէքեաթներուն մէջ կը գտնէր:

— Քնացիր, Միջօ, վաղը Ս. Սարգիսին օրն է, կանուխ պի ելլեմ,— կը խօսէր մուրացիկը:

Վաղը Ս. Սարգիսին կիրակի էր: Այդ գիշեր մուրացիկը աւելի կանուխ պառկած էր՝ յաջորդ օրը, արեւէն առաջ, Ս. Սարգիսին լեռը ելլելու համար: Մուրացիկն ալ իր հաշիւն ունէր: Վաղը ուխտի օր է: Մօտակայ գիւղերէն շարք շարք ուխտաւորներ՝ երեք օր ծոմ բռնած՝ ուխտի պիտի գային: Ուխտի օրը մուրացիկին օրն էր, որովհետեւ տօնի օրերուն մարդիկ աւելի առատաձեռն կ'ըլլան: Միայն թէ վաղը ձիւն չգար, փոթորիկ չըլլար:

Մուրացիկը չէր սիրեր Միջոյի խընդրանքը մերժել: Ամէն անգամ նոր հէքեաթ մ'ունէր պատմելիք: Այս անգամ ալ պատմեց Ս. Սարգիս զօրավարին հէքեաթը: Անոր ձիուն գովքն ըրաւ: Ըսաւ որ, փոթորկոտ գիշերները, Ս. Սարգիս իր թռչող ձիուն Բեգասին վրայ հեծած՝ լեռնէն, կ'անցնի, քարին վրայ ձգելով իր ձիուն պայտերուն հետքերը: Պատմեց, որ ամէն տարի երիտասարդ տղաներ ու աղջիկներ ծոմ կը պահեն, ուխտի կ'երթան ու կ'աղօթեն, որ Ս. Սարգիս իրենց շնորհ ու դեղեցկութիւն տայ: Աղաւնի կը զոհաբերեն, որ Ս. Սարգիս իրենց մուրազը տայ:

Մուրացիկը կարճ կապեց իր հէքեաթն ու քնացաւ: Հազիւ իր քունին մէջ խորունկցած էր, երբ հեղ մ'ալ, տեսնես, Միջօ ձայն տուաւ նորէն:

— Աղբար Սաքօ:

— Հը, հը:

— Աղբար Սաքօ, էդ Ս. Սարգիս իմ Մուրազն ըլ կուտա՞յ:

— Հէլպէթ կուտայ: Դէ՛հ, քնացիր Միջօ:

Ծոմ պահողները բախտաւոր էին, բախտաւոր էր նաեւ մուրացիկը: Ս. Սարգիսին օրը, թէեւ օդը մի քիչ ցուրտ էր, սակայն արեւ կար ու ձիւնը արեւին տակ կը փայլկտար ադամանդի ցանուած փոշիներու պէս:

Մօտի գիւղերէն տղաներ եւ աղջիկներ նաշխուն Էնթարիներով ուրախ զուարթ Սուրբ Սարգիսի լեռը կը բարձրանային:

— Էդ ո՞վ է,— գիւղացիները կը հարցընէին իրարու, երբ հեռուէն կը տեսնէին մէկը, որ միսմինակ իրենց կը հետեւէր:

— Թերեւս մուրացկան է,— կը պատասխանէր մէկը:

— Չէ, գէլ է, գէլ,— կը խօսէր ուրիշ մը կատակելով:

— Հա, մուրս գլուխնիդ, ինչ գէլ, ինչ մուրացկան. Սառիկին տղան, Միջօն է, — կը ճշդէր աչքերով հեռատես աղջիկ մը:

Գիւղացիները կը կատակէին, խնդալու համար, Միջոյի ուխտաւոր ըլլալու հանդամանք կուտային:

— Ծօ, ես քէ բան մի ըսեմ, էդ Միջօն կուգայ Ս. Սարգիսին մոմերը գողնալու:

— Չէ, էն վեր չգար, — կը ճշդէր ուրիշ մը: Էն քէլ Ղուկասին դուզախներուն քով կ'երթայ, որ աղուէսները գողնայ:

Միջօն հեռուներէն կը հետեւէր ուխտաւորներուն այնպէս, ինչպէս յաճախ եղած էր անպաշտօն յուղարկաւոր մը դագաղներու ետեւէն:

Միջօն անպաշտօն ուխտաւոր մըն էր, նաշխուն Էնթարի չունէր. աղտոտ էր, ֆէսը իւղոտ էր, յարդով ծեփուած ու սառած կօշիկներուն մէջ ցուրտէն կարմըրած էին ոտքերը:

Միջօն չէր համարձակեր գիւղացիներուն հետ միասին լեռ բարձրանալ ու միշտ հեռուներէն հետեւեցաւ անոնց:

Ս. Սարգիսի քարին շուրջ, բոլորակ կազմած, խռնուած էր բազմութիւնը: Միջօ հոն տեսաւ անծանօթ մի քանի մուրացիկներ. հոն էր աղաւնի ծախող Մնչիկը, նաեւ ժամկոչը, որ մոմ կը ծախէր:

Միջօ նկատեց, որ ուխտաւորներէն ոմանք մոմ կ'առնէին, շատեր աղաւնի կը գնէին: Ամէն ուխտաւոր իր ձեռքի աղաւնին քարի վրայ կը մորթէր, յետոյ ծունկի կուգար, խաչ կը հանէր ու կը սկսէր իր աղօթքը, որ Ս. Սարգիս իր մուրազին հասցնէ:

Միջօ կը դիտէր այդ բոլորը: Որքան կը բաղձար ինքն ալ ծունկի գալ, իր գլուխը Ս. Սարգիսի քարին դէմ ջարդել ու ընել իր փոքրիկ աղօթքը: Ինչ հոգ, թէ ուխտաւորները խնդային իր տարիքին, իր ճռպոտ երեսին ու գզգզուած հագուստներուն վրայ: Միջօ պիտի ընէր այդ, եթէ միայն աղաւնի մը ունենար: Միջոյի համար աղաւնի մը ճարել դըժուար բան չէր: Ուխտաւորներէն առաջ գիւղ վերադարձաւ: Մի քանի անգամ Մնչիկի աղաւնետան շուրջը թափառեցաւ ու անհամբեր սպասեց, մինչեւ որ գիշեր դար, մինչեւ որ մարդիկ քաշուէին փողոցներէն ու Մնչիկ իր կնոջ հետ տուն մտնար:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(9 Շար.)

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՀՈԳԻՈՎ ԵՒ ԱՁՔԵՐՈՎ

—o—

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Հայաստանէն վերադարձին, Հայկ. Տան վարչութեան հրաւէրով, Արամայիս Սրապեան երկու ժամ տեւող բանախօսութեամբ մը՝ իր տպաւորութիւնները ու ապրումները հաղորդեց Միլանոյի մեր գաղութին, ինչպէս Իտալիոյ զանազան վայրերէն քաղաքս փութացած բազմաթիւ հայրենակիցներու :

Հայկ. Տան վարչութեան քարտուղարը, Բժ. Վահան Մալոյեան, այս առիթով վերաքաղ մը ըրաւ «Յառաջ»ի աշխատակցին կեանքին եւ գրական գործունէութեան, յիշելով անոր ցարդ ի լոյս ընծայած գործերը, ապա յիշեց գրագէտին անտիպ չորս գործերը եւս, արձակ եւ բանաստեղծութիւն :

Արամայիս Սրապեանի բանախօսութիւնը իր էութեանը մէջ այլ բան չէր, եթէ ոչ շարունակական ոստում մը հայկականութեան ոգւոյն մէջ, որ կը սաւառնի հայրենի հողին վրայ եւ երկնի տակ, շատ յաճախ վեր հանելով այն բազմապիսի նուաճումները՝ որոնք բացայայտօրէն կը նշմարուին ամէն մարդի մէջ,— մշակութային, գիտական, շինարարական :

Մի առ մի թուեց իր կատարած բոլոր այցելութիւնները Երեւանի մէջ եւ Երեւանէն դուրս, — Էջմիածին, Օշական, Խոր Վիրապ, Գառնի, Գեղարդ, Սեւան, հասնելով մինչեւ Գուգարաց աշխարհի շրջակայքը, Դիլիջանի ճամբուն վրայ :

Իր խօսքին մէջ կար տեւական յուզում մը, որ տեսական իրողութիւններէն ծընունդ առնելով՝ կը գիրկընդխառնուէր գաղափարական ապրումներու հետ, որոնք բոլորիս մանկութեան եւ պատանեկութեան տարիներէն կուգան, երբ դպրոցական դրասեղաններու առջեւ, մեր գլուխները հակած պատմութեան եւ գրականութեան դասագրքերուն վրայ՝ սկսած էինք լաւագոյնս ճանչնալ մեր ազգը, իր յոյսերուն եւ յուսահատութիւններուն, պարտութեանց եւ յաղթութեանց մէջ :

Երկար ներբողեց Երեւանի եւ այլ վայրերու գեղեցկութիւնը, պետական հաստատութեանց արդիականութիւնը՝ շքեղութեան մէջ, գիւղեր եւ գիւղաքաղաքներ իրարու միացնող ճամբաներու ցանցին առատութիւնը :

Մանրամասն նկարագրեց Զօրավար Անդրանիկի Սուրը, որ կը գտնուի պետական թանգարանին մէջ, Լենինեան հրապարակին վրայ, ձօնուած հերոսին՝ եգիպտահայ գաղութին կողմէ, 1916ին : Ան գործն է եգիպտահայ երեք ոսկերիչներու, Տէմիրճեան, Արիֆեան, Մինասեան : «Ով որ անգամ մը տեսնայ այդ սուրը՝ կը զգայ որ իր սիրտը կը լեցուի կայծակներով » ըսաւ բանախօսը :

Անդրադարձաւ Հայաստան բնակող գրագէտին կեանքի մասին, որ հակոտընեայ կը ներկայանայ արտասահման բնակող հայ գրողին վարած կեանքին, քանի որ առաջինը կը վայելէ պետական ամէն օժանդակութիւն, մինչ երկրորդը առաքեալ մըն է, որ կը քալէ փշալից ճամբաներէ, բայց որ հաւասարապէս կը հասնի լոյսի հանդրուաններուն :

Հայրենի հողին վրայ իրեն ուղղուած հարցումի մը, թէ ի՞նչպէս կը ներկայանայ արտասահմանի մեր մամուլին բարոյական եւ նիւթական վիճակը, «Յառաջ»ի աշխատակիցը պատասխանած է. — « Բարոյականը՝ բարի, իսկ նիւթականը ... աննիւթ, սակայն, այդ աննիւթը կը նիւթականանայ անոր երբեք մայրամուտ չճանչցող հաւատքին եւ նուիրման ուժովը » :

Անհնարին բան է օրաթերթի մը էջերէն յաջողիլ տալ երկու ժամ տեւող բանախօսութեան մը հարազատ դիմագիծը :

«Յառաջ»ի աշխատակիցը, յետ մանրամասնօրէն նկարագրելով Սայաթ – Նովայի ծննդեան 250ամեակին նուիրուած պետական մեծ տօնակատարութիւնը Ալ. Սպենդիարեան թատրոնին երդիքին տակ՝ ընդ առաջ երթալով ներկաներուն փափաքին, արտասանեց այն ճառը՝ զոր արտասանած էր նոյն այդ թատրոնին մէջ, Հոկտեմբեր 26ին, իբրեւ ներկայացուցչական խօսք՝ արտասահմանի իր գրչի եղբայրներուն կողմէ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

եկեղեցասէր, առատաձեռն ժողովուրդը եկեղեցական ասպարէզի համար թեկնածուներ չի տար : Ամէնն ալ իջած են ընկերութեան խարիսխէն : Ունեւորին տղան ծնունդէն վաճառական է, քաղքենիին տղան մագաղաթի ետեւէն կը վազէ, միջակ դասակարգի պատկանող ուշիմ տղան միջոց մը կը գտնէ ուսումը շարունակելու համար, դասակարգը փոխող ընտանիքը կը դադրի ժառանգաւոր տալէ, կը դադրի նաեւ զաւակը ազգային վարժարան զրկելէ : Այս պայմաններու տակ որակը չի փնտռուիր, բայց թիւն ալ չի գտնուիր, միակ աշխատանքը պիտի ըլլայ եկեղեցիներուն դռները բաց պահել :

Վստահ ենք, որ Երուսաղէմի հանդիպումին խորհրդածութեան առարկայ եղած է եկեղեցիին ներկան՝ ապահովելու համար ապագան :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը Հնդկաստանի մէջ կը շարունակէ իր պաշտօնական այցելութիւնները, ընկերակցութեամբ Երուսաղէմի Պատրիարք Եղիշէ Արք.ի :

Կիրակի Նոյեմբեր 17ին, ժամը 3·30ին Ամենայն Հայոց Հայրապետը եւ Երուսաղէմի Պատրիարք Սրբազանը շքախումբով պաշտօնական այցելութիւն մը տուին Վարչապետ Ճաւահարլալ Նեհրուին, վարչապետարանին մէջ տեսակցութիւնը անցաւ ջերմ ու սիրալիր մըւոլորտի մը մէջ : Ընդունելութեան ժամանակ Վեհափառն ու Նեհրուն ճառեր փոխանակեցին : Նորին Սրբութիւնն իր խօսքին մէջ բարձր գնահատեց Հնդկաստանի վարչապետին կատարած մեծ գործը աշխարհի խաղաղութեան ամրապնդման կապակցութեամբ եւ ըսաւ որ Նեհրուն միայն հնդիկ ժողովուրդին չի պատկանիր, այլեւ ամբողջ մարդկութեան :

Այս առթիւ Վեհափառը Նեհրուին նուիրեց հայ մանրանկարչութեան շատ գեղեցիկ ալպոմ մը :

ՄԵԿՆՈՒՄ ԴԷՊԻ ՄԱՏՐԱՍ

Նոյեմբեր 18ին, առաւօտեան ժամը 6·30ին, Վեհ. Հայրապետը իր շքախումբով մեկնեցաւ Մատրաս : Տելհիի Փալամ օդանաւակայանին մէջ Վեհափառը ճանապարհելու գացած էին կառավարութեան, քոյր եկեղեցիներու եւ դիւանագիտական մարմնի ներկայացուցիչներ եւ թղթակիցներ :

Երեք ու կէս ժամ տեւող խաղաղ ու հանդիստ թռիչքէն յետոյ ինքնաթիռը իջաւ Մատրասի օդանաւակայանը, ուր Նորին Ս. Օծութիւնը դիմաւորեցին Մալապար Եկեղեցիի ներկայացուցիչներ, խորհրդային հիւպատոսը, թղթակիցներ եւ հայ համայնքի մի քանի հաւատացեալներ :

Հայրապետը առաջնորդուեցաւ իր շքախումբով Քոնիմարա պանդոկը :

Ժամը երեքին Վեհափառը իր շքախումբով այցելեց խորհրդային հիւպատոսարանը, ուր ընդունեցաւ ջերմօրէն :

Ժամը վեցին Հայրապետը եւ Պատրիարք Սրբազանը այցելեցին Մատրասի Հայոց Ս. Աստուածածին եկեղեցին : Արդէն մութ էր : Եկեղեցիի զանգերը կը զօղանջէին : Տրտում զգացումներով ներկաները մտան եկեղեցիէն ներս, որովհետեւ երբեմնի բարգաւաճ եւ պատմական անցեալ ունեցող այս գաղութէն ոչ ոք մնացած էր դիմաւորելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ Երուսաղէմի Պատրիարքը : Հաւանաբար աւելի ուրախ էին եկեղեցիի գաւիթին եւ բակին մէջ թաղուած մեծավաստակ ծառայութիւններ մատուցած մարդկանց հոգիները, որոնք լուռ թափօր մը կազմած Վեհ. Հայրապետը առաջնորդեցին եկեղեցի :

Դատարկ եկեղեցիի մէջ հնչեց «Ուրախ լեր»ը, երբ սակայն շուրջը ամէն ինչ թաղուած էր լռութեան ու խաղաղութեան մէջ : Ծերունի երեցկինը արագ արագ կը պատմէր անցեալէն եւ ներկայէն, մինչ Հայրապետը խորունկ մտածումներու մէջ թաղուած հոգւոց կ՚արտասանէր եկեղեցիի հովանիին տակ թաղուած բարի եւ հաւատաւոր բոլոր հոգիներուն համար :

Ցուզիչ է այստեղ արձանագրել, որ Մատրասէն երկու հարիւր մղոն հեռաւորութեան վրայ գտնուող Պենկալար քաղաքէն միակ հայ ընտանիքը Պարոն Հայկ Մարդարեանն ու իր տիկինը, իրենց տասնութամեայ խուլ ու համր աղջիկը բերած էին Վեհափառ Հայրապետի օրհնութիւնն ու աղօթքը ստանալու համար :

Աղքատ երիցատան մէջ Վեհը հիւրասիրուեցաւ համեստ թէյասեղանով մը : Բոլորը ծանր տպաւորութիւններով վերադարձան հիւրանոց :

Յաջորդ առաւօտ ժամը 6·30ին Հայրապետը իր շքախումբով մեկնեցաւ Քերալա, հարաւային Հնդկաստան, Քոթայամ քաղաքը, որ Հնդկաստանի եւ Արեւելքի Մալապար եկեղեցիի աթոռանիստ վայրն է :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԵԼՀԻԻ ՄԷՋ

Շաբաթ առտու, Եղիշէ Պատրիարքի գլխաւորութեամբ շքախումբի անդամներըն ու Վեհափառի ընդունելութեան յանձնախումբի ներկայացուցիչները մեկնեցան Ակրա, ուր դիտեցին հոյակապ Թաճ Մահալն ու այլ տեսարժան վայրեր : Խումբը վերադարձաւ Տելհի ժամը 3ին :

Կեդրոնական կառավարութեան նախարար, Ա. Մ. Թոմաս նոյն օրը ժամը 4·30ին Հայրապետը, Պատրիարք Հայրն ու շքախումբի անդամները պատուեց ճոխ թէյասեղանով մը, իր բնակարանի պարտէզին մէջ : Թէյասեղանը, որուն հրաւիրուած էին նաեւ քրիստոնէական քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ անցաւ խիստ սիրալիր մթնոլորտի մէջ :

Հրաժեշտ առնելէ առաջ Վեհափառը բարեհաճեցաւ օրհնել Պ. նախարարի ընտանեկան օճախը : Խումբը երգեց «Ուրախ լեր»ն ու «Հայր մեր»ը : Վեհափառ Հայրապետը ներկաներուն Ս. Էջմիածինէն բերուած խաչիկներ բաժնեց :

ՏԵԼՀԻԻ ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ԿԸ ՊԱՏՈՒԷ ՎԵՀ. ՀԱՅՐԱՊԵՏՆ ՈՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՍՐԲԱԶԱՆԸ

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 6·30ին, Յորդանանի դեսպան Իպրահիմ Սալահ fnfթէյլ փարթի մը տուաւ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Հայրապետին եւ Երուսաղէմի Պատրիարք Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոսին, յորդանանեան դեսպանատան մէջ : Ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան Լիբանանի, Սուրիոյ, Իրաքի, Սէուտական Արաբիոյ, Յունաստանի, Արժանթինի, Հապէշիստանի եւ Ս. Միութեան դեսպաններն ու դեսպանատուներու բարձրաստիճան ներկայացուցիչները : Վեհափառ Հայրապետն ու Պատրիարք Սրբազանը ջերմ ու սիրալիր զրոյց ունեցան հրաւիրեալներուն հետ :

Հրաժեշտ առնելէ առաջ, Վեհափառ Հայրապետը իր գոհունակութիւնն ու շնորհակալութիւնը յայտնեց կազմակերպուած ընդունելութեան համար դեսպանին եւ իր աղնիւ կնոջ : Վեհափառը գոհունակութեամբ յիշեց Երուսաղէմ գտնուած օրերուն Յորդանանի թագաւորին, հաշեմական կառավարութեան եւ արաբ աղնիւ ժողովուրդին իրեն հանդէպ ցուցաբերած սիրալիր վերաբերմունքը եւ խնդրեց դեսպանէն որ բարի գտնուի անգամ մը եւս իր երախտագիտութիւնը յայտնել Հիւսէյն թագաւորին :

ՎԵՀԱՓԱՌԸ ԿԱՅՑԵԼԷ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

Կիրակի, Նոյեմբեր 17ին առաւօտեան ժամը 9ին Վեհ. Հայրապետը եւ Պատրիարք Սրբազնը շքախումբով այցելեցին Տելհիի Ս. Փրկիչ անգլիական եկեղեցին ուր կը մատուցուէր պատարագ : Մուտքին առջեւ Հայրապետն ու իր շքախումբը ընդունուեցան եւ եկեղեցական թափօրով առաջնորդուեցան դէպի եկեղեցի :

Վեհափառն ու Պատրիարքը ողջունեցին անգլիական եպիսկոպոսի փոխանորդը, որ ջերմագին շնորհակալութիւն յայտնեց այս պատմական այցելութեան համար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՉԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԻԲ.

Կը կարդար :

Զիս տեսնելով մեծ զարմանք մը չյայտնելէն կրնար կարծուիլ թէ ինծի կը սպասէր :

Գիրկը նետուեցայ առանց բառ մը ըսելու, Մարկրիթի նամակը տուի եւ անկողնին առջեւ իյնալով, արցունք թափեցի :

ԻԳ.

Երբ կեանքը իր սովորական ընթացքը վերսկսաւ, հաւատալս չեկաւ թէ նոյն օրը ինծի համար պիտի չնմանէր նախորդ օրերուն : Վայրկեաններ կային ուր կ՚երեւակայէի թէ պարագայ մը, զոր չէի յիշեր, պատճառ եղած էր որ Մարկրիթէն հեռու անցընեմ, բայց թէ Պուժիվալ վերադառնալուս պէս զինքը մտատանջութեան մէջ պիտի գտնէի, ինչպէս որ ես գտնուած էի, եւ թէ պիտի հարցնէր ինծի որ ի՞նչ պատճառաւ այն գիշերը իրեն գացած չէի :

Երբ կեանքը կը վարժուի այս տեսակ սիրոյ մը, անկարելի կ՚երեւայ որ այս վարժութիւնը խզուի, առանց միեւնոյն ատեն խորտակելու կեանքի միւս զըսպանակները :

Ուստի ստիպուած էի երբեմն նորէն կարդալ Մարկրիթի նամակը, համոզուելու համար թէ երազած չէի :

Մարմինս, բարոյական ցնցումէն ընկճուած, անկարող էր շարժում մը ընելու : Մտատանջութիւնս եւ առտուան լուրը ուժասպառ ըրած էին զիս : Հայրս օգտուեցաւ ուժերուս այս ամբողջական ըսպառումէն եւ իրեն հետ մեկնելու բացարձակ խոստում առաւ ինձմէ :

Ինչ որ ուզեց խոստացայ : Անկարող էի վիճաբանիլ եւ ճշմարիտ սիրոյ մը պէտք ունէի որպէսզի օգնէր ինծի այս անցած դարձածէն ետք ապրելու :

Խիստ երջանիկ էի որ հայրս կը յօժարէր այսպիսի վշտի մը առթիւ մխիթարել զիս :

Սա միայն կը յիշեմ թէ այն օրը, ժամը հինգին միջոցները, զիս թղթատար կառքի մը մէջ նստեցուց իրեն հետ : Առանց ինծի բան մը ըսելու, պայուսակներս պատրաստել եւ իրեններուն հետ կառքին ետեւը կապել տուեր էր եւ զիս կը տանէր

Ըրածիս գիտակցութիւնը ունեցայ այն ատեն միայն երբ քաղաքը անհետացաւ եւ երբ ճամբուն մենութիւնը սրտիս պարապութիւնը յիշեցուց ինծի :

Այն ատեն նորէն սկսայ լալ :

Հայրս հասկցած էր թէ խօսքերը, նոյն իսկ իր բերնէն բխած, պիտի չկրնային մխիթարել զիս եւ կը թողուր որ լամ ու բան մը չէր ըսեր, միայն երբեմն ձեռքս կը սեղմէր, որպէս թէ յիշեցնելու համար որ քովս բարեկամ մը ունէի :

Գիշերը քիչ մը քնացայ : Երազիս մէջ Մարկրիթը տեսայ :

Ընդոստ արթնցայ, չհասկնալով թէ ինչու կառքի մը մէջ կը գտնուէի :

Յետոյ իրականութիւնը յիշեցի եւ գլուխս կուրծքիս վրայ ծռեցի :

Չէի համարձակեր հօրս հետ խօսիլ : Միշտ կը վախնայի թէ պիտի ըսէր ինծի :

« Կը տեսնես թէ իրաւունք ունէի, երբ այդ կնոջ սիրոյն չէի հաւատար » :

Բայց իր առաւելութիւնը չարաչար չգործածեց եւ մինչեւ որ Ս... քաղաքը ժամանեցինք, հայրս չըսաւ այնպիսի խօսք մը որ Փարիզէն իմ մեկնելուս պատճառ եղող դէպքին հետ առնչութիւն ունենար :

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Ալէն Պաղըրճեան եւ Պարոյր Պաղըրճեան կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Պօմոնի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ, իրենց հօր եւ եղբօր՝

ԼԵՒՈՆ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգող բոլոր ազգայիններն ու բարեկամները :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը , չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Վ. Տիւմէճեանէ երեսուն Ֆր. ողբացեալ Փեսին Մանուկ Մանուկեանի յիշատակին եւ երեսուն Ֆր. իր Թոռնիկին Սեզայի տարեդարձին առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Պալեան (Վեր – սայլէն) յիսուն Ֆրանք կը նուիրեն Աղքատախնամին, յիսուն Ֆր. Կարմիր Խաչին, յիսուն Ֆր. ալ Կապոյտ Խաչին :

(Մտանալ «Ցառաջ»էն) :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Անիէռ – Պուա Քո – լոմպի մասնաճիւղին կողմէ :

Շաբաթ (28 Դեկտ.) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Անիէռի Բաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Centre Administratif et Social

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

ՍՕՍի պարախումբը իր ամբողջական կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւրքճեէրեանի :

Եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝ Մօրիս Վարդիվանեան :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցին

Երեքշաբթի, Դեկտ. 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս , տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահին մէջ,

RUE VOLTAIRE

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ կրթ. Ցանճնախում – բին կողմէ :

Պատուոյ նախագահութեամբ

RAOUL BLEUZE-ի

DÉPUTÉ de la SEINE

Vice-Président du Conseil Général de la Seine, Maire d'Alfortville

DAMIN de LEON, Trompettiste Philippin et son Orchestre JAZZ TYPIQUE

Մասնակցութեամբ յայտնի երգչուհի

Օր. ԺՈԶԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հայկական ջերմ մթնոլորտ, երգ, պար, ճոխ պիւֆէ : Կաղանդի առթիւ կանոնա – ւոր սպասարկութիւն :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Շա – բանթոն էքօլէն առնել 103 թիւ օթօպիւ – սը եւ իջնել Բիւ տը լ'Իւնիօն :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԻՆ ՄԷՋ

Զորեքշաբթի (Դեկտ. 25) առաւօտ Ծնունդի առթիւ : Բիւ ծէյ Կրընոպլը : Սկզբնաւորութիւն երկեցողութեանց ժա – մը 8·30ին : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փոսթէքեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին :

MAISON DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique

Métro : Invalides

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարե – կան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, կիրակի, ժորժ Ե.ի չքեղ սրահնե – րուն մէջ :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊՐԵՄՈՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԿՈՄԻՏԷ ԵՒ Գ. ԿԻԼԻՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Այս Զորեքշաբթի ժամը 21ին

Դասախօս (փրանսերէն)

ՆՇԱՆ ՀԱՑԹԱՑԵԱՆ

Նիւթ՝ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Սալ Տըպիւսի

252 Ֆոպուր Սէնթ Օնօրէ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը կիրակի, Դեկտեմբեր 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3–ին, վարժարանին մէջ :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր եկե – ղեցւոյ հոգաբարձութեան դպրոցական հանդէսը Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի առթիւ , այս Ուրբաթ, ժամը 20·45ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ :

Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ չրջանի հայրենակիցները վայելելու փոքրիկներու եւ երիտասարդներու հայերէն երգեր , պար, զաւեշտ եւ կաղանդ Պապուկը իր նուէրներով ու անակնկալներով :

ՀԱՅ ԿԱԲՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 10·30ին հոգե – հանգստեան պատարագ նախագահ ՃՈՆ ՔԵՆԸՏԻԼ հոգւոյն համար : Պիտի պա – տարագէ՝

Գերպ. Կարապետ Եպս. Ամատունի

★

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ (24 Դեկտեմբեր) ձրա – դալոյց : Ժամերգութիւն ժամը 17ին : Ջայնաւոր պատարագ ժամը 18ին :

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, (25 Դեկտեմբեր) Ս. Ծնունդ : Ժամերգութիւն ժամը 10ին : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ , ժամը 10·30ին :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն , ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան չրջանի բոլոր ընկերները , Ուրբաթ (20 Դեկտ.) ժամը 20·30ին , Մշակոյթի Տան մէջ :

Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժո – ղովի :

×

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն , ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի չրջանի բոլոր ընկերները , այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողո – վի :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՑԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

×

Կրթական նախարարութեան հրահան – գով Հինգշաբթի Դեկտեմբեր 19ին դըպ – րոցները բաց են եւ աշակերտներու ներ – կայութիւնը պարտադիր, այս պատճա – ռով «Մանուկներու Օր»ը յետաձգուած է եւ տեղի պիտի ունենայ, Ցունուար 16ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին, Քատէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

EXPOSITION D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN

DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

— 11, Av. du Président Wilson —

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատ – րոնին մէջ :

Հ. Ց. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը Զորեքշաբթի (Դեկտ. 18) ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկա – յութիւնը պարտաւորիչ է :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Արշալոյս» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. «Քրխտափոր» խումբի ընկ. ժողովը այսօր Զորեքշաբ – թի, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի տան մէջ : Օրակարգ.— 1) Շրջաբերականնե – րու եւ նամակի ընթերցում :

2) Ընթացիկ հարցեր : Բոլոր ընկերնե – րու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մա – նուկներու Օրը կը տօնէ Ցունուար 5ին, կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Հ. Ց. Դ. սրահին մէջ : Գեղարուեստական բա – ժին Ֆ. Կ. Խաչի ղպրոցի աշակերտներու կողմէ :

ՊԱՀԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ

Եւրոպայի Մեծագոյն

Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՍՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ – գելոլին սեղանին վրայ ամէնէն հա – մով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՍՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա – ւանդական ընդեղէններու եւ անու – շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե – լի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտա – սահման՝ Պելժիա , Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՍՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme — Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy — MO 32-10
65, Rue Robert — LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ – մա», յունական «Թուրչի», « պի – պէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վա – նիլլ», չոքոլա, «նուագէթ», « լո – ղում», «սաղըղ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ , «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ , (բարավան եւ մոգա), համեմներ մանրէպ, սալէպ, ձիթապտուղ ,ձէթ, «քաչքավալ» պուլկարական, ճար – մակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լա – բեխտա , բաֆլաւա, խատայիֆ, տե – րեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՍՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավա – ճառատուն մը, որուն ընտիր տե – սակի միսերը գոհացում կուտան ա – մէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխա – րի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս , եւայլն) :

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒՂԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՍՈՒՐԵԱՆ» Է

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, երկերի ժողովածու , 10 *հատոր լաթակազմ*	70 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 7 *հատոր, լաթակազմ*	56 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր , լաթակազմ	10 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, *լաթակազմ*	8 Ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ , երկերի ժողովածու , 2 *հատոր լաթակազմ*	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱԻԻԹ, *մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ*	10 Ֆր.
Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ.	8 Ֆր.
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, երկեր (*Արովեան Պռոչեան, Պարոնեան*)	17 Ֆր.
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր նկարներով	5 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ ԶԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ. *լաթակազմ*	7·50 Ֆր.
ՄԻՒ. ՇԱԹԻՐԵԱՆ. Գարունը ծորից եկաւ. 296 էջ.	5 Ֆր.
ԱԲԳԱՐԵԱՆ. Մատենադարան(*անգլ.*) 18 *գունաւոր մանրանկարներ*	3 Ֆր.
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ. երգի ծնունդը. բանաստեղծութիւններ	3·85 Ֆր.
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ. Տադեր, 200 էջ. *լաթակազմ*	3·50 Ֆր.
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Ա. 800 էջ. *լթկզմ.*	16 Ֆր.
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլուելի զանգակատուն, *Պէյրութ*, 1963	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԴՐԵԱԼ ԲԱԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

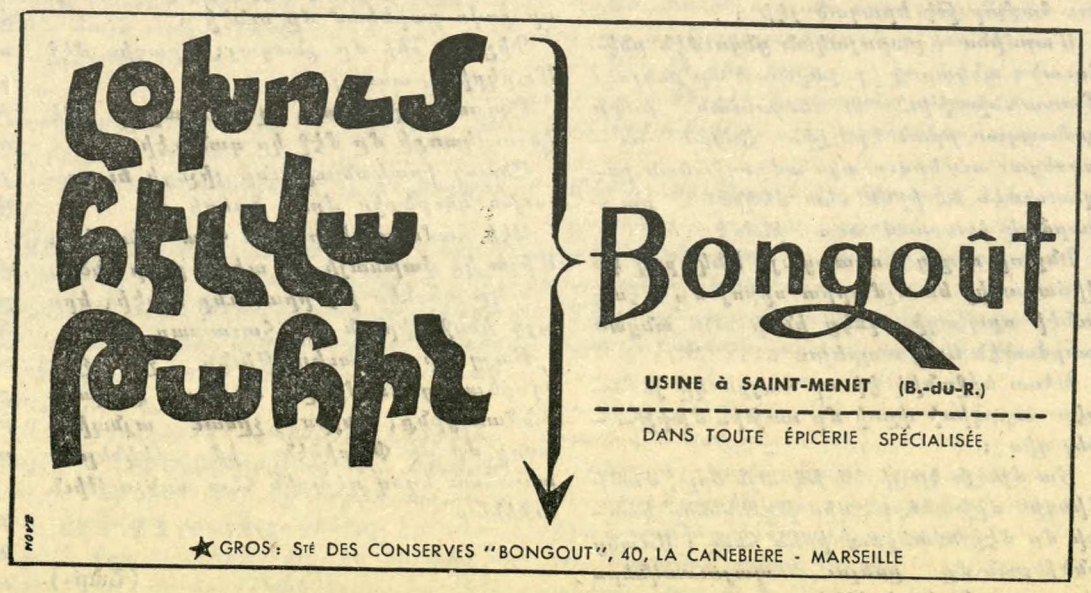

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 75 Ֆ· Հատը 0·30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
19
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
19 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9888

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9888

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Անչուշտ մարզականն ալ իր տեղն ունի Հայերու դբօսախաղերուն կազմակերպութեան մէջ։ Արդարեւ, Երեւան 30 հազար հոգիանոց մարզարան մը ունի, ներկայիս անբաւարար նկատուած ։ Նախատեսած է չհինել աւելի մեծ մարզարան մը։ Այն պահուն, երբ օդանաւը կը նստէինք դէպի Մոսկուա, Ֆութպոլի տեզական խումբը Պաքուի օդանաւը կ'առնէր, այնտեղ մրցում մը կատարելու համար Ադրբէյճանի խումբին հետ ։

Բայց ոտնագնդակը միակ մարզանքը չէ եւ մեր հիւրընկալները, արդար հր պարտութեամբ, դիտել տուին որ եթէ քիչ կը խօսուի հայ մարզիկներու մասին, ոչ միայն աշխարհի, այլեւ Խորհ· Միութեան մէջ, պէտք է գիտնալ սակայն թէ 1956ի Մելպուրնի Ողիմպիականներուն մէջ հայկական խումբը չորս ոսկեայ չքանչան չահած է՝ 45 ուրիշ երկիրներու ներկայացուցիչներէն առաջ դասուելով, իրենց չահած կէտերուն ամբողջութեամբ։ Մեր խօսակիցները փափկանկատութիւնն ունեցան չյիշեցնելու թէ այդ 45 երկիր – ներուն մէջէ ր նաեւ Ֆրանսա ։

Մեծ ճիգ կը թափուի այս մարզին, ինչպէս այլ մարզերու մէջ։ Մեր այցե – լութեան ընթացքին, առիթն ունեցանք այցելելու Երեւանի մարմնակրթութեան 12 վարժարաններէն մին։ Բազմաթիւ գործիքներով օժտուած, լաւ սարքաւորուած (Ծ· Խ·— Ցօդուածագիրը մկրկիկ մկրկիկ կուտայ գործիքներուն անունը) , մեծ սրահի մը մէջ, 7էն 15 տարեկան 25 տղաք, զանազան խումբերու բաժնուած, մարզանք կ'ընէին երեք վարիչներու եւ դպրոցին տնօրէնին հսկողութեան տակ ։

Երախաները մարմնակրթարան կը յա – ճախեն չաբաթը երեք անգամ՝ երկուա – կան ժամ, դպրոցի ժամերէն դուրս ։ Պէտք է որ իրենց դասարանային աշխա – տանքին մէջ լաւ ըլլան, յաջողած ըլլան։ Հակառակ պարագային՝ տրուած պա – տիժն է դրկել մարմնամարզէ այն տղա – քը, որոնք գոհացում չեն տուած իրենց դասերուն մէջ։ Մոռցայ ըսելու որ այդ դպրոցին տնօրէնն է Հրանդ Շահինեան , ողիմպիական նախկին ախոյեան եւ մարմնամարզի աշխարհի նախկին ախոյեան ։

Երեւան կը հաշուէ մարմնակրթական 12 դպրոց, իրենց մարզարաններով, մարզաչտերով, մասնագէտ ուսուցիչներով եւ գործիական անհրաժեշտ սարքաւո – րումով։ Իսկ ամբողջ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունին նման քառասուն դպրոցներ։ Մեծ արձակուրդներու եղանա – կին, կը կազմակերպուին մարզական ճամբարներ, որոնք կը տեւեն մէկ ամիս ։

Երբ Երեւան կը դառնէինք, տեղի ու – նեցաւ ոտնագնդակի մեծ մրցում մը «Դինամօ» մարզադաշտին վրայ։ Նա – խարար Բորիս Աբրամովիչ Բադասար – եան, որ մեզի կ'ընկերակցէր, փափաքեցաւ մեզ առաջնորդել մարզադաշտ։ Դժ – ուար մեզ առաջնորդել մարզադաշտ։ Դժ – ուար մեզ առաջնորդել մարզադաշտ։ Դժ – ուար

ԽՈՐԷՆ Ա.Ի ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿՈՆԴԱԿԸ

Խորէն Ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի եւ անհասանելի կամօքն Աստուծոյ եւ ընտրութեամբ Ազգիս Եպիսկոպոսապետ եւ Կաթողիկոս Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ· Նորին Ս· Օծութիւն Վեհափառ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց Ս· Էջմիածնայ, Ամենապատիւ Պատրիարքին Սրբոյ Երուսաղիմայ, Ամենապատիւ Պատրիարքին Կոստանդնուպոլսոյ, Թեմակալ Սրբազան Առաջնորդաց, Արքեպիսկոպոսաց եւ Եպիսկոպոսաց, Վարդապետաց և Քահանայից, Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյ եւ Կեդրոնական Վարչութեան, Երեսփոխանական, Պատգամաւորական, Գաւառական եւ Թեմական Ժողովոց, Թաղականութեանց եւ Հոգաբարձութեանց, բարեսիրական միութեանց ու մարդասիրական հաստատութեանց, կրթանուէր հիմնարկութեանց եւ դաստիարակ ուսուցչաց, պատուական բարերարաց եւ մամլոյ սպասաւորաց եւ համօրէն հաւատացեալ հարազատից մերոց, մեծաց եւ փոքունց, արանց եւ կանանց· քրիստոսաւանդ սիրոյ եւ հայրապետական ողջոյն ի մէնջ եւ օրհնութիւն յԱջոյ սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին, խաղաղութիւն Հօր Աստուծոյ, Սէր Որդւոյ Միածնի եւ Շնորհք Հոգւոյն Սրբոյ, եղիցին ընդ Ձեզ ընդ ամենեսեանդ· Ամէն :

Մեր Հայրապետական անդրանիկ հոնդակով երբ Մեր խօսքը կ'ուղղենք Ձեզի բոլորիդ, առաջին հերթին, Մեր զգացումներուն ու մտածումներուն մէջ կը վերակենդանանան այն աննախատեսելի եւ դժնդակ օրերը, ուր յետ վաղաժամ վախճանման Մեր սրտահաղորդ սիրեցեալ եղբօր եւ ժողովրդանուէր հօր Երջանկայիշատակ Տ· Տ· Զարեհ Ա· Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Մեր Թեմերու եկեղեցական եւ աշխարհական ներկայացուցիչները, Պատգամաւորական Պատկառելի ժողովին մէջ, անսալով Ազգին կամքին, զՄեզ կոչեցին Կիլիկեան Ս· Աթոռիս գահակալութեան եւ զՄեզ դրին Քրիստոսի քաղցր լուծին այս ծանր պատասխանատուութեան ներքեւ: Եւ թէեւ տկար մարմնով, բայց կամաւ եւ յօժարութեամբ Մենք ընդառաջեցինք Ազգին ձայնին եւ ընդունեցանք այս սուրբ պաշտօնը՝ միշտ հաւատալով եւ ապաւինելով Աստուծոյ օգնականութեան եւ վստահելով Մեր ժողովուրդին նիւթական ու բարոյական բոլորանուէր աջակցութեան: Աղօթեցէք սրտեռանդն, հաւատացեալ ժողովուրդ Հայոց, որ Մեր այս հաւատքը մնայ անսասան, որպէսզի կարողանանք ըստ օրինակի Քաջ Հովիւին Մեր անձը «դնել ի վերայ ոչխարաց» եւ երբեք չտկարանալ անոնց առջեւ որոնք սնոտի վարդապետութիւններով կը ճգնին պառակտել Մեր միասիրտ եւ միակրօն, նոյնարիւն եւ նոյնացեղ զաւակները: Կ'աղօթենք առաջի Աստուծոյ եւ առաջի ամենայն սրբոց, որպէսզի Դուք եւս հաստատուն մնաք ձեր ճշմարիտ լոյս հաւատքին եւ Հայց· Եկեղեցւոյ հարազատ որդիութեան մէջ եւ գիտակցօրէն ու զոհողութեան գործնական ոգիով ապրիք համաձայն քրիստոնէական սուրբ հաւատքին ու նուիրական մաքուր սկզբունքներուն :

Օրհնեա՛լ ըլլայ անթառամ յիշատակը Ս· Աթոռոյս նախորդ Գահակալներուն, եւ մանաւանդ բարի անունը առաքինազարդ ու սրբանուէր Տ· Տ· ԶԱՐԵՀ Ա· ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ, որուն աճեցուցած հոգեւոր անդաստանին մշակութեան համար դրինք Մեր տկար ձեռքը Ս· Աթոռոյս ծանր մաճին վրայ: Աստուած իր յաւիտենական լոյսերուն մէջ հանդչեցնէ Իր փառքին ու ժողովուրդի բարիքին համար աշխատած ազնիւ ծառաները:

Մենք հաստատ եւ անշեղ հաւատք ունինք Հայց· Առաքելական Ս· Եկեղեցւոյ հոգեւոր կոչումին եւ առաքելութեան գերագոյն արժէքին եւ անսահման բարիքին վրայ, սիրոյ եւ եղբայրութեան կապերով իրարու լծակից եւ գործակից, եւ իրարու օժանդակ ու լրացուցիչ ճանչնալով անոր նուիրապետական Ս· Աթոռները եւ Աթոռակալները՝ Մեր հաւատքի Հօր Ս· Լուսաւորչի Աջոյն հովանիին ներքեւ, միասնական ջանքերով ու միութեան ոգիով չէն ու բարգաւաճ պահելու համար փրկարար եւ նոր առաքելութեանց կոչուած մեր դարաւոր Ս· Եկեղեցին :

Քրիստոնէական սուրբ սիրով կ'ողջունենք Մայր Աթոռ Ս· Էջմիածնի Գահակալ Մեր Վեհափառ Եղբայրը՝ Տ· Տ· ՎԱԶԳԷՆ Ա· ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ: Աստուած երկար եւ արեւշատ կեանք պարգեւէ Նորին Սուրբ Օծութեան, եւ պայծառ ու ծաղկեալ պահէ Անոր Գահը, որուն անունը նուիրական է ու սիրելի Մեզի եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեանս բոլոր զաւակներուն համար հաւասարապէս: Կը մաղթենք ի բոլոր սրտէ Մեր Վեհափառ Եղբօր ուժ եւ կարողութիւն, որպէսզի Արագածի գագաթէն անպարան կախուած Լուսաւորչի անմար կանթեղին լոյսը միշտ վառ պահէ հայ ժողովուրդին մէջ :

Եղբայրական ջերմ զգացումներով կ'ողջունենք Հայց· Ս· Եկեղեցւոյ դեղեցիկ աւանդութիւններով նուիրականացած եւ փրկչական յիշատակներով հարուստ Երուսաղէմի Ս· Աթոռին Ամենապատիւ Պատրիարքը՝ Տ· ԵՂԻՇԷ Ս· ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ, որ անձամբ Անթիլիաս գալով նախ մխիթարեց Մեզ Մեր սուգի դառն օրերուն, ապա Մեզի քաջալիր հանդիսացաւ Մեր ընտրութեան եւ օծման օրերուն: Կը մաղթենք Նորին Ամենապատուութեան քաջառողջ երկար կեանք եւ երջանիկ գահակալութիւն, որպէսզի շրջապատուած իր զինուորեալ Միաբանութեամբ, շարունակէ Սուրբ Տեղեաց եկեղեցական եւ ազգային իրաւանց պաշտպանի եւ պահապանի իր նուիրական պաշտօնը եւ հոգեւոր մշակներով ստուարացնէ Սրբոց Յակոբեանց Ուխտին եւ Ս· Եկեղեցւոյս նուիրեալ ծառաներուն թիւը:

Անխառն սիրով կ'ողջունենք նաեւ Կոստանդնուպոլսոյ պատմական Աթոռին Ամենապատիւ Պատրիարքը՝ Տ· ՇՆՈՐՀՔ Ս· ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ ու կը մաղթենք որ Զօրագլուխն հաւատոյ զօրացնէ զինք որպէսզի իր հայրախնամ հովանիին ներքեւ բարգաւաճ ու բարեզարդ մնան Հայց· Ս· Եկեղեցիներն ու հայանուէր հաստատութիւնները եւ իր անձնդիր ճիգերովն ու ջանքերովը բարօր ու երջանիկ կեանք մը ապահովէ իր հաւատացեալ հօտին :

Գորովալից սիրով կ'ողջունենք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ուխտանուէր Միաբանութեանս երէց եւ կրտսեր բոլոր անդամները, Կիլիկեան Թեմերու Գերաշնորհ եւ Գերապատիւ Թեմակալ Առաջնորդները, Տեղապահներն ու Փոխանորդները եւ մաքրակրօն Քահանաները, որոնք միշտ եւ շարունակ թեւ թիկունք կանգնեցան ու զօրավիգ հանդիսացան Մեզի եւ ամբողջական նուիրումով իրենց լաւագոյն բաժինը բերին Ս· Աթոռոյս անկախ պահպանման եւ բարգաւաճ գոյատեւման համար: Լիայոյս ենք, որ իրենց ազգանուէր աշխարհական գործակիցներուն հետ միասին միշտ նախանձախնդիր պիտի ըլլան Հայց· Եկեղեցւոյ զաւակներուն հոգեւոր, մտաւոր ու բարոյական դաստիարակութեան, ուղղափառ սուրբ հաւատոյ եւ ընտանեկան սրբութեանց ու աւանդութեանց անխաթար պահպանման եւ պիտի նուիրուին նոր սերունդի կրօնական եւ տոհմիկ կրթութեան նուիրական գործին եւ մեծարուած ու գնահատուած պիտի պահեն ազգաշէն բարերարներու ազնիւ անունն ու յիշատակը եւ անոնց բարի օրինակին պիտի հրաւիրեն բարեսիրտ ու վեհոգի անձերը, վասնզի, Ազգին փառքն ու պատիւն են Մեր բարերարները :

Խոր գնահատանքով կ'ողջունենք Մեր Թեմերու Ազգային Իշխանութեանց յարգելի ժողովականները եւ կ'օրհնենք իրենց կատարած ժողովրդանուէր ծառայութիւնները: Մեր հայրական յորդորն է որ սիրալիր ու բարւոք յարաբերութիւններ պահուին իրենց ապրած երկիրներու պետական իշխանութեանց հետ եւ ջանք չխնայուի հայ ժողովուրդին շինարար եւ ստեղծագործ ոգիին, աշխատասիրութեան եւ կարգապահութեան, քաղաքացիական հաւատարմութեան եւ երախտագիտութեան բարի համբաւը եւ մաքուր հռչակը բարձր պահելու եւ տիրող իշխանութեանց սէրն ու վստահութիւնը, համակրանքն ու քաջալերանքը առաւել եւս շահելու համար :

Կը պատուիրենք ժողովրդային ծառայութեան նուիրուած Մեր բոլոր Կազմակերպութեանց, Թաղականութեանց, Հոգաբարձութեանց, Տնօրէնութեանց, Երկսեռ Ուսուցչաց, Մշակութային եւ Մարզական եւ Բարեգործական Միութեանց, Բարեսիրական Խնամակալութեանց, Առողջապահական, Հայասիրական եւ Կրթսիրական Հիմնարկութեանց եւ Հաստատութեանց Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեանց, Կիրակնօրեայ Վարժարանաց եւ Դպրաց Դասերու Վարչութեանց որ իրենց գործերը վարեն ի զօրու եղող կանոնագրութեանց անշեղ գործադրութեամբ եւ անխտրականութեան ոգիով ու սկզբունքով եւ հայ ժողովուրդի ամբողջականութեան եւ միութեան հաստատ ըմբռնումով: Ջանադիր ըլլան մանաւանդ, սփիւռքի այլազան ազդեցութեանց ներքեւ աճող նոր սերունդը պաշտպանելու ապազգայնացնող չարիքներուն եւ այլասերող վտանգներուն դէմ ազգային շունչ ու ոգի ներշնչելու անոր եւ տալու հայեցի տոհմիկ կրթութիւն՝ արթնցնելով անոր մէջ հայ լեզուի ու պատմութեան եւ հայ մշակոյթի սէրը :

ԽՈՐԷՆ Ա·
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ԱՂԲԻՒՐ»
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐԸ

Հայկական լեռնաշխարհի հոյակապ բընանկար մը, բարձրաբերձ քերծերը իրարմէ հեռացած եւ սքանչելի տեսարան մը բացած են: Վեհանիստ բարձունքէն ջուր կը հոսի, կը դառնայ առու, գետակ: Փայտաշէն, խարխուլ կամուրջին տակ կուչ եկած գետակը այնուհետեւ կը լայնայ, իր շիթերը կը տարածէ քարքարուտ ձորէն վար: Կամուրջին վրայէն, կարծես երկիւղածութեամբ, կ'անցնի խեղճ ու կրակ գիւղացի մը՝ շալակի ծանր բեռան տակ կորաքամակ :

Ժայռի կատարին, իրար փակած քանի մը տուներ դէպի վեր կը խոյանան, բերդի մը տպաւորութիւնը ձգելով: Հեռուն՝ կապոյտ երկինքի պաստառին վրայ քառագագաթ լեռն է՝ վեհանիստ, փէշերը անփոյթ տարածած :

Մեր բնաշխարհի այս սքանչելի տեսարանը դրոշմուած էր, «Աղբիւր» մանկական ամսաթերթի անդրանիկ թիւին կողքին վրայ, որուն առաջին պրակը լոյս տեսաւ ութսուն տարի առաջ՝ 1883ին :

Մանկական պատկերազարդ, յատուկ ամսագիր մը: Այնուամենայնիւ, առաջին անգամը չէր, որ հայ մանուկները իրենց յատուկ առանձին ամսաթերթը կ'ունենային: Այդ թուականէն երեսուն տարի առաջ Իզմիրի մէջ, Մեսրոպեան վարժարանի սաները արդէն հրատարակած էին « Թութակ Հայկազեանը », որ նախատեսուած էր մանուկ ընթերցողներու համար: Եւ, այսուհանդերձ, «Աղբիւր»ի հրատարակութիւնը կարեւոր իրադարձ

— ՄԻՋՕ —

— Հէյ, էրիմարդ, տանիքէն ոտքի ձէն կ'առնեմ, — խօսեցաւ յանկարծ Մնջիկին կինը :

— Էս ատենը ո՞վ պիտի ըլլայ, կնիկ, չե՞ս լսեր, դուրսը փոթորիկ է, ցուրտ :

Էրիկ կնիկ խօսեցան ու լռեցին :

Չիչ վերջը կինը նորէն խօսեցաւ :

— Աղուընոցէն բան մը ինկաւ, ել տես, ի՞նչ է, շարժիր հէ՞:

— Դուն գործիդ նայէ, կնիկ· էս ատենը շունը չի հաջեր· էս ցուրտին ո՞վ պիտի ըլլայ: Հովն է, աղուընոցին տախտակը վար ձգեց ,— կը պատասխանէր Մնչիկ, ճրագին առջեւ, ցերեկի ծախած աղաւնիներուն դրամները հաշուելով :

Հովը չէր եւ ոչ ալ փոթորիկը : Միջօն էր, որ՝ Միչիկին լաւագոյն աղաւնիներէն մէկը գողցած՝ տանիքէն վար ցատկած էր:

Միջօ աղաւնին իր մերկ ծոցին մէջ էիր բռնած, դէպի Ս· Սարգիսին քարը ճամբայ ինկաւ: Անցաւ կամուրջէն, ուրկէ անցած էր իր կովին հետ ուրախ օրերուն: Միջօ տեսաւ Ս· Սարգիսի լեռը բուքի մէջ բռնուած : Ո՞վ գիտէ, թերեւս Ս· Սարգիսն էր, որ կ'անցնէր ցուրտին ու բուքին մէջէն, տարին մէկ անգամ միայն գալու համար :

Բուքը որքան նման էր անոր ձիուն գոյնին: Ս· Սարգիսն ինչո՞ւ կ'աճապարէր: Կար տակաւին ուշ մնացած ուխտաւոր մը, Միջօն, որ կէս ճամբան եկած էր արդէն եւ դեռ ուժ կուտար իր ցուրտէն թմրած ոտքերուն՝ զոհին հետ տաճարին հասնելու ու ընելու իր փոքրիկ աղօթքը հետեւեալ իմաստով .—

« Ով մեծդ Ս· Սարգիս· քարերուդ վրայ կը մորթեմ այս իմ զոհը, որ Մնչիկի լաւագոյն աղաւիներէն է ու ես գողցած եմ զայն :

« Քարուան չեմ ուզեր, ո՛վ մեծ Ս· Սարգիս, ոչ թագ, ոչ պալատ :

« Տուր ինձ ուժը բանակներուդ, տուր ինձ ուժը քու ուխտավայր լեռներուդ , տուր ինձ շնորհը քու ձիուդ, որ Սուգիկենց տան ետ մշակը ըլլամ »:

Յաջորդ առաւօտ կանուխ, քէլ Ղուկաս գնաց Ս· Սարգիսի լերան թակարդները նայելու: Լեռնէն վեր ելաւ եւ, Ս· Սարգիսին քարը դեռ չհասած, դտաւ Միջոյի դիակը.— գնկները քաշուած, մազերը սառերուն կպած, ու երկու թեւերը ցից, աղերսի պէս Ս· Սարգիսի քարին տնկած:

— Այ շունչանորդի, որ դուզախը ուզէիր, կուտայի քեզի,— խօսեցաւ քէլ Ղուկաս, մեղքցաւ ու հայհորեց , որ յիմար տեղը, դուզախի մը համար , կեանքը վրայ տուած էր:

Անկասկած Միջօն գիշերը եկած էր իր դուզախը գողնալու, մտածեց ան :

Քէլ Ղուկաս շալկեց Միջոյի դիակը այնպէս, ինչպէս յաճախ շալկած էր աղուէս մը ու ուղիղ գիւղ իջաւ :

Դիակը ծանր էր: Տակաւին Լօլիկ Օվանին տունը չհասած՝ Քէլ Ղուկաս իր բեռը սայլի մը վրայ դրաւ :

Կանուխ էր, բուխերիկներէն տակաւին ծուխերն սկսած չէին: Դռները սառած իրենց ծխնիին վրայ, իրարու ետեւէ դեռ նոր կը ճզային Գիւղացիները դեռ նոր դուրս կուգային՝ իրենց դռներուն ձիւները մաքրելու ու եկեղեցի երթալու համար:

— Էդ ի՞նչ է, Ղուկաս ,— մօտեցաւ ժամուոր մը:

Քէլ Ղուկաս պատմեց դժբախտ իրողութիւնը: Հետզհետէ հաւաքուեցան ուրիշներ ալ :

Բոլորն ալ խօսելիք մ'ունէին, որովհետեւ Միջօ բոլորին հետ ալ գործ մ'ունեցեր էր: Մէկին հաւն էր գողցեր, միւսին պատուհանն էր քարոտեր, մէկալի էշին պոչն էր կտրեր :

— Էս ամառ, մարս, քորս, ձեռքէն եախա թոթուեցինք: Էդ մեր պախչային պատերուն զուիքները բոլորը վար տուաւ, — *ուսիկին մայրն էր խօսողը :

Ու թելադրեցին քէլ Ղուկասին, որ դիակը ուղղակի եկեղեցի տանի, որովհետեւ կ'ենթադրէին, որ մայրը դիակին իսկ տէր պիտի չըլլայ: Սակայն հեռուէն, մազերը գզգզուած , հրդեհէն փախչողի մը պէս խելակորոյս՝ մայրն էր, որ Միջոյի դիակին կը վազէր, ու խելագարի պէս իր զաւկին դիակը իր կուրծքին սեղմած՝ կուլար :

— Ա՛խ, Միջօ , Միջօ, իմ ասլան Միջօ: Տունս ծախէի քեզի դուզախ առնէի: Միջօ, Միջօ, զուրպան քու հոգուդ , զուրպան քու պոյիդ: Միջօ , արթնցիր Միջօ, իմ ասլան Միջօ:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

«Գիւղը հատորէն

(10 եւ վերջ)

Վաղուընէ կը սկսինք հրատարարակել Արամ Անտոնեանի մէկ ծաղրանկարը, Կաւէ արձաններ շարքէն, — Յ· Շահրիկեան: Այս շարքը, կը կրէ Յ· Պարոնեանի ազդեցութիւնը, մեծ աղմուկ ստեղծեց իր ատենին: Շահրիկեանի ծաղրանկարին մէջ կը գտնէք Պոլսոյ հայկական ազգային կեանքը Հուրիէթէն ետք :

ձութիւն մըն է հայ մամուլի եւ հայ մանկական գրականութեան պատմութեան մէջ :

« Աղբիւրի » հիմնադիրները, պարբերականին առաջին թիւէն իսկ պարզ ու որոշ շարադրեցին այն սկզբունքները, որոնցմով պիտի առաջնորդուէր ամսաթերթը եւ որոնք տարբեր էին այդ օրերու տիրող ընդհանուր մտայնութենէն : « Աղբիւր»ի նպատակն է,— յայտարարեցին անոնք, — հայ սերնդին մէջ զարթեցնել պատուասիրութեան զգացմունքներ, զարգացնել հայ երեխաների մէջ սէր դէպի իրենց շրջապատողները, բարի նախանձ՝ դէպի ամէն վսեմը, ազնիւը եւ ատելութիւն՝ դէպի ամէն վնասակարն ու չարը» : —

Այս յստակ ծրագիրը իրագործելու համար, ամէնէն գլխաւոր միջոցը ամսաթերթին էջերուն մէջ լաւ, հաճելի եւ հետաքրքրական կարդացուող նիւթեր տալն էր : Նիւթեր, որոնք «ոռոգելով մեր փոքրիկ եւ քաղցր ընթերցողների հոգին եւ սրտերը՝ պարարտ հող պէտք է պատրաստեն ապագայում պտղաբեր սերմեր աճեցնելու մարդկութեանը » : Այդպիսի նիւթերով ամենօրեայ հայ գրականութիւնը այնքան ալ հարուստ չէր : Ու ամսագիրը դիմեց հարուստ աղբիւրի մը՝ ժողովրդական բանահիւսութեան, զրոյցներ, խաղեր եւ աւանդութիւններ :

Մանկական ամսաթերթին առաջին յենարանը դարձաւ Ղազարոս Աղայեան, որ եղաւ անոր տեւական չխաստակիցը, անոր մղիչ ուժը : Ան «Աղբիւրի» մէջ «անկախ եւ ազատ» ասպարէզ գտաւ եւ մէկը միւսին ետեւէն հայ մանուկներուն ներկայացուց իր սքանչելի բանաստեղծութիւնները, ծանօթ «Արեգնազան»ը եւ « Տորք Անգեղ»ը, իր հիանալի յօդուածները մայրենի լեզուի մասին : Անոր խորիմաստ խրատները, հէքեաթները եւ զրոյցները, բազմաթիւ թարգմանութիւնները եւ փոխադրութիւնները ամսաթերթին գոհարներն էին :

Հիմա տասնեակ տարիներ ետք, երբ կը թերթենք «Աղբիւր»ի էջերը, մէկ առ մէկ կը կենդանանան հայ գրականութեան երեւելի գործիչները, մեր անուանի գրողները եւ բանաստեղծները, որոնց խօսքը քչքչալով ոռոգած է ամսաթերթին թիւերը, շունչ եւ կենդանութիւն տուած անոնց, կեանք ներշնչած : Ահա Բաֆֆիի, Պերճ Պռօշեանի, Յովհ. Թումանեանի, Ալ. Ծատուրեանի եւ Յովհ. Յովհաննիսեանի, Աթաբէկ Խնկոյեանի եւ Նար-Դոսի, Յակոբ Աղաբաբի, Գ. Բարխուդարեանի, Լեոյի, Փ. Վարդանեանի՝ յատուկ «Աքբիւր»ի համար գրած գործերը՝ շարուած մեծ եւ գեղեցիկ մեսրոպեան գիրերով : Բազմաթիւ թիւերու զարդը կը կազմեն Աւետիք Իսահակեանի բանաստեղծութիւնները : Մեր գրականութեան նահապետներու կողքին տեղ գրուած են նաեւ այդ օրերուն իրենց առաջին քայլերը առնող բազմաթիւ գրողներ :

Լայն թարգմանութիւններ ալ կատարուած են Եւրոպական գրականութենէն :

Հայ մանուկները դաստիարակելու նըպատակով, ամսաթերթը տեւաբար ներկայացուցած է զանազան երկիրներ, ժողովուրդներ, անոնց բարքերը, անուանի մարդոց կենսագրութիւնը : Այս բաժինը այնքան ճոխ է, որ կ՚ընդգրկէ գրեթէ բոլոր անուանի մարդոց, գրագէտներու, երաժիշտներու, նկարիչներու, գիտնականներու, ազգային հերոսներու եւ զօրավարներու կենսագրական գիծերը, անոնց նուիրուած կարճ պատմուածքներ, անոնց կեանքին վերաբերեալ գրուագներ եւայլն :

Դժուար եղած է ամսաթերթին աշխատանքը : Առաջին թիւէն սկսեալ, ենթարկուած է հալածանքներու : Յետադիմական տարրերէն զատ, ցարական գրաքննութիւնն ալ շարունակ «քար ու երկաթ էր մաղում» ամսաթերթին վրայ : Այսուհանդերձ, շատ եղած են ամսաթերթին բարեկամներու թիւը, լայն՝ ընթերցողներուն շրջանակը : Այս ձեւով ան կարողացաւ «ցողել հայ մատաղ սերնդի անդաստանն ու բուրաստանը :

Մ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

(Ամրո՞ւ այրած է զայն)

Հնութեան մէջ ամենամեծ գրադարանը Աղեքսադրիոյ՝ հիմնուած է Պտղոմէոս Բ.էն (285 – 247), եւ ունեցած 700·000 ձեռագիր – գլաններ : Առաջին անգամ քանդուած է 47ին (Ք.է առաջ) Կեսարի պատերազմներուն առթիւ : Երկրորդ կործանումը տեղի ունեցած է 391ին (Ք.է վերջ) հեթանոս – քրիստոնեաներու միջեւ մղուած կռիւներու մէջ : Զ. դարուն սկիզբը վերակառուցուած է :

Աբուլֆարաճ, որ 1286ին իբրեւ Հալէպի եպիսկոպոս մեռած է՝ կը հաղորդէ որ երբ Արաբները 641ին Աղեքսանդրիան գրաւեցին՝ գրադարանը կրակի տուաւ անոնց առաջնորդը՝ Ամրու : Սա՝ Օմար Խալիֆային հարցուցած ըլլալով թէ ի՞նչ ընելու է այդքան գրքերը՝ Օմար պատասխանած է.— « Եթէ այդ գրքերը Ղուրանին կը համաձայնին՝ անօգուտ են, իսկ եթէ կը հակառակին՝ վնասակար են. հետեւաբար փճացնելու է զանոնք » : Ու Աբուլֆարաճ կ՚աւելցնէ թէ Ամրու գրադարանի գրքերը Աղեքսանդրիոյ բաղնիքներուն մէջ ցրուեց՝ որպէսզի այրեն ու այդ այրումը վեց ամիս տեւեց :

Ասիկա Լառուսի տուած տեղեկութիւնն է : Տարբեր է կարծիքը գերմանացի գիտնականներու, որոնց համեմատ Աղեքսանդրիոյ գրադարանի այրումը Արաբներու կողմէ՝ առասպել մըն է (տե՛ս Փոքր Բեկման, Լայփցիկ, 1927, էջ 24) :

Հ. Ե. Պ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ընկերային Ապահովագրութեան (Սէ-քիւրիթէ Սօսիալ) աշխատաւորի տուրքի բաժինը կարելի է 1963 Դեկտեմբեր 31էն առաջ վերագնել, ամէն ազգի որոշ դասակարգի աշխատաւորներուն կողմէ ըստ 1963 Յուլիս 13ի հրամանագրին :

Միջանկեալ յիշեցնենք որ, քանի մը տարիներ առաջ միջազգային հանգանակութիւն մը կատարուեցաւ ի նպաստ բոլոր գաղթականներուն եւ հաւաքուած դումարը կոչուեցաւ «կորսուած հիմնադրամ» : Շատ մը գաղթականներ, յետ քննութեան կրցան օգտուիլ առաւել կամ նուազ սոյն հիմնադրամէն :

RACHAT DE COTISATIONS

Այժմ վերոյիշեալ «կորսուած հիմնադրամ»ի յանձնաժողովը պատրաստ է վերագնել ֆիզիքապէս աշխատելու անկարող անձերու տուրքերը :

Օրէնքը կը նախատեսէ այս վերագրման համար հետեւեալ դասակարգերը .—

1) Ան անձերը որոնց օրավարձը բարձրը ըլլալով չեն վճարած Ընկերային Ապահովագրութեան իրենց տուրքը 1930 – 1946 տարիներու ընթացքին, այս անձերը կրնան պահանջել իրենց տուրքին վերադնումը :

2) Բնակարանի մէջ աշխատողները, ոչ սեփականատէր կառավարները, սրճարաններու սպասարկողները, առեւտրական ներկայացուցիչները, այս վերջիններուն Ընկեր.Ապահովագրութիւնը ստիպողական դարձաւ 1936ին : Այս դասակարգին պատկանող անձերը կրնան վերագնել իրենց տուրքը 1930 – 1936 :

3) Ստնտուները, այլապէս այն անձերը որ ընդունած են իրենց յարկին տակ երախաներ եւ զբաղած անոնցմով, այս դասակարգը կրնայ վերագնել մինչեւ 1946, որմէ վերջ պարտաւորիչ դարձաւ արձանագրութիւնը Ընկ. Ապահովագրութեան :

4) Առեւտրական սահմանափակ պատասխանատու ընկերակցութեանց ղեկավարները (Ժերան) կրնան նոյնպէս վերագնել մինչեւ 1955 տարին, որմէ վերջ պարտաւորիչ դարձաւ Ընկ. Ապահովագրութեան տուրք վճարելը :

5) Առանց աշխատավարձի գրագէտները կրնան վերագնել իրենց տուրքը մինչեւ 1957 : Զայն կարենալ ընելու համար Ընհրաժեշտ է ներկայացնել Գրողներու Ընկերակցութենէն վկայագիր մը, որուն անդամակցած են : Տեղեկանալ (Ընկ. Ապահով.) իւրաքանչիւր սնտուկէն պահանջուած վաւերաթուղթերը :

6) Արուեստագէտները կրնան վերագնել մինչեւ 1960 :

7) Յօդուածագիր ստորագրողները, պայմանաւ որ ունենան օրագրողի քարտը, կրնան վերագնել մինչեւ 1963 :

Կրնան նոյնպէս վերագնել բոլոր անոնք որ աշխատած են Ֆրանսական նախկին գաղթավայրերուն մէջ :

Ծերութեան տեղական սնտուկէն ըստացուած տեղեկութեանց համաձայն, այս խնդրանքները պէտք է ներկայացնել — անոնք որ սկսած են արդէն Ընկեր. Ապահովագրութեան տուրք վճարել — իրենց Ծերութեան Սնտուկին, իսկ բոլոր անոնք որ երբեք մաս կազմած չեն Ընկ. Ապահովագրութեան պէտք է դիմեն իրենց Թաղային Սնտուկին (Փրիմէռ) :

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին օգտուիլ այս կարելիութենէն, պարտաւոր են դիմել ապահովագրեալ նամակով Դեկտեմբեր 31էն առաջ վերոյիշեալ սնտուկներուն (Բէժիօնալ եւ Փրիմէռ) :

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ իր մահկանացուն կընքած է Էօժէն Բաբազեան, պատուակալ նախագահ Ռ. Ա. Կ.ի Կեդր. Վարչութեան : Մաս կազմած է Գահիրէի Ազգ. իշխանութեանց 1926էն 1955 : Եգիպտահայոց պատգամաւոր եղած է 1945ի Կաթողիկոսական ընտրութեան (Էջմիածին) :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ՄԵՂՈՒՆԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒԻ ԲԱՌԱՐԱՆ

Միջատաբան Ի. Լեւչենքօ կազմած է մեղուներու լեզուի բառարան մը : Հիմնուելով բնագէտներու այն հաստատումին վրայ, որ մեղուները երբ սնունդի աղբիւր մը գտնեն կը սկսին կարգ մը շարժումներ ընել, պարելու նման, Լեւչենքօ հնարեց ելեկտրոնիկ բարդ գործիք մը, որ համեմատութեան դնելով մեղուի շարժումներուն տեւողութիւնը եւ գրտնուած սնունդին հեռաւորութիւնը, ցոյց կուտայ մեղուներու կատարած շարժումներուն իմաստը : Օրինակ, երբ շարժումին տեւողութիւնը կէս երկվայրկեան է, կը նշանակէ թէ սնունդը կը գտնուի երկու հարիւր մեթր հեռաւորութեան վրայ, իսկ եթէ տեւէ մէկուկէս երկվայրկեան, սնունդին հեռաւորութիւնը հազար մեթր է : Մեղուն իր թռիչքի ուղղութիւններով կազմած անկիւնով արեւին, փեթակին եւ սնունդին միջեւ, միւս մեղուներուն կը յայտնէ նաեւ այն ուղղութիւնը, որով պէտք է թռչին անոնք, գտնելու համար սնունդը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԻԳ.

Երբ քոյրս համբուրեցի, Մարկրիթի նամակին անոր վերաբերած խօսքերը յիշեցի, բայց իսկոյն հասկցայ թէ քոյրս, որքան ալ բարի ըլլար, պիտի չկրնար սիրուհիս մոռցնել տալ ինծի :

Որսի եղանակը սկսած էր : Հայրս մը տածեց որ որսորդութիւնը զբօսանք պիտի ըլլար ինծի համար : Ուստի դրացիներու եւ բարեկամներու հետ որսորդական զբօսանքներ կազմակերպեց : Ես ալ մասնակցեցայ առանց դժկամակութեան, բայց նաեւ առանց խանդավառութեան, այն տեսակ անզգայութեամբ, որ ժամանումէս ի վեր կը տեսնուէր իմ բոլոր արարքներուս մէջ :

Երէները դէպի մէկ տեղ մը քշելով կ՚որսայինք : Զիս պահակ կը կեցնէին : Պարապ հրացանս քովս կը դնէի ու կ՚երազէի :

Ամպերուն անցնիլը կը դիտէի : Կը թողէի որ մտածումս թափառէր մենաւոր դաշտերու մէջ եւ երբեմն կը լսէի թէ որսորդ մը ինծի կը ձայնէր, ինձմէ տասը քայլ հեռու նապաստակ մը ցոյց տալով :

Այս մանրամասնութիւններէն ոչ մէկը կը խուսափէր հօրս ուշադրութենէն եւ իմ առերեւոյթ հանդարտութենէս չէր խաբուեր : Կը հասկնար թէ սիրտս, որքան ալ ընկճուած ըլլար, օր մը սոսկալի, թերեւս վտանգաւոր հակազդեցութիւն մը պիտի ունենար եւ զիս մխիթարել ուզելը յայտնի չընելով, ձեռքէն եկածը կ՚ընէր միտքս զբաղեցնելու համար :

Քոյրս բնականաբար տեղեակ չէր այս դէպքերուն : Ուստի չէր հասկնար թէ ինչու ես որ ատենօք այնքան զուարթ էի, յանկարծ այսքան մտածկոտ եւ տըխուր եղած էի :

Երբեմն տխրութեանս մէջ յանկարծ նշմարելով հօրս վրդովալի ակնարկը, ձեռքս կ՚երկնցնէի ու անոր ձեռքը կը սեղմէի, որպէս թէ լռելեայն ներում խնդրելու համար ակամայ իրեն պատճառած վիշտիս համար :

Ամիս մը անցաւ այսպէս, բայց աւելի չկրցայ հանդուրժել :

Մարկրիթի յիշատակը միշտ կը հալածէր զիս : Շատ սիրած էի ու տակաւին շատ կը սիրէի այս կինը եւ չէի կրնար մէկէն ի մէկ անտարբեր ըլլալ անոր հանդէպ : Հարկ էր որ կամ սիրէի զայն եւ կամ ատէի : Մանաւանդ, ինչ զգացում ալ որ ունենայի անոր համար, հարկ էր որ տեսնէի զայն եւ անմիջապէս :

Այս փափաքը մտքիս մէջ մտաւ ու հոն զետեղուեցաւ բովանդակ ուժգնութիւնովը կամքի մը, որ վերջապէս երեւան կուգայ երկար ատենէ ի վեր անզգայ եղած մարմնոյ մը մէջ :

Ապագային մէջ, ամիսէ մը, ութ օրէն չէր որ Մարկրիթը պէտք էր տեսնէի, այլ յաջորդ օրն իսկ այն օրուան ուր այս գաղափարը ունեցեր էի : Եւ հօրս ըսի թէ անձնական գործերու համար Փարիզ երթալու պէտք ունենալով պիտի մեկնէի, բայց շուտով պիտի դառնայի :

Անշուշտ գուշակեց մեկնելուս պատճառը, վասն զի պնդեց որ մնամ, բայց երբ տեսաւ որ դիւրագրգիռ վիճակիս մէջ ինծի համար աղետալի հետեւանքներ կրնար ունենալ այս փափաքիս չգործադրուիլը, համբուրեց զիս եւ գրեթէ լալով աղաչեց ինծի որ շուտով դառնամ իր քովը :

Չկրցայ քնանալ մինչեւ որ Փարիզ չիհասայ :

Հոն հասնելուս պէս ի՞նչ պիտի ընէի : Չէի գիտեր : Բայց ամէն բանէ առաջ հարկ էր որ Մարկրիթով զբաղէի :

Տուն գացի ու հագուեցայ եւ որովհետեւ օդը աղուոր էր եւ տակաւին ժամանակ կար, Շան զ՚Էլիզէ գացի :

Մէկ ժամ ետքը հեռուէն տեսայ որ Մարկրիթի կառքը Քոնքորտի հրապարակը կուգար : Ձիերը նորէն գնած էր, վասնզի կառքը առաջուանին պէս էր : Միայն թէ ինք մէջը չէր :

Հազիւ թէ այս բացակայութիւնը նըշմարած էի, երբ չորս կողմս նայելով տեսայ որ Մարկրիթ քալելով կուգար կնոջ մը հետ, զոր ասկէ առաջ բնաւ տեսած չէի :

Իմ քովէս անցած ատեն գոյնը նետեց եւ ջղային ժպիտ մը իր շրթները գալարեց : Գալով ինծի, սիրտս ուժգնօրէն բաբախեց կուրծքիս տակ, բայց յաջողեցայ պաղ արտայայտութիւն մը տալ դէմքիս եւ սառնօրէն ողջունեցի նախորդ սիրուհիս, որ գրեթէ իսկոյն կառքին մօտ գընաց եւ հոն նստաւ իր բարեկամուհիին հետ :

Մարկրիթը կը ճանչնայի : Իմ անակընկալ հանդիպումս զինքը խռոված ըլլալու էր : Անշուշտ իմացած էր մեկնումս, որ մեր խզումին հետեւանքներուն մասին հանդարտեցուցած էր զինք, բայց տեսնելով որ վերադարձած եմ եւ գունատ վիճակ մը ունիմ, հասկցած էր թէ վերադարձս նպատակ մը ունէր եւ ինքնիրենը հարցուցած ըլլալու էր թէ ինչ պիտի պատահէր :

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Ալէն Պագըրճեան եւ Պարոյր Պագըրճեան կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Պօմոնի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ, իրենց հօր եւ եղբօր՝

ԼԵՒՈՆ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող բոլոր ազգայիններն ու բարեկամները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Պ. Գէորգ Թօփսագալեան – Նիկողոսեան եւ զաւակները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց կնոջ եւ մօր (ծնեալ Սիրուհի Զաքարեան) մահուան առթիւ մասնակից եղան իրենց խոր վշտին նամակներով, հեռագրով եւ անձամբ ցաւակցական այցելութիւններով :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Զէլվէեան ընտանիք (Նէօյի) կը նուիրէ յիսուն Ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին, ողբ. Հրանդ Քէհեաեանի (Միլանօ) մահուան առթիւ :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցին

Երեքշաբթի, Դեկտ. 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահին մէջ,

RUE VOLTAIRE

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ Կրթ. Յանձնախումբին կողմէ :

Պատուոյ նախագահութեամբ

RAOUL BLEUZE-ի

DÉPUTÉ de la SEINE

Vice-Président du Conseil Général de la Seine, Maire d'Alfortville

DAMIN de LEON, Trompettiste Philippin et son Orchestre JAZZ TYPIQUE

Մասնակցութեամբ յայտնի երգչուհի

Օր. ԺՈԶԸԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հայկական ջերմ մթնոլորտ, երգ, պար, ճոխ պիւֆէ : Կաղանդի առթիւ կանոնաւոր սպասարկութիւն :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Շարանթոն Էքօլէն առնել 103 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բիւ տը լ'Իւնիօն :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Զորեքշաբթի (Դեկտ. 25) առաւօտ Ծնունդի առթիւ : Բիւ Ժէյ Կրընոպլը : Սկզբնաւորութիւն երգեցողութեանց ժամը 8·30ին : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 5ին, Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ : Գեղարուեստական բաժին Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցի աշակերտներու կողմէ :

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին :

MAISON DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique

Métro : Invalides

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետր. 29, Սփլանտիտի մէջ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, վարժարանին մէջ :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան դպրոցական հանդէսը Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի առթիւ, այս Ուրբաթ, ժամը 20·45ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ :

Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջանի հայրենակիցները վայելելու փոքրիկներու եւ երիտասարդներու հայերէն երգեր, պար, զաւեշտ եւ Կաղանդ Պապուկը իր նուէրներով ու անակնկալներով :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 10·30ին հոգեհանգստեան պատարագ նախագահ ՃՈՆ ՔԵՆԸՏԻի հոգւոյն համար : Պիտի պատարագէ՝

Գերպ. Կարապետ Եպս. Ամատունի

★

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ (24 Դեկտեմբեր) Ճրագալոյց : Ժամերգութիւն ժամը 17ին : Զայնաւոր պատարագ ժամը 18ին :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, (25 Դեկտեմբեր) Ս. Ծնունդ : Ժամերգութիւն ժամը 10ին : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10·30ին :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ

Եւրոպայի Մեծագոյն

Արեւելեան Վանառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրչի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եղան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները, Ուրբաթ (20 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողովի :

×

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի շրջանի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողովի :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

×

Կրթական նախարարութեան հրահանգով Հինգշաբթի Դեկտեմբեր 19ին դպրոցները բաց են եւ աշակերտներու ներկայութիւնը պարտադիր, այս պատճառով «Մանուկներու Օր»ը յետաձգուած է եւ տեղի պիտի ունենայ, Յունուար 16ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին, Քատէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

EXPOSITION

D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN

DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

— 11, Av. du Président Wilson —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբը իր կազմութեան երկրորդ տարեդարձը կը տօնէ Յունուար 26ին :

×

Սիմոն Զաւարեանի մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ յուշի եւ յարգանքի ցերեկոյթ, Փետրուար 9, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Իվ Թուտիկ թատրոնին մէջ :

ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառով՝ ծախու է հողով եւ պատերով, կօշկակարի բանուկ խանութ մը, արհեստին անհրաժեշտ բոլոր մեքենաներով.—

102, Ave. Victor Hugo
BOULOGNE-BILLANCOURT (Seine).

ԾԱԽՈՒ ԳԻՆ՝ 16·000 Ֆ. Կանխիկ :

Դիմել

Mon. MARTAYAN, 6 Rue Troyon
SÈVRES (S. et O.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ :

Շաբաթ (28 Դեկտ.) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Centre Administratif et Social

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

ՍՕՍԻ պարախումբը իր ամբողջական կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւթնէրեանի :

Եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝ Մօրիս Վարդիվանեան :

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Հայկ. երաժշտութեան նոր սկաւառակ մը, (շարք 6) թիւ MC 20172

Վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած ՎՕԿ Ընկերութեան կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»

«UNE SOIRÉE ARMÉNIENNE»

(Microsillon, 33 tours, 30 cm. 48 վայրկեան տեւողութեամբ)

Գունաւոր շքեղ կողք

Մեներգ, խմբերգ եւ սէնֆօնիք նուագախումբ 50 հոգի

Հայկ. պարերու եւ աշուղական երգերու կտորներ :

1.— Կենաց երգ, 2.— Արեւելեան ցոլքեր, 3.— Երջանիկ Աշուղը, 4.— Հայկ. պարեր (Հօյ Հելինէ, Թամ Զարա), 5.— Քաղհան եմ անում, 6.— Գարնան օրեր, 7.— Յոռետեսը, 8.— Հայրենի Յուշեր, 9.— Երկինքն ամպել է, եւ Տատրագոմի Հարսը օփերայէն պարեր :

Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթևեանի 14 Rue Petit, Paris 19e — Tél. BOT. 99-22 կամ Եկեղեցւոյ դիւանատունը :

Երգարանը կը տրուի միասին, Գին 30 Ֆրանք

(Գաւառներու համար առաքում contre remboursement, խնամուած ծրարով)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները ժող. երաժշտութիւն թիւ 20103, 20136, 20157, 20162, 20159,

Եկեղեցական երաժշտութիւն եւ Եկմալեան պատարագ.— 20114, Կոմիտասեան պատարագ 20150, 20169, Գանձարան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան

ՀԱՄԱՌՕՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 75 Ֆ· Հատը 0·30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
20
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
20 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9889

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9889

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՋԵՐՄ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Պէտք է ըսեմ թէ ամէն տեղ ինքնաբուխ ջերմ ընդունելութեան արժանացանք եւ փոքր տղաքը , ինչպէս մեծերը ափսոսալ կուտային մեզի որ պարտաւոր էինք չուտ մեկնիլ :

Մանկապարտէզի մը մէջ, մանուկները քանի մը սիրուն պարեր ներկայացուցին մեզի եւ դիմախաղերով խաղեր, որոնց նման թարմութիւն մը միայն մեր ման – կապարտէզներուն մէջ կը գտնենք :

Տնօրէնուհին թոյլ չտուաւ որ մեկնինք առանց բան մը հրամցնելու : Ժամը 11 էր : Բերին կարկանդակ, կաթ կամ տաք չոքոլա եւ··· գոնեակ : Ժամը չէր յար – մարեր նման ուտելիքներ ճաշակելու համար, բայց պատուեցինք մեզ հիւրըն – կալող տիկինը : Լաւ ալ ըրինք, որովհե – տեւ այդ օրուան մեր ունեցած յագա – դումը թոյլ չտուաւ որ, ցերեկին ճա – շենք :

Գիշերօթիկ դպրոցին մէջ հարկ եղաւ որ տղոց ճաշը բաժնենք, պաշտօնէու – թեան մէկ մասին հետ, որ մեզի հետ նկարուեցաւ զանազան դիրքերով : Ճաշը բաւական ճոխ էրը բրինձ եւ տապկուած ձեծուած միս, կանանչեղէն եւ պահածոյ հայկական դեղձեր : Մանուչեան դործա – բանին մէջ , հայկ· պատկերասփիւռը տեսնելու արժանացանք եւ անուշիկ աղ – ջիկ մը մեզի երգեց , կատարեալ ֆրանսե – րէնով մը եւ ֆրանսական եղանակով , « Կ'երթամ տեսնել ··· իմ Հայաստան » : Գոնեակի գործարան այցելութենէն ետք, հարկ եղաւ որ տան ապրանքները ճա – շակենք, չատ համով , ձկնկիթով եւ պա – նիրով սանտուիչներու հետ : Բարե – բախտաբար , այդ ճեւով նուազ դժուա – րութիւն ունեցանք քան Մաքսիմ Գորքի, որ կ'ըսէր թէ աւելի դիւրին պէտք է ըլ – լայ Աբարատ բարձրանալ քան Երեւանի գոնեակի գործատան նկուղներուն սան – դուխներէն վեր բարձրանալ :

Մանկավարժական դիտութեանց հա – մալսարանը այցելեցինք եւ սիրալիր կերպով ընդունուեցանք կրթական նա – խարարին կողմէ, բայց յետոյ հազար դժուարութիւն ունեցանք կծիկը դնելու : Նախ աշխատանքի նիստ մը ունեցանք տեսուչին հետ, ըրջապատուած իր դոր – ծակիցներէն, մեծ սրահի մը մէջ, կանաչ սեղանի մը չուրջ : Նախ մեզ հետաքրքրող հարցումներ ըրինք մեր խօսակիցներուն : Ուսուցչութեան ընթացքին մեր տրամա – դրութեան տակ ունէինք նուրբ բաժանում – ներ մէջ տեղական արտադրութիւններ , — հանքային ջուր, պտուղի ջուր եւ ծը – խիկներ : Տրուած ըլլալով որ քիչ կ'ուտ – նէինք այդ բոլորէն, ներկաներէն մէկը կամ միւսը անդադար մեր դաւաթները կը լեցնէր եւ ծխիկ կը բաժնէր : Ցետոյ – ցութեան վերջաւորութեան, ծխիկները դրին մեր դրպանները եւ դացինք Համա – լսարանին զանազան սրահները այցելե – լու :

Սկիզբը դիւրին էր : Քիչ մարդ կար մեզի հետ, միայն պաշտօնական իշխա – նութիւններ եւ պատկերահան մը որ ան – դադար կ'աշխատէր, բայց արագօրէն կ'աշխատէր, եւ մեր ման – չուր տարածուած էր ուսանողներու մօտ թէ Ֆրանսացի ուսուցիչներու պատուի – րակութիւն մը այցելութեան եկած է : Ամէն անգամ որ սրահէ մը կը բաժնուէ – ինք, այդ սրահը կը պարպուէր եւ ուսա – նողներու խումբը մեզի կը միանար : Ա – նոնք, որ քիչ մը ֆրանսերէն կը խօսէին, ճիգ կ'ընէին մեզի մօտենալու եւ հար – ցումներ ընելու : Իսկ անոնք որոնք ֆը – րանսերէն չէին գիտեր , համալսարանին դասախօսներէն կը խնդրէին որ թարգ – մանի դեր կատարեն : Եւ անոնք սիրով կը կատարէին խնդրանքը :

Այցելութեան վերջաւորութեան, աղ – մըկարար եւ հոծ խումբ մը կը կազմէ – ինք, այնքան բազմաթիւ եւ ազմկարար, որ տեսուչը քանի մը անգամ ձայնը բար – ձրացուց , ըսելու համար աշակերտներուն որ վերադառնան իրենց դասարանները , բայց անոնք վերստին կը հետեւէին մեզի :

Մեր մեկնումի պահուն, ուզեցինք քիչ մը ճաշակարել , բայց բոլորը մեզի ընկե – րացան մինչեւ մեր կառքերը , բարեկա – մութեան որոշ արտայայտութիւններով :

Գալով կոլխոզի այցելութեան, ան վեր – ջացաւ երկու պաշտօնակիցներու հիւրա – սիրած մէկ ճաշով, որ երեք – չորս ժամ տեւեց : Մինչ տեղական դինիի եւ դոնեա – կի բաժակաճառեր կը փոխանակէինք , հում կանանչեղէն, հաւ, չամփուրով խո – րոված (շաշլիֆ) , ոչխարի խաշածոյ եւ պտուղ կը ճաշակէինք : Ճաշը քանի մը երգերով վերջացաւ : Պահ մը մեզմէ մէ – կը ակսաւ «Պարտիզաններու երգը» , զոր մեզ հիւրասիրողները խմբերգի վերա – ծեցին : Շատ յուզիչ վայրկեան մըն էր : Վերջապէս մեկնումի պահուն , ամէն մէ – կը իր լեզուով ,սկսաւ խմբերգը «միայն ցտեսութիւն մըն է , եղբայրներ » :

Կ'ուզեմ ըսել թէ վերադարձը զգլխիչ եղաւ ծաղկած մրզասաններէն եւ նոր հերկուած այգիներէն :

ՇԱՐԼ ՄԱՐՔՈՒԱՐ

(9 Շար·)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՓԵՆԱԿՈՐԱՍ պատրիարքը հաւանա – բար երուսաղէմ երթայ ընդունելու հա – մար Պապը : Ցունադաւան եկեղեցին կը վարանի , բայց ուղղափառ միւս եկեղե – ցիները համաձայն են որ Տիեզերական պատրիարքը հանդիպի Պապին : Միւս կողմէ Վատիկան կրկին ապահովութիւն – ներ տուաւ Գահիրէի Պապին ճամբոր – դութեան դուռ կրօնական բնոյթին վը – րայ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ աղդայնական 23 Փիւր – ուերու դէմ մահապատիժ ուղուած է : Ասոնք կ'ամբաստանուին որ «փորձած են սահմանափակել Պետութեան անկախու – թիւնը եւ անոր իշխանութենէն հանել ազդ· հողամասին մէկ մասը » : Դատա – վարութիւնը տեղի ունեցած է դռնփակ :

ՆԻ ԵՈՐՔԻՆ հասած լուրերու համա – ձայն, Քենըտիի դիակնութիւնը ցոյց տուած է թէ մեռած պիտի չըլլար եթէ առաջին գնդակին իսկ պառկած ըլլար : Արդարեւ առաջին գնդակը մահացու չէ եղած, երկրորդը՝ կառավարիչը սպացած է, երրորդն է որ Քենըտիի գլուխը ծա – կած է :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախկին արտաքին նա – խարար՝ Ֆոն Պրենթանօ սրտի ծանր տագնապ մը անցուցած է : Վիճակը մտա – հոգիչ է : Վերջերս կոկորդէն ուռ մը հա – նած էին որուն բնոյթը չէ յայտնուած :

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՒ յայտարարեց թէ կը յուսայ Զախին Թեկնածուն ըլլալ Հան – րապետութեան նախագահութեան : Ըն – կերվարական կուսակցութեան անօրէն կոմիտէն պաշտօնական դեկոյցով մը յայտարարեց թէ «կուսակցութիւնը կ'ո – րոշէ , երբ ժամանակը գայ , թէ Թեկնա – ծու մը պիտի ներկայացնէ թէ ոչ Հան – րապետութեան նախագահութեան :

ԻԶՈՐՆԻ մառէշալ ֆէթէնի փաստա – բանը որ երեք տարուան համար կախա – կայուեցաւ, պատժական դատարան կը քաշուի այն մեղադրանքին համար զոր ը – րած էր նախնյար ժիսքառ տ'էսթէնի դէմ :

ԱՐԻԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆ երթալու հա – մար , տօնական օրերուն երեսուն հազար Թեկնածու ներկայացած են արդէն : Ծա – նօթ է որ Արեւելեան Գերմանիոյ իշխա – նութիւնները յայտնած էին թէ Ծնունդի առթիւ արտօնութիւն պիտի տրուի ա – րեւմտեան Պերլինցիներուն արեւելեան Պերլին երթալու իրենց ընտանիքը տես – նելու համար :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ եւ Լեհաստան հինգ տար – ուան տնտեսական համաձայնագիր մը ստորագրեցին 160 միլիոն ռուբլի արժո – ղութեամբ փոխանակութեանց համար :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑՈՅՑԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՍԵՒ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Քանի մը հարիւր ափրիկեցի ուսանող· ներ բուռն ցոյցեր կատարած են Մոս – կուայի մէջ, արուած ըլլալով որ իրենցմէ մէկը սպաննուած է առջի օր : Ցուցա – տախտակներու վրայ կարելի եղած է կարդալ «դադրեցէ՛ք Ափրիկեցիները ըս – պաննելէ » , « Մոսկուա ուրիչ Ալապամա մը» , « Ռուսերը լաւ կ'ապրին Ափրիկէի մէջ» : Այս ցուցատախտակներով, ուսա – նողները նախ զացած են Ղանայի դես – պանատունը եւ պատասխանելով իրենց եղած հարցումներուն, այս ցոյցին առ – թիւ, մէկը յայտարարած է ·— « Մեր ընկերներէն մէկը խորհրդաւոր պայման – ներու մէջ մեռած է : Առաջին անգամը չէ որ մեզ կը հալածեն : Կ'ուզենք բուռն բո – ղոք մը բարձրացնել խորհրդային Պե – տութեան եւ կառավարութեան դէմ : Պէտք է որ ամբողջական քննութիւն մը ըլլայ եւ հրապարակուի : Կրեմլին պիտի երթանք » :

Քանի մը հարիւր ուսանողներ այս ձե – ւով կարմիր Հրապարակ հասած են հա – կառակ բարձրախօսներու որոնք կը չեչ – տէին թէ «Կարմիր հրապարակը արդիլ – ուած է» : Ուսանողները սակայն սպա – սած են մինչեւ որ Կրեմլինէն պաշտօն· անձնաւորութիւն մը դուրս ելած է եւ ը – սած թէ կրնան տասը հոգինոց պատուի – րակութիւն մը նշանակել զոր Բարձրա – դոյն Ուսման նախարարը պիտի ընդունի :

Ամէն պարագայի մէջ, այս ցոյցի պատճառները մութ կը մնան : Ուսանող – ներու տուած տեղեկութեանց համաձայն Ղանայի ուսանող մը, որ բժշկական ու – սումը կ'ընէր Կալինին սպաննուած է Ռուսի մը կողմէ, դաշոյնով : Մորերը – դային իշխանութիւնները տեղեկագիր մը հրապարակած են հաստատելով թէ մահը բնական պատճառներու արդիւնք է եւ ցուրտէն յառաջ եկած է : Թաս դործա – կալութիւնը այս միջադէպերուն անդ – րադառնալով յայտնած է ·— « Կրթական նախարարը ընդունեցաւ ափրիկեցի ու – սանողները եւ յայտնեց անոնց որ դիա – դընութիւնը ցոյց տուած է որ բուռն մահուան որեւէ նշան չկայ» : Բժշկ· տե – ղեկագիրը կ'ըսէ նեղքին թէ վէրք չկայ և քննութիւնները ցոյց տուին որ մեռած ուսանողը դինով էր ինչ որ հաւանաբար պատճառ եղած է իր մահուան : Նախա – րարը իր յաւակնութիւնները ներկայա – ցուցած է ափրիկեցի ուսանողներուն եւ հաւաստում տուած թէ Ղանացի ուսա – նողին մահուան պարագաները պիտի ճշդուին : Իր կողմէ Առողջապահութեան նախարարը յայտնած է թէ Ղանացի ու – սանողը պաղէն մեռած է :

Ղանայի դեսպանատան մէջ, մամուլի ասուլիս մը տրուած է այս խնդրին չուրջ եւ դեսպանը յայտարարած է «չենք գի – տեր թէ Ղանացի ուսանողը սպաննուած է թէ ոչ , բայց մեզի ըսին թէ ցուրտէն մեռած էր» :

ՕՐ ՈՒ ՕՐԹՆ

ՍԽԱԼՆԵՐԸ... ՕԳՏԱԿԱՐ ԵՆ

«Ազգը փրկելէ ետք»,— խմբագրական *արկոյով՝ երբ թերթին աշխատանքը կ'ա – ւարտէր , — Մեծ Շան կ'երգէր Հօյ Նա – զան իմ* (բաղածայն) , Հրանտ – Սամուէլ կ'երգէր *Մատամ Պըթըրֆլայ* (մեղեդիա – կան) , իսկ ես կը սուլէի (հովուական) :

Այս անուշ պահերէն դուրս՝ օրուան մեր ամէնէն անհամ աշխատանքն էր փոր – ձերու սրբագրութիւնը :

Իմ հետաքրքրութիւնս հաստատեց թէ Յառաջն էր միայն, որ սրբագրութիւն – ները կը կատարէր ձեռագրի հետ բաղ – դատութեամբ : Հրանտ – Սամուէլ բար – ձրաձայն կը կարդար տպուածը, իսկ ես լրիկ կը հետեւէի ձեռագրին : Երբ գրա – շարը ցատկած էր բառ մը կամ սխալ կարդացած ու շարած, կը միջամտէի :

Կը պատահէր , որ գրութեան աղը պա – կաս կ'ըլլար : Ուտուելի՛ֆ բան չէ, կ'ը – սես, բայց պիտի ուտես : Երբեմն ալ ֆուն կը բերէր յօդուածը : Նման պարագաներ – ուն մէջ՝ թոյլ կուտայի որ Հրանտ շա – րունակէր կարդալ ··· իրեն համար : Ձե – ռագրին չէի հետեւիր, բայց կը կարծէր թէ կը հետեւէի : Ձար բախտս, գրաշա – րը այնպիսի սխալ մը ըրած կ'ըլլար որ ձեռագրին հետեւողը պէտք է ճշդէր : Երբ ձայն չէի հաներ, Հրանտ կը հասկը – նար որ ձեռագրին չէի հետեւիր :

— Կը ֆնաե՞ս կոր , կ'ըսէր :

Երբեմն ալ, ճարպիկ խմբագիր, հաս – կընալու համար թէ կը հետեւի՞մ ձեռա – գրին, յատկապէս սխալ կը կարդար , գրութեան հետ կապ չունեցող բաներ կ'ըսէր : Ես ձայն չէի հաներ :

— Խաւեա՛ր կ'անցընե՞ս կոր , կ'ըսէր :

Այսպէս, սխալն ալ ունի իր օգուտը : Սխալ կը կարդաս՝ իմանալու համար թէ կը ֆնաե՞ս ընթերցանութեան հետեւո – ղը : Սխալ բան մը կը գրես՝ իմանալու համար թէ ընթերցողը դիտողութիւն կ'ը – նէ՞ :

Այս տեսակէտով սխալը մանկավար – ժական իր օգտակարութիւնները ունի : Արթուն կը պահէ ընթերցողը : Այնճան չատ յօդուածներ կը գրեմ Յառաջի մէջ եւ երբ մէկը դիտողութիւն չըներ, չեմ ուզեր եզրակացնել թէ··· կը ֆնաեան իմ ընթերցողներս, կամ ··· չեն կարդար :

Բայց ասկէ ետքը, սխալները պիտի ը – նեմ երբեմն, որպէսզի իմանամ թէ ո՛վ կը հետեւի, ո՛վ չի հետեւիր : Եւ հետե – ւողներուն պիտի տամ բարեւիշ մը, ֆա – ջալերելու համար ընթերցասիրութիւնը :

Կրնայ ըլլալ որ ընթերցողներն ալ ին – ծի տան ··· մրցանիշ մը այն յօդուած – ներուս համար, որոնք կրնան գտնել ոչ հետեւող , ոչ կարդացող :

ԱՐԱՋ

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵՎԵՐՋ

Մեր բոլոր բաժանորդներէն, ֆը – րանսա թէ արտասահման, կը խնդ – րենք փակել իրենց առախս հաշիւ – ները մինչեւ Դեկտեմբեր 31 :

ՑՈՒՆՈՒԱՐ 10ին պիտի դադրեցը – նենք, ԱՆՑՏԻՐ թերթին առաքու – մը այն բաժանորդներուն, որոնք չեն փակած ընթացիկ տարուան ի – րենց հաշիւը :

Անոնք որոնք կը փափաքին թերթ ստանալ 1964ին, պարտին մինչեւ տարուոյս վերջը նորոգել իրենց բա – ժանորդագրութեան չրջանը :

Շնորհակալութիւններով

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՐԷՆ Ա.Ի ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿՈՆԴԱԿԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սրտագին կոչ կ'ուղղենք Սփիւռքի Հայ մամուլի պատուական վարիչներուն եւ խմբագիրներուն, գրագէտներուն ու մտաւորականներուն, որ իրենց գլխաւոր մտահոգութիւնը ըլլայ իրենց ընթերցողներուն մատուցանելու դրական ոգիով ու շինիչ բովանդակութեամբ գրութիւններ՝ ի սպաս ճշմարտութեան եւ հայապահպանման. բարեմտութեամբ ընդունին իրարու հանդէպ հրապարակուած դիտողութիւնները ու քննադատութիւնները եւ իրենց սիւնակներէն դուրս վանեն գրգռիչ զրպարտութիւններն ու բամբասանքները. իրենց դիտումներն ու դատումները հիմնեն իրական եւ ստոյգ տուեալներու վրայ եւ լայնախոհութիւն ու յարգանք ցոյց տան իրարու յայտնած գաղափարներուն հանդէպ: Նոյն ազգի զաւակներուն միջեւ անխուսափելիօրէն կրնան յառաջ գալ համոզումի եւ մտածումի, գաղափարի եւ խէալի տարբերութիւններ, եւ սակայն ատոնք պատճառ պէտք չէ ըլլան որ չկարենանք քով քովի գալ եւ միանալ Մեր ժողովուրդի զաւակները իրարմէ բաժնել ձգտող խորթ ուժերու դէմ, քանի որ նոյն ազգի զաւակներուն համար մէկուն պատահած ցաւը բոլորը կը տառապեցնէ, միւսին կատարած նուաճումը բոլորը կ'ուրախացընէ ըստ Սրբազան Առաքեալին որ կ'ըսէ.— «Եւ եթէ վշտանայ ինչ մի անդամն, վշտանան ամենայն անդամքն ընդ նմա. եւ եթէ փառաւորի մի անդամն, խնդան ամենայն անդամքն ընդ նմա» (Ա. Կորնթք. ԺԲ. 26): Ժամանակաւոր չեղումներու կամ անհասկացողութեանց հանդէպ հանդուրժող ոգի եւ համբերող սէր ունենանք որպէսզի գաղթակղեալ մտքեր լուսաբանուին եւ խռովեալ հոգիներ խաղաղութիւն գտնեն:

Այս առթիւ, կ'ուզենք մասնաւորապէս հրաւիրել մեր հարազատ ժողովուրդը որ օրէնքի եւ կանոնի հանդէպ արթուն պահէ իր գիտակցութիւնը: Օրէնքներ եւ կանոնադրութիւններ սերունդներու փոր-փառութենէն եւ ազգային իմաստութենէն բխած ու աճած ապահովութիւններ են բոլորին համար հաւասարապէս: Ուստի, Մեր ժողովուրդին մտքին մէջ ալ հիմնական տեղ գրաւելու են օրէնքով գործելու, օրէնքին հնազանդելու եւ օրէնք ու կարգ-կանոն յարգելու ոգին եւ յօժարամտութիւնը: Այս ոգիով եւ գիտակցութեամբ միայն կարելի է առաջքն առնել կամայականութեանց եւ հեղինակութիւն ու վարկ ապահովել Ազգին ու եկեղեցիին համար:

Սփիւռքահայ տարածքին վրայ, Մեր ժողովուրդին համերաշխ եւ ամուր գոյութեան ու ազգային միութեան գլխաւոր խարիսխն է Հայց. Առաքելական Ս. Եկեղեցին՝ պետական իշխանութեանց մօտ իր վայելած համայնքային իրաւասութիւններով եւ առանձնաշնորհումներով: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Ս. Աթոռը, հաստատուած Լիբանանի գեղածիծաղ այս ափերուն, որպէս ազգային եւ հոգեւոր Կեդրոն, կենսական դեր եւ փրկարար գործ ունի կատարելիք աշխարհի ներկայ պայմաններուն մէջ եւ կոչուած է Սփիւռքի Հայութեան հոգեւոր ու ազգային կեանքի բարգաւաճման ու վերածաղկման գլխաւոր գործօն ուժը հանդիսանալու: Կիլիկեան Ս. Աթոռը, լոկ տեղական հանգամանքով սահմանափակուած Աթոռ մը չէ այլեւս: Անոր առջեւ բացուած են գործունէութեան եւ ծառայութեան լայն հորիզոններ: Ծով են հայկական սփիւռքի կարիքները, եւ Կիլիկիոյ Ս. Աթոռը չի կրնար անտարբեր մնալ հայ ժողովուրդի կարիքներուն հանդէպ: Պարտաւոր ենք, եւ հետեւաբար ի վիճակի պէտք է ըլլանք, հասնելու հոն, ուրկէ օգնութեան ձայն մը, դիմում մը, խնդրանք մը կը հասնի Մեզի: Ծառայել Աստուծոյ եւ ծառայել ժողովուրդին. այս եղած է Մեր նշանաբանը անցեալին մէջ, ա'յս է ներկայիս, եւ ա'յս պիտի ըլլայ նաեւ ապագային:

Մեր անխախտ համոզումն է, որ աշխարհի մէջ չկայ աւելի մեծ հարստութիւն քան հոգեկան արժէքներով չափուող հարստութիւնը: Մեր քրիստոնէական սուրբ կրօնը մարդկային հոգին ազնուութեան ու սրբացումի առաջնորդող կրօնն է: Եւ Մեր նախահայրերը առաջինը եղան որպէս Ազգ բովանդակ պատմութեան մէջ ճանչնալու Քրիստոնէական սուրբ կրօնի արժէքը եւ իրենց մաքրամաքուր արիւնովը վկայելու այդ ճշմարտութեան:

Ս. Աւետարանի ուսուցման համաձայն, ստեղծագործ կեանքի գերագոյն ուժը եւ արժէքը կը կայանայ երեք մեծ առաքինութիւններու մէջ.— ՀԱԻԱՏՔԻ, ՅՈՅՍԻ եւ ՍԻՐՈՅ:

Մեր հասկացողութեամբ, հայ ժողովուրդին կեանքը իրեն որպէս մղիչ ուժ ունեցած է պատմութեան ընթացքին եւ ունի այսօր առաքելաւանդ այս երեք առաքինութիւնները: Առանց ՀԱԻԱՏՔԻ կարելի չէ հասկնալ Մեր ժողովուրդին ապրելու, վերապրելու եւ յաւերժօրէն գոյատեւելու անսասան կամքը: Սասանեցնող փոթորիկները այնքան յաճախակի են եղած Մեր պատմութեան մէջ եւ այնքան աւերիչ՝ որ առանց հաւատքի սրբազան կրակին կարելի պիտի չըլլար ապրիլ յաղթականօրէն: Առանց ՅՈՅՍի կարելի չէ ըմբռնել այնքան կործանումներէ եւ ջարդերէ ետք Մեր ժողովուրդին յըստակատեսութիւնը դէպի լուսաւոր եւ պայծառ ապագայ: Առանց ՍԻՐՈՅ կարելի չէ բացատրել Մեր փառապանծ ըստեղծագործութիւնները որոնք Մեր Ազգին մեծութեան ու յաւէտ գոյատեւման գաղտնիքն են. Աստուծոյ, Ճշմարտութեան, Հայրենիքի, Մշակոյթի սէրը ամէնէն նուիրական ապրումը եղած է Մեր ժողովուրդին որուն երբեք դաւաճանած չէ ան. հրաժարիլ այդ սէրէն՝ պիտի նշանակէր հաշտուիլ մահուան հետ: Ոչ մէկ ուրիշ արժէք, նիւթ, դրամ, դիրք, գիտութիւն, համբաւ, այնքան ծանր չէ կշռած Մեր ժողովուրդի գիտակցութեան նժարին մէջ՝ որքան ՀԱԻԱՏՔԸ, ՅՈՅՍԸ եւ ՍԷՐԸ:

Հայրական սիրոյ ջերմ զգացումներով կոչ կ'ուղղենք բոլորիդ անխտիր ծաղկեցնելու եւ աճեցնելու Ձեր սրտերուն ու հոգիներուն մէջ այս երեք մեծ առաքինութիւնները որոնց շնորհիւ կը հաւատանք թէ պիտի առատանան «ամենայն տուրք բարիք» Մեր Ազգի կեանքին մէջ: ՀԱԻԱՏՔ ունեցէք Աստուծոյ եւ Ձեր հայրերու հոգւոյն ու հանճարին ծննդավայրը եղող Հայց. Ս. Եկեղեցիին ու անոր առաքելութեան վրայ. անխախտ ՅՈՅՍՈՎ նայեցէք Ձեր հոգեւոր կեդրոնին՝ Կիլիկեան Ս. Աթոռին եւ Ձեր ազգանուէր բարերարութիւններովն ու բոլորանուէր զոհողութիւններովը զօրավիգ կանգնեցէք անոր. ՍԻՐՈՅ մաքուր ապրումով փարեցէք քրիստոնէական եւ հայկական անկորնչելի բոլոր արժէքներուն՝ անոնց մէջ տեսնելով Ձեր ԳԱՆՁը, «զի ուր գանձք ձեր են, անդ եւ սիրտք ձեր եղիցին» կ'ըսէ Մեր Տէրը եւ վարդապետը Յիսուս Քրիստոս (Մաթ. Զ. 21):

Ահա այս առաքինութիւններով նորոգուած ու զօրացած համերաշխ կեանքի մը մթնոլորտին մէջ միայն պիտի կարենանք կատարել Մեր ուսերուն ծանրացող քաղցը պարտականութիւնները ի փառս Աստուծոյ, ի պայծառութիւն Հայց. Ս. Եկեղեցւոյ եւ ի բարօրութիւն սփիւռքեան Մեր բարեպաշտ Հայ ժողովրդեան:

Կ'աղօթենք ի բոլոր սրտէ Մեր նահատակ հայրերուն սուրբ հաւատքովը որ Աստուած անշարժ ու անսասան պահէ Հայց. Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին իր նուիրապետական Ս. Աթոռներովը եւ Թեմական Առաջնորդութիւններովը:

Կ'աղօթենք որ Աստուած սուրբ սիրով միացեալ, անբաժան եւ անփորձ պահէ ու պահպանէ Մերազն Հայ ժողովուրդը Մեր հոգիներու Լուսաւորչին լոյս հաւատքովը զօրացած ու արիացած:

Կ'աղօթենք որ գթառատն Աստուած Իր սիրոյ ու խաղաղութեան ձայնը ուժգին հնչեցնէ այս աշխարհի զեկավարներու սրտերուն ու հոգիներուն մէջ եւ բարօրութիւն ու երջանկութիւն պարգեւէ համայն մարդկութեան: Իսկ Մեզի՝ Իր ծառային՝ շնորհէ իմաստութիւն եւ Հոգւոյն Սրբոյ Առաջնորդութիւնը:

Շնորհք, Սէր եւ Խաղաղութիւն եղիցի ընդ Ձեզ ընդ ամենեսեանդ. ԱՄԷՆ:

ԽՈՐԷՆ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Տուաւ Անդրանիկ Կոնդակս
Ի Կաթողիկոսարանիս որ յԱնթիլիաս — Լիբանան
Ի Դուռն Մայր Տաճարիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի
Ի 12 Հոկտեմբերի 1963 Փրկչական թուականիս եւ
Ի թուին Հայոց ՌՆԺԲ
Ի Տօնի Սրբոց Թարգմանչաց
Վարդապետացն Մերոց

ՆԱՀԱՏԱԿ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Ջղագար ոճրագործի մը զնդակը զրաւեց երիտասարդ, շէնշող նախագահին կեանքը: Ընտրական պայքարը կը վերսկսէր Ամերիկայի մէջ եւ հաւանական վերընտրելին էր զոհը: Աջակողմեաններ հակառակ են որեւէ զիջումի համայնավարութեան հանդէպ, ձախակողմեաններ համակեցութիւն կը փափաքին, ցեղերու հաւասարութեան հակառակորդները կ'ընդդիմանային քաղաքացիական օրէնքի քուէարկութեան, մաֆիական աւազակախումբը, գողութիւն եւ սպանութիւն ճարտարարուեստի փոխած, ազատութիւն կը փափաքէր անվրդով շարունակելու իր գործունէութիւնը:

Այսպիսի լարուած մթնոլորտի մէջ կը կատարուէր ոճիրը, որուն հեղինակներն ու շարժառիթները գտնելու պարտականութիւնը կը մնայ Գերագոյն Ատեանի նախագահին: Կարելի չէ սակայն պատասխանատուներու ճշդութեամբ վերցընել իրական պատճառները, մաքրագործել մթնոլորտը, պարտաճանաչութեան հրաւիրել գաղտնի ոստիկանութիւնը: Ոճրագործը հաստատուած ջղագար մըն է եւ կրած է համայնավար վարդապետութեան ազդեցութիւնը: «Ռուս համայնավարութիւնը կը լրացնէ վերջին դարու յեղափոխութեան գործը՝ քննադատելով ամէն առաքինութիւն, ժխտելով բարձրագոյն ամէն սկզբունք: Նախորդ դարու արքայասպաններուն կը յաջորդեն այս դարու աստուած սպաննողները, որոնք կ'ուզեն երկիրը փոխել թագաւորութեան մը, ուր մարդը պիտի ըլլայ աստուած: Պատմութեան թագաւորութիւնը պիտի նոյնանայ իր միակ պատմութեան հետ, այսուհետեւ պիտի նուիրուի վերջին դարու ոչնչականներու յեղափոխութեանց: Ժխտելով ամէն բարոյական՝ յուսահատօրէն կը փնտռեն մարդկային սեռի միութիւնը, ոճիրներու եւ պատերազմներու սպառիչ կուտակումին մէջէն: Պիտի փորձեն աշխարհի միութեան տիրանալ հիմնելու համար մարդուն կրօնքը: Աստուծոյ տրուածը, այսուհետեւ պիտի տրուի Կեսարին»: (Ալպեր Քամիւ, «Լ'Օմ Բեվոլթէ»):

Տալլաս հաստատուած զօրավար Ուոլթըր կը հաստատէ Թոնոներով փրոփականտի գրքոյկներու գալը մերձաւոր Քուպայէն: Նիւ Եորքի Համալսարանին ուսուցիչը կը հաստատէ, թէ Ամերիկա աշխարհի մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ ջղագարներու թիւով:

Հաստատուած է միանգամայն գաղտնի ոստիկանութեան անդամներուն դիշերային խնջոյքները, ժամը մինչեւ երկու, հսկողութիւնը կատարուած է կէս գինով վիճակի մէջ:

Ցիշելու է սակայն մխիթարական իրողութիւն մը: Դերձակ մը հետաքրքրութեան համար շարժանկարի առած է նախագահին ինքնաշարժը գնդակի առաջին հարուածի ատեն: «ԼԱՅՖ» հրատարակութեան համար վճարած է Քսանբիինգ հազար տոլար: Դերձակը այդ գումարը նուիրած է ոճրագործին կողմէ սպաննուած ոստիկանին այրիին, որ պարտքի տակ կը մնար բնակարանին համար:

Վիպական է նախագահին ընտանիքին պատմութիւնը: Բախտաւոր է հարստութեամբ, դժբախտ է ընտանեկան կորուստներով: Բախտը տեսաւ որ շատ նըպաստաւորած է իրլանտական ծագումով ընտանիքը, սկսաւ հետզհետէ խլել բարիքները: 1944ին մեծ եղբայրը սպաննուեցաւ պատերազմին, քոյրը կորսնցուց ամուսինը՝ Նորմանտիոյ ցամաքահանու-

«ԿԱԻԷ ԱՐՁԱՆՆԵՐ»

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

Եթէ իրաւ է որ հանրային մարդոց բուն կեանքը կը սկսի ճիշդ այն րոպէին ուր ընդհանուրին հետաքրքրութիւնը կը յանկուցանեն, պէտք է ընդունինք որ մեզի, Թրքահայոցս համար, Յարութիւն էֆէնտի Շահրիկեան ծնած է 1908ի Յուլիս ամսուն, յայտնի չէ թէ որ օրը, բայց ամէն պարագայի մէջ 10էն վերջ:

Այս տեսակ վերածնունդ մը անպայման բաղձալի չէ անշուշտ: Որովհետեւ եթէ կան հանրային մարդիկ որոնք այդ նոր կեանքին դրան առջեւ սիրով, նոյնիսկ փութկոտութեամբ կը թօթափեն իրենց անցեալը, ուրիշներ մասնաւոր ջանք մը կը դնեն այդ անցեալը շարունակ աչքի առջեւ պարզելու, անոր բազմազան դրուագները իբր լուսապսակ բոլորելու իրենց ճակտին շուրջը, ինչ որ նուազ անտանելի չի դարձներ զիրենք, ընդհակառակն: Յարութիւն էֆէնտի Շահրիկեան ապահովաբար վերջիններէն չէ.— Արդէն անտանելի ըլլալու շատ աւելի ազդու միջոցներ ունի՝ այդ եղանակը արհամարհելու համար: Ինք կ'ըսէ թէ առաջիններէն ալ չէ, եւ մենք որ պատմութիւն չենք գրեր, կրնանք հանդիստ թողուլ վաղընջուց անցեալը եւ անցնիլ այս փափուկ կէտին վրայէն, արձանագրելով միայն սա իրողութիւնը թէ ամէն անգամ որ հետաքրքիր մարդիկ փորձեցին այդ մթութիւնը լուսաւորել, Շահրիկեան էֆէնտի ազգասիրաբար փութաց իր աջակցութիւնը նուիրել... քանի մը վարագոյր աւելի քաշելով անոնց աչքերուն առջեւ:

Այսպէս ուրեմն՝ այս սահմանադրածին երեխային յայտնութիւնը տեղի ունեցաւ «մարախներու արշաւանք»ին ամէնէն կատաղի շրջանին, այն օրերուն՝ ուր յեղափոխական կուսակցութիւնները բազէի ճախրանքով կը խուժէին Պոլիս, ամէնքն ալ յղի անասելի գիրկընխառնում-ներէ, ամէնքն ալ տրամադիր իբր պոռնիկ նետուելու հանդիպած առաջին բազուկներուն մէջ, իրենց ետեւէն քաշելով զանազան եւ զարմանազան հերոսներու, ֆէտայիներու, մեծապատիւ մուրացկաններու, խաչագողներու եւ առաւ-փախաւներու ահագին կարաւան մը որ կը յաւակնէր Յորդանանի պատմական անցքը կրկնել՝ մէկի տեղ տասը եւ աւելի Մովսէսներու առաջնորդութեամբ: Դաշնակցութիւնը միւսներէն նուազ յղի չէր, եւ իր սերունդը աւելի բազմաթիւ կը թըւէր քան Արտաշէս Աշխարհակալի զինուորներուն նետերը, որոնք սակայն արեւին լոյսը խափանեցին:

Շահրիկեան էֆէնտի ալ այդ ֆիրմայով յայտնուեցաւ: Այն երանելի օրերուն՝ Դաշնակցական ըլլալը շատ բան ըլլալ էր, եւ անշուշտ ասոր համար էր որ հրապարակը ողողող այլագոյն եւ այլատեսակ «փրկիչ»ները ուրիշ ամէն տեսակ տիտղոս կը թօթափէին իրենց վրայէն, նոյնիսկ չէին ուզեր «պղտորուիլ» տարբեր ֆիրմա կրող էսնաֆներու հետ: Բայց Շահրիկեան էֆէնտիի համար շատ բան ըլլալը նշանակութիւն չունէր: Ինք կ'ուզէր միանգամայն ամէն բան ըլլալ: «Յեղափոխութիւնը ուրիշ բան չէ՝ այլ եղածին տեղ չեղածը դնելու պարզ գործողութիւն մը», ըսած է Տանթօն: Շահրիկեան էֆէնտի իրաւամբ կը մտածէր թէ Հայերը շատ փորձանք տեսած էին, բայց տակաւին իրեն պէս փորձանք մը տեսնելու բարեբախտութիւնը չէին ունեցած: Ինք՝ «չեղած»ն էր, հետեւաբար պէտք էր ամէն բանի տեղ անցնէր:

Ասիկա տեսակ մը կոչում էր, եւ Շահրիկեան էֆէնտի ջերմեռանդաբար կը հաւատար իր կոչումին: Ճամբայ ելած էր աշխարհակալի մը վստահութեամբ, եւ ապահով էր թէ պիտի յաղթէր, որովրովհետեւ բաւականէն աւելի խելացի էր մտածելու համար թէ մարդիկ ընդհանրապէս տխմար են, չեն կրնար բոլորովին թօթափել ստրկութիւնը:

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(1 Շար.)

մի ատեն, ինքն ալ օդային արկածի զոհ դնաց, ուրիշ մը ուղեղատապ ունեցաւ եւ բուժարան մը դրուեցաւ: Նախագահն ալ իբրեւ քաղաքացի ծովային զինուոր եղաւ, հրաշքով ազատեցաւ մահէն, մահանալու համար խաղաղութեան ատեն: Հայրերնին՝ Ժողէֆ, Լոնտոնի դեսպան էր ժամանակ մը, Ռուզվելթի բարեկամ, կրնային ապահովել դիւաններու մէջ պաշտօն մը, քաղաքացիական պարտականութիւնը վտանգաւոր արկածներու կը մղէր բազմամիլիոնատէր երիտասարդները: Նախորդ պատերազմին պաշտօններու վրայ գտնուող հռչակաւոր անձեր ճակատ վազեցին այդ պարտականութիւնը կատարելու համար, պատմութեան դասագիրքերու հանրածանօթ հեղինակ Ալպեր Մալէ, տաղանդաւոր գրագէտ մը Շարլ Փեկի, համալսարանի ուսուցիչ մը, Ֆրետերիկ Մասոն, Էրնեսթ Ռընանի թոռնիկը, Էրնեսթ Փսիքարի: Ժողովուրդներ կան, որոնց զաւակները դասալիք չեն ըլլար պատերազմի ատեն, ուրիշներ ալ կան, որոնց զաւակները կը խուսափին խաղաղութեան ատեն իրենց պարտականութիւնը կատարելէ:

Նախագահին մեծ հայրը Իրլանտայէն կը գաղթէ գետնախնձորի սովին պատճառով խեղճ վիճակի մէջ: Ամերիկայի ազնուապետական քաղաքին մէջ կը հիմնէ համեստ գործ մը, կը ջանայ օրապահիկը ճարել: Բախտը կը ժպտի, համեստ գումար մը կը խնայէ, տղան կը զրկէ դըպրոց, համալսարան, դրամատան քննիչ կը կարգէ հազար հինգ հարիւր տոլար տարեթոշակով: Օր մըն ալ տէր կ'ըլլայ դրամատան մը վստահութիւնը շահելով դրամատէրերու: Արհամարհուած իրլանտացի կաթողիկէ ընտանիքը, մաքրակրօններու քաղաքին մէջ, կը բարձրանայ տնտեսական ազնուականութեան: Երբ կը հասնի ծերութեան սեմին, արդէն ունի ինը զաւակ, հսկայական դրամագլուխ մը: Բոլոր զաւակները գոլեճ կը յաճախեն, համալսարան, կը ջանան ընկերային դիրքով ալ վեր ելլել, գերազանցել մաքրակրօն, խրոխտ եանքին:

Եղբայրներուն նման Ճոն Քենըտի 13 տարեկանին կը յաճախէ գոլեճ, 17ին Հարուըրտ, ուր եռանդուն, բուռն, հետաքրքիր ուսանող մըն է, կը գրէ գիրք մը, «Անգլիա ինչո՞ւ քնացաւ». կողմնակից է միջամտութեան, մինչդեռ հայրը, Լոնտոնէն կը գրէր Ռուզվելթի, որ չէզոք մնայ: Կուգայ Լոնտոն, կը յաճախէ տընտեսագիտութեան դպրոցը, ուր կը դասաւանդէր ընկերվարական Լասքի: Կը վերադառնայ հայրենիք, մարդը կազմըւած է արդէն, Քոնկրեսի անդամ է 29 տարեկանին, կը գրէ «Քաջերու Պատմութիւնը». պաշտամունք հերոսներու հանդէպ, կեանքի խտէալ մը՝ ապրիլ վտանգաւոր կեանք մը, իյնալ, բայց առանց գանգատելու վեր ելլել, միշտ բարձրանալ:

Վերջապէս կը յաջողի նախագահ ընտըրուիլ, կը դառնայ «նոր սահմաններ»ու նախագահը, վերջ տալու կրաւորական դիրքին, կոչ կ'ուղղէ ազգային հըպարտութեան, կը հրաւիրէ հայրենակիցները զոհողութեան: 1961 Ապրիլին կը պատահի Քուպայի ձախողանքը, պատասխանատուն ինքը չէր, ժառանգած էր նախորդ շրջանէն, բայց քաջութեամբ ստանձնեց պատասխանատուութիւնը, պաշտօնը փոխեց պատասխանատու Շլեսինկըրի, որ ոճիրէն ետք հրաժարականը տուաւ: Անգլեւսաքսոն՝ կը գնահատէ բարոյական կորովը: Անգլիացի Սթիւարթ Միլ, իմաստասէր եւ տնտեսագէտ, թեկնածու էր երեսփոխանութեան: Ընդդիմադիր մը կը յայտնէր, թէ Միլ «Ստախօս են բանուորները» գրած է իր մէկ գործին մէջ, յուսալով ազդել բանուոր քուէարկողներուն վրայ: Միլ կը բարձրանար ամպիոն եւ կ'ընդունէր թէ գրած է, որպէսզի բանուորը քաջութիւնն ունայ ճշմարտութիւնը խօսելու: Ներկաները կը ծափահարէին, Միլ միաձայնութեամբ խորհրդարանի անդամ կ'ընտրուէր:

Քուպայի վերջին դէպքին կորովի դիրք բռնեց եւ Խորհ. Միութեան վարիչը ըստիպուեցաւ տեղի տալ, յոյսեր ներշընչեց Գերմաններուն, երբեմն ալ պատրանքներ: Մտահոգուեցաւ Հռենոսէն Էլպա տարածութեան ճակատագրով: Իր եղերական մահը վշտացուց Պերլինը, ուր միլիոն մը կանթեղներ վառուեցան պատուհաններու առջեւ եւ քսան հազար երիտասարդներ գիշերուան լռութեան մէջ ջահագնացք կատարեցին:

Ուոլթըր Լիփման հայրենակիցներուն կ'առաջարկէ «խղճի քննութիւն կատարել անորակելի ոճիրէն ետք»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

— ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ —

Հանդէսին ամէնէն խանդավառ պահուն, երբ բեմին վրայէն Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաժնէր սրահին մէջ գտնուող մանուկներուն, հանդէսին ներկայ՝ դերասան Կրեկուար Ասլան կը բացագանչէր.— «Ես երբեք չէի կրնար երեւակայել այսքան սիրուն եւ տաքուկ հայկական միջավայր մը», ու կ'աւելցնէր թէ իր կինն ալ, Լորտ Պայրընի հայրենակից եւ անոր պէս՝ կը փափաքէր հայերէն սորվիլ, ի տես վարժարանին սեւաչեայ մանուկներուն, հիացած անոնց անուշ ժպիտէն ու քաղցրահունչ արտասանութիւններէն:

Ամէն տեսակէտով հիանալի օր մը, զոր կը պարտինք վարժարանին Ծնողաց Միութեան, որու անդամուհիները, օրինակելի անձնուիրութեամբ, ձեռք ձեռքի ու գործակից ոգիով գեղազարդած ու ծաղկազարդած էին թատերասրահը սքանչելի ճաշակով: Ժամը հինգին արդէն սեղանները գրաւուած էին. ծնողքներ, բարեկամներ, մինչեւ իսկ Լիոնէն եւ այլ շրջաններէ փութացած էին հանդէսին: Պատուոյ սեղանին վրայ էր վարժարանին քաղաքական տեսուչը՝ Զօր. Փրէվօ իր տիկնոջ հետ, վարժարանին նուիրատուներէն Պ. Սեդրաք Սանճեան, Վենետիկէն Հ. Ներսէս Տէր – Ներսէսեան՝ որ այս օրերուս Փարիզ կը գտնուէր, բարեկամ Տիկիններ ու Պարոններ:

Առանձին սեղան մը յատկացուած էր արուեստագէտներու. հոն էին դերասան եւ շարժարուեստի արտադրիչ Միշէլ Արտան, դերասան Կրեկուար Ասլան, Տիկին Այտա Ազնաւուր, Տիրան Գ. Կառվարենց, Ժան – Ժագ Վարուժան իրենց ընտանիքներով:

Բացման խօսքին մէջ, վարժարանի Ծընողաց Միութեան նախագահուհի Տիկին Աշխէն Սողոմոնեանց առաջին իսկ վայրկեանէն, գրական գեղեցիկ հայերէնով եւ ազդասէր գաղափարականով, ներկայացուց հաւաքոյթին նպատակը, կոչ ուղղելով բոլոր ծնողքներուն օգնելու վարժարանին՝ ազդապահպանումի այս նուիրական ոստանին, պաշտելու չափ սիրելով մեր Լեզուն ու Մշակոյթը, մեր Եկեղեցին ու Դպրոցը: Ներկաները ոգեւորուած ծափերով իրենց հաւանութիւնը յայտնեցին:

Օրուան համակրելի խօսնակը, Պ. Անթուան Կարապետեան, բերաւ իր լաւագոյնը, դառնալով ազբիւր խանդավառութեան, հետզհետէ սրամիտ ակնարկներով ազնիւ հրաւէրներով եւ յայտարարութիւններով:

Հայկական սրբազան երաժշտութեան արձագանգով սկիզբ առաւ հանդէսը. բեմին խորքին վրայ փայլեցաւ յանկարծ Յիսուսի Ծննդեան խորհրդաւոր նկարը, մոգական լապտերով, մինչ հոգենուագ երաժշտութեան խորքին վրայ՝ ալիք ալիք բարձրացաւ Ծննդեան սուրբ գիշերուան խորհրդածութիւններ ներշնչող քերթուած մը, ստեղծելով երանութեան գիշերուան բուզումն ու սարսուռը, Բեթղեհէմի քարայրէն ցոլքեր սփռելով բոլոր ներկաներու հոգիներուն մէջ:

Հաւաքոյթին մասնաւոր փայլ բերին Պեռնար Տէտէճեան իր ձեռնադաշնակով, Փօլ Սէզեան իր կիթառով, որոնց ընկերակցութեամբ՝ Բիւզանդ Ֆընտըգլեան խանդավառ ձայնով ներկայացուց Հայաստանեան կարգ մը ժողովրդական երգեր, որոնց իրենց ծափերով սկսան ընկերանալ բոլոր հանդիսականները:

Ֆրանսական պատկերասփիւռի երգիչ դերասան Պ. Անտրէ Տիոնէ ներկայացուց Ֆրանսական արդի երգերէն քանի մը կըտոր, մասնաւոր համակրութիւնը շահելով երիտասարդ սերունդին:

Հանդէսին գլխաւոր բաժինը վերապահուած էր վարժարանի փոքրիկ դասարաններու աշակերտներուն: Հայկական սիրուն ու գունագեղ տարազներով, անոնք ներկայացուցին խաղեր ու պարեր. նախ Վարպետ Անտոնը. ապա երեք պարերգներ, Թամարա, Ճաթ – Մանանա, եւ Հումայեա: Վերջին երկուքը կուգան Բիւթանիոյ շրջանի գիւղերէն: Մեծ ոգեւորութեամբ եւ լռութեամբ ներկաները հետեւեցան Ճաթ – Մանանա պարանուագին վրայ հարսերու ճկուն շարժուձեւերուն եւ անոնց ընկերացող փեսաներու եւ հարսնեւորներու ուրախ երգերուն: Շընորհաւորութեան արժանացաւ պարուսոյց՝ Տիկին Ռեբեկա Միլտոնեան: Բեմապարերուն դաշնակի ընկերակցութիւնը կը կատարէր վարժարանի աշակերտ Ֆիլիպ Գազազեան – Արտան:

Հանդէսին ընթացքին ու խաղերուն միջանկեալ տեղի կ'ունենար վիճակահանութիւնը՝ 350 կտոր: Գնահատելի էր կանոնաւոր ընթացքը խաղին, շնորհիւ պատրաստակամ ու վեհանձն ապասարկութեան տիկիններուն, օրիորդներուն եւ վարժարանի աշակերտներէն ոմանց՝ որոնք զրկուեցան հանդէսին զուարճութիւններէն, լաւագոյն ծառայութիւնը մատուցանելու համար հանրութեան:

Մէջ ընդ մէջ բեմ կը բարձրանային վարժարանին մեծ ու փոքր աշակերտներէն շատ ու շատեր, որոնք հայրենաշունչ արտասանութիւններով ոգեւորութեան սլացք մը կը բերէին հանդիսավայրին մէջ: Կապուտիկեանէն, Զարենցէն, Թումանեանէն, Կարենցէն հատուածներ լսեցինք բեմին վրայ: Ու ի՛նչ հրաշք. մանուկներ, որոնք երեք ամիս առաջ դեռ բառ մը չէին գիտեր հայերէն, հիմա բեմէն համարձակ կ'արտասանէին:

«Հետն այս երգի ու զարթօնքի, բացուեց լեզուն իմ մանկիկի» պիտի ըսէր այստեղ Կապուտիկեան: Մինչ ուրիշներ տղաքը ցոյց տալով իրարու կ'ուզէին ըսել.—

Տես թոթովեց բառ մի անգին
Հայկեան լեզուից մեր սրբազան,
Ասես մասունք հաղորդութեան
Դիպար մանկանըս շրթունքին:

Մայրիկ մը ետեւս կեցած իր բարեկամուհիին կ'ըսէր.

— Ես զաւակս գալ տարի անպատճառ այս վարժարանը կը դնեմ:—

Հայկեան լեզուի հրաշքը, կը պատասխանէր միւսը, ամէն օր կը կրկնուի այստեղ, այս վարժարանին մէջ, զոր Սամուէլ Մուրատ ազգային բարերարին կը պարտի Ֆրանսայի Հայութիւնը եւ ուր, ազգանուէր կը տքնին Մխիթարեան վարդապետներ.— Մեծաւոր եւ մատակարար՝ Հ. Բարսեղ Վ. Զէփիճեան, տեսուչ՝ Հ. Սերոբէ Վ. Ագըլեան, ուսումնապետ՝ Հ. Յովսէփ Պեհեսնիլեան:

Հանդէսը կը յառաջանար արտասանութիւններով ու զուարթ երգերով. սեղանները կը լեցուէին ու կը պարպուէին, սպասեակներ ու օրիորդներ սեղանէ սեղան կը վազէին: Ճոխ էր ճաշացուցակը, սպասարկութիւնը փութկոտ ու արագ էր:

Ոգեւորութիւնը շատցաւ յանկարծ: Սրահին բոլոր մանուկները տեղ կը գրաւէին բեմին առջեւ. ամէնէն հետաքրքրական վայրկեանն էր. կուգար Կաղանդ Պապան նուէրներով բեռնաբարձ. ծափեր, գոչումներ. ու ահա կը սկսէր բաշխումը: Յուզիչ էր տեսնել որ ամէն փոքրիկ կը ստանար նուէր մը. հոգ չէ թէ անիկա աշակերտ չէր Մուրատեան վարժարանին. Հայ մանչուկ մըն էր. եւ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տղաքը ուրախ էին որ պիտի կարենային ուրաղացնել իրենց բոլոր եղբայրները:

Պատուոյ սեղանէն ստէպ կը բացակայէր վարժարանին տեսուչը. ան շարունակ կը շրջէր սրահին մէջ. սեղանէ սեղան անցնելով՝ ողջոյնի ու մաղթանքի խօսք կ'ուղղէր բոլորին, նախկին աշակերտներուն, վարժարանին բարեկամներուն եւ բոլոր հիւրերուն:

Դժուար եղաւ մեկնիլ ու բաժնուիլ այդ տաքուկ ու հայադրոշմ շրջանակէն:

Ն. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԻԳ.

Եթէ Մարկրիթը դժբախտ գտած ըլլայի, եթէ իրմէ վրէժ լուծելու համար կարենայի անոր օգնութեան հասնիլ, թերեւս պիտի ներէի իրեն եւ անշուշտ մտքէս պիտի չանցընէի չարիք հասցընել անոր:

Բայց կը տեսնէի որ երջանիկ էր, գէթ ըստ երեւոյթին: Ուրիշ մը իրեն վերադարձուցեր էր այն պերճանքը, զոր ես կրցած չէի շարունակել: Հետեւապէս մեր խզումը, որուն ինք տեղի տուած էր, ամենագձուձ շահու երեւոյթ մը կ'առնէր: Արժանապատուութեանս եւ սիրոյս մէջ նուաստացած էի: Ուստի անհրաժեշտ կերպով պէտք էր որ իմ կրած տառապանքիս փոխարէնը հատուցանէր:

Չէի կրնար անտարբեր ըլլալ այն կնոջ ըրածներուն: Հետեւապէս իրեն ամէնէն աւելի վիշտ պատճառողը իմ անտարբերութիւնս պիտի ըլլար: Ուստի պէտք էր այս զգացումը կեղծել ոչ միայն իրեն, այլ նաեւ ուրիշներուն առջեւ: Փորձեցի ժպտուն դէմք մը առնել եւ Բրիւտանսին տունը գացի:

Սենեկապանուհին գնաց իմ այցելութիւնս իմացնելու եւ սրահին մէջ քանի մը վայրկեան սպասցուց զիս:

Վերջապէս տիկին Տիւվէրնուա երեւցաւ ու զիս իր ներքնասենեակը տարաւ: Երբ նստելու վրայ էի, լսեցի որ սրահին դուռը բացուեցաւ ու թեթեւ ոտնաձայն մը լսուեցաւ տախտակամածին վրայ, յետոյ սանդուխին գլխի դուռը ուժգնօրէն գոցուեցաւ:

— Ձեզ անհանգի՞ստ կ'ընեմ, հարցուցի Բրիւտանսին:

— Ամենեւին: Մարկրիթ հոս էր եւ ձեր գալը իմանալուն պէս փախաւ: Դուրս ելլողը ան էր:

— Ուրեմն վա՞խ կը պատճառեմ հիմա իրեն:

— Ոչ, բայց կը վախնայ որ զինքը տեսնելով տհաճութիւն կը զգաք:

— Ինչո՞ւ, ըսի ճիգ մը ընելով որ ազատ չունչ առնեմ, վասն զի յուզումէս կը խեղդուէի: Խեղճ աղջիկը ինձմէ բաժնուեցաւ որ նորէն ձեռք անցընէ իր կառքը, կարասիները եւ ադամանդները: Աղէկ ըրաւ եւ ես պէտք չէ որ վշտանամ իրեն դէմ: Այսօր իրեն հանդիպեցայ, ըսի անփութօրէն:

— Ո՞ւր հարցուց Բրիւտանս, որ երեսս կը նայէր եւ կարծես թէ ինքնիրեն կը հարցնէր որ ես այն մա՞րդն էի որուն Մարկրիթի այնքան սիրահարած ըլլալը գիտէր:

— Շան զ'էլիզէի մէջ: Խիստ աղուոր կին մը կար հետը: Ո՞վ է այդ կինը:

— Ի՞նչ տեսակ կին էր:

— Խարտեաշ, նրբամարմին, անգլիաձեւ խոպոպներով, կապոյտ աչքերով եւ խիստ վայելուչ կին մը:

— Ահ, Օլիմբն է, արդարեւ խիստ սիրուն աղջիկ մըն է:

— Որո՞ւ հետ կ'ապրի:

— Ոչ մէկուն եւ ամէնուն հետ:

— Ո՞ւր կը բնակի:

— Արանշէ փողոց, թիւ ...: Ահ, ի՞նչ, հետը սիրաբանե՞լ կ'ուզէք:

— Մարդ չի գիտեր թէ ինչ կրնայ պատահիլ:

— Իսկ Մարկրի՞թը:

— Սուտ խօսած կ'ըլլամ եթէ ըսեմ ձեզի թէ այլ եւս բնաւ չեմ մտածեր անոր վրայ: Բայց ես մէկն եմ այն մարդոցմէն, որոնց վրայ մեծ ազդեցութիւն կ'ընէ բաժանումի եղանակը: Արդ, Մարկրիթ այնպիսի թեթեւ կերպով մը լքեց զիս որ ինքզինքս շատ անմիտ գտայ այնքան սիրած ըլլալուս համար զինքը, վասնզի ըստուգիւ շատ կը սիրէի այդ աղջիկը:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յովհաննէս Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սարաֆեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յով – հաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց հնոջ եւ մօր՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Ալէն Պաղըրճեան եւ Պարոյր Պաղըրճեան կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Պօմոնի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ, իրենց հօր եւ եղբօր՝

ԼԵՒՈՆ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգող բոլոր աղգայիններն ու բարեկամները :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնո – հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի Պ. Ա – լէքսան Փանոսեանի մահուան առթիւ Պ. Վարդան Մանուկեանէ քսան ֆր. : Տիկ. Սառա Թոփալեանի մահուան առթիւ (Պաղէնվիլէն) Պ. Գարեգին Նորսիկեանէ յիսուն ֆր., նոյնպէս եկեղեցւոյ Օծման 6րդ տարելիցին առթիւ Պ. Պ. Պալա – պանէ հազար ֆր., Պերճ Զաքըճեանէ 150 ֆր., Բժ. Ռ. Տէր – Դաւթեանէ յիսուն, Այրի Տիկին Շնորհիկ Փափազեանէ եւ Տիկին Անահիտ Պարտաքճեանէ տասնա – կան ֆր. : Պ. Հ. Պալեան (Վերսայլ) 20 :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցին

Երեքշաբթի, Դեկտ. 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տեղւոյս քաղաքապետարա – նի սրահին մէջ,

RUE VOLTAIRE

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ կրթ. ծանձնախում – բին կողմէ :

Պատուոյ նախագահութեամբ

RAOUL BLEUZE-ի

DÉPUTÉ de la SEINE
Vice-Président du Conseil Général
de la Seine, Maire d'Alfortville

DAMIN de LEON, Trompettiste Philippin et son Orchestre JAZZ TYPIQUE

Մասնակցութեամբ յայտնի երգչուհի
Օր. ԺՈՋԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հայկական ջերմ մթնոլորտ, երգ, պար, ճոխ պիւֆէ : Կաղանդի առթիւ կանոնա – ւոր սպասարկութիւն :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— *Շա – րանթոն էքօլէն առնել 103 թիւ օթօպիւ – սը եւ իջնել Րիւ տը լ'Իւնիօն :*

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Շորեքշաբթի (Դեկտ. 25) առաւօտ Ծնունդի առթիւ : Րիւ ժէյ կրընոպլը : Սկզբնաւորութիւն երգեցողութեանց ժա – մը 8·30ին : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փոսթէքեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Յաչի Տէսինի մահնամիւղը Մա – նուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 5ին, Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ : Գեղարուեստական բա – ժին Ֆ. Կ. Յաչի դպրոցի աշակերտներու կողմէ :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Ոմն, իր յաւէտ սիրելի ննջեցեալին հոգւոյն համար քսան ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Յաչի Անկէնի մասնաճիւղին :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Դեկ – տեմբեր 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3 – ին, վարժարանին մէջ :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր եկե – ղեցւոյ հոգաբարձութեան դպրոցական հանդէսը Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի առթիւ, այս Ուրբաթ, ժամը 20·45ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ :

Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ չրջանի հայրենակիցները վայելելու փոքրիկներու եւ երիտասարդներու հայերէն երգեր, պար, զաւեշտ եւ Կաղանդ Պապուկը իր նուէրներով ու անակնկալներով :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 10·30ին հոգե – հանգստեան պատարագ նախագահ ՃՈՆ ՔԵՆԸՏԻԻ հոգւոյն համար : Պիտի պա – տարագէ՝

Գերպ. Կարապետ Եպս. Ամատունի

★

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ (24 Դեկտեմբեր) Ճրա – գալոյց : Ժամերգութիւն ժամը 17ին : Ջայնաւոր պատարագ ժամը 18ին :

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, (25 Դեկտեմբեր) Ս. Ծնունդ : Ժամերգութիւն ժամը 10ին : Հայրապետական ճայնաւոր պատարագ, ժամը 10·30ին :

ԽՆՋՈՅՔ - ՀԱՆԴԷՍ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան

Այս Կիրակի, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, Իսիի Մրիմեան վարժարանը :

Մուտքը ազատ է :

Պիտի ըլլայ արեւելեան եւ եւրոպական նուագ, ղեկավարութեամբ Շմաւոն Պալ – եանի եւ Միքիթեան Շիրվանեանի :

Առատ կերուխում : Բոլոր մեր հին ու նոր երգերը պիտի լսենք, նոյնպէս ծի – ծաղալի զաւեշտ մը :

Խնջոյքը կը վարէ Յարութիւն Շիրվան – եան :

Բանաւոր պատճառով բացականերուն, նմանապէս զաւառի մեր հայրենակիցնե – րուն կը թելադրուի որ յանուն Միու – թեան յառաջդիմութեան իրենց նիւթա – կան օժանդակութիւնը ընեն հետեւեալ հասցէով, Նշան Հայթայեան, 16 Րիւ թէ Ֆլէօր, Վիրոֆլէ (Սէն է Ուազ) :

« Au Pavillon Bleu »
(BORD DE SEINE)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տիկնոջ
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT
— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու
խմիչքով կամ ոչ :

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան չրջանի բոլոր ընկերները, Ուրբաթ (20 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, Մչակոյթի Տան մէջ :

Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժո – ղովի :

×

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի չրջանի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողո – վի :

EXPOSITION D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN

DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

— 11, Av. du Président Wilson —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբը իր կազ – մութեան երկրորդ տարեդարձը կը տօնէ Յունուար 26ին :

×

Սիմոն Զաւարեանի մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ յուշի եւ յարգանքի ցերեկոյթ, Փետրուար 9, կիրակի կէսօրէ վերջ, իվ Թուտիկ թատրոնին մէջ :

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի Պանեէօ – Ֆաշանի խումբին :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Յաչի Լիոնի մասնա – ճիւղի «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունե – նայ յառաջիկայ Յունուար 12ին, Կիրակի օր, եկեղեցւոյ սրահը :

Կ'ՕՒԶՈՒԻՆ

Կրթական հաստատութեան մը համար, մաքրութեան ծառայութեան եւ այլ աշ – խատանքներու համար երեք հոգի կ'ուզ – ուի (այր թէ կին) :

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Անիէռ – Պուա Ֆո – լոմպի մասնաճիւղին կողմէ :

Շաբաթ (28 Դեկտ.) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Անիէռի Հաղաբապետարանի շէնք սրահներուն մէջ :

Centre Administratif et Social

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

ՍՕՍԻ պարախումբը իր ամբողջական կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւրքճեէրեանի :

Եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝ Մօրիս Վարդիվանեան :

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատ – րոնին մէջ :

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

« PARS HOTEL »

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԵՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգինոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԻՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԻՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

1964-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատնտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ: եւ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ դրատունը :

Մարսէյլ Ահարոնեան ակումբ 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ ընկեր Քէօսէեա – նի (Ֆօթօ Ռէքս), Րիւ Պէռնար տիւ Պուա թիւ 2
կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ

ՀԱՏԸ 6 ՖՐԱՆՔ

Bongoût
USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)
DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE
★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
21
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
21 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9890

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9890

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Քառասուներեք տարի անցաւ այն օրէն ի վեր, երբ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան աջակողմեան եւ ձախակողմեան երկու թեւերը բուռն պայքարներէ վերջ աննախընթաց հերձուած մը առաջ բերին կազմակերպութեան ծոցին մէջ :

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին 1917ի բոլշեւիկեան յեղափոխութեան արձագանգները հասած էին մինչեւ Ֆրանսա եւ ոգեւորութիւն ստեղծած ընկերվարական կուսակցութեան շարքերուն մէջ :

Մէկուկէս միլիոն զոհ տուած էր Ֆրանսա պատերազմի աւելի քան չորս տարիներու ընթացքին, բազմաթիւ նահանգներ քարուքանդ էին եղած ռազմաճակատին վրայ : Մեծ թիւ կը կազմէին որբերն ու այրիները : Ընչազուրկ դասակարգը թշուառ վիճակ ունէր :

Այս պայմաններուն տակ համայնավարական քարոզութիւնը պարարտ հող կը գտնէր ընկերվարական շարքերուն մէջ :

1920 Յուլիսին ընկերվարական պաշտօնաթերթ Իւմանիթէի տնօրէն Մարսէլ Քաշէն եւ ընկերվարական կուսակցութեան ընդհանուր – քարտուղար Օ. Ֆրոսար Մոսկուայի մէջ ներկայ եղած էին երրորդ Միջազգայինի երկրորդ համագումարին, վարիչ մարմնի հրահանգով : Գ. Միջազգայինը (Կոմինտէրն) հիմնուած էր Լենինի կողմէ 1919 Մարտ 2ին :

Քաշէն եւ Ֆրոսար իրենց հետ կը բերէին Մոսկուայի 24 պայմանները, որոնք եթէ ընդունուէին՝ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը մաս պիտի կազմէր Գ. Միջազգայինին :

1920 Դեկտեմբերին Թուրի մէջ գումարուեցաւ կուսակցութեան համագումարը : Պատգամաւորներու հարիւրին 70ը՝ Քաշէնի եւ Ֆրոսարի գլխաւորութեամբ՝ Մոսկուայի պայմանները ընդունելով բաժնուեցան ընկերվարական կուսակցութենէն եւ կազմեցին Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը : Պաշտօնաթերթ Իւմանիթէն ալ, հիմնուած Ժօրէսի կողմէ, իրենց սեփականացուցին :

Այդ թուականէն սկսեալ բուռն, թշնամական ըլլալու աստիճան սաստիկ պայքար բացին համայնավարները երէկի իրենց ընկերվարական եղբայրներուն դէմ, որոնք չուզելով հպատակիլ օտարի հրամաններուն, հաւատարիմ մնացած էին մայր կուսակցութեան եւ ճշմարիտ ընկերվարութեան գաղափարականին, գլխաւորութեամբ Լէոն Պլումի :

1934 Փետր. 6ին, աջակողմեան տարրերը յարձակում մը փորձած էին երեսփոխանական ժողովին վրայ՝ առաջնորդութեամբ գնդապետ Լարոքի : Ընկերվարականներն ու համայնավարները 1934 Յուլիս 16ին համաձայնագիր մը կնքեցին «ընդդէմ Ֆաշիզմին եւ պատերազմին» :

1936ին, երբ Ֆրանսայի տնտեսական տագնապը իր գագաթնակէտին էր հասած, կազմուեցաւ «Ժողովրդական Ճակատ»ը՝ ձախակողմեան կուսակցութեանց մասնակցութեամբ — ընկերվարական, համայնավար եւ արմատական :

1938 Ապրիլ 8ին Լէոն Պլումի երկրորդ դահլիճին հրաժարումով վերջ գտաւ նաեւ «Ժողովրդական Ճակատը» : Համայնավարները վերսկսան իրենց պայքարը ընկերվարականներուն դէմ :

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին ձախակողմեան տարրերը համախմբուեցան Զօր. տը Կոլի շուրջ եւ մասնակցեցան անոր կազմած դահլիճին : Երկար չտեւեց այս սիրաբանութիւնն ալ եւ ընկերվարական ու համայնավար վերադարձան իրենց նախկին դիրքերուն :

Գաղափարական պայքարը հիմնական պատճառներ ունէր : Ընկերվարականները կը ջատագովէին ազատութիւնը ամէն բանէ առաջ : Մարդոց եւ ազգերու ազատութիւն, մտքի, խօսքի, հաւաքոյթի, երթեւեկի ազատութիւն : Մինչ համայնավարները ամէն բանէ վեր կը դաւանէին «Պրոլետարիատի դիկտատորութիւնը» : Եւ իրենց հրահանգները կը ստանային Մոսկուայէն, յաճախ Ֆրանսայի ազգային շահերը ստորադասելով համայնավարական գաղափարներու իրագործման :

Վարդապետական գետնի վրայ անհամաձայնութիւնը կատարեալ էր ընկերվարականներու եւ համայնավարներու միջեւ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՔԱՋՈՒԹԻՒՆ"

ԿԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԱԼԺԵՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Մոսկուայի մէջ խորհրդային իշխանութիւնները ճաշ մը տուած են ի պատիւ ալժերական պատուիրակութեան : Այս առթիւ իր արտասանած ճառին մէջ, Խրուշչեւ յայտարարած է, համոզուած եմ որ ալժերացի ժողովուրդը պիտի յաղթահարէ ոչ արհամարելի իր դըժուարութեանց արտաքին եւ ներքին իր վճռական պայքարին մէջ : Ալժերացի ժողովուրդը պիտի յաջողի կառուցանել կեանքի նոր դրութիւն մը, դրուած ընկերվարական հիմերու վրայ : Մեծ զոհացումով կրնանք նշել թէ մեր երկու երկիրներուն մէջ, տնտեսական, մշակութային եւ այլ կապերը սկսած են սերտանալ : Համոզուած ենք որ Խորհ. Միութեան եւ ազատ Ալժերիոյ գործակցութիւնը պիտի օժանդակէ իր տնտեսական եւ քաղաքական յառաջդիմութեան եւ թոյլ կուտայ անոր որ ալ աւելի ամրապնդէ այն յաջողութիւնները զորս ձեռք ձգեց այն կարճ ժամանակին մէջ որ անկախ է : Քաջութի՛ւն ձեզի, ձեր ընկերվարութեան կառուցման համար» :

Պատասխանելով Խրուշչեւի, Հաճ Պէն Ալլա յայտարարած է.— Ալժերացիք երբեք պիտի չմոռնան բարեկամութեան այն շօշափելի արտայայտութեանց համար զորս Խորհ. Միութիւնը ցոյց տուաւ երբ երկիրը կը պայքարէր իր ազատագրման համար : Ալժերական յաղթական յեղափոխութիւնը կ՚ուզէ իրական ընկերվարութիւն մը կառուցանել անկախ Ալժերիոյ մը մէջ, նկատի առնելով այս երկրին յատկանիշները եւ այդ մարզին մէջ Խորհ. Միութեան ժողովուրդներուն ձեռք ձգած փորձառութիւնը » :

Ճաշէն ետք, ալժերական պատուիրակութիւնը Խրուշչեւի կողմէ ընդունուած է եւ խօսակցած խորհրդային վարչապետին հետ տնտեսական եւ ելմտական օժանդակութեան ձեւին մասին, զոր Խորհրդ. Միութիւնը պիտի ընէ Ալժերիոյ : Այս մասին ԷՖ ԷԼ ԷՆի պաշտօնաթերթը՝ «Ժողովուրդը» կարգ մը մանրամասնութիւններ կուտայ եւ կը թուի թէ ալժերական պատուիրակութեան գլխաւոր պաշտօնը եղած է բանակցիլ նաւարանի մը, քարիւղի հաստատութեան մը, նոր ճամբաներու եւ կամուրջներու շինութեան շուրջ :

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԲԱՐԳԱՒԱՃՈՒՄ ՄԸ

Այս ջերմ հիւրասիրութիւնը, որ կը թուի աւանդական ըլլալ Հայաստանի մէջ, ամէնէն զարմանալի բանը չէ : Ինչ որ մտածել կուտայ եւ հարցնել թէ ի՞նչ անցած – դարձած է այս քառասուն տարիներու ընթացքին, որ հասած են այս համեմատական բարեկեցութեան, զոր նկատեցինք արժանանալով այս հիւրասիրութեան, եւ ապացոյց ունենալով բազմազան արտադրութեան մը նշանները, ըլլայ դիւղատնտեսական, ըլլայ ճարտարարուեստական, այնպիսի շրջանի մը մէջ, որ աղքատ եւ կէս – ամայի երկրի մը համբաւ ունէր :

Շինութեան մէջ, չորցած կաւին տեղը բռնած է քարը եւ տուները յարկ յարկի վրայ կը բարձրանան : Ճամբաներուն վրայ՝ լաւ պահուած մրգաստաններ, կանոնաւոր շարքերու վրայ խոր ակօսուած այգիներ : Անցանք բամպակ փոխադրող բեռնակառքերու առջեւէն եւ ըսուեցաւ մեզի թէ Հայաստան — լեռնային երկիր, ծովէն 1500 մեթր բարձր — իր սպառած չափով բաւարար ցորեն կ՚արտադրէ, ու նաեւ բրինձ, ճակնդեղ, գարի, եգիպտացորեն, ծխախոտ, գինի, մետաքս, բանջարեղէն, մեղր եւ թէ կովերը եւ ոչխարները բարելաւուած սնունդ կը գործեն շնորհիւ հողագործական հաստատութեանց մէջ հետապնդուող ուսումնասիրութեանց :

Հողին այն արտադրութիւնները, որ ուղղակի չեն սպառիր, պահածոյի կը վերածուին կամ կ՚այլափոխուին. — մրգաթանը, պտուղի ջուրը, հանքային ջուրը, կարգ մը անուշահոտութիւններ եւ գոնեակը սպառման դաշտ կը գտնեն նաեւ Անդրկովկասի սահմաններէն անդին :

Տնտեսական քարտէզները, եթէ հատ մը գտնես ուր Հայաստանը կայ, ցոյց կուտան թէ այդ շրջանը նաեւ պղինձ կ՚արտադրէ, ինչ որ ճիշդ է : Հայաստան ունի նաեւ հիւսուածեղէնի եւ կերպասի ճարտարարուեստ : Ելեկտրականութեան եւ նուրբ մեքենագիտութեան գործիքները իր քաղաքներուն գործատուներուն մէջ շինուած են : Երբ Կակարին ժամ մը ուշ արթնցաւ, Անջրպետին մէջ, հասկացաւ թէ պատճառն այն էր որ իր զարթնումը ճշդուած էր գործատան տեղական ժամուն վրայ, Երեւանի ժամով (Երեւան նոյն ժամը չունի, մէկ ժամ տարբերութիւն կայ խորհրդային մայրաքաղաքին բաղդատմամբ) :

Պատերազմի ժամանակ, Երեւանէն ճամբայ կ՚ելլէին արուեստական ձգախէժով շինուած անիւները, խորհրդային բանակին սահմանուած : Այդ պատրաստութիւնը աւելի եւս զարգացած է հիմա :

Կ՚ըսուի թէ, դարուս սկիզբի խեղճ Հայաստանը արտածում կ՚ընէ, ներկայիս 22 երկիրներ, որոնց մէջ՝ Արժանթին, Արաբ Մ. Հանրապետութիւն, Հնդկաստան, Լեհաստան, Թուրքիա եւն., վաճառելով ելեկտրական շարժակներ (մօթէօռ), ջրհան (փոմփ) եւ լար (քապլ) :

ՇԱՐԼ ՄԱՐՔՈՒԱՐ

(9 Շար.)

ՎԵՐՋԱՊԷ՞Ս ՀԱՄԱՐՁԱԿԵՑԱՆ

ՔՆՆԱԴԱՏԵԼ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

ԽՄԲ.— Ոմանց մօտ այն կարծիքը կը տիրէր թէ այս շրջանիս կարելի չէ քննադատել Թուրքերը, մանաւանդ Գերմանիոյ, ինչպէս Ամերիկայի մէջ : Բայց քաջ եւ անշահախնդիր մարդիկ կան, որ չեն կրնար լուռ մնալ : Ահա առաջին ապացոյց կուտայ նոյնիսկ Գերմանիան : Զայնասփիւռով լա՛ւ լուացեր են : Եւ ահա Պոլսոյ թրքական թերթերը կրակ կտրած են, իմանալով որ Պավարիոյ ձայնասփիւռը անցեալ շաբաթ Թուրքիոյ եւ թուրք երաժշտութեան մասին խօսելով՝ ծանր քննադատութիւններ կատարած է Թուրքիոյ, Թուրքերուն եւ Աթաթիւրքի հասցէին :

Միւնիխի ձայնասփիւռը, Թուրքիոյ մէջ բրփորթած ըրած թղթակցին՝ Հայնրիխ Ֆօն Լօէշի կատարած տեղեկատուութեան ընթացքին, պնդեց թէ Թուրքիոյ մէջ յետադիմութիւնը այնքան զօրացած է որ այլեւս հարկ չէ մնացած ծածկելու : Անատոլուի ժողովուրդը կարօտը կը քաշէ այն օրերուն, երբ իսլամութիւնը թըրքութենէն գերիվեր կը նկատուէր : Թուրքերը մնացած են աշխարհի մէջ իրենց ազգային եկամուտը նուազած միակ պետութիւնը եւ ըստ փրոֆէսէօրի մը տուած տեղեկութեան ամէնէն խառնակ ցեղերէն կը բազկանան :

Թղթակիցը յայտարարելով որ ի վաղուց Թուրք զինուորը եւ բանակը ճանչցուած են իր դաժանութեամբը, պնդեց թէ Աթաթիւրք բազմաթիւ բարեկարգութիւններ ըրած ըլլալով հանդերձ՝ շատ դաժան մարդ մըն էր, մասնաւորաբար հիւանդութեանը վերջին օրերուն՝ քովը եկող երեսփոխանները եւ գործավարները վայրագօրէն մտրակել կուտար :

Թղթակիցը յայտնեց նաեւ թէ Աթաթիւրք սպաննել տուաւ առաջնակարգ բոլոր գործավարները եւ կարգ մը քաղաքական անձնաւորութիւններ, միայն ընկերը Ինէօնիւն ողջ ձգեց : Եւ այս առթիւ Աթաթիւրքը Ապտիւլհամիտի հետ բաղդատեց :

«Միլլիյէթ» կը գրէ թէ Միւնիխի իր թղթակիցը իսկոյն հեռաձայնով եւ նամակով շահագրգռուող իշխանութեանց մօտ բողոքած է ձայնասփիւռի այս ելոյթին դէմ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՔՍԱՍԻ մէջ սեւ ուսանող մը ձերբակալուած է որ Քենըտիի մահափորձին նախօրեակին յայտարարած էր.— «Միացեալ Նահանգներու նախագահին կը սպասեմ հրացանով մը» :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ հաւաքուած են խորհրդային Հանրապետութեանց համայնավար կուսակցութիւնները : Օրակարգի գլխաւոր նիւթն է տեղական ղեկավարութեանց փոփոխութիւնը :

ՊՈՆԻ մէջ տեղի ունեցած է ընկերվարական պարագլուխ՝ Օլլընհաուրի ազգային յուզարկաւորութիւնը : Օտար անձնաւորութեանց կարգին կը յիշուի Կի Մոլէի անունը :

Նոր Տարուան Առթիւ

— ՅԱՌԱՋ —

ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք

ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԷԱՆՈՒ

(1900 – 1963)

—o—

Նոյեմբեր 9ին, սրտի հիւանդութեան հետեւանքով մեռաւ համաշխարհային հռչակ վայելող՝ Ռումանացի գիտնական Փրոֆ. Վլատ Պընըցէանու, սուգի մատնելով իր ընտանիքը, բարեկամները եւ այն բոլոր անձերը, որոնք զինքը սիրեցին ու գնահատեցին թէ իր գիտական բարձր արժանիքներուն համար եւ թէ իբրեւ մարդ :

Յանձին Վլատ Պընըցէանուի Հայերը ունէին սրտակից բարեկամ մը, գիտնական մը, որ զբաղեցաւ հայագիտութեամբ եւ կատարեց բացառիկ կարեւորութիւն ունեցող հետազօտութիւններ Հայոց պատմութեան, գրականութեան ու մշակոյթի բնագաւառներուն մէջ :

Ծնած է 1900 Օգոստոս 22ին, Թիմիշոարա, համեստ ընտանիքի մը մէջ : Հայրը փոքր պշատօնեայ մըն էր եւ ունէր եօթը զաւակ : Պատանի Վլատ իր նախնական կրթութիւնը ստացաւ ծնընդավայրին մէջ, իսկ միջնակարգ դպրոցը աւարտեց Սուչավա, ուր հայրը փոխադրուած էր պաշտօնով : Ան իր բարձրագոյն ուսումը ստացաւ Չերնըուցի համալսարանին մէջ, 1925ին առնելով իրաւաբանութեան, իսկ 1931ին՝ բանասիրութեան տոքթորան :

1925ին մեկնեցաւ Փարիզ, ուր հինգ տարի, Սորպոնի առընթեր, «Արեւելեան կենդանի լեզուներու», «Բարձրագոյն Ուսմանց» եւ «Քոլէժ տը Ֆրանս»ի դպրոցներուն մէջ ուսումնասիրեց հնդեւրոպական լեզուներու բաղդատական լեզուաբանութիւնը, իւրացնելով կարգ մը արեւելեան լեզուներ, ինչպէս՝ սանսկրիտ եւ հին պարսկերէն լեզուները եւ գրաբարը (բացի այն եւրոպական լեզուներէն, զորս կը ճանչնար), իբրեւ ուսուցիչ ունենալով ժամանակի Ֆրանսացի ականաւոր գիտնականներ՝ Ա. Մեյէ, Ֆր. Մաքլէր եւ ուրիշներ : Արտասահմանի մէջ, այս հինգ տարիներու ընթացքին, գացած է նաեւ Անգլիա, ուր ուսումնասիրած է կեղտական լեզուները, յատկապէս զբաղելով միջնադարի գաղիական լեզուի ուսումնասիրութեամբ : Լոնտոնի եւ Տըպլինի մէջ ան ուսումնասիրած է ձեռագիրներ ու հրատարակած բնագիրներ այս լեզուներով :

Փայլուն ուսումով եւ Փարիզի հռչակաւոր «Էքոլ Փրաթիք տէ զՕթ զԷթիւտ»էն՝ հայագիտութեան բնագաւառէն աշխատութեամբ մը, զոր պիտի նշենք աւելի ուշ, վկայական ստանալէ յետոյ, Վլատ Պընըցէանու վերադարձաւ Ռումանիա, ուր ունեցաւ կարգ մը յուսախաբութիւններ, մերժուած ըլլալով բարձրագոյն կրթութեան մէջ պաշտօնի մը համար, որուն արժանի էր :

1948ին, այնուամենայնիւ, իբրեւ դասախօս պաշտօնի կոչուեցաւ Պուքրէշի Համալսարանին մէջ, ուր պաշտօնավարեց մինչեւ իր կեանքին վերջը, կեանք մը, որ եղաւ իրագործումներով լեցուն :

Լայնածաւալ է իր կողմէ գրուած, հրատարակուած ու մասամբ դեռ չհրատարակուած գործը : Ան կը բովանդակէ մեծարժէք ու գիտութեան համար նոր ուղիներ բացող հրատարակուած մօտաւորապէս 200 ուսումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ : Բացառապէս բազմազան են նաեւ այն բնագաւառները, որոնք եղած են անոր մտազբաղումներուն առարկան : Կարելի չէ թուել եւ հոս տալ անոնց մանրամասն ցանկը : Անոնք կը բովանդակեն հնդկաբանութիւնը, հին պարսկերէնը, դասական հայերէնը, յունարէնը, լատիներէնը, ասիանիք, գերմանական, կեղտական ու սլաւական լեզուները :

Այստեղ առանձնապէս պիտի նշենք հայերէն լեզուի պատմութեան եւ մշակոյթի վերաբերեալ ուսումնասիրութիւնները : Իր հայագէտի ասպարէզի սկզբնաւորութեան, Փրոֆ. Պընըցէանու կը ներկայանայ մեծարժէք, ընդարձակ հորիզոններ ունեցող աշխատութեամբ մը, որու հիման վրայ ան արժանացաւ Փարիզի Արեւելեան Լեզուներու Վարժարանի վկայականին, զոր ան ստացաւ Ա. Մեյէի, Է. Պենվենիսթի եւ Ժ. Մարիէսի կողմէ յայտնուած գնահատական կարծիքներու հիման վրայ :

Այդ թուականէն ետք, այլեւայլ երկիրներու մէջ հրատարակուեցան իր գրչին պատկանող եւ հայագիտութեան բնագաւառին մէջ հեռանկարներ բացող շարք մը ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս, օրինակ, «Դերբայի արտայայտչական կարելիութիւնները գրաբարի մէջ» (1937), «Հայ գրական լեզուի միասնութեան խնդիրները» (1954), «Միջկրաւորական Ռ տառը գրաբարի մէջ» (1957), «Հայ ցեղաբանութեան հարցեր» (1961) եւայլն :

Այս բոլոր խորագիրները հեռու են լիակատար գաղափար մը տալէ այն աշխատութիւններուն մասին, զորս Վլատ Պընըցէանու գրած է հայագիտութեան վերաբերեալ : Այստեղ պէտք է նշենք նաեւ անոր հետեւեալ չհրատարակուած գործերը, որոնք աւարտած եւ տպագրութեան պատրաստ վիճակի մէջ կը գտնուին :

1.— «Հնադարեան Հայաստանի մշակոյթը եւ քաղաքակրթութիւնը» (մեքենագրուած 279 էջ) :

2.— «Հայ հնագրութեան ալպոմ»ը, որ ունի 81 լուսանկարուած բնագիրներ եւ կը բովանդակէ Ք. Ա. 6րդ – 17րդ դարերու հայկական ձեռագիրներէն (երկաթագիր, բոլորագիր եւ նոտր գիր), իւրաքանչիւրը նկարագրութեամբ ու զանազան դիտողութիւններով, արժէքաւոր ներածութեամբ եւ նշումներով : Այս վերարտադրութիւններուն վրայ կարելի է տեսնել նաեւ այդ ձեռագիրներու մէջ գտնուող հայկական հռչակաւոր մանրանկարները :

3.— «Գրաբարի քերականութիւն» 130 մեքենագրուած էջ, ուր կանոնաւոր կերպով ներկայացուած է գրաբարի քերականութիւնը :

4.— «Հայերու ապստամբութիւնը Դարեհի դէմ», 24 մեքենագրուած էջ : Այս ուսումնասիրութիւնը հիմնուած է մանաւանդ Պեհիսթունի սեպաձեւ արձանագրութիւններու մեկնաբանութեան վրայ եւ ուր պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով Հայերը հրապարակ կուգան Արմինա անուան տակ (բնագիրը կը ներկայանայ Ք. Ա. 519ին գրուած Աքեմենեաններու հին պարսկերէնով եւ ուրիշ երկու լեզուներով) :

Իր հետազօտութիւններուն մէջ, ան զբաղեցաւ եւ հրատարակեց ուսումնասիրութիւններ ուրարտական լեզուի մասին, ժողովուրդ մը, որ Ք. Ա. մինչեւ Ը. դար տիրապետած է պատմական Հայաստանի հողամասին (Կիմիրիացիներու ներխուժումը) : Այդ ուսումնասիրութիւնները կարեւոր են ճանչնալու համար այն հիմը, որուն վրայ հիմնուեցաւ, զարգացաւ հայ ժողովուրդի լեզուն ու մշակոյթը :

Չենք ուզեր աւարտել այս համառօտ պատկերը, առանց նշելու անոր աշխատութիւնները Ռապինտրանատ Թակորի մասին : Մեծ մենագրութիւն մը պատրաստ կը սպասէ լոյս ընծայուելու, իսկ հրատարակուած աւելի փոքր բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ վաղուց հաստատած են Պընըցէանուի համբաւը՝ իբրեւ Թակորը լաւ ճանչցող անձ :

Վլատ Պընըցէանու գիտնական մը եղած չէ միայն, որ մեծարժէք ուսումնասիրութիւններ հրատարակած է հնդեւրոպական բաղդատական լեզուագիտութեան բնագաւառին մէջ : Ան եղած է հազուադէպ եռանդով ու հաստատակամութեամբ օժտուած ժրաջան մարդ մը ու հիմնադիրը Հանդէսներու եւ դիտական Ընկերակցութիւններու : Սկսած 1938էն, ան հիմնած ու հրատարակած է «Հնդեւրոպական Ուսումնասիրութեանց պարբերական» հանդէսը, որ նշանակալի յաջողութիւն գտաւ Ռումանիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ : Այդ հանդէսին աշխատակցեցան ականաւոր հեղինակներ, ընդ որս Փրոֆ. Ադոնց : Չենք խօսիր այն նիւթական զոհողութիւններու մասին, զորս ան յաճախ կը պարտաւորուէր ընել՝ սեփական միջոցներով տպագրելու համար այս հանդէսը : Պատերազմը վերջ տուաւ այդ հրատարակութեան, որ տեւեց միայն չորս տարի :

Վերջերս, Փրոֆ. Վլատ Պընըցէանու նուիրուեցաւ Արեւելեան ուսումնասիրութիւններու ընկերութեան մը հիմնադրութեան գործին : Ցուցաբերելով յարատեւ գործունէութիւն եւ արտակարգ եռանդ, իր ձեռնհասութեան միացնելով խանդավառութիւնը, յաջողեցաւ հետաքրքրել 40 գիտնականներ արեւելագիտութեան բնագաւառէն եւ հիմնել Արեւելեան Ուսումնասիրութիւններու Ընկերութիւնը, որ ունի հրատարակութիւններու իր սեփական օրկանը՝ Սթուտիա էթ Աքթա Օրիէնթալիա, որուն հինդերորդ հատորը լոյս տեսած է արդէն :

Օժտուած աշխատանքի բացառիկ ուժով, կազմակերպիչ, հաստատակամ, կորովի եւ խանդավառ անձ մը, որ կը տրպաւորէր իր շուրջիններն ալ : Իբրեւ դիտութեան մարդ, բոլոր բնագաւառներուն մէջ տարածեց իր ստեղծարար գործունէութիւնը : Իբրեւ ուսուցիչ, ան իր խանդավառութիւնը կը տարածէր ու կը հաղորդէր իր ուսանողներուն՝ եւ այդ իսկ պատճառով շատ սիրուած էր անոնց կողմէ : Իր հեզահամբոյր եւ բարի բնաւորութիւնը կ՚արտայայտուէր սրտբացութեամբ եւ բարեսրտութեամբ բոլորին հանդէպ, անկախ տարիքէ եւ դիրքէ : Հայերուն համար անոր կորուստը եղաւ շատ ցաւալի :

ՓՐՈՖ. ԱՐԱՄ ՖՐԷՆԿԵԱՆ

(Դասախօս Պուքրէշի համալսարանի Բանասիրական ճիւղի)

ԿԻՆԸ՝ ԵՐԿՐԷ ԿՐԿԻՐ

ՉԻՆՈՒՀԻՆ

Աշխարհի վրայ Չինուհիէն աւելի տառապած կին չկայ : Դարեր շարունակ, առանց երբեք իրաւունքներ, հաճոյքներ եւ հանգստաւէտութիւններ ունենալու, ուրիշ ոեւէ կնոջմէ աւելի չարաչար աշխատեցաւ : Այսուհանդերձ, եղաւ իր ամուսինին նուիրուած կին մը եւ զաւկին համար սքանչելի մայր մը : Իրողութիւն է, որ իր այս դերը անմահացաւ վէպերու մէջ : Գրագէտները զայն ներկայացուցին իբրեւ նուիրուած ու տիպար կին, բայց, նոյն կացութիւնը կը շարունակուի նոյնիսկ Մաօ Յէ Թունկի Չինաստանի մէջ, Չինացի կինը բեռնաւորուած է պարտաւորութիւններով ու պարտականութիւններով, եւ կը շարունակէ տքնիլ առանց որեւէ վայելք ունենալու իր կեանքին մէջ :

Իրողութիւն է, որ առաջին անգամ ըլլալով՝ հանրապետական վարչաձեւի օրով, կարգ մը իրաւունքներու տիրացաւ Չինուհին, որ սակայն, չկրցաւ մեծ յաջողութիւններ ձեռք ձգել ընկերային մարզի մէջ : Պատճառը այն է, որ ճափոնական գրաւումը վրայ հասաւ եւ արգելք հանդիսացաւ ժողովրդավարական զարգացման եւ երկրի յառաջդիմութեան :

Այսուհանդերձ, Երկրորդ Աշխարհամարտէն առաջ, առաջին անգամ ըլլալով՝ երիտասարդ Չինուհին մուտք գործեց համալսարանէն ու մշակութային ուրիշ հաստատութիւններէ ներս : Նմանապէս, առաջին անգամ ըլլալով՝ սկսաւ աշխա-

«ԿԱԻԷ ԱՐՁԱՆՆԵՐ»

—o—

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

Ինք գիտէր թէ անոնք կը դժգոհին բռնութենէն, կ՚ատեն բռնակալները եւ յաճախ յեղափոխութիւններ կը սարքեն անոնցմէ ազատելու համար, բայց հազիւ ճողոպրած՝ իսկոյն նոր բռնակալներ կը փնտռեն, նոր գերութեան մը շղթաները կ՚անցընեն իրենց ոտքերուն : Արդէն ներքին ձայն մը կ՚ըսէր իրեն.— «Գնա, ինչ որ կը մտածես՝ շատ ճիշդ է. շղթան հացին համարժէք է մարդոց համար. իմաստունը ան է որ այդ տեսակ «պատեհ մօմէնտ»ի մը մէջ աւելի բարձր կը կանգնի քան ամբոխը խլրտող բոլոր այլատար հոսանքները, եւ անուշութեամբ կամ բռնութեամբ ինք իր մէջ կը լուծէ զանոնք» :

Պոլիս՝ ճիշդ այդ կարգի «պատեհ մօմէնտ»ի մը մէջ կը գտնուէր 1908ի բարեյիշատակ Յուլիս ամսուն : Շահրիկեան էֆէնտի որ այդ շփոթութեան եւ յափըշտակութեան օրերուն յայտնուող բոլոր իմաստուններուն մէջ իմաստնագոյնը ըլլալ կ՚ուզէր, բնականաբար առիթը մազերէն պիտի բռնէր : Ինք աւելին ալ ըրաւ. մազերէն բռնելով հանդերձ՝ ոտքերէն ու ձեռքերէն ալ բռնեց : Կը մնար տիրապետութեան եղանակը ընտրել, եւ Շահրիկեան էֆէնտի չէր կրնար անուշութիւնը բռնութենէն գերադասել :

Այս պզտիկ, — օհ, ծաւալով անշուշտ, — դալկունակ ու կմախատիպ մարդը որ կարծես քանի մը դար գերեզմանի մը մէջ թաղուած մնալէ վերջ յանկարծ լոյս արեւուն ելած էր Գաբրիէլեան Փողը լըսելով, որ քառասուն աստիճան տաքութեան մէջ կրնար ջերմաչափին սնդիկը զերօ աստիճանին իջեցնել մի միայն անոր մօտենալով, ալեւորած՝ ակռան թափած Մէֆիստոֆէլի իր դէմքին վրայ կը կրէր երկու մանրադիտական, մշտապէս անհանդարտ աչքեր՝ որոնք «աչքօրէն» կարելի ամէն ջանք կը թափէին հասկցնելու համար թէ «բարի չեն» : «Բարի չըլլալ»ը թերեւս անպայման «չար ըլլալ» չի նշանակեր : Բայց գոնէ ան որ իբր բռնակալ իր նմաններուն դէմ պիտի ծառանայ ու բարի չէ, ապահովաբար ձեռքէն պիտի ձգէ ճպոտն ու խարազանը :

Այսպէս պիտի ընէր նաեւ Շահրիկեան էֆէնտին :

Բ.

Բաղուէն՝ ուրկէ ուղղակի Պոլիս կուգար՝ հէքեաթ մը հետեւած էր այս մարդուն : Կ՚ըսէին թէ պարապ աթոռ մը գտնելուն պէս իսկոյն վրան կը բարձրանայ, վիզը կը տնկէ ու կը սկսի ճառախօսել : Ճառախօսելը մոլութիւն մըն էր իրեն համար, նոյն իսկ մոլութենէ աւելի բան մը, տեսակ մը կեանքի պայման՝ նոյնքան անտեղիտալի որքան ջուրը ձուկին համար : Չէր կրնար առանց անոր ապրիլ : Աւելի հրաշալին հոն է որ Շահրիկեան էֆէնտի կրնար օրերով անօթի անցընել,,— եւ անօթութիւնը այնքան ալ հազուադէպ բան չէր թրքահայ տարագիրներուն համար, — պայմանաւ որ խօսքը չզլացուէր իրեն :

Շատ անգամ՝ կը պատահէր որ բարեկամի մը ճաշի հրաւէրին հետեւեալ պատասխանը տայ.

— Շնորհակալ եմ, կարիք չունեմ, հէնց էս րոպէիս մի ճառախօսութիւն եմ արել :

Ապուր կերեր եմ, ըսելու պէս բան մը :

Անկուտիութիւնն ալ հոգը չէր ըներ, եւ այն օրերը ուր մէկի տեղ երկու անգամ խօսելու առիթ կ՚ունենար, արհամարհանքով, նոյնիսկ, արգահատանքով կը նայէր Մանթաշէֆին :

Ճառախօսութեամբ կ՚անցընէր նաեւ գլխուն ցաւը,— եթէ ունենար, — եւ կամ աւելի ճիշդը՝ ճառախօսութեամբ իր գլխուն ցաւը կը փոխանցէր ունկնդիրներուն գլխուն :

Ասոր համար է անշուշտ որ կամաց կամաց սկսան աթոռները իրմէ պահել : Վերջի վերջոյ՝ աթոռներն ալ խելացի փըրթան եւ հեռուէն Շահրիկեան էֆէնտին տեսնելնուն պէս, իրենք իրենց քառասըմբակ կը փախչէին, տանիքներու վրայ կ՚ելլէին, թէեւ կատաղի ճառախօսը այդտեղերն ալ կը հասնէր իրենց : Եւ որովհետեւ ընդհանրապէս ճերմակ հագուստ կը կրէր, շատ հեղ տղաք՝ զինքը տանիքի մը վրայ տեսնելով՝ արագիլ կը կարծէին : Իր ճռղած ձայնն ու սուր կանչերը արդէն քիչ չէին նպաստեր այդ նմանութիւնը շեշտելու :

Երեւակայեցէք այս մարդուն հրճուանքը՝ երբ հազիւ Պոլիս մտած՝ տեսաւ որ ոչ միայն աթոռները չեն փախչիր, այլ նոյնիսկ ինքնաբերաբար կուգան մարդոց ոտքերուն տակ, եւ խօսիլ գիտցողն ու չգիտցողը հաւասարապէս կը ստիպեն անպատճառ կտուցնին բանալու : Շահրիկեան էֆէնտի Քարափէն սկսաւ, եւ դեռ Սաքըզ Աղաճի Դաշնակցական «Օֆիս»ը չելած՝ արդէն իսկ երեք հարիւր քառասուն երեք ճառ խօսած էր, երկոտասանեակ աթոռ կոտրելով եւ զըլխու ցաւի զարհուրելի համաճարակ մը սփռելով Ղալաթիայէն մինչեւ Բերա : Այն օրը՝ Պոլսոյ բժիշկները կրկնապէս տօնեցին Սահմանադրութեան վերահաստատումը :

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(2 Շար.)

միլ առաջին զործարաններուն մէջ, որ հիմնուեցան Շանհայի եւ Զինաստանի այլ քաղաքներու մէջ: Փոխոխութեանց նա – խապայմաններ ստեղծուեցան՝ եւ հա – մայնավար վարչաձեւի հաստատումէն եառ, նոր կացութիւն մը մէջտեղ եկաւ :

Այսօր, Զինուհին հաւասար իրաւունք – ներ ունի այր մարդուն հետ, նոյն աչխա – տավարձը կը ստանայ, երիտասարդին հետ, ուսման մէջ, նոյն իրաւունքները ունի, բայց ունի նաեւ աւելի չատ պար – տաւորութիւններ, տրուած ըլլալով որ, իր զաւակներուն կրթութիւնը չի կրնար յանձնել ստեղծուած հանրակացարաննե – րուն :

Մաօ Ցէ Թունկ մեծ կարեւորութիւններ տուաւ Զինաստանի կնոջ, այր մարդու դերին չհանութենէն ազատելու համար: Եւ իրողութիւն է, որ առաջին անգամ ըլլա – լով՝ Զինացի կինը ինքզինքը ազատ կը զգայ եւ կրնայ ուզածին պէս չարժիլ : Վէպերու մէջ անցեալին մեր կարդացած – ները, թէ հայրերը կոտոր մը հացի հա – մար կը ծախէին իրենց աղջիկները, բա – ցարձակապէս իրականութիւն էին: Սա – կայն, այսօր, կացութիւնը բոլորովին տարբեր է: Զինացի կինը, նոր վարչա – ձեւին տակ ճանչցաւ ազատութիւններ եւ իրաւունքներ, որ ուրիշ որեւէ տեղ չէր տեսած իր կեանքին մէջ: Այդ պատճա – ռով է որ մոլեռանդօրէն կ'աչխատի նոր Զինաստանի կազմաւորման համար :

Ձափազանցութիւն պիտի ըլլար ըսել՝ թէ Զինուհին ներկայիս կրնայ հետա – քրքրուիլ իր խնդիրներով, դլխաւորաբար իր հագուստ – կապուտաով կամ իր ար – դուարդով: Այդպիսի բան դոյութիւն չունի: Զինական նորաձեւութիւն դոյու – թիւն չունի: Այսօրուան երիտասարդու – հին, համալսարան երթայ թէ գործա – տուն, կապոյտ համազգեստ (փորմա) կը հագուի եւ մազերը պարզ կերպով կը սանրէ: Իր դեղեցկութեամբ բնաւ չըզ – բաղիր :

Այսօրուան Զինացի աղջիկը սակայն, ապահոված է զարդանալու, արհեստ մը սորվելու եւ պատուաւոր կերպով ապրե – լու կարելիութիւնը: Նման բան չկար անցեալին, երբ դերի մըն էր, բառին խս – կական առումով : Դժուար է դանազանել Զինաստանի կիները, որովհետեւ, նոր վարչաձեւին տակ ծնածները դեռ մեծցած չեն, իրենց տեղը գրաւելու համար: Ա – ւելի մեծերը՝ ապրեցան նախորդ վար – չաձեւին տակ :

Մաօ Ցէ Թունկ յայտարարած էր, — նոր վարչաձեւը դլխաւորաբար կ'ուղէ նոր կինը պատրաստել իր սկզբունքներով եւ ապա՝ դայն հրաւիրել, որ իր դերը կատարէ: Զինացի կինը այն ատեն պիտի կրնայ իր ձիրքերը ցոյց տալ եւ աւելի մեծ պարտականութիւններ ստանձնել : Այս ժամանակաշրջանը՝ կնոջ կեանքին ու դոյաւիճակին համար փոխանցման շրը – ջան մըն է Զինաստանի մէջ: Եւ Զինու – հին համար կարեւորը այն է, որ եթէ իր կեանքը դդալ ու վայելել չի կրնար, դէթ

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ԿՈՉԸ

—o—

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւ – նը, մամուլի միջոցաւ սոյն կոչն ընելով, Փարիզի Հայութեան ուշադրութեան կը յանձնէ հետեւեալը :

Ինչպէս դիտէք, Փարիզի Աղքատախնա – մը ստանձնած է, մեր դաղութին չքա – ւոր հայրենակիցներուն օդնութեան դոր – ծը :

Տարիներու ընթացքին, ապրուստի յարաճուն աղուէսան պատճառաւ, աւելի ծանր եղած է, չքաւորին ու աննեցուկին կացութիւնը: Այս իսկ պատճառաւ, կեանքի տարապայման դժուարութիւն – ները, մեզի հրամայական կերպով կը պարտադրեն, ոչ միայն աւելցնել այդ նպաստներուն քանակը, այլ նաեւ ընդու – նել նոր դիմումներ ալ: Արդէն ամէնքս ալ չատ լաւ դիտենք, որ Հայը՝ հանրա – յին օդնութեան կը դիմէ այն ատեն մի – այն՝ երբ այլեւս յուսալքուած, անօդնա – կան կը դդայ ինքզինքը :

Աղքատախնամի կանոնաւոր նպաստըն – կալներու թիւը կը հասնի ներկայիս, աւելի քան 210ի, առանց հաչուելու բա – դադիկ նպաստները, որոնք պարտաւորիչ կը դառնան անակնկալ պարադաներու մէջ: Եւ մենք, չենք կրնար անտարբեր դանուիլ չատ մեր առջեւ պատկերա – դած սրտաճմլիկ տեսարաններուն: Ինչ – պէս նաեւ մեզի ուղղուած աղիողորմ դրութիւններուն, որոնք, տարբեր տե – սակի խնդրանքներ կ'ընեն. մին, չոր հա – դի մը համար դրամ կը հայցէ, ուրիշ մը՝ հագուստ չունի, կօշիկ չունի, օդնութիւն կ'աղաղակէ, իսկ երրորդ մը՝ պաղատա – դին կը խնդրէ որ պարկ մը ածուխ դըր – կուի իրեն, որովհետեւ, չէնքի մը վեց – րորդ յարկը խարխուլ սենեակի մը մէջ հիւանդ պառկած՝ ոչ միայն չոր հացի մը կարօտ է, այլեւ ցուրտէն կը տառապի, կամ կը տառապին :

Այստեղ անդամ մը եւս յիշեցնենք թէ՝ պէտք չէ չփոթել Հանդստեան տուներու մատակարարման դործը, միայն չքաւոր – ներու վերաբերեալ այս գործին հետ :

կրնայ լաւատեսութեամբ նայիլ ապագա – յին :

« Կանացի սեռի պատմութեան մէջ, ուրիշ ոչ մէկ տեղ կինը հաւաքականու – թեան եւ ընտանիքին այնքան չատ բան տուած եւ ոչ մէկ տեղ ստացած է այն – քան քիչ բան, որքան Զինուհին » :

Այս խօսքերը դրած է հռչակաւոր դը – րագիտուհի Փերլ Պըք, որ մօտէն ճանչ – ցած է Զինաստանի կնոջ կեանքն ու աչ – խատանքը եւ իր վէպերուն մէջ նկարա – դրած է անոր մարտիրոսի կեանքը : Եւ այս է մեծ ճչմարտութիւնը :

Քաղեց՝ Ե. ՎՐՈՅՐ

Մինչ Հանդստեան տուները իրենց նը – պատը կը ստանան պետութենէն, մեր նպաստընկալ ընտանիքներու ամսական վճարումները կ'ապահովուին, դլխաւո – րաբար՝ պարահանդէսին դոյացած հա – սոյթով, անդամավճարներով, եկեղեցւոյ պնակէն եւ սրտցաւ ու բարեսէր ազդա – կիցներու կողմէ եղած նուէրներով :

Աղքատախնամի 1962 – 1963 տարեշրջա – նի դործունէութեան մասին դա – դափար մը տալու համար, պարտք կը համարինք ըսել, թէ սոյն տարիներուն ընթացքին օդնութեան անտուկէն բաչխը – ւած է երեք միլիոն հին ֆրանքի դումար մը: Տարուէ տարի այս դումարը կ'աւել – նայ, նկատի ունենալով մեր նպաստըն – կալներուն թիւին աճումն ու անոնց ստա – ցած նպաստին վրայ եղած նոր յաւե – լումները :

Այսպէս ծանրաբեռնուած մեր պիւտ – ճէն հաւասարակչռելու համար, կը ջա – նանք հաստատուն եկամուտի մը վրայ հիմնել մեր բազմամեայ բարեդործական կազմակերպութիւնը, ինչ որ կրնայ իրա – կանանալ կանոնաւոր անդամակցութեանէ գոյացած հասոյթներով :

Անդամներ կան, որոնք հաւատարիմ եւ պարտաճանաչ՝ ամենայն ճչդրտութեամբ կը փութան մեզի ուղղարկել իր ժամա – նակին իրենց նուէրը, չըսելու համար « իրենց պարտքը »: Բայց, ասոնց կար – դին կան եւ թերացողներ, անհոդներ, ո – րոնց անտարբերութիւնը չատ մեզ չատ դժուարին կացութեան մը առջեւ կը դնէ. ահա այս վերջիններուն համար է մեր խօսքը, եւ կը խնդրենք այստեղ, որ քիչ մը աւելի պարտաճանաչ ըլլան, մտածե – լով որ՝ անդին՝ հիւանդ, ուժասպառ եւ կարօտեալ աղդակից մը կայ, որ անպատ – րոյն բախտէն հարուածուած թշուառու – թեան մէջ կը տառայտի: Ուստի, սիրելի հայրենակիցներ, ձեր ընելիք չնչին զոհո – դութիւնը թող երբեք տարապարհակ դործ մը չթուի ձեզի :

Հապա ինչ ընենք մենք, որ փոխանոր – դաբար, տարին տասներկու ամիս, չանք եւ աչխատանք չենք խնայեր. հապա ինչ ընեն բարեսիրական այն բոլոր հայ կազ – մակերպութիւնները, որոնք տարիներու ընթացքին անձնուիրաբար սիրտ եւ չունչ կը սպառեն, աղքային բարի դործ մը կա – տարելու նպատակով, կամ մխիթարու – թիւն պարդեւելու համար ծերութեան դուռը հասած չքաւոր աղդակիցներու :

Հետեւաբար, մի ղլանաք նաեւ դուք, սիրելի հայրենակիցներ, տարեկան չնչին տուրք մը հատուցանելու ձեր պարտակա – նութեանը մէջ :

Ուրեմն, ձեր աւանդական զգացումնե – րը միչտ թարմ պահելու համար, պէտք է ձեր յիչողութեան մէջ անխախտ մնայ Աղքատախնամ անունը, որ մերը, ձերը եւ բոլորիս է :

Արդ, Աղքատախնամի վարչութիւնը, ներկայիս սրտագին կը խնդրէ, ոչ միայն իր անդամներէն, այլեւ իւրաքանչիւր բարեսէր Հայէ, որ ինքնաբերաբար իր

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԾՈՒՌ ԽՕՍՆԱԿԻ ՄԸ ԾՈՒՌ ՀԱՅԵԼԻԻՆ ՄԷՋ

Երիտասարդի դայրոյթով եւ ցասումով է, որ կը դրենք այս տողերը, իմանալէ ետք « Երեւանի Ռատիոյի » կիրակնօր – եայ հաղորդումը արեւմտեան Եւրոպայի Հայերուն համար, նիւթ ունենալով Ֆը – րանսահայ դաղութը :

Խօսնակը տալէ ետք պատմականը, որ աղատատուած Թուրքայ մեզի, լսեցինք դաղութիս անցեալի եւ ներկայի արուես – տագէտներուն, դրականութեան ծառա – յող մչակներուն անունները, ինչպէս Զօ – պանեան եւ ուրիչներ: Սակայն մոռցուե – ցաւ Ֆրանսահայերու պարծանքը եղող ձեր թերթին հիմնադրին անունը: Մաղ – թենք որ թիւրիմացութիւն մը ըլլայ այս մէկ կէտը :

Անկէ ետք տուաւ Ֆրանսա լոյս տեսնող թերթերուն եւ հանդէսներուն անուննե – րը, որոնք ծառայած են եւ կը ծառայեն դաղթահայերու եւ Մայր Հայրենիքի մի – ջեւ եղբայրական կապերու հաստատման: Ամէնէն ետքն է որ յիչուեցան «Ցառաջ» օրաթերթին եւ «Հայաստան» չաբաթա – թերթին անունները, աւելցնելով թէ «այս թերթերը դժբախտաբար կուտան Հայաս – տանի պատկերը ծուռ հայելիով մը» :

Ուրեմն ծանօթ ըլլալով «Ցառաջ»ի եւ « Հայաստան»ի առաջադրութեանց եւ Մայր Հայրենիքի լուրերու ներկայաց – ման, որոնք ճչմարիտ են եւ հարազատ, փաստ՝ վերջին յոդուածաչարքը Ֆրան – սայի լրադրողին (հարազատ թարգմա – նութեամբ), « Վեց օր Հայաստանի մէջ» : Ուղեցինք որ հրապարակային սրբագրում մը կատարուի եւ նեխած միտքերէն մի – անդամ ընդ միչտ դուրս չպրտուիննոյնի – մասա խեղաթիւրումները, որոնք պատիւ չեն բերեր Հայութեան :

Ամէն ոչխար իր ոտքէն կը կախուի (արաբական առած) :

ՊԵՏԻԿԵԱՆ ՌԱՖՖԻ

Մարսէյլ

ԽՄԲ.— Ֆրանսայի Հայութիւնը լաւ կը ճանչնայ խօսնակը, որ է Շահէ Տա – տուրեանը, երբ Շահէ Տատուրեան չի ճանչնար Ֆրանսայի Հայութիւնը, ինչ որ զարմանալի չէ, որովհետեւ երբ եկաւ Ֆրանսա, կ'ապրէր « ծուռ հայելիի մը դիմաց» : Գալով հայրենասիրութեան մա – սին տուած իր դասին, ոչ ոքի կը մաղ – թենք որ հայրենասիրութիւն ծախելու ձեւ տայ Հայաստան երթալու հարկա – դրանիքին, այնպէս ինչպէս ինք լաւ գիտէ :

անդամակցութեանը հետ բերէ նաեւ իր նուէրը, կարենալ դոյդն չափով մը ամո – քելու համար մեր կարօտեալ հայրենա – կիցներուն ցաւը :

Ահա ծանօթ օրերը կը մօտենան : Ա – մէն տունէ ներս ուրախութեան եւ ջեր – մութեան ճառագայթ մը կը ցաթէ, եր – ջանկութեան ժպիտով մը ընդունելու հա – մար Նոր Տարին եւ կաղանդը, որ պիտի տօնուի ընտանեկան տաքուկ եւ դուրդու – րոտ մթնոլորտի մը մէջ :

Բայց մի մոռնաք, որ կան նաեւ չար բախտի խաղերուն զոհերը եղող ծերունի ապդակիցներ, որոնք մխիթարութեան կը կարօտին :

Ցիշեցէք որ կատարուած ամէն բարի դործ կը վարձատրուի :

« Ով որ կ'օդնէ թշուառին, Աստուած է անոր օդնական » :

ԱՂՔԱՏԱՆԱՆԱՄԻ

Փրոփականտի Յանձնաժողով

— Ա՛հ, անչուչտ, ձեռքէս եկածը ըրի որ ձեզմէ բաժնուի, եւ կարծեմ թէ ետ – քը դժդոհ պիտի չըլլաք ինձմէ :

— Կրկնապէս երախտապարտ եմ ձեզ, աւելցուցի ոտքի ելլելով վասնդի զդուած էի այդ կնոջմէն, երբ կը տեսնէի որ լուրջ բանի տեղ կը դնէր ըսածներս :

— Կ'երթա՞ք :

— Այո՛ :

Պէտք եղածը իմացեր էի :

— Ե՞րբ պիտի տեսնենք ձեզ :

— Ինչ տեղէն : Մնաք բարով :

(Շար.)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

Կը դուչակէք թէ ինչ չեչտով կը փոր – ձէի ըսել այս խօսքերը : Ձակատս քրտ – ինք կը վաղէր :

— Ձեզ չատ կը սիրէր, եւ տակաւին կը սիրէ : Ապացոյցը սա է որ այսօր ձեզ տեսնելէն ետք իսկոյն իմացուց ինծի : Եկած ատենը կը դողար եւ վրան դէշու – թիւն մը եկած էր :

— Ի՞նչ ըսաւ ձեզի :

— « Անչուչտ ձեզ տեսնելու պիտի դայ», բսաւ եւ ապչեց ինծի որ ձեր նե – րողութիւնը խնդրեմ :

— Ներած եմ, կրնաք ըսել իրեն : Բարի աղջիկ մըն է, բայց պռունկ մըն է եւ իր – մէ սպասելու էի ինչ որ ըրաւ ինծի : Նոյնիսկ երախտապարտ եմ իր որոչու – մին համար, վասնդի այսօր կը հարցը – նեմ ես ինծի թէ բոլորովին անոր հետ ապրելու դաղափարս ուր պիտի տանէր

մեզ : Ցիմարութիւն էր :

— Շատ դոհ պիտի ըլլայ երբ իմանայ թէ նկատի առած էք այն տիպարական վիճակը, ուր կը դտնուէր : Ժամանակ էր որ ձեզմէ բաժնուէր, սիրելիս : Այն ո – ղորմելի գործի մարդը որուն առջեւ – կած էր ծախել կարասիները, անոր պա – հանջատէրները դտնելով հարցուցած էր թէ որքան պարտք ունէր իրենց : Անոնք ալ վախցեր էին եւ երկու օրէն ամէն բան պիտի ծախէին :

— Հիմա պարտքերը վճարա՞ծ է :

— Գրեթէ :

— Ո՞վ վճարեց :

— Ն···ի կոմսը : Ա՛հ, սիրելիս, մար – դիկ կան որ յատկապէս այս բանին հա – մար ստեղծուած են : Մէկ խօսքով, քսան հազար ֆրանք տուաւ, բայց աւելի չի տար : Գիտէ թէ Մարկրիթ չի սիրեր դին – քը, թէեւ ասիկա արդելք չըլլար որ ազ – նուաբար չվարուի անոր հետ : Ինչպէս տեսաք, անոր ձիերը նորէն դնեց, ագա – մանդները դրաւէ ազատեց եւ դուքսին տուածին չափ դրամ կուտայ : Եթէ Մար – կրիթ ուղէ հանդարտօրէն ապրիլ, այս մարդը երկար ատեն կը մնայ անոր քով :

— Մարկրիթ ի՞նչ կ'ընէ, ալ բոլորո – վին Փարի՞զ կը բնակի :

— Ձեր մեկնելէն ի վեր չուղեց այլ – եւս Պուժիվալ դառնալ : Ես դացի եւ բո – լոր ունեցածները բերի, ինչպէս նաեւ ձե – րինները, զոր ծրար մը ըրի եւ այդ ծրա –

րը կրնաք առնել այս տեղէն : Ամէն բան կայ, ձեր անուան սկզբնատառերը կրող պղտիկ թղթապանակէ մը զատ, զոր Մարկրիթ ուղեց առնել եւ քովը պահեց : Եթէ պահանջէք, ետ կ'առնեմ :

— Թող քովը պահէ, թոթովեցի, վասն դի կը դդայի թէ աչքերս արցունքով կը լեցուէին երբ կը յիչէի այն դիւղը, ուր այնքան երջանիկ եղած էի եւ երբ կը խորհէի թէ Մարկրիթ ուզած էր ինծի սեփական եղող եւ դիս իրեն յիչեցնող բան մը պահել իր քով :

Եթէ այդ պահուն ներս մտնէր, վրէժ – խնդրութեան որոչումներս պիտի անհե – տանային եւ իր ոտքը պիտի նետուէի :

— Մնաց որ, ըսաւ Բրիւտանս, եր – բեք հիմակուան վիճակին մէջ տեսած չեմ դինքը : Գրեթէ այլ եւս չի քնանար : Պարահանդէսները կը վազէ, ընթրիքներ կ'ընէ, նոյնիսկ կը դինովնայ : Վերջերս ընթրիքէ մը ետք ուժ օր անկողին ինկաւ ու երբ բժիչկը արտօնեց դինք ելլելու, նորէն սկսաւ, մեռնելու վտանգը աչք առնելով : Զինքը տեսնելու պիտի եր – թա՞ք :

— Ի՞նչ հարկ կայ : Ձեզ տեսնելու ե – կայ, վասնդի դուք միչտ ապնուաբար վարուած էք հետս եւ վասնդի Մարկրի – թը ճանչնալէ առաջ կը ճանչնայի ձեզ : Ձեզ կը պարտիմ անոր սիրտը ըլլալս, ինչպէս որ ձեզ կը պարտիմ անկէ բաժ – նուիլս, այնպէս չէ՞ :

Պ. Կարապետ Օհանեան, Պ. Արամ Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Ափիկեան եւ աղջիկը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Եպրաքսէ Մերսիփոնեան)

մահը որ տեղի ունեցած է Դեկտ. 19, Ալֆորվիլի իր բնակարանը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Շաբաթ (Դեկտ. 21) ժամը 13·45ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին (Ռիւ տէ Պրոշէ), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը :

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցին

Երեքշաբթի, Դեկտ. 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահին մէջ,

RUE VOLTAIRE

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ Կրթ. Յանձնախումբին կողմէ :

Պատուոյ նախագահութեամբ

RAOUL BLEUZE-ի
DÉPUTÉ de la SEINE
Vice-Président du Conseil Général de la Seine, Maire d'Alfortville

DAMIN de LEON, Trompettiste Philippin et son Orchestre JAZZ TYPIQUE
Մասնակցութեամբ յայտնի երգչուհի
Օր. ԺՈԶԸԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հայկական ջերմ մթնոլորտ, երգ, պար, ճոխ պիւֆէ : Կաղանդի առթիւ կանոնաւոր սպասարկութիւն :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Շարանթոն էքօլէն առնել 103 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Ռիւ տը լ'Իւնիօն :

HAUTES... GAP ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE

Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

« HOTEL RESTAURANT DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Աղնիւ Ասլանեանի եւ իր զաւակներուն, Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Գույումճեանի եւ իր զաւակներուն, իրենց հօր եւ մեծ հօր Տիգրան Գօճեանի մահուան առթիւ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի (Դեկտ. 25) առաւօտ Ծնունդի առթիւ : Ռիւ Ժէյ Կրընոպլը : Սկզբնաւորութիւն երգեցողութեանց ժամը 8·30ին : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան :

ԽՆՉՈՅՔ - ՀԱՆԴԷՍ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան

Այս Կիրակի, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, Իսիի Խրիմեան վարժարանը :

Մուտքը ազտա է :

Պիտի ըլլայ արեւելեան եւ եւրոպական նուագ, ղեկավարութեամբ Շմաւոն Պալեանի եւ Միրիճան Շիրվանեանի :

Առատ կերուխում : Բոլոր մեր հին ու նոր երգերը պիտի լսենք, նոյնպէս ծիծաղալի զաւեշտ մը :

Խնջոյքը կը վարէ Յարութիւն Շիրվանեան :

Բանաւոր պատճառով բացականերուն, նմանապէս գաւառի մեր հայրենակիցներուն կը թելադրուի որ յանուն Միութեան յառաջդիմութեան իրենց նիւթական օժանդակութիւնը ընեն հետեւեալ հասցէով, Նշան Հայթայեան, 16 Ռիւ թէ Ֆլէօր, Վիրոֆլէ (Սէն է Ուազ) :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», « պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», « լոդում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եղան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի շրջանի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողովի :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 10·30ին հոգեհանգստեան պատարագ նախագահ ՃՈՆ ՔԵՆԸՏԻի հոգւոյն համար : Պիտի պատարագէ՝

Գերպ. Կարապետ Եպս. Ամատունի

★

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ (24 Դեկտեմբեր) Ճրագալոյց : Ժամերգութիւն ժամը 17ին : Ձայնաւոր պատարագ ժամը 18ին :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, (25 Դեկտեմբեր) Ս. Ծնունդ : Ժամերգութիւն ժամը 10ին : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10·30ին :

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, վարժարանին մէջ :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

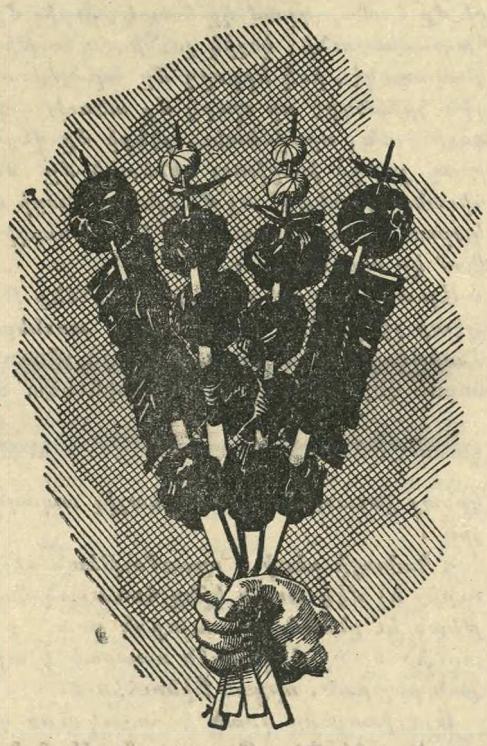

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

TRICOTS TERZIAN
la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne
★
3, Rue Poissonnière
PARIS-2
Tél. : CEN. 93-75
Haratch

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
22
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
22 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9891 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 39e ANNÉE — N° 9891

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Քառասուն տարի առաջ լոյս – քաղաքը կը հասնէին խումբ մը հայ երիտասարդ ուսանողներ, որոնք փախեր էին Պոլսէն՝ չկարենալով հանդուրժել բժշկական վարժարանի իրենց թուրք դասընկերներու անարգանքին ու նախատինքներուն :

1923ին Փարիզ եկած հինգ բժշկական ուսանողներէն մէկն էր 25ամեայ խելօքիկ ու բարեմոյն երիտասարդ մը, որ Պոլսոյ «Ճակատամարտ»ին մէջ արդէն իսկ իր գրական առաջին յաջող փորձերը կատարած եւ մեր մշակոյթի անդաստանին մէջ համեստ տեղ մը ապահոված էր :

Շաւարշ – Ասքանազ Այվազեանը չէր եկողը — իր աւազանի անունով : Անիկա արդէն գրականութեան աւազանին մէջ վերամկրտուելով նոր պատմուճան էր հագած եւ դարձած Շ. Նարդունի :

Ճակատագիրը այնպէս էր տնօրինած, որ գաղափարական եւ գրական նոյն ճամբուն վրայ իրարու պիտի հանդիպէինք շուտով եւ տարիներով Յառաջի խմբագրական սեղաններուն վրայ միասին պիտի աշխատէինք՝ համերաշխութեամբ, ընկերաբար, եղբայրօրէն :

Առիթ ունեցայ քայլ առ քայլ հետեւելու իր աստիճանական, յարաճուն վերելքին եւ տարուէ տարի կատարած նուաճումներուն :

Վաթսունեւհինգ տարեկան է այսօր Նարդունի : Սակայն կարծես թէ երկուան քսանեւհինգամեայ երիտասարդն է դեռ : Փարիզի մէջ անցուցած իր քառասուն տարիները փոխանակ ծերացնելու եւ բարոյալքելու զինք՝ ընդհակառակն աւելցուցած են իր եռանդն ու կորովը :

Ամբողջ քառասուն տարի չարքաշութեամբ, դիմադրական անսահման կորովով կուրծք տուաւ կեանքի բոլոր դըժընդակ պայմաններուն եւ անսասան հաւատքով ու անյողդողդ կամքով մտաւոր պաշար հաւաքեց անընդհատ : Զոհելով իր անձը, պահ մը նոյնիսկ աչքին լոյսը ի սպառ կորսնցնելու վտանգին ենթարկուելով :

Այսօր բազմազան պիտանի գիտելեաց անհուն շտեմարան մըն է : Ամբարած է՝ բացի սժշկականէն — որ իր մասնագիտութիւնն է — գիտական, պատմական, լեզուաբանական, բանասիրական, դիցաբանական եւ այլ գիտելիքներ :

Սակայն Նարդունի գրագէտ է ամէն բանէ առաջ, օժտուած բնածին տաղանդով, բանաստեղծական շունչով : Իր գիտելիքները ստացական են, արդիւնք յամառ ու յարատեւ աշխատանքի : Գրական ստեղծագործութիւնը ինքնաբուխ է իր մէջ. կ'արտադրէ առանց ճիգի, ներշընչումով :

Իր գրական վաստակը արժանի է ամէն գնահատանքի, ո՛չ միայն իբրեւ քանակ, այլ՝ մանաւանդ իբրեւ որակ :

Իր հաստատակամութեան եւ զոհաբերութեան ոգիին գերագոյն վկան է Հայ Բոյժը, զոր կը հրատարակէ 1934էն ի վեր՝ հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն, մանաւանդ հակառակ անյաղթահարելի նիւթական նեղութեանց : Անոր վրայ կը գուրգուրայ իբրեւ իր հաբազատ զաւակը : Ամերիկայէն վերադարձին իրարու ետեւէ հրատարակեց երկու ստուար հատոր, 1962ի եւ 1963ի համար :

1933ին Յառաջ, համանուն մատենաշարին մէջ, հրատարակեց «Մեղեդինե՛ր, Մեղեդինե՛ր», հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն : Յաջորդաբար ուրիշ հատորներ : Այսօր մեզի կը ներկայանայ նոր հատորով մը, «Սպիտակ Առաւօտ» որ վստահ ենք թէ մեծ ընդունելութեան պիտի արժանանայ գրասէրներու կողմէ, ինչպէս իր միւս գրական երկերը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԱՐԴԵԱՆ ԱՌԱՒՕՏ

Տարի մը ամբողջ՝ աչքով ու սրտով չափելէ ետք ամերիկեան կողմն Հայոց աշխարհին, Նարդունի Փարիզ կը վերադառնար դառն տպաւորութիւններով :

Այնտեղ տեսած էր հայ Ոգիին կայսերական պատմուճանէն հրաժարած Կեսարիոնները : Նոր Աշխարհին մէջ, տեսած էր «Հին ցեղի մը հոգեվարքը» :

Աննանաչելի էր դարձած Ամերիկայէն իր գրչի հին աշխարհը՝ «Յառաջ» վերադարձող Նարդունին :

Արդարեւ, անցեալէն շատ աւելի ստէպ կ'անհետանար իր միս ու ոսկոր դարձած առօրեայ շրջանակէն : Սովորականէն շատ աւելի դիւրաւ կը խորշէր օրաթերթի թուղթէն ու մելանէն, մե՛ր Նարդունին :

Օրերով բացակայ կը մնար, հետակորոյս : Ժամադրուած էր այլուր : Ժամադրուած էր իր պաշտած առանձնութեան հետ, թաքուն մայրը իր գրչի պըտուղներուն :

Զմրան ձիւներանգ օր մը, եղեմնապատ առաւօտ մը, յանկարծ խմբագրատուն մըտաւ կորուսեալը՝ համբաքայլ :

Գրչի երկունքի հրաշագործ տառապանքին կննիռը կար, իր լայն ու բաց ճակտին վրայ : Կերպարանափոխ էր, երջանիկ էր :

Դէմքին վրայ՝ «Սիրահարութիւն հրեշտակներու հետ», աչքերուն մէջ՝ «Աղօթք ծառի մը տակ» կատարողի անմեղ երանութիւնը կար, թղթակալին մէջ՝ տպագրութեան համար կազմ ու պատրաստ, իր հէքեաթներու փունջը — «Սպիտակ Առաւօտ» :

Իր կեանքի միակ ընկեր, հայ Գիրին հետ ուժգին սիրոյ ժամադրութեան պտուղն էր, զոր Նարդունի քաղած էր ու բերած :

Այսպէս ծնաւ «Մատենաշար Յառաջ» հրատարակչականի այն ութածալ գոհար գիրքը, որ հայ գրականութեան ադամանդակուռ վարդարանին ամէնէն ջինջ եւ անմաշ հատիկներէն մէկը պիտի մնայ :

Հանրամատչելի կամ ոչ, Նարդեան քառասնամեայ գրիչը նոր գովքի չի կարօտիր : Մեծասքանչի ոսկեփայլ եղեգնուտէն կտրուած եղեգնեա՛յ գրիչ, վաւերական գրականութեամբ թաթաւուն վրձին, իր երկնած պատկերները ունին լուսաշողին տեսանելի եւ աներեւոյթ բոլոր գոյները, որոնք Կէօթէի խօսքով՝ «լոյսին տառապանքներն են» : Հէքեաթապաշտ, լրիւ գրագէտի վերին զգայնութեամբ գիտէ անսահման հէքեաթը սահմանել, մրրիկէն անդորրութիւն չհայցել, անապատէն լուսաղբիւր չակնկալել :

Վաւերական գրագէտը՝ իր ոճով կը բազմի, իր ոճով կ'ապրի գրական պատմութեան մէջ : Եւ Նարդունի համակ ոճ է, իր գրական աւիշին յետին կաթիլով :

Մեծասքանչի թաքուն նրբութեանց եւ անհուն դժուարութեանց տգէտը միայն կրնայ յաւակնիլ տասը տող հայերէն գրել այսօր՝ Նարդեան ոճով :

Իր ամենօրեայ ձեռագիրներուն վրայ տեսանելի եղծումները, իր կատարած սրբագրութիւնները եւ բառափոխութիւնները վկայ են իր ոճի ձիրքին ու նուիրումին, թէ ի՛նչ անսահման սէրով կ'ընտրէ իր ոճը կնքող բառը, ճշգրիտ բառը, անփոխարինելի բառը : Այն բառը, որ իր բացարձակ տեղին գործածութեամբ, իմաստի հարազատութեամբ, նրբութեամբ ու վայելչութեամբ պայծառ լոյս՝ ցայգի երգ կուտայ իր ոճին :

Տէրը ոճի մեծ եւ սքանչելի խորհուրդին, իր գրչին տակ ոճը իմաստին ագուցեալ չէ, մէկն ու միւսը՝ ձեւն ու խորքը միածին են :

Վկա՛յ «Սպիտակ Առաւօտ» հէքեաթաշարքը, ուր ոճ ու պատկեր միասին կը բխին, նոյն լոյսէն կը ծնին :

Առաւօտ լուսոյ, Նարդեան առաւօտ :

ՇԱՀԷՆ

ՄԵՂԵԴԻՆԵ՛Ր,»
ՄԵՂԵԴԻՆԵ՛Ր»

Վահան Թէքէեան հետեւեալ նամակը ուղղած է Շ. Նարդունիի, կարդալով «ՄԵՂԵԴԻՆԵ՛Ր»ը (1933 Յունիս 4).—

Սիրելի Նարդունի,

Այս առտու միայն՝ բացի եւ սկիզբէն սկսելով կարդացի մինչեւ այս վայրկեանս, մինչեւ էջ 69, ձեր «Մեղեդիներ»ը : Ինչ որ գիտէի ձեզմէ՝ զիս պատրաստած չէր այս տպաւորութիւնը կրելու : Թերի, այնքան թերի՝ որ բոլորովին սխալ էր իմ գիտութիւնս, եւ ամէնէն առաջ ատիկա խոստովանելու եւ ձեզմէ ներողութիւն խնդրելու պարտքն է որ կը զգամ հիմա :

Քիչ մըն ալ անո՞ր համար արդեօք՝ որ մօտ երկու ամիս վերապրեցայ իմ ոտանաւորներուս հետ, զանոնք կրկին – կրկին կարդացի, սրբագրեցի ձեռագիրն ու տպուածը եւ երէկուընէ ի վեր՝ որ գիրքը, հագուած – սքուած, ձեռքիս մէջն է՝ զզուա՛ծ եմ ամէնքէն, մաէնքն ալ դէշ կը գտնեմ ..., քիչ մըն ալ ատո՞ր համար է արդեօք՝ որ «Մեղեդիները» անսահման թարմութիւն, պսպղում եւ պղպջակում թափեցին վրաս, այնպէս ինչպէս շատո՛նց որեւէ գիր ու տեսարան – բնուեան, կեանքի — չէին զիս դրած նման էօֆոնիի մը մէջ :

Մինչեւ հոս — էջ 69 — ո՛չ մէկ մոլորում դէպի բանաստեղծութիւն ձեր երանաթռիչ արշաւին եւ անոր խորը ձեր սուզումին մէջ : Այսքանը ինծի բաւական է որպէսզի վստահօրէն ըսեմ թէ պիտի չըլլայ նաեւ այսուհետեւ :

Արմաշը, իր վանքէն եւ վարդապետներէն աւելի, անհամեմատօրէն աւելի, դուք է որ գեղեցկութեան մէջ կը պահէք ու կ'անմահացնէք իր լոյսի ու բոյրի փլուով, իր ջուրերու արծաթով, ծառերու զմրուխտով եւ երկնքի չափիւղայով, արշալոյսի ու վերջալոյսի բոցերով, ու մանաւանդ, մանաւա՛նդ իր հայ ժողովուրդին խորունկ ու ճոխ հայկականութեամբը, զոր, ես գոնէ, հեռու էի կասկածելէ : Պոլիսը, իր խառն ու խճողուն ու աղմկոտ կեանքով մեզի՝ իր հայ զաւակներուն, ճիշդ է որ շատ բան կորսընցնել տուած է անկէ եւ միշտ քիչ մը ճիգով է որ զայն փնտռած ու գտած ենք մեր մէջը, մինչդեռ ձեր Արմաշը, ահա՛, քաղաքներուն ա՛յնքան մօտ բայց իր բարձրութեան եւ առանձնութեան մէջ մաքուր, ոչ միայն գորովագին պահպաներ է իր հայ հոգին, այլեւ բան մը աւելցուցեր է կարծես անոր վրայ, հայրենաբաղձ յիշողութեան բոլոր նրբացումներն ու խորացումներն է տուեր անոր,— ճիշդ ինչպէս դուք ալ ձեր Արմաշաբաղձութեամբը հիմա աւելի եւս նրբացուցեր ու խորացուցեր էք այդ հոգին : Ճշմարտապէս — «եւ ոչ կարծեօք»՝ ինչպէս Հաւատամքին մէջ կ'ըսուի — Արմաշին, Զեզի եւ մեր գրականութեան համար՝ մեծ յաղթանակ մըն էք տարած «Մեղեդիներ»ով. հայերէն արձակը ա՛յդքան ճիշդ (նախ), յետոյ գունագեղ, յետոյ ներդաշնակ եւ միեւնոյն ատեն հայկակա՛ն համովու հոտով զեղուն, քիչ անգամ հողին երեսը ելած ու թրթռացած, կայծկլտացած էր օդին մէջ : Շատ շնորհակալութի՛ւն ու շատ մեծ շնորհաւորութիւննե՛ր ձեզ :

Սիրով Զերդ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

— ՆԱՐԴԵԱՆ —

ԳՐԱԿԱՆ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

ԽՄԲ.— « Յառաջ » ուրախ է, այսօր, որ հրապարակ կը հանէ նոր գործ մը Շ. Նարդունիէն, *Սպիտակ Առաւօտ*, (հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն): Լման երեսուն տարի առաջ էր, հրապարակ հանած էր *Մեղեդինե՛ր*, *Մեղեդինե՛ր*ը, որ արժանացաւ ընդհանուր գնահատութեան եւ ինչ որ անսպասելի էր՝ ամէնէն դժուարահան, ամէնէն վերապահ բանաստեղծն անգամ (Վ. Թէքէեան) ցնցուեցաւ անկեղծօրէն եւ խորապէս: Ատիկա կը հաստատէ այս քաղը, որ գրական ցուցահանդէս մը կը կազմէ միեւնոյն ատեն :

Մրջիւնը պաշար կ՚ամբարէ միայն ձմրան համար: Նարդունի կ՚ամբարէ յաւիտենականութեան համար: Եւ այսօր մեր դիմացն ունինք գրագէտ մը եւ գիտուն մը: Գրականութիւնը սրբազան կիրք մըն է իրեն համար: Սահման չունին իր պրպտումներուն ծաւալը եւ խորութիւնը: Ան մեր մշակոյթին Տորք Անգեղն է, որ ստեղծագործութիւններ կը կատարէ ժայռերու վրայ, ինչպէս առասպելին դեւը:

(Յառաջ) Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ես անձնապէս երախտապարտ եմ Թուրքերուն որ... Նարդունին վռնտեցին Պոլսոյ Բժշկ. վարժարանէն : Եկաւ Փարիզ՝ առանց ապաւէնի: Իր մէջ կ՚ապրի բժիշկ եւ գրագէտ Նարդունին: Այս երկու հանգամանքները իրար կը լրացնեն: Ահաւոր է ինքնաշխատութեան տենդը իր մէջ: Ասով կը գրգռէ բոլորին նախանձը: Ժամանակակից մտաւորականութենէն ոչ ոք կը մօտենայ իր բարձրութեան՝ իբրեւ հմտութիւն :

(Յառաջ) ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Նարդունիի գիրքը կարդացի: Երիտասարդութիւն է ամբողջութեամբ: Ու հաճոյք եղաւ ինծի, քիչիկ մը ինքզինքս յիշեցի անոր տողերուն մէջէն: Իմ երիտասարդութիւնս է անորը: Անշուշտ գիրք մը կարող է երիտասարդութիւն մը ընդդրկել ու խորհրդանշել: Ընթերցումիս պահուն կը խորհէի թէ այս գեղեցիկ բարբառը ի՛նչ ճահաւոր զգեստ մը պիտի ըլլար հում, խոր, բաբախուն այն կեանքին՝ որ մարդկային միսն է, անոր՝ Նարդունիի զգայարանքներուն հասողութեամբ: Իրմէ կը սպասեմ վէպ մը, որ քալէ Մորթ մը կը գնեմ կտորին թէքնիքով :

(Յառաջ) Յ. ՕՇԱԿԱՆ

Շաւարշ Նարդունի անունը Զինադադարը բերաւ հայ գրականութեան : Ու տասը տարին բաւական եղաւ, որ ան դայ բազմիլ մեր նոր գրողներուն առաջին շարքը: Օժտուած՝ պատմելու բացառիկ շնորհով մը, ուր մեր նոր գրական լեզուն իր ամէնէն դասական գեղեցկութիւնը կը հագնի: Շ. Նարդունի մեր լաւագոյն արձակագիրներէն մէկն է : Մեղեդիները, զոր իրմէ լոյս կ՚ընծայէ « Յառաջ » օրաթերթը, արդէն յայտնութիւն մը եւ նուիրագործում մըն է մի անգամայն :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Յառաջ)

Նարդունիի գրականութիւնը կը նմանի այն աւազանին, որու մէջ կը թափին բազմաթիւ ակերէ բխող կենդանի ջրերու հոսանքները: Ազդեցութեանը տակն է արեւելեան հին ժողովուրդներու մշակոյթին, մասնաւորաբար ժողովրդական գրականութիւններուն, հէքեաթներուն, աւանդութիւններուն, որոնցմով կ՚ընդելուզէ իր արուեստը, կազմելու համար հայկական աւազանը, հայկական արուեստը, տեսակ մը գործ, որու վրայ արեւելեան գոյներու վառ կրակը թափեր է: Հեթանոսական կեանքը, հին աստուածներն ու աստուածուհիները, ոգիները, ջրանուշները, հրեշտակները եւ միսով ու ոսկորով գեղեցիկ աղջիկները, արժանաւոր տեղ ունին իր գրականութեան մէջ: Հակառակ արեւմտեան քաղաքակրթութեան, արեւմտեան մշակոյթին անմիջական ազդեցութեան տակ գտնուելուն, մղոններով հեռու կը փախչի անկէ: Անշուշտ հետեւեր է արեւմտեան արուեստին տարրերուն, բայց շատ դժուար է գտնել որեւէ հետք անոնց ներգործութիւնը մատնող: Արեւմտեան փիլիսոփայութիւնը եթէ զինք յոռետես կը դարձնէ, ընդհակառակն արեւելեան իմաստութիւնը ուղեցոյց կը դառնայ, կթոտած քայլերը կը զօրացնէ եւ ուղղութիւն կուտայ :

Եւ սակայն բոլոր այս ընդդիմամարտ հոսանքներուն եւ ուղղութիւններուն մէջ հայկականութիւնը, ազգային գիծը պահելու գեղեցիկ արուեստը գիտէ եւ կը գործադրէ :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Գրքոյկով)

Նարդունի ունի ամէն բանէ առաջ ոն : Մասնայատուկ, ուժեղ, քնարական եւ գիւտաւոր: Գիտէ լաւ հայերէն, զինուած եւ մաքրագործուած: Իւրաքանչիւր բառ կը գործածէ իր տեղին, ու մասնաւոր տառապանք մը ունի հայ լեզուն չխաչելու: Կը պաշտէ հայ գիրը, հայ լեզուն, հայ ցեղը :

Նարդունի անվերապահօրէն տաղանդաւոր գրող մըն է: Կարելի չէ բաղդատութեան դնել յետպատերազմեան մեր կարգ մը գրողներուն հետ, որոնք գործեր ալ ունեցան հրապարակի վրայ: Եթէ չհաշուենք Ն. Պէշիկթաշլեանը եւ Շ. Շահնուրը, անտարակոյս նաեւ անժխտելի արժէք՝ Համաստեղը, յետպատերազմեան մեր արձակը չունեցաւ Նարդունիի այս գործին նման ուժեղ եւ քննադատութեան տոկացող գործ: Կարելի է քիչ մը աւելի առաջ անցնիլ՝ ըսելու համար թէ հատընտիր երկ մըն է Մեղեդիները եւ պատիւ մեր ամբո՛ղջ հայ գրականութեան համար: Շատ իրաւամբ՝ տաղանդաւոր բանաստեղծ – գրագէտը, Վ. Թէքէեան, բոլորովին կատարեալ կը գտնէր Նարդունին :

(Յառաջ) ԱՐԱՄԱԶԴ

Զնաշխարհիկ պատկերներու, դիւթական տեսլերեւոյթներու դողացնող շարժանկար մըն է Նարդունիի գիրքը:

Նարդունի ամէն բանէ առաջ նկարիչ մըն է, բնապաշտ, տպաւորական նկարիչ մը: Տողեր, հատուածներ ունի, որոնք շլացուցիչ բնանկարներ են պարզապէս :

Նարդունի տեսլահար մըն է սակայն, որ աչքերը փակ, իր ներքին պատկերները, անցելասոյզ տեսիլքները կ՚ոգեկոչէ : Ան ներկայէն դուրս, իրականութեան դերիվեր դիւթաշխարհ մը կը յայտնաբերէ : Իր երանգապնակին վրայ գոյները կը բոցավառին, լոյսը կը ճարճատէ, իր բնանկարները կը թրթռան ուժգին, յորդ ու զեղուն կենսունակութեամբ: Անոնք կը շլացնեն ընթերցողը, երազներու եւ զգայախաբութեան տպաւորութիւնը կը գործեն :

« Մեղեդինե՛ր, Մեղեդինե՛ր»ը թերագնահատած պիտի ըլլայինք՝ եթէ զայն նկատէինք լոկ հայրենաբաղձ տղու մը երգ – երգոցը : Այդ գիրքը իր անունէն անդին անցնող հնչականութիւն մը ունի: Հէքեաթներուն եւ քերթուածներուն պատրանքին տակ, անիկա տեսարան մը կը բանայ խռովայոյզ եւ դարավերջիկ հոգիի մը վրայ :

Նարդունի մեր երիտասարդ գրողներուն ամէնէն մշակուած դէմքն է հաւանաբար: Իր հետաքրքրութիւնը անյագ է եւ անհանդարտ :

(Յառաջ) ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

Մրրկաշունչ արուեստի ջերմութիւնը կը զգացնէ Նարդունին, երբ անոր գրիչը, անհաշտ՝ տափակութեանց, չամփոփեր իր թռիչքի թեւերը արուեստի գերագոյն բարձունքներէն անդին :

Նոր սերունդի գրագէտ ասպետն է ան, բծախնդիր հայ լեզուի եւ հայ արուեստի նորաստեղծ կատարելութեան : Ինծի համար կորուստ մըն է անոր գրագիտական կրկէսէն ինքնակամ հեռու մնալը :

Նարդունի՝ վանական մատենադարանի մը մէջ չէ ամբարած իր հմտութիւնը : Կեանքի չարատանջ մտահոգութիւնները արհամարհելով՝ փշրեր է անփխրուն դժուարութիւնները ու բենետիկտեանի մը յամառ աշխատանքով՝ գրադարանները պրպտեր եւ հմտացեր է գրական անսպառ աղբիւրէն անդադար ըմպելով իմաստութիւնը իմաստուն հանճարներուն :

« Յառաջ»ի իր ամէն մէկ տողին մէջ միտքն ու սիրտը կ՚ապրին: Կը պահանջէ սիրել Հայը, իր այդ սէրը կիսկատար չէ, այլ կատարեալ: Նոյն այդ օրաթերթին մէջ աստուածաբան վարդապետէ մը աւելի ցոյց տուաւ Աստուածաշունչի քննադատական իր հմտութիւնը: Եւ անշուշտ իր քերականական գրութիւնները եթէ հատորի մը մէջ ամփոփուին, Բագրատունի Արսէն հօր աշխարհաբար նոր « Զարգացելոց » մը կ՚ունենանք: Նոյն այդ օրաթերթին մէջ «Օրը Օրին» գրուած իր տոմսերը դեղագիրի հաւասար օգտակար ըրած է: Հոն իր հմտութիւնը բազմակողմանի է, նմանը շատ դժուարաւ ցոյց տուած են կարգ մը ճերմակ մազերով իմաստուն Սողոմոններ :

Ընդհանուր դրուատող խօսքեր հիւսեցին Նարդունիի վերջին հրատարակութեան առթիւ: Ես կը մաղթեմ որ մեր ընթերցողները, ըմբռնելով այս նորահաս վարպետին կախարդիչ գրական մեծ արժէքը, զատորոշեն «չարչիութիւնը» մտքի ազնուական տուրք գրականութենէն : Ու քաջալերեն Նարդունին, որ չվարանի հրատարակել նոր հատորներ :

(Յառաջ) ԱՏՐՈՒՇԱՆ

Նարդունի արդի հայ գրականութեան տիրական դէմքերէն է: Իր ստեղծագործական վաստակը խարսխուած է առաւելաբար իր անհատականութեան եւ լեզուին վրայ :

Առաջինը իր մէջ կը կարկառէ անկաշկանդ մարդը, որ կը մնայ վեր սողոսկումներէ եւ քմայքներու պարտադրանքէն, երկրորդը՝ կը պարպէ իր ներաշխարհը յուզող զգայնութիւններու խորհուրդը :

Մեր գրականութենէն ներս իր մուտքը եղաւ գիսաւորի մը երեւոյթին նման: Եկաւ տիրաբար, ու պարտադրեց ինքզինքը իր ոճով ու լեզուական գիւտերու գեղեցկութեամբ :

Ինք որ պիտի կրնար դառնալ համազգային համակրանքի առարկայ՝ արուեստի իր աշտարակէն ճառագայթելով լոյս ու գեղեցկութիւն, դարձեր է երբեմն թիրախ քաղաքական կասկածելի մարզանքներ փորձող լպրծուն հոգիներու մախանքին: Եւ երբ գրող մը կը նախատեսէ այդ բոլորը, բայց յանուն գաղափարի՝ կ՚ոտնահարէ չքոտի ամէն փառք ու ներբող, կը հաստատէ անհատականութեան տէր ըլլալը :

(Յառաջ) ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Արուեստի եւ գրականութեան պաշտամունքով բռնկած ամէնէն խռովայոյզ նորերէն մէկը: Գրող եւ քննադատ, յառաջապահ շարժումը ոգեւորողներէն, իր դատումներուն մէջ կտրուկ է, անխնայ, խոր եւ արմատական: Տարօրէն յարաշարժ այս տղան պայքարի աղնիւ խմոր մը ունի թրծուած՝ եւրոպական մշակոյթով: Ամէն ճակատի վրայ մշտապատրաստ, իր կամքն ու հմտութիւնը կը բերէ ի նպաստ նոր գրականութեան արդիւնաւորման :

Առնական, քնարական լեզուով մը Նարդունի կը սիրէ իմաստասիրական նիւթի մը հագցնել ճարտարօրէն յօրինուած պատմուճան մը, դունագեղ եւ ջերմ խանդաղատանքով: Բժշկութիւն ուսած է իմաստասիրութեան համար, եւ իմաստասիրութիւնը այն կռուանն է, որու վրայ Նարդունի ոտքի կեցած՝ այնքան ուժգնութեամբ կ՚արձակէ ճիշդ ու արդար դատումներ : «Գրականութիւնն ու Զգայարանքները » իր գործը ինքնատիպ, համբերատար ու մանրակրկիտ վերլուծում մըն է, ուրկէ պիտի մեկնի նոր քննադատութիւնը արուեստի մէջ :

(Տարեգիրք) ՅՈՎՍԷՓ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

« ԿԱՒԷ ԱՐՁԱՆՆԵՐ »

—o—

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

Եւ ահա կազմ ու պատրաստ հռետոր մըն ալ Դաշնակցութեան համար, որ աշխարհի չորս ծայրերէն հաւաքած էր իր բոլոր շատախօս ընկերները եւ կը սպառնար խօսքի ջրհեղեղի մը մէջ ընկլուզել Պոլիսն ու շրջակայ վայրերը :

Ակնունի՝ գերազանց վարպետն էր այս սիսթեմին որ ամբողջ վեց ամիս Տասնաբանեայի պատուէրի մը պէս ուղղափառ հռչակուեցաւ, եւ որ եթէ ուրիշ օգուտ ալ չունեցաւ, գոնէ ազգին պարգեւեց գաւառական հայ մէպուսներու այն գերազանցապէս փայլուն գումարտակը որ ամենապերճախօս լռութեամբ մը կը պաշտպանէ խեղճ գաւառացիներուն նուիրական շահերը, ամէն անգամ որ զբաղած չէ իր սեփական եւ հետեւաբար աւելի նուիրական շահերը տնտեսելու :

Արդարութեան պարտք մը հատուցած ըլլալու համար՝ ըսենք անմիջապէս որ Շահրիկեան էֆէնտի այս սիսթեմին սիրահար մը չէր: Կը հասկնար վերջապէս թէ այդ սիսթեմը, — որքան ալ յաջող արդիւնք տուած ըլլար, — շուտով պիտի ընկրկէր ընդհանուր հիասթափութեան մը առջեւ: Եւ ինք ժամանակաւոր յաջողութեանց մարդը չէր. աւելի ամրակուռ, աւելի տեւական բան մը պէտք էր իրեն՝ Պոլսինին պէս յարափոփոխ հասարակութիւն մը իր ազդեցութեան տակ պահելու համար: Ինք ալ սիսթէմ մը գըտաւ, բայց աւելի ազդու, աւելի տիրական ու անտեղիտալի : Այլեւս Ակնունիի մեղրածոր ու թաւշային տիրապետութիւնը չէր, այլ տեսակ մը անկարեկիր ու աններող բռնակալութիւն ուրկէ նոյնիսկ Համիտի պէս վարպետ մը կրնար նոր բաներ սորվիլ :

Շահրիկեան էֆէնտի կ՚անցնէր մարդոց դէմը եւ աջ ձեռքին ցուցամատը անոնց աչքը խոթելով՝ կը պորպռար :

— Ասում եմ ձեզ, զգոյշ կացէ՛ք... ես թէեւ նոր եմ յայտնուել ձեր մէջ, բայց լաւ գիտեմ թէ ինչ է գտնւում ձեզանից իւրաքանչիւրի խղճին վրայ... ես կարող եմ չափել ձեր ամէնիդ ճակատները ...

Կարծես Յիսուսն էր որ կը ծառանար Փարիսեցիներուն դէմ :

Ամէն պարագայի մէջ՝ իմաստունի գործ էր ըրածը: Որովհետեւ ո՞վ բան մը չունի խղճին վրայ. կա՞յ մարդ մը որ իր կեանքին ընթացքին հոգ չէ թէ հեղ մը առած չըլլայ այն տեսակ քայլ մը զոր պիտի ուզէր մշտապէս գաղտնի պահել իր նմաններէն : Ցցուեցէք այդ մարդուն դէմ, աչուըներուն խորը խուզեցէք ձեր նայուածքով, սպառնալով թէ լաւ գիտէք խղճին վրայ գտնուածը, եւ ահա ակամայ պիտի խռովի, ու գոնէ առաջին բոպէին քաջութիւնը պիտի չունենայ ձեր խուզարկու ակնարկին դիմադրելու :

Շահրիկեան էֆէնտի ճիշդ այդ խռովքը կը շահագործէր, անանկ ատեն մը մանաւանդ ուր Հին Բէժիմին կառավարական շրջանակներուն հետ հեռուէն կամ մօտէն յարաբերութիւն ունեցող ամէն մարդ, — այսինքն՝ Պոլիս ապրող քիչ մը ամէն մարդ, — կը վախնար հանրային կարծիքին առջեւ «խաֆիէ» նկատուելէ : Տեսակ մը արդարութեան վրիժառու դարձած էր, եւ որքան ալ սկեպտիկներ կը ծիծաղէին իր նպատակաւոր մաքրախնդրութեան վրայ, կրկին հոգ ընող շատեր կային որոնք խոհեմութեամբ կը փսփսային ուրիշներու ականջն ի վար :

— Աստուծոյ սիրոյն, ձայն մի հանէք որ չարը խափանի :

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(3 Շար.)

Կեանքիս բոլոր յաջողութիւնները կը պարտիմ այն իրողութեան, որ բոլոր անցուդարձերուն մէջ միշտ քառորդ ժամ առաջ գտնուած եմ :

ԾՈՎԱԿԱԼ ՆԵԼՍԸՆ

ԽՕՍՔ ՀԻԱՑՈՒՄԻ

...Իմ առաջին խօսքս հիացումի եւ պաշտամունքի աղաղակ մըն է Մեծասքանչին առջեւ: Կարդացած եմ բազմաթիւ վկայութիւններ, որոնք կը հաստատեն թէ ամէն ժողովուրդի մէջ, դրողները կամ բանաստեղծները սիրոյ զեղում մը ցոյց կուտան հանդէպ իրենց հայրենի լեզուին: Կարելի՞ բան է, որ սիրոյ զեղում չպատճառէ յունարէնը, կամ ֆրանսերէնը, կամ գերմաներէնը, կամ անգլերէնը, կամ ռուսերէնը, կամ պարսկերէնը, կամ արաբերէնը: Հոյակա՛պ լեզուներ, երբեմն աշխարհակալ: Վկա՛յ պատմութիւնը:

Բայց թէ կայ լեզու մը եւս, հայերէնը, որ հրաշք մըն է իր ճարտարապետութեամբ, տաճար մը՝ դիտողը ծունկի սերող իր վեհութեամբ, կը վկայեն նոյն այդ աշխարհակալ լեզուներուն ուսուցիչները: «Մեծասքանչ»ը,— ի՛նչպէս ալ կը վայելէ անունը, — ծաղիկ մըն է զոր դժբախտ ժողովուրդ մը մշակեր է քարերու մէջ եւ ապառաժներու վրայ՝ ինչպէս մեր երկիրն է, դիւային քամիներուն ու դեհենային կրակներու դէմ: Ի՛նչ արուեստով է կերտուած, ի՛նչ նիւթերով է կազմուած,— խորհուրդ մըն է որ զարմանքի եւ պակուցումի կը մատնէ մարդ: Եւ ինչո՞ւ զարմանալ, ուրեմն, եթէ ոմանք հաւատացած են թէ այս լեզուով, հայերէնո՛վ է խօսած Աստուած: Զգացումի մը արտայայտութիւնը չէ ինչ որ կ՚ըսեմ, այլ մտածում մըն է որ կը բանաձեւեմ, երկար քննութեանց եւ ուսումնասիրութեանց պտուղ:

Ամէն ժողովուրդ կը սիրէ իր լեզուն, բայց ուրի՛շ է մեր լեզուն: Աշխարհաքաղաքական ու քաղաքական պարագաներու ամէնէն աննպաստ դարձուածքներուն մէջ իր լեզո՛ւ մը կազմուի այս աստիճան ինքնուրոյն, այս աստիճան չքեղ, այս աստիճան իմաստուն, ընդունեցէք որ եղակա՛ն երեւոյթ է աշխարհի պատմութեան մէջ:

Մարդիկ կրնան վիճիլ Հայոց ճարտարապետութեան մասին, Հայոց երաժշտութեան մասին, Հայոց այլ կարգի բոլոր ժառանգութեանց մասին՝ նոյնիսկ ազարձակապէս ուրանալով մեր նպաստը քաղաքակրթութեան պատմութեան: Բայց ոչ ոք, ոչ ոք կը համարձակի ուրանալ մեր լեզուին մեծութիւնը:

Եթէ բան մըն ալ տուած չըլլար Հայը՝ իր լեզուէն զատ, Մեծասքանչը բաւական մեզ նստեցնելու պատմութեան մեծերու կարգին:

Աշխարհ կրնայ թերագնահատել մեր բոլոր արժէքները, փշրել մեր քաղաքակրթութեան բոլոր յուշարձանները, արտայական պալատներէն մինչեւ հինաւուրց եկեղեցիները: Հայերէն լեզուն, սակայն, իր զարհուրեցնող մեծութեամբ կը լռեցնէ ամէնէն դաժան Զոյիլը կամ Սիրիլը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՐԿՈՒ ԿՏՈՐ «ԿԱՊՈՅՏ ԳԻՇԵՐ» ՁԱՓԱԾՈՅ ՀԱՏՈՐԷՆ

ՎԱՍՆ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ

Եւ ես լքայ յամենեցունց,
կորեայ եւ տնանկացայ:
Յոբ. Զ. 18

Մարդիկ շատո՛նց դադրեր են մարդ
ըլլալէ.
Իսկ ես, ահա, ձանձրացեր եմ իրենցմէ:

Ա՛խ, կ՚ուզէի մոռցուի՛լ, մոռցուի՛լ
ամէնքէն,
Կանչըւելու ոչ իսկ անուն մ՚ունենալ.
Բա՛ւ է ինձ թիւ մ՚իբրեւ անուն,— 13,
Որպէսզի երբ հնոցին մօտ, յոգնաբեկ,
Պահ մը կանգնիմ հոգեկորոյս,
ձեռնածալ,
— «Ածուխ նետէ, ծօ՛...» պոռան ինձ
մուք խորքէն:

Ճուք մը խաղող, տիկի պանիր, օթեկ
հաց,
Թաշկինակիս վրայ փռեմ եւ ուտեմ,
Ու գինովնա՛մ հոտէն ծամած պատառիս,
Ի՛նչ փոյթ, նամբէն անցնողը թո՛ղ
դիտէ զիս,
Միջօրէին, արտի մը մէջ, յոգնադէմ,
Բոպիկ, մինչեւ մազոտ ծիծերս՝
կուրծքը բաց:

Կուժով մը ջուր, գըլգլան ջուր
լեռնահամ,
Վար ղրկելու համար պատառս իմ աղի,
Մինչ քոսոտ շուն մը գար ժողվել,
եղբօր պէս,
Հացիս փշրանքն, ինկած կորսուած,
իմ գրկէս,
Երբեմն ա՛ն ալ աչքիս նայէր կողմնակի,
Ու մեղքնա՛ր, մեղքնար ինձ շո՛ւնն
անգամ:

Քուրձն որ հագնիմ՝ նաթած հողի պէս
սեղմէր,
Ուսերս ի վար, լայն կողերէս ու մէջքէս,
Թուզի նման փոթփոթէ՛ր դէմքս
դանկըտած,
Որ երբ ժպտիմ մանկան մ՚աղուոր
քաղցրհայեաց,
Ա՛ն եւս սոսկար ինձմէ, վայրի ժպիտէս,
Ժպիտս անգամ բիրտ, անհանաչ եւ աւեր:

Մարդիկ շատո՛նց դադրեր են մարդ
ըլլալէ,
Իսկ ես, ահա, ձանձրացեր եմ
մարդոցմէ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՆԳԱՆԱԿ

Գիրքի մը ծնունդը կը յիշեցնէ կենսաբանական երեւոյթ մը, որ ծանօթ է քարիոքինէզ տարազով, — բջիջը կը ճեղքուի, կ՚երկճղի, կը բազմապատկուի, այլ խօսքով՝ կը մայրանայ, երկուք կ՚ըլլայ, երեք կ՚ըլլայ:

Եւ խինդ ու խնծիղ, ուրախութիւն:

Բայց ուշադրութի՛ւն ... հակասութեան: Ծնունդը մէկ երեսն է մահուան: Արդարեւ մայրանալը մահանալ է:

Հեղինակը եւս, որ կը մայրանայ՝ ծնունդ տալով գիրքի մը, դատապարտուած է կորստեան՝ բազմապատկելով ինքզինք եւ սպառելով ի վերջոյ:

Գիրք կայ, սակայն, որ կը մեռնի անոր հետ որ ծնունդ տուած է իրեն: Գիրք ալ կայ որ, ապառաժ ըլլար կարծես, կը կռուի ժամանակին դէմ: Դեղփեան խորան՝ ուր կ՚առարկայանայ մտածումը կամ, ընդհակառակն, ոգեղէն ձեւ կ՚առնէ առարկան:

Եւ ի՛նչ կայ աւելի վսեմ, քան ձգտումը անոր որ կ՚ընթանայ դէպի մոխրացում՝ յարութեան գաղափարով: Այստեղ յարութիւն բառը չունի քրիստոնէական իմաստ՝ որ անիմաստ է, կամ առնուազն հակաքրիստոնէական, — ռամիկի՛ն է վայել յառնումի կամ վերադարձի գաղափարը: Մտածման մարդուն համար, լոյսին շուրջ պարի մը մէջ այրելէ ետք ինքզինք, վերջ կը գտնէ ամէն տենչ՝ պարին պատկերը յաւերժացնելու սրբազան ցանկութենէ մը անդին: Թոյլ տուէք ինձ ըսել թէ մարմինը նաւ մըն է՝ դէպի յաւիտենականութեան ափերը փոխադրելու համար ստեղծագործութեան մը տենդն ու վկայութիւնը:

Փորը կուշտ մարդոց եւ փոր կշտացնելու բնազդը փիլիսոփայութեան վերածող էքսիլուաթէօռներուն ծիծա՛ղ միայն կը պատճառեմ, դիտեմ, երբ կը խօսիմ ոգեղէն իրականութեան մը մասին, ժամանակին մէջ տեւելու անըմբռնելի ներկայութեան մը մասին, որ յատուկ է ամանոնց՝ որոնք լեցուած են արարչագործական շնորհքով եւ ընդունակութեամբ: Այս մտածումն է որ կը թելադրէ ինծի չունենալ գերեզման, — փշրել փարաւոնեան յիմար փառասիրութիւնը, որ դեռ կ՚ապրի, բուրգերու շինութենէն դարեր ետք, շքեղ շիրիմներու ճարտարապետութեան մէջ՝ ամենայն մելամաղձոտութեամբ կամ երգելով Արտաշէսի երգը: Գերեզմանապաշտութեան դէմ գրած եմ անգամ մը, — այդ սովորութեան դէմ ընդվզումս չունի այլ նշանակութիւն, բայց եթէ հաստատել վայելքը զոր կը զգամ դիտելով պարը, զոր արուեստագէտը կը կատարէ լոյսին շուրջ՝ այրելով ինքզինք:

Ո՞վ է որ կը սորվեցնէ ցայգաթիթեռին, ո՞վ է որ զայն կը մղէ պարել լոյսին շուրջ՝ այրելով ինքզինք: Չեմ դիտեր, դիտեմ միայն թէ գեղեցիկ է երեւոյթը, եւ ցայգաթիթեռը կը համարիմ աւելի իմաստուն քան հայ գրագէտը, (Յ. Գ. Մրմրեան), որ, տարիներ առաջ, ըսաւ.

«Գլուխս ողջ, գրածս մոխիր»:

Ո՛չ, գրածս յաւիտենականութեան, գլուխս... սատանային կամ սադայէլին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՆՁՐԵՒԻՆ ՏԱԿ

Լուա՛, անձրե՛ւ, լուա՛ երկիրն աղտեղի
Թող աժտահար գետերն իջնեն լեռներէն,
Թող դաշտին մէջ գոռա՛յ շառաչն
հեղեղի,—
Զի գարշացա՛ն հողն ու մարդիկ
համօրէն:

Երկի՛նք, քամէ՛ մէջքըդ, խորո՛ւնկ
ջրամբար,
Իջի՛ր, անձրե՛ւ, պարպէ ամպերդ
բարձրագոռ,
Ջուրի աստուա՛ծ, լուա՛ աշխարհն
անարդար,
Լա՛ց ինչպէս մայր մ՚որդւոյն վրայ
մեղաւոր:

Քամի՛, ճչա՛, սուրա՛ քաղաք, զա՛րկ,
զա՛րկ, զարկ,
Իջի՛ր, մշո՛ւշ, թաց լաթի պէս
փաթթէ մեզ,
Եւ ալիքներդ, Աքիլլէսեան ինչպէս կառք,
Թող թաւալի՛ն, շամբո՛ւշ գետակ, դէն
ու դէս:

Փա՛ռք քեզ, անձրե՛ւ, բարի գալո՛ւստ,
ջրհեղեղ,
Ելեկտրական երգ մ՚ունիս դուն, բի՛ւր
սարսուռ:
Անգթութի՛ւն, նոր օրերու բարիք, դեղ,
Խայտա՛, քանզի ջուրն ողողեց բակ ու
դուռ:

Տանիքին վրայ, ճակատըս վեր՝
կանգներ եմ,
Զովացո՛ւր զիս, թրջէ, անձրե՛ւ, ջերմ
ունիմ,
Երակներէս կ՚անցնին բոցեր օձադէմ,
Մեղքն աշխարհի խանձե՛ց մատղաշ
մարմինս իմ:

Մանուկ էի, լեռներուն վրայ Արմաշի,
Ելակ ժողվել գացի, առտու մ՚ամպամած:
Լացի՛, անձրե՛ւ, թուփերուն հետ
աղարծի,
Երբ գրկեցիր զիս թեւերուդ մէջ ցուրտ
թաց:

Հիմա չեմ լար, ալ կարծրացա՛ւ սիրտս
արու,
Ելեկտրական դարու զաւակ՝ կը սիրե՛մ
Շառաչն ուժգին, պայթումն ու գոռն
ամպերու,
Հայհոյութի՛ւնն ու պատերազմն դէմ
առ դէմ:

Ես կը թըքնեմ բերանին մէջ անոր որ
Բարոյական ինծի դասեր կը կարդայ:
Քըշէ՛, հեղե՛ղ, անդունդ քըշէ
թաւալգլոր՝
Բարոյականն ու գիրքերն այդ հնօրեայ:

Կը հարցընես ինծի, պառա՛ւ, թէ ինչո՛ւ
Կը հրնըւիմ ջրհեղեղեան անձրեւէն:
Տեսե՞ր ես սիրտն զրկուածներուն
ահարկու,
Վրէժխնդիր՝ աշխարհի դէմ անօրէն:

Զրկուած մ՚ալ ես հայրենիքէ եւ տունէ,
Գետի՛նն անցնի ալ մնացեալն, որո՞ւ
փոյթ,
Թող ոռնայ ծովն, եւ երկինքն ալ
անձրեւէ,
Փոթորիկ, հողմ եւ երկրաշարժ որո՞ւ
փոյթ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Երթաք բարով:

Բրիւտանս մինչեւ դուռը տարաւ զիս ու ես տուն դարձայ կատաղութեան արցունքները աչքերուս եւ վրէժխնդրութեան պէտք մը սրտիս մէջ:

Այսպէս Մարկրիթ պոռնիկ մըն էր ուրիշ պոռնիկներու պէս, եւ ինծի համար ունեցած խորունկ սէրը իր անցեալ կեանքը վերսկսելու փափաքին եւ կառք մը ունենալու եւ շուայտութիւններ ընելու պէտքին չէր կրցած դիմադրել:

Ահա այս խօսքերը կ՚ընէի անքուն անցուցած ժամերուս մէջ, մինչ եթէ խորհրդածէի նոյնքան ապաղարիւնութեամբ որքան կը կեղծէի, Մարկրիթի այս նոր ու աղմկալի կեանքէն պիտի հասկնայի թէ անիկա կը յուսար լռեցնել յարատեւ մտածում մը, անդադրում յիշատակ մը:

Դժբախտաբար յոռի կիրքը կ՚իշխէր իմ մէջս, եւ միջոց մը կը փնտռէի այս խեղճ էակը ծաղրելու:

Օհ, էրիկ մարդը շատ դձուձ եւ շատ անարդ է երբ իր անձուկ կիրքերէն մէկը վիրաւորուի:

Այն Օլիմբը, որուն հետ տեսած էի զինք, եթէ Մարկրիթի բարեկամուհին չէր, դոնէ այն ընկերուհին էր, որուն հետ Մարկրիթ ամէնէն աւելի կը տեսնուէր Փարիզ դառնալէն ի վեր: Օլիմբ պարահանդէս մը պիտի տար եւ որովհետեւ կ՚ենթադրէի թէ Մարկրիթ հոն պիտի ըլլար, ջանացի հրաւիրագիր մը ձեռք անցընել եւ անցուցի:

Երբ ցաւագին յուզումներով լեցուած դացի այն պարահանդէսը, արդէն անիկա խիստ ոգեւորուած էր: Կը պարէին, նոյնիսկ կը պոռային եւ քատրիլի մը մէջ նշմարեցի Մարկրիթը, որ կը պարէր Ն...ի կոմսին հետ: Կոմսը շատ հպարտ կ՚երեւար զայն ցոյց տալով եւ կարծես թէ ամէնուն կ՚ըսէր.

— Այս կինը իմս է:

Գացի վառարանին կրթնեցայ, ճիշդ Մարկրիթի դէմը, եւ անոր պարելը դիտեցի: Զիս նշմարելուն պէս այլայլեցաւ: Տեսայ զայն ու ձեռքով եւ աչքերով ողջունեցի անտարբերութեամբ:

Երբ կը խորհէի թէ Մարկրիթ պարահանդէսէն ետք պիտի մեկնէր ոչ թէ ինծի, այլ այն հարուստ տխմարին հետ, երբ մտքիս առջեւ կը բերէի ինչ որ հաւանաբար տեղի պիտի ունենար անոնց տուն դառնալէն ետք, արիւնը գլուխս կը ցատկէր եւ անոնց սէրը խանգարելու պէտք մը կը զգայի:

Հակապարէն ետքը, դացի ողջունեցի տան տիրուհին, որ հրաւիրեալներուն աչքին առջեւ կը պարզէր հիանալի ուսեր եւ շլացուցիչ վիզին կէսը:

Այս աղջիկը գեղեցիկ էր, եւ ձեւի կողմէ Մարկրիթէն աւելի գեղեցիկ: Ասիկա աւելի աղէկ հասկցայ երբ Մարկրիթ ակնարկներ ձգեց Օլիմբի վրայ, մինչ ես անոր հետ կը խօսէի: Այս կնոջ սիրողն ըլլալիք անձը կրնար Ն...ի կոմսին չափ հպարտ ըլլալ եւ բաւական գեղեցիկ ըլլալով կրնար Մարկրիթի ինծի ներշնչած կիրքին չափ կիրք մը ներշնչել ինծի:

Այդ միջոցին սիրող չունէր:

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՐՍԱՅԼԻ մէջ, հաւաքուած էր Ֆը-րանսայի Գերագոյն Ժողովը (ծերակոյտ եւ Ազգ. Ժողով): 1ի դէմ 557 ձայնով եւ 167 ձեռնպահութեամբ քուէարկուեցաւ սահմանադրական վերաքննութեան ծրագիրը:

ՄՈՍԿՈՒԱ մեռած զանացի ուսանողին յուղարկաւորութեան առթիւ, «Թաս» գործակալութիւնը ճշդեց թէ «բոլոր անոնք որոնք չեն յարգեր մեր երկրին օրէնքները, կրնան որեւէ ատեն հեռանալ»: Նոյն զեկոյցով «Թաս» կ'ըսէ թէ արեւմտեան գրգռիչ տարրեր իբրեւ պատրուակ կ'առնեն զանացի ուսանողին մահը «զրպարտութեան» պայքար մը տանելու համար Խորհ. Միութեան դէմ:

ՊԵՐԼԻՆԻ պատին կառուցումէն ի վեր 17·192 հոգի արեւմտեան Պերլին անցած են եւ 67 հոգի մեռած են պատը անցնելու փորձը կատարած ատեն:

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ ուսանողները ցոյցեր կատարած են Ֆրանսական դեսպանատան առջեւ, բողոքելու համար Ֆրանսայի վարած քաղաքականութեան դէմ Վիէթ-Նամի նկատմամբ:

ԱԶԳԱՅԻՆ վիճակահանութեան մեծ պարգեւը (հարիւր միլիոն հին Ֆրանք) շահեցաւ հովիւ մը, որ ձմեռը կ'անցընէր ծերանոցի մը մէջ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ եւ Պոլսոյ մէջ պատերազմական վիճակը երկարաձգուեցաւ անգամ մը եւս, երկու ամիսով: Միւս կողմէ Ազգ. Մեծ Ժողովին խնդրագիրներու յանձնախումբը մերժեց չորսի դէմ վեց ձայնով ներման դիմում մը զոր ներկայացուցած էին Թալաթ Այտէմիրի եւ մահուան դատապարտուած իր միւս երեք ընկերներուն փաստաբանները:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ ջնջուած են փաստաբանի անձնական գրասենեակները: Ասկէ ետք փաստաբանները պարտին «կոլեկտիւ»ի մը պատկանիլ:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ լիկայի պաղեստինեան ներկայացուցիչը մաղթեց որ վերջ դրուի Իսրայէլի եւ Ֆրանսայի «զինուորական գործակցութեան»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ճափոնական մեքենաներ կ'ուզէ գնել Սիպերիոյ համար: ՍՊԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը նաւեր կը չինէ Քուպայի հաշւոյն:

ԳԱԼԻԼԷԻ Արքեպիսկոպոսը երկու ցաւոտ հարցեր ունի լուծելիք: Նախ Իսրայէլ ապրող արաբ գաղթականներու հարցը, ապա երեսուն քրիստոնեաներու, որոնցմէ մէկը՝ Ղպտի քահանայ մը, պարագան: Ասոնք 12տարի բանտարկութեան դատապարտուած են լրտեսութեան մեղադրանքով եւ հրէական բանտերը կը գտնուին, Գերպ. Հաքիմ մեծ վարկ կը վայելէ Իսրայէլ եւ կը մաղթէ որ Պօղոս Զ. միջնորդի դեր խաղայ Իսրայէլի եւ արաբական երկիրներու միջեւ:

Այրի Տիկին Շահնար Թօփսագալեան (ծնեալ Փիլաւճեան), Տէր եւ Տիկին Տիրան Խայիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լուի Մերալտի, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Խայիկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Յարութիւն Թօփսագալեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մելքիս Թօփսագալեան եւ զաւակը (Պուէնոս-Այրէս), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փիլաւճեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Այրի Տիկին Խաչիկ Փիլաւճեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Քէօսէեան (ծնեալ Փիլաւճեան), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Քէօսէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Պէրպէրեան, Փրոֆ. եւ Տիկին Գրիգոր Խայիկեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Խայիկեան սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, աներոջ, հօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԶԱՐԵՀ ԹՕՓՍԱԳԱԼԵԱՆ

որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 20ին, 73 տարեկանին:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի (23 Դեկտեմբեր), առաւօտեան ժամը 9·30ին, իր բնակարանին մէջ Պուլվ. տը լ'Հելվէսի, 400 Ավընիւ Սէն-Ժիւլիէն, ապա Պօմոնի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ:

Մարմինը պիտի ամփոփուի Սէն-Ժիւլիէնի գերեզմանատունը:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցին

Երեքշաբթի, Դեկտ. 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահին մէջ,

RUE VOLTAIRE

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ Կրթ. Յանձնախումբին կողմէ:

Պատուոյ նախագահութեամբ

RAOUL BLEUZE-ի

DÉPUTÉ de la SEINE

Vice-Président du Conseil Général de la Seine, Maire d'Alfortville

DAMIN de LEON, Trompettiste Philippin et son Orchestre JAZZ TYPIQUE

Մասնակցութեամբ յայտնի երգչուհի

Օր. ԺՈԶԸԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հայկական ջերմ մթնոլորտ, երգ, պար, ճոխ պիւֆէ: Կաղանդի առթիւ կանոնաւոր սպասարկութիւն:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Շարանթոն Էքօլէն առնել 103 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բիւ տը լ'Իւնիօն:

Նոր Տարուան Առթիւ — ՅԱՌԱՋ — ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ամմանէն, Պ. Տիրան Ոսկերիչեան մէկական տարի «Յառաջ» կը նուիրէ Ամմանի Հ. Մ. Ը. Մ.ին եւ Սեւրի Մխիթարեան վարժարանին:

ԿԱՐԳ ՄԸ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վերջերս մեզի բազմաթիւ դիմումներ կ'ըլլան Յառաջի հին բաժանորդներու կողմէ, որոնք տարիքի բերմամբ դադրած ըլլալով աշխատելէ, կ'ապրին ծերութեան թոշակով կամ չնչին գումարներով: Այս հաւատարիմ ընթերցողները, չեն ուզեր զրկուիլ «Յառաջ»էն եւ կը խնդրեն թերթիս վարչութենէն որ զեղչեալ գին գործադրուի իրենց համար:

Դժբախտաբար եւ տրուած ըլլալով նաեւ որ սակաւաթիւ չեն այս պարագաները, Յառաջի վարչութիւնը հակառակ իր փափաքին ի վիճակի չէ նման զոհողութիւններ ընելու: Օրէ օր աւելցող ծախքերը ստիպեցին մեզի, որ բարձրացնենք բաժանորդագրութիւնը ինչպէս մեր փրանսացի պաշտօնակիցները: Շատ կը ցաւինք որ ընդառաջ չենք կրնար երթալ նման դիմումներու եւ Դեկտ. 31ին պիտի ստիպուինք նաեւ դադրեցնել կարգ մը ձրի առաքումներ:

Յառաջ, զրկուած ֆրանսագիր մամուլի առեւտրական վճարովի լայնածաւալ ազդերէն եւ եկամուտի այլ աղբիւրներէ, կոթնած միայն իր բաժանորդներուն եւ հատագնորդներուն վրայ, ի գին մեծ զոհողութիւններու կ'ապահովէ իր կանոնաւոր ամենօրեայ հրատարակութիւնը եւ բացարձակապէս ի վիճակի չէ նոր ու յաւելուածական զոհողութիւններ ստանձնելու:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ (24 Դեկտեմբեր) Ճրագալոյց: Ժամերգութիւն ժամը 17ին: Ձայնաւոր պատարագ ժամը 18ին:

Կը պատարագէ Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ Վ. ԱԳԸԼԵԱՆ:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, (25 Դեկտեմբեր) Ս. Ծնունդ: Ժամերգութիւն ժամը 10ին: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10·30ին:

IMPRIMERIE SPECIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ժողովը Ուրբաթ (Դեկտեմբեր 27), Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կրթական հաստատութեան մը համար, մաքրութեան ծառայութեան եւ այլ աշխատանքներու համար երեք հոգի կ'ուզուի (այր թէ կին):

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան:

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

«PARS HOTEL»
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Հայկ. երաժշտութեան նոր սկաւառակ մը, (շարք 6) թիւ MC 20172

Վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած ՎՕԿ Ընկերութեան կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»

«UNE SOIRÉE ARMÉNIENNE»

(Microsillon, 33 tours, 30 cm. 48 վայրկեան տեւողութեամբ)

Գունաւոր շքեղ կողք

Մեներգ, խմբերգ եւ սէնֆօնիք նուագախումբ 50 հոգի

Հայկ. պարերու եւ աշուղական երգերու կտորներ:

1.— Կենաց երգ, 2.— Արեւելեան ցոլքեր, 3.— Երջանիկ Աշուղը, 4.— Հայկ. պարեր (Հօյ Հելինէ, Թամ Զարա), 5.— Քաղհան եմ անում, 6.— Գարնան օրեր, 7.— Յոռետեսը, 8.— Հայրենի Յուշեր, 9.— Երկինքն ամպել է, եւ Տատրագոմի Հարսը օփերայէն պարեր:

Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթևեանի 14 Rue Petit, Paris 19e — Tél. BOT. 99-22 կամ Եկեղեցւոյ դիւանատունը:

Երգարանը կը տրուի միասին, Գին 30 Ֆրանք

(Գաւառներու համար առաքում contre remboursement, խնամուած ծրարով)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները ժող. երաժշտութիւն թիւ 20103, 20136, 20157, 20162, 20159,

Եկեղեցական երաժշտութիւն եւ Եկմալեան պատարագ.— 20114, Կոմիտասեան պատարագ 20150, 20169, Գանձարան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ 28 Դեկտեմբեր, շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

MAIRIE D'ASNIERES
Centre Administratif et Social

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ՝ Նոր Սերունդի Անիէռի կազմին:

«Սօսի» պարախումբը իր ամբողջական կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւթնէրեանի

Եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ

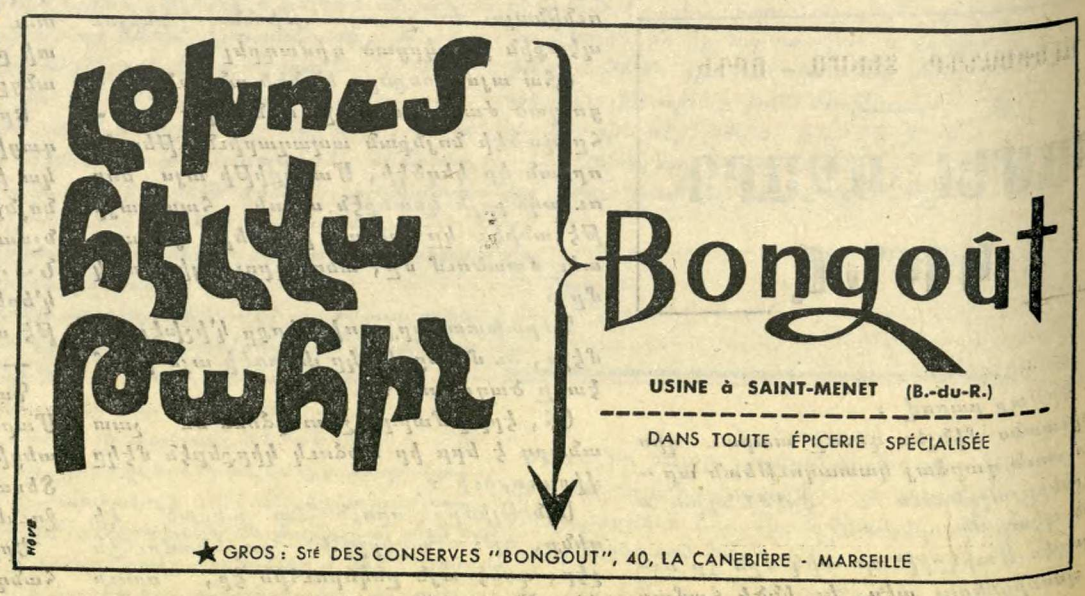

Լոխում հէլվա թահին

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)

DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 75 Ֆ· Հատը 0·30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
24 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 9892

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9892

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄ , ՈՌՈԳՈՒՄ ԵՒ··· ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայերը կը բացատրեն այս կերպարա–նափոխումը, չատ պարզ ձեւով՝ Սովետ–ներու իշխանութեան գլուխ գալով է որ կատարուեցաւ յեղաշրջումը : Կարլ Մարքսի սկզբունքներն են, նորոգուած Լենինի կողմէ, որ թոյլ տուած են այս հոյակապ վերելքը :

Արդէն, « Վրաստանի Փրաւտա»ի 1921 Մայիս 8ի թիւին մէջ լոյս տեսած Լենինի 1921 Ապրիլ 14 թուակիր նամակն էր, որ իրրեւ առաջնորդ ծառայեց Անդրկովկասի (Վրաստան , Հայաստան , Ադրբէյճան եւ ինքնավար շրջակայ հանրապետու–թիւններ) : Այդ նամակին մէջ, գրուած էր՝— « Անդրկովկասի համայնավարները պէտք է հասկնան իրենց դիրքին յատկա–նչական կողմը, իրենց հանրապետու–թեան դիրքը, տարբեր ռուսական հան–րապետութիւններէն » : Նշելով թէ կովկաս–եան հանրապետութեանց յատկանիշերէն մէկին ալ այն է որ «աւելի զիւղացի են քան Ռուսաստանը », կը շարունակէր :— Պէտք է անմիջապէս գործի անցնիլ բա–րելաւելու համար գիւղացիներու դիրքը եւ սկսիլ ելեկտրականացման եւ ոռոգման մեծ աշխատանքները» : « Ոռոգումը մա–նաւանդ կարեւոր է կարենալ զարգացնե–լու համար հողագործութիւնը եւ անոս–նարուծութիւնը » : «Ոռոգումը անհրա–ժեշտ է , կը վերականգնէ եւ կը վերանո–րոգէ երկիրը, կը թաղէ անցեալը եւ կ'ամրապնդէ դէպի ընկերվարութիւն անցքը » :

Ոռոգում , ելեկտրականացում , բայց նաեւ անդադար ճիգ մը զարկ տալու հա–մար հանրային դաստիարակութեան եւ մտաւորական հետաքրքրութեան , ահա–սոսկ իսկական բացատրութիւնները ար–տակարգ բարդաւաճումին :

Ոռոգել կէս անապատական երկիր մը կրնար կատակ թուիլ, եթէ երկու հազար մեթր բարձրութեան վրայ գոյութիւն չունենար այս «կապոյտ fոնֆէթին», ո–րուն մասին կը խօսէի յօդուածիս սկիզբը, — Սեւանայ լիճը եւ եթէ չըլլային յան–դուգն միտքեր եւ թէոնիսիէններ երեւա–կայելու եւ իրագործելու համար նման խիզախ ծրագիր մը :

Սեւանայ լիճը, որ հազիւ կը տեսնուի մեր քարէզներուն վրայ, երկուքուկէս անգամ մեծ է կ'ըսեն Ժընեւի լիճէն , այսինքն իսկական ներքին ծով մը, բայց անուշ ջուրի ծով մը, որ հին մատենա–դրութեան մէջ, ծանօթ է «Գեղամայ ծով» անունով : Շատ բարձր լեռներու մէջ մխրճուած , իր ջուրերը կը ստանայ մօտ երեսուն գետերու միջոցաւ եւ կը բաշխէ միայն մէկ գետակով , Հրազդան, որ, յաճախ, չորցած չրջաններէ կ'անց–նէ :

Այսքան մեծ լիճ մը, նման բարձրու–թեան մը վրայ, իսկապէս տեսարժան է եւ նկարչազեղ, բայց մեծ օգուտ մը չու–նէ, նոյնիսկ իր գեղեցիկ բնութեան տե–սակէտով, որովհետեւ զբօսաշրջիկները յաճախ կը վարանին այդքան բարձրերը ելլելու :

Այդ պատճառաւ է որ Հայերը որոշած են իջեցնել լիճին մակարդակը եւ այդ կերպով ջուրը օգտագործել երկու նը–պատակներու: Անչուշտ զայն ուղղելու համար դէպի ծարաւ հողերը՝ հարկ եղած պահուն, բայց նախապէս անցընելով ա–ւելի կամ նուազ կարեւոր ամբարտակնե–րէ , ելեկտրականութիւն արտադրելու համար: Երկրի մը մէջ որ չատ սպիտակ ածուխ ունի, դիւրին է արտօրէն տա–րածել ելեկտրականութիւնը : Այսպէս ելեկտրական մեծ կեդրոններ չինուած են, բայց նոյն տեղ, դիւղերու մէջ ջրե–լեկտրական փոքր կայաններ (10 քիլո – վաթինոց) հաստատուած են քիչ մը ամէն կողմ :

Գործատուները սարքաւորած են այս փոքրիկ ամբարտակները եւ ելեկտրական ամբողջ կազմածը եւ այդ ձեւով է որ երկրագործական Հայաստանը դարձած է ճարտարարուեստական երկիր , մեքենա–յացուած , այնպէս որ բնակչութիւնը ու–նի աւելի չատ հանդիստի եւ զբօսանքի ժամանակ :

Այս առաւելութեանց վրայ , աւելցու – ցէք բնականօրէն խելացի ժողովուրդի մը ընդունակութիւնը, որ իր տատասականքնե–րու ընթացքին միշտ պահած է իր մշա–կութային հարստութիւնէ ժողովուրդ մը որ, ինչպէս Մորհդ· Միութեան միւս հանրապետութիւններու ժողովուրդները, կրցած է մեծ զոհողութիւններ ընել տա–րածելու եւ զարգացնելու համար ուսու–մը զանգուածներու մէջ եւ դուգէ այն ա–տեն, կ'ունենանք բացատրութիւնը Հա–յաստանի հանրապետութեան այս զար–մանահրաչ բարեփոխութեան :

ՇԱՐԼ ՄԱՐՔՈՒԱՐ

(10 Շար·)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈՒ - ԷՆ - ԼԱՅ ԵՒ ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ

Շու Էն Լայ եթէ ոչ չերմ առնուազն սի–րալիր ընդունելութեան արժանացած է Ալժերիոյ մէջ: Ժողովուրդական խաւե–րուն մէջ, խանդավառութիւնը մեծ չէ և–դած եւ աւելի հետաքրքրութիւն կայ Զինացիին հանդէպ քան անկեղծ համա–կրութիւն: Ոչ մէկ բաղդատութիւն Նաս–րի ընդունելութեան հետ նոյնիսկ պաշ–տօնական գետնի վրայ : Փողոցներու մէջ ալ ղրօշակներու եւ ցուցատախտակներու թիւը մեծ չէ եւ այս վերապահութեան մասին, երկու բացատրութիւններ կարե–լի է գտնել :

Շու Էն Լայ չի նմանիր այն ժողովուրդ–դական դէմքերուն, ինչպէս Քասթրօ եւ Նասր զորս ալժերացին կը ճանչնայ : Զինաստան հետու է թէեւ փեքին քաչո–դական դեր մը կը խաղայ կարդ մը չար–քայիններու վրայ եւ մինչեւ Ալժերացին գիտէ որ Զինաստան մեծ պետութիւն է եւ Ալժերիոյ կողքին եղած է պատերազ–մին ատեն :

Շու Էն Լայ ժպիտի դուռ բացած է , առջի օր, երբ խօսքն ուղղելով Պեն Պել–լայի ըսած է·— Ձեր յարգուած վեսիռու–թիւն, նախագահ Պեն Պելլա :

Ամէն պարագայի մէջ, կայ նաեւ այն հարցը որ Շու Էն Լայ զբօսապտոյտ չի կատարեր Ափրիկէի մէջ: Անցեալ չաբաթ Գահիրէի մէջ, խօսած է նոյնիսկ Պան–տունկի նոր ժողովի մը մասին ,բայց չին–եվլոտական միացեալ զեկոյցին մէջ, ոչ մէկ ակնարկութիւն կայ Զինացիին այս փափաքին: Երբ Շու Էն Լայ Ալժէ կը հասնէր , նոր էր որ Պեն Պելլա անձնական նամակ մը ստացած էր Թիթոյէն Պել–կրատի նոր ժողով մը թելադրելով :

Պէտք է նաեւ յիշել թէ Պիզերթ մեկ–նումի նախօրեակին, Պեն Պելլա յայտա–րարած էր մամուլի եուկոսլաւ Թանեուսկ գործակալութեան որ տրամադիր է որեւէ ատեն եւ որեւէ տեղ նոր «Պելկրատի » մը մասնակցելու : Հարցը որ կը ծագի սա է :— Ափրեւասիական ժողով Զինաստանի հետ, առանց Եուկոսլաւիոյ թէ « ոչ – յանձնառու »ներու ժողովը Եուկոսլաւիոյ հետ առանց Զինաստանի :

Ալժերացիք կ'ուզեն հաւատարիմ մնալ « ոչ – յանձնառու» քաղաքականութեան իսկ Զինաստան կ'ուզէ ապացուցանել որ ըլլալով Ամերիկացիներուն եւ Ռուսերուն հակառակորդ , կրնայ որեւէ հաւաքոյթ մասնակցիլ, այն պայմանով որ Թիթօ դուրս մնայ, որուած ըլլալով անոր « Մոսկուայի արբանեակի» հանդաման–քը :

Կասկածէ դուրս է որ Շու Էն Լայ ափ–րիկեան քարտը կ'ուզէ խաղալ Մոսկուայի դէմ: Ալժերացիք կ'ուզեն չէզոք մնալ այդ պայքարին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՍՏԼ վճռական օրեր կ'ապրի: Կը թուի թէ կարելի պիտի ըլլայ միջին ճամ–բայ մը գտնել Հասարակաց Շուկան փըր–կելու համար: Վերջին պահուն միայն Հոլանտան էր որ չէր ընդունած առա–ջարկուած լուծումը, բայց յոյս կար որ երկուշաբթի ան ալ տեղի տայ :

ԿԻՊՐՈՍի մէջ ծանր միջադէպեր պա–տահած են Յոյներու եւ Թուրքերու մի–ջեւ: Առաջին տեղեկութեանց համաձայն, առնուազն մէկ մեռեալ եւ բազմաթիւ վի–րաւորներ կան: Մակարիոս արք·ը եւ Տօքթ· Քիւչիւք ապարդիւն կոչ մը ըրած են, հանդարտութեան հրաւէր կարդա–լով: Այս միջադէպերը քաղաքական բը–նոյթ ունին եւ հետեւանքներն են սահ–մանադրական բարեփոխութեանց զորս Յոյները կ'առաջարկեն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅի մէջ զանացի ուսանողին մահը կը չարունակէ լարուած մթնոլորտ մը ստեղծել: Ափրիկեցի ուսանողները կ'ուզեն Խրուչչեւէն որ «խորհրդային ժո–ղովուրդը պարկեշտօրէն տեղեկացուի թէ ափրիկեցի ուսանողները ինչու ցոյցեր կը կատարեն եւ թէ ճիգ թափուի որպէսզի խորհ· ժողովուրդին մէջ ծագած թշնա–մական զգացումը ջնջուի եւ իրենց ա–պահովութիւնը երաշխաւորուի »: Ղա–նայի դեսպանատան չրջանակներուն հա–մաձայն, հաւանական կը նկատուի որ ցոյցին գլխաւոր պատասխանատուները արտաքսուին: Ըստ նոյն չրջանակներուն « ցոյցը չատ հեռու գացած է», մանա–ւանդ այն ցուցատախտակները ուր գրած էր « Մոսկուա երկրորդ Ալպամա մը»:

ՍՈՒՐԻԱ եւ Իսրայէլ գերբներ փոխա–նակեցին առջի օր :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ իշխանու–թիւնները 360 հազար արտօնագիրներ տուած են Արեւմտեան – Պերլինցիներու արեւել–եան Պերլին երթալու համար, տօնական օրերու առթիւ: Բոլոր նախատեսութիւն–ները անցած են :

ԻՏԱԼԻՈՑ Վերակոչն ալ վաւերացուց Ալտօ Մորոյի դահլիճը 111ի դէմ 175 ձայնով :

ԼՈՆՏՈՆի Օպզերվըր թերթին համա–ձայն, անգլեւսաքսոնները Մորհ· Միու–թեան պիտի առաջարկեն որ բնաջնջուին ծանր եւ հին ռմբաձիգ օդանաւները որ – պէսզի անոնք չգնուին փոքր ռազմապալատ երկիրներու կողմէ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍըն ծանր պարտու–թիւն մը կրեց Ներկայացուցչական ժողո–վը մերժած ըլլալով ետ դալ իր նա–խորդ որոչումին վրայ որ կը մերժէր ջնջել այն վարկը որ սահմանուած էր յո–րեն ծախելու Մորհ· Միութեան :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔի մէջ տաք ալիք մը յանկարծ բարձրացուցած է ջերմաչափը : Երեսուն աստիճան է Գահիրէ, 26՝ Ամ–ման եւ 25 Պէյրութ: 1941էն ի վեր այ–պէս տաք չէ ըրած Դեկտեմբերին :

ՍՊԱՆԻՈՑ գահաժառանգը Տոն Խուան եւ իշխանուհի Սօֆի աղջիկ պաւակ մը ունեցան :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ պատկերասփիւռին Բ· կայանը իր առաջին փորձը կատարեց Շաբաթ իրիկուն: Երկրորդ փորձ մը տե–ղի պիտի ունենայ Յունուար չորսին: Կա–նոնաւոր սփռումները միայն Ապրիլին պիտի սկսին :

ՍՈՖԻԱՅի մէջ պուլկար լրտես մը ձերբակալուած է որ 1956էն ի վեր Նիւ Եորք գտնուելով իբրեւ անդամ ՄԱԿի պուլկար պատուիրակութեան, տեղեկու–թիւններ կուտար Ամերիկացիներուն : Պիտի դատուի Դեկտ· 26ին :

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՍՈՂԻՐԲ ԱՆՈՒՆ

—o—

ԽՄԲ.— Վերջերս Փարիզի մէջ տօնուեցաւ Մարգարիտ Բաբայեանի յոբելեանը : Վաստակաւոր երաժշտագիտուհին, հիացող մը Կոմիտասի, Թանկագին յուշեր ունի մեծ երաժշտագէտին կեանքէն: Իր յոբելեանին առթիւ կը հրատարակենք այս գեղեցիկ գրութիւնը :

Կոմիտաս վարդապե՛տ, , սո՛ւրբ անուն: Մե՛ծ երաժիշտ, մե՛ծ Հայ, անզուգակա՛ն անձ:

1911 թուին սոսկալի շոգ ամառ էր Փարիզ: Պատրաստում էի Անգլիացի սիրուն Ուայդ (սպիտակ) կղզին մեկնիլ : Մէկ էլ դուռը բախում են,— Կոմիտաս վարդապե՛տը, աննկարագրելի յոգնած վիճակի մէջ՝ Պոլսի, Եգիպտոսի յաջողութիւններից եւ յոգնութիւններից յետոյ: Չնայելով այդ վիճակին, հաղիւ բարեւ տալուց եւ սեղանին վրայ ռահաթ լոխումի ահագին արկղը դնելուց յետոյ՝ կը վազէ դէպի դաշնակը իր նոր աշխատութիւնները երգելու ու նուագելու :

Հիացմունքով կ՝ունկնդրէի իրեն եւ միեւնոյն ժամանակ կը մտածէի թէ ի՛նչպէս գլուխ բերեմ, որ իրեն էլ տանեմ հետս Անգլիա, հանգստացնելու այդ ըսքանչելի երաժշտի յոգնած ջղերը: Յուսահատ կը մտածէի թէ պիտի չկարողանամ իրեն հետ աշխատիլ, իրեն աշխատակցիլ եւ իր մեծ բարեկամութիւնը վայելել ...

— «Հայր սուրբ ջան, արիք մի վճիռ կայացրէք, եկէք հետս Անգլիա :

— Ի՞նչ ես ասում, Մարգօ ջան, խելքս չի բռնում: Սպասէ մտածեմ :

Մի քանի օրից Վարդապետը ուրախ ուրախ եկաւ :

— Մարգօ ջան, գալիս եմ քեզ հետ :

Ուրախութեանս չափ չկար եւ ահա հասանք Սպիտակ կղզին, մի ծերուկ Անգլիացուհու պանդոկը, որտեղ արդէն ապրած էի: Մաքուր փայտեայ տուն էր սիրուն պատշգամով, պարտէզով, բարձր ժայռերին վրայ կառուցուած , որտեղէն ծովափ հարկաւոր էր իջնել սիրուն ծառաստուեր ճանապարհներով :

Կարելի՞ է երեւակայել զարմանքս , երբ յաջորդ օրը վարդապետը խոժոռ դէմքով յայտնեց թէ միտք չունի տունէն ելնելու եւ ծովափ իջնելու: Մնում էր ամբողջ օրը տան դահլիճում, դաշնակին առաջ նստած եւ երբեմն մի նոթա էր խփում եւ մնում ուշագրաւ եւ լսում ժամերով նրա արձագանգը :

Ճաշի ժամերին լուռ նստում էր մօտս եւ բերանը չէր բաց անում : Ես որ նրան այնքան զուարթ, կայտառ , կատակասէր, եռանդուն ճանչցած էի, մնում էի ապշած, տեսնելով նրան այնքան անշարժ, մռայլ, աչքերը հեռու ցցուած : Ասում էի.

— Հայր սուրբ ջան, ո՞ւր էք :

— Ա՛խ, Մարգօ ջան եթէ գիտենաս , թէ ի՛նչ երկիրներ եմ տեսնում... էս անիծածներին (խօսքը մեր շուրջ նստող Անգլիացիների վրայ էր, որ չափազանց ակնածութեամբ նայում էին իրեն) չասես որ ես հասկանում եմ իրենց լեզուն , չեմ ուզում խօսել հետները:

Երբեմն սոսկալի բարկանում էր, որ ճաշին վերջը, ըստ անգլիական սովորութեան, քաղցր կարկանդակ (փուտտինկ) էին բերում :

— Վա՛յ անիրաւները, գնանք Մարգօ ջան, պտուղ առնենք, որոնց խմորեղէններից ազատուենք :

Ես ուրախանում էի, որ կարող եմ նրան դէթ այդ առթիւ տանից հանել եւ պտոյտի տանել: Մանաւանդ յաջողւում էր ինձ իրիկունները նրան տանից հանել եւ տանել ծովափ, որտեղ այդ ժամերին ամայի էր: Նա ոգեւորւում էր, նայելով ժայռերին, լուսնի խաղերին՝ ալիքների մէջ, եւ սկսում էր երգել մեր աննման ժողովրդական երգերը: Յետոյ ըսկըսում էր առակներ պատմել, բացատրում մեր լեզուի հազար ու մէկ նըրբութիւնները: Մէկ էլ գնում էր Ալիքների առաջ կանգնում, երկար նայում նոցա, ապա դառնում ինծի .

— Դու չես հասկանում սոցա լեզուն , բայց ես գիտեմ ճշդիւ, թէ ի՛նչ է ասում ամէն մի ալիք :

Դառնում էինք լռիկ մնջիկ դէպի մեր համակրելի պանդոկը :

Անցա՛ն այն երկու շաբաթները, որ միասին անցկացրինք եւ երանի՛ թէ գրի անցրած լինէի վարդապետին ամէն խօսքն ու միտքը: Ինք յաջողուեց բաւականաչափ իր նոր երգերը արտագրել իր հըսկողութեան տակ եւ իր թոյլատրութեամբ : Իրեն խնդրում էի, որ իսկոյն գրի անցընէ եւ ես արտագրում էի անյապաղ: Այդպիսով բաւական երգեր յաջողուեց կորստից ազատել :

Յայտնի է Անգլիացոց յարգանքը դէպի հոգեւոր անձերը: Մեր պանդոկի Անգլիացիները չափազանց հետաքրքրւում էին այդ Էնիկմաթիք անձով եւ երբ նա ժամերով նստած էր դաշնակին առաջ, ոչ ոք չէր համարձակւում նոյնիսկ ներս մտնել սրահը :

Ի միջի այլոց մի համակրելի ընտանիք կար պանդոկում, բաղկացած՝ մի զուարթ, սեւաչեայ Իրլանտուհուց, իր սառնարիւն, բաց մազերով ամուսնուց , որ անգլիական պարլամենտի ատենագրաֆն էր եւ երկու սիրուն տղաներից: Այդ ընտանիքը պիտի վերադառնար Լոնտոն, եւ վերջին օրը՝ տիկինը ամաչելով հարցրեց ինծի, թէ արդեօք շատ անհամե՞ստ կը լինէր խնդրելով վարդապետին, որ մի հայկական կտոր երգէր իրենց համար : Նա խորասուզուած, լռիկ նստած էր պատշգամում, աչքերը հեռու մխուած : Մօտեցայ իրեն եւ խնդիրը յայտնեցի :

Յօժարութեամբ վեր կացաւ եւ եկաւ նստաւ դաշնակին առաջ եւ սկսաւ «Կըռունկ» երգել:

Մի քանի վայրկեանից ի՞նչ տեսնեմ : Այդ զուարթ կինը աղիողորմ լալիս էր գլուխը սեղանին դրած: Արցունքները վազում էին աչքերից : Վարդապետը շարունակում էր երգել: Հրաժեշտի ժամը մօտենում էր: Պարոնը մօտեցաւ ինծի :

— Օրիո՛րդ, այս ի՛նչ արիք կնոջս : Ահա տասը տարի է՝ ամուսնացած եմ : Երբեք այս վիճակի մէջ չեմ տեսած կինս:

Խեղճ տիկինը վեր կացաւ աչքերը սըրբելով ու միշտ հեկեկալով :

— Այս ի՛նչ երգ է, ամբողջ հոգիս տակն ու վրայ արեց, երբեք պիտի չմոռանամ հայ երգը :

Ահա թէ ի՛նչ անզուգական երգիչ , մեր դարաւոր տանջանքների, մեր ժողովուրդի բոլոր ցաւերի, յոյզերի, հոգսերի արտայայտիչ անյայտացած է յաւիտեան մեզ համար, եւ մեզ թողած է ընդմիշտ սգաւոր :

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ

ՏՕՆԻՆ ՀԱՄԱՐ...

—o—

Պերլինի արեւելեան կողմը 1961էն ի վեր փակուած էր արեւմտեան Պերլինի բնակիչ Գերմանացիներուն առջեւ : Միայն օտարականներ եւ արեւմտեան Գերմանիոյ անձնագիր ունեցողներ կրնային այցելել քաղաքին արեւելեան կողմը :

Արեւմտեան Պերլինի մէջ ամէն առթիւ կը մատնանշուէր այս անբնական երեւոյթը: Աշխարհի չորս ծագերէն կուգային հիւրեր, եւ տեսնելով քաղաքին մէջտեղէն քաշուած պատը, կը տեղեկանային նաեւ այն իրողութեան, որ արեւմտեան Պերլինցի մը չի կրնար այցելել արեւելեան մասին մէջ բնակող իր ազգականին :

Արեւմտեան Պերլինի բնակիչները յուսակտուր որեւէ հանդիպման արտօնութենէ, Նոյեմբերին սկսան ծրարներով ողողել արեւելեան մասը, մասնակից ընել իրենց ազգականներն ու բարեկամները արեւմտեան Գերմանիոյ տնտեսական ճոխութեան: Թղթատարական կեդրոնը օրական 150·000 ծրար փոխադրելու աշխատանքին լծուած էր, եւ արեւելեան կողմէն սկսած էին ձայներ բարձրանալ թէ եղածը քաղաքական ցուցարարութեան հասնող բան մըն է, թէ հպարտ պէտք է ըլլալ եւ նոյնիսկ մերժել զրկուած նըւէրները ...:

Բայց ահա նոյնինքն արեւելեան կողմի կառավարութիւնը, յանկարծ, նամակով առաջարկ բերաւ Վիլլի Պրանտին, որպէսզի ձեւ մը գտնուի Ծննդեան տօնական օրերուն, «միայն մարդկային ըսկըզբունքէ առաջնորդուած » արտօնելու՝ արեւմտեան Պերլինցիներուն այցելել արեւելեան կողմի իրենց մօտակայ ազգականներուն :

Այստեղ պէտք է ըսել թէ հրաշքը հրաշքին արդիւնքը կրնայ եղած ըլլալ , որովհետեւ ոչ միայն ճոխ ծրարները արեւելեան Գերմանացիները ոգեւորած էին մասնակից ըլլալու համար արեւմտեան Գերմանիոյ «տնտեսական հրաշքին», այլեւ փոխ – վարչապետ Մէնտէի կրկնակ առաջարկը թէ Արեւմուտքը սիրով ընդառաջ պիտի երթայ Արեւելքի կառավարութեան վարկ մը բանալու խնդրանքին, եթէ (առանց պայմանի նոյնիսկ) դէթ մարդկային փոխյարաբերութիւններ արտօնուին Պերլինի մէջ, լաւ հողի վրայ ինկաւ, եւ ճիշդ ատենին: Նոյն առաջարկը կատարուած էր արդէն Էրհարտի կողմէ եւս թէ Խորհ. Միութեան եւ թէ Արեւելեան Գերմանիոյ հասցէին :

Հարկ չկայ բացատրութիւն փնտռելու ժողովրդական հրաշքին :

Այժմ երկար բանակցութիւնները վերջացած են եւ որոշուած է, առանց արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը ճանչցուած ըլլալու, արտօնութիւն տալ, Դեկտեմբեր 19էն մինչեւ Յունուար 5 , ազգականներու այցելել՝ դրաւոր խնդրագրի հիման վրայ, որ արեւմտեան Պերլինի մէջ պիտի ներկայացուի եւ ուղարկուի արեւելեան Պերլին եւ մէկ օրուան ընթացքին անցագիրը պիտի զըրկուի արեւմտեան Պերլին: Կը կարծուի թէ ութ հարիւր հազար հոգի այցելութիւն պիտի տան իրենց ազգականներուն, միասին հաւաքուելու համար տօնածառին շուրջ, այնտեղ բաժնելու իրենց նըւէրները եւ երգելու ... «Լուռ գիշեր , սուրբ գիշերը»...:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՅԱԿՈԲ ՄԱՆԱՆԴԵԱՆ

—o—

Ծնած է 1873 Դեկտեմբեր 4, Ախալցխա: Նախնական կրթութիւնը ստացած է Թիֆլիզ: 1897ին, աւարտելով Իէնայի (Գերմանիա) համալսարանը կը ստանայ փիլիսոփայութեան վարդապետի աստիճան: Տարի մը ետք, Պետերբուրգի կայսերական համալսարանի արեւելեան լեզուներու բաժինէն կը ստանայ առաջին կարգի վկայական: Այնուհետեւ կը սկսի երիտասարդ մտաւորականին բանասիրական գործունէութիւնը :

1900 – 1905 թուականներուն կ՝աշխատի Էջմիածին, իբրեւ ուսուցիչ հոգեւոր ճեմարանի, միեւնոյն ատեն կ՝ուսումնասիրէ Մատենադարանին հին ձեռագիրները: Շուտով Հր. Աճառեանի հետ միասին կը հրատարակէ « Հայոց նոր վկա-

« ԿԱՒԷ ԱՐՁԱՆՆԵՐ »

—o—

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

Չարը չէր խափաներ անշուշտ. շատ շատ իրենցմէ կը հեռանար՝ ուրիշ տեղ մը եւ ուրիշ մարդոց գլխուն վրայ սաւառնելու համար: Այսպէս, քանի մը շաբթուան միջոցին, Շահրիկեան էֆէնտի Պոլսոյ շրջանը ըրաւ. եւ որովհետեւ ամէն տեղ միեւնոյն թմբուկը կը զարնէր, ամիս մը չանցած՝ Թուրքիոյ մայրաքաղաքին ստուարաթիւ հայ բնակչութեան մէջ մէկ հատ մաքուր մարդ չմնաց.— բացառութիւն կը կազմէին միայն Դաշնակցականները եւ կամ դեռ նոր Դաշնակցութեան յարողներ, որոնց մէջ սակայն քիչ շատ խղճամիտ դատաւոր մը քանի քանի կախաղանով պատուուելու արժանիներ պիտի գտնէր ...

Բացառութիւն կազմող այդ երանելի դասակարգէն դուրս՝ Շահրիկեան էֆէնտի իր շուրջը կը տեսնէր միայն «որոշ տիպի» մարդիկ, աշխարհական կամ հոգեւորական : Եւ այստեղ քիչ մը ստուգաբանութիւն անհրաժեշտ է՝ թափանցելու համար մեր հերոսը տոգորող մտածման եղանակին, — եղանակ որ արդէն այնքան սերտօրէն կապուած է իր հանրային գործունէութեան :

« Որոշ տիպի» , այսինքն «որոշ տիպար մը ներկայացնող», բացատրութիւնը եթէ ռուսահայերէն չէ՝ անպատճառ յեղափոխական է, եւ եթէ յեղափոխական է՝ ապահովաբար Դաշնակցական ըլլալու է :

Այն առումով՝ որով կը գործածէր Շահրիկեան էֆէնտի, «որոշ տիպի» մարդը շատ ներկայանալի բան մը չէր, ինչ որ ալ ըլլար իր ընկերային վիճակը , եւ հակառակ «որոշ» ածականը կրելուն՝ երեւակայուելիք ամէնէն «անորոշ» բանն էր որ երբեք գոյութիւն առած ըլլար:

Այսպէս երբ Շահրիկեան էֆէնտի կը բարեհաճէր այդ բացատրութեամբ պճնել իր բախտաւոր ժամանակակիցները, որոշ բան մը ըսած չէր ըլլար. բայց անպատճառ ամէն բան ըսելու պէտք չկայ՝ ըսել ուզածը լիովին հասկցնելու համար. յաճախ երկու բառ՝ երկու ժամուան շաղակրատութեան չկրցածը կը հասկցնեն . մտածեցէք անգամ մը թէ Հին Բէժիմին օրով, — ենթադրելով որ սա Նոր Բէժիմին օրով տարբեր բան մը ըլլայ, — քաղաքակիրթ աշխարհը ինչեր չէր հասկնար « թրքական վարչութիւն» ըսելով: Ինչեր չենք հասկնար այսօր մենք՝ «հայ յեղափոխութիւն» ըսելով: Երկու պարզ բառեր միայն, բայց այնքան պերճախօս՝ որքան պիտի չկրնային ըլլալ պատկառելի ծաւալով բազմաթիւ հատորներ :

Շահրիկեան էֆէնտիի «որոշ տիպի» մարդն ալ միանգամայն թէ խաֆիէ էր , թէ ժուռնալճի, թէ յետադիմական , թէ կաշառակեր, թէ զեղծանող, թէ մատնիչ եւ թէ դաւաճան : Գոնէ այսպէս կը հասկընային այդ բացատրութիւնը որ կ՝երթար թառ կ՝առնէր հաւասարապէս պատուաւորին ու անպատիւին, մաքուրին ու անմաքուրին վրայ: Շահրիկեան էֆէնտի բան մը ըսած չըլլալով հանդերձ՝ ամէն բան հասկցուցած կ՝ըլլար՝ առանց ատոր համար «պոչը մոխիրը թաթխելու» : Որովհետեւ նոյն իսկ ամէնէն հայրենասէր մարդը չէր կրնար բողոքել կամ իր օձիքը բռնել, դանդատելով թէ զինքը իբր դաւաճան ներկայացուցեր է .

Եթէ բողոքէր ալ՝ Շահրիկեան էֆէնտիի պատասխանը պատրաստ էր :

— Ախր չեմ իմանում թէ ինչ էք ասում .. դա մի պրովոկացիա է... ես ձեզ համար միայն մի բան եմ ասել, թէ դուք «որոշ տիպի» մարդ էք ... խօ, մեղաւորը ես չեմ եթէ չարամիտներ վատ մեկնութիւն են տալիս իմ խօսքերին :

Ի՞նչ կարելի էր առարկել այս պատասխանին. վերջապէս «որոշ տիպի»ն՝ տառապէս առնելով՝ գէշ խօսք մը չէ :

Զուր տեղը չէ որ թրքական առածը կ՝ըսէ .

« Ճարպիկ գողը տանուտէրը կախել կուտայ » :

Այսպէսով՝ Շահրիկեան էֆէնտի տեսակ մը շրջուն փորձանք դարձաւ Պոլսեցւոց գլխուն: Անիկա միանգամայն ամէն տեղ էր, ամէն բանի կը խառնուէր , ամէն օր կը խօսէր: Յայտնի չէ թէ ե՞րբ կ՝ուտէր, ե՞րբ կը քնանար: Մշտարթուն՝ ինչպէս բոլոր համաճարակ հիւանդութիւնները՝ կը սպառնար իր աւերը սըփռել նոյնիսկ ընտանեկան յարկերէ ներս , որովհետեւ հետաքրքիր էր մինչեւ հեռագրի ձողերուն ականջ տալու աստիճան, եւ բամբասող այնքան որքան չեն կրցած ըլլալ, որքան պիտի չկրնան ըլլալ աշխարհի սկզբնաւորութենէն ի վեր ծընած ու ծնելիք բոլոր ջատուկները :

Այն ատեն՝ երկու թաղեր, Սկիւտար ու Սամաթիա, խելացութիւնը ունեցան չարիքը սահմանափակելու , — քանի որ կարելի չէր բոլորովին արմատախիլ ընել, — եւ զինքը ազգ. երեսփոխան ընտրեցին : Գիտէին որ ոտքով գլխով ազգային գործերու մէջ պիտի թաղուէր եւ ժամանակ պիտի չգտնէր դուրս իյնալու, հանդարտիկ քաղքեցիներու խաղաղութիւնը վրդովելու: Շատ շատ՝ քանի մը երեսփոխանի գլուխը պիտի ուտէր, եւ ատ ալ արտաքոյ կարգի մտահոգութեան արժանի բան չէր, քանի որ ազգը միշտ պէտք եղած թուով պարապ մարդիկ պիտի ունենար՝ պակսածներուն տեղը լեցընելու համար ...

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(4 Շար.)

ները» երկու հատորնոց հաւաքածոն : 1909ին կ'աւարտէ Դորբատի համալսարանի իրաւաբանական ճիւղը, որմէ ետք, հարկադրաբար, մօտաւորապէս տասը տարի իբրեւ իրաւաբան եւ պետական պաշտօնեայ կ'աշխատի Պաքուի մէջ :

Երեւանի համալսարանի Հայոց Պատմութեան ամպիոնի վարիչի պաշտօնով պատրաստած է երիտասարդ պատմաբաններու հոյլ մը :

Լաւատեղեակ հայ ժողովուրդի, ընդհանուր ու մանաւանդ հնադարեան աշխարհի պատմութեան, Յ. Մանանդեան մինչեւ իր կեանքին վերջալոյսը՝ 1952, բարձրարժէք աշխատութիւններով հարըստացուց հայկական պատմագրութիւնը, մեծ ծառայութիւններ մատուցանեց մեր պատմական գիտութեան զարգացումին :

Հին Հայաստանի ընկերային կեանքը խոր հմտութեամբ վերլուծեց իր «Ֆէոտալիզմը հին Հայաստանում» մեծածաւալ աշխատութեան մէջ: Մեր պատմագրութեան հարուստ գանձարանին մէջ մեծ աւանդ են Մանանդեանի աշխատութիւնները Հայաստանի քաղաքներու պատմութեան վերաբերեալ :

Մանրազնին ուսումնասիրելով աղբիւրագիտական, տեղագրական, հնագիտական եւ այլ տուեալները, իր կարգ մը գործերով մեկնաբանեց պատմական աշխարհագրութեան եւ չափագիտութեան վերաբերեալ կարգ մը բարդ այլ կարեւոր հարցեր, որոնք առաջնակարգ նշանակութիւն ունին միջնադարեան Հայաստանի տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին հետ կապ ունեցող կարգ մը հարցերու լուսաբանութեան մէջ :

Մեծ էր բազմավաստակ պատմագէտին ծառայութիւնը նաեւ Հայոց քաղաքական պատմութեան հետազօտութեան մարզին մէջ: Կարեւոր գործեր են « Հայաստանի պատմութիւնը թուրք – թաթարական արշաւանքների շրջանում» եւ «Տիգրան Բ. եւ Հռոմը» արժէքաւոր գործերը: Այս վերջին դիրքով, լոյս տեսած 1940ին, բազմահարուստ նիւթերու հիման վրայ յստակ կը ներկայացնէ Տիգրան Բ.ի ժամանակաշրջանի քաղաքական իրադարձութիւններու կանոնաւոր պատմութիւնը: Առանձին ուսումնասիրութեան առարկայ դարձուցած է նաեւ արաբական տիրապետութեան դէմ Հայութեան մղած ազատագրական պայքարին պատմութիւնը: Մանանդեանի գրչին կը պատկանին նաեւ հայ մշակոյթի պատմութեան նուիրուած կարգ մը արժէքաւոր աշխատութիւններ :

Կեանքի վերջին տարիներուն (եւ յետմահու) հրատարակուեցաւ մեծանուն պատմագէտին «Քննական տեսութիւն հայ ժողովրդի պատմութեան» եռահատոր բարձրարժէք գործը, որ նախապէս հրատարակուած աշխատութիւններուն փայլուն ընդհանրացումն էր :

Յակոբ Մանանդեանի պատմագիտական աշխատանքներուն ամէնէն մեծ արժանիքը այն է, որ ան մեծ վարպետութեամբ վերաքննեց եւ քննական բովէն անցուց հնադարեան եւ միջնադարեան հեղինակներէ մեզի հասած բոլոր տեղեկութիւնները Հայաստանի մասին : Այս ձեւով պատմական զանազան իրողութիւններ եւ իրադարձութիւններ գտան նոր լուսաբանութիւններ :

Յ. Մանանդեանի բոլոր աշխատութիւնները մեծ արժէք կը ներկայացնեն հնադարեան աշխարհի, Արեւելքի եւ մասնաւորապէս Անդրկովկասի ժողովուրդներու հին եւ միջնադարեան պատմութեան ուսումնասիրութեան համար :

Մեծ է իր վաստակը հայկական պատմագրութեան ասպարէզին մէջ :

Շ. Յ.

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Երկար բացակայութեան մը պատիժը կրելու ձեւով՝ լուռ բայց յարատեւ աշխատեցայ, 1962 եւ 1963 տարիներու թիւերը հրատարակեցի: 1962 տարին զրկած եմ բոլոր բաժանորդներուն, 1963 տարին եւս զրկած եմ մասամբ, — կ'ամբողջացնեմ առաքումը մինչեւ տարեվերջ :

Սկսած եմ արդէն խմբագրել Հայ – Բոյժ 1964 տարուան թիւերը : 1964 տարին Հայ – Բոյժի երեսնամեակն է,— 30 տարի է որ կը հրատարակեմ Հայ – Բոյժը: Որոշած եմ 1964 տարին եւս հրատարակել հատորի ձեւով,— պիտի բաղկանայ երկու հատորէ, երկուքը միասին 256 էջ: Պիտի ունենայ բժշկական բաժինէն զատ, գրական ու պատմական բաժին՝ Ամերիկայի ճամբորդութեանս արձագանգներով :

Բայց 1964 տարին բաժանորդներուն զրկելէ առաջ, բոլոր բաժանորդներուն պիտի ներկայացնեմ իրենց հաշիւը, — ի'նչ ստացած եմ եւ ի'նչ կը պարտին : Որպէսզի ճշդուին թերացումները, կորուստները եւ անպարտաճանաչութիւնները : Այդ պատճառով քիչ մը ուշ պիտի զրկուին 1964 տարուան թիւերը :

Հայ – Բոյժի երեսնամեակը առիթ մը պիտի ըլլայ, կը կարծեմ, ոչ միայն կանոնաւորելու հրատարակութիւնը, այլեւ հաստատելու բաժանորդներուն հաւատարմութիւնը եւ համակրանքը :

Տարեկան բաժնեգինը կը պահեմ անփոփոխ,— 15 Ֆրանք (հին 1500 Ֆր.):

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԳԱՅԼԻ ԱՒԵՏԱՐԱՆ» (առակներ), գրեց Գայլ Վահան: Պէյրութ, 1963:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

— ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մօտաւորապէս քառասուն տարիներէ ի վեր Պուլվար Օտտոյի արուարձանին մէջ հաստատուած Հայերս բաւական մեծ թիւ կը կազմենք : Բաղդատմամբ Մարսէյլի միւս արուարձաններուն՝ շատ ետ կը մնայ Պուլվար Օտտոն եկեղեցիով ու դպրոցով : Թաղիս թաղականները ի վերջոյ որոշեցին եկեղեցիին հողը գնեցին : Երբ սեփական հողը ունեցանք, անհրաժեշտ էր որ եկեղեցին հիմնէինք : Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ընդհանուր ժողովի հրաւիրեց ամբողջ թաղեցիները: Շատ քիչեր ներկայ եղան : Ներկայ էին թաղականութիւնը, Կապոյտ Խաչուհիները եւ մէկ քանի ազգայիններ, որոնք որոշեցին ամէն գնով աշխատիլ եւ եկեղեցին շինել : Կազմուեցան հանգանակիչ յանձնախումբեր: Առանց հանգանակութեան պիտի չկրնայինք գործը գլուխ հանել, որովհետեւ եկեղեցւոյ գանձը ունէր երկու միլիոն հինգ հարիւր հազար Ֆրանք, իսկ եկեղեցւոյ շինութիւնը պիտի արժէր տասը միլիոն : Շնորհիւ առատաձեռնօրէն հանգանակութեան մասնակցող հայրենակիցներուն, եկեղեցւոյ շինութիւնը բոլոր սարքաւորումներով լրացաւ :

Կաթողիկոսական պատուիրակ Սերոբէ Արք. Մանուկեան, յատկապէս հրաւիրուած Փարիզէն, կատարեց Դեկտեմբեր 15ին օծումը եւ մատաղներ մորթուեցան: Եկեղեցիին կողմէ հացկերոյթ մը տրուեցաւ, մօտաւորապէս երկու հարիւր անձեր մասնակցեցան: Երգեր ու ճառեր: Խանդավառութիւնը շատ բարձր էր : Եղան նուիրատուութիւններ :

Յանուն արդարութեան, պէտք չէ մոռնալ այս բարի գործին մէջ, Ե. Զարդարեանի դերը: Եղաւ որմնադիր, եղաւ երկաթագործ, ատաղձագործ, ներկարար: Եկեղեցիէ եկեղեցի պտըտեցաւ եւ ինչ որ գեղեցիկ գտաւ, ճարեց: Առաջին կարգի իր կառքը օգտագործեց իբրեւ բեռնատար կառք՝ փոխադրելու համար կիրը, փայտը, երկաթը, մարմարեայ խաչերը: Գաղութը երախտապարտ է նաեւ Օրիորդ Ջէլալեանի, որ եղաւ մեր բարերարը : Կարելի չէ մոռնալ նոյնպէս Վահան Յակոբեանը, որ այնքան օգտակար եղաւ :

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ մէջ, Նոյեմբեր 30ին մեռած է Տիկին Նադալիա Աբեղեան, այրին Արտաշէս Աբեղեանի: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Դեկտեմբեր 3-ին, Հայ Առաքելական Ս. Խաչ եկեղեցին:

ՀԱՅ ԱՐԺԷՔՆԵՐ

Արեւմտեան Պերլինի համալսարանէն եւ դատարանէն վկայուած է փաստաբան Տիկին Վեռա Մովսէսեան, դուստրը առջի տարի մեռած Տոքթ. Հայկ Եաղճեանի: Եղբայրը՝ Տոքթ. Վալէնտին Եաղճեան, որ աւագ բժիշկ է համալսարանին կցուած «Վէսթէնդ» հիւանդանոցին թոքերու վիրաբուժական բաժնին, ստացած է «դոցենտի»ի վկայական, եւ կը դասախօսէ իր մասնագիտութիւնը արեւմտեան Պերլինի համալսարանին բժշկական բաժնին մէջ :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ

Վերջերս Քենիայի մայրաքաղաք Նայրոպիի մէջ տեղի ունեցաւ բնութեան պաշտպանութեան միջազգային միութեան խորհրդաժողովը : Խորհրդաժողովին մասնակցողները իրենց մտահոգութիւնը յայտնեցին կարգ մը ստնաւոր կենդանիներու եւ հազուագիւտ թռչուններու մասին, որոնք պիտի անհետանան շուտով, եթէ զանոնք պաշտպանելու համար միջոցներ ձեռք չառնուին: Անհետանալու վրայ եղող կենդանիներուն եւ թռչուններուն մաս կը կազմեն Պորնէոյի եւ Սումաթրայի օրանկութանը, արեւմըտեան եւ կեդրոնական Ափրիկէի կորիլը, կապոյտ կէտ ձուկը, Սումաթրայի գետաձին, ընձառիւծը, ամերիկեան վագրը, կարմիր իշուկը, Զանզիպարի համոյրը, Մալայայի ու Ինտոնզիոյ դըրախտահաւը եւ ծովային կրեաներ :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ապրիլ՝ կը նշանակէ սորվիլ, յուսալ, սիրել, հիանալ, բարիք ընել :

ԷՐՆԵՍԹ ՌԸՆԱՆ

×

« Վաղը » ըսելով՝ օրերդ կը շատնան, «երէկ» ըսելով՝ կեանքդ կը նուազի, եւ այսուհանդերձ քու դիմացդ ունիս յաւիտենապէս այսօրուան օրը :

ԷՄԻՆԵՍՔՈՒ

×

Մարդու մը կեանքը կը չափուի ոչ թէ անոր երկարութեամբ, այլ լաւ օգտագործումով :

ՊՂՈՒՏԱՐԳՈՍ

×

Ան որ չի գնահատեր կեանքը, արժանի չէ անոր :

Երկար է այն կեանքը, որ լաւ օգտագործուած է :

ԼԷՈՆԱՐՏՕ ՏԱ ՎԻՆՉԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (97)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Դժուար չէր անոր սիրողը ըլլալ: Խընդիրը բաւական ոսկի ցուցնելուն վրայ էր, անոր ուշադրութիւնը գրաւելու համար :

Որոշումս տուի : Այդ կինը իմ սիրուհիս պիտի ըլլար :

Օլիմբի հետ պարելով սկսայ հետամուտի դերս կատարել :

Կէս ժամ ետք Մարկրիթ, մեռելի մը պէս տժգունած, մուշտակը առնելով մեկնեցաւ պարահանդէսէն :

ԻԴ.

Ասիկա արդէն բան մըն էր, բայց բաւական չէր: Այդ կնոջ վրայ ունեցած իշխանութիւնս կը հասկնայի ու վատօրէն չարաչար կը գործածէի զայն :

Երբ կը խորհիմ թէ մեռած է հիմա, կը հարցնեմ ես ինծի թէ Աստուած երբեք պիտի ներէ՞ ինծի անոր հասցուցած չարիքիս համար :

Ընթրիքէն ետք, որ շատ աղմկալից եղաւ, սկսան խաղալ :

Օլիմբի քովը նստայ եւ դրամս վտանգեցի այնքան յանդգնութիւնով որ չէր կրնար ուշադրութիւն չընել : Մէկ վայրկեանի մէջ 150 կամ 200 ոսկի շահեցայ, զոր տարածեցի եւ որոնց վրայ Օլիմբ կըրակոտ ակնարկներ կը սեւեռէր :

Միայն ես էի որ խաղով չէի զբաղեր բոլորվին եւ իրմով գրաւուած էի: Մինչեւ ետքը շահեցայ եւ դրամ տուի իրեն որ խաղայ, վասնզի սեղանին վրայ, իր առջեւը գտնուած բոլոր դրամը, որ հաւանաբար ամբողջ ունեցածն էր, կորսընցուցած էր :

Առտուան ժամը հինգին ամէնքն ալ մեկնեցան :

Երեք հարիւր ոսկի շահած էի :

Բոլոր խաղացողները արդէն վար իջած էին եւ ես միայն ետեւ մնացած էի, առանց նշմարուելու, վասնզի այդ պարոններէն ոչ մէկուն բարեկամն էի :

Օլիմպ ինք լոյս բռնած էր սանդուխին վրայ եւ ես ալ միւսներուն պէս իջնելու վրայ էի, երբ իրեն դառնալով ըսի .

— Պէտք է որ խօսիմ ձեզի հետ :

— Վաղը, ըսաւ ինծի :

— Ոչ, հիմա :

— Կը տեսնէք :

Եւ յարկաբաժինը մտայ :

— Խաղին մէջ կորսնցուցիք, ըսի :

— Այո՛ :

— Ձեր ամբողջ ունեցա՞ծն էր :

Վարանեցաւ :

— Անկեղծօրէն ըսէք :

— Է ուրեմն այո :

— Ես երեք հարիւր ոսկի շահեցայ, ահաւասիկ ձեզի ըլլայ եթէ ուզէք վար դնել զիս :

Եւ միեւնոյն ատեն ոսկիները սեղանին վրայ պարպեցի :

— Ինչո՞ւ այդ առաջարկը կ'ընէք :

— Վասն զի կը սիրեմ ձեզ :

— Ոչ, այլ վասնզի Մարկրիթը կը սիրէք եւ իմ սիրողս ըլլալով կ'ուզէք անկէ վրէժ լուծել: Ինծի պէս կին մը դիւրաւ չի խաբուիր, սիրելի բարեկամս, դըժբախտաբար տակաւին շատ նորատի եւ շատ գեղեցիկ եմ եւ չեմ ընդունիր ձեր առաջարկած դերը:

— Ուրեմն կը մերժէ՞ք :

— Այո՛ :

— Նախապատի՞ւ կը սեպէք առանց դրամի սիրել զիս: Այն ատեն ես պիտի չընդունէի: Մտածեցէք, սիրելի Օլիմբս, եթէ ոեւէ մէկը զրկէի ձեզի, որ իմ կողմէս այս երեք հարիւր ոսկին առաջարկէր ձեզի ըսած պայմաններովս, պիտի ընդունէիք: Ես աւելի աղէկ սեպեցի ուղղակի խօսիլ ձեզ հետ: Ընդունեցէք առանց իմ ընթացքիս պատճառները փընտռելու: Գեղեցիկ էք եւ զարմանալի չէ որ սիրահարիմ ձեզի :

Մարկրիթ ալ Օլիմբի պէս պոռնիկ մըն էր եւ սակայն երբեք պիտի չհամարձակէի զինքը առաջին անգամ տեսնելուս ըսել ինչ որ այս կնոջ ըսի: Պատճառը այն է որ Մարկրիթը կը սիրէի եւ անոր մէջ գուշակած էի բնազդումներ որ կը պակսէին Օլիմբի մէջ եւ նոյնիսկ այս առաջարկը ըրած ատենս զզուանք կը զգայի անկէ, թէպէտ շատ գեղեցիկ էր :

Վերջապէս ընդունեցաւ և կէս օրին տունէն դուրս ելայ, իր սիրողը եղած: Բայց անկողնէն ելած ատենս ալ չյիշեցի անոր զգուանքներն ու սիրային խօսքերը զորս պարտք սեպած էր շռայլել ինծի իրեն թողուցած վեց հազար Ֆրանքիս փոխարէն :

Եւ սակայն այս կնոջ համար մոխիրի վրայ նստողներ եղած էին :

Այդ օրուընէ սկսեալ, անընդհատ հալածանքի մը ենթարկեցի Մարկրիթը : Օլիմբ ու ինք սկսան այլեւս իրարու հետ չտեսնուիլ: Պատճառը դիւրաւ կրնաք հասկնալ: Նոր սիրուհիիս կառք մը եւ ադամանդներ տուի, խաղացի եւ վերջապէս Օլիմբի նման կնոջ մը սիրահարող մարդու մը ամէն խենդութիւնները ըրի : Նոր կապակցութեան լուրը իսկոյն տարածուեցաւ :

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Ֆ. Կ. Խաչը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն Պ. Կասթոն Հիւմիթեանին եւ իր զաւակներուն, Նիս, ընկեր եւ ընկերուհի Դաւիթ Երամեանի, իրենց տիկնոջ, մօր, քրոջ, աղջըեան, կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՆԻՍ.— Պ. Կասթոն Հիւմիւթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Երամեան (Վիէն), Այրի Տիկին Ն. Վարդերեսեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Փառնակ եւ զաւակները (Տրակինեան), իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ կամ հեռագրով, ծաղկեպսակով եւ բարենպատակ նուէրներով, մասնակցեցան իրենց կըսկըծալի եւ մեծ սուգին՝

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՀԻՒՄԻՒԹԵԱՆԻ
(Ծնեալ Կիւլէսէրեան)

անակնկալ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 10ին :

×

Մարսէյլի Աղք. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ ողբ. Նշան Տէրտէրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Սենեքերիմ Տէրտէրեանէ 50 եւ Պ. Ժան Յովհաննէսեանէ 10 Ֆր. :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իսիի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, ի նպաստ իր դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Ճանիկեանէ երեսուն Ֆրանք, Պ. Նշան Միքայէլեանէ յիսուն, երիտասարդ նաւապետ Ս. Մուրատեանի կսկսածլի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Պ. Մանուկ Մանուկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ կը նուիրեն Պ. Սարգիս Ոչխարեան յիսուն Ֆրանք, Պ. Յարութիւն Այվազեան յիսուն, Տիկին Պէաթրիս Պէնէքեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն Պ. Համալեան Երուանդ (Ս. Էթիէնէն)քսան Ֆրանք, Պ. Գարաօղլանեան Կրէկուառ (Լիոնէն) 10, Տիկին Մարգրիտ Աւետեան ուխտի մը առթիւ հարիւր Ֆրանք կը նուիրէ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

✱ ✱

ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱՒՕՏ

(Հէքեաթ եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

✱ ✱

ԳՐԵՑ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն.— «ՅԱՌԱՋ» մատենաշար :

Գին՝ 10 Ֆրանք (առաքման ծախքով 11 Ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար :

Դիմել հեղինակին, «Բառաջ»ի հասցէով :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը :

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին :
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետր. 29, Սփլանտիտի մէջ :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Յովհաննէս Վարդանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Վ. Վարդանեանի (Մարսէյլ) :

ԿԱՐԳ ՄԸ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վերջերս մեզի բազմաթիւ դիմումներ կ'ըլլան Յառաջի հին բաժանորդներու կողմէ, որոնք տարիքի բերմամբ դադրած ըլլալով աշխատելէ, կ'ապրին ծերութեան թոշակով կամ չնչին գումարներով : Այս հաւատարիմ ընթերցողները, չեն ուզեր զրկուիլ «Յառաջ»էն եւ կը խնդրեն թերթիս վարչութենէն որ զեղչեալ գին գործադրուի իրենց համար :

Դժբախտաբար եւ տրուած ըլլալով նաեւ որ սակաւաթիւ չեն այս պարագաները, Յառաջի վարչութիւնը հակառակ իր փափաքին ի վիճակի չէ նման զոհողութիւններ ընելու : Օրէ օր աւելցող ծախքերը ստիպեցին մեզի, որ բարձրացնենք բաժանորդագրութիւնը ինչպէս մեր ֆրանսացի պաշտօնակիցները : Շատ կը ցաւինք որ ընդառաջ չենք կրնար երթալ նման դիմումներու եւ Դեկտ. 31ին պիտի ստիպուինք նաեւ դադրեցնել կարգ մը ձրի առաքումներ :

Յառաջ, զրկուած ֆրանսագիր մամուլի առեւտրական վնարովի լայնածաւալ ազդերէն եւ եկամուտի այլ աղբիւրներէ, կռթնած միայն իր բաժանորդներուն եւ հատագնորդներուն վրայ, ի գին մեծ զոհողութիւններու կ'ապահովէ իր կանոնաւոր ամենօրեայ հրատարակութիւնը եւ բացարձակապէս ի վիճակի չէ նոր ու յաւելուածական զոհողութիւններ ստանձնելու :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցին

Երեքշաբթի, Դեկտ. 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահին մէջ,

RUE VOLTAIRE

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ Կրթ. Յանձնախումբին կողմէ :

Պատուոյ նախագահութեամբ

RAOUL BLEUZE-ի
DÉPUTÉ de la SEINE
Vice-Président du Conseil Général de la Seine, Maire d'Alfortville

DAMIN de LEON, Trompettiste Philippin et son Orchestre JAZZ TYPIQUE

Մասնակցութեամբ յայտնի երգչուհի
Օր. ԺՈԶԸԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հայկական ջերմ մթնոլորտ, երգ, պար, ճոխ պիւֆէ : Կաղանդի առթիւ կանոնաւոր սպասարկութիւն :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Շարանթոն էքօլէն առնել 103 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բիւ տը լ'Իւնիօն :

EXPOSITION
D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN

DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER
Musée National d'Art Moderne
PARIS
— 11, Av. du Président Wilson —

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կրթական հաստատութեան մը համար, մաքրութեան ծառայութեան եւ այլ աշխատանքներու համար երեք հոգի կ'ուզուի (այր թէ կին) :

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ 28 Դեկտեմբեր, շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

MAIRIE D'ASNIERES
Centre Administratif et Social

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Մասնակցութեամբ՝ Նոր Սերունդի Անիէռի կազմին :

«Սօսի» պարախումբը իր ամբողջական կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւթնէրեանի
Եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Ճոխ պիւֆէ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ (24 Դեկտեմբեր) Ճրագալոյց : Ժամերգութիւն ժամը 17ին : Ձայնաւոր պատարագ ժամը 18ին :

Կը պատարագէ Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ Վ. ԱԳԸԼԵԱՆ :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, (25 Դեկտեմբեր) Ս. Ծնունդ : Ժամերգութիւն ժամը 10ին : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10·30ին :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի (Դեկտ. 25) առաւօտ Ծնունդի առթիւ : Բիւ Ժէյ Կրընոպլը : Սկզբնաւորութիւն երգեցողութեանց ժամը 8·30ին : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վարդանանց
Ասպետներու Եղբայրակցութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Կիրակի՝ 23 Փետր. 1964, ժամը 21
SALLE GAVEAU

ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառով՝ ծախու է հողով եւ պատերով, կօշկակարի բանուկ խանութ մը, արհեստին անհրաժեշտ բոլոր մեքենաներով.—

102, Ave. Victor Hugo
BOULOGNE-BILLANCOURT (Seine).
ԾԱԽՈՒ ԳԻՆ՝ 16·000 Ֆ. Կանխիկ :
Դիմել
Mon. MARTAYAN, 6 Rue Troyon
SÈVRES (S. et O.)

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ժողովը Ուրբաթ (Դեկտեմբեր 27), Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒՋԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 25 DECEMBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7893 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 39e ANNÉE — N° 9893

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏՈ՛ՒՐ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ...

Հռոմի Օգոստոս կայսրը, որու իշխանութեան ենթակայ էր Հրէաստան, հրամայած էր ընդհանուր «աշխարհագիր առնել», այսինքն մարդահամար կատարել կայսրութեան բոլոր երկիրներուն մէջ: Իւրաքանչիւր մարդ իր պատկանած քաղաքին մէջ պէտք է արձանագրուէր :

Յովսէփ, որ Գալիլիոյ Նազարէթ քաղաքին մէջ ատաղձագործ էր, իր նշնածին՝ Մարիամի հետ ճամբայ ելաւ դէպի Բեթղեհէմ, Դաւիթ Մարգարէի քաղաքը, — որովհետեւ « ի տանէ եւ յազգէ Դաւթի» էր,— արձանագրուելու համար :

Երբ Բեթղեհէմ հասան, «լցան աւուրք ծնանելոյ» Մարիամի: « Եւ ծնաւ զորդին իւր անդրանիկ , եւ պատեաց ի խանձարուրս եւ եդ զնա ի մսուր զի ոչ գոյր նոցա տեղի յիջեւանին» (Ղուկաս , Բ. 1 – 7):

Հովիւներ կային այդ շրջանին մէջ եւ գիշերը բացօթեայ կը պահէին իրենց հօտերը: Յանկարծ Աստուծոյ հրեշտակը կ՚երեւնայ անոնց եւ կ՚աւետէ Յիսուսի ծնունդը: « Ծնաւ ձեզ այսօր Փրկիչ, որ է Օծեալ Տէր, ի քաղաքի Դաւթի » :

Նոյն պահուն բազմաթիւ երկնաւոր զօրքեր հրեշտակին հետ միասին կ՚օրհնէին զԱստուած եւ կ՚ըսէին.

«Փառք ի բարձունս Աստուծոյ ,
Եւ յերկիր խաղաղութիւն ,
Ի մարդիկ հաճութիւն » :

Աւետարանը այսպէս կը պատմէ ծնունդը այն գերբնական էակին, որ աննախընթաց յեղաշրջումի պիտի ենթարկէր աշխարհը : Հիմը պիտի դնէր նոր կրօնքի մը, որ իր բարոյական վեհ ու վսեմ գաղափարներով մարդկութեան ցոյց պիտի տար նոր ճամբայ մը, երջանիկ կեանքի մը հեռանկարներով :

Անարատ յղութենէն, անշուք մսուրի մը մէջ ծնունդէն սկսեալ իր ամբողջ կեանքը, քարոզութիւններն ու հրաշքները, դատավարութիւնը, խաչելութիւնն ու յարութիւնը պարուրուած են խորհրդաւոր մշուշով մը :

Հաւատքը հիմնաքարն է կրօնքին : Կեանքը առանց հաւատքի արցունքի հովիտ մը պիտի ըլլար մարդկութեան համար :

Հաւատք , յոյս եւ սէր կը պահանջէ հայ քրիստոնեայ երախան՝ մկրտութեան աւազանին մէջ մխրճուելէ առաջ :

Հայ ժողովուրդը ա՛յնքան ահաւոր փոթորիկներու կուրծք տուած եւ տոկացած է շնորհիւ իր հաւատքին ու յոյսին , քրիստոնէական համբերատարութեամբ :

« Սիրեցէ՛ք զմիմեանս» քարոզած է Յիսուս: Սէրը՝ մայրական, ծնողական , եղբայրական , ընկերական՝ առաջնակարգ դեր կը կատարէ մարդու կեանքին մէջ :

1963 տարի առաջ երկնաւոր զօրքեր Աստուծոյ հրեշտակին հետ միասին երգած են սէրն ու համերաշխութիւնը , « հաճութիւն »ը մարդոց միջեւ եւ մաղթած խաղաղութիւն երկրի վրայ :

Ծնունդի տօնը մանաւանդ տօնն է խաղաղութեան: Աշխարհի մեծերը, կրօնական թէ աշխարհական, ամէն տարի այս օրը խաղաղութեան պատգամներ կ՚ուղղեն մարդկութեան :

« Խաղաղութեան» անունով կ՚երդուրննան նոյնիսկ անոնք, որոնք գիշեր ցերեկ կը սպառազինուին՝ նոր պատերազմի մը հեռանկարով :

Ծննդեան տօնին առթիւ մենք ալ սրտագին երգենք՝ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցիին հետ՝

Տո՛ւր աշխարհիս խաղաղութիւն ,
Ազգիս Հայոց ազատութիւն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ՝ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐ

Երկար ու բարդ բանակցութիւններէ ետք, Վեցերը համաձայնեցան Պրիւսէլի մէջ, փոխադարձ զիջումներէ ետք :

Հասարակաց Շուկայի մեծերը «սքանչելի հաւասարակշռութեամբ մը փոխադարձ զիջումներ » ըրած են ինչպէս կը խորագրէ Ֆիկարօ :

Համաձայնութիւնը եօթը կէտերէ բաղկացած է :—

Ա) Կաթնեղէն :

Բ) Միս :

Գ) Բրինձ :

Դ) Երկրագործական արտադրութեանց հիմնադրամ :

Ե) Վարկ պրըթոն հաւերու արտածման:

Զ) Արմտիքի գին :

Է) «Քենըտի բանակցութիւն »:

Ամբողջութեան վրայ եղած համաձայնութիւնը առաջարկուած էր Կիրակի առաւօտ ժամը 3·30ին: Ծանօթ է որ միայն Հոլանտան դժուարութիւններ տըւած էր, բայց ի վերջոյ ան ալ տեղի տուաւ :

Այս համաձայնութիւնը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց եւրոպական բոլոր շրջանակներուն: Ֆրանսայի գիրղատնտեսութեան նախարարը՝ Փիզանի գոհ է որ հանգիստ սրտով պիտի կարենայ ձմեռնային արձակուրդի երթալ: Յանձնախումբին նախագահը՝ Հալշթայն յայտարարեց թէ վերածնունդ մըն է Հասարակաց Շուկային համար :

Շրէօտէր, Գերմանիոյ Արտաքին նախարարն ալ յայտնեց իր գոհունակութիւնը, շեշտելով թէ Հասարակաց Շուկան կրցաւ վերստին ոտքի կենալ տարուան սկիզբը ստացած հարուածէն (կ՚ակնարկէ Ֆրանսայի ընդդիմութեան Անգլիոյ անդամակցութեան):

Մոսկուայի համար սակայն, տարակարծութիւնը պարզապէս ծածկուած է եւ ոչ՝ լուծուած : Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կը յայտնէ.— Հասարակաց Շուկայի տապալումի սպառնալիքը ստիպեց մասնակցողները որ միջին ճամբայ մը գտնեն եւ «բարդ խնդիր մը » վերջացնեն, նոր գիներ նախատեսելով գիւղատնտեսական արտադրութիւններու համար աստիճանաբար եւ ոչ անմիջական կերպով ինչպէս Ֆրանսա կը պահանջէր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ «Լակոնիա» զբօսանաւը կըրակ առաւ Մատէրի բացերը : Խուճապին հետեւանքով հարիւրաւորներ իրենք զիրենք ծովը նետեցին մինչ Ֆրանսական եւ ամերիկեան նաւեր օգնութեան կը փութային: Արագ օգնութիւնը թոյլ տուաւ որ 876 ճամբորդներ ազատին ինչպէս նաեւ նաւուն անձնակազմը : 160 մեռեալ եւ կորուսեալներ կան :

ՊԱՊԸ իր Ծննդեան պատգամին մէջ ոգեկոչեց Պաղեստինեան իր մերձաւոր ճամբորդութիւնը, շեշտելով անոր զուտ կրօնական բնոյթը :

ԹՐՔԱԿԱՆ տագնապը տակաւին չէ լուծուած եւ կը թուի թէ անելի մատնուած է : Բովանդակ մամուլը ահաղանդ կը հնչեցնէ , կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելով ելմտական կացութեան ծանրակշիռ բնոյթին վրայ :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ կացութիւնը կը ծանրանայ թուրք եւ յոյն համայնքներու միջեւ: Լոնտոնի, Աթէնքի եւ Անգարայի մէջ, մտահոգութիւն կը տիրէ: Թրքական մայրաքաղաքին մէջ Անգլիացի, Յոյն եւ Թուրք շփումներ կ՚ունենան լուծում մը գտնելու համար :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդուի թէ ապահովութեան համար նախագահ Քենըտիի մահուան լուրը յապաղումով հաղորդուած է, Ճոնսընի առաջարկին վրայ: Նոր նախագահը ուղած է որ ինք ապահով նախագահական օգանաւ հասնի, ապա լուրը տարածուի, նկատի առնելով որ ծանօթ չէին սպանութեան պատճառներուն :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ազբիւրներու լուրերու համաձայն, Խրուշչեւ որոշած է յառաջացնել Գահիրէի իր ճամբորդութիւնը , հաւանաբար Շու Էն Լայի վերջին այցելութեան պատճառաւ :

ՏԱԼԱՍԻ դատարանը մերժեց առժամեայ ազատութիւն տալ Ճէք Ռըպիի, որ ինչպէս ծանօթ է, սպաննեց Քենըտիի ոճրագործը՝ Օզվալտ :

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեւանէն ամէնէն աւելի հեռու կոլխոզներէն մին է Տանձուկը: Ունի 1710 բնակիչ եւ 700 հեկտար հող: Կը մշակէ որթատունկ, բամպակ , ու կը զբաղի անասնաբուծութեամբ (հաւ, ոչխար եւ եղ): Սքանչելի վարժարան մը ունի 300 երախաներու համար, որոնք կը գտնուին դպրոցական տարիքի մէջ, եւ 25 ուսուցիչ – ուսուցչուհի, տասը դաստիարակ , — ասոնցմէ աւելի քան տասը հոգի՝ կոլխոզի բնակչութենէն :

Մեր այցելութեան օրը, դպրոցին հանդիսասրահին մէջ, որ ունի հարիւր աթոռ, ներկայ եղանք նուագահանդէսի մը, զոր կազմակերպած էին աշակերտները: Նուագախումբը կը բաղկանար հինգ ձեռնադաշնակէ, մէկ դաշնակէ , մէկ փողէ, մէկ շեփորէ, նուագարաններ, զորս հայթայթած էր կոլխոզը : Դպրոցին մէջ հարիւր աշակերտներ կան, որ գիտեն զանազան նուագարաններ գործածել :

Կոլխոզը ունի հանրակառք մը, ի սպաս դրուած աշակերտութեան :

Երեւանի առաջին մէկ ելեկտրակայանը հիմնուած է 1928ին: Շուտով տեսնուեցաւ թէ անբաւական է եւ ուրիշ մեծ կայան մը հիմնուեցաւ , աւելի ընդարձակ:

Դպրոցներու գործնական աշխատութեանց սրահները օժտուած են ելեկտրական սարքաւորումի յատուկ գործիքներով, որ զարմանք կը պատճառէ, — ռէոսթաներէն, ամբերոմեթրերէն, վոլթմեթրերէն, մինչեւ կարի մեքենաներ ելեկտրականութեամբ աշխատող :

Ներկայիս, ինչպէս վիճակագրութիւնները կը հաստատեն, ելեկտրական ուժի սպառումը անձ գլուխ աւելի շատ է քան Ֆրանսայի մէջ :

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Պէտք չէ սակայն հապճեպով եզրակացնել թէ ամէն ինչ լաւագոյն է աշխարհներու լաւագոյնին մէջ: Իրականին մէջ , երկիր մըն է բարգաւաճման ճամբուն վրայ, բայց ցարդ հեռու է հոն հասած ըլլալէ: Այն նպաստաւոր տպաւորութիւնները, զորս քաղեցի ճամբորդութենէս արդիւնք են տեսածներուս բաղդատմամբ երեսուն տարի առաջ տեսածիս, դրացի Ադրբէյջանէն անցած պահուս եւ բաղդատմամբ պարսկաստանի մէջ տեսածիս, նոյն շրջանին, երբ մօտ տարի մը մնացի: Համաձայն վերջերս կատարած ընթերցումներուս, Պարսկաստան բնաւ չէ փոխուած այդ օրէն ի վեր: Հայաստան , նոյն ժամանակամիջոցին, հսկայ քայլ մը ըրած է: ու կը թուի թէ ներկայիս մի անդամայն մեծ փորձադաշտ մըն է եւ աշխատանոց մը, ասոնց բոլոր առաւելութիւններով եւ թերութիւններով :

ՓՈՐՁԱԴԱՇՏ ՄԸ

Փորձադաշտ մը, այն իմաստով որ Հայերը ստիպուեցան իրենց ներկայ բարգաւաճումը գլուխ հանել իրենց սեփական միջոցներով, յաճախ խարխափելով:

Նախ հարկ եղած է որ արդի թեքնիք եւ գիտութեան մակարդակին հասնին, պահելով հանդերձ իրենց ոգեկան արժէքները: Մարքսեան փիլիսոփայութեան նիւթապաշտ սկզբունքներու գործադրութեամբ — որու համար կարելի չէ հոգիներ ձեւել առանց բարեփոխելու եւ բարելաւելու տնտեսական պայմանները , — հարկ եղած է որ մտքին դաստիարակութիւնը եւ մարդկային զանազան գործունէութեանց զարգացումը պատրաստեն :

Այս երկրին մէջ, ուր մարդկային աճումը արագօրէն կ՚ընթանայ, — միջին հաշուով 4 – 5 զաւակ կայ ընտանիք գլուխ,– հարկ եղած է որ զանգուածը կրթեն: Այն անձնաւորութիւնները, որոնց հետ հաղորդակցութեան մէջ մըտանք, հաստատեցին թէ այլեւս գրել կարդալ չգիտցող չկայ Հայաստանի մէջ:

Բոլոր երախաները պարտադրաբար կը յաճախեն ութամեայ դպրոցը (7էն 15 տարեկանները) եւ մեծ է թիւը անոնց որոնք այդ տարիքէն ետք կը շարունակեն ուսումը: Քատրերը կարելի եղած է հասցընել ժողովուրդին մէջէն :

1920էն առաջ 18·000 աշակերտ կար տարրական եւ կրօնական 166 դպրոցներու մէջ: Ներկայիս 386 հազար կայ 1300 կրթական հաստատութեանց մէջ: Հարցը կը բարդանար փոքրամասնութեանց պատճառաւ: Այդ փոքրամասնութիւնները — ռուս, Ադրբէյջան, քիւրտ — իրենց դպրոցներն ունին, որոնց մէջ դասերը կը տրուին իրենց լեզուով: Ինչպէս բովանդակ Խորհ. Միութեան մէջ, դասարանները երկսեռ են բոլոր աստիճաններու վրայ, ինչ որ որեւէ դժուարութիւն չէ ստեղծած եւ կը թուի թէ բարեբաստիկ ազդեցութիւն ունեցած է բարքերու վրայ : Հոս, ինչպէս ամէն տեղ Արեւելքի մէջ, կիները երկրորդական դիրք ունէին: Այդ շրջանը անցած է հիմա, աւելի մայրաքաղաքին մէջ քան՝ կոլխոզներու :

ՇԱՐԼ ՄԱՐՔՈՒԱՐ

(11 Շար.)

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ, « Յառաջ » վաղը լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ , Դեկտ. 27:

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵՎԵՐՋ

Մեր բոլոր բաժանորդներէն, Ֆրանսա թէ արտասահման, կը խնդրենք փակել իրենց առկախ հաշիւները մինչեւ Դեկտեմբեր 31:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10ին պիտի դադրեցընենք, ԱՆԽՏԻՐ թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք չեն փակած ընթացիկ տարուան իրենց հաշիւը :

Անոնք որոնք կը փափաքին թերթ ստանալ 1964ին, պարտին մինչեւ տարւոյս վերջը նորոգել իրենց բաժանորդագրութեան շրջանը :

Շնորհակալութիւններով
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՑԱԻ ՏԱՐԻՆ...

(ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Տարի մը առաջ, 1962, Նոյմեբեր 26-ին, ծառայութեան ճամբուն վրայ սրտահար ինկաւ մեր անմոռանալի ընկերը՝ գրական քննադատ եւ հրապարակագիր Գուրգէն Մխիթարեան :

Երիտասարդ չէր. ոչ ալ քաջառողջ չափահաս մը:— Եօթանասունը անց էր, ու մահը «այցելած» էր իրեն մէկ – երկու տարի առաջ:

Սակայն, պահած էր մտքի եւ հոգիի թարմութիւնը: Գիտէր ապրիլ հայկական «առօրեան»,— մեզ ու հայրենիքը վաղուան յոյսերուն կապող տենչերը, ձըգտումներն ու տագնապները :

Երիտասարդէ մը աւելի հուրք ունէր, ու չափահասէ մը աւելի գիտակցութիւն եւ ոգի: Անոնցմէ էր՝ որոնք գիտեն խանդավառուիլ ու խանդավառել, ներշնչուիլ ու ներշնչել, ատոր համար ալ չեն ծերանար: Կը մաշին, բայց կը փայլին : կը սպառին, բայց կը լուսաւորեն :

Արդարօրէն զգացինք իր կորուստը, ու մինչեւ այսօր ալ կը զգանք պարապը՝ զոր թողուց իր ետին :

Ոչ ոք կ'անդիտանայ , թէ անդարձ մեկնողներուն հետ կ'անշքանայ հայ կեանքը՝ ընդհանրապէս : Առանց մեր կորուստներուն ալ «անարիւն» դարձած մեր հաւաքական էութիւնը, Մխիթարեաններու մահով կը ցնցուի խորապէս :

Ճիշդ է, որ անփոխարինելի մարդիկ չկան. մեռնողին տեղ՝ ապրողներ կուգան միշտ, որքան ալ ապերախտ ասպարէզ նկատուած ըլլան հանրային եւ մտաւորական մարզերը: Սակայն բացորոշ է, որ մեր օրերու կեանքը տարբեր նկարագիրներ կը շինէ եւ զոհաբերութեան հին կրակը կը տկարանայ օրէ օր:

Վերջին տասնըհինգ տարիներու ընթացքին , մահը մեզմէ խլեց Յեղափոխական եւ Մտաւոր զարթօնքի սերունդներուն «մնացորդացը»,— մէկը միւսէն թանկագին դէմքեր՝ որոնց ներկայութիւնը, միջին եւ նոր սերունդներու մէջ, ազբիւր էր ներշնչումի եւ կռուան՝ նոր խոյանքներու : Մէկ օրէն միւսը՝ հին փաղանգը հրաժեշտ տուաւ կեանքին , հեւասպառ եւ անսակարկ մաշումէ ետք : Եւ որովհետեւ 1915ի Եղեռնը անջրպետ մը բացած էր սերունդներու բնականոն յաջորդականութեան մէջ, անոնց կորուստով զոյացած պարապը զգալի մնաց դժբախտաբար :

Գուրգէն Մխիթարեան մէկն էր լուսաւոր այդ փաղանգի ներկայացուցիչներէն: — Կոչումով գրականութեան սահմանուած, սակայն մեր հանրային ստիպողութիւններուն հարկադրանքով խմբագրական եւ կազմակերպական աշխատանքի մղուած՝ ան լրիւ արժեւորեց իր տաղանդն ու հնարաւորութիւնները, յիսունէ աւելի տարիներ ծառայելով հայ գրականութեան, լրագրական եւ հրապարակագրական կեանքին, հանրային եւ կազմակերպական գործունէութեան :

Զինք ու իր վաստակը յատկանշող գիծը՝ ազնիւ կիրքն ու ապրումն էր Հայութեան, անոր դարաւոր մշակոյթին , ազգյային եւ քաղաքական իրաւունքներուն: Այնքա՛ն ապրուած ու հարազատ էր այս հաւատքը իր մէջ՝ որ աւելի ի-տէալականի սահմաններուն մէջ կը թեւածէր, քան իրականութեան. եւ երբ կը փորձէիր տարհամոզել զինք, կ'ընդվզէր ու կ'ըմբոստանար :

Իր ամէնէն կենսալիր տարիները անցուցած էր Պոլսոյ մէջ, յետ Սահմանադրութեան ստեղծուած ազգային ընդհանուր ոգեւորութեան օրերուն. հաղորդուած էր շունչովը մտաւորական եւ յեղափոխական այն սերունդին՝ որ ժամանակակից մեր կեանքը իմաստաւորեց, պատանի ու երիտասարդ շարքերուն հաւատք ներցնչելով, անոնց համար գործի ու արդիւնաւոր վաստակի ասպարէզ բանալով :

Կը պայծառանային իր աչքերը ու հի՛ն խանդով կը յորդէր, երբ մօտաւոր անցեալը նիւթ կը դառնար վերլուծումի : Դաւանանք ու կրօն էր իրեն համար Հայ գրականութիւնը, պաշտամունք էր Հայ Յեղափոխութիւնը, եւ գոյութեան միակ ապաւէն՝ Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդի դատը, որուն անխոնջ սպասարկուներէն մէկը եղաւ, գրչով թէ խօսքով:

Մարդ մըն էր մեր վաստակաւոր ընկերը, եւ ունէր անշուշտ մարդկային իր թերութիւնները: Սակայն արժէք մըն էր. քիչ հասնող արժէքներէն: Միտք մըն էր՝ անձին նեղ սահմաններէն դուրս ծաւալելու ընդունակութեամբ : Հոգի մը՝ որ կը խրտչէր փոքրութիւններէ կը ձըգտէր աւելի ու աւելի ազնուանալու :— Հանրային փշոտ անդաստաններուն մէջ , ուր ակօս բանալու տառապագին աշխատանքին էր լծուած, յուսաբեկումի եւ հիասթափութեան առիթներ չպակսեցան իրեն համար: Սակայն, մնաց անյողդողդ ու աներեր: Հաշտ ապրեցաւ բոլոր այն տառապանքներուն հետ, որոնք իրմէ առաջ կային, եւ իրմէ ետք ալ բաժինն են հանրային ծառայութեան նուիրուած մշակներու :

Եղաւ այն դէմքերէն՝ որոնք ոգի մը կը յատկանշեն: Ուսուցչական իր պաշտօնավարութեան օրերէն իսկ, իրմով հաղորդուող սերունդներ զինք սիրեցին ու միշտ յարգեցին՝ այդ հոգիին համար: Իր շունչին, իր աւանդած լեզուին ու գիտութեան , իր մէն մի բառին մէջ գիտէր ոտքի կեցնել ցեղին բոլոր արժանիքները. ասո՛վ իսկ՝ կը դադրէր սոսկական դասատու մը ըլլալէ եւ կը դառնար դաստիարակ: Իր գրական քննադատութիւններէն մինչեւ խմբագրականները, կը վըկայեն անսպառ հուրքին մասին ճշմարիտ ուսուցչի մը եւ գեղագէտի մը, որ հոգի կը հիւսէ ընթերցողի ներաշխարհին մէջ, ու իրմէ կայծ մը կամ բոց մը կը փոխանցէ ուրիշներուն :

Լրացաւ, արդէն, մէկ տարին : Ի՛նչ են տարիները, որ չանցնին :— Յաջորդական թաւալումով՝ ժամանակը անշուշտ պիտի գործէ իր աւերը, յետնորդ սերունդներուն համար «յիշատակ»ի մը վերածելու համար Գուրգէնը, եւ շարա՛ն շարան այն նուիրական անունները՝ որոնք վերջին յիսուն տարիներու հայ կեանքին լուսատու աստղերը եղան :

Սակայն, դեռ կը հաւատանք՝ թէ հայրենիքը պիտի չմոռնայ զինք. ստուեր պիտի չբերէ իր գործին ու անունին : Ընդհակառակն, վերածնող Հայութեան հետ՝ նաե՛ւ բոլոր Գուրգէնները պիտի դնէ իրենց ճշմարիտ արժէքի պատուանդանին վրայ :

« ՀԱՅՐԵՆԻՔ »

ԵՐԵՒԱՆ ՔԱՂԱՔԻՆ ԱՆՈՒՆԸ

ԽՄԲ.— Քանիցս հրատարակած ենք ստուգաբանական փորձեր Երեւան անուան մասին: Այս անգամ կուտանք յայտնուած բոլոր կարծիքները, զորս կ'ամփոփէ Պոլսահայ լրագրող մը, որ վերջերս այցելած է Հայաստան եւ իր տպաւորութիւնները կը պատմէ Ժամանակ թերթին մէջ:

« Երեւան » անունին եւ «երեւալ » կամ « երեւան գալ » բայերու արտաքին , թերեւս պատահական նմանութիւնը առիթ տուած է, որ Հայաստանի մայրաքաղաքին անունին առաջին բացատրութիւնը անմիջականօրէն կապուի յիշեալ երկու բայերուն: Դեռ անցեալ դարուն մէջ, Հ. Ղ. Ինճիճեան, իր «Հնախօսութիւն Հայաստանեայց աշխարհի» գործին մէջ, հիմք ունենալով « Գիրք Ծննդոց»ը, կ'ըսէ.

— Զի մինչեւ ցայժմ ցուցանեն զտեղին եւ զկողմն երեւելոց գլխոց լերանդ «Երեւան» կոչեցեալ, զորմէ գրի Ծննդոց » :

Ալիշան, իր «Այրարատ » մեծածաւալ ուսումնասիրութեան մէջ, «ռամկական զրոյց» համարելով այդ տեսակէտը , մանրամասնօրէն կուտայ Յակոբ Նալեանի եւ Ճամճեանի կարծիքները, որոնք կ'ենթադրեն թէ Երեւանի անունը կապուած է Արարատեան երկրին մէջ իշխող (Գ. դար Ն. Ք.) Երուանդեան տոհմի Երուանդ թագաւորին անունին հետ: Այս երկու բանասէրներուն համաձայն , Երեւանը Երուանդեան հարստութեան մայրաքաղաքը Երուանդաշէնն է կամ Երուանդ թագաւորի անունը կրող ուրիշ դաստակերտներէն մէկը: Այս ենթադրութիւնը, սակայն , պատմականօրէն չէ հաստատուած, քանի որ Մովսէս Խորենացին կը վկայէ թէ Երուանդ թագաւորը, Արմաւիրէն դէպի Արեւմուտք , Արաքսի ափին, մօտաւորապէս Արաքս եւ Ախուրեան գետերու խառնարանին մէջ կառուցեր է իր նոր մայրաքաղաքը՝ Երուանդաշատ անունով , այնտեղ փոխադրելով նաեւ իր արքունիքը: Մայրաքաղաքին փոխադրման գլխաւոր պատճառը այն եղած է, որ Երասխ գետը Արմաւիրէն հեռացած էր, ձմրան ամիսներուն դէպի արքունիք հոսող վտակը սառած էր բոլորովին ու խմելու համար բաւարար չափով ջուր չէր գտնուեր : Ջուրի այս պակասէն նեղուելով, ուրեմն, արքունիքը կը տեղափոխէ նոր մայրաքաղաքը, որ կառուցուած է Երասխ եւ Ախուրեան գետերու ջուրերով շրջապատուած ժայռոտ բլուրի մը վրայ, որ ռազմական տեսակէտէ եւս յարմար դիրք ունէր ու թշնամիներէն պաշտպանուելու համար շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններ կ'ընձեռէր արքունիքին :

Պատմական այս փաստերը, ուրեմն , կուգան ապացուցանելու թէ Երեւանը , նոյն Երուանդաշատը կամ Երուանդաւանը, կամ Երուանդ թագաւորին անունը կրող դաստակերտներէն ոչ մէկն է, ոչ ալ միւսը :

Շարունակելով Երեւան քաղաքին պատմութիւնը, Ալիշան կը յիշէ Պարսիկներու պատմական գրականութենէն այն աւանդութիւնը, որու համաձայն , Երեւան անունը կը կապուի Ռեւան Ղուլի Խանի անունին հետ : Այսպէս, Ռեւան Ղուլի Խանը, Շահ Իսմայիլի հրամանով, Երեւան քաղաքին տեղը բերդ կառուցեր է եւ իր անունով կոչեր է զայն Ռեւան , որմէ իբր թէ յառաջ եկած է Երեւան անունը, « Ի սկիզբն ԺԶ. դարու կացեալ Ռեւան Խան, եւ շինեալ զբերդն Երեւանայ յիւր անուն, դիպողագոյն էր ասել, յանուանէ քաղաքին ինքեան կոչիլ Բեւան Խան» :

Սաֆավի տոհմի հիմնադիր Շահ Իսմայիլ ապրած, իշխած է ԺԶ. դարու առաջին քառորդին (1502 – 1524), երբ Երեւանը, իբրեւ նշանաւոր աւան, յիշատակուած է դեռ Է. դարուն՝ Սեբէոս պատմագիրի մօտ: Երեւանի մասին յիշատակութիւններ ունին նաեւ Յովհաննէս Կաթողիկոսը եւ Ասողիկ :

Որքան ալ սակայն անհիմն է Երեւան քաղաքին կոչումը Ռեւան Ղուլի Խանի անունին հետ կապող աւանդութիւնը, բայց եւ այնպէս կան յայտնի արեւելագէտներ, որոնք կը պաշտպանեն այդ տեսակէտը : Ռուս արեւելագէտ մը , որ ծանօթ ալ չէ Սեբէոսի եւ ուրիշներու յիշատակութիւններուն, կ'ըսէ թէ Երեւանը հիմնուած է Լենկթիմուրի ժամանակ իբրեւ գիւղ, իսկ քաղաք դարձած է Շահ Իսմայիլի օրով եւ այդ ժամանակ, համաձայն վերեւ յիշուած աւանդութեան, ստացած է այսօրուան անունը :

Յայտնի է թէ Լենկթիմուրի ժամանակ հազարաւոր գիւղեր աւերուած են Հայաստանի մէջ, բայց կասկածելի է որ ա-

« ԿԱԻԷ ԱՐՁԱՆՆԵՐ »

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

Շահրիկեան էֆէնտի սակայն խնդիրը լուրջ կողմէն առաւ, կարծեց թէ մի միայն իրեն համակրելնուն համար զինքը երեսփոխան ընտրած են, համոզում՝ որ այնքան ազիտաբեր պիտի դառնար այդ անբախտ թաղերուն :

Վերջէն , ամէն անգամ որ թաղէ մը կը քշուէր գլուխ տանելուն համար, — ինչ որ այնքան ալ հազուադէպ բան չէր ,— Շահրիկեան էֆէնտի շունչը Սկիւտար կամ Սամաթիա կ'առնէր, սա ապահովութեամբ թէ գոնէ այդ թաղերուն մէջ սիրով մտիկ պիտի ընեն իր «պոռազանաբանութիւն»ները, — բառ՝ զոր անհրաժեշտաբար պէտք է ստեղծել այս զարմանալի տրիբունին ճառախօսութիւնները պիտակելու համար: Կը խօսէր անվերջ, ինքզինքը մտիկ ընող մարդու մը երանութեամբ, մատը միշտ վեր եւ աչքերը մասին: Եթէ երբեք տարբեր դիրք մը առնէր, այն ատեն պիտի չուշանար տեսնելու թէ իր երեւակայած համակրութեան տեղ ինչ տեսակ զգայութիւն գրաւած է ունկնդիրները:

Անկէ ի վեր, ամէն անգամ որ Սիւտարցի մը եւ Սամաթիացի մը իրարու կը հանդիպին, մատերնին բերաննին կը տանին լռութեան կոչ ընող շարժուձեւով մը եւ կամացուկ մը կը փսփսան իրարու ականջն ի վար .

— Զայն մի հաներ եղբայր, բան մըն էր ըրինք, Աստուած վերջը բարին ընէ . քոլերան խալթ կերեր է սա մարդուն քով ...

Գ.

Երբոր հանրութեան կը խօսէր, Շահրիկեան էֆէնտի չէր մոռնար երկու բոպէն հեղ մը գլորել այն տեսակ բառ մը որ մեր ազգին համար բացառիկ կարեւորութիւն մը, ինչպէս նաեւ բացառիկ նշանակութիւն մը ստացած է: Շահրիկեան էֆէնտի ամէն բան ընել, ամէն բան բարեկարգել, ամէն բան բարեփոխել կը խոստանար «ազգասիրաբար». եւ «ազգասիրաբար» բառը սոսկ ազգին նկատմամբ տածուած սիրոյ մը գաղափարը չի ներշընչեր մեզի, այլ աւելի բարձր , աւելի իտէալ, թէեւ միեւնոյն ժամանակ աւելի տափակ բան մը հասկցնել կ'ուզէ : «Ազգասիրաբար»՝ կը նշանակէ «անկուտիաբար» ,— այսինքն «ձրի» .— հետեւապէս՝ այն գործիչը որ կը խոստանայ ազգասիրաբար ծանրաբեռնուիլ հանրային հոգերով, խոստացած կ'ըլլայ նաեւ բանը գործը երեսի վրայ ձգել, նոյնիսկ կինն ու զաւակները իրեն հետ անօթի պահելը յանձն առնել, ու գիշեր ցերեկ տքնիլ , աշխատիլ, առանց այդ ամէնուն փոխարէն ազգէն տասը փարա պահանջելու : Ատկէ՝ նաեւ «ազգայինճիութիւն » բառը որ եթէ «ազգասիրաբար»ին զաւակն ալ չէ՝ գոնէ կամ հօրեղբօրորդին է եւ կամ մօրեղբօրորդին :

Երբէ՞ն ի վեր «ազգասիրաբար» բառը այդ նշանակութիւնը ստացեր է, — յայտնի չէ: Ամէն պարագայի մէջ՝ շատ հինէն ըլլալու է, քանի որ՝ այն ատենէն ի վեր ուր սկսած ենք ազգային գործեր ունենալ, — կարծեմ «Խըլլը» Զաքարիա Պատրիարքին օրէն՝ ինչ որ քանի մը հարիւր տարուան անցեալ ըսել է, — ունեցեր ենք նաեւ ազգասիրաբար աշխատող հանրային գործիչներ: Եւ ժողովուրդը միշտ ազգասիրաբար աշխատող գործիչներուն վերապահեր է ու կը կը վերապահէ իր համակրութիւնը , հակառակ անոր որ մեծագոյն աւազակները անոնցմէ ելեր են ու պիտի ելլեն ալ անշուշտ ...:

Ազգ. երեսփոխան ընտրուելէ վերջ մանաւանդ, Շահրիկեան էֆէնտի սկսաւ աւելի յաճախ գլորել այս մոգական բառը. չէ՞ որ ձրի պաշտօն մըն էր ստանձնածը : Եւ գլորեց մինչեւ այն օրը, ուր այլ եւս ամէն մարդ համոզուեցաւ իր անշահախնդրութեան : Համբաւները կարգ մը պարկեշտասուն նոր հարսերու առջինկեներուն պէս շուտ կը հասնին մեր մէջ. ինը ամիսը չլրացած արդէն իսկ կազմ ու պատրաստ են :

« Ազգասիրաբար » նաեւ Շահրիկեան էֆէնտի ուզեց աթոռ մը ունենալ Օսմ. Մէպուսական ժողովին մէջ: Մէպուս մը՝ Տէրութենէն ստանալիք յիսուն ոսկի ամսականը կրնար փոխարինել կամ իր տաղանդով, կամ իր մտաւոր կարողութիւններով եւ կամ, — ամէնէն յաճախադէպը, — իր գլխուն պարապութեամբ : Շահրիկեան էֆէնտի ատոնցմէ աւելի թանկագին, կարելի է ըսել թէ աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող ամէնէն թանկագին բանը կը խոստանար իր ստանալիք ամսականին փոխարէն: Ինչ որ կը խոստանար՝ ոսկի չէր, բայց ոսկիէն աւելի կ'արժէր. գոհար չէր, բայց բոլոր գոհարներէն աւելի կ'արժէր: Գործ չունեցող փաստաբան մը ըլլալով՝ իրեն տըրուելիք յիսուն ոսկի ամսականին փոխարէն կրնար տրամադրել ահագին, անըսպառ քանակութեամբ ժամանակ: Եւ եթէ քարերն ալ լռէին՝ գոնէ Քասիմ պիտի աղաղակէր թէ ոչինչ կայ ժամանակէն աւելի թանկագին :

Այսպէս ուրեմն՝ Շահրիկեան էֆէնտիի ըրածը՝ հարիւրին հինգ հարիւր, նոյնիսկ հազար տոկոս տալու պէս բան մը պիտի ըլլար :

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(5 Շար.)

նոր շրջանին նոր շինութիւն տեղի ունեցած ըլլայ: Վերջին հետազօտութիւնները ցոյց կուտան. սակայն, թէ Դուին քաղաքին կործանումէն ետք, որ տեղի ունեցած է Ժ. դարէն առաջ, աստիճանաբար Երեւան քաղաքը դարձած է Արարատեան դաշտի կեդրոն եւ ԺԴ. ու ԺԵ. դարերու արդէն կարեւոր դեր ստանձնած է արեւելեան Հայաստանի մէջ, ուրեմն շատ աւելի առաջ քան Շահ Իսմայիլի իշխանութեան գլուխը անցնիլը Իրանի մէջ :

Գրիգոր Ղափանցեան հաւանական կը համարի որ Երեւան անունը կազմուած ըլլայ Երի – աւան բառերէն եւ յետագային հայկական բառակազմութեամբ դարձած ըլլայ Երեւան, բայց կը կարծէ թէ Երի կամ Արի ցեղը ապրած է պատմական Շիրակ գաւառին եւ ոչ թէ Արարատի մէջ :

Այդ կերպով, ինչպէս մեր բազմաթիւ տեղագրական անունները, նոյնպէս նշանաւոր քաղաքներու կոչումները կը կապուին պատմական հեռաւոր անցեալի հետ, երբ Հայաստանի մէջ կը տիրէին հիթիթական եւ ուրարտական իշխանութիւնները, երբ դեռ չէր կազմուած հայկական իշխանութիւնը որ միակ պետութեան մը մէջ միացուց յիշեալ երկիրներուն պատկանող բոլոր շրջանները :

Յաջորդելով այդ երկու մեծ պետութեանց հսկայածաւալ իշխանութեան, Հայութիւնը ոչ միայն ժառանգեց անոնց բարձր քաղաքակրթութիւնը, այլ եւ անոնց բազմաթիւ չէն քաղաքները եւ աւանները, անփոփոխ պահեց այդ քաղաքներէն շատերու անունները, գետերու, լիճերու հնամենի կոչումը եւ լեզուին մէջ ընդունեցաւ հազարաւոր բառեր հիթիթերէնէն եւ խալդերէնէն, ցեղագրական անունները առհասարակ խիստ պահպանողական են, անցած են դարեր, բայց հին անուններ ու կոչումները կը մնան անփոփոխ: Տարօրինակ է, սակայն, հայկական տեղագրական բազմաթիւ անուններ փոփոխութեան ենթարկուած են թաթարական արշաւանքներէն ետք, ատով հանդերձ հայկական հնամենի կոչումները անխախտ պահպանուած են օտարամուտ, թխածոյ անուններու կողքին :

Երբ Արինբերդի եւ Կարմիր Բլուրի պեղումներէն յայտնաբերուած արձանագրութիւնները պարզեն թէ Իրբունի քաղաքը կառուցուած է Երեւանէն ոչ հեռու (մէկ քիլոմեթր դէպի հիւսիս արեւելք, Նոր Արէշ աւանի մօտ), միաժամանակ նկատի ունենալով Իրբունի եւ Երեւան բառերու նմանութիւնը, Հայաստանի լեզուագէտները եւ հնագէտները սկսան ենթադրութիւններ ընել, թէ արդեօք կարելի չէ՞ Երեւան բառը Իրբունի անունէն սերած համարիլ (Իրբունի բառին իմաստը անծանօթ է, բայց Մ. Իսրայէլեան կ'ենթադրէ թէ ուրարտական բառ է):

Այդ մասին առաջին անգամ արտայայտուած է Մ. Իսրայէլեան՝ իր «Ուրարտական երկու նոր արձանագրութիւն» գործին մէջ: Ան կ'ենթադրէ թէ, որով հետեւ ուրարտական «բ»ն հայերէնի մէջ կը փոխուի «վ»ի, օրինակ Բիանիա = Վան, Էբանի աւան, ուստի անհաւանական չէ որ Իրբունին հայերէնի մէջ դարձած ըլլայ Իրվունի կամ Էրվունի, որ իր կարգին դիւրութեամբ փոխուած ըլլայ Երեւանի: Այդ տեսակէտին կը նըպաստէ նաեւ պատմական այն իրողութիւնը թէ ուրարտական Իրբունի քաղաքը գրեթէ կպած է Երեւանին :

Իսրայէլեանի այս տեսակէտը հաւանական կը համարի նաեւ Ա. Միրզոյեան, հիմնուելով յատկապէս Կ. Յովհաննէսեանի Արինբերդի պեղումներուն նուիրուած ռուսերէն ուսումնասիրութեան մը վրայ (տես Կ. Յովհաննէսեան, Արին — Բերդ, Ղանլի – Թափա ուրարտական Իրպունի բերդ), որու համաձայն, Արինբերդի շուրջը կառուցուած քաղաքը բաւական տարածութիւն կը բռնէ եւ իր մէջ կ'առնէ նոյնիսկ այժմեան Երեւանի հարաւ արեւելեան թաղամասերը (Հայկ. Գիտութիւնների տեղեկագիր, 1951, թիւ 119):

ԿԱՐՊԻՍ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՋՐԱՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ժամանակակից գիտութեան եւ շինարարութեան օգնութեամբ կառուցուած Արտաշատի, Հոկտեմբերեանի, Ներքին Հրազդանի, Շիրակի, Թալինի, Կոտայքի, Արզնի – Շամիրամի, Նորքի, Սպանդարեանի եւ այլ ծանօթ ջրանցքները կ'ոռոգեն ներկայիս 260·000 հեկտար հող : Անդաստաններու վերածուած են երբեմնի ջրազուրկ եւ քարքարոտ հողեր: Պարտէզներով եւ այգիներով շրջապատուած նոր աւանները շինուած են այնպիսի տեղերու մէջ, ուր մարդ չէր կրնար անգամ երազել բնակութիւն հաստատելու մասին: Արզնի – Շամիրամի ջրանցքը, օրինակի համար, կեանքի կոչած է Երեւանի եւ Աշտարակի միջեւ ինկած 13·000 հեկտար ամայի եւ քարքարոտ հողերը, ուր ատեն մը միայն ոչխարներ կ'արածէին :

Հայաստանի երկրամասը կտրտուած է բազմաթիւ լեռներով եւ խոր ձորերով, որոնց մէջէն սրընթաց կը հոսին գետերն եւ գետակները: Ջրանցքներու կառուցումը այդպիսի պայմաններու մէջ կապուած է մեծ դժուարութիւններու հետ, այդ պատճառով ալ սարահարթերուն վրայ ոռոգելի ջուրը կը բարձրացուի ջրհան կայաններու միջոցաւ :

Ներկայիս երկրի զանազան վայրերու մէջ կը գործեն հարիւրէ աւելի ջրհան կայաններ, որոնց միջոցաւ կ'ոռոգուին հազարաւոր հեկտար ցանքեր : Ներկայիս կը շինուին 15 նոր ջրհան կայաններ, որոնցմէ միայն երկուքը պիտի ոռոգեն վեց հազար հեկտարէ աւելի տարածութիւն մը:

Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ադրբեջանի սահմանագլուխին վրայ կը գտնուէր դարաւոր անապատ մը իր անջրդի հողերով: Զորագետ կոչուած այդ անապատը ներկայիս վերածուած է բառին բուն նշանակութեամբ ծաղկող բուրաստանի մը: Դեբեդ գետի անդնդախոր ձորէն վեր բարձրացուած ջուրը կ'ոռոգէ այդ շրջանի բազմաթիւ հողերը :

Ներկայիս Դեբեդի ափին կառուցուած է նոր ջրհան կայան մը, որ կ'ոռոգէ 4000 հեկտար հող: Ուրիշ ջրհան կայանի մը շինութիւնը հնարաւորութիւն պիտի տայ, Նոյեմբերեանի շրջանը դարձնելու Հայաստանի խաղողագործութեան եւ պտղաբուծութեան հիմնական եւ մեծ կեդրոններէն մէկը :

Պէտք է դիտել տալ, որ ոռոգման ջրանցքներու եւ ջրհան կայաններու միջոցաւ կ'օգտագործուի միայն գետերու ջուրը, բայց այդքանը չապահովեր ոռոգման պէտք ունեցող հողի տարածութիւններուն պահանջը: Այս պատճառով կը շինուին նաեւ ջրամբարներ, որոնք կարելիութիւն կ'ընծայեն ջուր ամբարել ամրան ամիսներուն օգտագործելու համար: Փոքր ջրամբարներէն զատ, ներկայիս կը շինուին Ապարանի եւ Մանթաշի մեծ ջրամբարները եւ մէկ հատ մըն ալ Ախուրեան գետին վրայ :

Ապարանի ջրամբարը, ինչպէս ծանօթ է, կը շինուի Քասախ գետին վրայ: Ամբարտակին բարձրութիւնը 47 մեթր է, իսկ ջրամբարին տարողութիւնը՝ 91 միլիոն խոր. մեթր: Ջուրին մէկ մասը պիտի օգտագործուի Ապարանի եւ Աշտարակի շրջաններու մէջ 7500 հեկտար նոր հողեր ոռոգելու համար, իսկ միւս մասը այն հողերուն, որոնք ներկայիս կ'ոռոգուին Սեւան – Հրազդանի ջուրերով: Այս ձեւով աւելի քիչ քանակութեամբ ջուր պիտի օգտագործուի Սեւանի լիճէն :

Մանթաշի ջրամբարը կը գտնուի Արթիկի շրջանը, որ փռուած է Արագածի փէշերուն: Ջրամբարին մօտ եօթը միլիոն խոր. մեթր ջուրը պիտի ոռոգէ 5000 հեկտար նոր հողերը: Ամբարտակին բարձրութիւնն է 41 մեթր:

Վերջին հինգ տարիներուն ջրարբի դարձած են մօտաւորապէս 100·000 հեկտար արօտավայրեր : Մինչեւ տարեվերջ այդ տարածութեան վրայ պէտք է աւելցընել նաեւ քսան հազար հեկտար :

Հայաստանի մէջ այլեւս աւարտած են ճահիճները չորցնելու աշխատանքները : Արարատեան դաշտավայրի եւ Արազդայեանի տափաստանի ճահիճները, որոնք փռուած էին Արաքս գետի ափին, այժմ շատոնց չորցուած են :

Ներկայիս աշխատանքներ կը տարուին աղի հողերը բերրի դարձնելու ուղղութեամբ: Աղի հողեր կան Հոկտեմբերեանի եւ Արտաշատի շրջաններուն մէջ : Աղազերծ ընելէ եւ լուալէ ետք այդ հողերը պիտի օգտագործուին խաղողի բանջարեղէններու եւ այլ մշակութիւններու համար :

Քանի մը խօսք ալ ապագայ ծրագիրներու եւ աշխատանքներու մասին:

Ամէնէն կարեւոր հարցը, որ յառաջիկայ հինգ տարիներու ընթացքին պէտք է կարգադրուի, Սեւանայ լիճին խնդիրն է: 1965էն սկսեալ, պէտք է խիստ սահմանափակուի լիճին ջուրերուն օգտագործումը : Մշակուած ծրագիրները կարելիութիւն պիտի ստեղծեն կայուն պահել Սեւանին մակարդակը: Այդ ծրագիրներն են՝ Ապարանի ջրամբարը, Արեւշատի եւ Մխչեանի զօրաւոր ջրհան կայանները : Այդ կայաններուն օգնութեամբ Սեւջուր եւ Հրազդան գետերուն չօգտագործուող ջուրերը պիտի տարուին մինչեւ Արտաշատի եւ Ներքին Հրազդանի ջրանցքները եւ պիտի ոռոգեն այդ շրջանի հողերը : Արեւշատի կայանին շինութեան աշխատանքները պիտի սկսին 1964ին, իսկ Մխչեանի կայանին՝ 1965ին :

Քանի մը այլ ջրանցքներ ալ պիտի շինուին: Որոտանի ջրանցքը պիտի ոռոգէ 5 հազար հեկտար հող Գորիսի շրջանին մէջ: Ջրհան կայաններ, ստորերկրեայ ջուրերու օգտագործում եւայլն: Այս բոլոր աշխատանքները, որպէսզի Հայաստան դառնայ համատարած այգեստան մը:

ՆՈՐ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆԸ

Խորհրդ. Միութեան ակադեմիայի անդամ ընտրուած է Փրոֆ. Ա. Մեհրաբեան, որ տարիներու ընթացքին հրատարակած է խիստ այժմէական եւ շահեկան գործեր՝ «Անհատական գիտակցութեան բնութիւնը», «Ապանձնականացում» եւ այլ հոգեբուժական աշխատութիւներ : Հայ հոգեբոյժը, անցեալ տարի, մասնակցած եւ զեկուցում մը տուած էր Քանատայի մէջ գումարուած հոգեբոյժներու համաշխարհային խորհրդաժողովին մէջ :

Մ. ԵԿՄԱԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ծանօթ արուեստագէտներ երգած ու նուագած են Մակար Եկմալեանի գործերէն մէկ քանին, հայ երաժիշտին ի յիշատակ տեղի ունեցած երեկոյթի մը ընթացքին :

Տաղանդաւոր երգահանը ձգած է մնայուն արժէքներ, մշակած, ներդաշնակած է բազմաթիւ ժողովրդական հայրենասիրական երգեր, խմբերգներ: Մակար Եկմալեանի աշակերտած են ի մէջ այլոց Կոմիտաս, Ա. Շահմուրատեան եւ Տ. Նալբանդեան :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌՋԱ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

Բրիւտանս անգամ խաբուեցաւ եւ ի վերջոյ կարծեց թէ բոլորովին մոռցած էի Մարկրիթը : Այս վերջինը, կամ իմ ընթացքիս պատճառը գուշակելով եւ կամ ինք ալ ուրիշներուն պէս խաբուելով, վեհանձնօրէն կը պատասխանէր այն վէրքերուն, զորս ամէն օր կը պատճառէի իրեն :

Միայն թէ կ'երեւայ որ կը տառապէր, վասնզի ուր որ կը հանդիպէի, կը տեսնէի որ միշտ աւելի կը տժգունէր եւ աւելի կը տխրէր : Անոր հանդէպ իմ զգացած սէրս, որ գրգռուած էր մինչեւ ատելութիւն կարծուելու չափ, հաճոյք կը զգար այս ամենօրեայ վիշտը տեսնելով : Քանի անգամներ, այնպիսի պարագաներու մէջ ուր գարշելի անգթութիւն մը ցոյց տուի, Մարկրիթ պաղատագին ակնարկներ ուղղեց ինծի, այնպէս որ կատարած դերիս համար կը կարմրէի եւ քիչ մնաց որ ներում խնդրէի իրմէ :

Բայց այս զզջումները փայլակի մը տեւողութիւնը կ'ունենային եւ Օլիմբ, որ ամէն տեսակ անձնասիրութիւն մէկդի թողած էր, հասկնալով որ ուզածը պիտի կրնայ ստանալ ինձմէ եթէ Մարկրիթին վիշտ պատճառէ, զիս շարունակ կը գրգռէր անոր դէմ, եւ առիթը ներկայանալուն պէս կը նախատէր զայն, էրիկ մարդէ մը արտօնուած կնոջ յարատեւ վատութեամբ :

Մարկրիթ այլեւս ոչ պարահանդէս կ'երթար եւ ոչ թատրոն, վախնալով որ մեղի՝ այսինքն Օլիմբի եւ ինծի կը հանդիպի: Այն ատեն անստորագիր նամակներ յաջորդած էին ուղղակի, կերպով ցոյց տրուած լրբութիւններուն եւ չկար ամօթալի բան մը զոր պատմել չտայի սիրուհիիս ու ես ինքս ալ չպատմէի Մարկրիթին վրայ :

Մարդ խենթ ըլլալու էր որ այս բաները ընէր: Կը նմանէի այն մարդուն, որ ստորին տեսակ գինիէ մը գինովցած ըլլալով, ջղային գրգռութեան մը կ'ենթարկուի, եւ ձեռքը կարող է ոճիր մը գործել, առանց մտքին գործակցութեանը: Այս ամէնուն մէջ նահատակի մը պէս կը տառապէի: Արհամարհանքէ զերծ արժանապատուութիւնը, որով Մարկրիթ կը պատասխանէր իմ բոլոր յարձակումներուս եւ որ զինքը ինձմէ գերազանց կը ցուցնէր իմ աչքիս, ալ աւելի կը կատղեցնէր զիս անոր դէմ :

Իրիկուն մը Օլիմբ չեմ գիտեր ուր գացեր եւ հոն Մարկրիթի հանդիպեր էր, որ այս անգամ շնորհ չէր ըրած զինքը նախատող յիմար աղջկան, այնպէս որ այս վերջինը պարտաւորուեր էր տեղի տալ: Օլիմբ տուն դարձած էր կրակ կըտրած եւ Մարկրիթը իր տունը տարեր էին նուազած վիճակի մէջ :

Օլիմբ անցած դարձածը պատմեց ինծի եւ ըսաւ թէ Մարկրիթ, առանձին տեսնելով զինք, ուզած էր վրէժ լուծել իմ սիրուհիս ըլլալուն համար եւ թէ հարկ էր որ գրէի իրեն թէ իմ սիրած կինս պէտք է յարգէր, ես միասին ըլլամ կամ ոչ :

Հարկ չկայ ըսելու թէ հաւանեցայ եւ թէ ինչ կծու, ամօթալի եւ անողորմ բառեր որ գտայ, գրեցի այդ նամակին մէջ, զոր նոյն օրն իսկ զրկեցի իր հասցէին :

Այս անգամ հարուածը շատ բուռն էր, այնպէս որ տարաբախտ կինը չէր կրնար հանդուրժել անոր առանց բան մը ըսելու:

Մտքէս կ'անցնէր թէ պատասխան մը պիտի գար ինծի: Ուստի որոշեցի այն օրը դուրս չելլել :

Ժամը 2ին միջոցները դուռը զարնուեցաւ եւ տեսայ որ Բրիւտանս ներս կը մտնէր :

Փորձեցի անտարբեր երեւոյթ մը առնել եւ հարցնել թէ ինչ բան կը պարտէի իր այցելութիւնը : Բայց այդ օրը Տիկին Տիւվէրնուա զուարթ չէր եւ լրջօրէն յուզուած ձայնով մը ըսաւ ինծի թէ վերադարձէս, այսինքն երեք շաբաթէ ի վեր առիթ մը կորսնցուցած չէի Մարկրիթին վիշտ պատճառելու համար, թէ անիկա հիւանդ էր եւ թէ առջի գիշերուան դէպքը ու առտուան նամակս անկողին ձգեր էին զինք :

Մէկ խօսքով, առանց յանդիմանելու զիս, Մարկրիթ շնորհ կը խնդրէր ինձմէ եւ Բրիւտանսի բերնով կ'ըսէր թէ ոչ բարոյական եւ ոչ ֆիզիքական ուժ չունէր այլեւս իմ ըրածներուս հանդուրժելու համար :

— Թող Օրդ. Կօթիէ, ըսի Բրիւտանսին, զիս իր տունէն ճամբէ, ասիկա իր իրաւունքն է, բայց երբեք պիտի չներեմ իրեն որ նախատէ իմ սիրած կինս, այն պատրուակով թէ այդ կինը իմ սիրուհիս է :

— Բարեկամս, ըսաւ Բրիւտանս, դուք անսիրտ եւ անմիտ աղջկան մը ազդեցութիւնը կը կրէք: Իրաւ, անոր սիրահարուած էք, բայց ասիկա պատճառ մը չէ որ չարչարէք կին մը որ չի կրնար ինքզինքը պաշտպանել :

(Շար.)

Նոր Տարուան Աւթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք

ԿԱՐԳ ՄԸ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վերջերս մեզի բազմաթիւ դիմումներ կ'ըլլան Յառաջի հին բաժանորդներու կողմէ, որոնք տարիէի բերմամբ դադրած ըլլալով աշխատելէ, կ'ապրին ծերութեան թոշակով կամ չնչին գումարներով: Այս հաւատարիմ ընթերցողները, չեն ուզեր զրկուիլ «Յառաջ»էն եւ կը խնդրեն թերթիս վարչութենէն որ զեղչեալ գին գործադրուի իրենց համար :

Դժբախտաբար եւ տրուած ըլլալով նաեւ որ սակաւաթիւ չեն այս պարագաները, Յառաջի վարչութիւնը հակառակ իր փափաքին ի վիճակի չէ նման զոհողութիւններ ընելու: Օրէ օր աւելցող ծախքերը ստիպեցին մեզի, որ բարձրացնենք բաժանորդագրութիւնը ինչպէս մեր փը– րանսացի պաշտօնակիցները : Շատ կը ցաւինք որ ընդառաջ չենք կրնար երթալ նման դիմումներու եւ Դեկտ· 31ին պիտի ստիպուինք նաեւ դադրեցնել կարգ մը ձրի առաքումներ :

Յառաջ, զրկուած ֆրանսագիր մամուլի առեւտրական վճարովի լայնածաւալ ազդերէն եւ եկամուտի այլ աղբիւրներէ, *կը թնայ միայն իր բաժանորդներուն եւ հաւատարմորդներուն վրայ*, ի գին մեծ զոհողութիւններու կ'ապահովէ իր կանոնաւոր *ամենօրեայ* հրատարակութիւնը եւ բացարձակապէս ի վիճակի չէ նոր ու յաւելուածական զոհողութիւններ ստանձնելու :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տիկ· Մխիթեան Մանկանց հանդէսը, Հինգշաբթի, Մարտ 5ին, կաւն տ'Օթէլի մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմլի սրահը :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ – ՈՐԲԱԽՆԱՄ
ՄԻՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՐՍԷՅԼ

Սիրելի Հայրենակից,

Տարեվերջի տօները կը մօտենան :

Վստահաբար արդէն կը պատրաստուիք պատշաճապէս զանոնք տօնախմբելու, ընտանեկան պարագաներով, բարեկամներով եւ հայրենակիցներով :

Սակայն մեր տարաբախտ հայրենակիցներէն չատեր զրկուած են այն երջանկութենէն զոր դուք կը վայելէք, եւ առանց ձեր բարեացակամ օժանդակութեան՝ տօնական օրերը անոնց պիտի թուէին տարտուր եւ անհրապոյր :

Այդ դժբախտներն ալ պէտք ունին եղբայրական ժպիտի եւ նիւթական օգնութեան :

Հայ Աղքատախնամ եւ Որբախնամ Միութիւնը, որ 1939էն ի վեր արդիւնաւոր գործունէութիւն մը կը ցուցնէ Մարսէյլի հայ գաղութին մէջ, ինչպէս անցեալին, նոյնպէս այս տարի կը ձեռնարկէ հոգալ չքաւոր դժբախտներու կարօտութիւնները, օգնութիւն եւ օժանդակութիւն ընծայելով անոնց, խրախուսուած այն մտածումէն որ՝ ձեղի նման բարեսէր անձեր պիտի չզլանան իրենց լայն մասնակցութիւնը իր բարեգործական ջանքին, որ նպատակ ունի ամոքել վիշտերը ամէն անոնց որոնք իրենց երախտապիտութիւնով ձեզ պիտի օրհնեն եւ ձեզ աւելի պիտի երջանկացնեն :

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Դրամական առաքումներու հասցէ :—
Union d'Aide aux Pauvres et Orphelins Arméniens
Eglise Arménienne
339, Avenue du Prado, Marseille 8e
C. C. P. Marseille 2474.79

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՆՈՒԷՐ

Փոխան ծաղկեպսակի Պ· Սրմաքէշեան կը նուիրէ չիսուն ֆրանք Տիկին Եպրաքսէ Օհանեանի մահուան առթիւ, Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ :

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գրիգորեան իրենց քրոջ՝ Հռիփսիմէ Բիւզանեանի Սուրբ Յակոբ եկեղեցիին կը նուիրեն չիսուն ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն· Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները· Տիկին Տիարպէքիրեան 500 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գ· Սիրաքեան 400, Սանճեան 250, Հիւսիսեան եւ Տէր Գէորգոֆ 200ական, Տէր Գէորգոֆ, Էդնաեան Մ· 150ական, Տիկին Սաեփան, Պ· Թրէնկեան, Ն· Թրէնկեան, Գազազեան, Պետրոսեան 100ական, Տապաղեան, Տոքթ· Սուբեան, Տաւուտեան, Տալիտ, Գարագաշ, Գանճեան 50ական: Անդրէասեան, Աղնավուր, Ժան – Նօէլ, Թ· Մեսրոպեան 30ական ֆրանք :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ–ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վճառատան մէջ պիտի գտնէք ա–ւանդական ընդեղէններու եւ անու–շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտա–սահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրչի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիլլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սազըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (բարաւան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաչքաւալ» պուլկարական, ճեր–մակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաբեռտա, բաֆլաւա, ֆատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եղան միս (քաշուած միս, եւայլն):

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒՋԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

* *

ՍՊԻՏԱԿ ԱՒԱԻՕՏ

(ՀԷՖԵԱԹ եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

* *

ԳՐԵՑ՝

ՇԱԻԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն·— «ՅԱՌԱՋ» մատենաշար :

Գինն՝ 10 ֆրանք (առաքման ծախքով 11 ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար :

Դիմել հեղինակին, «Յառաջ»ի հասցէով :

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կրթական հաստատութեան մը համար, մաքրութեան ծառայութեան եւ այլ աշխատանքներու համար երեք հոգի կ'ուզուի (այր թէ կին) :

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Մարսէյլ, Սէն – Լու.— Համբարձումեան Յ· ստացանք :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· «Րաֆֆի» խումբի ժողովը Ուրբաթ (Դեկտեմբեր 27), Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ալֆորվիլի հայկ· դպրոցին

Երեքշաբթի, Դեկտ· 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, տեղւոյն քաղաքապետարանի սրահին մէջ,
RUE VOLTAIRE

կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ կրթ· Յանձնախումբին կողմէ :

Պատուոյ նախագահութեամբ
RAOUL BLEUZE-ի
DÉPUTÉ de la SEINE
Vice-Président du Conseil Général de la Seine, Maire d'Alfortville

DAMIN de LEON, Trompettiste Philippin et son Orchestre JAZZ TYPIQUE
Մասնակցութեամբ յայտնի երգչուհի
Օր· ԺՈԶԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հայկական ջերմ մթնոլորտ, երգ, պար, ճոխ պուֆէ: Կաղանդի առթիւ կանոնաւոր սպասարկութիւն :

Հաղորդակցութեան միջոցներ·— Շատրանթոն էքզիէն առնել 103 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Րիւ տը լ'Իւնիօն :

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր·
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր·
Բ· ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի Ճակատ	
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր·
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7 ֆր·
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ·)	10 ֆր·
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	Կարթը	5 ֆր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՑ

ՅԱՌԱՋ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒՔԸ
ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
27
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
27 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9894 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 39e ANNÉE — N° 9894

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ

Տարիներու հոլովոյթով ընկերվարականներու եւ համայնավարներու փոխյարաբերութիւններն ալ յեղաշրջումի ենթարկուեցան :

Գաղափարական գետնի վրայ պայքարը շարունակելով հանդերձ, գործնական քաղաքականութեան մարզին մէջ, մասնաւորաբար ընտրութեանց առթիւ վերջին տարիներու ընթացքին որոշ գործակցութիւն հաստատուեցաւ երկու կուսակցութեանց միջեւ :

Ընկերվարական կուսակցութիւնը պըզտիկ տագնապ մը անցուց քանի մը տարի առաջ Իսի լէ Մուլինոյի համագումարին մէջ: Էտուար Տըփրէօ եւ կարգ մը վարիչ դէմքեր բաժնուելով մայր կուսակցութենէն կազմեցին «Միացեալ ընկերվարական կուսակցութիւնը»: Զախ արմատականներ եւ ձախակողմեան կազմակերպութեանց պատկանող անհատներ միացան նորակազմ կուսակցութեան, որ մեծ ուժ մը չի ներկայացներ դեռ եւ մէկ երեսփոխան միայն ունի խորհրդարանին մէջ:

Թերեւս ընկերվարական կուսակցութեան այս տագնապն ալ դեր ունեցաւ համայնավարներու հետ մերձեցման հարցին մէջ :

Երեսփոխանական ժողովի վերջին ընտրութեանց ատեն այս մերձեցումը աստիճան մը աւելի շեշտուեցաւ եւ որոշ արդիւնքներ ունեցաւ : Կի Մոլէ իր միջնաբերդին՝ Արասի մէջ համեմատականի մնաց եւ ի վերջոյ համայնավար ընտրողներու քուէներով միայն ապահովեց իր ընտրութիւնը ինչ որ լաւ տպաւորութիւն չձգեց ընկերվարական շարքայիններու եւ արտաքին աշխարհի վրայ :

Համայնավարներու հետ մերձեցումը աւելի սերտացնելու ծառայեց Կի Մոլէի եւ ընկերվարական առաջնակարգ դէմքերու այցելութիւնը Մոսկուա:

Այս առթիւ իրեն դէմ եղած քննադատութիւններուն պատասխանելով, ընկերվարական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը յայտարարեց թէ Մոսկուա գացին, որովհետեւ հրաւիրուած էին : Այնտեղ խօսեցան միջազգային քաղաքականութեան համայնավարական վարդապետութեան եւ Խ. Միութեան ընկերային բարեշրջումին մասին:

Կի Մոլէ աւելցուց թէ «Խրուշչեւ պատերազմ չուզեր: Անկեղծ է: Ո՛չ մէկ վէճ այս մասին: Ամէն ոք համաձայն է ատոր: Սակայն խաղաղութիւն կառուցանելու ձեւին մասին մեր անհամաձայնութիւնը կատարեալ է »:

Ներկայիս ընկերվարականներու, համայնավարներու եւ ձախակողմեան «ժողովրդավարական » կազմակերպութեանց միջեւ սերտ գործակցութիւն մը հաստատելու վրայ է: Գլխաւոր նպատակն է՝ պայքար Հանրապետութեան նախագահին դէմ :

Զօր. տը Կոլի դէմ դժգոհութիւնը հետզհետէ ծաւալ կը ստանայ ձախերու մօտ: Մինչեւ Ալժերիոյ հարցին կարգադրութիւնը ասոնք կը պաշտպանէին Հանրապետութեան նախագահին քաղաքականութիւնը: Այժմ կը մեղադրեն զայն՝ որ կը շեղի ժողովրդավարական սկզբունքներէ, իր անձնական համոզումները կը պարտադրէ երկրին՝ կոթնած իրեն համախոհ երեսփոխաններու վրայ, որոնք մեծամասնութիւն կը կազմեն խորհրդարանին մէջ: Հակառակ են Ֆրանսայի սպառազինման, որուն ջատագով է զօրավարը: Կը քննադատեն նոյնպէս զայն՝ որ Ատլանտեան Ուխտի եւ Հասարակաց Շուկայի հանդէպ ոչ – բարեկամական դիրք բռնած է :

Զեն ուզեր նաեւ, որ 1965ին կրկին Հանրապետութեան նախագահ ընտրուի : Ուստի այժմէն սկսած են պայքար մղել այս ուղղութեամբ: Զօր. տը Կոլի դէմ իբրեւ մրցակից կը ներկայանայ Կասթոն Տըֆէր, Մարսիլիոյ քաղաքապետը , որուն թեկնածութեան մասին վերջնական որոշումը պիտի տայ ընկերվարական կուսակցութեան արտակարգ համագումարը յառաջիկայ Փետրուարին :

Զախերու միացեալ ճակատը իրականութիւն պիտի դառնայ այն ատեն միայն, երբ անոր մասնակցող կազմակերպութիւնները համաձայնին հաւաքական ծրագրի մը շուրջ :

Կի Մոլէ հրապարակաւ կը պահանջէր համայնավարներէն թէ համաձա՞յն են տարբեր կուսակցութեանց գոյութեան թէ կը յամառին «միակ կուսակցութեան » սկզբունքին վրայ, ինչպէս Խ. Միութեան մէջ:

Ասոր պատասխանելով , համայնավար կուսակցութեան փոխ ընդհ. քարտուղար Վալտէք – Ռոշէ կը յայտարարէ թէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը համաձայն է ազատ կուսակցութեանց կազմութեան եւ հակառակ է սթալինեան քաղաքականութեան :

Բանակցութիւնները կը շարունակուին «ժողովրդավար» կուսակցութեանց միջեւ, յանգելու համար «Միացեալ ճակատ»ին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՄԻՋԱՄՏԵԼ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ԿԻՒՐՍԷԼ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻ...

ԿԻՊՐՈՍ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ ՄԱԿ–Ի ՄՕՏ

Քանի մը օր առաջ սկսած էին այն միջադէպերը որ այսօր ծանրակշիռ բնոյթ ունեցող կացութիւն մը ստեղծած են Կիպրոսի մէջ :

Կիպրոս անկախ է 1960 Օգոստոս 16էն ի վեր: Տարածութիւնն է 9251 քառակուսի մեթր: Բնակչութեան թիւն է 600 հազար , որուն 450 հազարը յոյն է եւ 110 հազարը՝ թուրք: Մայրաքաղաքն է Նիքոզիա (հարիւր հազար հոգի):

Մշակելի հողը տարածութեան 47 առ հարիւրն է եւ անտառները 18 առ հարիւրը: Կիպրոսի էշերը կ՝արտածուին ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ: Հանքային արտածումներն ալ շատ զարգացած են :

Գործադիր իշխանութիւնը յանձնուած է յոյն նախագահի մը եւ թուրք փոխ–նախագահի մը: Ազգ. Ժողովը կազմուած է 70 առ հարիւր Յոյներէ եւ երեսուն առ հարիւր Թուրքերէ :

Ստեղծուած կացութեան ծանրութեան ի տես, Աթէնք, Լոնտոն եւ Անդարա առաջին առթիւ միացեալ զեկոյցով մը որոշեցին որ զինադուլ մը կնքուի անմիջական կերպով :

Այս զեկոյցով, երեք կառավարութիւնները իբրեւ ստորագրող երաշխաւորութեան համաձայնագրերուն կը հրաւիրէին կիպրական կառավարութիւնը եւ յոյն ու թուրք համայնքները որ վերջ դնեն ներկայ անկարգութեանց: Երեք կառավարութիւնները կը հրաւիրէին նաեւ կիպրական կառավարութիւնը որ յարմար ժամ մը նշանակէ այդ զինադուլին համար եւ երկու համայնքներն ալ որ յարգեն այդ զինադուլը :

Հանդարտութիւն ստեղծելու մտահոգութեամբ, արդէն նախագահ Գերպ. Մակարիոս եւ փոխ – նախագահ Տոքթ. Քիւչիւք որոշած էին խառն յանձնախումբ մը ստեղծել որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ դադարի մը համար բանակցութիւն վարել , ապա հսկել անոր գործադրութեան վրայ: Նախքան այս որոշումը Մակարիոս Արք. անգլիացի մարզպանը ընդունած էր ինչպէս նաեւ Ամերիկայի դեսպանը, որոնք յայտնած էին իրենց կառավարութեանց մտահոգութիւնները:

Սկզբնական կարճ դադարէ մը ետք , հրացանաձգութիւնը վերսկսած էր եւ զոհերու թիւը (մեռեալ թէ վիրաւոր) ժամէ ժամ կը բարձրանար :

Թուրքերը սկսած էին նոյնիսկ կրակ բանալ Մակարիոս Արք.ի նախագահական պալատին վրայ: Հրացանաձգութիւն մըն ալ տեղի ունեցած է անգլիագիր կիպրական թղթատարական գրասենեակին վրայ, ճիշդ թրքական թաղամասին մօտ :

Այս կացութիւնը երթալով մտահոգած է թրքական եւ յունական մայրաքաղաքները: Անդարայի մէջ, արտաքին նախարար՝ Էրքին յայտարարած է Ազգ. Ժողովին առջեւ թէ իրենց կարծիքով Կիպրոսի միջադէպերը կազմակերպուած են, աւելցնելով.— « Կիպրոսի Յոյները յարձակողականի անցած են եւ կը գրգռեն Կիպրոսի Թուրքերը եւ Թուրքիան : Այս տեսակէտով, կացութիւնը կը դատենք պաղարիւնովը այն մարդոց որոնք վըստահ են իրենց իրաւունքին վրայ: ... Եթէ Կիպրոսի յոյն համայնքին ղեկավարները անհրաժեշտ իմաստութեան փաստը չտան, միակ պատասխանատուները կ՝ըլլան այն հետեւանքներուն որոնք կրնան ծագիլ »:

Աթէնքի մէջ վախ կար որ համայնքներու միջեւ ծագած միջադէպերը բախումներ ստեղծեն նաեւ յոյն եւ թուրք ապահովութեան ուժերու միջեւ :

Աւելի վերջ, Թուրքիա կը սկսէր կորսընցնել « իրաւունք ունեցող մարդոց պաղարիւնը » որու ակնարկած էր Էրքին եւ կը սպառնար զինեալ ուժերով միջամտել Կիպրոսի մէջ: Առաջին առթիւ ինքնամուղ թուրք օդանաւեր կը սկսէին ցածէն անցնիլ կղզիին վրայէն եւ Անդարա հրապարակուած զեկոյց մը կը յայտնէր թէ «ազդարարիչ թռիչքներ էին», որոշուած երբ թրքական կառավարութիւնը կը տեսնէր թէ «թրքական կառավարութեան հաշտարար ժեսթերը ապարդիւն կ՝անցնէին վերջ դնելու համար Կիպրոսի Յոյներու ձեռնարկած ջարդին»: Կը յայտնուէր նաեւ թէ թրքական նաւեր ճամբայ ելած էին Մերսինէն անծանօթ ուղղութեամբ :

Զեռք առնուած այս բոլոր միջոցները հետեւանքներն էին Կիւրսէլի եւ Ինէօնիւի յայտարարութեանց եւ կոչերուն: Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը կոչ մը կ՝ընէր պետական զանազան ղեկավարներու ուր կը շեշտէր.— «Կիպրացի յոյն ահաբակիչները իրենց համայնքին պատկանող ոստիկանական տարրերու օգնութեամբ հալածանքի շարժում մը սկսած են գործադրելու համար նախապէս պատրաստուած ծրագիր մը Կիպրոսի Թուրքերուն դէմ, առանց խնայելու կիներուն եւ տղոց: Այս վայրագ յարձակումները թրքական համայնքին անդամներուն դէմ շարունակուեցան աճող բռնութեամբ մը եւ ցեղասպանութեան (ԽՄԲ.— Ընդգծումը մեր կողմէ) բնոյթ ստացան, նըպատակ ունենալով Կիպրոսի Թուրքերու բնաջնջումը: Ստորագրեալ պետութեանց եւ մեր կողմէ եղած դիմումները վերջ դնելու համար այս ջարդին նկատի չառնուեցան Կիպրացի Յոյներուն կողմէ: Զեր ուշադրութեան կը յանձնեմ բնաջնջումի այս վատ գործողութիւնը, Կիպրոսի Թուրքերուն դէմ, այս Ի. դարուն ուր մարդկային իրաւունքներն ու ազատութիւնները երաշխաւորուած են համաշխարհային պայմանագրութիւններով եւ կը խնդրեմ որ ինչ որ կրնամ ընէք վերջ դնելու համար Կիպրոսի արիւնահոսութեան» (ԽՄԲ.— ընդգծումը մեր կողմէ):

Հոս կարելի է ըսել թէ Թուրքերը եթէ կորսնցուցած են «իրենց պաղարիւնը », տէր դարձած են բրիտանական հիւմուրի, նման յայտարարութիւններ ընելու համար առանց գիտակցութիւնն ունենալու ծիծաղելիութեան: Կիւրսէլ գիտէ անշուշտ թէ ոչ ոք կրնայ թուրքին ձեռքէն առնել Ի. դարու ԱՌԱՋԻՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆԻ տիտղոսը զոր «պատիւն» ունի կրելու:

× Իսմէթ Ինէօնիւ կազմեց թրքական դահլիճը, որու անդամներն են իր կուսակիցները (Հալք) եւ չորս անկախ : Պէտք է ըսել թէ ներկայ արտաքին կացութիւնը (Կիպրոս) բաւական իւղ կը քսէ Իսմէթի հացին, տրուած ըլլալով որ առիթ կուտայ իրեն ներքին միասնականութիւն մը ստեղծելու, ինչպէս դիտել կուտայ Պենազէ «Օռոռ»ի ամենօրեայ «Իր տեսակէտին» մէջ: Պենազէ կը գտնէ սակայն թէ այս ութսունամեայ պետական ղեկավարէն աւելի իմաստութիւն եւ խոհեմութիւն կը սպասուէր: Արդարեւ Թուրքիոյ զինեալ միջամտութեան որոշումը շատ տեղին չի թուիր: Կիպրոսի կառավարութիւնը արդէն բողոք մը ներկայացուցած է ՄԱԿի, Թուրքիոյ դէմ որ կը միջամտէ «իր ներքին գործերուն »:

× Վերջին լուրերու համաձայն կը թըւի թէ համաձայնութիւն մը գոյացած է եւ կղզիին երեք բանակները (Անգլիացի, Թուրք եւ Յոյն) քաղաք իջած են կարգը ապահովելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՌԿՈՒ պիտի դատուէր Հինգշաբթի օր, բայց ինչպէս կը նախատեսուէր, կը մերժէր դատարան ներկայանալ , տըրուած ըլլալով որ իրաւական գետնի վրայ միշտ Գերմանիա է: (Ծանօթ է որ առեւանգուեցաւ խորհրդաւոր պայմաններու մէջ եւ Գերմանիա կը պահանջէ որ վերադարձուի): Այս դատը սակայն աննախընթաց է նաեւ այլ պատճառով մը: Կ՝ընդհատէ «Աստուծոյ զինադուլը » որ հաստատուած է 1041ին եւ կ՝արգիլէ որ մէկը դատուի Ծննդեան ութօրեակի շրջանին: Ֆրանսական կառավարութիւնը կ՝աճապարէ որովհետեւ Յունուարի առաջին օրերուն գերմանական խորհրդարանը պիտի խնդրէ Էրհարտի կառավարութենէն որ պահանջէ Առկուի վերադարձը : Այս դատավարութիւնը կը յիշեցնէ նաեւ ուրիշ մը: 1935ին, գերմանացի հրեայ մը առեւանգուած է Զուիցերիայէն ուր ապաստանած էր հիթլերական Գերմանիոյ կողմէ: Զուիցերիա պահանջած է անոր վերադարձը եւ Գերմանիա տեղի տուած է : Տեղական մամուլը յիշեցնելով այս պարագան կը խորհի թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը պիտի չուզէ նուազ յարգող ըլլալ Միջազգային Իրաւունքին քան հիթլերական կառաավրութիւնը :

ԹՐԻՍԹԱՆ ՅԱՐԱ, բանաստեղծը որ ծանօթ է իբրեւ «Պապը տատայականութեան» մեռաւ առջի օր: Ծագումով ռումանացի , 69 տարեկան էր: 1916ին մէջտեղ նետած է Տատա շարժումը, որ հակագրական շարժում մըն է :

ՄԵԾԵՐՈՒ ԾՆՈՒՆԴԸ

Ընկերային դաւանանք մը կամ հանրային առաքելութիւն ունեցող կազմակերպութիւն մը այնքան կ'արժէ, որքան իր հիմնադիրներուն եւ անոնց գաղափարական դրօշը բարձր բռնողներուն հոգեկան ու բարոյական դրամագլուխը : Քրիստոնէութիւնը աշխարհին տիրապետեց եւ բրաձրագոյն սկզբունքներու կրօնը դարձաւ շնորհիւ իր հիմնադիրին, որ աստուածային շունչ ու անհաւասարելի գերազանցութիւն ունէր, նաեւ շնորհիւ իր առաքեալներուն, որոնք գիտցան խոնարհ խաւերէն բարձրանալ եւ հասկիլ նահատակութեան փառապսակին :

Ժառանգականութեան օրէնքը ի զօրու կը մնայ ինչպէս անհատներու, նոյնպէս հաւաքական կազմակերպութիւններու համար : Որդին աշխարհ կուգայ իր ծնողքներուն հոգեմտաւոր յատկանիշներով եւ յետագային ինքզինք կ'արժեցնէ գլխաւորապէս իր առհաւական ժառանգականութեամբ :

Այս խորհրդածութիւնները պարտադիր կը դառնան ամէն անգամ որ կը փորձենք դատումի ենթարկել մեր ազգային իրականութեան մէջ մարմին առնող եւ գործող կազմակերպութիւնները : Ոմանք շատ գեղեցիկ ծրագիրներով ասպարէզ կ'իջնեն, շքեղ նշանաբաններ կ'որդեգրեն, շլացուցիչ խոստումներ կը շողացնեն, բայց փորձութեան քանի մը տարիները բաւ կ'ըլլան զիրենք պարպելու կենսունակութեան եռուն աւիշէն : Ուրիշներ նիւթական եւ թուական բոլոր առաւելութիւնները կը լրացնեն, բայց չեն կրնար մեր կեանքին մէջ արմատ նետել եւ ըստեղծագործ դեր կատարել :

Ինչո՞ւ այս զառածումը եւ աստիճանական սնանկութիւնը, երբ տեսանելի որեւէ պատճառ չկայ դէպի քայքայում առաջնորդող :

Մշակութային կազմակերպութեանց, օգնութեան մարմիններու թէ քաղաքական կուսակցութեանց հրաշազօր ուժին գաղտնիքը պէտք է որոնել սերունդէ սերունդ ժառանգ մնացած բարոյական այն հարստութեան մէջ, որուն ակնարկեցինք քիչ առաջ : Պարագայ մը, զոր դժբախտաբար, յետպատերզամեան մեր խառնակ շրջանին, արհամարհանքի ենթարկելու մասնաւոր ճիգ մը կայ պատեհապաշտ բախտախնդիրներու կողմէ, որոնք առանց անցեալի եւ առանց բարոյական դրամագլուխի կ'ուզեն արագօրէն դիրքերու հասնիլ եւ աւազի վրայ դըղեակներ կառուցանել :

Բայց պատմութեան փորձն ու վճիռը դատապարտութիւնն իսկ կը կազմեն նըման յեղյեղուկ սկզբունքներով առաջնորդուողներուն :

Ահա կուսակցութիւն մը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ աւելի քան եօթը տասնամեակէ ի վեր կանգուն է Հայոց ալեկոծ կեանքի առաջաւոր դիրքերուն վրայ եւ փոխանակ ծերութեան եւ ուժասպառութեան նշաններ ցոյց տալու, փոխանակ ներսէն ու դուրսէն հասնող հարուածներու տակ կքելու, հետզհետէ աւելի տիրական կը դառնայ :

Հազուադէպօրէն կուսակցութիւն մը այնքան արիւնոտ եւ վտանգաւոր պայքարներ մղած է, որքան Դաշնակցութիւնը : Ազգերու պատմութեան մէջ շատ քիչ են Դաշնակցութեան բախտակից կազմակերպութիւններ, որոնք կէս դարէ աւելի կուրծք տալէ ետք ահաւոր բռնակալութեանց դաւերուն եւ հալածանքներուն, շարունակեն հաւատարմօրէն մարմնացնել իրենց ժողովուրդի ազգային երազները, բարոյական սկզբունքները, եւ անոր ճակատագրին աննկուն վարիչը հանդիսանան :

Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի նման անբիծ առաքեալներ եղան մեր կուսակցութեան հիմնադիրները եւ Հայոց հանրային կեանքին անոնց տուած հարուածին թափը, անշեղ եւ անվրէպ, կը շարունակէ իր ընթացքին մէջ պահել անկախ եւ միացեալ Հայաստանի երազը՝ ուխտեալներու այսօրուան բանակին հոգիէն ներս ալ : Մեծ է Դաշնակցութեան հմայքը, որովհետեւ մեծ էր անոր ճարտարապետներու զոհողութեան ոգին, ըսկզբունքներուն ուժը եւ հաւատքի խորութիւնը : Անսպառ մնաց Դաշնակցութեան գաղափարական ակունքներուն պայծառ ժայթքը, որովհետեւ հիմնադիր Երրորդութիւնը իրեն յաջորդ ունեցաւ Օհանջանեաններու եւ Աղբալեաններու նման բացառիկ դէմքեր, որոնք նոր գանձերով հարստացուցին իրենց կուսակցութեան բարոյական աւանդատունը :

Իւրաքանչիւր Դաշնակցական ընկեր աւելի իրաւունք ունի հպարտ ըլլալու իր հոգեկան ծնողքներուն ազնուականութեամբ, քան իշխանազուն մը՝ իր հայրերու փառքով : Ահա թէ ինչու, Հ. Յ. Դաշնակցութեան 73րդ տարեդարձին առթիւ այդ մեծ գերդաստանին ամէն մէկ անդամը երկիւղածութեամբ կը խոնարհի Դաշնակցական հսկաներու յիշատակին առջեւ, որոնք իրենց ամբողջ կեանքը, տաղանդը, հոգին եւ փառքը նուիրեցին, որպէսզի Դաշնակցութեան տունը միշտ սուրբ եւ անսասան մնայ եւ անոր յարկին տակ ապաստանող նոր սերունդները գտնեն նուիրումի եւ զոհաբերութեան անսպառ կորով, գաղափարի եւ բարոյականի յորդ ամբարներ, հաւատքի եւ իտէալի լուսաւոր ջահեր :

Հանդիսաւոր այս օրուան մէջ մեր առաջին մտածումը կ'ընդխառնուի Դաշնակցութեան մեծ մեռելներու պաշտամունքին :

Մ. ԻՇԽԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

«Ամերիկայի Ձայն»ի Միջին Արեւելքի մասնանիւղի տնօրէնութեան կողմէ, 1963, Դեկտեմբեր 13, Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսին ուղղուեցան չորս հարցումներ՝ ձայնասփռուելու համար «Ամերիկայի Ձայն»ի ռատիօկայանէն ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութեան :

Ստորեւ կուտանք այդ հարց – պատասխանները :

Հարցում Ա.— Վեհափառ Տէր,

Համայն Հայութեան եւ օտար եկեղեցական թէ քաղաքական շրջանակներու մէջ լայն արձագանգ գտաւ 1963 Հոկտեմբեր 26ի ձեր հանդիպումը Էջմիածնի Վեհափառ Տ. Տ. Վազգէն Ա. կաթողիկոսին հետ : Կրնայի՞ք մեզ լուսաբանել այս պատմական դէպքի մասին :

Պատասխան.— Սիրով եւ հաճոյքով, քանի որ լաւ պիտի ըլլար, որ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայ ժողովուրդը յըստակ ու ճշգրիտ ծանօթութիւնը ունենար Կաթողիկոսական երկու Ս. Աթոռներու Վեհափառ Գահակալներուն հանդիպման մասին :

Հարցում Բ.— Նախ կ'ուզէինք գիտնալ, թէ ի՞նչպէս պատահեցաւ 1963 Հոկտեմբեր 26ի հանդիպումը, եւ ո՞վ հրաւիրեց ձեզ Երուսաղէմ .—

Պատասխան.— Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգէն Ա., ուխտի եկած էր Երուսաղէմ՝ աղօթելու աշխարհի խաղաղութեան եւ մարդկութեան բարօրութեան համար : Ան եկած էր միեւնոյն ժամանակ զբաղելու համար Ս. Յարութեան Տաճարի վերանորոգման ծախուց Հայութեան բաժինը եղող 300 հազար տոլարի ապահովման գործով եւ առ այդ անհրաժեշտ եղող կարգադրութիւնները ընելու Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքին հետ : Աւելորդ չենք նկատեր, որպէս տեղեկութիւն ըսել, հոս, թէ նախապէս արդէն, Լիզպոնի Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը յանձնառու եղած էր վերոյիշեալ գումարին հարիւր հազարը տրամադրելու Կիւլպէնկեան Ֆոնտէն :

Վազգէն Կաթողիկոսի այս այցելութեան ընթացքին էր որ, իր յատուկ յանձնարարութեամբ, Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի անդամ երկու Արքեպիսկոպոսներու ստորագրութեամբ պաշտօնական հրաւիրագիր մը ստացանք, Սուրբ վայրերու մէջ իրարու հանդիպելու եւ միասնաբար աղօթելու Հայց. Ս. Եկեղեցւոյ անշարժութեան եւ անսասանութեան ինչպէս նաեւ հայ ժողովուրդի երջանկութեան համար : Հրաւիրագիրը Մեզի բերաւ հոգեւորական ու աշխարհական պատուիրակութիւն մը :

Սոյն հրաւիրագրի ստացումէն վերջ, մեր կողմէ համապատասխան կազմով պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Երուսաղէմ՝ տեղւոյն վրայ սահմանաճշդելու համար երկու Կաթողիկոսներու հանդիպման հիմունքները :

Այս հանդիպումը պիտի ունենար մէկ նպատակ միայն.— Քրիստոնէական սուրբ ողջագուրումով մը վերահաստատել Կաթողիկոսական երկու Աթոռներու միջեւ սիրոյ ու եղբայրութեան կապը եւ վերջ տալ եօթը տարիներէ ի վեր Հայց. Եկեղեցւոյ ծոցէն ներս ծայր տուած արուեստական տագնապին :

Եւ այս ոգիէն թելադրուած, Վազգէն Ա. Կաթողիկոս, երբ Երուսաղէմ հասանք, շնորհաւորեց մեր կաթողիկոսական ընտրութիւնն ու օծումը : Սիրոյ եւ եղբայրութեան նոյն ոգիի արտայայտութիւնն էր երբ մեր Երուսաղէմ ժամանման յաջորդ օրը, Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ հոգեհանգստեան յուզիչ արարողութեամբ ոգեկոչուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Երջանկայիշատակ Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին յիշատակը՝ Նորին Սրբութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին կողմէ մատուցուած Ս. Պատարագի ընթացքին :

Արդ, կարեւորութեամբ կը նշենք, որ մեր հանդիպումը բանակցութիւն մը չէր եւ ոչ ալ երկու Կաթողիկոսական Աթոռներու կողմէ յանձնառութիւններ ստանձնելու կամ համաձայնագրեր փոխանակելու բնոյթը ունէր : Այս հանդիպումը բարոյական խորք ու բարոյական նկարագիր միայն ունէր. երկու հաւասարազօր Աթոռներու գահակալներուն եղբայրական ողջագուրումը պարզապէս :

Երուսաղէմ մեկնեցանք թեմակալ երկու Արքեպիսկոպոսներու, երեք վարդապետներու, ժողովական եւ անհատ ազգայիններու եւ մամլոյ ներկայացուցիչներու քսան հոգինոց խումբով մը :

Երուսաղէմի մէջ արժանացանք շքեղ եւ սրտալից ընդունելութեան մը Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքին, իր զինուորեալ եւ ուխտանուէր Միաբանութեան, միջ – եկեղեցական շրջանակներու, Յորդանանեան բարեխնամ իշխանութեանց եւ հայ ժողովուրդին կողմէ :

Սրբատեղեաց պահապան ու պաշտպան Հիւսէյն Ա. թագաւորը, մեզի շնորհած յատուկ ունկնդրութեան մը ընթացքին, Մեծ Աստղի բարձրագոյն շքանշանով պարգեւատրեց մեզ : Այդ առթիւ, մաղթանքներ ըրինք Նորին Վեհափառութեան երջանկութեան եւ արեւշատութեան համար. օրհնեցինք Հաշիմական Գահն ու Հաշիմական Գերդաստանը եւ բարօրութիւն ու բարգաւաճում մաղթեցինք արաբ ազնուական ժողովուրդին :

Հարցում Գ.— Կրնայի՞ք մեզի բացատրել, թէ ի՞նչ էին այն պատճառները, որոնք կարելի դարձուցին այս հանդիպումը .—

Պատասխան.— Երկու Կաթողիկոսնե-

« ԿԱԻԷ ԱՐՁԱՆՆԵՐ »

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

Այս կերպով Շահրիկեան էֆէնտի ըստիպուեցաւ միայն Ազգ. Երեսփ. Ժողովին մէջ սահմանափակել իր գործունէութիւնը, ինչ որ փիղը հարիւր փարանոց սիկառի տուփի մը մէջ տեղաւորել ուզելու պէս բան մըն էր : Շահրիկեան էֆէնտի տասը մարդու չափ պարապ ժամանակ ունէր, հետեւաբար կրնար տասը մարդու չափ ալ աշխատիլ : Իր տարագրութեան ընթացքին, ամէն ամիս կանոնաւորապէս բարեկարգութեան երկու ծրագիր պատրաստած էր : Բարեկարգելու պէտքը իրեն համար այնքան բնական էր որքան շորը թրջելու սովորութիւնը ծծկեր տղոց համար : Բարեկարգութեան առարկան խընդիր չէր, կը բաւէր որ բարեկարգելիք բան մը ունենար : Այդ բանը կրնար ազգ մը, երկիր մը, տէրութիւն մը, ընտանիք մը ըլլալ, կրնար տուն մը, պարտէզ մը, ածխանոց մը կամ ախոռ մը ըլլալ, հոգ չէր : Ամբողջ տասնեւհինգ տարի այդպէս ծրագիր ծրագրի վրայ բարդելով շրջած էր Կովկասի մէջ եւ այլուր, «Ծրագիր ունիմ, ո՞վ կ'առնէ» պոռալով փողոցէ փողոց : Շատեր հետաքրքրուելով՝ ուզած էին քննել այդ ծրագիրները, բայց հազիւ քանի մը էջ դարձուցած՝ սատանին զրկած էին ծրագիրն ալ, պատրաստողն ալ :

Մէկ հոգի միայն, Թիֆլիզի մէջ, ջերմագին ընդունելութիւն մը ըրած էր խեղճ մարդուն, եւ փողոցի անուն մը ու տան թիւ մը տալով իրեն . — Գնա, ցոյց տուր, այնտեղ միայն կը գնահատեն քո իմաստութիւնը, ըսած էր ժպտելով :

Եւ Շահրիկեան էֆէնտի, որ սկսած էր յուսահատիլ մարդկութենէն, նոր յոյսով, նոր խանդավառութեամբ դիմած էր նշանակուած փողոցը : Վերջապէս պիտի կրնար իր հանճարը գնահատող մարդիկ գտնել, բարեկարգութեան ծրագիրներ պարզել, բարեկարգել :

Զեղումով, յուզմամբ, դրեթէ շլմորած փնտռած էր նշանակուած տան թիւը : Բայց չէր կրցած ձեռքը բարձրացնել դուռը զարնելու համար, որովհետեւ, գուշակեցիք թերեւս, յիմարանոցի մը հասցէն էր իրեն տրուածը, Շահրիկեան էֆէնտի յիշոց մը արձակելով ետ դարձած էր, թէեւ իրեն եւ մեր ամէնուս համար աւելի լաւ կ'ըլլար որ նոյն օրը ներս մտնէր այդ դռնէն՝ նագամ մըն ալ դուրս չելլելու համար :

Պոլիս մտած օրը, ուրեմն, պատրաստ ունէր երեք հարիւր վաթսուն բարեկարգութեան ծրագիր, արդիւնք տասնեւհինգ տարուան յոգնաջան աշխատութեանց : Այստեղ ալ պարապ չկեցաւ, այնպէս որ առաջին անգամ Ղալաթիոյ Խորհրդարան մտած օրը՝ մօտաւորապէս հինգ հարիւր կտոր բարեկարգութեան ծրագիր կը տանէր իրեն հետ : Բայց այդ օրերու Ազգ. Երեսփ. Ժողովին պատկերը պէտք է աչքի առջեւ բերել անգամ մը, գուշակելու համար թէ բարեկարգութեան ծրագիր մը, մանաւանդ հինգ հարիւր բարեկարգութեան ծրագիրներ, ի՞նչ տեսակ ընդունելութիւն կրնային գտնել : Ժողով չէր, այլ խառնակարան, աւելի բաբելոնական քան աստուածաշնչական աշտարակը : Այնտեղ խմբուած էին մարդիկ, որոնք ինքզինքնին շատ տեղեր, նոյնիսկ շատ ալ աններկայանալի տեղեր կրնային երեւակայել, բայց ոչ Ազգ. Խորհրդարանի մը մէջ, եւ որոնք երեսփոխան ընտրուած էին կարծես իրենց ժամանակակակիցներուն ապուշութեան կենդանի ապացոյցները ըլլալու համար : Եւ այս մարդիկը լուռ չէին մնար, կը խօսէին, կը պոռային, կը ճչէին, (կը բղաւէին՝ պիտի ըսէր Շահրիկեան էֆէնտի), ամէնքը մէկ, միշտ իրարու խօսք կտրելով եւ իրենց խօսքը ուրիշի մը կտրել տալով : Վերջապէս այդ յիմարները պոռալով պոռալով կա'մ պիտի յոգնէին կա'մ բոլորովին թրխ – նէֆէս ըլլալով, կամայ ակամայ թոյլ պիտի տային, որ ուրիշներ ալ մէկ – երկու խօսք ընեն :

Շահրիկեան էֆէնտի կամացուկ մը մէկ կողմ դրաւ իր ծրագիրները, սպասելով « պատեհ մոմենտի» մը, որ թերեւս պիտի չուշանար :

Այս սպասումը սակայն երկար տեւեց, մինչեւ անգամ կը սպառնար բնաւ վերջ չունենալ, որովհետեւ մարդիկը երեսփոխան ընտրուած էին միայն խօսք ծախելու համար : Շատեր նոյնիսկ չէին գիտեր թէ ինչի մէջ կը կայանայ երեսփոխանութեան պաշտօնը, եւ ընտրուելէ ետք դացած խորհուրդ հարցուցած էին բանգէտ բարեկամներու :

— « Այնտեղ ուր քեզ չեն իմանում՝ թակի'ր »:

Եւ ճիշդ թակելու ատենն էր : Ղալաթիոյ Խառնակարանը փոթորկող թոհ ու բոհին մէջ ինքզինքը նշմարել տալու եւ իր նպատակակէտը ժամանելու համար :

Սակայն թակել կայ, թակել ալ կայ :

Եւ ահա Իզմիրլեան սրբազան Պոլիս կը հասնէր երկաթեայ համբաւով մը : Կ'ըսէին թէ այդ մարդուն վրայ ամէն բան երկաթ էր, երկաթ էր խօսքը, երկաթ իր բնաւորութիւնը, երկաթ իր աչուրները, երկաթ մանաւանդ իր ձեռքը : Հայը պարտէզ մը կը փնտռէր, եւ ամբողջ արտ մը, այդեստան մը կը գտնէր այսպէս :

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(6 Շար.

ՏԱՏԵԱՆՆԵՐԸ՝
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐ ԱԶԳ. ՀԻԻԱՆԴԱՆՈՑԻ

———o———

Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոցի հիմնադիր Պէզճեան Յարութիւն Ամիրայէն վերջ Ազգային Հիւանդանոցի մեծագոյն բարերարներն եղած են Տատեաններ։ Ահա թէ ինչպէս։

1844ին Միասէ Ամիրայ հրաժարած էր Ս. Փրկչի Հիւանդանոցի վերատեսչութենէն եւ ազգին տունը կը մնար առանց վարչութեան։ Օրուան պատրիարք Տ. Մատթէոս Զուխաճեան եւ Ամիրաներ Ազգային ժողով գումարելով՝ կը խորհին դարման տանիլ այդ կարեւոր խնդրին։ Ազգային ժողովի առաջին ակնարկը կ'ինկայ Տատեան դերդաստանի երկու տոհմազուրկներուն, երկու չողչողուն աստղներուն, ըսել կ'ուզեմ .— Յովհաննէս եւ Պօղոս ամիրաներուն — վրայ, որոնք համայն ազգին ծանօթ էին իրենց պետական բարձր դիրքով իրենց վառօ - դապետներ, բայց մանաւանդ իրենց ազգասիրական ջերմ զգացումներովը իրենց ազգային անգուգական բարերարներ։

Ու կը գրէ օրուան միակ հայ թերթը — Արշալոյս Արարատեան, « բարեշնորհ Ս. Պատրիարք Հայրը եւ յարդապատիւ ազդային ամիրայք ցանկանալով առաւել եւս զգուշաւոր պաշտպանութեամբ բարեկարգ պայծառութեան մէջ ծաղկեցնել Հիւանդանոցը՝ հաճեցան յանձնել սոյն վերատեսչութեան պաշտօնը աղնուագարմ ողորմածասիրտ Տատեանց Յովհաննէս եւ Պօղոս Ամիրայից, որպէսզի աղքատաց վրայ ունեցած առատ բարեգթութիւնին արեզակի պէս պայծառափայլի եւ բոլոր կարօտելոց օրհնաբան գոհութիւնները անպակաս ըլլան » (Արշալոյս Արարատեան, Զմիւռնիա 1844 թ. 220)։

Վերատեսչութեան պաշտօնի յանձնումը կը կատարուէր 1844 Նոյեմբերի ըս - կիզբները։ Նոյն պաշտօնի պաշտօնական յայտարարութեան օր նշուած էր Նոյեմբեր 26, կիրակի օրը։

1844 Նոյեմբեր 26ին Ս. Փրկիչ եկեղեցին կը դիմեն Ս. Պատրիարք Հայրը, Ամիրաները, ազգային կարկառուն դէմքերը եւ բազմաթիւ ժողովուրդ, ուր տէր կ'ունենայ նախ հանդիսական պատարագ եւ քարող պատրիարքի կողմէ, որմէ վերջ հանգանակութիւն կը կատարուի Հիւանդանոցին համար եւ՝ «ամէնքն ալ ըստ կարողութեան այն խղճալեացը համար ողորմութիւն շնորհեցին » (Արշ. Արարատեան, անդ)։

Ո՞րքան կը կարծէք թէ հաւաքուած ըլլայ։ 1844ին է դէպքը։— 30·000 դահեկան տուած են այդ հանդիսին ներկայ եղող Հայերը։ Այն տարիներուն հսկայ դումար էր տակաւին։

Հանդանակութենէն վերջ ներկաները կ'այցելեն Հիւանդանոցին յարկաբաժին - ները.— « Ապա Սրբազան Հայրը բոլոր յարդելեաց հետ մէկտեղ սկսաւ այցելել իւրաքանչիւր աղքատաց սենեակները եւ հարուստները եւ Հիւանդաց հանդիստ վիճակը եւ սնուցիչ կերակուրները տեսնելով, նոր վերատեսուչ Տատեան Ամիրայից յայտնեց իր սրտին չափազանց ուրախութիւնը չնորհակալու բարեմաղթութեամբ » (Արշ. Արարատեան, անդ)։

Պօղոս Ամիրայ Տատեան կառավարութենէն իր ընտանիքին յատկացուած տասը fաշ մսի պարէնը 1844ին կը նուիրէ ընդմիշտ Հիւանդանոցին, իսկ Յովհաննէս Ամիրայ Տատեան 1845ին Ապրիլ Մէջիտ կայսրէն կը խնդրէ եւ կ'ընդունի Հիւանդանոցին համար օրական 15 քաչ միս եւ 37ուկէս քաչ հաց (Բիւզանդ Քէչեան, պատմութիւն Ս. Փրկչի Հիւանդանոցին Հայոց, կ. Պ. 1888, էջ 82)։

Տատեանց Ազգ. Հիւանդանոցին ըրած տարեկան նպաստի գումարը կը հասնէր 50 – 60·000 դուրուշի (Բ. Քէչեան, անդ՝ էջ 85)։

Տատեանց Ազգ. բարերարութեան այս գործը երկա՛ր տարիներ տեւած է։

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Մ. ԻՇԽԱՆԻ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՆ

———o———

Հինգշաբթի 19 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 8·30ին, Ճեմարանի Վասպուրա - կան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ճեմա - րանի Շրջ. երկս. Միութեան կազմակեր - պած եւ բանաստեղծ Մ. Իշխանի նուիր - ուած յարգանքի երեկոն, իր բանաստեղ - ծական վաստակը ամփոփող դրքին՝ «Ո - սկի Աչուն»ի հրատարակման առթիւ։

Սրահը լեցուն էր ծայրէ ծայր ղեղար - ուեստասէր հասարակութեամբ։

Երեկոն բացաւ Միութեան ատենապետ Տօքթ. Բարգէն Փափազեան, յիշելով իր մանկութեան ընկերը ճեմարանի յարկէն ներս, որ այսօր բանաստեղծ Մ. Իշխա - նեան է։

Բանաստեղծի անձը եւ աշխարհայեաց - քը իր բանաստեղծութեան ընդմէջէն՝ ներկայացուց բանաստեղծ Յ. Գեղարդ։ Իսկ գործին գրական արժէքին մասին խո - սեցաւ Պ. Գ. Շահինեան։

Պ. Խաչիկ Աբրահամեան, խոր ապրու - մով արտասանեց բանաստեղծին «Դուք Մամիկներ Սեւաղեստ»ը եւ «Ուր Մը - նաց»ը։

Օր. Կէօվճէլեան արտասանեց հատ - ուած մը «Ողջոյն քեզ կեանքէն »։

Տիկին Գարմէն Տէր – Կարապետեան, մէջընդմէջ, դասախօսողներուն մտքերը պատկերազարդող ընթերցումներ կատա - րեց Մ. Իշխանի բանաստեղծութիւննե - րէն։

Բանախօսութիւններէն եառ, ներկանե - րը մեծապէս խանդավառուած, ծափե - րու տարափին տակ բեմ հրաւիրեցին Մ. Իշխանը, որ խորապէս յուզուած այս մե - ծարանքէն, ըսաւ .

« Իմ վաստակը կաթիլ մըն է միայն հայ ժողովուրդի ծով կարելիութիւննե - րէն եւ թերեւս դովաբանական չափա - դանցութիւններ եղան հասցէիս։

« Գրած եմ դրելու համոյքին համար։ Եւ եթէ բան մը փնտռած եմ դրելով, այն է՝ սիրել եւ սիրել տալ հայ քերթողու - թիւնը, հայ բանաստեղծները եւ տարա - ծել անոնց հմայքը նոր սերունդներու հո - գիներուն մէջ »։

ՔԵՆԻԱ
ԱՓՐԻԿԵԱՆ
ՆՈՐ ԱՋԱՏ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

———

Քենիա, որուն անունը ծագում առած է համանուն լեռէ մը, որ կը նաչանակէ «Սպիտակ լեռ», իր անկախութիւնը ըս - տացող ափրիկեան 34րդ պետութիւնը դարձաւ, Դեկտեմբեր 12էն ի վեր։

Ափրիկէի արեւելքը դտնուող այս եր - կիրը արեւմուտքէն՝ Ուկանտայի, արե - ւելքէն Սոմալիի, հիւսիսէն՝ Եթովպիոյ եւ Սուտանի, հարաւէն՝ Թանկանիքայի սահմանակից է, իսկ հարաւ - արեւել - քէն՝ Հնդկական ովկիանոսի։ Երկիրը ու - նի 583·000 քառակուսի քիլոմեթր տարա - ծութիւն, որուն 28·000ը կը գրաւեն լի - ճերը։ Բնակչութիւնը 1962ի տուեալնե - րով 8·676·000 է, որմէ 6·400·000 բնիկ - ներ են։ Մայրաքաղաքը՝ Նայրոպի, ու - նի 252·000 բնակիչ։

Քենիա լեռնոտ երկիր է՝ տաք, չափա - ւոր խոնաւ կլիմայով։ Գետերը ջրառատ, արագահոս են, կը հանդիսանան ելեկ - տրուժի անսպառ աղբիւր, թէեւ այդ ուղ - ղութեամբ մինչեւ այսօր քիչ աշխատանք կատարուած է։ Լեռներուն մէկ կարեւոր մասը եւ կեդրոնական սարահարթը ծածկուած են անտառներով, ուր կը բը - նակին փիղեր, վագրեր, վայրի գուլեր, արծիւներ, բազմաթիւ թռչուններ եւ այլ կենդանիներ։ Քենիա հարուստ է ոսկիի, արծաթի, պղինձի, ղինկի, աղի եւ այլ հանքանիւթերու աղբիւրներով։

Երկրագործական երկիր է։ Արդարեւ, բնակչութեան 89 առ հարիւրը կ'աշխատի դաշտերու մէջ։ Մշակուած հողերուն 70 տոկոսը կը զործածուի բամպակ, թէյ, սուրճ, չաքարեղէգ, բրինձ, պանան արտադրելու համար։

Բնակչութեան հիմնական սնունդը կը կազմեն բրինձը, եգիպտացորենը եւ ա - նուշ դեղնախնձորը։

Ամիրայ Տատեան Յովհաննէս եւ Պօղոս Ամիրայ Տատեան Ամիրայ Տատեան

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մեր շատ կարճ համարած կեանքը կը բաղկանայ բազմաթիւ օրերէ, զորս մենք շատ երկար կը համարինք։

ՕՔԹԱՒ ՖԻՕՃԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

———

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

—Թող Օր. Կօթիէ իր Ն...ի կոմսը ղրկէ ինծի եւ այն ատեն հաւասար դիրք կ'ու - նենանք։

— Լաւ դիտէք թէ ատանկ բան մը չը - նեը։ Ուստի, սիրելի Արման, հանդարտ թողուցէք զինքը։ Եթէ տեսնէիք թէ ինչ վիճակ ունի, անոր հետ ձեր վարուելու եղանակին համար պիտի ամչնայիք։ Տըժ - գունած է, կը հազար եւ չատ պիտի չապ - րի։

Եւ Բրիւտանս ձեռքը ինծի երկնցնելով աւելցուց.

— Եկէք տեսէք զինքը, ձեր այցելու - թիւնը չատ երջանիկ պիտի ընէ զայն։

— Պ. Ն...ի հանդիպելու փափաք չու - նիմ։

— Պ. Ն... անոր տունը չի գտնուիր քնաւ։ Մարկրիթ չի կրնար անոր ներկա - յութիւնը հանդուրժել։

— Եթէ Մարկրիթ դիս տեսնել կ'ուզէ, ուր բնակիլս դիտէ, Թող գայ։ Ես ա'Ան - թէն փողոցը ոտք չեմ կոխեր։

— Լաւ ընդունելութիւն պիտի ընէ՞ք իրեն։

— Կատարելապէս։

— Էհ ուրեմն, վստահ եմ թէ պիտի գայ։

— Թող գայ։

— Այսօր դուրս պիտի ելլէ՞ք։

— Ոչ, մինչեւ եաքը հոս եմ։

— Երթամ ըսեմ իրեն։

Բրիւտանս մեկնեցաւ։

Օլիմբին չզրեցի անդամ թէ զինքը տեսնելու պիտի չերթամ։ Այդ աղջկան համար ինքզինքս չէի նեղեր։ Շաբաթը հազիւ օր մը կ'անցընէի անոր հետ։ Կարծեմ թէ կը մխիթարուէր ծառուղիի չեմ դիտեր որ թատրոնին մէկ դերասա - նին հետ։

Ճաշելու համար դուրս ելայ եւ դրեթէ անմիջապէս դարձայ։ Այն գիշեր կրակ վառել տուի եւ ժօզէֆը պառկելու ղրը - կեցի։

Չեմ կրնար ըսել ձեզ թէ մէկ ժամուան սպասումի միջոցին ինչ զանազան տպա - ւորութիւններ յուզեցին զիս։ Բայց երբ ժամը 9ին միջոցները դուռը զարնուեցաւ. այնպիսի յուզում մը զգացի որ դուռը բանալու զացած ատենս ստիպուեցայ պատին կռթնիլ վար չիյնալու համար։

Բարեբախտաբար նախասենեակը կի - սովին մութ էր եւ դիմագծերուս այլայ - լութիւնը չատ չէր տեսնուեր։

Մարկրիթ ներս մտաւ։

Սեւեր հագած եւ երեսը քօղով ծած - կած էր։ Հազիւ դէմքը կը ճանչնայի ճանեակին տակէն։

Սրահ մտաւ եւ քօղը վերցուց։

Մարմարիոնի պէս ժժդունած էր։

— Ահա եկայ, Արման, ըսաւ։ Փափա - քեցաք զիս տեսնել ու եկայ։

Եւ զլուխը երկու ձեռքերուն մէջ առ - նելով լացաւ։

Մօտեցայ իրեն։

— Ի՞նչ ունիք, ըսի այլայլած ձայնով։

Ձեռքս սեղմեց առանց պատասխանելու, վանդի արցունքները տակաւին կը խեղ - դէին իր ձայնը։ Բայց քանի մը վայր - կեան եաք, քիչ մը հանդարտած ըլլալով, ըսաւ .

— Շատ վիշտ պատճառեցիք ինծի, Ար - ման, իսկ ես ձեզի բան մը չըրի։

— Բնաւ բան մը չըրի՞ք, ըսի դառն ժը - պիտով մը։

— Եթէ բան մը ըրի, պարագաներուն ստիպման տակ էր։ Անկէ դուրս բան մը չեմ ըրած։

Ձեմ դիտեր թէ ձեր կեանքին մէջ զգա - ցա՞ծ էք կամ պիտի զգա՞ք երբեք ինչ որ ես զգացի Մարկրիթը տեսնելով։

Վերջին անդամ տունս եկած ատեն, ճիշդ հիմակուան տեղը նստած էր։

Միայն թէ այն թուականէն ի վեր ու - րիշի մը սիրուհին եղած էր։ Ուրիշ համ - բոյրներ զգած էին անոր չքնաղքին, որուն իմ չքնեղս կը ձգտէին ակամայ եւ սակայն կը զգայի թէ նոյնքան եւ թե - րեւս ալ աւելի կը սիրէի այդ կինը։

Սակայն ինծի համար զժուար էր խօսքը բանալ այն նիւթին վրայ, որուն համար եկած էր։ Մարկրիթ անչուշտ հասկցաւ ասիկա, վասնզի ըսաւ .

— Ձեր գլուխը ցաւցնելու եկայ, Ար - ման, վասնզի երկու բան պիտի խնդրեմ ձեզմէ, նախ ներում՝ երէկ Օր. Օլիմբի ըսածներուս համար եւ երկրորդ՝ չնորհ այն բաներուն համար զորս թերեւս պատ - րաստ էք տակաւին ընելու ինծի։ Ձեր վերդարձէն ի վեր, կամայ թէ ակամայ, այնքան վիշտ պատճառեցիք ինծի որ այժմ անկարող պիտի ըլլամ մինչեւ այս առտու կրած յուզումներուս մէկ քառոր - դին դիմադրելու։ Պիտի դթաք ինծի, այնպէս չէ՞ եւ պիտի հասկնաք թէ սրտի տէր մարդու մը համար աւելի ազնիւ բա - ներ կան քան թէ վրէժ լուծել ինծի պէս հիւանդ եւ տխուր կինէ մը։ Բռնեցէք ձեռքս եւ պիտի տեսնէք թէ տենդ ունիմ։ Անկողնէս ելայ ու հոս եկայ ոչ թէ ձեր բարեկամութիւնը, այլ ձեր անտարբե - րութիւնը խնդրելու համար։

(Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

✱ ✱

ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱՒՕՏ

(Հէքեաթ եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

✱ ✱

ԳՐԵՑ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն.— «ՅԱՌԱՋ» մատենաշար :

Գին՝ 10 Ֆրանք (առաքման ծախքով 11 Ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար :

Դիմել հեղինակին, «Յառաջ»ի հասցէով :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի խումբին :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետր. 29, Սփլանտիտի մէջ:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ՛ունենայ յառաջիկայ Յունուար 12ին, Կիրակի օր, եկեղեցւոյ սրահը :

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

Կ՛ՈՒԶՈՒԻՆ

Կրթական հաստատութեան մը համար, մաքրութեան ծառայութեան եւ այլ աշխատանքներու համար յէկ հոգի կ՛ուզուի (այր թէ կին) :

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

EXPOSITION
D'ART ARGENTIN CONTEMPORAIN

DU 13 DÉCEMBRE AU 16 FÉVRIER

Musée National d'Art Moderne

PARIS

— 11, Av. du Président Wilson —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վարդանանց
Ասպետներու Եղբայրակցութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Կիրակի՝ 23 Փետր. 1964, ժամը 21

SALLE GAVEAU

« Au Pavillon Bleu »
(BORD DE SEINE)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT
— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու
խմիչքով կամ ոչ:

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ժողովը Ուրբաթ (Դեկտեմբեր 27), Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ

28 Դեկտեմբեր, շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

MAIRIE D'ASNIERES
Centre Administratif et Social

Կը խօսի Տիկին ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ՝ Նոր Սերունդի Անիէռի կազմին:

«Սօսի» պարախումբը իր ամբողջական կազմով, ղեկավարութեամբ

Տիկ. Քիւթնէրեանի

Եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տիկ. Միութեան Մանկանց հանդէսը, Հինգշաբթի, Մարտ 5ին, Կռան տ'Օթէլի մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը :

×

Սիմոն Զաւարեանի մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ յուշի եւ յարգանքի ցերեկոյթ, Փետրուար 9, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Իվ Թուտիկ թատրոնին մէջ :

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբը իր կազմութեան երկրորդ տարեդարձը կը տօնէ Յունուար 26ին :

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 5ին, Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցի աշակերտներու կողմէ :

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին:

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ՛ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ Ժամեր	20 Ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 Ֆր.
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի	6ական
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւաջանութիւնը	7 Ֆր. 7 Ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 Ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 Ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

Հայկ. երաժշտութեան նոր սկաւառակ մը, (շարք 6) թիւ MC 20172

Վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած ՎՕԿ Ընկերութեան կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ»
«UNE SOIRÉE ARMÉNIENNE»

(Microsillon, 33 tours, 30 cm. 48 վայրկեան տեւողութեամբ)

Գունաւոր շքեղ կողք

Մեներգ, խմբերգ եւ սէնֆօնիք նուագախումբ 50 հոգի

Հայկ. պարերու եւ աշուղական երգերու կտորներ :

1.— Կենաց երգ, 2.— Արեւելեան ցոլքեր, 3.— Երջանիկ Աշուղը, 4.— Հայկ. պարեր (*Հօյ Հելինէ, Թամ Զարա*), 5.— Քաղհան եմ անում, 6.— Գարնան օրեր, 7.— Յոռետեսը, 8.— Հայրենի Յուշեր, 9.— Երկինքն ամպել է, *եւ* Տատրագոմի Հարսը օփերայէն պարեր :

Ստանալու համար դիմել Ա. Պարթևեանի 14 Rue Petit, Paris 19e — Tél. BOT. 99-22 *կամ Եկեղեցւոյ դիւանատունը :*

Երգարանը կը տրուի միասին, Գին 30 Ֆրանք

(*Գաւառներու համար առաքում* contre remboursement, *խնամուած ծրարով*)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները ժող. երաժշտութիւն թիւ 20103, 20136, 20157, 20162, 20159,

Եկեղեցական երաժշտութիւն եւ Եկմալեան պատարագ.— 20114, *Կոմիտասեան պատարագ* 20150, 20169, *Գանձարան Հայ եկեղեցական երաժշտութեան*

Լօխում հէլվա թահին

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)

DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
28
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
28 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9895

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9895

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿՆՈՋ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այսպէս, Տանձուկի մէջ, մեր այցելած ամէնէն հեռաւոր կոլխոզը, շատ կիներու հանդիպեցանք դպրոցը ուսուցանող պաշտօնէութեան մէջ: Բայց երբ դուրս ելանք մեր օթոքառը առնելու, տեսանք որ գիւղին բոլոր այր մարդիկը վրան խուժած էին.— կայտառ տղաք, թուխ, պայծառ նայուածքով, տակաւին կիսավայրենի դիմագիծով: Պատուիրակութեան կիներ խոստովանեցան մեզի թէ շատ ապահով պիտի չզգային իրենք զիրենք՝ եթէ իրիկունը առանձին ըլլային անոնց մէջ, բայց կը խորհիմ թէ կը սխալէին: Բայց մէկ կին չկար անոնց մէջ: Հաւանաբար, Հայաստանի մէջ, կիները այր մարդոցմէ նուազ հետաքրքիր են, բայց վստահ չեմ:

Հոկտեմբերեան կոլխոզին մէջ, ըսի արդէն, երկու պաշտօնակիցներ էին, որոնք ուղած էին անպայման բարեկամութեան ճաշը հրամցնել մեզի: Սեղանին շուրջ մօտ քսան հիւրեր կային, բայց մեզի հետ չկերան: Ներկայ միակ կիները մեր պատուիրակութեան երկու ընկերուհիներն էին, նաեւ ռուս ընկերացող կինը, որ մեր տրամադրութեան դրուած էր՝ երբ Խորհ. Միութիւն ժամանեցինք:

Ընդհակառակն, Երեւանի մէջ, այր եւ կին միշտ միասին են, աշխատանքին կամ փողոցը եւ թատրոններու մէջ:

Վաղ առաւօտեան, կիներ տեսայ որ փողոցի աշխատանքներ կը տանէին: Բայց տեսայ նաեւ կիներ ելեկտրական մեքենաներու գործատան մէջ, քիչ մը ամէն պաշտօնի գլուխ:

Տասնըմէկամեայ վարժարանը, որ մօտաւորապէս մեր լիսէներուն կը համապատասխանէ, տեսչութիւնը կնոջ մը յանձնուած էր: Գիտական մանկավարժութեան համալսարանը, ուսանող եւ ուսանողուհի միասին կ'աշխատին, դրեթէ նոյն չափով եւ կին մըն է, որուն տիտղոսը կը համապատասխանէ ընդհանուր քննիչի, որ մեզ պտըտցուց մանկապարտէզներու ճիւղը:

Վերջապէս, նախարարութեան մէջ եւ հրաժեշտի ճաշին, զոր մեզի հրամցուց կրթական նախարարը, մարմնեռ կին մըն էր, որ բարձր պաշտօններ կը վարէր, մեզի հետ:

Փորձառական հետազօտութիւնը, շատ կանուխ կը սկսի Հայաստանի մէջ, դպրոցէն իսկ: Կոլխոզներու դպրոցները մեծ հողեր ունին, վեց հեկտար դաշտ, 2000 քառակուսի մեթր պարտէզ Հոկտեմբերեանին մէջ: Մշակութեան գործերը կը կատարուին կոլխոզին կողմէ եւ երախաները իրենց հողին վրայ կը փորձեն մշակութեան զանազան ձեւեր: Երբեմն իրենց հունձքերը համեմատաբար գերադաս են կոլխոզնիկներու ըրածէն: Այն ատեն ասոնք հարկ եղած եզրակացութիւնները կը քաղեն:

Երեւանի մէջ, բայց նաեւ կովխոզներու մէջ, ընդհանուր ուսուցման դպրոցական հաստատութիւնները արդիական գործիքներ ունին ձեռական զանազան աշխատանքներու համար, որոնք նշանակուած են յայտագրին վրայ, միշտ ելեկտրականութեամբ բանող.— Սղոցելու սեղաններ, փայտ ու մետաղ աշխատելու կազմեր, աղջիկներու համար կարի մեքենաներ եւն. եւն.:

ՇԱՐԼ ՄԱՐՔՈՒԱՐ

(12 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԼԱՐՈՒԱԾ

ԱՆԳԼԻԱ ՈՒԺ ԿԸ ՂՐԿԷ

Համեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէ Կիպրոսի մէջ, բայց մթնոլորտը միշտ լարուած է:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն աւելի քան 200 մեռեալ եւ վիրաւոր կայ Նիկոսիա: Կառավարական աղբիւրներէ կը հաղորդեն թէ կիպրացի Թուրքերը 4 ժամ կրակ բացած են կիպրացի Յոյներու դիրքերուն վրայ: Առջի օրուան եղած համաձայնութեան վրայ յոյն, թուրք եւ բրիտանացի զօրքը, անգլիական հրամանատարութեան տակ, պատրաստ է միջամտելու, կարգը վերահաստատելու համար:

Ամէն կողմէ իրար անցած են: Նախագահ Ճոնսըն նամակ զրկած է Մակարիոս Արք.ի եւ, Տոքթ. Քիւչիւկի ինչպէս նաեւ Զօր. Կիւրսէլի: Նոյն ատեն բրիտանացի մարզպանը եւ յոյն դեսպանը զինուորական պաշտպանութեան տակ գացած են Թրքական թաղամասը բանակցելու համար զինադուլի պայմաններուն շուրջ թուրք դեսպանին հետ:

Յիշենք կրկին թէ ՄԱԿի մէջ, Կիպրոս Ապահովութեան Խորհուրդի նիստ կ'ուզէ արտայայտուելու համար Թրքական յարձակման մասին: Պէտք է ըսել թէ Անքարայի մէջ միտքերը աւելի հանդարտ են եւ Ինէօնիւ իր գոհունակութիւնը յայտնած է տեղեկանալով թէ զինադուլ որոշուած է Կիպրոսի մէջ: Ամէնէն շատ Անգլիան էր մտահոգուած ի տես Կիպրոսի իրարանցումին եւ վարչապետը ընդհատած էր իր արձակուրդը խորհրդակցելու համար իր նախարարներուն հետ: Որոշուած էր անմիջապէս ուժ զրկել պաշտպանելու համար անգլիական կայանները:

Թշնամական զգացումներու այս վերարծարծումը արդիւնք էր այն անորոշ մթնոլորտին, որ կը տիրէ կղզիին մէջ: Նախագահ Մակարիոս առաջարկներ ներկայացուցած էր Տոքթ. Քիւչիւկի իբրեւ հիմ վիճաբանութեանց: Այս առաջարկներէն մէկական պատճէն հաղորդուած էր երեք պետութեանց, որոնք 1959ին Ցիւրիխի մէջ մասնակցած էին Սահմանադրութեան պատրաստութեան եւ երաշխաւորած էին Կիպրոսի անկախութիւնը: Տոքթ. Քիւչիւք ցարդ չէ տուած իր պատասխանը, բայց Անքարա Նիկոսիոյ իր դեսպանին միջոցաւ մերժած էր, առանց խորհրդակցելու իսկ, Մակարիոս Արք.ի առաջարկները:

×

Կիպրոսի վերջին դէպքերը պատճառ կը դառնան որ տեղական մամուլը զբաղի Թուրքերով եւ Յոյներով: Փարի-Փրէս կ'ընդունի որ «Կիպրոս աւելի յոյն է քան Յունաստանն իսկ» եւ կը պատմէ «Վայրագութիւններ» խորագրին տակ:

«Նիկոսիա, փողոց մը կար, որու անունն էր Մբրտբր Մայլ (սպանութեան մղոն) 1600 մեթր, ամէն օր երկու բրիտանացի զինուորներով՝ սպաննուած կամ վիրաւոր: «Եթէ ազատիս Յոյնէն կամ Թուրքէն, ուրիշ թոմի մըն է որ սխալմամբ քեզ կը սպաննէ կռնակէն» կ'ըսէին ի վերջոյ Անգլիացիք: Թիւով պակաս, Թուրքերը կը գերազանցէին վայրագութիւններով: Կը պատմուէր նոյնիսկ որ կաթսաներու մէջ կ'եռացնէին բրիտանացի զինուորները, ինչպէս Սուլթանի ժամանակ»...:

Օրը Օրին

«ԼԸ ՓԸԹԻ ՇԱՓԸՌՈՆ ՌՈՒԺ»

Ֆրանսայի մէջ նախակրթարանի ամէն աշակերտ ծանօթ է Փէռռոյի այս խորհրդանշական (*սէնպոլիք*) պատմուածքին,— շատ ժողովրդական, նոյնիսկ Օփերա – Քոմիքի վերածուած:

Գայլը, «քաղաքակրթելէ» ետք իր եղունգներն ու ակռաները, լեզու կը թափէ եւ կը խաբէ միամիտ աղջնակ մը, որ ի վերջոյ ոչ միայն կեր կը դառնայ քաղաքակիրթ գայլին, այլեւ աղջնակին մեծ – մայրիկը:

Այս պատմութիւնը, զոր զոց գիտեն նախակրթարաններէ շրջանաւարտները, չե՛ն գիտեր համալսարաններէ շրջանաւարտ Եւրոպացիները,— սա քաղաքագէտնե՛րը, դիւանագէտնե՛րը, տիտղոսաւոր «Լը Փըթի շափըռոն ռուժերը»: Եւ խորհիլ որ նոյն գայլին շա՛տ են զոհ տըւեր այս դիւանագէտ «Փըթի շափըռոն ռուժերը», երբեմն իրենց դժբախտ մեծ – մայրիկը, երբեմն իրենց միամիտ մեծ – հայրիկը: Ուրիշ հարց է այդ զոհերուն պատմութիւնը, կամ աւելի ճիշդ՝ հին պատմութիւն:

Յիշեցնենք նորը:

Կռիւ կայ Կիպրոսի մէջ: Իբրեւ հետեւանք յունական յիմար քաղաքականութեան մը եւ անգլիական նշանաւոր ... *ինատին*, թուրքը գնաց հաստատուեցաւ այս կղզիին մէջ բանակով եւ իշխանութեամբ: Հիմա կը կռուին Յոյները, դուրս հանելու համար այն որ գացեր հաստատուեր է յունական բնակավայրին մէջ:

Այս կռիւին առթիւ, այս արիւնհեղութեան առթիւ, գիտէ՞ք թէ ի՛նչ կը յայտարարէ «քաղաքակրթուած» գայլը:

Նկատելով որ «թրքական կառավարութեան հաշտարար ժեսթերը ապարդիւն կ'անցնին՝ վերջ դնելու համար Կիպրոսի Յոյներուն ձեռարկած ջարդին»,

Նկատելով որ յարձակումները թրքական համայնքին անդամներուն դէմ կը շարունակուին յարաճուն կատաղութեամբ՝ նպատակ ունենալով Կիպրոսի Թուրքերուն բնաջնջումը,

Նկատելով որ ցեղասպանութեան ձեւ առած այս արիւնահոսութեան վերջ չի դրուիր այն դարուն մէջ, ուր մարդկային իրաւունքներն ու ազատութիւնները երաշխաւորուած են համաշխարհային պայմանագրութիւններով,

Թրքական կառավարութիւնը «պարտականութիւն» կը համարի «ազդարարիչ թռիչքներ» կատարել օդանաւերով, շատ ցածէն թռելով Կիպրոսի վրայէն, միաժամանակ Մերսինէն ճամբայ հանելով թրքական նաւեր ու պատրաստակամութիւն յայտնելով «միջամտել» զինու զօրութեամբ:

Այսինքն ... «Լը փըթի շափըռոն ռուժին» պատմութիւնը, յանուն քաղաքակրթութեան, մարդկային իրաւունքներու եւ ազատութեան, համաշխարհային պայմանագրութիւններու եւ քսաներորդ դարու, ցոյց տալ գայլի ակռաները՝ խօսելով ... *ցեղասպանութեան* մասին:

— Վա՛յ, Մէհմէտ, վա՛յ:

Ցեղասպանութեան դէմ բողոքե՛լ: Երե՛ս կ'ուզէ՝ չամչնալու համար: Ի՞նչ կ'ուզէք, երբ Եւրոպան կը պզտիկնայ այս աստիճան, երբ Արեւմուտքը կը նուաստանա՛յ պատուոյ ըմբռնումը կորսընցնելու աստիճան, գայլերը լեզու կ'ելլեն անշուշտ՝ դաս տալու համար քաղաքակրթութեան մասին:

Ցեղասպանութեան դէմ բողոքողն ալ Թո՛ւրք ըլլայ, ի՛նչ օրերու հասանք: Պառա՛ւ Եւրոպա, կ'իմանա՞ս: Չարչի Արեւմուտք, կը լսե՞ս:

Եւ հիմա կարդացէք սա ֆրանսերէն հատուածը:

Nous ne quitterons pas La Cappadoce sans penser aux terribles souffrances de nos frères Arméniens victimes, là comme en Cilicie d'un véritable génocide. Les massacres de 1916 et de 1923, je les évoque en présence de nos amis turcs, guides et interprètes, sur le parvis de la mosquée de Césarée. Ils baissent la tête. L'un d'eux me dit : « Oui, c'est vrai, nous sommes les coupables ». Et je lui réponds que nous sommes aussi coupables que lui, nous autres Occidentaux, qui nous sommes si souvent servis de la nation arménienne comme d'un bouclier dès qu'il devient gênant.

DANIEL ATGER.

(L'ILLUSTRÉ PROTESTANT, Décembre 1963)

Լ'Իլլիւսթրէ Փրոթեսթան պարբերաթերթը կը գրէ թէ խումբ մը քրիստոնեաներ, Քանատայէն, Ֆրանսայէն եւ Զրւիցերիայէն անցեալ ամառ կը մեկնին Թուրքիա, քալելով Պօղոս առաքեալի հետքերուն վրայ: Ի վերջոյ կը հասնին Կեսարիա, որ երբեմն եղած է քրիստոնէութեան մայր քաղաքներէն մին: Քաղաքին մզկիթին առջեւ՝ կ'ոգեկոչեն հայ քրիստոնեաներուն կրած ահաւոր տառապանքը, այսինքն ջարդերը, «*իսկական* ցեղասպանութիւնը», *ինչպէս* կը գրէ Տանիէլ Աթժէ:

Թուրքերը կը խոնարհեն իրենց գլուխը: Նոյնիսկ մէկը կը խոստովանի եւ կ'ըսէ.

— Այո՛, յանցաւոր ենք մենք:

Ու Աթժէ կը պատասխանէ. — Մենք ալ յանցաւոր ենք:

Չի բաւեր, սակայն, չի բաւեր խոստովանիլ եւ ընդունիլ թէ յանցաւոր էք, դո՛ւք, Արեւմուտքցինե՛ր, Թուրքերուն մեղսակից: Մենք կը հարցնենք ձեզի.

— Պիտի չդարմանուի՞ կատարուածը: Թէ ոչ՝ Օփերայի պիտի վերածէք, երախաներուն պատմելիք հէքեաթի պիտի վերածէք Հայոց ջարդը, կատարուած անօրինակ ցեղասպանութիւնը, իբրեւ նոր «Լը փըթի շափըռոն ռուժի» պատմութիւն, զուարճացնելու համար հասնող սերունդը:

ԱՐԱՋ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՌԿՈՒ որեւէ պատասխան չտուաւ զինքը հարցաքննող դատաւորին: Ժպիտը դէմքին, անտարբերութեամբ հետեւած է ամբողջ դատավարութեան: Փաստաբանները որոնց մէջ՝ Թիքսիէ – Վինեանքուռ ծանրացած են գլխաւորաբար ամբաստանեալին առեւանգման պարագաներուն վրայ եւ յիշեցուցած թէ Առկու միշտ Գերմանիա կը գտնուի ...:

ՄԱՌԵՇԱԼ ԺՈՒԷՆԻ առողջական վիճակը ծանրացած է յանկարծ, 75ամեայ մեծ զինուորականը ուղեղային արիւնահոսութիւն ունեցած է եւ փոխադրուած Վալ Տը Կրասի զինուորական հիւանդանոցը:

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ մամուլի ասուլիս մը տըւաւ Այժէի մէջ, Ռապաթ մեկնելէ առաջ: Արեւմտեան լրագրողները հրաւիրուած չէին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը Էրհարտ Ուոշինկթըն գնաց Ուրբաթ օր: Յետագային Հռոմ ալ պիտի երթայ իր Արտաքին նախարարին հետ:

ՊԱՇԱՐՈՒԱԾԸ

—o—

Ցունուարեան մի գիշեր վերադառնում էինք որսից: Անցանք պատմական Գողթան գաւառի կիրճերից մէկը, ոլորապտոյտ ճամբով բարձրացանք այն զար – մանահրաչ ժայռի սառրատը, որի գագաթին այժմ էլ երեւում են Սմբատ Բագ – րատունի թագաւորի բերդի աւերակ – ները :

Այդ վիթխարի ժայռը ուղղահայեաց միատում է դէպի երկինք եւ բնութեան կերտած այն փառաւոր ամրոցներից է, որի գագաթը անմատչելի է անգամ ամե– նահարուստ լեռնագնացներին :

Ի՞նչպէս են մարդիկ ապրել այդ լերկ ապառաժի գագաթին...

Հարեւան Ղազանչի գիւղից մի մարդ կար մեզ հետ՝ Ջերմայի վարիչ Ցարու – թիւնը: Ոգեւորուած պատմում էր, թէ ինչպէս Սմբատ Բագրատունին լինելա – րիւր տասնեակ թուականին արծուի նը– ման իջել է այդ ժայռից եւ ջարդ տուել Արաբներին :

— Իսկ պաշարուած ժամանակ ի՞նչ են խմել,— հետաքրքրուեցի ես :

— Գագաթին որճաքարը փորել են, մի խոր ջրամբար չինել, — պատմեց Ցա– րութիւնը: — Ձիւնը, անձրեւը թափւում են էդ ամբարի մէջ ու մնում սառը, զու– լալ, ու էնքան չատ, որ մի տարի խմեն՝ չի վերջանայ ...

Մինչ Ցարութիւնը խօսում էր այդ ժայռերում մի ժամանակ պաշարուած մեր նախնիների մասին, մեր ինքնաչարժը իջաւ բերդի սառրատը ու հասաւ առաջին այդուն, եւ այդ ժամանակ ծառերից մէկի վրայ ինչ որ կենդանու աչքեր պսպը– ղային: Վարորդը կանգնեցրեց ինքնա – շարժը, իսկ մենք խորհրդակցում էինք. ի՞նչ կարող է լինել :

— Երեւի բուն է — կարծիք յայտնեց մեր ընկեր Յօսիկը, — բու է կամ բուվճ ...

— Իսկ եթէ յանկարծ կղանքիս լինի՞ ... հարցրեց ինձ մեր միւս ընկերը՝ Ռե– նիկը :

— Կղաքիսը յաճախ է ծառ բարձրա – նում թռչունների բներ կամ մեղուի ամ– բարներ կողոպտելու համար: Բայց չեմ կարծում, թէ ձմեռուայ այս սառնա – մանիքին նա որեւէ գործ ունենայ ծառի վրայ,— պատասխանեցի ես՝ գործին դի– տակ մարդու չեչտով :

— Ինչ կենդանի ուզում է լինի՝ խփե– լու եմ, — յայտարարեց Ռենիկը, որ մեր մէջ ամէնից երիտասարդն ու անհամ – բերն էր, եւ ինքնաչարժից դուրս գալով՝ քայլեց դէպի ծառը :

Լիալուսինը պարզ լուսաւորում էր այդ բարձրահասակ երիտասարդին, բայց կենդանին փախչելու փորձ չէր անում :

— Խըրթ, խըրթ, խըրթ, — սառած դուղձերին իր կոպիտ կօշիկները զարնե– լով առաջ էր գնում որսորդը, բայց կեն– դանին անշարժ էր, երկի՛ւղ չունի մար– դուց, ինչ է ...

Որսորդը մօտեցաւ ծառին, հանդիստ նշան բռնեց եւ կրակեց: Մեր ենթադրած բուէճի կամ բուի փոխարէն ցած ընկաւ թաւամազ մորթով մի զազանիկ՝ ոչ խո– չոր մի կղաքիս :

Նոյն վայրկեանին ծառի տակի որթա– տունկերի մէջից մի աղուէս փախաւ եւ անհետացաւ այդու թմբերի եռեւում :

Այ դու խորամանկ, խեղճ զազանիկին քշել ծառն է բարձրացրել, իսկ ինքը տա– կը պպզած, ադամ հայեացքը դէպի վեր՝ սպասել է համբերութեամբ, ինչպէս դա– բեր առաջ անմեղ ժողովրդին այս ժայռի կատարն էին հանում, իսկ իրենք սառրա– տում սպասում անձնատուր լինելուն : կղաքիսը ի վերջոյ անձնատուր պիտի լի– նէր: Ցած թռչել չէր կարող, որովհետեւ ոտքերը կարճ են, դեռեւ վրայ թշնամին իսկոյն վրայ կը հասնէր: Վերեւում եր – կար դիմանալ նոյնպէս չէր կարող, քը – տան աստիճան սառնամանիքին հեշտ բան չէր ամբողջ գիշերը անշարժ նստել : Ինչո՞ւ գիշերը. ես համոզուած եմ, որ այն ծեր ադամը խաղողի թփերի մէջ թաքնուած՝ իր «պաշարում»ը չարունա – կելու էր նաեւ ցերեկը, դուցէ յաջորդ գիշերը, այնքան ժամանակ, մինչեւ որ խեղճ պաշարեալը չդիմանար կամ սառ – նամանիքին, կամ քաղցին, կամ ծառա – ւին եւ ցած իջնէր ...

Իմ այս մտքերն էի յայտնում ընկեր – ներիս, երբ հանդիպեցի նրանցից մէկի առարկութեանը .

— Է, պաշարողը ինքը չի՞ սովում, չի՞ ծարաւում :

— Բայց պաշարողը որդիներ ունի, ա – մուսին ունի, որ կարող են գալ փոխէ – փոխ պահակ կանգնել,— փչեցի ես :

Լուռ չարունակեցինք մեր ճանապար – հը: Կէս գիշերն անց էր, երբ հասանք Ա– բաղադեան: Մենք բոլորս նիրհում էինք, մենակ Ռենիկն էր արթուն: Եւ ա– հա լսուեց նրա դժդոհ ձայնը:

— Բա ինչո՞ւ չուտ չասացիր էդ բո – լորը:

Ուշքի եկայ:

— Ո՞ր բոլորը ...

— Էն, պաշարուածը... որ հարազատ – ները չունէր... Որ աղուէսները պահակ պիտի կանգնէին, մինչեւ որ ...

Մի ծաղեցի :

— Երեւի Գողթան երկրից մինչեւ այս– տեղ դրա՞ մասին էիր մտածում ...

— Բա ինչ... Զո՛ռ տղամարդութիւն է պաշարուածին սպանելը... Թո՛ւհ ... Ինձ չուտ հասկացնէիր էդ բոլորը՝ էն խեղճ պաշարեալի վրայ չէի կրակի... Ո՛նց փախաւ աւազակը... Նրան պիտի սպանէինք, նրան ...

Ինձ այնպէս թուաց, թէ այդ երիտա – սարդը մոքով դեռ ժայռերում պաշար – ուած մեր պապերի հետ էր ...

ՎԱՀԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԶԱՆԱԶԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

—o—

Վատիկանի երկրորդ ժողովը վերջ դաւաճ Քահանայապետին նախագահու – թեան տակ: Ժողովական Հայրերը ցըն – ծուխեամբ ծափահարեցին, երբ վակման ճառը վերջացաւ հանդիսաւոր յայտարա– րութեամբ մը: Առաջին անգամն ըլլալով Արեւմտեան եկեղեցիի Պետը Արեւելք պիտի դայ որպէս «ուխտաւորներու ուխ– տաւոր», եկեղեցիի միութեան բերելու բաժնուած եղբայրները, Թախանձելու աստուածային պթութիւնը ի նպաստ խա– ղաղութեան: Պետրոս առաքեալ Երուսա– ղէմէն մեկնեցաւ Հռոմ, Քլեման Րոմա – նոյի վկայութեամբ, այժմ յաջորդը կը մեկնի հակառակ ուղղութեամբ :

Միջադային մամուլը պատմական դէպք մը կը նկատէ այս ուխտաւորու – թիւնը : Կոլիատ «Նախռն» թերթին հա – մաձայն, «եկեղեցիի վերանորոգման կամքն է, ճանչնալու է հրապարակով անցեալի սխալները», «Ռոմպա» թերթին համաձայն, «Պապը կը փափաքի որ եկե– ղեցին օտար չմնայ մարդկութիւնը յու – զող լայն չարժումներէն»: Ուրիշ մը կը դրէ. «Կ'ըսէին թէ ամէն ճամբայ Հռոմ կը տանի, այժմ Վատիկան կ'ուզէ հաս– տատել, թէ նոր ուղիները կրնան մեկնիլ Հռոմէն »:

Եկեղեցիներու միութեան ջերմ յառա– ջով կարդինալ Պէա, ամէնէն աւելի ու – րախացողն ըլլալու է : Անցեալ Ցունուա– րին կը յայտնէր, թէ կրօնական ցաւալի պատերազմները ճշմարտութեան սխալ հասկացողութեան հետեւանք են: Ճշմար– տութեան անունով որոշ համոզումներ պարտադրել մարդոց, որոնք տարբեր համոզումներ ունին, մոռնալ է մարդուն ազատութիւնը, որուն համաձայն մարդ իրաւունք ունի վճռելու իր սեփական ճակատագիրը: Այս ազատութենէն կը ծագի իրաւունք եւ պարտի հետեւելու իր խղճին : Այս իրաւունքին եւ պարտքին կը պատասխանէ անհատին եւ ընկերու – թեան պարտքը՝ յարգել ազատութիւնը եւ ինքնորոշումը: Ժողովականներ ալ յայտնեցին, թէ կարելի է միութիւն՝ հաւատարմութեան եւ դանազանութեան մէջ :

Պոլոյ Տիեզերական Պատրիարքը փա – փաք յայտնեց «զգաթի ժողովի» մը, Սրբազան Վայրերուն մօտ: Աթենքի Սի– նոդը դժկամակութիւն կը յայտնէ, ա – ռաքելական միւս աթոռներու պատ – րիարքները վերապահ են: Դեռ կան Սեր– պիոյ, Մորհ. Միութեան պատրիարքնե – րը, որոնք կը սպասեն անշուշտ մեծերու որոշումներուն: Եկեղեցիներու միու – թեան քարտուղարութեան անդամ Հայր Փիէր Տիւփրէ Պոլիս մեկնած է Պողոս Զ.ի կողմէ հրաւիրագիր մը տանելու հա– մար: Եկեղեցական երկու պետերու հան– դիպումը պիտի ըլլայ իրապէս պատմա – կան մեծ դէպք մը, դարերու ընթացքին հանդիպում չեն ունեցած Պոլոյ պատ – րիարք եւ Հռոմի եպիսկոպոս :

Մերձեցման ջանքեր եղան անցեա – լին, բայց արդիւնքի մը չհանգեցան: Բիւզանդիոնի Մանուէլ կայսեր երկն էր Պապին հովանաւորութեան տակ լինա մը կազմել դերման Ցրետերիկ Շիկամօ – րուսի դէմ: Մանուէլ Պապին խոստացաւ լայն դիւրամներ եկեղեցիները բաժնող վարդապետութեանց չուրջ, թէեւ յոյն կղերը բուռն ընդդիմութիւն ցոյց կու – տար: Մինչեւ Անգիալոս պատրիարք ըս – պառնական դիրք բռնեց Մանուէլի դէմ 1169ին: Շիկամօրուս ալ իջած էր Իտա – լիա եւ վռնտած Ադեքսանդր Գ. Պապը 1167ին :

Մանուէլի նպատակն էր միացնել արե– ւելեան եկեղեցիները, հայ եւ ասորի, ձեռք բերել արեւմտեան կայսրութիւնը : Հռոմ նախապէս համաձայն էր, յետոյ անդրադարձաւ որ Պապը պիտի մնար ենթակայ կայսրութեան եւ միայն Հռոմի եպիսկոպոս: Բիւզանդիոնի եւ Հռոմի շա– հերը կը բախէին Տալմացիոյ եւ Հունգա– րիոյ մէջ: Կղեմանիոս Գ. Պապը կիպրոսի եպիսկոպոս կը նշանակէր լատին մը եւ կը պահանջէր որ յոյն կղերը ենթակայ ըլլար ասոր: Շիկամօրուսի որդին ալ կի– լիկիոյ իշխան Լեւոնի թագ դրկելով կ'ու– զէր վրէժ լուծել Բիւզանդիոնէն, որով – հետեւ հօրը դէմ գործած էր, բարեբախ– տարար կը մեռնէր 1197ին: Հռոմ օգնած էր Բիւզանդիոնի կայսեր Հենրիկոսի դէմ եւ կը փափաքէր որ օրթոտոքս եկեղեցին յարի արեւմտեան եկեղեցիին եւ կայսե – րական բանակը մասնակցի խաչակրու – թեան մը, զոր Պապը կը մտածէր կազ – մակերպել :

Լեւոն թէ՛ Պապէն եւ թէ՛ Հենրիկոսէն կը ստանար արքայական թագ եւ 1199 Ցունուար վեցին կ'օծուէր Կոնրատոս Ծի– րանաւորէն եւ Ապիրատ կաթողիկոսէն : Հաւատարմութիւն կը յայտնէր Հռոմի կայսեր, թէեւ Կղեմտինոս Գ. մեռած էր 1198ին եւ կայսրը 1197ին: Պատմաբան– ներ վիճելի կը դանեն թագադրութեան թուականը, Շարլ Տիլ կը նշանակէ Կղես– տինոս Գ. Կրուսէ կը դրէ Բ.ը: Լեւոն կը պոհէր Քարավէժ կաթողիկոսը, կ'ընտրէր Ապիրատը, որովհետեւ համախոհ էր Ի – րեն, բայց արեւելեան Հայերը նոր կա– թողիկոս մը կ'ընտրէին Անիի մէջ, եկե– ղեցին կը դառնար երեքդլխեան: Հենրի – կոսի համար կիլիկիա պիտի ըլլար կըռ– ուան մը Բիւզանդիոնի դէմ գործելու համար, Հռոմի համար կեդրոն մը, դէպի Արեւելք ծաւալելու համար :

Պետրոս Մեծ կը պայքարէր լատեր – կան Շուէտի դէմ եւ աչքերը յառած էր հարաւ, փրկելու համար դաւանակիցնե– րը օսմանեան լուծէն: Հայրը կը մտա – ծէր թէ ինչ հաշիւ պիտի տար Աստու – ծոյ՝ երբ յաւիտենական դատաստանին ներկայանար, որովհետեւ անզօր էր տա – պալելու օսմանեան տիրապետութիւնը ա– դիպումը պիտի ըլլայ իրապէս պատմա – կան մեծ դէպք մը, դարերու ընթացքին հանդիպում չեն ունեցած Պոլոյ պատ – րիարք եւ Հռոմի եպիսկոպոս :

Մերձեցման ջանքեր եղան անցեա – լին, բայց արդիւնքի մը չհանգեցան: Բիւզանդիոնի Մանուէլ կայսեր երկն էր Պապին հովանաւորութեան տակ լինա մը կազմել դերման Ցրետերիկ Շիկամօ – րուսի դէմ: Մանուէլ Պապին խոստացաւ լայն դիւրամներ եկեղեցիները բաժնող վարդապետութեանց չուրջ, թէեւ յոյն կղերը բուռն ընդդիմութիւն ցոյց կու – տար: Մինչեւ Անգիալոս պատրիարք ըս – պառնական դիրք բռնեց Մանուէլի դէմ 1169ին: Շիկամօրուս ալ իջած էր Իտա – լիա եւ վռնտած Ադեքսանդր Գ. Պապը 1167ին :

Մանուէլի նպատակն էր միացնել արե– ւելեան եկեղեցիները, հայ եւ ասորի, ձեռք բերել արեւմտեան կայսրութիւնը : Հռոմ նախապէս համաձայն էր, յետոյ անդրադարձաւ որ Պապը պիտի մնար ենթակայ կայսրութեան եւ միայն Հռոմի եպիսկոպոս: Բիւզանդիոնի եւ Հռոմի շա– հերը կը բախէին Տալմացիոյ եւ Հունգա– րիոյ մէջ: Կղեմտինոս Գ. Պապը կիպրոսի եպիսկոպոս կը նշանակէր լատին մը եւ կը պահանջէր որ յոյն կղերը ենթակայ ըլլար ասոր: Շիկամօրուսի որդին ալ կի– լիկիոյ իշխան Լեւոնի թագ դրկելով կ'ու– զէր վրէժ լուծել Բիւզանդիոնէն, որով – հետեւ հօրը դէմ գործած էր, բարեբախ– տարար կը մեռնէր 1197ին: Հռոմ օգնած էր Բիւզանդիոնի կայսեր Հենրիկոսի դէմ եւ կը փափաքէր որ օրթոտոքս եկեղեցին յարի արեւմտեան եկեղեցիին եւ կայսե – րական բանակը մասնակցի խաչակրու – թեան մը, զոր Պապը կը մտածէր կազ – մակերպել :

Լեւոն թէ՛ Պապէն եւ թէ՛ Հենրիկոսէն կը ստանար արքայական թագ եւ 1199 Ցունուար վեցին կ'օծուէր Կոնրատոս Ծի– րանաւորէն եւ Ապիրատ կաթողիկոսէն : Հաւատարմութիւն կը յայտնէր Հռոմի կայսեր, թէեւ Կղեմտինոս Գ. մեռած էր 1198ին եւ կայսրը 1197ին: Պատմաբան– ներ վիճելի կը դանեն թագադրութեան թուականը, Շարլ Տիլ կը նշանակէ Կղես– տինոս Գ. Կրուսէ կը դրէ Բ.ը: Լեւոն կը պոհէր Քարավէժ կաթողիկոսը, կ'ընտրէր Ապիրատը, որովհետեւ համախոհ էր Ի – րեն, բայց արեւելեան Հայերը նոր կա– թողիկոս մը կ'ընտրէին Անիի մէջ, եկե– ղեցին կը դառնար երեքդլխեան: Հենրի – կոսի համար կիլիկիա պիտի ըլլար կըռ– ուան մը Բիւզանդիոնի դէմ գործելու համար, Հռոմի համար կեդրոն մը, դէպի Արեւելք ծաւալելու համար :

Պետրոս Մեծ կը պայքարէր լատեր – կան Շուէտի դէմ եւ աչքերը յառած էր հարաւ, փրկելու համար դաւանակիցնե– րը օսմանեան լուծէն: Հայրը կը մտա – ծէր թէ ինչ հաշիւ պիտի տար Աստու – ծոյ՝ երբ յաւիտենական դատաստանին ներկայանար, որովհետեւ անզօր էր տա – պալելու օսմանեան տիրապետութիւնը ա–

«ԿԱԻԷ ԱՐՋԱՆՆԵՐ»

—o—

ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

Երկաթեայ ձեռք ... վիճակահանութեան մեծագոյն պարգեւը: Ան իսկոյն կուռք մը չինած էր Իզմիրլեանէն, ծնրադրած էր անոր առջեւ, խունկ ու հալուէ կը ծխէր, կրնար ինքզինքը կրակը նետել՝ եթէ հը– բամայէր : –

Այսպէս էին նաեւ Ազգ. Երեսփոխան – ները, մէկը ըլլալով նաեւ Դաշնակցական– ները, Հնչակեանները, Վերակազմեալնե– րը եւ Վերակազմելիները, որոնք վերջին սահմանադրական – ռամկավար անունը պիտի առնէին :

Շահրիկեան էֆէնտի առիթը չփախ – ցուց: Կ'ուզէր թակել, մտածեց թակել ոչ թէ այն երեսփոխանները, որոնց դլխուն իշխելու կը ջանար, այլ անոնց պաշտած կուռքը: Բաւական իրատես մարդ էր, հասկնալու համար թէ Իզմիրլեանի եր – կաթը, ժամանակին ծեծուելով ծեծուե – լով, Թիֆլիզի պէս բան մը դարձած էր:

Ու թակեց, թակեց ա՛յնպէս՝ որ ձայնը արձադանգ տուաւ չորս հովերուն :

Երեսփ. Ժողովը պատրիարք ընտրած էր Իզմիրլեանը եւ յոյնկայս կ'ողջունէր ընտրութիւնը՝ յարդանքը զերագոյն ցոյց մը ըրած ըլլալու համար իր սիրական կուռքին :

Շահրիկեան էֆէնտի ոչ միայն չմաս – նակցեցաւ ընտրութեան, առարկելով թէ պատրիարքի մը ընտրութիւնը գինք չէր հետաքրքրեր, ոչ իսկ պէտքը կը զգար անոր, այլ եւ մանաւանդ ոտքի չելլաւ ու չմասնակցեցաւ միւս երեսփոխաններու յարդանքի ցոյցին :

Եթէ Հռոմի այդ օրը Գուամ Գափուի Մայր եկեղեցիէն ներս մտնէր, այնքան ապշութիւն պիտի չկրնար պատճառել, որքան Շահրիկեան էֆէնտի պատճառեց իր այս ընթացքով : Շատ երեսփոխան – ներ մինչեւ այն առեն ուշադրութիւն ան– դամ չէին դարձուցած այդ մարդուն վը– րայ, որ իր թափթփած հագուստներով, անխնամ գլխով, ողորմուկ երեւոյթով կորսուած կը մնար միւսներուն զդեցած սիրամարդի փետուրներուն տակ : Շուքի պէս բան մը, եւ ուրիշ ոչինչ: Բայց ահա յանկարծ այդ մարդը կը կերպարանա – փոխուէր, իր դիւային նայուածքը յա – ջորդաբար իրը գնդասեղ կը մխուէր պաշտօնակիցներուն աչուըներուն մէջ եւ դանոնք կը բռնադատէր թաթիչներուն տակ պահուելու: Ահա յանկարծ վախի սարսուռը կը ներարկէր անոնց երակնե – րուն մէջ, կը ցնցէր ու կը խոնարհեցնէր դանոնք ինչպէս հովը՝ եղէգը: Կարծես սատանան էր որ բոլորովին մերկանդամ՝ յանկարծ արքայութեան կեդրոնը կ'իյ – նար, պարկեշտասուն սրբուհիներու, կոյ– սերու եւ մայրապետներու հաւաքոյթի մը մէջ :

Շահրիկեան էֆէնտի թակած, եւ լա՛ւ թակած էր: Ոչ ոք համարձակեցաւ ձայն հանել: Միայն քանի մը տէրտէրներ, իրենց գլուխը ունենալով Հմայեակ քա – հանայ Էքսէրճեանը, մոլոտային հրապա – րակի վրայ, եւ այդ անքաղաքավարու – թիւնը ձաղկեցին: Բայց Շահրիկեան է – ֆէնտի ատոր ալ առաջքը առաւ, Մաճ – գումէի մէջ հրատարակուած տասներկու սիւնակնոց յօդուածներու չարքով մը ջուրին երեսը եկաւ :

Այդ օրէն ասդին՝ Շահրիկեան էֆէն – տիի տիրապետութիւնը ապահովուած էր Ղալաթիոյ խորհրդարանին մէջ :

Երեսփ. Ժողովին մէջ իր դիրքը ամրա– պընդելու եւ անխախտ պահելու համար՝ Շահրիկեան էֆէնտի դիմեց այն հնար – քին, որ ուրիշ բան չէր՝ այլ քիչ մը ա – ւելի խառնշտիկ «Երուսաղէմի խնդիր» ըսուած կորդեան Հանդոյցը, որ արդէն 4 – 5 տարիէ ի վեր հրապարակի վրայ կը մնար՝ առանց Մեծն Ադեքսանդր մը դտ– նելու :

— Ազդին փարաները թոցուցեր են, կ'ըսէին: Եւ այսքանը կը բաւէր որ ամբողջ ազդը մէկ մարդ կարի եւ իր փարան պահանջէ : Հին խօսք է. «Հա – յուն ինչուն կ'ուզես, դպէ, փարային մի դպիր» : Անպատճառ այդ փորձանքը դա– լու է ազդին գլխուն, որպէսզի քիչ մը սթափի իր սովորական քնածութենէն, պոռայ – պոռպռայ, ոդեւորուի ու մար– տնչի: Ասոր ասանկ ըլլալը դիտնալով՝ Երուսաղէմի խնդրին առաջին կնքահայ – րերը, բուն էական հարցը – վանական անբարեկարդութեան եւ քայքայման հարցը – բարձի տակ ընելով, ամբողջ դործը կեդրոնացուցին դրամական–հաշ – ուական տեսակէտի մը վրայ :

— Հարիւր հազարներ, միլիոններ դոլ– ցուեր են, կը պոռպռային :

Այդ լեզուն բռնեց նաեւ Ցարութիւն է– ֆէնտի Շահրիկեան :

Ամէն անդամ որ ձախող քայլ մը առ– նէր եւ դժդոհութիւն յարուցանէր, իս – կոյն Երուսաղէմի խնդիրը կը հանէր մէջտեղ, երկար բարակ կը պատմէր թէ ինչ հրաչալի կարդադրութիւններ ըրած է, թէ ինչ փառաւոր արդիւնքներ ձեռք պիտի բերէ քեզ առենին, թէ ինչպէս դա– րերէ ի վեր բարեկարդութեան հետ ան – հաշտ մնացող Ս. Ցակոբեանց վանքին մէջ այլեւս կարգն ու կանոնը պիտի տի– րապետեն եւ դղուբտուքը պիտի վերնայ: Ասիկա լուսինը երկինքէն իջեցնելու պէս բան մըն էր անշուշտ :

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(7 Շար.)

զատագրելու պալքանեան ժողովուրդնե – րը: 1701ին Պետրոս Լեհաստանի Օգոս – տոս թագաւորին հետ ներկայ կ'ըլլայ կա – թոլիկ պատարագի մը: Ծերակուտական մը կը թելադրէ եկեղեցիներու միութիւ – նը, Պետրոս կը պատասխանէ. « Եկեղե – ցիներու միութիւնը Աստուծոյ կամքէն կախում ունի »:

1717ին կ'այցելէ Փարիզ, կը քննէ սլա – ւոն ձեռագիրները, որոնք կրօնքի մա – սին, եկեղեցիներու միութեան չուրջ դաղափարները կը բովանդակեն: Աստ – ուածաբանները առիթէն օգտուելով՝ կը յայտնեն , թէ «անյաղթելի դժուարու – թիւններ չկան, եթէ գործը նկատի առ – նուի քաղցրութեան եւ դիւթեան ո – գիով»: Պետրոս իր անձեռնհասութիւնը կը յայտնէ եւ կը թելադրէ թղթակցիլ ե – պոկոպոսներու հետ : Բայց Պետրոս ե – կեղեցին անջատած էր Պոլսոյ Պատրիար – քութենէն եւ ենթարկած պետութեան՝ Սինոդին մօտ կարգելով պրոկուրոր մը: Սինոդի անդամները պաշտօնի կոչուելու առեն պարտաւոր էին հաւատարմութեան երդում կատարելու միապետին: կանոնա – գրութեան համաձայն, «եկեղեցականու – թիւնը ոչ մէկ աղդեցութիւն ունենալու է ժողովուրդին վրայ: Ս. Գիրքը եպիս – կոպոսներուն չի չնորհեր մանաւոր ոչ մէկ պատիւ »:

Իմաստասէր Լայպնից չատ աշխատե – ցաւ միութեան համար, ցաւը միշտ ան – տարբեր մնաց: « Ռուսիոյ միապետը չի կրնար ընդունիլ որ իր եկեղեցին ենթա – կայ ըլլայ Հռոմի »: Անկլիքան երկու ե – պիսկոպոսներ ալ 1717ին աշխատեցան երկու եկեղեցիներու մերձեցման, Պետ – րոս մերժեց առաջարկը եւ նոյնիսկ մահ – ուան դատապարտեց Ռուս մը, որ լուսե – րական եղած էր :

Ռուս եկեղեցականներ Խրիմեանի ա – ռաջարկեցին Հայց. եկեղեցիի միութիւնը ռուս եկեղեցիին: Խրիմեան պատասխա – նեց. «Ինչպէս որ ծաղկեփունջի մը մէջ իւրաքանչիւր ծաղիկ կը պահէ իր թոյնն ու բոյրը, այնպէս ալ իւրաքանչիւր եկե – ղեցի պահելու է իր դարաւոր ինքնու – թիւնը՝ քրիստոնէական ընդհանրականու – թեան մէջ »: Այսօր պայմանները փոխ – ուեր են եւ կրօնը կը դանուի այլ հակա – մարտութեանց առջեւ եւ մերձեցումը անհրաժեշտ կը տեսնուի վտանգին դի – մադրելու համար :

ԽՈՐԻՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Միակ երկվայրկեան մը կրնայ վերա – փոխել կեանքը :

ՎԻԼԱՆՏ

× Ապրիլ կը նշանակէ պայթարիլ :

× Ոմանք կ'ապրին առանց կեանքի նը – պատակի մը, աշխարհէն կ'անցնին, ինչ – պէս յարդի շիւղ մը գետակին վրայ, ի – րենք չեն որ կ'երթան, այլ հոսանքը կը տանի զանոնք :

ՍԵՆԵՔԱ

ԿԻՆԸ՝ ԵՐԿՐԻ ԵՐԿԻՐ

ՍԿԱՆՏԻՆԱՒՈՒՀԻՆ

—o—

Դրսերեւոյթով՝ եւ կեանքի մասին ու – նեցած ըմբռնումներու տեսակէտով՝ մեծ նմանութիւններ կան Գերմանուհիին եւ Սկանտինաւեան երկիրներու կնոջ միջեւ: Անշուշտ, կարդ մը տարբերութիւններ կան: Օրինակի համար, Շուէտի եւ Նոր – վեկիոյ մէջ, կինը աւելի դեղձան մաղեր ունի քան Գերմանուհին, աւելի վարդա – կարմիր մորթ ունի ու նաեւ՝ աւելի ար – դիական դաղափարներ :

Բաւին իսկական առումով՝ աշխարհի ա – մէնէն ազատ եւ անկախ կինն է, այն աս – տիճան, որ կը դայթակղեցնէ եւ կարդ մը բարոյախօսներ ընդվզելով Սկանտի – նաւուհիները կ'ամբաստանեն բարքերու թուլացումով :

Բայց, Սկանտինաւեան երկիրներու մէջ, կիները մեծ նմանութիւններ չեն ներկայացներ : Եւ ասիկա, իսկապէս տարօրինակ կը թուի առաջին ակ – նարկով : Շուէտուհին՝ բարձրա – հասակ ու ներքամարմին է, մինչդեռ, Նորվեկիոյ մէջ, կինը աւելի կարճահա – սակ ու դիրուկ է : Դալով Տանըմարքու – հիին՝ Հիւսիսի երկիրներու Փարիզուհին կը կոչուի ան :

Իրենց ազատութեամբ եւ անկախու – թեամբ երջանի՞կ են :

Առաջին տեղիս, մարդ չատ կը դըժ – ուարանայ այս հարցումին պատասխա – նելու: Շուէտուհին, Նորվեկուհին եւ Դանուհին այն աստիճանի հասած են, որ կը խորհին՝ թէ երջանկութիւն դոյու – թիւն չունի առանց բացարձակ ազատու – թեան : Գլխաւորաբար Շուէտուհիին մա – սին խօսելով՝ տարօրինակը այն է, որ , ամէնէն չատ ինքնասպանութեան դիմո – ղըն է :

Հաւանաբար, փոքր տարիքէն ունեցած բացարձակ ազատութիւնը զայն կը յոդ – նեցնէ կեանքին մէջ ու կը սպեղծէ ար – ուեստական ճնշումներ ու թախիծներ : Այս կացութիւնը կ'առաջնորդէ հիասթա – փութեան եւ ինքնասպանութեան :

Հիւսիսի կիներու մեծագոյն տկարու – թիւնը ո՞րն է արդեօք : Հոս պէտք է ըն – դունիլ՝ թէ ունին բան մը, որով բա – ցատրութիւն կը կազմեն: Հազուստա – պատով եւ նորաձեւութեամբ չեն հե – տաքրքրուիր այնքան, որքան մարմնա – մարդով եւ սիրով, դլխաւորաբար դա – հուկով (սէկի) եւ լողալով: Ծովուն հան – դէպ ունին բուռն սէր մը եւ ծովահար – սեր կրնան կոչուիլ: Ամրան ամիսներուն՝ դէպի Հարաւ իրական էջք մը տեղի կ'ու – նենայ եւ Դանիացին , Նորվեկիացին , Շուէտցին ու Ֆինլանտացին հաղարաւոր կիներ իրենց արձակուրդը կ'անցընեն Միջերկրականի երկիրներու մէջ :

Հիւսիսի երիտասարդուհիները չատ փոքր տարիքէն կը սիրահարին: Աղջիկ – ները 15 տարեկանին կ'ունենան իրենց բարեկամները, որոնց հետ կրնան զբօ – սապտոյտի եթալ, Շաբաթ ու Կիրակի օ – րերուն բացակայիլ: Կրնան չաբաթներով ալ բացակայիլ: Ծնողքները այս կացու – թիւնը ընդունած են եւ նոյնիսկ, ծաղկե – փունջերով ճամբու կը դնեն իրենց ալ – ջիկները, երկաթուղային կայարանը կամ նաւահանդիստը: Կ'ըլլան կարդ մը ուրիչ բաներ ալ, զորս ընտանիք մը չի կրնար երեւակայել Եւրոպայի ուրիչ երկիրնե – րու մէջ: Եղրակացութիւնը ա՛յն է, թէ կինոջ ազատութիւնը բացարձակ է թէ ծը – նողքին , եւ թէ նաեւ ամուսինին կամ նը – չանածին հանդէպ :

Երբ երիտասարդուհի մը երիտասարդի մը հետ համաձայնի, անոնց ամուսնու – թիւնը չատ դիւրին է: Սակայն, նոյնիսկ նչանուելէ եառք երբ նկատեն՝ թէ միա – սին չեն կրնար ապրիլ՝ կը բաժնուին: Ընդհանրապէս ամէն ինչ պարդ է եւ տը – րամներ ու ողբերդութիւններ չեն տեղ – ծուիր: Ամէն ինչ կը կարդադրուի զոհա – դուցիչ կերպով եւ առանց չարաբերու – թիւնները վտանգաւոր արտայայտու – թեանց մղելու :

Շուէտի մէջ, կինը երջանիկ է: բայց, իր երջանկութիւնը, աւելի չատ հոգե – ջղային պատճառներով քան թէ ընտա – նեկան տրամներու հետեւանքով, կրնայ ինքնասպանութեան առաջնորդել :

Ամերիկացի դրագէտ մը կը դրէ Շուէ – տուհիներու մասին. «Կը թուի՝ թէ այս կիները ինքզինքին այնքան կատարեալ կը զդան, որ աւելի երջանիկ ըլլալու հա – մար ուրիչ բան չունենալով՝ ինքնասպան կ'ըլլան: Իսկապէս զարմանալի է , որ Հիւսիսի կիները, որ աչխարհի մէջ մարմնապէս ամէնէն առողջները կը նը – կատուին, այսքան դիւրաբեկ հոդեջղա – յին աչխարհ մը ունին» :

Սակայն, կայ ուրիչ տեսակէտ մըն ալ, թէ այս կիները, սիրոյ տեսակէտով զոհացում չեն դներ եւ կը նախընտրեն աւելի տաքարիւն ամուսիններ: Ատոր համար, բաւին իսկական առումով , կը խենթենան Սպանացիներուն, Իտալացի – ներուն եւ Հելլէններուն համար: Ու թերեւս այս պատճառով, Շուէտուհին , Նորվեկուհին, Դանուհին եւ Ֆինլանտու – հին կը նախընտրեն բաժնուիլ իրենց ա – ռած ամուսինէն եւ Միջերկրականեան տիպար մը առնել :

Ինչպէս ըսինք, հաւասարութիւնը կա – տարեալ է : Տան մէջ, ամուսինը եւ կի – նը իրարու միջեւ կը բաժնեն գործերը եւ դանազան պարտականութիւնները եւ կը կատարեն զանոնք: Այսուհանդերձ անոնց ամուսնական կեանքը ուրիշին է :

Փաղեց՝ Ե. ՎՐՈՑ

ԿԱՐԴԱՑԻՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ «ՅԱՌԱՋԱ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՑԱՑՏՆԱԲԵՐՈՒՄ ՄԸ

Գառնիի հին ամրոցին այս տարուան հնագիտական պեղումները աւարտեցան մարմարէ արձանի մը երանին յայտնա – բերումով: Արձանը երկու հազար տար – ուան հնութիւն ունի:

Հին Հայաստանի հեթանոս չաստուած – ներու մասին տեղեկութիւններ կան Մովսէս Խորենացիի, Ագաթանդեղոսի, Հռոմէացի պատմաբան Պլինիոսի եւ ու – րիչներու գործերուն մէջ: Ծանօթ է նա – եւ, որ Արտաչէսեան հարստութեան ժա – մանակ հայ թագաւորները հայկական պանդէոնի չաստուածները նոյնացուցին հելլենական շրջանի չաստուածներուն հետ: Այս շրջանին բազմաթիւ արձաններ բերուեցան Փոքր Ասիայէն, Միջագետ – քէն եւ նոյնիսկ Յունաստանէն եւ դե – տեղացան հայկական մեհեաններու մէջ: Սակայն, ինչպէս կը վկայեն Ագա – թանդեղոս եւ Յովհան Տարօնացի, հե – թանոսական շրջանի բոլոր արձաններն ալ, անխտիր, քանդուեցան չորրորդ դա – րուն սկիզբները՝ քրիստոնէութեան Հա – յաստան հաստատուելու օրերուն: Այդ է պատճառը, որ դարձ ոչ մէկ արձան դըտ – նուած է հեթանոսական շրջանէն մնա – ցած :

Մասնագէտներուն համար անակնկալ մը եղած է նաեւ վերջերս Գառնիի մէջ դտնուած սեպագիր արձանագրութիւնը , ուր Արգիշտի թագաւորը կը պատմէ թէ ինչպէս դրաւած է այդ վայրը: Արձա – նագրութիւնը, որուն հնութիւնը կ'եր – թայ մինչեւ Ք. Ա. ութերորդ դար, փո – րագրուած է, այսպէս կոչուած, քարա – կերտ վիչապի մը վրայ: «Վիչապները», ընդհանրապէս, կը դետեղէին ջրամբար – ներու, աղբիւրներու կամ ջրանցքներու եղերքը ,քանի որ կը խորհրդանչէին ջուրը եւ պղտաբերութիւնը: Այս յայտնաբերու – մով լուծուեցաւ կարեւոր վէճ մը՝ «վի – չապներու» ծագումի մասին: Այժմ պար – զուած է, որ ատոնք ծագում առած են նախուրարտական շրջանին, այսինքն ա – նադապղինէի դարաշրջանին :

ՄԻՇՏ ՌՈՒՍԱՏԱՌ

Հայաստանի մէջ հետաքրքրները կը չա – րունակուին չարադրուիլ հայերէն լեզ – ուով եւ ռուսերէն տառերով: Անցեալին եւ դանազան առիթներով բողոքներ եւ մինչեւ իսկ բաց նամակներ հրապարակ – ուեցան խորհրդահայ մամուլին մէջ, հայ մտաւորականներու կողմէ: Երեւանցի Վ. Զաքմիչեան մէկ նամակատուն միւս նա – մակատուն վազած է, որպէսզի հետաքր – քը հայերէն տառերով խմբագրուի, բայց ի դուր, ամէն տեղ նոյն պատճառաբա – նութիւնը տրուած է իրեն՝ հայերէն դը – րամատներ չունինք: («Երեւան», Դեկ – տեմբեր 10):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

Արդարեւ բոնեցի Մարկրիթի ձեռքը , որ կրակներու մէջ էր եւ խեղճ կինը իր թաւիչէ վերարկուին տակ կը դողդողար: Վառարանին մօտ տարի թիկնաթոռը , որուն վրայ նստած էր :

– Կը կարծէ՞ք ուրեմն թէ, ըսի , – ես չտառապեցայ այն դիչերները, ուր դիս – ղին մէջ ձեղի սպասելէ եառք փարիզ եկայ ձեղ փնտռելու եւ դտայ այն նամակը մի – այն, որ քիչ մնաց պիտի խենդեցնէր դիս: Ի՞նչպէս կրցաք խարել դիս, Մար – կրիթ, ես որ այնքան կը սիրէի ձեղ :

— Աւտր վրայ չխօսինք , Արման, ես աւտր համար չէ որ հոս եկայ: Ուղեցի թշնամի չնկատել ձեղ, ահա այսչափ եւ ուղեցի անդամ մըն ալ սեղմել ձեր ձեռ – քը : Նորաստի եւ ազուոր սիրուհի մը ու – նիք, զոր կը սիրէք , կ'ըսեն : Երջանիկ եղէք անոր հետ եւ մոռցէք զիս :

— Դուք ալ անչուչտ երջանիկ էք :

— Երջանիկ կնոջ մը դէմքը ունի՞մ, Արման: Մի ծաղրէք իմ վիչտս , զուք որ ուրիչ ոեւէ մէկէ աւելի ազէկ դիտէք ա – նոր պատճառն ու մեծութիւնը :

— Ձեզմէ միայն կախում ունէր որ եր – բեք դժբախտ չըլլայիք, եթէ սակայն դժբախտ էք ինչպէս կ'ըսէք :

— Ո՛չ, բարեկամս, պարագաները կամ – քէս աւելի զօրաւոր եղան: Ես հնազան – դեցայ, ոչ թէ պոռնիկի իմ բնազդնե – րուս ինչպէս կը թուիք ըսել, այլ լուրջ անհրաժեշտութեան մը եւ այնպիսի պատճառներու, զորս օր մը պիտի չիմա – նաք եւ ներողամիտ պիտի զտնուիք ին – ձի :

— Վասնզի անոնք կարելի պիտի չընեն մերձեցում մը որ անկարելի դարձած է մեր միջեւ, ու թերեւս հեռացնեն ձեղ այնպիսի անձերէ, որոնցմէ պէտք չէ հե – ռանաք :

— Որո՞նք են այդ անձերը :

— Ձեմ կրնար ըսել :

— Այնատեն սուտ կը խօսիք :

Մարկրիթ ոտքի ելաւ եւ դէպի դուռը դնաց :

Ձէի կրնար առանց յուղուելու դիտել այս անիսօ եւ արտայայտիչ վիչտը, երբ այս ժժդոյն եւ արտասուալից կինը ինք – նիրենս կը բաղդատէի այն չիմար աղջը – կան հետ, որ Օփերա Քոմիքի մէջ ծաղ – րած էր զիս :

— Պիտի չերթաք, ըսի դրան առջեւ կենալով :

— Ինչո՞ւ :

— Վասնզի ինծի ըսածներուդ հակառակ տակաւին կը սիրեմ ձեղ եւ կ'ուղեմ որ հոս մնաք :

— Որպէսզի վաղը վռնտէք , այնպէս չէ՞: Ո՛չ, անկարելի է : Մեր երկուքին ճակատագիրները բաժնուած են, չփոր – ձենք նորէն միացնել զանոնք: Այնատեն թերեւս պիտի արհամարհէք զիս , մինչ հիմա աւելի զատ ուրիչ բան չէք կրնար ընել :

— Ո՛չ, Մարկրիթ, պոռացի ղգալով թէ բովանդակ սէրս ու իղձերս կ'արթննա – յին, ոչ ամէնէ բան պիտի մոռնամ եւ եր – ջանիկ պիտի ըլլանք, ինչպէս որ մտա – դրած էինք ըլլալու :

Մարկրիթ տարակոյս յայտնող ձեւով մը դլուխը չարժեց եւ ըսաւ .

— Ես ձեր տարուկը, ձեր չունը չէ՞մ , ըրէք զիս ինչ որ կ'ուղէք, առէք զիս , ես ձերն եմ :

Եւ վերարկուն ու դլխարկը հանելով բազմոցին վրայ նետեց եւ սկսաւ մէկէն ի մէկ քակել չրջազեստին չիակը , վա – սընդի իր հիւանդութեան մէջ յաճախակի պատահած հակազդեցութիւնով մը արիւ – նը սիրտէն դլուխը կ'ելլէր ու կը խեղդէր դինքը :

Անոր յաջորդեց չոր եւ խռպոտ հազ մը :

— Կառապանիս լուր դրկեցէք որ կառ – քը տանի , ըսաւ :

Ես անճամբ վար իջայ մարդը ճամբե – լու համար :

Երբ դարձայ , Մարկրիթ կրակին առ – ջեւ նստած էր եւ ակռաները իրարու կը զարնուէին ցուրտէն :

Թեւերուս մէջ առի Մարկրիթը, հան – ուեցուցի, առանց անոր կողմէ ոեւէ չարժումի մը հանդիպելու եւ անկողինս պառկեցուցի պաղ վիճակի մէջ :

Այն ատեն քովը նստեցայ եւ փորձեցի իմ փայփայանքներովս տաքցնել զայն : Խօսք մը չէր ըսեր, բայց կը ժպտէր ին – ծի :

Օհ, տարօրինակ դիչեր մը եղաւ անի – կա: կարծես թէ Մարկրիթի բովանդակ կեանքը խտացած էր այն համբոյրներուն մէջ որոնցմով կը ծածկէր զիս, ու ես այնքան կը սիրէի զայն, որ իր տենդոտ սիրոյն դրդռուքեան մէջ կը հարցնէի ինքնիրենս թէ արդեօք պիտի չսպաննէի՞ զայն որպէսզի բնաւ ուրիչի մը չպատ – կանի :

Եթէ մարդ ամիս մը սիրէ այսպէս, սըր – տով ու մարմինով դիակ մը կը դառնայ:

Երբ լուսցաւ, երկուքս ալ արթուն էր – ինք :

(Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վալանսէն ընկեր Ազատ Պալեան, ինչպէս ամէն տարի, մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ իր մօր՝ Այրի Տիկին Թագուհի Պալեանի (Վիէն):

×

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Վարդգէս Վարդանեան իր ընկերոջ՝ Հրանդ Փանոսեանի մահուան տարելիցին առթիւ եւ անոր յիշատակին համար քսան Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՆՈՒԷՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ընկեր Ազատ Պալեան, ի յիշատակ, Պալեան, Հէլվաճեան եւ Ճիլպիրեան գերդաստանի կը նուիրէ տասը Ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, տասը Ֆրանք «Հայ – Բոյժ»ի բարգաւաճման, տասը Ֆրանք «Հայաստան» շաբաթաթերթի բարգաւաճման: («Հայաստան»ի եւ «Հայ – Բոյժ»ի բաժինը ստանալ «Յառաջ»էն):

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,

ժամը 9–12 եւ 14–18

բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPECIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՄԱՆՈՐ, ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի, (Յունուար 1), Ամանօրի առթիւ Ս. պատարագ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին:

Շաբաթ (Յունուար 4), Ճրագալոյցի ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ կէսօրէ վերջ ժամը 4·30ին:

Կիրակի (Յունուար 5), Ծնունդ, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30, Ս. պատարագ ժամը 10ին եւ Ջրօրհնէք ժամը 11·30ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կրթական հաստատութեան մը համար, մաքրութեան ծառայութեան եւ այլ աշխատանքներու համար մէկ հոգի կ'ուզուի (այր թէ կին):

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ

28 Դեկտեմբեր, շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

MAIRIE D'ASNIERES

Centre Administratif et Social

Կը խօսի Տիկին ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ՝ Նոր Սերունդի Անիէռի կազմին:

«Սօսի» պարախումբը իր ամբողջական կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւթնէրեանի

Եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տիկ. Միութեան Մանկանց հանդէսը, Հինգշաբթի, Մարտ 5ին, Կռան տ'Օթէլի մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շիմիի սրահը:

×

Սիմոն Զաւարեանի մահուան 50րդ տարելիցին առթիւ յուշի եւ յարգանքի ցերեկոյթ, Փետրուար 9, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Իվ Թուտիկ թատրոնին մէջ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբը իր կազմութեան երկրորդ տարեդարձը կը տօնէ Յունուար 26ին:

×

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 5ին, Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցի աշակերտներու կողմէ:

HAUTES... **GAP** ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին

ՓԻԷՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ

ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE

Տարին 300 օր Արեւ

Ալպեան 800 մ. Բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT DE LA GARE »

TÉLÉPHONE : 086

— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.

Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ

ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

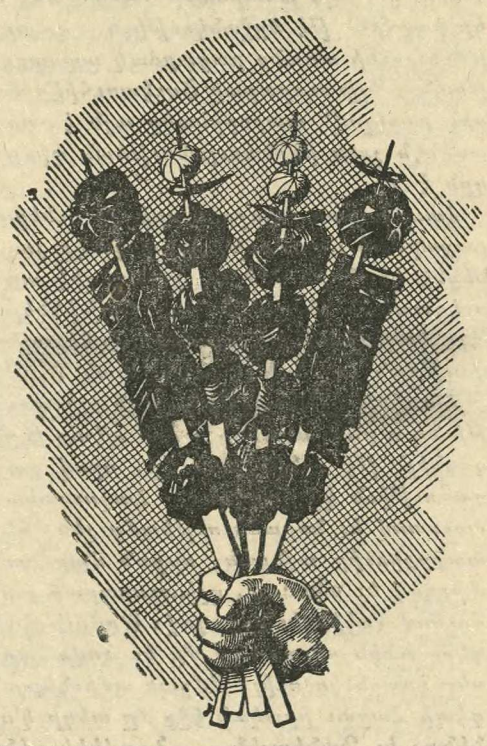

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE

(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e

Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84

Métro : F. D. Roosevelt

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

TRICOTS TERZIAN
la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne
★
3, Rue Poissonnière
PARIS-2
Tél. : CEN. 93-75
Haratch

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 75 Ֆ· Հատը 0·30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ
29
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
29 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 9896

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9896

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԿՌՈՒԱԽՆՁՈՐԸ

« Կզի նման չիմ մեր կիպրեայ», (*Մեր կիպրոսին պէս կղզի չկայ*), կ'ըսէ ցան – կալի կիլիկիոյ փառաբանութեան նուիրուած ծանօթ երգը («երթոր բացուին դռներն յուսոյ...»):

Կիլիկիոյ ափերէն հարիւր յիսուն քի – լոմեթր միայն հեռու է Կիպրոս, — Մի – ջերկրականի թագուհին —, որու բար – ձունքներէն կարելի է տեսնել, կ'ըսեն, Տաւրոսեան լեռները, պայծառ օդով :

Հին դարերէ ի վեր աչխարհակալներու միջեւ կռուախնճոր եղած է այս կղզին, որու կապոյտ ջուրերէն ծնած է Ափրոդի – տէ, Սիրոյ աստուածուհին, ըստ հելլէ – նական դիցաբանութեան :

Կիպրոսի հին անունը Ալասիա էր : Քր – իստոսէ 1500 տարի առաջ գրաւուած է Եգիպտոսի փարաւոն Թութմէս Գ·ի կողմէ : Ութերորդ դարու (Ք· Ա·) վերջերը Ասորեստանի Սարգոն թագաւոր զայն կցած է իր կայսրութեան : 560ին Ամասիս փարաւոն, աւելի վերջ Պարսից Դարեհ թագաւորը գրաւած են զայն :

Քրիստոսէ առաջ հինգերորդ եւ չոր – րորդ դարերուն կղզիին փիւնիկեցի եւ յոյն բնակիչները քանիցս ապստամբած են Պարսից դէմ : Մեծն Ալեքսանդրի օ – րով Յոյներու տիրապետութեան տակ կ'անցնի Կիպրոս, որ Պտղոմէոսէն վերջ կը գրաւուի Հռոմէական կայսրութեան կողմէ :

Կռուախնճոր Արաբներու եւ Բիւզան – դիոնի միջեւ, որ զայն կը պահէ իր մա – կանին տակ մինչեւ 1191, կղզին կ'իյնայ խաչակիրներու իշխանութեան տակ, դառնալով ռազմավարական եւ առեւ – տրական կարեւոր կեդրոն մը, Ֆրանսացի Լուսինեաններու, նաեւ Վենետիկցիներու եւ Ճենովացիներու օրով :

Թուրքերը կը գրաւեն զայն 1570ին եւ իրենց տիրապետութեան տակ կը պահեն երեք դար, մինչեւ 1878, երբ նոյն տար – ուան Յունիս 4ին, Պերլինի վեհաժողովի նախօրեակին, գաղտնի դաշնագրով մը զայն կը յանձնեն Անգլիոյ :

Ռուսեւթուրք պատերազմը վերջացած էր Թուրքերու չախչախիչ պարտու – թեամբ : Ռուսերը գրաւած էին հայերը – նակ նահանգներու կարեւոր մասերը : Պաթումը, Կարսն ու Արտահանը Սան Սթէֆանոյի դաշնագրով սեփականացու – ցած էին :

Անգլիա կը վախնար, որ Ռուսերը պատմական Հայաստանի միւս հողամա – սերն ալ գրաւեն, վտանգելով Հնդկաս – տանի ճամբան :

Հայկական Դատը միջազգային հարց էր դարձած Սան Սթէֆանոյի դաշնագրին 16րդ յօդուածով : Թուրքերը կը խոս – տանային հայկական նահանգներուն մէջ « բարենորոգումներ» կատարել նախ քան ռուսական բանակին քաչուիլը :

Նենգամիտ Ալպիոն օգնութեան հասաւ Սուլթան Ապտիւլ Համիտին : Ջուրը ձգեց Հայկական Հարցը, փոխարէն իրեւ կա – շառք ստանալով Կիպրոս կղզին, որուն վրայ անուանական գերիշխանութիւն պիտի պահէր Թուրքիա :

Մեծն Բրիտանիա վերջապէս իրեն կցեց զայն 1914 Նոյեմբեր 5ին, երբ Թուրքիա պատերազմի մէջ մտաւ Գերմանիոյ կող – քին : Լօզանի դաշնագիրը վաւերացուց այս կցումը, հակառակ Յոյներու բողո – քին :

Երկրորդ աչխարհամարտէն վերջ Յու – նաստան յաջողեցաւ իրեն կցել Երկոտա – սան կղզիները, զորս Իտալիա գրաւած էր Թուրքերէն 1911ին : Կ'ուզէր նաեւ Կիպրոսը, սակայն Անգլիա մնաց ան – ղերդուելի :

Կղզիին Յոյները, գնդապետ Ղրիվասի գլխաւորութեամբ եւ մետրապոլիտ Մա – կարիոսի քաջալերութեամբ ապստամբե – ցան Անգլ· իշխանութեան դէմ, պահան – ջելով Կիպրոսի կցումը Յունաստանին (Էնոսիս) :

Արդի՞նք : Էնոսիսը չուրն ինկաւ : Կիպ – րոս դարձաւ «անկախ» : Թուրքերը, որ ութսուն տարիէ ի վեր հրաժարած էին կղզիին վրայ ամէն իրաւունքէ, 1959 Փե – տրուար 11ի Ցիւրիխի հելլենեւթուրք եւ 1959 Փետրուար 21ի Լոնտոնի անգլեւհել – լէնեւթուրք դաշնագրերով Ջուրին երեսն ելան եւ անյուսալի իրաւունքներ ձեռք բերին :

Վերջինն եղեւ չար քան զառաջինն :

Կիպրոս կը չարունակէ մնալ յաւիտեան – նական կռուախնճոր :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՎԱՃՐԱԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հակառակ համեմատական հանդարտու – թեան մը, ծանր միջադէպեր պատահած են Կիպրոսի մէջ, որոնց բնոյթը կը հաս – տատէ թէ Թրքական վայրենի բնազդը չէ մեռած : Այդպարեւ չի բաւեր Ատլանտեան Ուխտի անդամ ըլլալ կամ արեւմուտքի « չփացած որդին» դաղափար ունենալու համար քաղաքակրթութեան մասին : Ֆրանսական պատկերասփիւռի խօսնակը կը պատմէր Ուրբաթ իրիկուն որ հակա – ռակ ղինադուլին Թուրքերը երկու տմար – դի արարքներ գործած են : Մինչ յոյն երիտասարդ կին մը իր ամուսնոյն եւ եր – կու բրիտանացի դինուորներու ընկերակ – ցութեամբ հիւանդանոց կը փոխադրուէր ակ մը աչխարհ բերելու համար, Թուր – քերը ձերբակալած են ամուսինը հակա – ռակ Անգլիացիներու խնդրանքին : Բիչ անդին, Թուրքերը արգելք կը հանդիսա – նային որ երիտասարդ Յոյն մը, ծանրօ – րէն վիրաւորուած հիւանդանոց փոխա – դրուի եւ զայն կ'առաջնորդէին Թրքական դեսպանատուն :

Անգլիա, անչուչա Թրքական տեսակէտ կը պաչտպանէ եւ կը «հասկնայ» որ Ան – դարա եւ Տոքթ· Քիւչիւք դէմ ըլլան Սահմանադրութեան վերաքննութեան ցորչափ Մակարիոս Ա.րք· եւ Ցունաստան չեն հրաժարած Կիպրոսը Ցունաստանի կցելու դաղափարէն : Նոյն Անգլիան է որ կ'ընդդիմանայ նախագահ Մակարիոսի բողոքին քննութեան Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ :

Ցունաստանի Պողոս թագաւորը պա – տասխանած է Կիւրսէլի նամակին, ուր Թուրք նախագահը կը խօսէր «ցեղասպա – նութեան» եւ Յոյներու չարդերուն մա – սին : Այդ նամակէն մէկական պատճէն ղրկուած էր նաեւ Էլիզապէթ թագու – հիին, նախագահ տը Կոլ, նախագահ Ճոնսընի, Ցունաստանի թագաւորին եւն :

Իր պատասխանին մէջ, Ցունաստանի թագաւորը կը չեչտէ թէ Թուրք կիպրա – ցիներն են որ ղրկած են կարգապահու – թեան ուժերը, աւելցնելով թէ եթէ եր – կուստեք զոհերու թիւը ցաւալի է, ոչ մէկ ձեւով կ'արդարացնէ ցեղասպանու – թիւն որակումը զոր Կիւրսէլ գործա – ծած էր :

Ամէն մարդ իր երկրին մէջ սակայն կը չարունակէ ցոյցերը : Անգարայի մէջ «Կիպրոսը Թուրք է» պոռալով ուսանող – ները տողանցած են մինչ Յոյները «Ղրի – միս Կիպրոս» կը պոռան, հոն կանչելով յոյն էոֆայի պարագլուխը : Ծանօթ է որ էոֆան միչտ կողմնակից եղած է Կիպրոսի կցումին Ցունաստանի :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

ՄԱՐԳԱՐ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ ԵՂԱԾ Է ԹԱԽՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Պէյրութի «Ագդակ»էն ցաւով կը տե – ղեկանանք յանկարծական մահը պարսկա – հայ ծանօթ բարերար Մարգար Սարգիս – եանի, որուն կաթուածի հետեւանքով, Թաւրիզի մէջ : Մարմինը փոխադրուած է Թեհրան, ուր պիտի կատարուի ազգային յուղարկաւորութիւն :

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը իսկոյն ցաւակ – ցական հեռագիր մը ղրկած է հանդուց – եալ բարերարի պարագաներուն :

Մարգար Սարգիսեան իրանահայու – թեան ծանօթ է իր բարեգործութիւննե – րով : Թեհրանի աղջկանց Մարիամեան բարձրագոյն վարժարանի չէնքը ամբող – ջութեամբ կառուցուած է իր ծախքով եւ կառուցուելու վրայ էր նաեւ Թեհրանի առաջնորդարանի չէնքը հանդուցեալի բարերարութեամբ :

Հանդուցեալը անցեալ Մայիսին Ան – թիլիաս եկած էր իրրեւ կաթ· ընտրու – թեան պատգամաւոր : Այդ օրերուն վե – հափոխին խոստացած էր 30·000 տոլար տրամադրել՝ Անթիլիասի մէջ միաբանա – կան թաղի կառուցման համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՌԿՈՒ կը չարունակէ լռել հակառակ դատաւորին պաղատանքներուն : Փաստա – բան եւ դատաւոր սակայն կը չարունակեն հակաճառել :

ՍՈՖԻԱՅի մէջ հակամերիկեան բուռն ցոյց մը տեղի ունեցած է ամերիկեան դեսպանատան առջեւ : Ծանօթ է որ Պուլկարիոյ մէջ կը չարունակուի Ղիոր – կիւտի դատավարութիւնը : Պուլկար լըր – տեսը խոստովանած է որ աչխատած է ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեանց համար եւ երկու հարիւր հազար տոլար ստացած է : Ամէնէն ծանր պատիժը կը պահանջէ ինք իրեն համար :

ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍ Պատրիարքը բանաղնաց մը ղրկած է Վատիկան, ուսումնասիրելու համար Պապին եւ Պատրիարքին հան – դիպման մը պայմանները :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ թեքնիք յանձնախումբ մը ժողովրդական Ջինաստան մեկնեցաւ :

ՄԱՐՈՒԲի Հասան Թագաւորը տուն մը նուիրեց Տիկին Քենըտիի, Մարաքէչի մօտ : Ամերիկայի հանդուցեալ նախա – գահին այրին չնորհակալութեամբ ընդու – նեցաւ եւ հաւանական կը նկատուի որ անոր «բացումը» կատարէ աչնան :

ՋՈՒԻՑԵՐԱՅի զբօսաչրջիկ մը վիրա – ւորուած է հրեայ պահակի մը կողմէ, Երուսաղէմի մօտ : Կը թուի թէ Իսրայե – լացիք չզադրիմ դարձած են Պապի այ – ցելութեան նախօրեակին :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մերխրքագրատունը այցելեցին :—

Պ· Տիրան Ոսկերիչեան, *Ամմանէն, որ Լոնտոն եւ Փարիզ եկած էր Մ·Ցարութեան Տաճարի նորոգութեան աչխատանքներուն պատճառաւ :* Պ· Տիրան Ոսկերիչեան, *ինչպէս կը ղրկր նաեւ Ֆիկարօ առջի օր,* Պ· Խոսրով Իւթիւճեանի կողքին մաս կը կազմէ ճարտարապետներու յանձնախում – բին որուն յանձնուած է Մ· Ցարութեան Տաճարի նորոգութիւնը :

Պ· Վազգէն Մուրատեան, *Նիւ Եորքէն որ երեք ամսուան պտոյտ մը կատարած էր Հայաստան եւ իր երաժչտական դոր – ձերը ներկայացուցած Երեւանի երաժըչ – տասէր հասարակութեան :*

ԶՐՈՑՅ ՄԱՍԻՍԻ ՀԵՏ

—o—

Մասի՛ս,

ես շա՛տ եմ տեսել ֆեզ, Մասի՛ս,
եւ աւելի շատ լսել ֆո մասին,
Ֆո անունով են երդւում սրբազան,
Հայերն՝ աշխարհի ամէ՛ն մի մասից :

Զգիտե՛մ, լսած կա՞ս դու այս մասին,
Սակայն ասում են, թէ դո՛ւ ես, Մասի՛ս,
Երէկուայ կուում ինձ ճակատ տարել,
Եւ ֆեզ համա՞ր եմ ես լոկ պայֆարել,
Իբրեւ թէ դո՛ւ ես իմ երգը միակ,
Ֆեզնի՞ց է կախուած իմ կեանքը միայն,
Եւ եթէ կեանքում ես մի տենչ ունեմ,
Այդ գագաթնե՞րն են միայն ֆո ձիւնէ :

Դու զարմանո՞ւմ ես, սակայն սպասի՛ր,
Ես դեռ բոլորը չե՛մ ասել, Մասի՛ս,
Ասում են, դո՛ւ ես փրկարարն իմ վեհ,
Դո՛ւ ես ինձ ազատ այս կեանքը տուել,
Դո՛ւ ես հաւաքել պանդուխտ Հայերին,
Եւ ամէն անգամ լանջիդ ննջելիս,
Ես նո՛ր եմ զգում ինձ հայրենիքում,
Ֆեզնո՛վ եմ զգում ինձ հայրենիքում :

Չե՛մ ուզում խօսել ես հին դարերից,
Ես հաւատում եմ լոկ տեսածներիս,—
Ասա՛ ինձ, Մասի՛ս, ննջնր չէի՞ր դու
Երբ կորցրած հող, մտերիմ ու տուն,
Թափառո՞ւմ էի ես որբ ու անէմ,
Այստեղ այս հողում, ֆո հայեացքի դէմ,
Թէ մտածէի՞ր անգամ իմ մասին,
Ի՞նչ կարող էիր անել դու, Մասի՛ս :

Մասի՛ս, զո՞ւր ես ֆեզ ամպերով պատում
Ես սիրո՞ւմ եմ ֆեզ ու ֆեզ հաւատում,
Ես գիտե՛մ, Մասի՛ս, որ դու մեղմ չունես
Փոքր բլուր չես՝ փառամոլ լինես,
Գիտեմ, որ եթէ բացուէր ֆո լեզուն,
Մի բառով գրած այդ լեգենդը զուր,
Դո՛ւ էլ մեր կեանքի գովքը կ'երգէիր,
Խնդրած այն ափից, որ ֆեզ փրկէին :

Փե՛զ չեմ նախատում ես երգով, Մասի՛ս,
Այս ֆո մասին չէ, այլ նրանց մասին,
Որ կեանքից երկու առոջ աչք առած,
Լոկ ա՛յն են տեսնում՝ ինչ դարեր առաջ,
Որ ոտք ունեն՝ բայց կանգնած են տեղում,
Նոր ձայները հնից դեռ չե՞ն տարբերում,
Եւ ա՛յն են երգում լոկ արած անգիր,
Ինչ հե՞շտ է, հի՛ն ու··· յարմար է
յանգի :

Դեռ կա՛ն այդպիսի երգիչներ, Մասի՛ս,
Որ մտածելով իրրեւ ֆո մասին,
Վաղն ինձ կ'անիծե՛ն ոնց չադու պառաւ,
Վաղն ինձ կը կոչեն «որդի անառակ»,
Կ'ասեն· «Մի նայիր, թէ ի՞նչ է գրում»
Կ'ասեն՝ « Հայ է ու ··· Մասիս չի՛
գովում»,
Բայց ով – ինչ կ'ուզի թող վաղը ասի,
Չէ՞ որ հասկացանք մենք իրար, Մասի՛ս:

Ես գիտեմ, ինձնից դու երգ չե՛ս ուզում,
Գիտեմ, ա՛յլ բան է ֆեզ այսօր յուզում,
Գիտեմ, թէ աչքդ յառած մեր ճամբին,
Ինչո՞ւ ես թեմուել Արաբսի ափին,
Գիտե՛մ, ձիւնափա՛ռ, եւ ֆնար առած,
Ֆո գագաթները երգելուց առաջ,
Երկի՛րն եմ երգում իմ հայկական,
Որ բերելու է եւ ֆո՛ ապագան :

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

Ի՞ՆՉ Է ՔԱՋՈՒԹԻՒՆԸ

— ԺՕՌԷՍԻ ՊԱՏԳԱՄԸ —

Բ. Վ. Նաւասարդեան (Յառաջ, 30 Նոյեմբեր) կը գրէ թէ ներկայ սերունդը, հակառակ անցեալին, հերոսական եւ յեղափոխական ասպարէզ չունի, եւ թէ անոր կը վիճակուի միայն զոհողութեան ոգին:

Կարելի է խորհրդածել այդ դատումին առաջին մասին վրայ :

Երկու խօսք ըսենք յեղափոխութեան վերաբերմամբ : Կէս դարէ ի վեր մարդկութիւնը տիեզերական յեղափոխութիւն մը կ'ապրի : Երբ 1914 Օգոստոս 2ին ծագեցաւ առաջին ընդհանուր պատերազմը, Ֆրանսայի վարչապետը, Վիվիանի, ըսաւ. « Մարդիկ կը կարծեն թէ պատերազմ մըն է որ կը սկսի, չեն հասկնար թէ համաշխարհային յեղափոխութիւն մըն է որ ծայր կուտայ»: Մարգարէութիւն մը որ ճշդուեցաւ եւ կը շարունակուի ճշդուիլ այսօր իսկ բոլոր մարզերու մէջ: Եթէ մեր ներկայ սերունդը անդիտանայ այդ աշխարհասասան շարժումը, եթէ անորմէ մեկուսանայ եւ «իր պորտը պաշտելով» գոհանայ, Հայութիւնը կը դատապարտուի զառամութեան եւ անհետացման: Ուրիշ բան թէ, ներկայիս, Հայութեան համար, յեղափոխութիւնը անցած է զարթօնքի շրջանը եւ, զարթումէն ետքը, յառաջխաղացման հարցերու առջեւ կը գտնուի:

Գալով հերոսականութեան, յիշեալ յօդուածէն կը հասկցուի թէ ատիկա քաջ մարտիկի մենաշնորհն ըլլալու է: Վարժութիւն ըրած ենք «քաջ» ըսելով ու երգելով ակնարկել զէն ի ձեռին կռուող անվախ ռազմիկին: Անտես կ'ընենք որ մարտական քաջութիւնը զուր վատնումի կը յանգի՝ եթէ չղեկավարուի եւ չգործածուի մտային եւ բարոյական քաջութեամբ մը, ոչ ցուցարարական թերեւս, բայց գրեթէ միշտ աւելի բախտորոշ: Բազուկը ի՞նչ կ'արժէ եթէ չի ծառայեր քաջ ու լուսամիտ խելքի :

Ֆրանսական ընկերվարութեան մեծ պարագլուխը, Ժօռէս, 1903ի Յուլիսին, Ալպիի երկրորդական վարժարանի տարեկան մրցանակաբաշխութեան ճառն արտասանելու հրաւիրուած ըլլալով, իբր նիւթ ընտրեց «Քաջութիւնը »:

Լսենք Ժօռէսը :

« Քաջութիւնը, բոլորիդ համար, ըսաւ Ժօռէս իր խօսքն ուղղելով աշակերտներուն, ամէն ժամուան քաջութիւնը, կը նշանակէ առանց ճկելու տոկալ ամէն կարգի, Ֆիզիքական ու բարոյական, փորձանքներուն զորս կը շռայլէ կեանքը:

« Քաջութիւնը, կը նշանակէ իր կամքը անձնատուր չընել բախտին ըստ տըպաւորութիւններու եւ հարկադրութեանց, կը նշանակէ պահել անխուսափելի խոնջէնքներուն մէջ աշխատելու եւ գործելու վարժութիւնը :

« Քաջութիւնը, մեզ պաշարող կեանքի անսահման խառնակութեան մէջ, կը նշանակէ ընտրել արհեստ մը եւ զայն, որն ալ ըլլայ, լաւ գործադրել, կը նշանակէ չխրտչիլ նրբագոյն եւ միակերպ մանրամասնութենէն : Կը նշանակէ ըստ կարի անթերի արհեստագէտ մը դառնալ: Կը նշանակէ ընդունիլ եւ ըմբռնել աշխատանքի յատկորոշման օրէնքը որ պիտանի գործունէութեան պայմանն է եւ, սակայն, հայթայթել աչքին եւ հոգիին՝ քանի մը ակնարկներ լայնածաւալ աշխարհի եւ աւելի տարածուն հեռապատկերներու վրայ :

« Քաջութիւնը կը նշանակէ, ինչ ալ ըլլայ արհեստը, միանգամայն ըլլալ եւ արհեստագէտ եւ իմաստասէր :

« Քաջութիւնը կը նշանակէ հասկնալ իր սեփական կեանքը, զայն ճշգրտել, խորաքննել, հսատատել եւ սակայն զայն համակարգել ընդհանրական կեանքին :

« Քաջութիւնը կը նշանակէ հսկել ճըշդօրէն իր մանոցին վրայ, որպէսզի թելը չփրթի եւ սակայն աւելի ընդարձակ եւ աւելի եղբայրական ընկերային կարգ մը պատրաստել, ուր մեքենան ծառան ըլլայ ազատագրեալ աշխատաւորներուն :

« Քաջութիւնը կը նշանակէ ընդունիլ նոր պայմանները, զորս կեանքը գիտութեան ու արուեստին կը պարտադրէ, ընդունիլ եւ հետազօտել դէպքերու եւ մանրամասնութեանց գրեթէ անսահման բազմազանութիւնը եւ, սակայն, լուսաւորել այդ մեծազանգուած ու խառնակ իրականութիւնը ընդհանուր գաղափարներով, զայն կազմակերպել եւ բարձրացնել շնորհիւ ձեւերու եւ կշռոյթներու նուիրական գեղեցկութեան :

« Քաջութիւնը կը նշանակէ իր սեփական սխալներուն վրայ իշխել, անոնցմէ տառապիլ բայց չընկճուիլ ու միշտ ճամբայ շարունակել :

« Քաջութիւնը կը նշանակէ սիրել կեանքը, անվրդով աչքով դիտել մահը: Կը նշանակէ ուղղուիլ դէպի իտէալը եւ ըմբռնել իրականը : Կը նշանակէ գործել եւ վեհ դատերուն նուիրուիլ առանց դիտնալու թէ ինչպէս խորիմաց տիեզերքը մեր ջանքը պիտի վարձատրէ, առանց իսկ դիտնալու թէ երբ եւ իցէ պիտի վարձատրէ :

« Քաջութիւնը կը նշանակէ ճշմարտութիւնը փնտռել եւ ըսել զայն, կը նշանակէ չենթարկուիլ անցորդ յաղթական սուտի օրէնքին եւ չտալ արձագանգ, ոչ հոգիով, ոչ բերնով, ոչ ձեռամբ, տկարամիտ ծափահարութիւններուն եւ մոլեռանդ հայհուչներուն» :

Այս եղաւ Ժօռէսի պատգամը երիտասարդութեան, պատգամ մը որուն անշեղ հետեւեցաւ իր կեանքի ընթացքին : Թիրախ դարձաւ աջակողմեաններու ստորին եւ գրգռիչ յարձակումներուն: Զրպարտութիւնները իրենց գագաթնակէտին կը հասնին՝ երբ պատերազմի ուրուականը կը սաւառնի, մինչ Ժօռէս յուսահատական ճիգ կը թափէ գահավիժող աղէտին առաջքն առնելու համար :

Ի զուր: Գերմանիա եւ Աւստրիա կանխամտացած են յարձակողական ծրագիրներ: 1914 Յունիս 28ին Աւստրիոյ գահաժառանգը եւ իր կինը կ'իյնան 19 տարեկան սերպ երիտասարդի մը գնդակներու տակ: Աւստրիան պատրուակ կը բռնէ եւ ամիս մը ետքը, Յուլիս 28ին, պատերազմ կը յայտարարէ Սերպիոյ : Երեք օր ետքը, Յուլիս 31ին Գերմանիոյ կայսրը, Վիլհելմ Բ. հրովարտակով «պատերազմական սպառնալիքի կացութիւն » կը հռչակէ :

Նոյն օրը, Ժօռէս, որ «լ'Իւմանիթէ»ի խմբագրապետն էր, տպարանի մօտ, Մոնմառթր փողոցի «Քաֆէ տիւ Քռուասան»ի մէջ ընթրիք կ'ընէ իր աշխատակիցներու հետ: Մօտ սեղանի մը առջեւ նստած է Տոլիէ, այլ թերթի մը խմբագիրը իր կնոջ հետ: Ճաշը լմննալու վրայ է: Տոլիէ ոտքի կ'ելլէ, «լ'Իւմանիթէ »ի խմբագիրներէն մէկուն լուսանկար մը ցոյց կուտայ: « Տեսէք, կ'ըսէ, փոքրիկ աղջիկս է»: Ժօռէս, ժպտելով, «կարելի՞ է տեսնել» կ'ըսէ ու լուսանկարը կ'առնէ, կը նայի ու ծնողքներուն շնորհաւորական խօսք մը կ'ըսէ: Իրիկուան ժամը 9 է եւ քառասուն վայրկեան անց: Ժօռէս կըռնակը դարձուցած է բաց պատուհանին : Յանկարծ դուրսէն ատրճանակի երկու հարուածներ կը պայթին եւ երկու կայծակներ կը փայլատակին: Ժօռէս կ'իյնայ: Կնոջական ահաբեկ ճիչ մը կը լըսուի, «Ժօռէս սպաննուած է, Ժօռէս ըսպաննուած է...»: Իրարանցում կը տիրէ: Ժօռէսի մարմինը կ'երկնցնեն բադրոնին վրայ: Հագիւ կը շնչէ : Աչքերը փակ են: Գանկին ետեւը կը նշմարուի կարմիր ծակ մը, ուրկէ կը ծորի սպիտակախառն նիւթ մը: Բժիշկ մը կը հասնի: Յուսահատ նշան մը կ'ընէ: Երեք վայրկեան ետքը մեռած էր Ժօռէս :

Յաջորդ օրը Օգոստոս մէկին Գերմանիա պատերազմ կը յայտարարէ Ռուսիոյ : Ֆրանսական քաղաքներու եւ գիւղերու պետական շէնքերը կը ծածկուին պաշտօնական ճերմակ ազդագրերով : Բացայայտ վտանգին առջեւ կառավարութիւնը ընդհանուր զօրակոչ կը հրամայէ, յուսադրական ճշդումով մը թէ « զօրակոչը պատերազմ չէ» :

Բայց երկու օր ետքը, Օգոստոս 3ին, իրիկուան ժամը վեցին 45 վայրկեան անցած, Փարիզի գերմանական դեսպանը, Ֆոն Շէօն, կը ներկայանայ վարչապետ եւ արտաքին նախարար Վիվիանիին եւ կը յայտնէ թէ Գերմանիա պատերազմ կը յայտարարէ Ֆրանսայի :

Հետեւեալ օրը, Օգոստոս չորսին, Անգլիա, յարգելով իր դաշնագիրը, պատերազմ կը յայտարարէ Գերմանիոյ :

Այլեւս պատերազմը հրդեհի պէս կը տարածուի ամբողջ աշխարհի վրայ :

Մարած էր ճշմարտութեան եւ խաղաղութեան քաջ ախոյեանին ձայնը: Անոր կը փոխարինէր թնդանօթներու որոտումը, նախակարապետ աննախընթաց նախճիրներու :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՎԱԼԵՐԻ ԲՐԻՒՍՈՎ

Վալերի Բրիւսովի անունը թանկ եւ նուիրական է հայ ժողովրդի համար: Յարական Ռուսիոյ տիրապետութեան եւ սուլթանական Թուրքիոյ կազմակերպած հայկական նախճիրների մղձաւանջային օրերէն էր, երբ եկաւ նա՝ ցոյց տալու բովանդակ աշխարհին, թէ ի՛նչ սարսափելի ոճիրներ են գործում թուրք բարբարոսները՝ սրի քաշելով մի այնպիսի ժողովուրդ, որն իր զգալի աւանդն է ներդրել համաշխարհային մշակոյթի մէջ, մի ժողովուրդ, որ տակաւին խօսք ունի ասելու աշխարհին: Ճշմարիտ բարեկամները միշտ փորձութեան պահին են ճանաչւում : Բրիւսով մեզ հետ էր, երբ որոտում էր ամպրոպը :

Հայ չափածոյից կատարած իր հիանալի թարգմանութիւններով եւ այդ արուեստի մասին գրած իր հմտալից ուսումնասիրութեամբ Բրիւսով ռուս հասարակութեան առաջ բաց առեց բազմադարեան հայ բանաստեղծութեան կախարդական պարտէզի դռները :

Հայ բանաստեղծութիւնը այն գիրն էր, որ Սայաթ – Նովայի խօսքով ասած՝ « ամէն մարդ չի կանա կարդալ»: Բրիւսով կարողացաւ կարդալ այդ գրերը, թափանցել դրանց էութեան մէջ, եւ ապա, մեծ հարազատութեամբ ու բանաստեղծական ուժով, ներկայացնել ռուս ընթերցողին :

Բրիւսովի սկզբունքն է եղել այնպէս ներկայացնել մեր բանաստեղծներին՝, որ ռուս ընթերցողը ծանօթանայ «հայ բանաստեղծների ստեղծագործութեանը եւ ոչ ռուս թարգմանիչներին»: Նրա կազմած « Պոեզիա Արմենիի » ծաղկաքաղը աչքի է ընկնում նաեւ նիւթի լայն ընդգրկմամբ : Այն ընթերցողին հնարաւորութիւն է ընձեռում դիտելու հայ բանաստեղծութեան զարգացումը իր սկզբնաւորման, աստիճանական առաջընթացի եւ բանաստեղծական պատկերաւորման միջոցների բազմազանութեան մէջ :

Հայ գրականութիւնը Բրիւսովի համողմամբ «միշտ էլ ճշմարիտ հայելին է

« ԿԱԻԷ ԱՐՁԱՆՆԵՐ »

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

Ժողովականները կը մտածէին թէ չէր արժեր ձախող քայլի մը համար վտանգել այդ աստիճան հրաշալի արդիւնք մը, սխալը կը մոռնային, իրենց դժգոհութիւնը կը խեղդէին եւ պատրաստուած բողոքները գրպան դնելով կը ծափահարէին խանդավառութեամբ :

Տարակոյս չկայ թէ Շահրիկեան էֆէնտի ինք ալ չէր հաւատար իր խոստումներուն, բայց կրկնելով կրկնելով վարժուեցաւ եւ սկսաւ ինք ալ հաւատալ: Շատ անգամ փողոցին մէջ կը լսէին զինքը որ կը մենախօսէր .

— Այո, ես պէտք եմ փրկելու ազգը սաղիմական փորձանքից ... սա իմ նուիրական մեսիան է... ես պէտք է ցոյց տամ նրանց թէ այնքան ալ հեշտ բան չի մի կենտրոնական վարչութեան դէմ խաղ սարքելը ... լինե՞լ թէ չլինել ... սրա մէջն է կայանում հարցը... պէտք է ջախջախեմ նրանց, թէկուզ տրաքուել էլ հարկ լինի ....

Այս վերջին տեսակէտով շատ ալ անխոստնմապահ չէր, քանի որ կը յաջողէր ջախջախել եթէ ոչ Երուսաղէմի միաբաններուն, գոնէ իր ունկնդիրներուն գլուխը :

Ժամանակ անցնելով՝ ա՛լ աւելի խոր հաւատք գոյացուց իր «միսսիային» վրայ եւ Երուսաղէմի խնդիրն ու Սաղիմական վարդապետները ճշմարիտ յաճախանքներ դարձան իրեն համար: Եթէ վիճակահանութեան տոմսակ մը գնէր եւ բախտը չժպտէր իրեն, իսկոյն կը մտածէր թէ անպատճառ Սաղիմականներն են պատճառը: Եթէ գիշերը յետոյքին վրայ պալար մը հանէր, առտուն չէր վարանէր հանդիպած մարդուն պատմելու թէ Սաղիմական վարդապետ մը զինքը խոցած էր: Ճամբան՝ եթէ երբեք ոտքը սահէր եւ իյնար, կանգնելուն պէս չորս կողմը կը նայէր, Երուսաղէմի միաբան մը կը փնտռէր, կարծելով թէ ձմերուկի կեղեւ մը դրած է քայլերուն առջեւ: Այսպէս նաեւ ազգային գործերուն համար: Ամէն չարեաց պատճառը, հիւսիսէն ըլլար թէ արեւմուտքէն, հարաւէն ըլլար թէ արեւելքէն, միշտ Սաղիմականներն էին : Շահրիկեան էֆէնտի երկու աղուոր զէնքեր ունէր, մէկը բնածին ու միւսը ստացական, թէեւ երկուքն ալ հաւասարապէս ազդու, տոկուն եւ համողիչ :

Բնածինը իր մատն էր, աջ ձեռքին ցուցամատը, որ Երեսփ. Ժողովին մէջ կը կատարէր ճիշդ այն պաշտօնը, զոր ճըպոտները կը կատարէին թուրք բռնակալութեան «երջանկայիշատակ» օրերուն : Ամէն անգամ որ այդ մատը բարձրանար, եւ Աստուած դիտէ թէ քանի անգամ կը բարձրանար իւրաքանչիւր նիստի ընթացքին, մեր առիւծասիրտ երեսփոխանները անանկ կը կարծէին թէ գաւազան մըն է որ սպառնալից կը ճօճէ իրենց գլխուն վրայ, պատրաստ շոյելու առաջին ընդմիջողը :

Խօսած ատենը այդ մատը միշտ բարձր կը մնար: Կարելի է ըսել թէ ամբողջովին մատ կը կտրէր այդ պահերուն, եւ մաթ կ'ընէր բովանդակ ժողովը : Գլուխները կը խոնարհէին, աչքերը կը փակուէին, միտքերը կը թմբէին, միայն ձեռքերն էին որ պատրաստ կը կենային, ծափահարութեամբ կնքելու համար սարսափելի տրիբունին խօսքերը, երբ ցուցամատը բարեհաճէր վերջակէտի նշանը տալ: Մէկ էքսէրճեան Տէրպապան ատեն ատեն կը յանդգնէր միավանկերով կամ մռըլտուքներով, աւելի ճիշդը՝ հայհոյանքի բեկորներով, այդ սպառնալից մատին դէմ կէս զրոհ մը փորձել : Եւ ասիկա այնքան կ'ապռեցնէր միւս պատուարժանները, որքան որ Բաղաամէ ծանօթ չորքոտանիին բարբասիլը հազար այսքան տարի առաջ զարմացուցած էր իր սեռակիցները:

Անպարտելի եւ անխոցելի այդ մատը միայն մէկ բանի քով կը նսեմանար, եւ այդ բանը կը կազմէր Շահրիկեան էֆէնտիի երկրորդ զէնքը,— ստացականը, իր տրամաբանութիւնը :

Անոնք որ չեն լսած Շահրիկեան էֆէնտիի տրամաբանելը, ապահովաբար ոչինչ լսած են: Տրամաբանութիւնը տրամաբանութիւն ըլլալէն ի վեր երբեք այդ աստիճան վարպետ կիրառութիւն մը չէր գըտած: Շահրիկեան էֆէնտիի տրամաբանութիւնը ուրիշ բան էր, կարելի էր զայն անուանել «գիտութիւն յաղագս յապուշ կրթելոյ», — ինչ որ սարսափելի դիկտաթորը, իր յոռի գրաբարագիտութեամբ, կը թարգմանէր «ապուշները կրթելու արուեստ»: Ու ապուշները, կը գուշակէք անշուշտ, մեր պատուարժան երեսփոխաններէն էին :

Իրաւունք ունէ՞ր իր պաշտօնակիցները այդ աստիճան փողփողուն սագի փետուրով մը պճնելու : Ամէն պարագայի մէջ՝ դուք ինքնին կրնաք լուծել այս փափուկ հարցը, եթէ ձեզի պարզելու ըլլամ թէ ինչ հրաշալի բան էր այն տրամաբանութիւնը, որով Շահրիկեան էֆէնտի զանոնք կը հրապուրէր , յապուշ կը կրթէր, կամ անոնց ապուշութիւնը կը կրթէր:

Շահրիկեան էֆէնտի կ'ելլէր բեմ, եւ իր բերանաբաց ունկնդիրներուն վրայ ցուցամատին սահմռկեցուցիչ հմայքը պտըտցնելէ ետքը՝ կ'ըսէր. — Ես կարող եմ ապացուցանել թէ էս բոպէս դուք այստեղ չէք գտնուիր, այլ մի ուրիշ տեղ:

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(9 Շար.)

եղել ժողովրդի հոգու »: Նրա ուսումնասիրությունը, ինչպէս ինքն է ասում՝ « նուիրական եւ սիրելի գործ է դարձել իր համար, գրաւել է իր ողջ մտաշխարհը»: Այդ գրականութեան մէջ նա տեսել է «մի ամբողջ ինքնուրոյն աշխարհ » : Գեղեցիկի, ինքնուրոյնի, ազնիւի, վեհի հետ միասին, Հայոց պատմութեան ու հայ գրականութեան մէջ, Բրիւսովին հաւասարապէս գրաւել է նաեւ նրա հերոսականութիւնը, այն, որ հայ բանաստեղծութիւնը եղել է մաքառման գրականութիւն, որ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի գրականութիւնների որոշ ազդեցութիւնը կրելով հանդերձ՝ միշտ պահպանել է իր ինքնուրոյնութիւնը, կարողացել է «փնտռել եւ գտնել համադրութիւնը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի »:

Հայ բանաստեղծութիւնը եւ յատկապէս մեր միջնադարեան տաղերգութիւնը, ըստ Բրիւսովի, մարդկային ստեղծագործ հոգու այն բարձր արտայայտութիւնն է, որ «ազնուութեան վկայական է շնորհել հարազատ ժողովրդին » :

Իր կազմած եւ խմբագրած «Պոեզիա Արմենի» ծաղկաքաղում նա մեծ տեղ է յատկացրել նախ եւ առաջ հայ ժողովրդական ստեղծագործութեանը :

Գիտնական – բանաստեղծի կարծիքով հայ ժողովրդական բանաստեղծութիւնը պատկանում է իրեն յայտնի ամենանշանաւոր ստեղծագործութիւնների թուին : « Քիչ ժողովուրդներ կարող են պարծենալ, թէ իրենց երգերը հասնում են այնպիսի գեղարուեստական բարձրութեան , այնպէս նրբօրէն գրաւիչ են, այնպէս ինքնատիպ, ինչպէս հայ ժողովրդական երգերը, չնայած սրանց անմիջական պարզութեանն ու անարուեստ անկեղծութեանը », — գրել է նա այդ առթիւ:

Իր բովանդակ կեանքում հերոսականը փնտռող եւ իր ստեղծագործութիւնների զգալի մասում այդ հերոսականը գովերգող Բրիւսովի սրտին մօտ ու հարազատ է եղել հայ ժողովրդի անմահ հերոսավէպը՝ «Սասունցի Դաւիթը», որ մեծ արուեստով ու սիրով թարգմանել է նա, բնութագրել ու գնահատել սեղմ, բովանդակալից ու ճշմարտացի տողերով :

Ելնելով այն ճիշդ դրոյթից, թէ ազգային դիւցազներգութիւնը հանդիսանում է այն հայելին, որի մէջ ցոլանում է ժողովրդի հոգին ու ողջ էութիւնը, Բրիւսով Սասունցի Դաւթին իրաւացիօրէն համարել է իր ժողովրդի վսեմ գաղափարների ու բարձր իտէալների մարմնաւորումը :

Բրիւսովի յատուկ ուշադրութեան առարկան է դարձել Նարեկացին իր գրական մեծ վաստակով : Անդրադառնալով Նարեկացու տաղերին, ան ճշմարտապէս նկատում է, որ կրօնական զգացմունքներն այստեղ միանում են բանաստեղծական ճշմարիտ ներշնչումների հետ: Նրա շատ այլաբանական հիմները, անկախ վերջիններիս կրօնական մեկնաբանութիւնից, մնում են որպէս հրաշալի բանաստեղծութիւններ : Նարեկացին , ըստ Բրիւսովի, բարձրագոյն աստիճանի է հասցրել բանաստեղծութեան արտայայտչական միջոցները՝ յանգագիտութիւնն ու հնչիւնագրի արուեստը : Նարեկացու տաղերի մէջ Բրիւսովի սրատես ու խորազնին հայեացքը նշմարել է նաեւ վերածընդի շունչը, իրաւացիօրէն նրան համարելով միջնադարեան հայ աշխարհիկ բանաստեղծութեան նախակարապետ :

Հայոց պատմութեան, Հայոց հին ու նոր գրականութեան ուսումնասիրութեան ողջ ընթացքում Բրիւսովի հետաքրքրութեան եւ հիացմունքի ամենամեծ առարկան մշտապէս եղել է հայ միջնադարեան բանաստեղծութիւնը: « Ծիածանի եօթը գոյներով փայլող միջնադարեան հայ քնարերգութիւնը , – ասում էր նա, հայ հոգու իսկական յաղթանակն է համաշխարհային պատմութեան մէջ»: Միջնադարեան հայ տաղերգուների պատմական դերը Բրիւսով տեսել է գրականութիւնը «երկնքից երկիր բերելու », այն ժողովրդի բարձր ու վսեմ իտէալներին ծառայեցնելու գործում :

Հայ տաղերգուների շողշողուն հոյլի առաջին մեծ ներկայացուցիչը, ըստ Բրիւսովի, Ֆրիկն է: Խաւարի, խորհրդազգածութեան թագաւորութեան պայմաններում , նա ոչ միայն չի խնկարկած աստծուն, այլեւ ծառացել է թէ նրա , թէ աշխարհում գոյութիւն ունեցող անարգարութեան ու բռնութեան դէմ: Ընկերային պայքարի կոչերը առաջին անգամ երեւան են գալիս Ֆրիկի տաղերի մէջ, որ նոր ու յանդուգն խօսք էր ոչ միայն հայ, այլեւ համաշխարհային գրականութեան մէջ: Քուչակին վերագրուած բանաստեղծութիւնների առաւել աչքի ընկնող բաժինը Բրիւսով իրաւամբ համարում է նրա սիրերգներն ու քառեակները՝ «արեւելեան այդ սոնեթները»: Վերջիններս Բրիւսովին գրաւել են ոչ միայն իրենց անկեղծութեամբ , պատկերաւորութեամբ, այլեւ խոր ժողովրդայնութեամբ :

Աշուղական բանաստեղծութեան մասին խօսելիս, Բրիւսով յատկապէս կանգ է առնում Սայաթ – Նովայի վրայ: Նա գտնում է, որ Սայաթ – Նովան իր իմաստալից կեանքով «լցրեց ողջ 18րդ դարը»: Ըստ Բրիւսովի, Սայաթ – Նովայի պէս բանաստեղծով կարող է եւ պէտք է պարծենայ ողջ աշխարհը : Նա երկընքի մեծ պարգեւն է, որ ուղարկւում է ոչ բոլորին եւ ոչ միշտ :

Հայ բանաստեղծութեան զարգացման յետագայ հանգրուանը նշանաւորւում է ԺԹ. դարի առաջին կէսին գրական հրապարակ եկած Ալիշանի, Պէշիկթաշլեանի, Դուրեանի ստեղծագործութիւններով : Բրիւսով շատ ճիշդ է գնահատում պատմական այն դերը, որ խաղացել են այդ բանաստեղծները, յատկապէս Պէշիկթաշլեանը եւ Դուրեանը : «Նրանց առաջ խնդիր էր դրուած ստեղծել նուրբ, ճըկուն լեզու, որ ընդունակ լինէր արտայայտելու մարդու ամենաբարդ ու ամենանուրբ ապրումները», գրել է Վ. Բրիւսով: Պէշիկթաշլեանի, Դուրեանի եւ միւսների կարեւոր խնդիրը եղել է նաեւ մաքուր արուեստին չզոհաբերել իրենց տաղանդն ու քնարը, «հայ բանաստեղծները իրաւունք չունէին ծառայելու «արուեստն արուեստի համար» սկզբունքին: Հայրենիքի վիճակը պարտաւորեցնում էր նրանց լինել նաեւ տրիբուն, արթնացնել ժողովրդի ինքնագիտակցութիւնը, հրահրել սիրոյ վեհ զգացումներ հայրենիքի նկատմամբ :

Ըստ ամենայնի բարձր է եղել Բրիւսովի կարծիքը 80 – 90ական թուականների «Հայկական բանաստեղծութեան եռաստեղութեան » ներկայացուցիչների՝ Յովհաննիսեանի, Թումանեանի և Իսահակեանի մասին, բանաստեղծներ, որոնք նոր աստիճանի բարձրացրին հայ բանաստեղծութիւնը :

Բրիւսով ոչ միայն ճիշդ ու դիպուկ բնութագրականներ է տուել արդէն կազմակերպուած բանաստեղծներին, այլեւ կարողացել է սկսնակի առաջին իսկ քայլերից որոշել նրա ապագան, նրա տաղանդի ու բանաստեղծական թռիչքի մեծութիւնը: Նոր գրական ասպարէզ մտած Վահան Տէրեանի բանաստեղծութիւնների առաջին ժողովածուի հիման վրայ նա կարողացել է կռահել ապագայ մեծ բանաստեղծին, կանխորոշել պատմական այն կարեւոր դերը, որ կատարեց «Տէրեանը ռուսական եւ եւրոպական բանաստեղծութեան վերջին տասնամեակներին ձեռք բերած նուաճումների հայացման ուղղութեամբ »:

Ամփոփելով իր մտքերը հայ գրականութեան մասին, Բրիւսով եզրակացնում է. «Համաշխարհային քնարի լարերից մէկը հանդիսացող հայ բանաստեղծութեան բարձր կոչումն է եղել հնչեցնել այդ լարը իւրայատուկ հնչիւններով , հնչեցնել այնպէս, որ նրա ձայնը ներդաշնակօրէն ձուլուի միւս լարերի հետ , ստեղծելով միասնական համաշխարհային եղանակ »: Պատմական մի առաքելութիւն, որ ըստ Բրիւսովի , հայ բանաստեղծութիւնը կատարել է լիապէս : « Պոեզիա Արմենիի» հաւաքածոն աննախընթաց երեւոյթ էր հայ գրականութեան պատմութեան մէջ եւ հայ ժողովրդի կեանքում :

Հ. ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԻՆ

Կանգնած էք դուք իրար ներհակ
Մէջտեղն երկու աշխարհների ,
Եւ ասքերի խորքից անտակ
Կանչն էք լսում հին դարերի :

Անցել են ձեր երկրի սրտով
Հազար հողմեր մահահնչիւն ,—
Եւ Կիւրոսը՝ խուլ որոտով ,
Եւ Ալեքսանդրը շառաչուն :

Ցած բերեցիք դուք Հռոմի
Զէնն ու զարդը ամբարտաւան ,
Եւ, ի սատար Յուստինիանի,
Ձեր քաջազօր գնդերն ելան :

Թեքել են ձեր գլուխը վար
Նման գարնան քնքոյշ ծաղկի՝
Լէնկթիմուրն ու Չինգիզը չար,
Սեւ խրախճանքը Մահիկի :

Երկու աշխարհ մարտնչում խենթ ,
Եռում էին խոլ, զայրագին ,
Բայց ի վերջոյ՝ կորան անհետ
Չկքած ձեր անկոր ոգին :

Հանց նրբատաշ քարն ալմազի՝
Ամբողջ շողքերը պահեց վառ ,—
Եւ վարդի բոյրը Շիրազի ,
Եւ հոմերեան ցոլքը անմար :

Եւ նայիրեան ոգին կոփուեց
Ցաւերի մէջ ու աւերքում ,
Եւ այն, ինչ որ սուրբ էր՝ պահեց
Տաճարներում իր սրբագոյն :

Այնտեղ պահեց իր թանկագին
Անձկոտ հոգու գանձը բոլոր ,—
Արեւմուտքի, Արեւելքի ,—
Մտքերը վեհ ու խորախոր :

Հելլադայի լոյսով աննառ
Ակն է բացուած վայելքի վես,—
Ձեր երգերում մշտապայծառ ,
Ձեր ասքերում յաւերժատես :

Եւ հիմա այս խոլ մրբիկի
Հողմասասան նոր աշխարհում՝
Հին դարերի տեսքով կրկին
Կանգնած էք դուք խիստ ու խոհուն :

Բայց եղածը կ'ապրի անդուլ ,
Որպէս պարգեւ ու դաս անմեռ ,
Եւ դեռ հպարտ՝ կրում էք դուք
Բազմադարեան պսակը ձեր :

Մենք՝ ուխտաւոր ձեր տաճարի ,
Գալիս ենք արդ սիրով անշէջ ·
Ղողանջն հնչում է անցեալի՝
Մեր ամէն մի նոր օրուայ մէջ :

Տիգրանի ազգը յաղթական՝
Հողմից, մուժից դուրս կը գայ յար ,—
Ցանուն սիրոյ անապական
Ու սխրանքի նոր ու պայծառ :

Առած գանձը հին ու անգին,
Հայ քնարը, յաւետ անմեռ ,
Ձուլած իր նոր, հզօր երգին,
Հնի վրայ հնչում է դեռ :

ՎԱԼԵՐԻ ԲՐԻՒՍՈՎ

1916 թարգմ. Ս. Տարօնցի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Մարկրիթ կապարի գոյն առած էր : Խօսք մը չէր ըներ: Արցունքի խոշոր կաթիլներ կը հոսէին երբեմն աչքերէն եւ այտին վրայ կանգ կ'առնէին ագամանդի պէս փայլուն: Իր ուժասպառ թեւերը երբեմն կը բացուէին զիս գրկելու համար եւ յետոյ անկողնին վրայ կ'իյնային տկարօրէն :

Պահ մը կարծեցի թէ Պուժիվալէն մեկնելէս ի վեր անցած դարձածը պիտի կըրնայի մոռնալ եւ ըսի Մարկրիթին ·

— Կ'ուզե՞ս որ մեկնինք եւ հեռանանք Փարիզէն :

— Ոչ, ոչ· ըսաւ գրեթէ սարսափելով, շատ դժբախտ կ'ըլլանք: Ես այլեւս չեմ կրնար երջանիկ ընել քեզ, բայց որչափ ատեն որ շունչ ունենամ, քու քմահաճոյքներուդ գերին պիտի ըլլամ : Ցերեկուան կամ դիշերուան որ ժամուն որ բաղձաս տեսնել զիս, եկուր, քուկդ պիտի ըլլամ, բայց ապագադ մի կապեր ինծի, որովհետեւ այն ատեն շատ դժբախտ կ'ըլլաս ու զիս ալ դժբախտ կ'ընես : Ժամանակ մը եւս պիտի մնայ ուղեւորութիւնս, օգտուէ, բայց ուրիշ բան մի պահանջեր ինձմէ:

Երբ մեկնեցաւ, զարհուրեցայ այն առանձնութենէն, ուր թողուց զիս : Իր մեկնելէն երկու ժամ ետքը տակաւին նստած էի այն անկողնին վրայ, ուրկէ ելեր էր, ու կը դիտէի բարձը, որ անոր մարմնոյն ծալքերը պահած էր տակաւին եւ կը հարցնէի ինքնիրենս թէ ինչ պիտի ըլլայի սիրոյս եւ նախանձիս մէջ :

Ժամը հինգին, առանց գիտնալու թէ ի՞նչ պիտի ընէի, տ'Անթէն փողոցը գացի:

Նանին դուռը բացաւ :

— Տիկինը չի կրնար ընդունիլ ձեզ , ըսաւ շփոթութեամբ :

— Ինչո՞ւ :

— Վասն զի Ն···ի կոմսը հոս է եւ պատուիրած է որ մարդ ներս չմտցնեմ :

— Ճիշդ է, ըսի թոթովելով, մոռցեր էի :

Տուն դարձայ գինով մարդու մը պէս եւ գիտէ՞ք թէ ինչ ըրի նախանձոտ նոպայի այդ մէկ վայրկեանին մէջ, որ բաւական էր իմ ընելիք ամօթալի գործիս համար, գիտէ՞ք ինչ ըրի: Ինքնիրենս ըսի թէ այս կինը կը ծաղրէր զիս, աչքիս առջեւ բերի կոմսին հետ անոր տեսակցութիւնը, որու միջոցին ոչ ոք ներս պիտի ընդունէր, ըսի թէ դիշերը ինծի ըսած խօսքերը անոր ալ պիտի կրկնէր, եւ 500 Ֆրանքնոց պանքտոս մը առնելով, անոր ղրկեցի սա երկտողին հետ :

« Այս առտու այնչափ շուտ մեկնեցաք որ մոռցայ ձեր դրամը վճարել: Ահա ձեր դիշերուան վարձքը »:

Յետոյ, երբ այս նամակը ղրկեցի , դուրս ելայ որպէս թէ այս գարշելի արարքին վայրկենական խղճահարութենէն ազատելու համար ինքզինքս :

Օլիմբին տունը գացի եւ տեսայ որ շրջազգեստներ կը փորձէր եւ երբ մինակ մնացինք, լկտի երգեր երգեց զիս զբօսցնելու համար :

Անիկա անամօթ , անսիրտ եւ անմիտ պոռնիկի տիպարն էր, գէթ ինծի համար, վասնզի ուրիշ մարդ մը թերեւս անոր հետ հիւսած էր այն երազը զոր ես հիւսած էի Մարկրիթի հետ :

Դրամ ուզեց ինձմէ, տուի: Եւ ազատ ըլլալով մեկնելու, տուն դարձայ :

Մարկրիթ պատասխան տուած չէր ինծի :

Աւելորդ է ըսել ձեզի թէ յաջորդ օրը ինչ յուզման մէջ անցուցի :

Ժամը վեցուկէսին, յանձնակատար մը պահարան մը բերաւ ինծի, որուն մէջ կային իմ նամակս եւ հինգ հարիւր Ֆրանքնոց դրամատոմսը : Տող մը իսկ բան գրած չէր :

— Ասիկա ո՞վ տուաւ ձեզի, հարցուցի այդ մարդուն :

— Տիկին մը, որ իր սենեկապանուհիին հետ կը մեկնէր Պուլօնէրի թղթատար կառքով եւ որ յանձնարարեց ինծի կառքին մեկնելէն ետք միայն բերել ձեզ այս պահարանը :

Մարկրիթին տունը վազեցի :

— Տիկինը այսօր ժամը վեցին Անգլիա ուղեւորեցաւ, պատասխանեց դռնապանը:

Ալ Փարիզի մէջ կենալու պատճառ մը չունէի, ոչ ատելութիւն, ոչ սէր: Այս ցնցումներէն ուժասպառ եղած էի: Բարեկամներէս մէկը Արեւելք պիտի երթար: Գացի ըսի հօրս թէ կը փափաքէի այդ բարեկամին ընկերանալ: Հայրս փոխանակագիրներ , յանձնարարագիրներ տուաւ ինծի եւ ութ կամ տասը օր ետքը Մարսիլիայէն շոգենաւ նստայ :

Աղեքսանդրիոյ մէջ դեսպանատան կը ցորդ մը, զոր երբեմն Մարկրիթի տունը տեսած էի, իմացուց խեղճ աղջկան հիւանդութիւնը :

(Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ընկեր Յակիկ Մկրտիչեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ այն բոլոր ընկեր – ներուն եւ բարեկամներուն որոնք ան – ձամբ կամ դրաւոր հետաքրքրութեան իր – մով վերաբուժական գործողութեան ըն – թացքին եւ ապաքինման մաղթանքները ըրին :

ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբի կողմէ իր կամութեան Գ. տարեդարձին առ – թիւ :

Նախագահութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Գեղարուեստական բաժին
Երկուշաբթի 6 Յունուար 1964
Երեկոյեան ժամը 20ին
HOTEL LUTETIA
43, Bld. Raspail — PARIS (7e)
Ճաշագին 25 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Յակի Լիոնի վրաչու – թիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը : Կարե – ւոր օրակարգ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պոլսէն կը փնտռուի Սամուէլ Մանու – էլեան, եղկաթի Ուղունլու գիւղէն, հօրը անունը՝ Մանուկ, մօրը՝ Կիւլհա – թէր, եղբայրներուն՝ Թորոս եւ Բենեա – մին, քրոջ՝ Մարգրիտ : Սամուէլը կեսա – րիայէն որբանոցի հետ միասին կ'երթայ Պէյրութ եօթը տարեկանին, անկէ ետք բնաւ լուր չկայ իրմէ : Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն իմացնել Տիգրան Տէյիր – մէնճեանին,
78, Ave. Jean-Jaurès
DECINES (Isère) — FRANCE
Կը խնդրուի արտասահմանի թերթե – րէն, մասնաւորաբար Հայաստանի թեր – թերէն արտատպել :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ճեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԱՄԱՆՈՐ, ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

ՏԻՍԻՆԻ ՄԷՋ

Զորեքշաբթի, (Յունուար 1), Ամանօրի առթիւ Ս. պատարագ, առաւօտեան ժա – մը ճիշդ 10ին :

Շաբաթ (Յունուար 4), ձրագալոյցի ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ կէսօրէ վերջ ժամը 4·30ին :

Կիրակի (Յունուար 5), Ծնունդ, ա – ռաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30, Ս. պատարագ ժամը 10ին եւ Ջրօրհնէք ժամը 11·30ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կրթական հաստատութեան մը համար, մաքրութեան ծառայութեան եւ այլ աշ – խատանքներու համար մէկ հոգի կ'ուզ – ուի (այր թէ կին) :

Դիմել անձամբ Ցառաջի վարչութեան :

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Մայիս 24ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատ – րոնին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տիկ. Միութեան Մանկանց հանդէսը, Հինգշաբթի, Մարտ 5ին, կուան տ'Օթէլի մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստու – թեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շի – մի սրահը :

×

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մա – նուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 5ին, կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ : Գեղարուեստական բա – ժին Ֆ. Կ. Յակի դպրոցի աշակերտներու կողմէ :

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՄԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան
«PARS HOTEL»
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)
Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ
ԱՅՑԵԼԵՑՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ
Ս. ԾՆՈՒՆԴ

Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդեան տօնա – կան օրերու առիթով կ'ուզեմ վայրկեան մը հանդիպիլ աչխարհի ամէն կողմերը գտնուող իմ բոլոր հայ բարեկամներուս :

Անձամբ յայտնելու իմ շնորհաւորու – թիւններս եւ մաղթանքներս իրենց արե – շատութեան ու երջանկութեան համար, եւ ուխտելու իրենց հետ՝ բերել սէր ու խաղաղութիւն հայ ժողովուրդի բոլոր հատուածներուն եւ խաւերուն միջեւ, ապահովելով բարոյական յաղթանակներ մեր Ազգին համար :

Օգնել մեր ժողովուրդի բոլոր կարօտ – եալներուն, ուր որ ալ ըլլան :

Մնալ հաւատարիմ մեր բարեկամնե – րուն, մեր ժողովուրդին, մեր դատին ու մեր հաւատքին, եւ յայտնել իմ սրտա – դին շնորհակալութիւններս անոնց, որոնք իրենց հեռագրերով ու նամակներով զօ – րավիզ հանդիսացան ինձ, իմ ծանր հի – ւանդութեանս ընթացքին :

Անհնարին դտնելով հասնիլ իմ բոլոր բարեկամներուս, կը խնդրեմ ամէնէն որ ընդունին այս իրերս ուղղուած իբրեւ քանչիւրին առանձինն :

Տիկին Մարտիկեան եւ մեր զաւակները (Անիթա ու Հայկ) կը մխանան ինձ ընել ամէնուն.—

Շնորհաւոր նոր տարի եւ Ս. Ծնունդ :

ՃՈՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

×

Ets. THOMLAC
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Երջանիկ Նոր Տարի մը կը մաղթէ
Իր յաճախորդներուն եւ բարեկամներուն

×

ՎԱՂԱՆՍ.— Ընկեր Ազատ Պալեան (Ա – զատ – Մարզիկ) իր ազգականներուն, հայրենակիցներուն, ընկերներուն եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ական եղբայրներուն լաւագոյն մաղթանքներ կը ներկայացնէ եւ կը շնոր – հաւորէ Նոր Տարին :

2e chaîne
TELE-NETTE
MICHEL SAKAYAN
6, RUE DE TERRE-NEUVE
PARIS (20e)

ԿԸ ... ԾԱԽԷ,
— ԿԱԶՄԷ,
— ՋԵՒԱՓՈԽԷ,
— ՆՈՐՈԳԷ,
— ԽՆԱՄԷ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՈՐԾԻՔ,
— ՋԵՏԵՂԷ ԸՆԿԱԼՈՒՋ ՁՈՂԵՐԸ:

1 CHAINE 2

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ
ՁՐԻ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

Téléphone :
PYR. 33-15

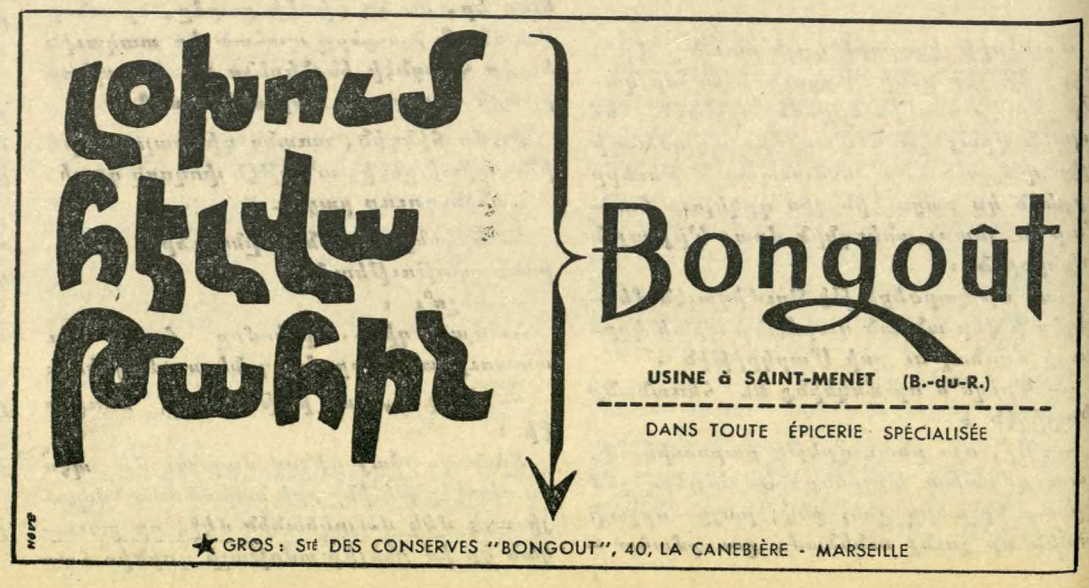

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
31
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
31 DECEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9897 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 39e ANNÉE — N° 9897

ՎԵՑ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՓՈՔՐԻԿ ՇՈԳԵԿԱՌՔԸ

Հայ դպրոցներուն մէջ, ինչպէս Խորհ. Միութեան բոլոր դպրոցներուն մէջ, ապագայ քաղաքացիներու ընդհանուր կրթութիւնը եւ բանուորներու գործնական պատրաստութիւնը խորապէս կապուած են իրարու : Նոյն ձեւով՝ երկաթուղիի ապագայ պաշտօնեաներու պատրաստութիւնը, գործնական ձեւով, «պատանեական շոգեկառքի» մը միջոցաւ :

Հայերու այդ փոքրիկ շոգեկառքը կը գործէ Երեւանի քթին տակ :

Իրական երկաթուղի մըն է որ հաստատուած է այնտեղ, մօտ երկու քիլոմեթր երկար, մկրատներով, երեք կամ չորս կայարաններով, որ կը գործէ գլխաւորաբար ամառը, 13 – 15 տարեկան պատանիներու ղեկավարութեամբ, զբօսանքի ձեւով : Ունի փոքրիկ վայրաշարժ մը եւ փոքրիկ վակոններ, որոնք կրնան փոխադրել երկու հարիւր ճամբորդ :

Մասնագէտ չափահաս մըն է, որ կը հսկէ եւ շոգեկառքին փոքրիկ պաշտօնեաները կ'աշխատին իբրեւ գործաւոր, տոմսակավաճառ, կայարանապետ եւն. :

Կայարաններուն մօտ հաստատուած են արձակուրդի ճամբարներ, որոնք կուտան պաշտօնէութիւն եւ... յաճախորդ : Շատերու համար զբօսանք, ոմանց համար պատրաստութիւն ապագայ իրենց ասպարէզին :

ԻՐԱԳՈՐԾԵԼԻՔ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տեսնելով կարգ մը մանրամասնութիւններ, նկատելի է որ տակաւին յառաջդիմութիւններ կան իրագործելիք : Ինծի թուեցաւ, օրինակի համար, թէ ատաղձագործութիւնը եւ ընդհանրապէս փայտի աշխատանքին մէջ, Հայերը հարկ եղած վարպետութեան չեն հասած տակաւին : Երկու առիթներով, գրեթէ դպրոցական նոր հաստատութիւններու մէջ, տախտակամածի շերտերը կը բաժնուէին եւ ոտքերուդ տակ կը ճօճէին :

Ատիկա արդի՞ւնք է կատարելութեան պակասի կամ փայտին որակին, ենթակայ՝ ջերմութեան կրած մեծ փոփոխութիւններուն, թէ արհեստագիտութեան, չեմ կրնար վճռել :

Ճիշդ է թէ Հայաստան, ուր ժամանակին կառքի միակտուր անիւներ կը շինէին հսկայ ծառերու կոճղերէն, ներկայիս պակասն ունի անտառային արտադրութեան ատաղձագործութեան մէջ : Անտառամշակութեան հսկայ ճիգ կը թափուի ներկայիս, քաղաքներու մէջ հսկայ տարածութիւններ վերապահուած են կանանչութեան եւ Երեւանի Հայերը պարբերաբար կ'երթան ծառատնկութեան՝ քաղաքին եզերքը : Ամէն մարդ իր ծառը կը տնկէ եւ մեր բարեկամը, Բորիս Աբրամովիչ Բաղդասարեան, կրթական փոխ նախարարը որ մեզի ընկերացաւ մեր այցելութեան ընթացքին, հպարտ էր որ մեզի ցոյց կուտար այն տեղերը ուր, ինչպէս ուրիշներ «իր» ծառը տնկած էր քանի մը տարի առաջ :

Կէտ մըն ալ կայ, ուր բարելաւումներ կրնան կատարուիլ գալիք տարիներու ընթացքին,— թղթատարական սպասարկութիւնն է : Ես, երբ վերադարձայ, անձամբ գացի առի Սէնթ Նազինի փոսթէն քառթեր եւ նամակ մը, զորս 12 օր առաջ Երեւանի թղթատարին յանձնած էի, ղրկելու համար օդանաւով, որպէսզի աւելի արագ հասնին : Երբ մտածես թէ Մոսկուա չորս ժամ 'է Երեւանէն եւ Փարիզն ալ չորս ժամ է Մոսկուայէն եւ թէ նամակ մը սկզբունքով 24 ժամ կը դնէ Ֆրանսայի մէջ մէկ կէտէն ուրիշ կէտ մը երթալու համար, պէտք է ընդունիլ որ թղթատարական գործողութիւնները Հայաստանի ինչպէս բովանդակ Խորհ. Միութեան մէջ բաւական երկար են :

Միայն փոքր կէտեր են ասոնք եւ չեմ ուզեր որ այս նկատումներուն հարկ եղածէն աւելի կարեւորութիւն տրուի եւ քանի որ քիչ վերը ծառի մասին կը խօսէի, կ'ուզեմ աւելցնել թէ պէտք չէ որ ծառը արգելք հանդիսանայ անտառը տեսնելու :

Աշխատանոցի մը մէջ, որ վերանորոգումի եւ արտադրութեան արտայայտութիւն է, անհրաժեշտօրէն քիչ մը անկարգ ճիւղեր ալ կան, շինանիւթներու դէզեր յետագայ օգտագործումի համար :

Մանաւանդ Երեւան, անընդհատ վերանորոգուած աշխատանոց մըն է : Հրազդանի կամուրջէն, որ հաստատուած է մօտակայ բարձունքի մը վրայ, 90 մեթր երկար կիրճի մը վերեւ, հաշուեցի 12 հսկայ բեռնաբարձեր, որոնք կը գործէին նոր թաղամաս մը հաստատելու համար : Քաղաքին ներսը, քանի մը նոր շէնքերու միջեւ, պիւլտոզէր մը տեսայ որ կը քանդէր հին հիւղակները, կը հաւասարեցնէր հողը եւ զայն կը պատրաստէր կարեւոր շինութեան մը համար : «Արմենիա» պանդոկին ճակատը կը նայի Լենինի փառաւոր հրապարակին վրայ, բայց միւս կողմը նայող պատուհաններէն տակաւին նեղ փողոցներու խառնիճաղանճ մը կը տեսնուի եւ նեղ բակեր զանազան առարկաներով խճողուած :

Քաղաքին շուրջը, նոր ծառատնկուած բլուրին վրայ, տուներ կը տեղաւորուին տնկարաններու մէջտեղ, մագլցելով բարձունքներն ի վեր :

ԱՊԱԳԱՅԻ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Այս ամբողջը խորհիլ կուտայ : Երբեմն Հայերու արտայայտութեանց մէջ քիչ մը միամիտ հպարտութիւն եւ տղայական ունայնամտութիւն կայ ձեռք ձգուած արդիւնքներու ցուցադրութեան, նախատեսնուած ծրագիրներուն մէջ : Արդեօք արդար չէ՞ : Քիչ մը կը նմանին այն պատանիներուն, որոնք հպարտ են իրենց առաջին յաջողութիւններէն, որոնք իրենց մէջ կը զգան նոր, կենդանի ուժերու յառնումը եւ կը փափաքին զանոնք ամբողջովին օգտագործել եւ շատ շուտ : Եւ չմոռնանք թէ Հայերը Խորհ. Միութեան «հարաւայիններն» են :

Վերջապէս այս հին երկրին մէջ այս բոլորովին նոր երիտասարդութիւնը պատրաստ է բոլոր պարտականութեանց, որոնք կը տրուին իրեն անոր հայթայթելով մտաւորական, բարոյական եւ նիւթական միջոցներ, որպէսզի փորձեն իրագործել իրենց մեծերուն ծրագիրները :

Նոր անցեալի մը իրագործումները թանկագին քաջալերանք մը կը կազմեն երիտասարդութեան համար : Իսկ մերձաւոր ապագայի տէնչերը յաւակնութիւն կը թուին, սակայն արդար կ'երեւան :

Այդ պատճառով է որ անկեղծօրէն կը խորհիմ թէ արդիական մեծ պետութեան մը այս փոքր հանրապետութիւնը, ինչ ալ ըլլայ այն կարծիքը զոր կարելի է ունենալ անոր քաղաքական վարչաձեւին մասին, արժանի է աւելի լաւ ճանչցուելու : Արդէն արդիական աշխարհին մէջ, շահ կայ որ որքան կարելի է, ճշգրիտ գաղափար մը ունենանք իրական ուժերուն մասին անոնց, որոնք մեզի հետ կ'ապրին նոյն ժամանակներուն մէջ, առժամաբար զինակից ըլլան թէ թշնամի :

Բարձր հովիտներէն որ կ'իջնեն այն գետակները, որ գետեր կը կազմեն եւ կ'արգասաւորեն դաշտերը, Փոքր Հայաստանը, խորհրդային հսկայ աշխարհին բարձունքներուն վրայ թառած շնորհիւ իր բնակիչներուն մտաւորական, Ֆիզիքական, բնական առաքինութեանց, առաքինութիւններ, որոնք ի յայտ կուգան իրենց ազնիւ հիւրասիրութեամբ, սիրալիրութեամբ, կրնայ մարդկային արժէքներու պահեստանոց մը դառնալ, որ ի վիճակի է իր օժանդակութիւնը բերելու մարդկային մեծ հաշտութեան :

Ամէն պարագայի մէջ, այդ է մաղթանքը, զոր ունիմ իրեն համար :

×

Երբ կը մեկնէինք, կրթական նախարարութեան պաշտօնէութենէն բազմաթիւ ներկայացուցիչներ, որոնց մէջ՝ փոխ նախարարը, Բորիս Աբրամովիչ Բաղդասարեան, մեզի ընկերացաւ մինչեւ օդանաւային կայան, որ մայրաքաղաքէն հեռու է մօտ երեսուն քիլոմեթր :

Թեքնիք արկածի մը հետեւանքով, օդանաւը մէկ ժամ յետաձգեց իր մեկնումը : Մեր հայ բարեկամները վախցան որ սպասումին պատճառով կը բողոքէ ստամոքսը : Ու թէեւ օդանաւային կայանը ունէր ճաշակելիքի եւ ըմպելիքի իր բաժինը, մեզի ուղեկցողներէն ոմանք ինքնաշարժով սուրացին դէպի Երեւան՝ պարէն հայթայթելու համար մեզի, — հաց, ձկնկիթ, պանիր : Կայարանէն ճարուած գարեջուրը, գինին եւ հանքային ջուրը բաւական էին «վար ղրկելու» այդ ամէնը :

Այն ժամանակը, զոր մասնագէտները օգտագործեցին օդանաւին անհրաժեշտ նորոգման համար, երկար չթուեցաւ մեզի, ու չզղջացինք որ կանուխ արթընցանք :

ՇԱՐԼ ՄԱՐՔՈՒԱՐ

(13 եւ վերջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ ՉԷ ՀԱՆԴԱՐՏԱԾ

—o—

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՉԵՆ ՅԱՐԳԵՐ ԶԻՆԱԴՈՒԼԸ

Բրիտանական կառավարութիւնը Նիկոսիա ղրկած է իր արտաքին քաղաքականութեան մասնագէտներէն մէկը՝ Տընքան Սանտիս :

Զինադուլը շատ խախուտ կը թուի եւ Ֆրանսական պատկերասփիւռը կը յայտնէր թէ Թուրքերը կը շարունակեն կրակել յունական թաղերը :

Անգլիա կ'ուզէ չէզոք մնալ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ պայմանաւ որ Յունաստան հրաժարի կցումի իր տեսակէտը պաշտպանելէ :

Լոնտոնի մէջ սակայն, թուրք Կիպրացիները տողանցքներ կազմակերպած էին եւ հսկայ ցուցատախտակներու վրայ կարելի էր կարդալ «Մակարիոս ոճրագործ», «Մակարիոս ձեռքերդ արիւնոտ են» եւն. եւն. :

Տընքան Սանտիս երբ Նիկոսիա կը հասնէր, անմիջապէս կը տեսնուէր Մակարիոս Արք.ի հետ, որ կը յայտարարէր հանդիպումէն ետք «իբրեւ անդամ Հասարակապետութեան Մեծն Բրիտանիոյ դիմեցինք որպէսզի միջամտէ, տրուած ըլլալով որ Թուրքիա կը սպառնայ մեզի» : Գերպ. Մակարիոս ճշդած է թէ ինք կը նախընտրէ որ Անգլիա կարգադրէ Կիպրոսի խնդիրը քան՝ Թուրքիա եւ Յունաստան միասնաբար :

Անգլիացին պարտականութիւն ունի նաեւ յարգել տալու զինադուլը ինչ որ դիւրին գործ չէ, վասնզի Թուրքերը շատ տրամադիր չեն եւ թերթերը կը գրեն թէ Թուրքերը վերսկսած են հրացանաձգութիւնը :

× Թուրքիա 24 ժամ սուգ բռնեց Կիպրոսի թուրք զոհերուն յիշատակին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՏԱՐԱՆԸ մերժած ըլլալով Առկուն վերադարձնել գերմանական իշխանութեանց ինչպէս կը պահանջէին իր փաստաբանները, նախկին գնդ.ը որոշեց իր կամքով չներկայանալ Երկուշաբթի օրուան դատական նիստին եւ արգիլեց իր փաստաբաններուն որ ներկայանան :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ պիտի գումարուի հակիսրայէլեան վերին ժողով մը որու պիտի մասնակցի նաեւ արաբական պաշտպանութեան գերագոյն խորհուրդը :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Էրհարտ ընդունուեցաւ Ճոնսընի կողմէ անոր Թեքսասի ռանչին մէջ : Դաշնակցային Հանրապետութեան նախարարապետը այս առթիւ յայտնաբերած է վճռական դիրք մը Արեւելքի հանդէպ :

ՍԱՐԳԻՍ (ՍԵՐՈԺԱ) ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Յաւով կ'իմանանք թէ Միւնիխի մէջ Կիրակի առաւօտ ժամը 2ին իր մահկանացուն կնքած է ընկեր Սարգիս (Սերոժա) Թորոսեան :

Ծնած 1898ին Ղարաբաղ, փոքր տարիքէն փոխադրուած էր Երեւան եւ յաճախած տեղւոյն ռուսական Կիմնազիան : Իր ուսումը պիտի կատարելագործէր յետագային Փրակայի իրաւաբանական համալսարանը զոր աւարտած է տոքթորայի տիտղոսով :

Փարիզ փոխադրուելով, առաջին մէկ օրէն կը նուիրուէր հանրային եւ կուսակցական գործի : Արդէն Հայաստանի անկախութեան օրով, քարտուղարը եղած էր ընկեր Ա. Խատիսեանի գրասենեակին մէջ : Քանիցս վարած է պատասխանատու պաշտօններ Հ. Յ. Դ. մարմիններու մէջ :

Դասախօս եւ յօդուածագիր, կ'աշխատակցէր «Յառաջ»ի :

Վերջին տարիներուն Միւնիխի ռատիոկայանի հայկական բաժնի վարիչ նշանակուած էր, բայց դժբախտ արկած մը վերջ պիտի դնէր իր կեանքին : Արդարեւ Դեկտ. 16ին երբ կը պատրաստուէր փողոցը անցնիլ, ոտքը մայթէն վար դրած պահուն, կառք մը զինքը կը տապալէր : Անմիջապէս հիւանդանոց կը փոխադրուէր ուր սակայն իր առողջական ընդհ. վիճակը թոյլ չէր տար որ վիրաբուժական գործողութիւն կատարուի և Կիրակի օր յաւիտեանս կը փակէր իր աչքերը :

Ս. Թորոսեանի մարմինը Փարիզ պիտի փոխադրուի կարճ արարողութենէ մը ետք որ պիտի կատարուի Միւնիխ Յունուար 2ին : Փարիզ կատարուելիք յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները յետագային :

Տակաւին առիթը կ'ունենանք խօսելու իր կեանքին եւ գործին մասին :

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին եւ զաւակներուն :

×

ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՎԱՉԵԱՆՑ

Դիպուածով կ'իմանանք թն քանի մը օր առաջ, Մոնմորանսիի հանգստեան տան մէջ մեռած է Աստուածատուր Վաչեանց : Յաւով կ'արձանագրենք այս առթիւ որ հանգստեան տան տնօրէնութիւնը հարկ իսկ չէ տեսած լուր տալ մամուլին : Մեզի կը պակսին մահուան եւ յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները :

Աստուածատուր Վաչեանցի 100-ամեակը յիշատակուեցաւ վերջերս, հանրային եւ ազգային մեծ վաստակ մը ունի, որու պիտի անդրադառնանք առանձին : Յարգանք իր յիշատակին :

ԿԻՊՐՈՍ 1963

Ա.

Երբ առաջին անգամ օդանաւ նստայ Երուսաղէմ մեկնելու համար, վախի ըզգացումէն առաջ բաղձանք մը ունեցայ : Կիպրոսը տեսնել՝ վերէն, ամպերուն քովէն :

Այդ քիչ մը տարօրինակ հետաքրքրութիւնը նոյն վայրկեանին ինծի յիշեցուց Պիսքենթեցի գիւղացիի մը հպարտութիւնը, որ Սաննին լերան բարձրութիւնը փառաբանելու համար կ'ըսէր ինծի. «Եթէ Սաննինի գագաթը բարձրանաս, կրնաս տեսնել Կիպրոսը» :

Այդ պահուն կ'ապրէի միամիտ գիւղացիին նոյնքան միամիտ հպարտութիւնը, եւ օդանաւին բարձր դիրքի մը վրայ թռիլը պիտի փաստէի, եթէ տեսնէի Կիպրոսը... Բայց ան չէր երեւէր, ու մեր օդանաւը կռնակ տուած Կիպրոսին, կը յառաջանար :

Ամպերուն քովէն իմ չտեսած Կիպրոսը տեսայ օդանաւային առաջին ճամբորդութենէս քանի մը շաբաթ ետք, երկրորդ անակնկալ ճամբորդութեամբ մը :

Սարսափելի է ծովուն վրայէն թռիչք առնելը : Սակայն երբ դիտես Միջերկրականը, ու անոր կապոյտ կուրծքը, որ արեւուն դիմաց, առաւել կը ծաւալի ու կը մերկանայ, կ'ուզես նետուիլ հոն, հանդարտութիւնը եւ լռութիւնը լիովին վայելելու համար : Ու այն ատեն է որ սարսափ ըսուած զգացումը կը չքանայ ու կը տարուիս միայն Միջերկրականի բաց գրկին ջերմ հրաւէրէն...

Կը տեսնես ծովը, ծփուն ծալքերով : Յետոյ՝ հորիզոնը, միշտ հեռացող, միշտ անհասանելի : Երբեմն կը զգաս թէ օդանաւը դադրած է թռելէ : Այն ատեն կը վերադառնաս սարսափիդ : Բայց պահ մը ետք, հեռուի կապոյտը կրկին կը կանչէ քեզ, ու այդ հիացումի պահուն կը սքանչանաս գիտութեան դաղտնիքին, կը զմայլիս գիւտարարին, որ քեզի կը պարգեւէ աշխարհը վերէն դիտելու հաճոյքն ու վայելքը : Ու կրկին կը մոռնաս սարսափդ...:

Օդանաւերուն մէջ առաջին անգամ «սիրտ տուողները» կ'ըլլան հիւրընկալուհիները (օթես) որոնց ազատ ու արձակ շարժուձեւերն ու սիրալիր հիւրասիրութիւնը ապահովութիւն կը ներշընչեն : Անոնք չեն տարուիր օդանաւային ցնցումներէն եւ անտարբեր կ'ընդունին յանկարծական անկումներն ու «համբարձումները», որոնք սիրտդ տեղէն կը հանեն ու կ'ուզեն քեզ տանիլ դրախտ, կամ հաւանաբար՝ դժոխք...:

Հիւրընկալուհիները գեղեցիկ են այնքան ատեն, որքան ատեն որ անոնք կը ժպտին ու ամուր քայլերով կ'երթեւեկեն միջանցքէն : Անոնց գեղեցկութիւնը կը չքանայ, երբ կը սկսին իրենց փերեզակային փորձերուն, ծխախոտ կամ ծխախոտի նման բան մը վաճառելու պահուն : Այս հիւրընկալուհիները, որոնք ցամաքի վրայ այնքան հպարտ կեցուածքով կ'անցնին մեր մօտէն, ու մեր աղջիկներուն նախանձը կը գրգռեն իրենց ձեռք անցուցած պաշտօնով, նոյն տպաւորութիւնը չեն ձգեր վերը՝ օդին մէջ : Վարը, զգացնել կուտան մեզի, թէ օդանաւի գիւտը իրենք են կատարած... իսկ վերը, շաքար կամ թէյ հրամցնող հիւրընկալուհին կը կորսնցնէ իր բոլոր հրամայքն ու հպարտութիւնը : Սակայն՝ մէկ բացառութիւն : Անոնք հերոսուհիներ կը թուին, երբ օդանաւը ենթարկուի սարսափազդու եւ զարտուղի ցնցումներու...:

ԿԻՊՐՈՍ՝ ԴԻՏՈՒԱԾ ՕԴԱՆԱՒԷՆ

Պէյրութի օդակայանէն հրաժեշտ առնելէ երեսուն վայրկեան ետք տեսնուեցաւ Կիպրոս կղզին : Վերէն դիտելով, ջուրին մէջ նետուած ժայռի կտորի մը տեսքը ունի ան, որ հակառակ իր ծանրութեան, թեթեւօրէն կը «լողայ» ջուրի մակերեսին :

Կանաչ դաշտեր եւ մեկուսի գիւղեր կ'երեւին : Բլրային բարձրութիւններ կարծես կան՝ ու չկան : Մերթ ամէն ինչ հարթութիւն կը թուի, լերկ ու խոպան, ու յանկարծ անկիւնէ մը գլուխը կը ցցէ թուփի մեծութեամբ դալար խորշ մը, որ հաւանաբար անտառ մըն է : Քանի մօտենաս ցամաքին, յստակօրէն կը տեսնես ծովը ցամաքէն բաժնող գօտին, որ կարծես ձեւուած է վարպետ դերձակի մը սուր մկրատով :

Կիպրոս : Նեղ պաստառի վրայ ամփոփուած սիրուն բնանկար մը, նուրբ մատներով արուեստագէտի մը կողմէ գրծուած, որ ճարտարօրէն կրցած է այնքան պզտիկ պաստառին վրայ ամփոփել ծովն ու լեռը, գիւղն ու քաղաքը, ցանցնուած տուներով :

Գօտիները կապելու ազդանշանը մեր մօտալուտ էջքը կը ծանուցանէ : Ցամաքը առաւել կը լայննայ, բազմաթիւ ճամբաներ կը ճեղքուին : Կը տեսնուի Նիկոսիան :

Աչքառու ոչ մէկ ճոխութիւն : Հսկայ երկիր մը տեսնելու իմ պատրանքս կը կորսուի վայրկենական, բայց երեւցող պզտիկ տուները, կղմինտրապատ տանիքները, լիբանանեան մեր գիւղերը կը յիշեցնեն, ուր մարդիկ կ'երթան հանգըստանալու, աղմուկէն ու խոնջէնքէն ետք :

Ամէն ինչ վերէն տեսնել առաւել լաւ է ու գեղեցիկ, քան վարէն : Վերջին պարագային, ունեցած գեղեցիկ յոյսերդ կը հիւծին ու կը մեռնին :

Շռայլ գովեստներ, հէքեաթային զրոյցներ կը լսես երկրի մը, քաղաքի մը մասին, ու երբ օր մըն ալ սեփական աչքերովդ կը տեսնես խնդրոյ առարկայ վայրը, այն ատեն կը սկսիս յանգիլ անձնական եզրակացութիւններու, որոնք յաճախ ժխտական նկարագիր կ'ունենան :

Կիպրոսը տեսնելէս ետք թէեւ մեծ հիասթափութիւններ չունեցայ, սակայն յստակ խանդավառութիւն մըն ալ չզգացի : Կիպրոսը ես կ'երեւակայէի մեր երկրէն (Լիբանան) առաւել գեղեցիկ, առաւել գրաւիչ երկիր մը, մանաւանդ որ գրուած է ու երգուած «Կղզի նման չիք մեր Կիպրեայ եւ ոչ մէկ վայր է արդարեւ»... Իսկ ես Կիպրոսը նմանցուցի ծովը ինկած գոհարեղէնի տուփի մը, որուն լեցուն կամ պարապ ըլլալուն մասին ոչ մէկ գուշակութիւն կրնաս ընել, եւ որուն պարունակութիւնը ստուգելու համար շատեր խեղդուած են անոր կապոյտ ջուրերուն մէջ եւ ան մնացած է միշտ հին, անժանգ տուփը, որուն մէջ «պահուած» գոհարին դինը ոչ ոք կըրցած է դնահատել ու... սեփականացնել :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

(1 Շար.)

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԹԵՐԹ ՄԸ

Առաջին ակնարկով անհաւատալի կը թուի, թէ մարդ կրնայ «խորհրդաւոր» ածականը տալ թերթի մը : Այսուհանդերձ, այս ածականը բացարձակապէս կը յարմարի «Են Մին Զի Փաօ» թերթին, որ լոյս կը տեսնէ Փեքինի մէջ եւ պաշտօնաթերթն է Զինաստանի Համայնավար կուսակցութեան : «Են Մին Զի Փաօ»ի մէջ ամէն ինչ ծածկուած է խորհրդաւորութեան քօղով մը : Ոչ ոք գիտէ անոր տնօրէնին ո՛վ ըլլալը, ոչ ալ խմբագրապետին : Ոչ ոք գիտէ թէ ի՞նչ սպառում ունի ան : Նմանապէս ոչ ոք գիտէ անոր խմբագիրներուն եւ յօդուածագիրներուն ով ըլլալը : Սակայն եւ այնպէս, այդ յօդուածները, տեսակ մը լրագրական օրէնք են Զինաստանի մէջ, որովհետեւ, կը վերահրատրակուին միւս բոլոր թերթերուն կողմէ եւ ձայնասփիւռի կայանէն կը հեռարձակուին, օրական քանի մը անգամ :

Այս թերթը ամբողջ երկրին մէջ չի ծախուիր : Կը ծախուի միայն մայրաքաղաք Փեքինի, Շանկհայի եւ Պուհանի մէջ : Եւ թէեւ ճշգրիտ տեղեկութիւններ չկան անոր սպառման թիւի մասին, այսուհանդերձ, կը կարծուի՝ թէ անոր ըսպառումը մէկ միլիոն չորս հարիւր հազրա օրինակէն աւելի չէ, ամբողջ երկրին մէջ :

«Են Մին Զի Փաօ» լոյս կը տեսնէ առաւօտները, սակայն, երբեք որոշ ժամ չունի : Եւ երբեք վեց էջէն աւելի էջերով չի հրատարակուիր : Եւ տրուած ըլլալով որ Զինաստանի մէջ փողոցները թերթ ծախող ոչ ցրուիչներ կան եւ ոչ ալ կըրպակներ «Են Մին Զի Փաօ»ն եւ միւս թերթերը կը ծախուին միայն նամակատուներու մէջ եւ ընթերցողները գլխաւորաբար բաժանորդներ են : Այսինքն, այս թերթը, համեմատաբար մեծ սպառում չունի եւ շատ մարդոց կողմէ չի կարդացուիր : Այսուհանդերձ, ամբողջ աշխարհի մէջ, ամէնէն ազդեցիկ թերթերէն մէկն է :

Ինչպէս ըսինք, «Են Մին Զի Փաօ»ի շուրջ մեծ խորհրդաւորութիւն կը տիրէ : Ոչ միայն սպառման քանակը գաղտնի կը պահուի, այլ գաղտնի կը պահուին նաեւ՝ անոր բոլոր աշխատակիցներու անուններ : Յօդուածներու տակ միշտ կը գրուի «Են Մին Զի Փաօ»ի ռիփորթըրներ, եւ այդ ռիփորթըրները թերթի խմբագրատունը չեն գտնուիր երբեք : Ամէն պարագային մէջ, ծանօթ է, թէ անոնց թիւը չորս հարիւրի կը հասնի եւ անոնք կը բաժնուին երկու խմբակներու : Ռիփորթըրներուն պէս աներեւոյթ է նաեւ թերթին տնօրէնը, զոր ոչ ոք կը ճանչնայ : Գալով խմբագրապետին՝ եթէ մէկը շատ պնդէ, թերեւս կարենայ զայն տեսնել : Նոյնիսկ կրնայ քանի մը անգամ հանդիպում ունենալ անոր հետ, սակայն, այդ պարագային պիտի հաստատէ՝ թէ ամէն անգամ, խմբագրապետը տարբեր մէկն է :

Թերթին անունը թէեւ «Են Մին Զի Փաօ» է, այսինքն, «Ժողովուրդին Թերթը» այսուհանդերձ, ժողովուրդը դըժուար կրնայ կարդալ զայն, որովհետեւ, կը գործածէ տասը հազար նշանագրեր, մինչդեռ, միւս թերթերը միայն երկու հազար նշանագրեր կը գործածեն : Այլապէս, երբ միւս թերթերը կ'արտատպեն կամ ձայնասփիւռի կայանը կը հեռասփռէ անոր յօդուածները, զանոնք կրկին կը գրեն, աւելի պարզ կերպով :

Ընդհանուր գիծերու մէջ, ասիկա է Փեքինի խորհրդաւոր թերթը, որ ամբողջ աշխարհի ամէնէն ազդեցիկ թերթերէն մէկն է :

ՎԷՆ

ԿԻՆԸ՝ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

ՌՈՒՍ ԿԻՆԸ

Խորհրդային ազդեցութիւնը կը տարածուի Օտէր գետէն մինչեւ Խաղաղական Ովկէանոս : Միլիոնաւոր կիներ կ'ապրին այս անսահման տարածութեան մէջ, որ կը պարփակէ ընկերվարական երկիրները : Ծանօթ է, թէ 1917ին, երբ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւնը հրաչակուեցաւ, նոր կառավարութիւնը հաւասար իրաւունքներ տուաւ կնոջ : Ընկերվարական այս իրաւակարգին մէջ, մինչեւ հիմա հասակ նետեցին երկու սերունդներ :

Ներկայիս ի՞նչ դիրք ունի կինը : Ի՞նչպէս կ'ապրի : Ի՞նչ իրաւունքներ ունի :

Զեխովի պատմուածքներու եւ ռուս հեղինակներու վէպերու հերոսուհիները կը ներկայացնեն տիպարը դեղձան մազերով կնոջ մը, որ երկչոտ է, զուարթ եւ վիպական (ռոմանթիկ) : Կանացի այս տիպարը չի կրնար բաղդատուիլ այսօրուան Ռուս կնոջ հետ : Ռուս կինը այսօր հաւասար իրաւունքներ ունի այր մարդուն հետ, կ'աշխատի արտին կամ գործատան մէջ կամ համալսարանին մէջ կ'ուսանի երիտասարդին հետ : Տեղի ունեցած փոփոխութեան մասին գաղափար մը կազմելու համար, պէտք է ըսել՝ թէ խորհրդային բարձրագոյն վարժարաններու եւ համալսարաններու ուսանողութեան 43 առ հարիւրը կիներ են : Մասնաւորաբար բժշկական մարզին մէջ, 86 առ հարիւրը կիներ են :

Ռուս կինը կանուխ կ'ամուսնանայ, որովհետեւ, օժիտի հարց գոյութիւն չունի : Պետութիւնը ուսանողներուն կ'օգնէ եւ շրջանաւարտ ըլլալէ ետք անմիջապէս, անոնց գործ կը հայթայթէ : Երբ զաւակ ունենան՝ անոնց նպաստ կուտայ :

Խորհրդ. Միութեան մէջ, ամուսնալուծումները հազուադէպ են, որովհետեւ, կը ստեղծեն տնտեսական նոր կացութիւն մը, որմէ այր ու կին կը ջանան խուսափիլ : Խորհրդային կառավարութիւնը տրամադիր չէ այս սեղմումները սահմանափակելու, որովհետեւ, շատ մը զոյգերու առիթ պիտի տրուի որ բաժնուին եւ այն ատեն, նոր սուր հարց մը պիտի ստեղծուի :

Կանուխ ամուսնացող այժմու աղջիկները, Մոսկուա մնալու փոքր հաւանականութիւններ ունին : Սովորաբար կը տեղափոխուին Սիպերիա, ուր պատասխանատու դիրք կը գրաւեն : Հոն իրենց կարելիութիւն կը տրուի նախաձեռնութիւն ստանձնելու եւ ասպարէզ ստեղծելու : Ճամբան ազատ է ու բաց իրենց առջեւ :

Ռուս կինը քաղաքի մէջ ըլլայ թէ գիւղի, հաւատարիմ է, քաղցրաբարոյ եւ անձնուէր : Հոգ կը տանի զաւկին : Ամէն առտու, ամուսինին հետ տունը կարգի կը դնէ, ապա՝ պզտիկը Մանուկներու Կայանը կը յանձնէ ու գործի կ'երթայ, վերադարձին զայն անկէ առնելու համար : Մանկական կայանները պզտիկի խնամքի հարցը կը լուծեն եւ քանի մը ժամուան համար, մայրը պատասխանատուութենէ զերծ կը կացուցանեն :

Իրիկունը, գործէն դարձին, Ռուս կինը տան գործերը աւարտելէ ետք, ամուսինին հետ կը խօսի օրուան հարցերու մասին : Միշտ քաղցրաբարոյ եւ համբերատար կին է եւ չարաչար եւ արդիւնաւէտ կերպով կ'աշխատի :

Զգացական տեսակէտէ, Ռուս կինը փափկանկատ է, հաւատարիմ՝ իր ամուսինին եւ գիտակից իր պատասխանատուութեանց ու պարտաւորութեանց : Կեանքի իրական ընկեր մըն է ամուսինին համար, որովհետեւ, անոր հետ կրնայ խօսիլ ամէն հարցի շուրջ եւ կը մասնակցի ընկերային ելոյթներու :

Ասկէ առաջ, այր ու կին պարտաւոր

«ԿԱԻԷ ԱՐՁԱՆՆԵՐ»

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

Բնականաբար զարմանքը կը գրաւէր միւսները : Շահրիկեան էֆէնտի կը շարունակէր.

— Շատ պարզ հարց է սա ... ասացէք, խնդրեմ, դուք էս բոպէիս Վիէննա՞ կը գտնուիք թէ մի ուրիշ տեղ :

— Անշուշտ մի ուրիշ տեղ :

— Լաւ, քանի որ մի ուրիշ տեղ կը գտնուիք, ուրեմն այստեղ չէք գտնուիր :

Ըստ տրամաբանութեան, մանաւանդ ըստ Շահրիկեան էֆէնտիի տրամաբանութեան, ասիկա աւելի ճիշդ էր քան ճըշդութիւնը : Երեսփոխան էֆէնտիները հիացումով կը ծափահարէին զինքը, ճըշմարտապէս համոզուած թէ այդ պահուն Ղալաթիոյ խորհրդարանը չէին գտնուէր, այլ մի ուրիշ տեղ : Եւ Շահրիկեան կը սկսէր առօք փառօք իր նշերը քշել, իր յաւակնութիւնները նուիրագործել տալ, իր միջամտութիւնները օրէնքի կարգ անցընել : Շատ ծուռ խալթեր կը խառնէր անշուշտ, շատ անգամ ճերմակը սեւի տեղ անցընել կուտար եւ սեւը ճերմակին, ծուռ քանակներէ ելած գիծերը իբր շիտակ կը քշէր, կապարը ոսկիի տեղ կ'անցընէր եւ ոսկին իբր կապար արձանագրել կուտար, բայց ոչ մէկ երեսփոխան ձայն կը բարձրացնէր, չէ՞ որ իրենք այդտեղ չէին գտնուէր, այլ մի ուրիշ տեղ էին : Եթէ Շահրիկեան էֆէնտի «լուսինը երկինքէն վար առինք» ըսելով համարատուութիւն մը ընէր յանուն Ազգ. Վարչութեան, կամ աւելի ճիշդը՝ յանուն իրեն, — քանի որ Ազգ. վարչութիւնը ինք էր միայն, — երեսփոխանները ցնծութեամբ կը ծափահարէին եւ վստահութեան քուէ կուտային լիաբուռն, յոյս յայտնելով որ լուսինը վար առնելէ ետք արեւն ալ վար կ'առնէ : Եթէ թերահաւատներ ալ գտնուէին՝ Շահրիկեան էֆէնտիի տրամաբանութիւնը պատրաստ էր զանոնք համոզելու : Ինք, իբր Դաշնակցական, աստղերուն ամէնէն զարհուրելին, ամէնէն ահաբեկիչն ու անպարտելին՝ Երլտըզը, Համիտեան բռնակալութեան Գեհենը վար առած էր... Թուրքիան փրկած օրը, այն որ Զարին յաղթած էր, աւելի հեշտիւ կրնար Բարիին ալ յաղթել, որովհետեւ լուսինը աւելի բարի աստղ մըն էր քան Երլտըզը, եւ արեւը աւելի հայրագութ ու բարի՝ քան լուսինը :

Տարիէն աւելի ժամանակ ազգին գործերը վարուեցան այս տրամաբանութեամբ եւ այս ցուցամատով : Ցուցամատը միշտ անբաժան մնաց տրամաբանութենէն :

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(10 եւ վերջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԴՐԱԴԱՐԱՆԸ

Երեւանի համալսարանի գրադարանը, որ 1924ին ունէր 34·000 կտոր գիրք, ներկայիս ունի 700·000 գիրք: Ասոնց մէջ կան նաեւ հազուագիւտ հրատարակու–թիւններ՝ հայերէն, ռուսերէն, ֆրան–սերէն, անգլերէն եւ այլ լեզուներով:

Գիրքերը կը ստացուին փոխանակու–թեան, գնումներու եւ նուիրատուու–թիւններու միջոցաւ:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Ա. Ինճիկեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսած է Աւ. Իսահակեանի «Արճակ է – ջերը», ուր ամփոփուած են բանաստեղ–ծին արճակ գերթուածները եւ բանաս–տեղծութիւնները, առակները, հէքեաթ–ները, պատմուածքները եւ գլուխներ «Ուստա Կարօ»ի վէպէն:

Հայերէնի թարգմանուած, Հայպետ հրատ. հրապարակ հանած է «Պատառ–խաններ հաւատացեալներին» գիրքը, ո–րու հեղինակն է ռուս մը՝ Վ. Մեղենցեւ:

Հեղինակը կը բացատրէ թէ ինչու Խոր–հըրդային Միութեան մէջ արդիլուած է կրօնական հաստատութիւններու գործու–նէութիւնը: Կը խօսի նաեւ կրօնքի վը–նասակարութեան մասին եւայլն:

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԳԱՆՁ

Հայաստանի Պատմութեան թանգարա–նը տէր դարձաւ չուրջ երկու հազար տա–րի առաջ Հայաստանի մէջ թաղուած հին դրամներու հազուագիւտ գանձի մը, բաղ–կացած աւելի քան 350 դրամներէ, որոնց–մէ ամէնէն հինը կը կրէ Ք. Ա. երկրորդ դարու թուականը, իսկ ամէնէն նորը՝ Ք. Ա. առաջին դարունը:

Գանձը զանազաններու կողմէ գտնը–ւած է 1945ին, Սիսիանի շրջանը, եւ իւ–րացուած անոնց կողմէ: Ցետագային այլ եւ այլ միջոցներով յանձնուած են թան–գարանին:

Գտնուած դրամներուն մէջ կան Սե–լեւկեան, Պարթեւ, Արտաշէսեան եւ փիւ–նիկեան շրջաններու արժէքաւոր եւ հազ–ուագիւտ դրամներ, բոլորն ալ՝ արծա–թէ:

ՕՏԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

Օրթը տարիէ ի վեր, Երեւանի զանա–զան ուսումնարանները կը յաճախեն օ–տար երկիրներէ եկած հայ եւ օտար ու–սանողներ, որոնց թիւը ներկայիս 137 է: Օտար ուսանողներու մէջ կան Արաբներ, Քուպացիներ, Աֆղաններ եւայլն:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆՑԵԱԼԸՆ

Տնտեսական, ռազմական նպատակներէ առաջնորդուած եւ տարանցիկ առեւտու–րին զարկ տալու նպատակով, ԺԹ. դա–րու կէսերուն Անդրկովկասի մէջ կը հաս–տատուի երկաթուղի:

Անդրկովկասի բնական հարստութիւն–ները չհաշուի առնելու համար ռուս կառա–վարութիւնը 1861ին կը մշակէ երկաթու–ղիի մը շինարարութեան ծրագիր մը, Ան–դրկովկասի համար: 1865ին կը սկսի եւ 1872ին կ'աւարտի Քութ – Թիֆլիզ երկա–թուղին, 1863ին կը վերջանայ Թիֆլիզ – Պաքու գիծը: Այնուհետեւ զանազան գի–ծեր, որոնց կեդրոնը կը գտնուէր միշտ Թիֆլիզ: Այս բոլոր ճիւղերէն ամէնէն կարեւորը Հայաստանի երկաթուղին էր (Թիֆլիզ – Ալէքսանդրապոլ – Երեւան – Ջուլֆա), որ կը նկատուէր Անդրկովկա–սի երկրորդ մայրուղին:

Առաջին նախագիծերը կը մշակուին 1870ի տարիները, պատերազմական նա–խարարին պահանջով, երբ կարսը կ'ի–նայ Ռուսերուն ձեռքը:

1895ին կը սկսի եւ 1899 Դեկտեմբեր 1–ին կը վերջանայ Թիֆլիզ – Կարս գծին հատատումը, այս ճեւով հայտատ եւ արդաւանդ Շիրակի եւ Կարսի շրջանները կը կապուին Թիֆլիզի հետ:

1898ին կը ներկայացուի Ալէքսան–դրապոլ – Երեւան գիծին ծրագիրը, ըստ որուն նոր գիծը պիտի անցնէր Երեւանէն 14 քմ. հեռու Ուլուխանլու վայրէն եւ պիտի երթար մինչեւ Ջուլֆա: Երեւանի քաղաքային դուման կը բողոքէ եւ կ'ա–ռաջարկէ երկաթուղին անցընել քաղա–քէն: Առաջարկը կը մերժուի աւելորդ ծախքերու դուռ չբանալու առարկու–թեամբ: Այնուամենայնիւ օժանդակ գիծ մը կը հաստատուի քաղաքէն – Ուլու–խանլու: 1902ի դարուն կը վերջանայ գի–ծին շինութիւնը եւ Դեկտեմբեր 5ին կը սկսի կանոնաւոր երթեւեկութիւնը: Երե–ւան – Ջուլֆա գիծը կը շինուի 1906ին, եւ 1916ին կը միացուի Թաւրիզին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԷՆ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յատաջ).— Բացառիկ եղաւ Դեկտեմբերը Վալանսի եւ շրջանի Հա–յութեան համար: Արդարեւ: Դեկտեմ–բեր մէկին եւ յետ երկարատեւ ու բծա–խնդիր պատրաստութեան մեծ չուքով տօնուեցաւ Դիւրերու Դիւտին հեղինակին՝ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամ–եակը: Երեք յարանուանութիւններու հո–վանաւորութիւնը վայլող այս ձեռնար–կին բարձր նախագահութիւնը ստանձնած էին Վալանսի քաղաքապետը՝ Պ. Փերա–րիքս եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

Հանդիսութեան իրենց խօսքը բերին Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան անդամներէն եւ «Բագմավէպ»ի խմբագիր Հ. Ներսէս Տէր – Ներսէսեան, Փրոֆ. Խայիկեան, քաղաքապետը եւ սրբազան հայրը:

Երեք չարաթ առք, Դեկտեմբեր 20ին, տեղի ունեցաւ Վալանսի դպրոցին տա–րեկան հանդէսը, կազմակերպութեամբ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հո–գաբարձութեան:

Հոգաբարձութեան անունով Լ. Տէր – Սարգիսեան շնորհաւորեց դպրութի սրտցաւ հայրենակիցները, որոնց նիւ–թական եւ բարոյական օժանդակութեամբ 85 երախաները կը սորվին մեր մայրենի լեզուն եւ պատմութիւնը: Մէներդներուն եւ արտասանութիւններու յաջորդեց Տէր Նարեկ Քհնյ. Վարդանեանի սրտառուխ խօսքերը:

Կաղանդ Պապայի նուէրներու բաշխու–մով վերջ գտաւ դպրոցով այս փոքրիկ բայց հոգեխառն հանդէսը:

Լ. Տ. Ս.

×

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՄԱՅՐԻԿ ՄԸ

ՆԻՍ, (Յատաջ).— Ոչ, չի մեռնիր հա–յը այնքան առեն որ կ'ապրին հայ մայ–րեր որոնց սրտին մէջ ազգային զգա–յումները դեռ չեն չիճած: Հայ մայրեր որոնք ուխտած են իրենց զաւակները տանիլ այն ճամբէն՝ ուրկէ գարեր Հա–յը քալած է անվհատ, փոխանցելով սե–րունդէ սերունդ, ինչ որ կայ նուիրական իր պատմութենէն, իր սրտի ու մտքի դանձերէն:

Ահա այս գիշեր Եւրոպացւոց Ծնունդի գիշերը, Նիսէն հայ մայր մը, Այրէ Տի–կին Թադուհի Յովսէփեան իր երեք չա–փահաս զաւակներուն, երկու մանչ ու աղջիկ մը, նոյնպէս գաղութիս Նոր Սե–րընդականներուն համար սարքած էր իր տան մէջ հաւաքոյթ մը, խմբելով երկու տասնեակ հայ աղջիկներ ու տղաք:

Նպատա՞կը: Որպէսզի իր զաւակները այդ գիշեր անցընեն իրենց ժամանակը հայկական մթնոլորտի մը մէջ, փոխա–նակ անծանօթ վայրերու մէջ գիշերելու:

Նոյնը Նոր Սերնդականներուն համար: Հրաւիրած էր նոյնպէս քանի մը Նոր Սերնդականներ Մարսէյլի խումբերէն:

Երեկոյթը անցաւ շատ հաճելի: Ահա թէ իրաւ Հայ Մայր մը ինչ միջոցներու կը դիմէ որպէսզի իր զաւակները հեռու պահէ, որքան որ հնար է, օտար միջա–վայրերէ:

Այսպէս հայ տղաք ու աղջիկները մինչեւ լոյս պարեցին, երգեցին նոյն առեն համ–տեսելով հայ մօր մը պատրաստած համեղ անուշեղէններն ու համադամները:

Կը յանձնենք այս քանի մը տողերը մեր սիրելի «Յառաջ»ին, որպէսզի ուրիշ հայ մայրեր եւս հետեւին այս տիպար հայ մօր օրինակին, դէթ տօնական օրե–րու համախմբելով հայ երիտասարդու–թիւն մը իրենց յարկին տակ, ու այսպէ–սով արթնցնեն Հայու ոգին մեր նորա–հաս սերունդին մատաղ հոգւոյն մէջ:

Ահա միջոց մըն ալ այս՝ ազգապահ–պանման:

Հ. Մ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Դեկտեմբեր 24էն ի վեր Ֆրանսական Պատկերասփիւռը սկսած է ներկայացնել կենդանի գծագրութիւններու նուիրուած լեհ կարճատեւ ժապաւէններու շարք մը, որու դեղարուեստական պատրաստու–թիւնը կատարած է մեր աշխատակիցը՝ Առլէն Փափազեան:

Առլէն Փափազեան վարչատ գացած էր Սեպտեմբերի սկիզբը՝ Ֆրանսական Պատկերասփիւռին համար կարճ ժապա–ւէններու շարք մը ընտրելու: Անոնցմէ տասնըմէկ հատ կը ներկայացուին յա–ջորդաբար այս տօնական օրերու ընթաց–քին. վերջինը՝ Յունուար 1ին:

Առաջին ներկայացումէն իսկ մամուլն ու պատկերասփիւռի սիրահարները այն–քան գնահատանքով արտայայտուած են, որ նոյն օրուան յայտագրին ընթացքին երեք ներկայացում գործադրուած է:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ինչպէս որ չեմ հանդուրժեր ստրուկ ըլլալու, այնպէս ալ չեմ ուզեր գերիշխող ըլլալ:

ԱԲՐԱՀԱՄ ԼԻՆԿԻՆ

×

Փառքի տենչանքը այն հագուստն է, զոր ամէնէն իմաստուն մարդն անգամ ամէնէն վերջ կը հանէ:

ԱՆԱՆՈՒՆ

×

հայկական մթնոլորտի մը մէջ, փոխա–նակ անծանօթ վայրերու մէջ գիշերելու:

Նոյնը Նոր Սերնդականներուն համար: Հրաւիրած էր նոյնպէս քանի մը Նոր Սերնդականներ Մարսէյլի խումբերէն:

Երեկոյթը անցաւ շատ հաճելի: Ահա թէ իրաւ Հայ Մայր մը ինչ միջոցներու կը դիմէ որպէսզի իր զաւակները հեռու պահէ, որքան որ հնար է, օտար միջա–վայրերէ:

Այսպէս հայ տղաք ու աղջիկները մինչեւ լոյս պարեցին, երգեցին նոյն առեն համ–տեսելով հայ մօր մը պատրաստած համեղ անուշեղէններն ու համադամները:

Կը յանձնենք այս քանի մը տողերը մեր սիրելի «Յառաջ»ին, որպէսզի ուրիշ հայ մայրեր եւս հետեւին այս տիպար հայ մօր օրինակին, դէթ տօնական օրե–րու համախմբելով հայ երիտասարդու–թիւն մը իրենց յարկին տակ, ու այսպէ–սով արթնցնեն Հայու ոգին մեր նորա–հաս սերունդին մատաղ հոգւոյն մէջ:

Ահա միջոց մըն ալ այս՝ ազգապահ–պանման:

Հ. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

Այն առեն դրեցի այն նամակը, որուն տուած պատասխանը դիտէք եւ զոր Թու–լօնի մէջ ստացայ:

Իսկոյն ճամբայ ելայ եւ մնացածը դի–տէք:

Հիմա այլեւս կը մնայ ձեզ կարդալ այն քանի մը թուղթերը, զորս Ժիւլի Տիւբրա յանձնեց ինձի եւ որոնք ձեզի ը–րած պատմութեանս անհրաժեշտ ամբող–ջութիւնը կը կազմեն:

Իե.

Արման, յղնելով այս երկար պատմու–թենէն, որ շատ անգամ կ'ընդմիջուէր իր արցունքներովը, Մարկիսիի ձեռագիր էջերը ինձի տալէ առաջ երկու ձեռքերը ճակտին վրայ դրաւ ու աչքերը գոցեց կամ մտածելու եւ կամ քնանալ փորձե–լու համար:

Քանի մը վայրկեան առաջ, քիչ մը արագ ընթառութիւն մը հասկցուց ինծի թէ Ար–ման կը քնանար, բայց այն թեթեւ քու–նով, զոր ամենափոքր աղմուկ մը կրնայ փախցնել:

Ահա կարդացածս, զոր կ'ընդօրինակեմ առանց բառ մը աւելցնելու կամ պակսե–ցնելու.

« Այսօր Դեկտեմբեր 15 է: 3–4 օրէ ի վեր տկար եմ: Այս առտու անկողին ին–կայ: Օդը մթագին է ու ես տխուր եմ: Մարդ չկայ քովս: Քու վրադ կը խոր–հիմ, Արման: Իսկ դուք ո՞ւր էք այն պահուն ուր այս տողերը կը գրեմ: Ինծի ըսին թէ Փարիզէն հեռու, շատ հեռու էք ու թերեւս արդէն մոռցած էք Մարկիսի–թը: Վերջապէս երջանիկ եղէք, դուք ո–րուն կը պարտիմ կեանքիս ուրախութեան միակ վայրկեանները:

« Իմ վարմունքիս բացատրութիւնը ձեզի տալու փափաքին չէի կրցած դիմա–դրել եւ նամակ մը գրած էի ձեզ: Բայց ինծի պէս աղջկան մը կողմէ գրուած այդ նամակը կրնայ սուտութիւն մը նկատուիլ, եթէ մահը իր հեղինակութեամբ չնուի – բաղդատէ զայն եւ նամակ մը ըլլալու տեղ խոստովանութիւն մը չըլլայ:

« Այսօր հիւանդ եմ: Կրնամ այս հի–ւանդութենէս մեռնիլ, վասն զի միշտ նախազգացում մը ունեցած եմ թէ նորա–տի պիտի մեռնիմ: Մայրս կուրծքի հի–ւանդութենէ մեռած է եւ այն կեանքը, որով ապրեցայ մինչեւ հիմա, աւելի դէչցուց այս հիւանդութիւնը, որ անոր ինծի թողած միակ ժառանգութիւնն է: Բայց չեմ ուզեր մեռնիլ առանց իմ մա–սիս հարկ եղածը դիտցնելու ձեզ, եթէ սակայն վերադարձած առենիդ մտա–տանջուիք այն հէք աղջկան մասին, զոր կը սիրէիք մեկնելէ առաջ:

« Ահա թէ ինչ կը պարունակէր այդ նամակը, զոր ուրախութեամբ կ'ընդօ–րինակեմ, իմ արդարացումիս համար նոր ապացոյց մը ունենալու նպատակաւ:

« Կը յիշէք, Արման, թէ ձեր հօրը ժա–մանումը ինչպէս անակնկալի բերաւ մեզ Գուժիվալի մէջ: Կը յիշէք այն ակամայ սարսափը, զոր այս ժամանումը պատճա–ռեց ինծի, ինչպէս նաեւ ձեր եւ անոր միջեւ պատահած կռիւը, զոր իրիկունը պատմեցիք ինծի:

« Յաջորդ օրը, երբ դուք Փարիզ էիք, եւ կը սպասէիք ձեր հօրը որ գար, մարդ մը եկաւ տունս եւ Մ. Տիւվալի մէկ նա–մակը յանձնեց ինծի:

« Այս նամակը, զոր ձեզ կը գրկեմ ներ–կայիս հետ, ամենալուրջ խօսքերով կը խնդրէր ինձմէ որ յաջորդ օրը ուշ պա–տըրուակով հեռացնեմ ձեզ եւ ընդունիմ ձեր հայրը: Ինծի խօսելիք ունէր եւ մա–նաւանդ կը յանձնարարէր ինծի որ իր դիմումին վրայ բան մը չըսեմ ձեզի:

« Գիտէք թէ որքան թախանձանքով խորհուրդ տուի ձեզ որ յաջորդ օրը նո–րէն Փարիզ երթաք:

« Ժամ մը եղած էր ձեր մեկնիլը երբ հայրերնիդ եկաւ: Չեմ ուզեր ըսել թէ ա–նոր խիստ դէմքը ի՞նչ տպաւորութիւն ը–րաւ իմ վրաս: Ձեր հայրը տոգորուած էր հին վարդապետութիւններով, որոնց համեմատ պոռնիկները անսիրտ, անմիտ էակներ են, ոսկի դիզելու մեքենաներ, որոնք երկաթեայ մեքենաներուն պէս միշտ պատրաստ են իրենց բան մը եր–կընցնող ձեռքը փչրելու, եւ անողորմա–բար ու անխտրաբար պատառելու ղիրենք ապրեցնողը:

« Ձեր հայրը խիստ վայելուչ լեզուով նամակ մը գրած էր ինծի, ուստի հա–ւանեցայ գինքը ընդունելու: Սակայն գրածին պէս չներկայացաւ: Իր առաջին խօսքերուն մէջ բաւական հպարտութիւն, լրբութիւն եւ նոյն իսկ սպառնալիք կա–յին, այնպէս որ հասկցուցի իրեն թէ ես իմ տանս մէջ էի եւ թէ իր զաւկին հան–դէպ իմ զղացած անկեղծ սիրոյս պատ–ճառաւ էր որ կեանքիս հաշիւը կուտա–յի իրեն:

(Շար.)

Նոր Տարուան Աւթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Նէօյիէն Տիկին Մանիէզ այս տարի ալ մէկ տարեկան Ցառաջ կը նուիրէ Տիկին Լմինեանի (Փարիզ)։

×

Ռոմանէն Պ. Ժորժ Լուսեղէնեան մէկ տարեկան Ցառաջ կը նուիրէ իր եղբօր՝ Երուանդ Լուսեղէնեանի։

ՁԱՇԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ. Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբի կողմէ իր կազմութեան Գ. տարեդարձին առթիւ։

Նախագահուհիները՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Գեղարուեստական բաժին
Երկուշաբթի 6 Յունուար 1964
Երեկոյեան ժամը 20ին
HOTEL LUTETIA
43, Bld. Raspail — PARIS (7e)
Ճաշագին 25 ֆրանք
*Տոմսերու համար դիմել Հ. Բ. Ը. Մ. Ս. Ը. Մ. Ս. Ը. Մ. Ս